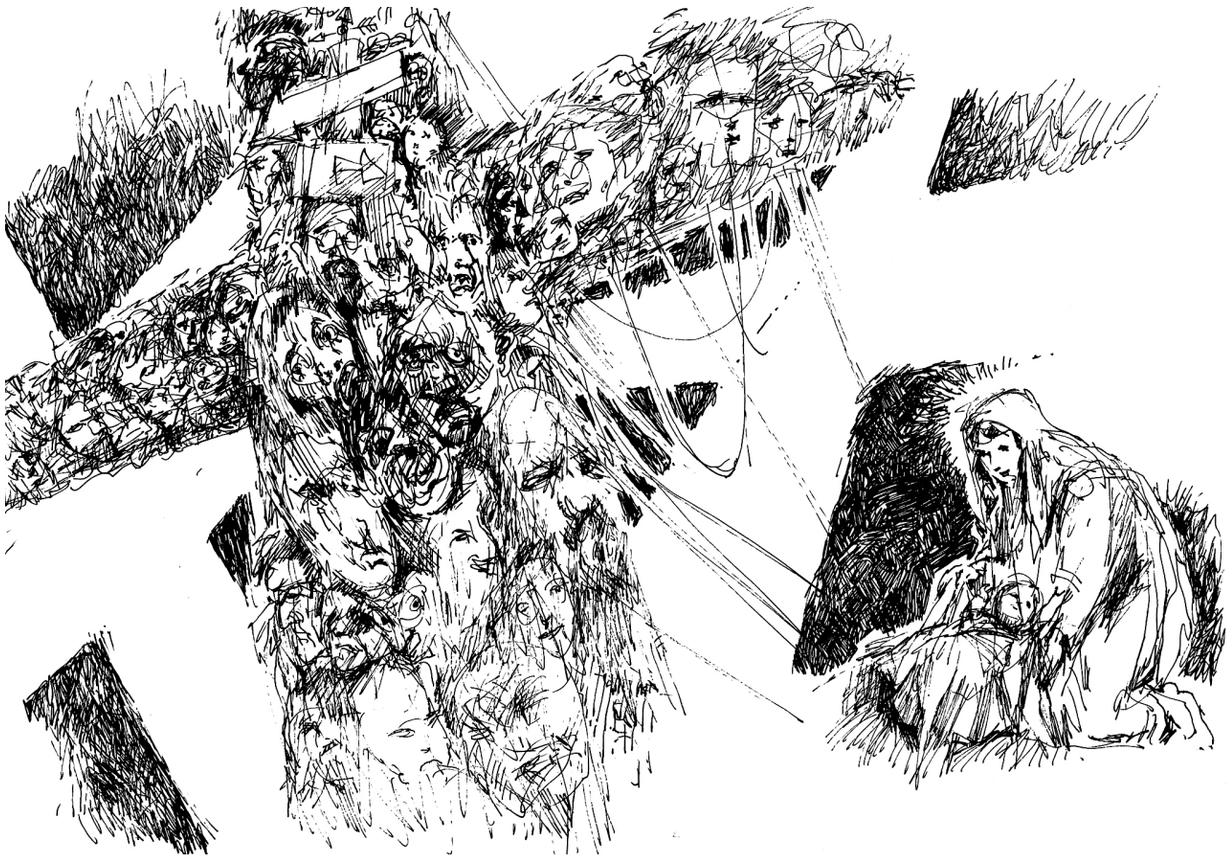
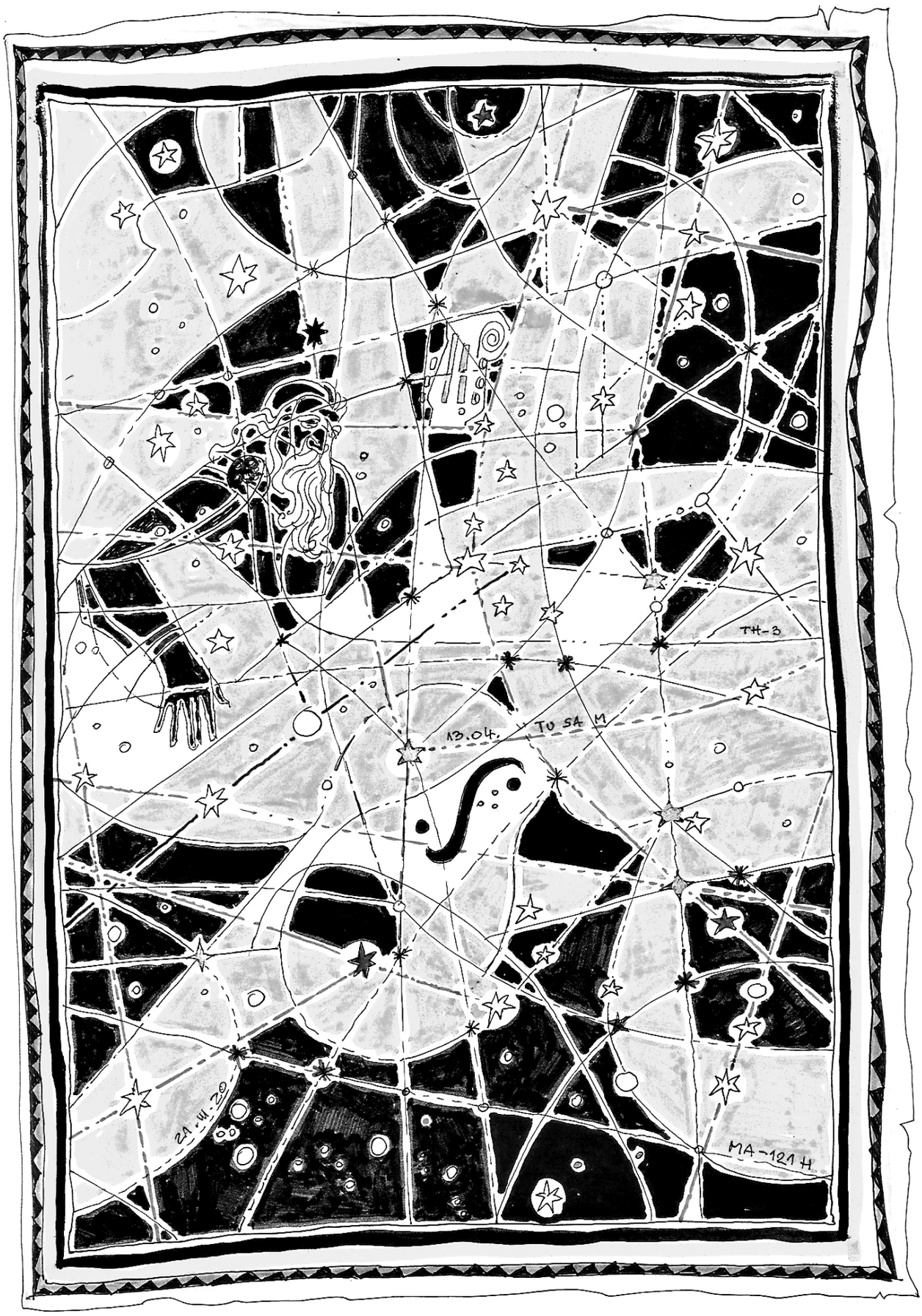
IZGUBLJENI *raj*

Branimir DOROTIĆ

IZGUBLJENI RAJ
- BOŽIĆNE PRIČE

TH-3
13.04. TU SA M
MA-121 H

ALVED – KLJUČAR

Uspomeni Radovana Devlića

Zatvorio sam oči i rukom pokušao zaštititi lice od grude snijega za koju sam, prije nego me udarila, znao da u sredini krije kamen. Doletjela je neočekivano, iz busije. Iznenadio me broj napadača jer nakon prve grude, sklizle niz debelu vjetrovku, doletio je cijeli roj. Već druga je bila pun pogodak. Rasprsla mi se pred licem, prije kamenom pogodivši smrznute prste kojima sam ispred sebe držao drveni štap. Treću kao ni ostale grude više nisam brojio. Ovo nije bila igra nego kamenovanje. Dao sam se u bijeg praznim i smrznutim koritom rijeke, da mi ne razbiju glavu. Negdje iza mene digla se graja veselih povika protivnika koje nisam uspio ni vidjeti. Izubijan i napola slijep, posrćući i skližući se, preskakivao sam kamenje i šiprag u jaruzi, zvjerajući uokolo ne bih li pronašao izlaz iz te klopke. Iako se dreka stišala, kroz lupu vlastitog srca čuo sam jasan bat nogu svojih progonitelja. Možda iz puke zločeste želje da me sruše ili štogod otmu, ovi napadači nisu imali namjeru odustati. Dahtali su mi već gotovo za vratom kad sam ugledao puteljak kojim se moglo uzverati uz nekadašnju obalu. Zaludu.

Stao sam na led, onako iz trka i nakon leta od nekoliko koraka tresnuo koliko sam težak. Ledom nazubljeno suho raslinje odere me gadno. Uz jauk sam istodobno ispustio štap. Našao sam se kao kornjača izvrnut na leđa i tek tada osjetio žestok bol od svih primljenih bubotaka. Zadihane, u oblaku pare, iznad mene poredaše se tri iscerene face. Prepoznao sam tri lakrdijaša iz donjogradskoga kvarta. Već su odložili svoje praćke i spremali se za "presvlačenje". Otkud oni na mom terenu, pomislih kad odjednom uz zvučno vuššššš proleti zrakom onaj moj štap preko leđa meni najbližeg napadača. Taj se muklo jeknuvši svalio nosom ravno u trnje da sam se i sâm naježio. Onda je drugi dobio u istom kovitlacu ispod koljena i kao pokošen tresnuo na led, a treći je već hvatao maglu. Još sam ležao na leđima kad se onaj što je pao preko mene derući se iskobeljao iz trnja i okrvavljena lica odšepesao za svojim suborcima. Previše iznenađenja u kratko vrijeme.

Još u šoku, oslonio sam se na laktove i ugledao na drugom kraju svoga štapa užasno ozbiljnog dječaka u borbenoj pozi. Iz iskrivljene gubice ispustio je veoma dojmljiv krik. Inače cijela je figura bila herojski komična. Momak je imao izrazito velik nos, ni šiljast ni krumpirast nego nekako lisičji, prostrt od čela do usta, kao naša skakaonica za sanjke, strašnog pogleda ispod čupavih obrva, kuštrave crne kose, guste kao da ima šubaru. Dok sam ga u čudu gledao, on je još koji trenutak ostao u borbenoj pozi nepomičan, očito zadovoljan učinkom svoga vriska, a onda je teatralno, kao na zapovijed "oružje k sebi" izveo spuštanje motke uza svoj bok, pravo vojnički, te se – dok sam još ležao – s rukom na prsima elegantno naklonio, kao u predstavi, te izjavio:

– Mladiću, ja sam Alved, na usluzi vam!

– Daj ruku – rekoh, ugrizavši se za jezik, kad me Alved povukao za one prebijene i promrzle prste.

Razmećući se koracima široko, kako već hodaju gordi ljudi, gestikulirajući istodobno kao vrlo značajna osoba, u moj život ušao je tada prijatelj. Alved je sa svojih četrnaest godina bio tek koji mjesec stariji od mene. Dok mi je vraćao štap, primijetio je:

– Ah, kako dobro leži ta ljeska!

Moja sreća što je slučajno krstario "obalom", odozgo vidio što se zbiva pa, ljut zbog nepravednog odnosa snaga, viteški odlučio umiješati se. Hrabrost ga je mogla skupo stajati, jer su napadači bili stariji dečki. Toga časa bio sam mu neizmjerno zahvalan.

Dobro smo prošli. Ispuzali smo iz korita davno presahle rijeke, vratili se u Grad i završili na objedu u toploj kuhinji moje mame. Moj se novi prijatelj sve vrijeme trudio hvaliti "gospođu" majku i njezino "savršeno kuharsko umijeće", značajno kimajući i zadovoljno mljackajući. Prepričavao je popodnevnu pustolovinu kao sitnicu i visoko uzdignute brade vrlo otmjeno srkao čaj. Za moju mater, koja je taj dan spremila običnu zobenu kašu, ništa neobično. Navikla je već da joj dovodim tumarala slična sebi, koja se ne igraju s drugom "normalnom" djecom. Mi, zapravo više i nismo bili djeca. Čekala nas je Inicijacija i imali smo puno slobodna vremena, a starci su nas puštali na miru do Odluke. A što smo i mogli raditi na ograničenom prostoru Grada, a da ne smetamo? Posla je bilo i nije bilo. Zima je čudno vrijeme, potrebe svakakve, a mogućnosti nikakve.

* * *

Stresao sam se. Ista takva zima prije 36 godina. Isti Grad, isti sudionici, samo danas imam pola

stoljeća i stojim nad rakom. Stotinjak ljudi prosutih po okolnim humcima crne se kao križevi i spomenici. Sve stopljeno u istu masu crnila nasuprot zapadnom svjetlu i rumenilu dana što se gasi. A studen – reska, ona od koje kamen puca.Vedro bez snijega. Nakon kratkoga obreda u zemlju položiše zemne ostatke moga prijatelja Alveda, kao na kraju priče s puno zagonetki i pitanja bez odgovora. Još nešto mi je privuklo pažnju te večeri.Visoko gore, zrakom su proletjele dvije letjelice, dva zrakoplova čije su se putanje križale, ostavljajući za sobom srebrnast znak križa na vedru nebu bez zvijezda. Nisam ih odavno vidio da prelijeću Grad. Nisam ih nikada vidio prizemljene, a budili su maštu.Te su mi se leteće mašine uvijek činile nekakvim glasnicima, dobroga ili lošega, ne znam, ali uvijek nečega izvanrednog. Možda u slojevima ovoga svijeta i vremena postoje Oni koji ne žele da ih susretnemo, koji su koju stepenicu ispred nas? Možda odavno raskoljena povijest grabi različitim putanjama? Možda smo kažnjeni, ostavljeni u svom loncu, mali i sprženi vezani za ovaj Grad, okruženi neprobojnim nepoznatim ili smo možda samo zaboravljeni? Gledao sam taj lijes, drveni - po starinsku, kako klizi u zemlju i mislio - je li to baš kraj. Nekako mi se taj sanduk učinio neobično lagan. Ponovno sam zatvorio oči, odbacujući heretičku misao koja mi je sijevnula umom. Žal za prijateljem daje mi pravo pa mogu razmišljati makar i naopako. Zrakoplovi su krivi. Vratilo se sjećanje na još jednu dječačku pustolovinu s Alvedom.

* * *

Prvo ljeto svojega drugovanja odlučili smo istražiti rubove naše zone, sve do mjesta od davnine poznatoga kao Zračna luka.Tada sam prvi put na djelu vidio Alvedov stvarni talenat. Ljeto je vrijeme sušâ i prašine. S malo vode i kojim zalogajem u torbi spustili smo se južno od Grada na obalu nekadašnje Rijeke, vododerinom brdskoga potoka koji je ponekad i sada bio u funkciji kanala. Vlaga koju je sadržavao i vegetacija dali su odličan skroviti izlaz iz Grada, jer su nam ovakve pustolovine bile strogo zabranjene. Iznenadni jaki pljuskovi za ljetnih dana znali su to naše igralište pretvoriti u zbirni utok svih južnih jaruga Medvjedova brda pa je bujica na tren mogla ugroziti i polja podno Grada i ljude na otvorenom. Poslije takvih nepogoda vegetacija bi na kratko podivljala, pružajući sliku raja što je nekad tu postojao. No velike Rijeke više nema, promijenila je tok ili je presušila u izvoru. Okoliš – od kada znam – bio je suh i spaljen pa su polja natapana skupljenom kišnicom i pumpama iz preostalih vrlo dubokih gradskih podzemnih rezervoara.

Grad je, a to mu je bilo ime, postojao na obroncima Medvjedova brda odavno, kažu od prapovijesti, a sada dobrim svojim dijelom pod samim brdom. Funkcionirao je kao samostalna ekonomska zajednica. Bio nam je dom kao i sav okolni prostor što ga je oko moglo dohvatiti s vrha brda. Iza obzora, dvadesetak kilometara u krug, nastavljao se tuđi prostor, tajanstven koliko siromašan i opasan. Ni naši najstariji nisu putovali izvan naše zone, valjda je postojao razlog, a nisu nam dolazili ni gosti (srećom, bar ne često, jer se uglavnom radilo o pljačkašima ljetine). Postojale su straže i postaje s elektronskom dojavom, sistem koji smo naslijedili. Malo tko ga je poznavao, ali smo ga naučili održavati. Iako se odavno nije ozbiljno ratovalo, uvijek je postojala opasnost od provala hordi s istoka. Ti pohodi očajnika radi hrane nisu u pravilu ugrožavali sam Grad, ali su posljedice bile ozbiljne jer su nas ostavljali na racionaliziranoj i sintetičkoj prehrani. K tome, pola gradskoga muškog življa bilo bi pod oružjem, primitivnim i opakim, zaduženo za obranu umjesto za rad. Društvom je upravljalo gradsko Veliko vijeće, izabrano na slobodnim izborima Kvartova. Sastavljeno od viđenijih predstavnika Staleža u Kvartovima biralo je starješine Grada jednom na mjesec. Organizirano se i racionalno gospodarilo u interesu svih, bez i najmanjega rasipanja ili luksuza. Nije bilo povlaštenih. Sve vitalne funkcije Grada bile su pokrivene određenim brojem specijalista i točno se znalo tko, kada i gdje mora uskočiti bez podložnosti hijerarhiji, s predanošću koja nije poznavala viši i niži red važnosti u poslu. Svi su bili zadovoljni jer su smjene dolazile prirodno i bez prisile. Inženjerstvo i prehrana funkcionirali su. Sve što se uzimalo brdu, vraćalo se nakon upotrebe na drugi način i bivalo ponovno upotrijebljeno. Gotovo da nije bilo otpada ni izgubljene energije. Tako se generacijama održavao sistem koji smo naslijedili, a da se zapravo nije ni znalo od koga i od kada je potekao. Nismo se ni pitali. U ovako zatvorenom svijetu i znanje je racionalizirano – nije bilo škole za sve.

Odgajani smo za život bez pitanja o onome što je izvan struke koja je određivana Inicijacijom. Samo oni koji su pokazali izuzetne talente mogli su računati na školovanje. Granica je bila dob od 16 godina. Cijela generacija vršnjaka prolazila je jednom godišnje na Saboru gradskog sveučilišta kroz baraž testova koji su im određivali budućnost. To

smo zvali Inicijacija. Radilo se o nečemu što je generirao Sistem (Grad) i što ga je održavalo. Dakako da nije bilo zabranjeno učiti i ranije, ali to je određivao sâm pojedinac svojim interesima, sklonostima i sposobnošću, u prilikama koje su bile zapravo mizerne. Prethodno znanje nije previše utjecalo na čitav niz testova psihofizičkih, motoričkih i umnih sposobnosti, koji su uz zdravstvene preduvjete rangirali novake po modelu korisne upotrebljivosti. Bilo je neke tolerancije, nitko nije ništa radio na silu, ali ako si htio jesti -druge nije bilo. Raditi što ti je određeno, koliko god to kruto izgledalo. Svi su talenti ocjenjivani, sve sposobnosti i ambicije bivali nagrađenima. Jednako tako gubile su se pozicije u struci gubitkom sposobnosti za rad, ali bez omalovažavanja – po kriteriju sposobnosti za novi posao. Nije bilo odbačenih i beskorisnih. Ne znam je li to oduvijek tako i kako je drugdje. Znam po pričama da se prošlih stoljeća ljudski rod tako silno prorijedio da je čovjek čovjeku prestao biti lovinom. Postoje podatci o velikim i krvavim ratovima u prethodnim tisućljećima, kad je ljudski rod doveden do propasti, a ovaj planet sasvim opustošen. Između ljudskih zajednica ima još sukoba, ali oni se svode na – uhvati protivnika (ako imaš priliku ugrabiti ga čitava) pa ga što skuplje trampi ili prodaj u roblje ili za otkup. U našoj zajednici nije bilo roblja, čak se znalo dogoditi da zajednica otkupi nekoga specijalca koji je Gradu nedostajao. Izvan zone Grada, u područjima kojima su prolazile jedino rijetke karavane trgovaca, obično iz unutrašnjosti prema moru i obrnuto, događale su se strašne stvari.

Napadi i ubojstva skupina izvan kontrole, koje nisu pripadale ni jednoj zajednici, često su se međusobno sukobljavale oko područja lova i kakva krvavog plijena. Skupine su svoje članove regrutirale od otpadničkoga soja iz svih organiziranih zajednica, ali im život baš i nije isuviše vrijedio. Znali smo da su se polovicom trećega tisućljeća raspale sve velike državne kontinentalne zajednice - bez ratova koji bi tome prethodili. Raspale su se zbog trulosti i siromaštva. Pokrepali su svi autoriteti moći i nikad se više nisu oporavili. Zato nas povijest svijeta nije zanimala osim kao arheologija. Klincima je do šesnaeste bila važna jedino Inicijacija. Do toga dana sve je bila igrarija, uglavnom lemanje i razmetanje pred curama. Možda je i to nasljeđe, a možda dio programa za odabir populacije vojnika, rudokopača ili trgovaca?

Ja sam mrzio tučnjave i stoga se držao podalje od svojih vršnjaka. Igrao sam se šuljanja i prikrivanja te sam kao klinac otkrio gomile krasnih stvari: ušao u svijet biljčica, minerala, životinjica koje sam potajice donosio doma, zbog čega su me moji malo čudno gledali. Otac je jedan od sretnika koji su imali pristup biblioteci Grada i to me je na poseban način hranilo. Ušuljao bih se u očev kabinet i sate provodio pred ekranom, skupljao ono što me je zanimalo, povezivao sliku svijeta u cjelinu, no bez ozbiljnosti i nekog sustava – iz čiste radoznalosti i u strahu da me ne ulove. Izluđivala me povijest planeta, putovanja, fantastični svjetovi prirode i znanosti, osobito svemir. Otac nije odobravao moj interes za nešto kao što je znanstvena fantastika, htio me podučavati gramatici i matematici, a meni je to bilo dosadno.

Kad se pojavio Alved otkrili smo zajednički interes: sklonost – rekao bih – znanstvenoj pustolovini. I tako smo radi proširivanja svoga svijeta poduzeli ekspediciju "Zračna luka" u zabranjeni dio zone Grada. Zaključili smo da nam ne može škoditi izlet od jednoga dana uz malo uzbuđenja, izbjegavanja zasjeda svojih vršnjaka, elektronskih i drugih stražara, da bismo svojim očima vidjeli moćne olupine nekadašnjih civilizacija. Zapalio sam u Alvedu pustolovni duh ne bih li ga naveo da priča o sebi, jer iako smo se družili, on je stanovao na drugom kraju Grada i o njegovu životu nisam znao ništa. A htio sam da mi bude frend i nakon Inicijacije, da nas struke spoje.

Omiljena strategija u zabranjenim istraživanjima okoliša bilo je spuštanje vododerinama do presahloga korita Rijeke. Tako smo najlakše mogli izbjeći senzore-stražare oko Grada. U toj igri mislim da su nam dio gluposti ponekad dopuštali jer se incidente kažnjavalo relativno blago, u krugu obitelji ili nekim javnim poslom. Odlično sam poznavao teren i lako zaobišao grupe dječaka koji su se igrali rata. Prošli smo koji kilometar niz jarugu Rijeke, puzeći se prebacili mimo gradske straže do nekadašnjega jezera, propješačili prašnjavo dno, sada glavno borilište mlađarije i krajnju točku do koje sam do tada istraživao. Onda smo ušli u svijet sjenâ, ruina odavno nenastanjenih dijelova grada, jezovitih betonskih i čeličnih zdanja čije su mračne duplje opako zijevale. Južnije smo prošli kroz pravu šumu nosača mrtvih vodiča energije, preko gomila iskidanih tračnica koje su vodile tko zna kamo, preko isprevrtanih pragova i olupina raznih vozila. Sablasno. Trajalo je satima dok sa smrvljenoga betona i asfalta nismo stigli do čiste zemlje. Tu radi dio gradske vrtlarske zadruge. Godinama mukotrpno krče poljoprivredne površine, čisteći

zemlju od otpada ranijih graditelja, uklanjajući ruševine od betona i željeza te zadržavajući ono što je moguća iskoristiva, Gradu potrebna sirovina. Na tom je radilištu bilo živo. Vidjeli smo da golemi tamperi odvoze otpad izvan prostora gradilišta u smjeru gdje bi trebala biti Zračna luka, isključujući vjerojatno nekom šifrom u prolazu kodirane alarme. Straža ih je prepoznavala, a mi iskoristili da se uz njih prošvercamo i prikrademo dovoljno blizu nekadašnjim pistama. Da smo blizu, znali smo po ostatcima kilometarskih ograda. Ležeći na jednom hupseru koji je nadvisivao šiprag, vrlo uzbuđeni promatrali smo svoju lovinu.Tu na samom kraju pistâ, sad izrovanih, zaraslih i punih otpada, ležao je nosom razvaljenim o tlo, dijelom položen na bok, stajnih trapova u zraku, ogroman, vjerovatno interkontinentalni zrakoplov.

No, prevarili smo se misleći da je ovo samo naša pustolovina. Na pisti ispod olupine, žestoko gestikulirajući i galameći, grupica dječaka se natezala oko nekakvih "suvenira" skinutih s letjelice. Prišli smo im, polako i oprezno mjerkajući situaciju, pogledavajući izbliza s dužnim strahopoštovanjem zračnoga diva. Dječaci koje smo zatekli u svađi umukoše i prijeteći podigoše svoje batine, ali smo bili samo dvojica s rukama dignutima u znak pozdrava pa se situacija smirila. Pustili su nas da priđemo. Nepisano je pravilo da se u vrijeme Inicijacije svi dječaci ovdje nađu bar jednom i to nitko nikome nije osporavao. Dok su manje-više svi bili impresionirani viđenim, ja sam bio gotovo razočaran. Nakon prvoga zastrašujućeg dojma ostao je oglodani kostur iz kojega je odavno nestalo sve vrijedno i upotrebljivo. To je sad bio samo nijemi svjedok ljudske genijalnosti i bijede tehnologije koja je mogla doseći zvijezde, a uništila je vlastiti svijet, spržila Zemlju, onečistila atmosferu, a trajalo je dugo i bez ikakve koristi za većinu čovječanstva.

Dok sam tako zbunjen obilazio ruine, svjestan da nam je ovo namjerno ostavljeno kao spomenik ludosti naših predaka, Alved je iz svoje torbice izvadio bilježnicu, sjeo podalje od svih i udubio se u crtanje. Nisam pojma imao da mu je crtanje hobi. Šokirala me vrsnoća tih crteža. Pokazao mi je bilježnicu kao sasvim običnu stvar. Zaključio sam da je već bio ovdje, ili crta napamet vidovnjačkim talentom, ili se dokopao starih knjiga, ili sve to zajedno. Nisam htio upropastiti priliku pa sam ga kao normalno pohvalio, dok je on, dovršavajući crtež dvojice svađalica s olupinom u pozadini, gradio nestali svijet fotografskom preciznošću. Ne žustro, nego odmjereno i sigurno vukao je liniju kao da slijedi već gotovu nevidljivu crtu, očiju skoro zatvorenih, nosom na vrhu olovke. Podigao je pogled i rekao:

– Pokazat ću ti ako te zanima, imam toga doma koliko hoćeš.

Uistinu me zanimalo tko stoji iza ovog crtača, tko ga je poučavao, jer doista je bio majstor.

* * *

Sjedeći pred ekranom bez uspjeha sam pokušao sastaviti list nekrologa ili životopis svoga prijateljevanja s Alvedom.

Nekrolog

Imao sam prijatelja koji je rođen u Gradu, živio u njemu i s njim svoj životni vijek, ostavio trag. Tu je umro, pokopan, a da zapravo osim što se rodio nikada nije stvarno živio ni radio, a vjerojatno ni umro u tom gradu. Trag je ostao u ljudima, a zacijelo će s njima i odumrijeti. Taj prijatelj, nazovimo ga Alved, bio je čudna mješavina. Pripadao je svim četirima stranama ove zemlje, koja je nekada davno bila šira od zone Grada kojemu smo pripadali. O ocu koji je došao odnekuda s Istoka ni sâm Alved nije puno znao. U svojim lutanjima poveo je majku s krševitoga juga, obećavši joj Bog zna što. Alved i njegov brat rođeni su u jednoj koloniji na sjeveru. Nedugo potom otac ih je napustio. Mati je pošla na zapad i kao slobodnjak dospjela u Grad nadajući se da će joj pružiti utočište i posao. Tako je Alved rastao na "zapadu", što i nije neki geografski pojam, već oznaka *civiliziranoga* društva. Grad je bio Zapad, a Alved, rođen u divljini, mada se srodio s njime, sačuvao je narav skitnice. Privlačile su ga starine pa je neumorno čeprkao po povijesti. Kao da je i sam pripadao nekom drugom vremenu, anakron u ponašanju, iskakao je, točnije: nije se uklapao u svoju sredinu. To ga je učinilo osamljenikom, premda je zbog svog šarma bio rado viđen u društvu. I kada se bavio budućnošću, a bavio se, i tada je djelovao kao starina, i on i ono što je radio. Radio je svašta, ali u crtanju je bio izuzetan s vrlo neobičnim starinskim alatom – olovkom. Bio je i ratnik, jer se nije bojao uvaliti u gužvu, a i trubadur, samo što nije pjevao glasom nego olovkom. Sanjar koji je svoje priče pronalazio u snovima, umotavao ih u vlastitu sjetu za prošlim, čudesnim, nestalim vremenima. Gdje je pronalazio olovke u vremenu elektronskih i drugih tehničkih pisala, to nitko nije

znao. Kompjuteri su mogli dočarati potez bilo kojega starinskog crtaćeg ili slikarskog alata, ali sam tek u Alvedovoj riznici prvi put vidio stvarno čelično pero za tuš i moguće najstarije tehničko pisalo koje se punilo tom crnom tekućinom, da bi preko pera ostavilo trag. Od njega sam naučio od čega se pravi crnilo. Naučio kako se prave primitivni alati za crtanje od trske i perja velikih ptica. Rado sve to nabrajam, odzvanja mi slatko u ušima, budi lijepe uspomene. A tko sam ja?

Ako je Alved bio rođeni Ključar, ja sam njegov sadašnji nasljednik. Bavim se istim poslom. Kao prethodnik Alved je otključao neka Vrata koja su predmet mojih istraživanja. Ne kanim pisati njegovu biografiju, tek momente koji su nas povezivali. Ovo su po svemu barbarska vremena, iako puna iščekivanja. Stoga mi se čini važnim zabilježiti svaku neobičnu pojavu, bez obzira na to što joj uvijek ne mogu odgonetnuti značenje.

Bliži se tritisućita. Neke moćne struje zakovitlale su visoko iznad nas i duboko ispod svoje virove koji će nas jednom ili izbaciti na svjetlo ili progutati. Intuicijom se može spoznati da vrijeme stvara procese, dozrijeva, ali za što? Možda za posljednju kataklizmu ili za neki odgovor "odozgo" o svrsi ovog putovanja. U svojoj ništavnosti ipak smo htjeli neke odgovore…

(Tu sam prekinuo svoj nekrolog Alvedu i odlučio ga izbrisati, drugi su to ionako bolje napisali.)

* * *

Prošla je godina dana od sprovoda. Još me mučila tajna iznenadne smrti prijatelja iz djetinjstva. Grad i njegov sustav održavanja funkcionirali su i dalje. Davno uspostavljeni mehanizmi jednako su ravnali našim sudbinama.Tako je bilo i prije 36 godina, kad nas je test Inicijacije usmjerio za usavršavanje zvanja Ključara. Nikad prije, kad sam se kradom služio očevim pristupom knjižnici, nisam susreo taj pojam. Kad smo odabrani, ja sam se veselio ne zvanju nego činjenici da sam upao s prijateljem u novu avanturu.

To se ipak nije ostvarilo, iako smo nastavili živjeti u Gradu. Dijelili smo tajne posla i nosit ću ih dok trajem. Još nisam siguran kome i kako to može jednom koristiti. U to vrijeme, nakon izleta u Zračnu luku, upoznao sam Alvedovu majku. Izbavila nas je od gradske straže na koju smo u povratku natrapali. Istina je da su nas izdevetali, uzeli crteže za koje je Alvedova mati tvrdila da su rađeni napamet. Jesu li joj povjerovali ne znam, ali sam uvjeren da nam je već taj slučaj odredio sudbinu Ključara. Iz gradske uprave nedugo nakon toga naređen je pretres Alvedova i moga stana. Roditelji su bili šokirani, a sve bilježnice s crtežima i priborom odneseni, pa onda vraćeni nakon nekoliko dana bez ikakva objašnjenja. Kod mene nisu našli bogznašto, ali dok sam kasnije listao Alvedove bilježnice bio sam posve zbunjen. Listao sam ih tajno uz noćnu svjetiljku. Stotine crteža olovkom opisane prošlosti i budućnosti. Znajući mnoge podatke iščitane iz kompjutera Gradske knjižnice i činjenicu da tamo Alved nije mogao imati pristupa, shvatio sam da moj prijatelj ima Dar. Vidi ono što su o postojanju ranijih civilizacija sadržavale gomile sačuvanih knjiga u memoriji gradskoga kompjutera. I znatno više! Kako knjiga od papira više nije bilo, kao ni potrebe za njima, zapretano znanje ostalo je nedostupno običnim ljudima te pohranjeno u moćnim računalima.

Pristup knjižnici bio je ograničen i dopušten prema razini službe. Svaki je dom imao takve videoočale s programiranim stupnjem korištenja. Obični ljudi – obične novine i gradske vijesti, profesori i ostali – otvoreno područje svojih specijalnosti. Ključari – najviši rang pristupa informacijama, ali naravno postupno. Videoočale aktivirao je glas. Moglo se tražiti i dobiti područje šire od programiranih razina, ali sve je bilo registrirano pa bi korisnik koji se drznuo zloupotrijebiti sustav bio kažnjen za radoznalost oduzimanjem prava na Knjižnicu. Tako su mnogi prema tom mediju postali ravnodušni te se služili isključivo zabavnim programom.

Nedostatak Knjižnice bio je u tome što je Sistem, građen nakon Velikog raspada civilizacije, bio nepotpun. Veći dio povijesti čovječanstva stigao je do nas izbrisan ili konstruiran na pretpostavkama. Zvanje Ključara stvoreno je da se upotpune te praznine, da se stvori potpunija slika o prošlosti, radi budućnosti. To je iziskivalo neke sposobnosti izvan racionalno objašnjivog. Tražiti odgovore, otvarati vrata različitih vremenâ i otključavati ih bilo je moguće jedino posebnoj vrsti zanesenjaka. Sjećam se da sam jednom na kombi-pločama zbirke svjetskih muzeja pronašao tzv. Hrvojev misal. Prekrasno iluminiranu starosrednjovjekovnu knjigu ispisanu neobičnim pismom, još nepročitanim, ali sasvim sigurno rođenim na ovim prostorima. Ta se jedinstvena knjiga sačuvala u memoriji kompjutera kao artefakt velikoga muzeja iz nama nepoznate države s drugoga kontinenta, ali pismo i rukopis je sasvim pouzdano povezuju s prostorom nekadaš-

nje države, naroda čiji smo potomci i koji je imao zavidnu razinu kulture u povijesti.

Pitao sam se što je natjeralo moga prijatelja, koji ove stranice do uključenja u program Ključara nije vidio, da iscrta gomilu crteža o vremenu i ljudima od prije 1500 godina? Crteža kao skinutih s ilustracija, s detaljima vezanima za život različitih staleža, običaje, arhitekturu, životinje, rad, ratovanje..., donesenih s gotovo dokumentarnom preciznošću. Što smo mogli misliti nego da je Alved nekako prodro u vrijeme o kojemu je tako uvjerljivo govorila njegova olovka.

A onda su nas razdvojili. Učitelji višega ranga preuzeli su vođenje i nadzor nad novacima. Strogo individualan pristup. Radili smo mnogo, viđali se sve rjeđe. Prije nekoliko godina Alved mi je pričao o nekom utopijskom "utočištu" – Machu Picchu – visoko u planinama drugoga kontinenta, starom gradu naroda iz prapovijesti, kojemu se odavno zameo trag. Jednostavno je nestao. Ja sam to zapisao, za slučaj da i sam pronađem neki trag, ali nisam bio siguran čak ni da postoji kontinent koji mi je opisivao. Bio je neumoran. Nakon što se oženio i postao otac krasne djevojčice, umjesto da se smiri radio je još i više. Viđao sam ga iscrpljena, ali uvijek vedra. Svoj smisao za humor pretočio je u vesele crtane priče o Huljama, priče koje su kao komentar zbivanja imale mjesto u gradskoj kronici. Toliko je bio popularan da su mu dopustili držati kod kuće životinje, što je danas skoro nezamisliva povlastica. Za jednoga izleta u prirodu naletio je, bez zaštite, na skupinu pljačkaša i u boju koji se zametnuo zaradio teško ozljedu desnoga koljena. Od tada je teško hodao, što je nakon liječenja pojačalo njegov teatralni nastup. Nije se žalio, ali je još manje izlazio iz radnoga studija.

I ja sam se u međuvremenu oženio, dobio djecu, radio. Moji su učitelji u višem rangu bili duhovnici. Oni imaju drukčiji pristup tajnama. Postojali su znakovi da se doista sprema nešto izvanredno, no to je druga priča.

Posljednji susret s prijateljem zbio se godinu dana prije njegove smrti. Otprije sam znao da je prošao kroz neko strašno razdoblje s kraja XX. stoljeća. Govorio mi je o kaosu toga vremena, o ratovima na području gdje danas živimo. Govorio je tako uvjerljivo o datumima i imenima, raspadu država, porazima i pobjedama, pohlepi i gluposti, o sili i nepravdi, da mi se učinilo kako je ovo danas sretnije razdoblje. Tehnologija uništenja koju je pritom opisivao i bestijalnost ratovanja toliko su stravični da ih nije dobro ni zapisivati. Sve ga je to vidno uznemirilo. Doznao sam da mu je mati odavno umrla, da je napustio ženu i preselio se k jednoj od gradskih planerica i da je sretan, iako mi tu baš nije bio uvjerljiv. Htio sam ga pozvati k sebi u goste, maknuti ga malo od ekrana i crtaćeg stola, ali zakasnio sam. Smrt je bila brža.

Znam da je neposredno prije tragedije radio na prototipu naprave koja je mogla vizije neposredno prenijeti u stvarnu prostornu sliku. Eksperimentirao je na sebi i tvrdio mi da su mu dobivene projekcije davale jasnu sliku pojedinih događaja koji nisu izmišljotina i plod njegove mašte, već stvarni događaji. Mentori su postali sumnjičavi zbog tankih i šašavih izvještaja. Nikakav materijalni dokaz ili snimku takvog "putovanja kroz vrijeme" Alved nije ostavio. Mene su te priče veoma zabrinjavale.

– Ha! – rekao mi je jednom na nekoj izložbi – malo si mi skeptik – i tutnuo mi nekakav predmet u džep.

Misleći da je katalog, pogledao sam ga tek kod kuće. No to nije bila uobičajena *scanfolia*. To su bile prave novine od papira. Tekst naslova na našem jeziku: *Večernji list*, nadnevak 14.10.1991. Veliki naslov: *Ratni požar u Slavoniji se širi...* Ispod su bile fotoslike. Vojnici u čudnim šarenim uniformama oko nekog razvaljenog oklopa, a među njima – ostao sam potpuno zaprepašten – jedan je vojak bio pljunuti Alved, nakrivljen, kakvoga sam ja poznavao. U ruci je umjesto strijelnoga oružja držao bilježnicu. To je bilo nekako nakon što ga je planerica napustila. Pronašli su ga prijatelji zavaljena u stolicu pored čistoga lista crtaćega papira. Liječnik je ustvrdio da je Alved popio nešto što nije smio te da je srce stalo. Ja pak mislim da je šmugnuo kroz svoja tajna vrata u neki od prostor-vremenâ za kojim je dugo, svih ovih naših 36 godina, tragao. Negdje gdje stvari ni izdaleka nisu tako sive kao danas ovdje. Ostavio mi je zagonetku sa starim novinama.

* * *

Pokopali smo ga 2. siječnja tritisućite. Nekoliko dana prije toga, na gotovo zaboravljeni starokršćanski blagdan Božić – 25. XII. 2999. godine, proletjelo je nebom prema jugu veliko svjetlo, gotovo organske topline, ostavilo čudesan doživljaj svemu živom. Nije to bio objašnjiv prirodni fenomen, a nije bio ni zrakoplov. U tom času neke tihe svečane tišine ja još nisam znao da mi je umro prijatelj. Danas znam da je pronašao svoje utočište, ma kako se ono zvalo, mjesto za kojim svaka duša traga. Možda je utočište Onaj koji nas je sve stvorio.

IZ PRIČA O IZGUBLJENOM RAJU

Pomozi nam dobri Bože! – prošlo mi je kroz glavu dok smo čučali u bušku šibani ledenom kišom. Zaklonjeni velikom stijenom promatrali smo neobičnu bitku što se odvijala pred našim očima. Pred nama, osvijetljena sa stotinjak baklji zabijenih u stijene i zidove uzdizala se branič kula. Točno na sredini pregrađene ceste. Usjek velebitskoga prijevoja, koji su uzurpirali Bova ratnici postao je opaka prepreka, svojevrsna mitnica između Dalmacije i Sjevera. Prštala je smola upaljenih baklji, osvjetljavajući groteskno veliku i nezgrapno oklopljenu figuru ratnika visokoga gotovo tri metra. Taj je, lamatajući bojnom sjekirom primjerenom njegovoj veličini, pokušavao razvaliti rešetkasta metalna vrata na kuli. Po nazubljenoj zidini i stijenama moglo se vidjeti Bova lubanje kako vire ili urlaju pljujući kišu sulica i kamenja na Jurelu, kako su zvali grdosiju, a za koga smo mi do te večeri mislili da je izmišljotina i legenda. Jurela se nije obazirao na branitelje i kulu. Bio je on ovdje očito i ranije, provalio bi vrata, pokupio nešto od dnevnoga utrška, možda poneku ovcu, nekoliko vreća žita, te nestao gegajući se i psičući nizbrdo, a da se nitko nije usudio progoniti ga. Nije bio jako pohlepan, ali danas ojačan okov na vratima tražio je novu strategiju, a Bova neka urlaju. Usredotočen na vrata, napadan samo odozgo, nije primjećivao ništa drugo osim kapije koju treba razvaliti.

Prikriveni uza stijenu čekali smo ishod sukoba i svoju moguću priliku u ovoj za nas trojicu sasvim naopakoj zgodi. Naime, morali smo se probiti na drugu stranu prijevoja, a s Bovama i vratima sami nismo imali nikakva izgleda. Jurelu su poslale vile ili Bog dragi. Sa sjekirom lagano obješenom o bok već bio gotovo do koljena zatrpan kamenjem. Snažnim ih je nogama, psujući i režeći, bolje reći glasno ispuštajući neke gadne zvukove, jednostavno razbacao. Onda je lijevu ruku lagano ispružio prema vratima. Galamu i prasak nadjačalo je jako šištanje. Dograbio je desnom rukom jednu od bačenih baklji te – iz jednoga od prstiju lijeve – jednostavno kresnuo kapljast ljubičast jezik plamena. To smo jasno vidjeli – Bova sa zidova mogli su samo osjetiti da se zbiva nešto neobično, jer je uz rijeku iskri odjednom popustila jedna od prečki masivnih vratiju. Vrata su popuštala. Gorostas je opet dohvatio sjekiru, režući istodobno drugu metalnu gredu plamenom lijeve ruke uz bujicu iskri i ne obazirući se na Bove i njihovo kamenje, strelice i koplja. Odskakivali su od širokoga ramenog oklopa, tako da su grozne Bova lubanje – a u naravi nitko nije vidio kako čuvari prijelaza izgledaju – ispadale smiješne.

Škripa pomaknute kapije značila je da se i nama možda otvara prilika za provlačenje. Naime, jučer ujutro smo tu istu kapiju prešli kao pratnja zadarske karavane koja je u unutrašnjost vukla nešto soli, duhana i žita. S one strane vratiju, niže prema Zrmanji, ostavili smo žene. Računali smo da nam za put od stotinjak kilometara trebaju tri dana usiljenoga marša uz mazge. Domagoj, Boromir i ja činili smo odstupnicu. Moj otac Mislav i još osmorica starijih i iskusnijih ratnika štitili su čelikom i oklopom bok i čelo karavane, unajmljeni u ovoj prigodi za standardnu cijenu od sto kruna, što će biti isplaćeno po dolasku na odredište, mislim na neka Jezera. Nije nam prvi put da smo prolazili Bova (valjda im ime govori da su se tu ukotvili). I po danu izgledaju gadno. Nekada asfaltom pokrivena cesta sad je bila gomila rupa, djelomice urušena, djelomice zatrpana odronima. Surok sedlo, kako se prijevoj zvao, dijelilo je ovaj dio pitomoga juga od divljega sjevera. Juga prividno pitomoga, jer ovaj su kraj dugotrajne suše učinile bezvodnom pustinjom, gdje nikada nije bilo ničega osim kamenoga krša i zmija. Ipak, stalno je netko s nekim trgovao. Zrmanjci su prodavali vodu Zadranima, a od njih za uzvrat dobivali dio ljetine i dio zaštite na moru. Bova su ubirali taksu za prelaz preko Suroka, ali je njihovom zaslugom cesta bila donekle održavana, inače bi je odavno izbrisale bujice zimskoga perioda. Toga jutra kad je karavana prešla Surok, Bovama se po običaju pred vratima ostavila roba, dio malte, na drvenoj platformi koju su zatim iznutra podigli koloturama – primitivnim dizalom. Nisu pretraživali ostalu robu i nije ih zanimalo – uzimali su dovoljno da pleme na stijenama preživi i nastojali su biti nevidljivi i nepristrani. Velike iscerene lubanje iza kojih su se krili bijahu, pretpostavljam, nekakve maske, ali kroz njih se dobro gledalo i gađalo. Kad su podigli svoj tovar do jednoga od mnogih otvora visoko u zidini, otvorila su se masivna vrata i karavana se našla u četverostranu mračnom prizemlju branič kule. Za nama su se vrata zatvorila, a ispred nas otvorila ova što ih je upravo razvaljivao Jurela. U trenutku smo primijetili da u dvorištu nema ničega osim jednoga tora, nešto robe, hrpe užadi i platformi za prekrcaj robe te jednoga smrdljivoga kanala uz rub zida koji je očito bio kloaka i izlazio

na obje strane. E, cijela nam se taktika sastojala u tome da se tim kanalom pokušamo probiti na južnu stranu prijevoja. Radili smo na tome s ove strane čekajući mrak. Potom je počela padati ova vražja kiša i bez obzira na dugu sušu kanal se začas ispunio jer se voda skupljala sa svih strana. Osim toga, naletjeli smo na rešetku koja se toga časa našla ispod vode. Kroz glavu su mi prolazile slike cijeloga toga nesretnoga dana. Nedugo nakon što smo se spustili nadomak Gračacu, a prije samoga raskršća, napali su nas Ororoci – pretpostavljam. Jednostavno nismo imali sreće – skupina napadača, uz prednost koju im je omogućila dobra zasjeda, imali su prah, tj. puške. A to je doista rijetkost! Trojica naših pala su probijena oklopa od prvoga plotuna, dvojica u drugom, a među njima i otac. To sam jasno vidio. Prema razrađenoj taktici mi sa začelja pali smo potrbuške u bušlje i dohvatili samostrele. Bitka se obično odvijala tako da je pratnja štitila sporo povlačenje karavanae, čak i preko naših pozicija, tako da smo se, u određenom momentu zaboravljeni, mogli naći napadaču s leđa. No, ovaj put sve je teklo suviše brzo. Nikakvoga povlačenja nije bilo. Osim onih srušenih puškama četvorica naših ubijena su bez milosti za kratkoga okršaja u kojemu je nadmoć napadača bila očita, dok je cijela karavana mirno čekala da bude opljačkana. Trgovci su, naime, u takvim prilikama roba, a život ima cijenu. Rizik je jedino naš, a za to smo primali plaću.

Nisam se brinuo za oca, znam da je u raju. Ororoci su nas pustitli, mislim da su bili zadovoljni plijenom bez svojih gubitaka, a mi smo im mogli sa svoja tri šiljka nauditi u tom kršu u potjeri na čovjeka. Nije me bilo strah smrti, ali zaključio sam po pravilu zanata da su nam izgledi u sukobu nikakvi te da se treba vratiti ženama. Tako smo se toga dana, nakon što smo u sumrak pokopali naše, drugi put našli pred zatvorenim vratima branič kule na prijevoju Surok. Kao medvjed na košnicu meda srljao je Jurela, iznutra je dopiralo blejanje ovaca. Odjednom – tras! Nešto je silno pogodilo diva ispod prsnoga oklopa, pa je zadrhtao, na tren se ukočio, dok je iz svih spojeva oklopa iskrilo i šištalo. Tako je ukočen stajao nasred vrata u onoj gomili krša, a onda se uz tresak srušio nauznak kao daska. Šiljak iz velikoga samostrela pogodio ga je posred prepona. Tajac sa zidova pretvorio se odjednom u krikove veselja pa se pred našim očima dogodilo i to da je nekoliko lubanja poletjelo sa zida u oduševljenju zbog oborenoga diva. Dok se blatna voda što je zapljusnula paloga diva slijevala niz truplo koje još šištalo i iskrilo, a njegova lijeva ruka s ljubičastim plamenom mlatarala amo tamo, Bova su krenuli spuštati se konopima sa svojih zidova da dotuku ležeći plijen. Tada se dogodio novi užas. Sve nas je zabljesnula eksplozija nečega što je onaj plamen upalio, Jurela se lagano, onako velik, digao približno metar od tla i uz grozan tresak razletio. Jedino ne znam je li to moguće, ali zašto ne – trenutak prije eksplozije s divova boka otpala metalna ploča otkrila je rupu u oklopu, iz koje su iskočile dvije patuljaste figure i šmugnule u spasonosni mrak. Eksplozija je svojom silinom zatekla mnoge Bove na konopima, koji su popadali kao kruške i valjali se sada po kršu uz dernjavu.

Jedna od lubanja koju je eksplozija bacila na naše sklonište pokazala je da su moje pretpostavke bile točne. Radilo se o poliesterskim maskama za cijeloga ratnika, što je sugeriralo zastrašujuću veličinu ratnika. Djelovali smo brzo – dokopali se još dviju i u onom metežu maskirani uletjeli u mračno dvorište kule kroz razvaljena vrata. Na sredini je stajao veliki samostrel na vijak, bez posade. Sva trojica utrčali smo u najtamniji dio, tamo gdje smo jutros vidjeli kanal. Na druga vrata nismo ni pomišljali. Otvarala su se odozgo. Skočili smo u duboki jarak, u šumeću vodu koja se spuštala s litica i na sreću ublažavala smrad kloake koju je nosila sa sobom. Povuklo nas je, izudaralo i isprevrtalo. U jednom momentu strgnulo mi je prsnik, u drugom mi je čvrsto vezana kaciga spasila glavu, a onda smo poletjeli sva trojica dobrih pet metara kroz zrak da bi pljusnuli u bazen koji se stvorio, plitak toliko da ne poginemo, dubok toliko da se ne udavimo. Odjednom sam postao svjestan užasne zime, drhtao sam na buri koja je ledila kišu, a kraj mene su bili moji borci u jadnom stanju: Domagoj je, očito slomljene ruke, cvokotao zubima držeći se za razderotine; Boromir mi mahne rukom dajući znak da je živ. Prokleti Bove! Nisu htjeli nikoga propustiti, a da ne plati kreditom! A sredio ih je glupi robot – više ne znaš što je stvarnost. Poželim da ih neka od ovih letećih naprava, koje ponekad na ogromnim visinama proparaju nebo, zbrišu plamenom. Ali tko u ovoj zabiti vidi crve što se glože i tko zna kakva još čuda ovaj svijet krije?! Dokopali smo se ceste i lagano se u mraku vratili u sigurnost barake, noseći vijest o propasti karavane i pogibiji devetorice naših ratnika. Prešutio sam u potankostima jedino činjenicu da je Jurela bio stvor. Ja sam naime odrastao u prilikama u kojima sam došao u kontakt s knjigom i drugim artefaktima ranijih civilizacija, ali većina nije imala nikakvoga obrazovanja i vjerovali su u što je tko htio. Tako je Jurela postao div iz bajke. Tek uz veliku vatru, zaštićen kolibom u kojoj su nas čekale žene, dok smo vidali rane i

uboje upitao sam se: pa kakvo je zlo ovo vrijeme, zaboga, i kako ga promijeniti?! Kažu da je čovjek ranijih generacija bio sposoban putovati do zvijezda, a cijela je zemlja bila civilizirani raj. Sumnjam. Svijet danas ne bi na ovo sličio. Mi nalazimo ostatke tih civilizacija, no prilagođavamo se svemu: klimi, prilikama, ljudima. Svemu što čini naš stvarni svijet, tavoreći na rubu egzistencije, održavajući lagano ravnotežu elemenata koje još možemo držati pod kontrolom.

Bilo kako bilo, tonuo sam u san misleći kako su brige iza mene, a nije bilo tako. Svuda naokolo led je stezao kamen. Put je pred nama, tuga s nama. Naši su konaci u zadarskim Arbanasima i onih sto kruna očekuju mnoga usta. Sada se možemo nadati da će zajedno s nama u Zadar stići vijest o propasti karavane i traženoj svoti za otkup. A onda možda krene jača potraga s ucjenom za napadače pa će biti prilike za revanš, ali to je već duga priča.

Jutro nije donijelo olakšanja, tresao sam se u groznici i vukli su me u Zadar na jedinoj tovarnoj životinji, a da gotovo i nisam znao za sebe. Domagoju su letvicama namjestili i povezali ruku.

II. dio

U bunilu i vrućici vidio sam svašta. Dio svoje mladosti i školovanja kod prijatelja u Zadru, kada sam imao pristup muzeju i knjigama. Formalno – škole nije bilo. To su svojoj djeci mogli priuštiti jedino bogatiji trgovci. Moji su se u plemenu, između pluga i vesla, odlučili za ovakav kruh. Dobivali smo dovoljno lakoga metala za naše oklope i strelice.

Knjige kazuju da je 2036. godina velikoga, svezemaljskoga (globalnoga) mira, kad je s dnevnoga reda zauvijek skinuta opaka bomba. Radilo se o nečemu što je moglo raznijeti planet i uništiti sav život. Slike iz toga vremena pokazuju čuda tehnike, mnoštvo nasmijanih lica, zemlju koja cvate i to je povijest. Sada se približavamo godini 3000. Kada se dogodio lom kojemu su kumovale bolesti i klimatske promjene, ne znam. Vidim da su se stvari same po sebi upravile k nečemu što još starija povijest zove srednji vijek. Rasulo civilizacije ili povratak iskonu, borba gomile za vlast nad energetskim izvorima, potraga za hranom i vodom – sve je to dovelo do uništenja svijet koji nije znao ni htio razumno gospodariti onim što je postigao. Po logici svatko za sebe stvorio se svijet malih posjeda i posjednika, rađalo i umiralo vezano za taj posjed, a često i za njegovoga gospodara. Putovalo se zbog trgovine, živjelo od onoga što se moglo proizvesti za sebe ili za razmjenu. Ratovi su postali apsurd. Svi smo mi bili slobodnjaci i toliko siromašni da se vojne radi pljačke nisu isplatile. U velikim socijalnim pobunama u 27. stoljeću jednostavno je nestalo država – državnih aparata moći; poreza od kojih su ti aparati živjeli, policija, sve je pomalo podivljalo. Nestalo je malo pomalo i svih ustanova. Tko je imao zemlju, vratio se obrađivanju. Gradovi su postali sablasne ruševine. Na nekoliko kvadratnih kilometara vrijedile su sve valute koje je dovukla moguća trgovina. Ako nije bilo robe, nije bilo ni potrebe za novcem. Višak smo razmjenjivali kao i rad. No priče o drugačijem svijetu, drugačijim odnosima i vrijednostima uvijek muče školničku glavu, kao i onaj robot u planini i aeroplani što visoko negdje lete. Istina, mi imamo palisade, ali i nebo puno ptica. Ne smeta mi što nas prekomorski gosti, koji u južne gradove dovoze luksuznu robu, gledaju kao divljake. Postoje vitezovi s odličnijim ciljem i svijetlijim oklopima i sjajnim konjima. To znam jer je otac kao dijete jednoga takvoga susreo. Kretao je na sjever istim putem kao mi sada. Na Božji sud. Nitko ih nije poznavao, pratio, napadao – čak i nisu djelovali kao ljudi, gotovo su lebdjeli. Meni je mati šapnula da su to sveti ljudi. Legende kažu da jednom u svakoj generaciji, slijedeći unutrašnji poziv, jašu na odredište Božjega suda, mjesto koje samo oni znaju, da bi na turniru pokazali pripadnost svojim idealima, pravo na bolji svijet. Oni su bili glasnici sutrašnjice, prisutni svugdje, tajno bratstvo koje na viši poziv doživljava svoju metamorfozu u plemenite pokretače mijena vremena i možda su stvarnost, a možda samo plod naše mašte i naših potreba. Bilo kako bilo, u ovoj ludoj noći dok me tresla groznica susreo sam i ja svoga plemenitog jahača. U onoj mrklini svijetlio je izdaleka. Kad nas je sustigao zastao je, pogledao me i nije rekao ništa. Pozvao me pokretom ruke. Moji su, zabezeknuti, ostali u muci, ne znajući što bi, dok je mazga na kojoj sam sjedio napola vezan sama krenula za novim vodičem. Kažu mi da smo još dugo u daljini svjetlucali - svi jednako nestvarni.

Je li mjesto Božjega suda na zemlji ili negdje drugdje, u našim glavama na primjer, ne znam? Djelovalo je vrlo stvarno, iako potpuno drugačije od svih dosadašnjih iskustava. Tako sam se kao u bunilu, nakon one zime i leda, kretao čudesnim vrtovima punim kristalnih bića, maglenih bića, svijetlećih bića s aurom i bez nje, lebdećih, prozračnih, čvrstih i eteričnih, ali jednako stvarnih. Osjećao sam ih svim svojim osjetilima i bilo mi je neugod-

no kad su mi se sklanjali uljudno se klanjajući. A priroda kao u knjigama: proljeće, cvjetna livada visoko u planini. Naokolo panorama od oblaka iz kojih vire planinski vrhunci.

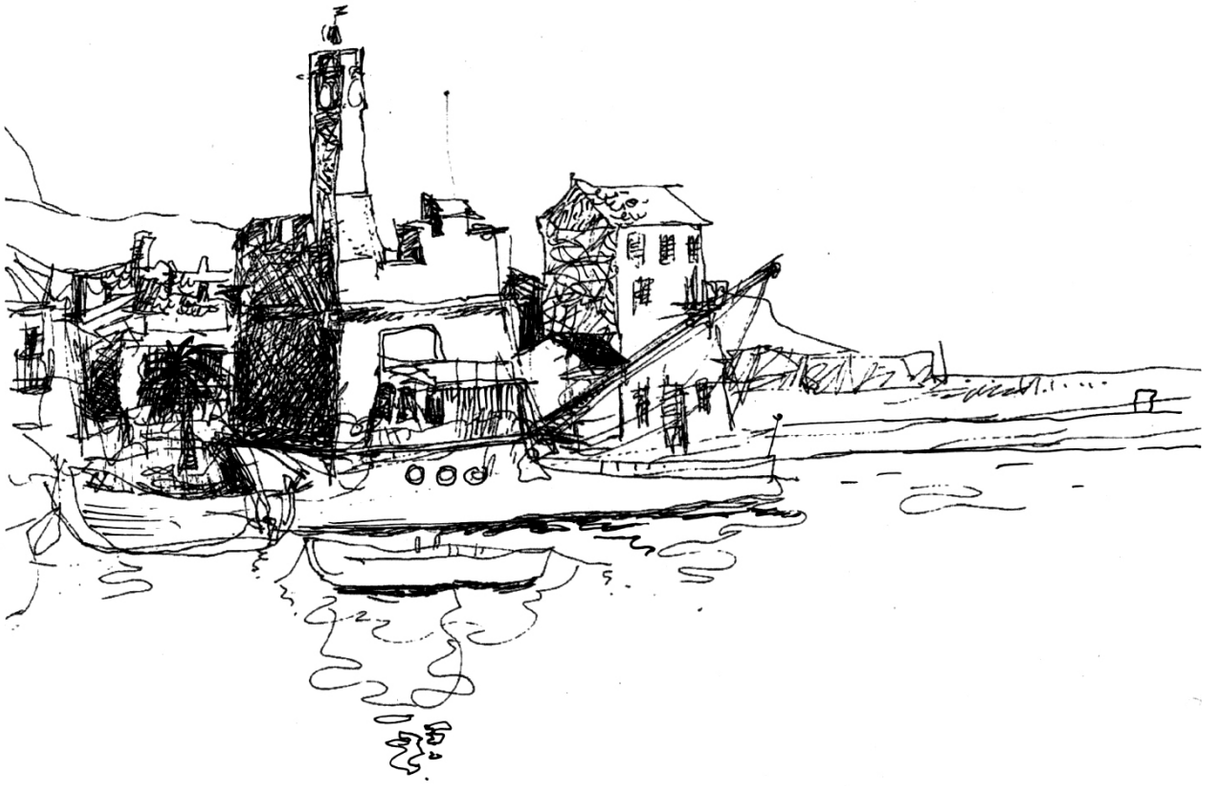
Moj se zaštitnik zvao Mihovil, objasnio mi je kako turnir funkcionira. Postavljala su se određena načela. Nije bilo velikih skupnih okršaja ni borbe radi borbe. Pod vrhom je postojalo svetište koje je podsjećalo na ostatke našega Sv. Donata u Zadru, ali ne tako veliko. Svaki od vitezova polagao je zavjet, a ceremonija je predviđala i vrijeme samotnoga čišćenja u molitvi. Ako je providnost htjela da se pokornik vrati prosvijetljen spoznajom načina da se mračni razjedinjeni siromašni svijet okrene boljemu - on bi to iznosio Savjetu vitezova. Duel bi se zbio između nositelja ideje i izabranika kojega bi postavio Savjet. Jahalo se dok oboreni protivnik ne bi priznao Božji sud, poraz svoje ideje ili krivi stav Savjeta. Dogodilo se tako da je u prošlom sazivu izazivač savjeta postavio problem. Prosvijetljen, moleći dugo u onoj kapelici, vitez Mihovil objavio je svoj izazov. Za razliku od viteza Maltusa koji je prije dvije stotine godina izgubio dvoboj, a tražio je zator za malobrojne moćnike koji su uzurpirali većinu Zemlji pripadajućih dobara i bili glavni uzrok nepravdi, Mihovil je sto godina kasnije objavio kako bijedu nije izazvala samo nekolicina tvrdih i pokvarenih srdaca, već je svako čovječje srce podijeljeno na bojna polja dobra i zla. Dakle, on traži da se Savjet očituje. Izaziva ih sve zajedno, jer misli ratovati protiv sebe. On je sebi najljući protivnik. I dok je opremljen čekao rasplet sukoba na trkalištu, a savjet zbunjeno vijećao, dolutao je odnekud Jahač, dvojnik viteza Mihovila, i riješio dilemu. Dvoboj je bio strašan, nikada tako bespoštedan. U momentu kad je dvojnik, prisiljen udarcima, počeo popuštati, iznenada se prometnuo u zmaja. Ni vještina letenja, ni oštre pandže, ni ubojiti rep, ni plamenovi, ništa ga nije moglo spasiti u toj bitci koja će se pamtiti u priči.

Mihovil je pobjedom postavio novo načelo. I svaki se vitez obvezao da će se u potpunosti odreći sebe radi drugih ljudi, osobito potrebitih pomoći.

No ja sam od svega imao samo želju da se stvari od Arbanasa do Suroka, u ono malo prostora koji sam poznavao, izmijene na bolje, a o načelima nisam razmišljao. Teško je ideale staviti u red s običnim svakodnevnim potrebama.. Činilo mi se puno puta da su krumpiri važniji od snova. Slično je sa svim važnim pitanjima. Odsutnost autoriteta ne daje priliku mudrosti da dođe na svoje. U knjigama sam pronašao tekstove na materinskom jeziku o MEDITERANO kolijevci antičke kulture kojoj je pripadala i Dalmacija. Ništa, ni traga od tih renesansnih i humanističkih ideja nije ostalo. Možemo samo blijedo oponašati nešto o čemu ne znamo ništa. Klima je izmijenila ovaj prostor i dva godišnja doba s dvjema ekstremnim klimatskim karakteristikama ne daju priliku zemlji da se oporavi i nanovo zazeleni. Otrov je od Jadrana stvorio kaljužu. Čovjek je još uvijek samo crv. Pa ipak, imamo neki svoj red i nismo robovi.

Tako razmišljajući uđem u onaj hram na planini. Kružna dvorana sa žrtvenikom u sredini i jedno jedino kameno klecalo. Iznad oltara u stropu otvor iz kojega pada trak svjetla na praznu kamenu plohu. Kleknuvši na ono klecalo pomislio sam – kako je moja baba znala reći – zapoganio sam. Osjećao sam kao i ostali iskonsku snagu Vjere, ali s vremenom smo je izgubili. Ništa nije ostalo osim razvalina starih svetišta i razvalina u sjećanjima. Trgnuo me lagani propuh, osjetio sam da se nešto zbiva, vjerojatno počinje turnir. Ali ništa nisam čuo o novim načelima – koja je to ideja koju treba zadobiti borbom. I onda sam na stolu opazio papirić i

KRTOL

Pobrkali smo lončiće. Onako usput. Godinama smo zatvarali oči pred onim za život važnim, a trčali za onim nevažnim, misleći da je upravo to ono pravo. Ili da je to ono što se od nas očekuje. Ili da se tako jednostavno mora jer društvene konvencije postoje, a postojale su i prije nas, da bismo ih poštovali, da bismo se uklopili u predodređeni nam povijesni, socijalni i radni okvir, da bismo bili korisni. Ne burkajući suvišnim pitanjima zatečeno stanje, ne remeteći ničim poredak stvari, nastojeći da ne prouzročimo kakovu štetu sebi i drugima, primili smo svoje naslijeđe, uglavnom puštajući druge da misle i djeluju za naše dobro. Tako smo, koliko svjesno toliko i nesvjesno, podupirali postojanje krivih institucija, krivih dogmi u kriva vremena. Skrivali smo istine od sebe samih kao kolektivi i pojedinci podjednako. Zapravo pripremali sami sebi ražanj na kojemu ćemo, kada za to dođe vrijeme, završiti kao žrtvene životinje. Svakako za račun nečijih revolucionarnih ideja iza kojih se krila ksenofobija, zavist i pohlepa. Strah da nam „oni drugi“ ne otmu prvenstvo pripremit će Prevrat koji letargiju pretvara u klaonicu, proizvodi kolektivno ludilo, što je na kraju priče moglo doći glave čitavu vrstu. Bolesno društvo. Pa što onda, rekli su neki tada. Možda to i nije šteta, iako su nas učili da je život svet, ali zar je to bio neki život?

Bilo je upozorenja, ali nismo htjeli vjerovati da je globalno zlo moguće. Ni unutrašnji glas, ni prirodne katastrofe, ni socijalni nemiri, ni boleštine, sve vrste nepravdi, terora gluposti i ludila na svim programima otvorenih medija i u vlastitom dvorištu nisu bila dovoljno jasna upozorenja.

Religije anarhije i skepticizma zbrisale su one druge s porukama ljubavi, mira i tolerancije. Sve je bilo karikatura, svijet je postao karikatura. Osim ponekog pjesnika koji bi digao glas protivljenja, umjetnost se sunovratila u idolatrijsku dekadenciju i izgubila smisao svjetionika. Sve se ljudsko rasulo na mah kao kula od karata i nitko više nije znao kada je i kako sve to ludilo započelo. Pojaviše se ponovno divlje horde na čelu s onim davnim jahačima strave, prizvaše apokalipsu, i činilo se da će užasi nadvladati ono što je dobro u čovjeku i zatrti svaki život.

U trećem su tisućljeću zbrisane države, vojske, činovnici, gradovi i prometnice. U ognju je nestalo civilizacije i kulturnih postignuća. Što nisu pomorili ratovi, dokrajčile su siromaštvo, glad i bolesti. Što je preostalo, razorila je sama priroda.

Ipak. Tu i tamo skutrio se život na ostatcima ruševina. Prilagodio se kao i uvijek, u fragmentima sačuvao memoriju. Nije bilo neke obnove, tek nastojanja da se preživi. Nove generacije brojile su dane do i od Velike kataklizme. Brojeći ih, oni koji su preživjeli prenosili su svoje uspomene i sjećanja na nove generacije, s nadama i strepnjom iščekivali budućnost i kraj trećeg tisućljeća.

Raštrkani u prostoru nekadašnjih nacionalnih država, ljudi su pokušavali povezati dijelove

raštrkanih zajednica, skromnom razmjenom dobara jedni drugima život učiniti podnošljivim. Oni sa sjevera slali su poruke po trgovcima i karavanama na jug i obrnuto, sluteći da postoje makar daleki rođaci ili prijatelji odsječeni divljinom. Da se život obnavlja. Velike migracije odavno su povijest. No postojale su priče o mjestima odakle su došli naši stari, priče o velikom moru još su zvonile našim srcima. Nekada se moglo normalno putovati i za nekoliko sati otići stotine kilometara daleko, putovati prometalima koja postoje tek kao ruine ili slike u starim sačuvanim knjigama. A takvih je tragova bilo u svakome kraju, u svakome selu ili mjestu gdje su obitavali ljudi. Skupljanje artefakata prošlosti bilo je strogo zabranjeno običnim smrtnicima. Prikupljeno se čuvalo i pohranjivalo na jednome mjestu gdje su školovani znalci pokušavali odgonetnuti ili rekonstruirati ponešto korisnih stvarčica. No glavarima je zajednice prikupljeni materijal uglavnom služio za razmjenu i trgovinu. Kao dijelovi velikog mozaika koji se nitko ne nada sastaviti, ali postoje kao izazov hrabrima i pametnima da okušaju sreću.

Voljeli smo priče oko ognjišta. Slušali smo ih kao djeca i prepričavali mlađima kada se sastavio krug. Znale su raspaliti maštu žednim dječjim ušima pa je potom trebalo uredovati šibom ako se koji klinac odvažio sam poći u istraživanje prostora izvan palisadama okruženog sela. To je bilo pogibeljno. U nemirnim vremenima i zvijeri su mutirale. Postale su gore i gladnije. Starci su znali govoriti kako upravo one najavljuju kraj svijeta, ali, kao i ranije, najopakijim i najrazornijim bićem u svim vremenima pokazao se čovjek. Odgajali su nas da se bojimo susreta s ljudima izvan poznatog teritorija. Oprez i nepovjerenje baština su ovog vremena.

U našem selu izgubljenom među ne previše visokim brdima živio je jedan učitelj. Talent i ono

nekoliko desetaka skupljenih knjiga odrediše mu to zvanje. Po prirodi posla bio je pomalo i notar, pomalo sudac u sporovima. Nije morao kopati s ostalim težacima, poučavao je djecu, učio ih pismenosti i jeziku, mada ni sam nije znao hoće li im to jednom nečemu poslužiti. Imao je boležljivu suprugu i dvoje djece, mlađeg Jakova i stariju mu sestru Mirtu. Uz kućerak gdje su živjeli nadograđena je zgrada s jednom prostorijom koja je služila kao škola. Okruženi s nekoliko bliskih susjeda i prijatelja živjeli su tako u nekom svome miru i gotovo im ništa nije nedostajalo. Mirta i Jakov bili su kompanjoni u igri; ona njegova dadilja i kazna povremeno, umjesto roditelja, ako bi Jakov pretjerao s nestašnostima, a tome je bio sklon. Ponekad mu je bila i anđeo čuvar i tjelohranitelj kada bi ga dohvatili stariji dječaci. Svakako, nikada im nije bilo dosadno iako su živjeli u skučenim prilikama malo većeg zatvora. Selo se nalazilo izvan ruta velikih karavana. Osim onih koje su ih redovito obilazile radi razmjene živadi i namirnica ili pak onih radi trampe bakrene rudače koja se vadila iz malog rudnika nedaleko sela, zapravo i nije bilo posjetitelja. Tek povremeno sajmenim bi danima, kada se trgovalo viškom ljetine, svratili neki rođaci iz susjednih sela. Jakov i Mirta rano su naučili čitati i pisati pa ih je to činilo važnim u krugu vršnjaka. Pomažući ocu, bili su bibliotekari sela. Vraćajući posuđene knjige znali su zaviriti i u štivo koje baš i nije bilo za djecu i tako svašta pomalo naučili. Pomagali su u otkrivanju i prikupljanju novih starih knjiga, ponekad i u otkupu, naročito ako im se posrećilo da ih s pristiglim karavanama uoče kao materijal za trampu. Bilo je to vrlo zabavno. Pravi nadomjestak za pustolovinu putovanja u nepoznato. Jednom im se posrećilo dobiti pravu sto i tko zna koliko godina staru poštansku vreću punu pisama za samo desetak klipova kukuruza. Zatajili su to odraslima. Zadali su si mjesece posla oko sređivanja toga blaga, a nisu se baš usrećili. Osjećali su se pomalo kao lopovi iako su jedva dio pročitanog razumjeli. Zaključili su da ljudi uglavnom pišu ili jako tužna ili jako vesela pisma. Da ih more tjeskobe koje djeca ne razumiju. Tužno je bilo doznati nešto o ljubavi i nadanjima davnih nesretnika do kojih nikada nije dospio očekivani glas.

Toliko su bili zatečeni i zbunjeni neobičnom situacijom da nisu znali što učiniti sa sadržajem vreće. Povjerili su se majci. Ona ih je prekorila, a otac se, kad je doznao za zgodu, dobro naljutio. Odlučio je vreću s tuđim uspomenama zakopati ili predati starješinama za Ropotariju, ali taj je posao odložio za tren i zbog važnijih stvari jednostavno zaboravio na nju. A možda mu je bilo i neugodno pojaviti se odjednom s mutnom dječjom pričom. Jakov je dobio kaznu zabrane izlazaka i igranja jer sa stvarima „izvana“ nije bilo šale. Kao olakotna okolnost priznato mu je to što je čitavu stvar zadržao za sebe. Nikome se nije usudio govoriti o vreći jer je lako mogao osramotiti obitelj. Uzeti nešto tuđe, makar i nepoznatog vlasnika iz drugog vremena, bilo je ravno krađi. Mirta se izvukla jer je uglavnom slijedila Jakova. Ipak se osjećala krivom, i to s razlogom. Tajila je kako je iz one vreće zadržala nekoliko lijepih šarenih kartulina, nepoznatih svečarskih prigoda s porukama koje su izražavale sreću i radost. Govorile su slikama o davno zaboravljenim običajima. Zapravo su to bile božićne čestitke s gotovo naivnim sadržajem, ali Mirta i Jakov nikada nisu čuli za Božić. Slike su prikazivale majku s malenim djetešcem, uz muža očito, u zabitoj štalici kakve su njihove, vola i magarčića s izmišljenim anđelčićima i velikom plamtećom zvijezdom koja ih sve obasjava. Jakov je čuvao sestrinu tajnu i zajedno su ponekad uživali u tim prizorima sreće, skrivenim između stranica neke stare knjige bez ilustracija. Nekako su ih punila toplinom. Jednom im se tako rodila zamisao koju su odlučili provesti u djelo čim se pojave prvi putujući trgovci u selu. Napisali su i narisali svoju prvu čestitku po uzoru na one najljepše viđene. Onda su načinili omotnicu od kartona neke kutije i adresirali je na nepoznate baku i djeda koje su oduvijek priželjkivali, ali ih nikada nisu imali prilike upoznati. Roditelji im rekoše da su starci živjeli i umrli izvan ovog sela, odavno, ali i to je bila jedna od priča o kojima nitko od starijih mještana nije htio govoriti. Svjedočanstvo strašnih događaja koje su htjeli ili bili prisiljeni zaboraviti. Možda je čak i izmišljena radi njih djece da ne bi postavljali pitanja. Ispod onoga isporučiti *djedu i baki* bilo je još napisano: *s najljepšeg otoka naših predaka na Velikome moru, našem moru.*

Bila je to vrlo neobična božićna čestitka za nekoga kome je to ujedno prva poruka odaslana daleko na jug, i to zamišljenim rođacima. Možda je sve to onako, bezveze, ali su se debelome trgovcu dobroćudnog izgleda, tek pristiglom u selo, svidjela i djeca i njihova ideja. Pomislio je: jednoga dana, ma jednoga dana ponovno će biti uspostavljene davno pokidane veze između ljudi, pošta će proraditi i stizat će poruke do najdaljih zabiti. Ponio je „pismo“, uz obećanje da će pošiljku isporučiti pod svaku cijenu, baš kako su djeca tražila.

Od tog trenutka prošlo je nekoliko godina. Mirta više nije bila djevojčurak nego djevojka koju mom-

ci salijeću. A Jakov je sada bio njezin anđeo čuvar. Rutina života u zatvorenoj zajednici katkada stvori i unese tjeskobu u srca željna slobode i otvorenog prostora. Glasine o tome kako je sve moguće i kako se velike promjene događaju u ne tako udaljenim krajevima produbiše nemir u maloj rudarskoj koloniji u brdima. Bilo je bjegunaca iz sela, ali i sve više nezvanih došljaka pred vratima. Oni koji su pobjegli od kuće nisu se vraćali i nitko nije mogao znati kakva ih je sudbina snašla. Selo je živjelo, reda je još bilo, ali do kada – pitali su se zabrinuti ljudi.

Približavala se kalendarski tritisućita, a s odbrojavanjem datuma glas zlogukih proroka ponovno je najavljivao Posljednja vremena. U to se pojavio i nebeski znamen. Sjajna zvijezda na istočnome noćnome nebu lagano je rasla dan za danom dok njezin sjaj nije postao vidljiv i za danjeg svjetla. Onda je u jednome trenutku prekrila blagom svjetlošću cijelo nebo i zemlju, baš kao na onoj sad već zaboravljenoj čestitci iz prošlosti. Naglo je zatoplilo, a s lijepim i sunčanim vremenom ušla je u ljude neka čudna blagost. Kao da ju je ona zvijezda rasula po svemu kud se njezina svjetlost razlila. Neočekivano su u selo banuli trgovci jednako zatečeni čudesnom pojavom. Put ih je doveo baš tada pa su podijelili novo iskustvo prisutnosti neobične Repatice kao svečanost sa svojim domaćinima. Jedan je trgovac među mlađarijom tražio poznata lica, djecu onog učitelja, noseći im odgovor na pismo odaslano nepoznatom djedu i baki s dalekog otoka. Nosio je *krtol*, pletenu košaru s našivenom krpom kao poklopcem, na kojoj je nespretnom rukom pisalo: Mirti i Jakovu sretan Božić. Kada ih je prepoznao, predao im je neobičan paket i duboko se naklonio obećavši ponijeti sobom odgovor ako to od njega budu zatražili.

Ovo dvoje odjuriše kući, u onaj školski razred. A kako dobre vijesti brzo putuju, tamo ih je već čekalo veliko društvo znatiželjnika svih uzrasta, tiskajući se i s velikim uzbuđenjem očekujući epilog. Čvrst svileni konac kojim je krpa s adresom bila našivena pažljivo je presječen, izvučen u komadu i spremljen tako da se opet može iskoristiti. Krug glava uokolo košare suzio se u napetoj tišini. Krpa je maknuta, a s njome i nešto starog zgužvanog papira. Onda se pojavio *škartoc*, papirnata vreća sa *suhvicama*, na trsu osušenim grozdovima loze koje prisutni nisu do tada ni vidjeli. Slijedio je smotak debelih, još zelenih listova sličnih kupusu, a to je značilo da paket nije poslan tako davno. Zatim smotak osušenih zlatnožutih listova nepoznate biljke, koji su krasno mirisali, a nekim starcima koji su se oko stola tiskali zaiskrile su oči pri pogledu na to veselje zvano duhan. Ispod toga bila je vreća od platna sa slanim grahom, rijetkom delicijom do koje se ponekad dolazilo trgovinom. U kartonskoj kutiji na dnu našlo se suhih smokava, rogača i nekoliko šipaka, vjenčić oskoruša – posve nepoznatog voća, a sve prekrasno sačuvano. A posve na dnu bila je metalna kutijica od bombona narisanih na poklopcu, ali suviše lagana za taj sadržaj. Oprezno su je otvorili i našli presavijen list papira istrgnut iz neke stare bilježnice, vrećicu praha zlatnih cvjetića kamilice i grančicu ružmarina uvezanog trakicom crveno-bijelo-plave tkanice. Tekst je bio kratak. Uz ono *Sretan Božić*, pisalo je: *Bog Vas blagoslovio, draga dječice. Vole vas vaši nezaboravni nono i nona s otoka Brača.*

Bilo je uzdaha i glasnih komentara, opipavanja i kušanja, a sve pod svjetlom one čudesne zvijezde koja je za nekoliko dana nestala s obzorja. Pa iako je nestala, ostala je neka toplina koja je razgonila oštru zimu što je potom uslijedila. Oko ognjišta su se opet raspredale duge priče obojene svim mogućim bojama.

One večeri, dok je sa strane promatrao gužvu oko paketa s juga, učitelju su se lagano slile dvije krupne suze niz obraz. Znao se on nositi s tajnama svoga vremena, ali ni slutio nije da će doživjeti promjene kojima je i sam odškrinuo vrata. Kada su se u noć svi „gosti“ povukli u svoje domove, učitelj je iz jednog ormara svoje biblioteke izvukao tajanstvenu, do tada sakrivenu knjigu. Bila je razbarušena, ali tvrdo u kožu ukoričena. Uz svjetlost svijeća gurnuo ju je nasred stola pred svoju djecu i rekao: - *To je Biblija. Vrijeme je da je pročitate. Još je tajna, no saznat ćete zašto sam je do sada čuvao i krio.* Ali to je već jedna druga priča.

Nakon nekoliko dana otputovaše i trgovci. Ponijeli su sobom onu poštansku vreću za razdijeliti sadržaj naznačenim odredištima. S njima je na jug otišao i jedan krtol od pruća pun kukuruzne kaše, kestena, graha i sjemenja raznog povrća, s nekoliko lijepih jabuka u istoj kutiji od smokava i rogača. I pismo puno ljubavi i nade.

RATNIK

Živio jednom jedan Kralj, vladar malenoga kraljevstva koje je pješak mogao obići u dva dana hoda. Bio je dobar i plemenit čovjek. Nije on bio vladar kao što su to bili kraljevi u prošlosti. Naslov je stekao darom. Prije njega nosili su ga ljudi osobiti po tome da stanovnicima male Kraljevine služe autoritetom pravednosti, znanjem, sposobnošću da održe mir na svojim granicama i nahrane svoje podanike. Bio je skroman i siromašan kao i njegovi podložnici i dovoljno hrabar da odlučuje samostalno i prkosi nevoljama svoga vremena. Ponekad je bio luckast kao svi osobenjaci, ponekad tvrdoglav, ali uvijek zaljubljen u književnost. Iako pitome naravi, znao je biti ljut, a ljutile su ga samo nepravde. Kad su ga izabrali za kralja shvatili su da je pomalo tvrd, ali poštovali su ga. Nije bio naročito društven, a podanike nije previše zanimao njegov privatni život dok je djelotvorno kraljevao ne posežući za silom i moći.

Kad su se svi navikli da netko gotovo neprimjetan vodi poslove na opće dobro i da sve u tom kraljevstvu nekako normalno funkcionira, Kralj je iznenada umro. Ostavio je iza sebe svoju prelijepu kraljicu i dvoje djece, sina i kćer. Čast koju je obnašao prešla je tako na kraljicu, ali ona, mučena neobičnim strahovima i preteškom zadaćom, uskoro padne u bolest. Međutim, život se u maloj Kraljevini nastavio kao da se ništa nije dogodilo. Daleko od idile i bogatstva za koje vjerojatno nisu znali da postoji, puk se i dalje bavio golom borbom za vlastitu egzistenciju. Životarili su od ono malo ratarstva i trgovine, razmjenjujući robu koju sami nisu mogli ili nisu znali proizvesti. Sve je to bilo uhodano i trajalo tako već četvrt stoljeća.

Dvorac na uzvisini, trošan i gotovo pust, nije ih uopće zanimao, štoviše, uskoro su prestali izdvajati i ono malo viška od svoga dobra, na koje je kao porez i sredstvo za uzdržavanje Kralj imao pravo. Osiromašena kraljeva obitelj, kojoj je glavom postao mladi Princ, utonu u mrak gori od zatvora. Ljubav prema znanju, stečenom iz starih spisa, koju je Kralj prenio na sina, nije obitelji mogla pribaviti kruh. A Princ nije znao obrađivati zemlju niti ga je to zanimalo. Volio je u mašti putovati zemljovidima nekadašnjih velikih država, volio je umjetnost, osobito slikarstvo i poeziju, izučavao jezike davno zaboravljenih naroda i uopće nije mario za titulu koju je eto tako naslijedio.

Jednoga tmurnoga jutra ostavio je sve svoje knjige i crteže, spakirao nešto svojih stvari, poljubio sestru, oprostio se od boležljive majke, preporučio ih malobrojnim prijateljima da im budu pri ruci i odlučno krenuo putem u nepoznato. Nosio je sobom neku duboku tugu s kojom je rođen, s kojom se i inače prinčevi rađaju, čvrst u namjeri da je istjera iz svoga srca, da nešto novo vidi i otkrije i da se vrati svojima s nečim korisnim u rukama. Pitanja koja je sebi postavljao nisu mučila obične ljude, a dobrim su dijelom bila uzrokom tuge koja ga je pritiskala. Pitao se gdje je nestala žeđ za ljepotom, želja za znanjem, radoznalost, gdje je nestala ljubav, sada zapretena u stihovima mrtvih jezika, što se krije iza brda koja zastiru horizont. Gdje je nestala hrabrost i radost otkrivanja novoga? Što je to ubilo želju za životom njegovu narodu da je postao tako malodušan, zapravo prestrašen i siv. Pobojao se da ne poludi. Normalnu je čeljad zanimalo kako navodniti polja u vremenu kad je vode jedva dostajalo i za piće, kako zaštititi usjeve od najezde glodavaca i slična takva, sve vrlo praktična pitanja.

A bližio se kraj stoljeća - vrijeme previranja. Još jedanaest godina do tritisućite. Obećavši sebi da će se vratiti, Princ je iza sebe ostavio sve i ništa. Zakoračivši na put što je vodio prema granici njegova kraljevstva prvi put od smrti svoga oca, princ se osmjehnuo. Osmjehnuo se neizvjesnosti. Prisjetio se da mu je mati pričala kako je otac jednom davno, dok je i sam bio princ, tako otišao, a vratio se kao Kralj.

Nekoliko sati hoda od posljednje mitnice maloga kraljevstva, tek što je napustio poznati krajolik, susretne trojicu odrpanih skitnica. Nakon što su se mimoišli i pozdravili, zaskoče ga iznenada s leđa, obore na tlo i opljačkaju gotovo do kože. Tako je naučio prvu lekciju, da se ne smije dati iznenaditi. Izbor koji mu je ta prva kušnja nametnula bio je – poći dalje ili se vratiti kući u sigurnost. Da nije bio Princ možda bi se i vratio. Ovako, nastavio je dalje u prnjama koje su mu razbojnici ostavili. Hodao je dok ga umor nije savladao, a probudio se promrzao i gladan blizu nekoga imanja ograđenoga visokom ogradom. Pokušaj tihoga prikradanja spriječili su pušteni psi. Jedva se spasio bijegom kroz trnov šiprag. Uspentrao se na jedno osušeno stablo u blizini i ostao na njemu sve dok gospodar imanja nije pozvao pse natrag. Bili su mu očigledno vrjedniji od odrpanoga skitnice. Kad je lavež utihnuo,

Princa, uza sav strah i strašan osjećaj napuštenosti spopadne bijes i očaj u isti mah. Naučio je drugu lekciju – susreo je i poniženje. Još dok je čučao na onom drvetu iznad visoke makije, zahvalio se tvorcu što je čitav.

Tada primijeti oblak prašine, koji se polako kotrljao putem uz obronak, gdje je zanoćio prije susreta sa psima. Bila je to neobična karavana, jedna od onih koje je znao susresti u svom kraljevstvu. Kolona životinja, ljudi i neobičnih vozila koja od mjesta do mjesta vuku sve moguće potrepštine za običan puk. Ispred svih bio je nevjerojatan samovoz, starinski autobus, očito bez svoga pogona, jer ga je teglio nekakav terenac-gusjeničar s podignutom ralicom sprijeda. Brektao je dimeći, nalik na ilustracije iz knjiga koje su opisivale bezbroj sličnih strojeva, a koje Princ nikada do sada nije vidio u živo. Motor s unutrašnjim izgaranjem, no to je nešto, pomisli dok se prisjećao lekcija iz knjiga koje je iz ljubavi prema putovanju prometalima osobito rado listao i čitao. Susreo je, dakle, čist muzejski eksponat, star stotine godina i to još u pogonu. Nije vjerovao svojim očima. I dok ga je znatiželja vukla bliže, uloviše ga čuvari koji su karavanu pratili s bokova na udaljenosti, vrebajući moguće zasjede. Njegov izgled im nije uljevao povjerenje, bez obzira na podignute ruke. Vezali su ga, pretresli i kao kakvu divljač dovukli usred karavane. Predvođena strojem, kolona je sporo milila uz brijeg. Stražari su pričekali da se u oblaku prašine pojavi začelje i Princa lijepo u hodu vezali za posljednja kola, u skupini sličnih odrpanaca. Među njima je prepoznao bar jednoga od svojih jučerašnjih napadača, ali to ničim nije otkrio. U smiraj dana, potpuno iscrpljen i gladan, kad je već pomislio da će svisnuti, karavana se zaustavi. Nakon što su ih vezane priveli pred zapovjednika osiguranja, na kratko saslušanje, razvrstaše ih u dvije skupine. Jednu za otkup ili razmjenu, drugu za prodaju. Potom je svaki uznik dobio tanak obrok nekoga variva, uz komad pogače i vreću za spavanje. Tako je Princ postao nečije vlasništvo, kao stoka, predviđen za prodaju. Prešutio je da je plemenitog roda. Sjetio se siromaštva kod kuće i sramote, a bojao se i razočaranja. S druge strane, donekle okrijepljen, u tihoj se noći uz logorsku vatru prepustio snovima. I stvarnost mu se nije učinila tako strašnom. Još nije stekao neko posve gadno iskustvo. Čeljad u karavani djelovala mu je uljuđeno i suzdržano. Rekao je sebi – sutra, sutra ću misliti o slobodi.

Tako je prošlo nekoliko dana. Put se stalno lagano penjao, a zarobljenici su gdje je trebalo korišteni kao vučna sila. Shrvani umorom jedva su čekali noćni počinak. Kopnila je i želja za bijegom. S usponom su zastoji bivali češći, a guranje napornije, sve dok i prednji vučni stroj nije počeo kašljucati. Gotovo bi se ugasio, onda bi euforično zabrujao, dok napokon nije stao, ritnuo se i ugasio. U vučenom autobusu nastala je panika i galama. Vozač ralice, možda najamnik, stajao je ispred ralice kršeći ruke i ne usuđujući se dirati mašinu. Oni što su izišli iz autobusa sad su se žestoko svađali radi nečije krive procjene. Bilo je očito da ekipa zbog tko zna kojeg razloga trenutno nema strojara. Princ koji je ponešto pročitao o strojevima iz starina, shvati da je to možda njegova prilika. Oprezno dojavi najbližem stražaru kako možda može pomoći. Vodić karavane, prilično gruba ljudeskara, obeća mu je pristojne batine ukoliko je ovo neki trik ili prijevara. Oslobođen lanca, gurnut prema stroju osjećao je neprijateljske poglede za leđima. Naravno da mu ništa nisu vjerovali, ali trebalo je pokušati. Nadao se nekom čudu. Vjerovao je da nije u pitanju ozbiljan kvar nekoga mehaničkoga ili strujnoga sklopa. Stroj je djelovao dobro održavan. Pronašao je dovod goriva i ustanovio da je prljav i začepljen. Jednostavno je sistem za ubrizgavanje trebalo rasklopiti i očistiti. S nešto priručnoga alata asistirao mu je isprepadani vozač kojega su okrivili da je forsirao brijeg. Bio je dat u najam zajedno sa strojem jer su se kretali terenom s čestim odronima pa je takva pomoć stroja bila neprocjenjiva. Stroj je proradio, a Princ je jednako grubo vraćen u svoj lanac na začelje. Ipak, znao je on da mu je cijena porasla. Saznao je to po dvostrukoj porciji koju je uvečer dobio, što je izazvalo otvoreno neprijateljstvo okovanih suputnika.

Sljedeće se noći zbilo tajanstveno komešanje, neki dogovor među vezanima iz kojih je Princ bio isključen. Nešto se spremalo i on je predosjetio da tu noć mora ostati budan. Oprez se isplatio. Predosjetio je pobunu i to mu je spasilo život. Izdvojio se postrance uz kola, dok je većina svoje vreće prostrla na otvorenom iza kola. Ispuzao je iz vreće i podvukao se između kotača koliko mu je lanac dopuštao. Nemir koji je osjećao udvostručio je ćurlik nekakvih noćnih ptica. Napregnuo je sluh i vid. Pored već ugasle vatre promaknu sjena, zatim se začuje nekoliko tupih udaraca od kojih jedan u neposrednoj blizini. Kamen spušten tamo gdje mu je trebala biti glava. Očito je netko izvana oslobodio neke zarobljenike koji su u tišini uklonili svoje neželjene suputnike. Nanjušio je palež prije nego je vidio vatru i odmah digao uzbunu. Noć se odjednom pretvorila u pakao. Za nekoliko trenutaka na-

stao je užas začinjen strkom, pucnjima i krikovima u svjetlu plamena što je istodobno liznuo iz nekoliko kola. Zatim se strka prenjela u obližnju šikaru, dok su nečije ruke gasile kola zahvaćena plamenom koji se još nije uspio razmahati. U toj strašnoj noći poginula su četvorica. Dvojica još u lancima i dvojica od oslobođenih razbojnika. Trojicu su iz šikare dovukli hajkači, a šestorica su nestala. Kola su spašena, a Princa kojega su iz zahvalnosti oslobodili, prozvaše Va Tar, budući ih je od vatre spasio.

Ponuđeno mu je da se radom kao čuvar karavane sam otkupi, što je bila prava počast. Otkriveno je da smeće u gorivu i nije bio slučaj te da je u cijeloj zavjeri sudjelovao i strojar koji je *zbog bolesti* odustao od putovanja.

Princ kojega su skraćeno zvali Tar, ponudu je prihvatio i uskoro kao slobodnjak ispekao zanat profesionalnog čuvara karavane. Visoko su cijenili njegovo znanje i zasluge. Bio je tih, veoma povučen, ali i opako djelotvoran kad je trebalo. Kako je bio samotnjak, specijalizirao se za mjesto vanjskoga izviđača. Bez takvih ni jedna karavana nije putovala sigurno. Pronalazio je najbolje putne trase prije svih, osiguravao ih, otkrivao moguće zasjede, samostalno djelovao i u obrani i u napadu, javljao o opasnosti, bio oči i uši u trgovištima. Bez njegove procjene nije se kretalo dalje. Godine koje su brzo prolazile dovele su ga na crnu listu i zao glas svih nezgodnih tipova koji su živjeli od pljačke. Naučio se izvlačiti iz svake pogibelji i postao slavan, a da nitko o njemu ništa nije znao. Cijenili su ga, a on je učio i putovao sve dalje, mijenjao pravce i karavane, kao da želi otkriti i posljednju naseljenu oazu ovoga prilično tmurnoga svijeta.

Na svojim je putovanjima nalazio i protivnike i prijatelje, običan i neobičan svijet. Deset je godina tako lutao, naužival se čuda, ali ni jedan odgovor o sreći i ljubavi nije pronašao. Susretao je uglavnom pohlepu ili nevolje, moć koja je počivala na nečijem siromaštvu, neznanje, strah i, osim poneke iznimke, zapuštenost svijeta koji je nekad bio raj. Svugdje samo borba za goli opstanak u pustoši i nesigurnosti. Što je dalje putovao bivao je sve tužniji.

Kad je proputovao sav poznati svijet, naučio je jezike egzota i uputio se s jednom ekspedicijom i *preko velike bare* - mora. Pisao je o tome u svojim dnevnicima koji će jednom biti vrlo zanimljivo štivo. Otkrivao je nova stara prostranstva, zaboravljene svjetove, napuštene metropole, nove države, njihove vladare i podanike. Spoznao da je čovjek, bez obzira na spol i rasu, svugdje gotovo isti.

Kako nije našao ono za čim je tragao, krenuo je jednoga dana kući. Povratak je trajao i trajao kao i druge nebrojne avanture. Ipak je spoznao što je ljubav. To je ono što ga je vuklo u malenu Kraljevinu na kraju svijeta. Do tada je bio samo ratnik i plaćenik. Sad mu je nedostajala domovina, stari dvorac na brežuljku, sestra i mati za koje nije znao ni jesu li žive.

A onda je upoznao i pravu ljubav. Kažu da je na moru za jednoga nevremena pronašao svoju princezu. Usprkos opasnosti da svoj brod nasuče na hridi, sve je stavio na kocku da spasi maleni brodić koji je olujno more nosilo u sigurnu propast. Imao je sreću. Kad se nitko od posade nije usudio s konopcem u zubima skočiti u valove, on je skočio i na sigurnu palubu izvukao dvoje brodolomaca, jednoga staroga ribara i njegovu kćer. Neki kažu da je bilo drugačije, da je ona njega spasila, ali sva ta naklapanja nisu važna. Vraćao se kući sretan i presretan, kralj po držanju, sa svojom zlatokosom kraljicom i dječaćićem koji se na putovanju rodio. On mu je otkrio što je izgubljena pa iznova pronađena radost. Prvi put od početka svoga lutanja zaista se veselio životu.

Kada se nakon dugoga puta čovjek vraća svome domu, uvijek se vraća lijepim uspomenama. Princu se srce steglo kad je ugledao poznati krajolik. No, nitko ga nije dočekao ni pozdravio. Grad podno brda s dvorcem znatno se proširio, narastao, ali djelovao je nekako hladno i pusto. Tek iza leđa osjetio bi skrivene poglede nepovjerenja i šapat. Možda ga nisu prepoznali, a možda ga nisu htjeli prepoznati. Put prema starom dvorcu bio je obrastao i potpuno zapušten, a tako je djelovao i dom njegova djetinjstva. Kad je mala karavana pokraj polusrušenih zidova dvorišta ušla među ruine visokoga trijema, srce ga je gotovo izdalo. Na ulazu su stajale dvije poznate figure. Mati i sestra su ga dočekale raširenih ruku. Glas o njegovu povratku išao je ispred njega. Nakon dirljiva susreta prvi put poslije mnogih godina zapušteno je imanje oživjelo. Smijeh i žamor, dječji plač, škripa koraka, rzanje konja - kao da su odagnali sve sjenke iz života ponovo spojene obitelji. Nije bilo kraja pričama i razgovoru.

Tako je princ doznao da je nedugo nakon njegova odlaska prestala pristizati renta na koju je vladareva obitelj imala pravo. S njom je nestala i posluga. Otuđilo se sve što se moglo prodati za hranu. Majka i sestra uzdržavale su se školom i malim kazalištem koje su osnovale za djecu svojih podanika. Tako osiromašene svi su ih izbjegavali, a pomoć malobrojnih prijatelja koji su im slali svoju djecu

u školu prije bi se mogla zvati milostinjom. Ovoj Kraljevini više nije trebao Kralj. Stvarni gospodari i zakonodavci postali su ljudi čiji je novac postao mjerom njihova ugleda, a nije se pitalo kako je stečen. Trgovina je bila njihov glavni posao i povratak Princa ih je uznemirio. Bojali su ga se radi priče o ratnim vještinama, radi opozvanih starih zakona o nasljednom pravu, a on to nije želio.

Puk se podijelio. Mnogi su priželjkivali povratak staroga prava i zakona i očekivali od Princa da to ostvari. A on je želio uživati u miru i svojoj obiteljskoj sreći. Iskrčio je šumu i korov, popravio oštećenja na dvorcu, ogradio se od ostaloga svijeta i živio svoj život ubirući ljetinu, plod svog rada - kao i svi ostali. Potom mu se nakon nekoga vremena rodio drugi sin, nova velika radost. Činilo se ništa ne može pomutiti idilu u kojoj su živjeli i blagostanje nekoliko rodnih godina bez suša, pljačka i nemira. Oživjela su stara prijateljstva, ljudi su dolazili u dvorac, a Princ nije mario za Grad. U miru je mirovala i politika. Bilo je viškova, trgovina je cvala, previše je bilo dobro da bi dugo trajalo.

Prve uznemirujuće vijesti donijeli su putujući trgovci s Istoka. Na sajmovima se osjetila grozničavost, cijene podivljale. Negdje gdje je godinama išlo loše, sad su oštrili koplja i mačeve, prikupljali prah i streljivo. Neki su tvrdili da su to samo glasine i odmahivali rukom, drugi su vrtjeli glavama, treći, oprezni, kopali skloništa. Princ nije mario što se podno dvorca zbiva. Imao je zalihu blaga stečenoga u brojnim pohodima, a vičan oružju, nije se bojao sukoba. Počelo je s malim okršajima i čarkama. Putovi su pregrađeni barikadama, nestalo je putnika i trgovaca. Sve češće su vidokrug zastirali teški stupovi dima. Glas o prvim žrtvama, ljudima što su stradali radeći na poljima, otmicama, pljački i otkupima – dopro je do dvorca. Iako je već bio donio odluku, Princ je mirno saslušao poslanstvo građana koji su molili zaštitu. Kap je prelilo to što su jedne noći plaćenici s mitnice napustili svoj kaštel, prethodno ga opljačkali, ponijeli sobom provijant i tromjesječnu plaću koju im je Grad isplatio kao naknadu za buduću obranu granice.

Princ je znao da ga trebaju, a trebao je i on njih. Naposlijetku, netko je morao organizirati obranu. Mislio je na svoju obitelj. Okupio svoje prijatelje, navukao bojnu opremu i oklop, odredio podložnike koji će biti izvršitelji ratnih zakona među civilima, razdijelio sve svoje blago da se utvrde granice i podignu novaci, učinio u vrlo kratkom vremenu sve da neprijatelj razbije svoje vučje zube. Nevolja nije dolazila samo izvana. Nekima se učinilo da Princ posiže za njihovim pravima. Do tada uglavnom siti, podanici nevični oružju zaključili su kako je to uglavnom njegov rat, štoviše, kako ga on može i mora dobiti sam. Nije bilo vremena za razmišljanje. Rat je potrajao više godina. Promjenjive sreće, razmahao je sve krajnosti ljudske i neljudske. Bio je kao i uvijek najdublja nesreća i test izdržljivosti. Na silu se odgovaralo lukavstvom i hrabrošću. Na zlo upornošću kojom se brani vlastiti dom. Nemilosrdan je bio taj rat i umor je načeo obje strane. Princ nije posustajao. Više od maloga kraljevstva branio je pravo da živi slobodan, branio je budućnost svoje djece. A onda je pao ranjen. Rana nije bila teška, našao je trenutak predaha među svojima. Ubrzo se oporavio. Od same rane više ga je zaboljelo to što je zatekao intrige u Gradu podno dvorca.

Kad zašuti oružje, progovori novac. Postao je preopasan i pokušali su ga razvlastiti. Špekulirali su kako bi bilo dobro uvesti građansku Republiku, prodati dvorac na brdu - prevelik je da bi bio stan jednoj obitelji, a arhiv i biblioteka su i onako svojina naroda. Rat još nije bio gotov mada se neprijatelj povukao. Dio kraljevine ostao je spaljen i uništen, ljudi raspršeni. Pokazalo se da je solidarnost samo lijepa riječ na usnama, a u srcima vlada mrak. Opet su se pokazale razlike među ljudima. Princ se oporavljao od rana sretan što je sa svojima, što je živ, iako je opet siromašan i na početku. Dječica su rasla pod zaštitom majke, vesela i skromna. Rođena je još jedna djevojčica i radost se vraćala u dvorac na brdu.

Razmišljao je o zapuštenom gospodarstvu i kako ga obnoviti, kad mu javiše da se dvije deputacije iz Grada žestoko pred vratima dvora svađaju. Princ ih stiša, naredi da se upristoje i zatraži predstavnike obiju skupina da iznesu razloge svoga dolaska. Prvo nastupiše neki stariji i pitomiji ljudi koji su poznavali i njegova oca. Požališe se da je u Kraljevini nastalo bezvlašće, da to traje predugo, da se događaju mnoge nepravde i da Princ konačno mora uvesti red, proglasiti se kraljem, odrediti upravu, redare, porez, red. Druga skupina nešto žešćih i mlađih ljudi koje Princ gotovo i nije poznavao, pogotovo ne iz borbe, zatražiše sljedeće: budući da kraljevstvo odavno i nije kraljevstvo, čak i stari Kralj nije držao do te forme, a Princ se skitao i tek se pred rat pojavio, bit će najbolje da se preživjela i zastarjela institucija ugasi. Tražili su da se Princ s obitelji smjesta iseli iz dvorca u dodjeljeni mu stan u Gradu, da bi se tu uselila legalno izabrana civilna vlast i uprava, jer rat je uostalom prošao i dolazi vrijeme demokracije. Ne dvojeći o njihovim zaslu-

gama, ratnike valja nagraditi i raspustiti. Prijedlozi su stvar javne rasprave o čemu će se glasovati na dogovorenom saboru svih koji imaju pravo glasa.

I zamislio se Princ. Rat je završio, a miru ni traga. Vražje podjele. Ako dam prvima za pravo – jao meni, ako dam drugima za pravo - jao svima nama… I tako nakon nekoliko dana razmišljanja okupi obitelj i povede ih na Sabor predstavnika cijeloga kraljevstva u namjeri da riješi problem i ustanovi vlast. Odredi da će predati vlast legalno izabranim predstavnicima naroda, da sami biraju, skidaju i postavljaju svoga suverena koji će se brinuti o njihovim pravima; neka to učine kako se dogovore, sve neka riješe međusobno na temelju zakona koje donesu i koje će sami poštovati i tu na saboru potvrditi. Vlast ga ne zanima, ali ne dopušta da ga isele iz dvora njegova oca i prije će pristati na progonstvo nego da ga liše uspomena i otmu mu ono nešto knjiga i preostale imovine. Reče im da mu za sudjelovanje u ratu ne duguju ništa, čak ni zahvalnost, a za život će se već snaći.

Tako je napustio Sabor i sit kraljevanja vratio se doma svojoj djeci i obitelji. Ali ni na tome nije ostalo. Nekome je onaj dvorac silno smetao. Možda krije neke tajne. I zašto je Princ na tome toliko inzistirao? Otkud mu energija, a čini se - i sreća. To bi valjalo istražiti. Kako je usprkos nadmoći napadača izgurao taj rat do pobjede? Politika i jezici radili su svoje. Princ nije mario. Oni koji su uzeli riječ i vlast nakon njega, uredili su zakone, a po zakonima redarstvo koje će ih provoditi. Po mnogočemu udariše temelje modernijem društvu.

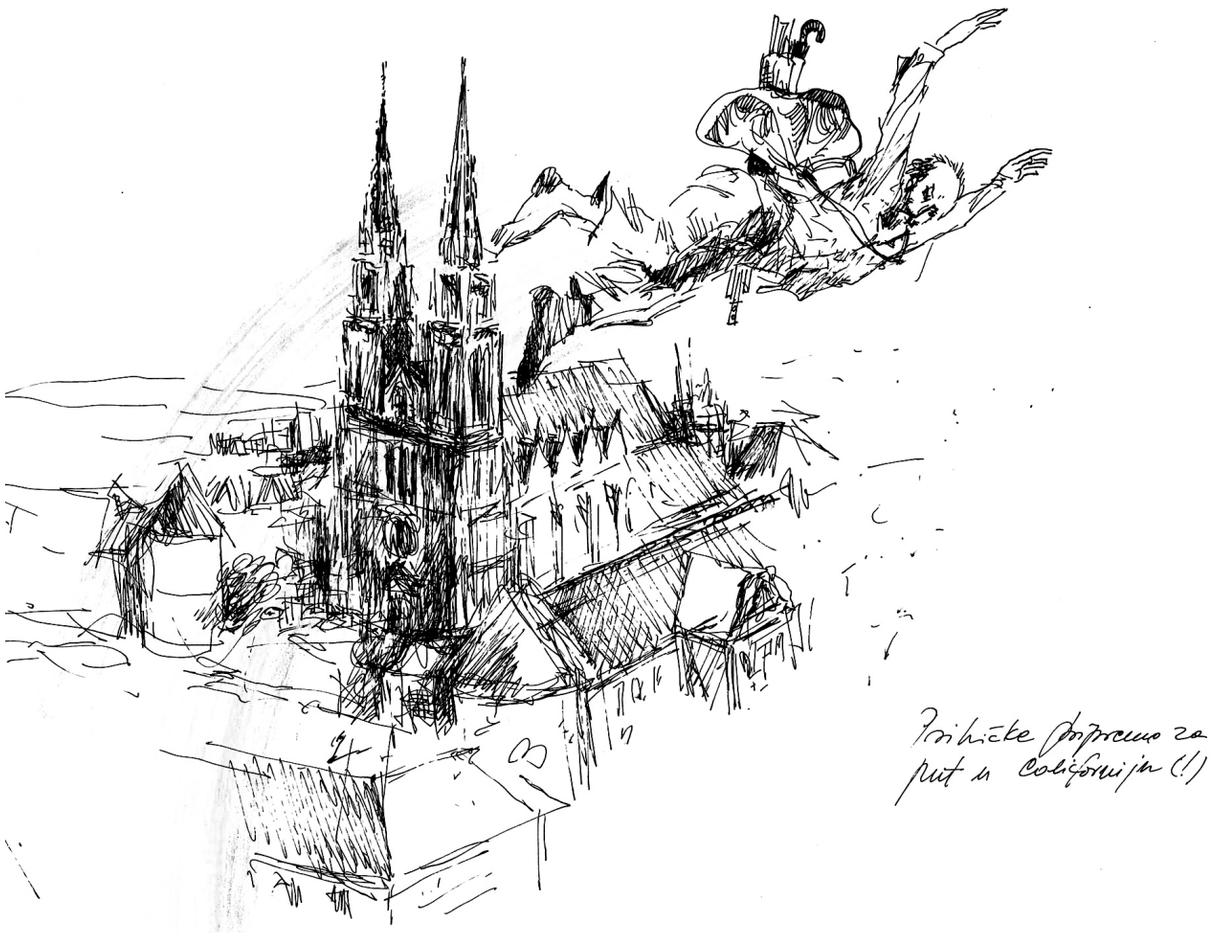
I jednoga dana, točnije - noći, dođe Princu novo poslanstvo s nalogom za uhićenje i lancima. Optužba je glasila da je šurovao s neprijateljem, švercao oružje i što sve još – to će se istražiti. U vrijeme rata, kažu, imao je neograničenu vlast, šetao se iza ovih i onih linija, da je prav, ne bi nikako mogao ostati živ. Osim toga, sumnjive su i neke pobjede, a i neki porazi. Sve valja istražiti u interesu istine. Dok su ga odvodili Princu se učini da među isljednicima prepoznaje baš onog razbojnika s početka priče, koji ga je jednom davno opljačkao, a poslije i vezanoga pokušao ubiti. Nakon optužbi nije mu bilo dato vrijeme za obranu. Utrpali su ga u novi novcati zatvor. Tamo se netko u mraku tamnice potrudio da mu otvori stare rane. Zadnjim krajčikom svijesti, u slabosti i teškoj muci, sa slikom svoje djece pred očima, on zazove nebo u pomoć.

Ujutro su ga na ženino inzistiranje našli polomljenoga i bez svijesti, a život se držao na onom končiću što ga jedino ljubav voljenih može satkati. I Princ je preživio taj dan. I slijedeći – a da o razlogu duboke kome nitko ništa nije znao. Tako se dogodilo, govorili su, da je nespretno pao. U malom kraljevstvu, već odavno podijeljenom, neki su odvratili pogled u stranu, neki od srama zatvorili vrata i prozore i nije se zbilo ništa. Zakon je zakon. Tko je pravedan, bit će mu po pravdi… i tako je trajalo dok se nije našlo dovoljno srčanih ljudi koji su podržali ljubav obitelji i njihovo pravo da vrate Princa kući. Nakon dugoga natezanja i bez dokaza optužbe Princa su oslobodili. Vlast se nije promijenila. I dalje im je ostao sumnjiv.

A on se okružen djecom polako oporavljao, vraćao dio po dio sjećanja. Ponekad bi se sjedeći u knjižnici dvorca sjetio svoga oca i njegovih misli da je svaka umjetnost pa tako i umjetnost riječi – oblik putovanja. Mostovi duha trajna su radost. Otkrivaju da je život nije crna rupa beznađa, jer stvaranje je čovjeku sredstvo za putovanje, nešto poput krila koja nas nose prema istini. A istina je da se bez ljubavi ne može živjeti.

Prolazili su posljednji dani 2999. godine. U nekom čudnom zatišju, nad glavama ljudi malene Republike, visoko gore proletjelo je čudesno svjetlo, nešto kao zvijezda repatica. Iako je bila zima, prosulo je silnu toplinu. Princ ga je vidio s prozora i nije svojoj djeci umio odgovoriti što je to. Niz tvrdo lice ratnika kapnula je suza.

Negdje u pustoši jedna je majka povijala tek rođeno dijete u jaslicama. Štala koja im je pružila utočište bila je te hladne noći palača u kojoj se upravo rodio ratnik mira, koji je došao promijeniti svijet.

Prihvatke dopremo za
put u Kaliforniju (!)

SAN BADNJE VEČERI

Sirena bolničkih kola divlje je zavijala u noć. Zvijezde na vedrom nebu mirno su i dalje treperile, ne pomakavši se. Bile su toliko daleko da ih ljudska sudbina nije zanimala. Mjesec je bio čudan. Točnije, na ljestvama je stajao Špiro i, držeći u ruci fenjer, glumio mjesec. Iza mojih leđa netko se glasno cerekao. Noć kao stvorena za neprilike... Posljednje što pamtim bio je Oberon, vilinski kralj. Tražio je od maloga hitroga Pucka da otputuje na drugi kraj svijeta i pribavi grančicu biljke "hir ljubavi". Želio se osvetiti svojoj kraljici zbog iskazane mu neljubaznosti. Učiniti da se Titanija pod utjecajem soka žutoplavoga cvijeta te biljke zaljubi u prvu rugobu koju nakon buđenja ugleda. I Puck, taj vedri vilenjak ga je poslušao. Ali imao je on svoje planove i punu torbicu različitoga čarobnoga bilja.

Kola hitne pomoći odvezla su te noći u Traumu nesretnoga Pirama, nakon što se autom zabio u drvo. Tizba je ludovala. Bila je uvjerena da je to učinio zbog nje. Njih dvoje, klasična priča o zabranjenoj ljubavi, dogovorili su bijeg daleko od roditelja, a on je završio tragično prije nego što je započeo. Na pustom mjestu u parku, gdje su se trebali naći, nedugo prije Piram je našao rastrgane i razbacane Tizbine stvari. Uvjeren da je stradala od kakvoga manijaka, dok ga je uzalud čekala, gorko je žalio zbog svoga kašnjenja. Trudio se pokrenuti prokleti stari auto, kad se pojavio taj Puck i sve zamrsio. Mladi su ludi i kad nisu zaljubljeni, a kad se zaljube - onda stvarno polude i bez čarobnih trava. Tek iznenadni susret i kriva procjena učiniše da Puck nestane u šumi, a Piram se, izluđen brigom, autom zaustavi na stablu.

Dina, liječnica u kolima hitne pomoći držala je za ruku Pirama koji se bolno bacakao, onako temeljito imobiliziran dok ga ne snime i ne pregledaju.

Borko, koji je sve to u snu pratio, zavidio je toga trenutka Piramu. Zavidio mu je na Tizbi koja je, strahujući za Pirama, trčala rubom parka, prateći suznih očiju kola hitne pomoći. Naopak udes je htio da joj, dok je čekala dragoga u parku, pas lutalica otme torbicu, valjda zbog sendvića. Dok je ona trčala za beštijom, trnovito grmlje joj je razderalo haljetak, a stvari se rasule proplankom. Odmakla je od mjesta propaloga susreta i sve je pošlo naopako. Vraćajući se iz gustiša, vidjela je na cesti nedaleko parka gužvu, slupan auto pokraj drva, začula bolničku sirenu i s užasom prepoznala slupanu staru Piramovu Jettu.

Borko je zavidio Piramu što ovog časa nije na njegovu mjestu, u bolničkim kolima, žaleći što i njega doktorica Dina ne drži za ruku.

Puck koji je slušao Oberona, ali je pomalo radio i na svoju ruku, razmišljao je o tome kako da popravi nezgode koje je uzrokovao svojim nekontroliranim pojavljivanjem i upotrebom vilinskih biljčica.

U priču o nesretnoj ljubavi upleo se i Tezej.

To je bio onaj isti Tezej što je na Kreti nožem probo Minotaura. Postao je slavan kad je Grke spasio sramote, jer su bez pogovora godinama žrtvovali svoje mladiće i djevojke strašnom gospodaru labirinta. Svi smo mu se divili. U to je vrijeme Borko hodao s Amom koja ga je voljela na svoj način, ali i gnjavila. Solidan, ako to uopće nešto znači, i pomalo sramežljiv, on se nije previše bunio, držeći da to tako mora biti. K tome nije znao sjediti na više stolica. Brucoš nije znao puno o životu, a o ljubavi još manje. Onda je upoznao Dinu. Bilo je to u teatru nakon Velikoga Rasula. Dovela ga je tamo jedna Marija s očajno debelim cvikerima i uvela u društvo "papagaja", zapravo Papagajki, jer bile su to same cure, njih sedam, osam.

Gospodin Davor bio je šef tima za EPP, promociju programa teatra, animiranje kupaca na pretplatu i tome slično. Papagaji, kako su ih od milja zvali pretplatnici, nudili su i prodavali te programe. Problem je bio u tome što su ljudi nakon političkoga prevrata tog proljeća.izgubili povjerenje u sve državne institucije. Prodati nekome pretplatu nije više bilo tako lako. Borko se baš i nije dobro snašao među curama. Obezobraze se kad su u većini, a i posao im je išao bolje. Dina je prva vidjela njegovu nelagodu, odale su ga crvene uši. Odlučila mu je pomoći. Komunikativna, vedra, otvorena, temperamentna i bistra – bila je melem umjesto užasno kompliciranе Ame. Obožavao je raditi s njom. Sva je vrata otvarala srdačnošću, a on se šlepao za njom i učio se "govorništvu" i šarmu. Potajno ju je promatrao i pitao se osjeća li što za njega ili ga jednostavno simpatizira i pomaže kao neiskusnoga mladca. Zagrijao se za Dinu. Tražeći povod da joj bude bliže, nehotice ju je davio svojim "životnim dilemama", svojim glupim dvojbama oko studija, Ame, budućnosti...

Tek su mu počela rasti krila za let, kad se pojavio Tezej. Svi su obožavali Tezeja, a on je bacio oko na Dinu. Borku se učini da je izguran bez prave

borbe, kao u teatru, i da je život teatar. Svijet koji je otkrio nije bio takav da bi poželio ostati u njemu. Još su mu ostale muze umjetnosti koje je tu pronašao. Uzvitlale su mu srce toliko da je odlučio promijeniti život.

Za suparništvo nitko nije znao. Dina nije imala pojma o Borkovim osjećajima, bar je on tako mislio, a ni Tezej se nije morao nadmetati, kad su mu svi podilazili. Natjeran u akciju, ali u sasvim pogrešnom smijeru, Borko prekinu studij, napusti teatar, ode iz grada i prijavi se u vojsku, ni sam ne znajući zašto. Nije to bio bijeg, prije neki novi početak. Razočarao je pri tome Amu tako da je potražila utjehu u novom kavaliru. Sada se mogao posvetiti sebi, baviti se umjetnošću na svoj način ili otploviti na debelo more. Trebalo je nešto promijeniti.

Prekid je ubrzao neizbježni vilenjak Puck. Poznato je da se on brine za svoje odabranike. Strašno ga je provocirala Borkova nespretnost. Htio mu se narugati i poučiti ga. Jednom dok je Borko na terasi Kazališne kavane ispijao pivo, čekajući Dinu s generalke "Sna ivanjske noći" i spreman joj konačno otvoriti srce i dušu - taj se vražji Puck odlučio našaliti. U čašu s pivom uvalio mu je listić "dlakavog njakanja", koji je upravo rabio i u predstavi. Onda se vratio u teatar i u mraku zabunom - umjesto Dini - ukapao u oko malo "hira ljubavi", bezveznoj Lidiji. Poslije predstave kasno je primijetio učinjeni kvar. Borko je cure čekao na izlazu. Nije primijetio da je umeđuvremenu odlakavio i da mu je na ramenima nekako izrasla magareća glava. Zbrka je bila potpuna. Dok je na njega navalila "hirom ljubavi" potaknuta Lidija, zbunjenoj Dini nije uspio reći ništa više od IAA-IAA.

Puck nikada nije do kraja uspio ispraviti grješku. Borko je nakon Puckove intervencije vratio svoju glavu, ali je još dugo u naravi ostao magarac. To ni vojska nije promijenila. Dina se nikad nije vezala za Tezeja koji je oženio Hipolitu nakon što je porazio njezine Amazonke. Kad je raskrstio s vojskom, Borko se raspitao i doznao da se Ama udala, da ga Lidija traži, a Dina je završila medicinu i onda joj se zameo trag. Sve dok nije doznao da radi u Hitnoj. Puck i dalje vodi računa o svojim "simpatijama", izvodi svoje huncutarije kad Oberon ne gleda. Ne samo da tu i tamo pomete nekome kuću, nego i pamet.

Stvarnost je tragična komedija u kojoj se planovi i želje gotovo nikad ne ostvare. Ostvare se zato mnoga iznenađenja, i ona lijepa i ona ružna. Sreća je da ih možemo i umijemo s nekim podijeliti. Priča, dakako, nikad neće biti gotova, sve dok je ljudskoga i vilinskoga roda. Zapleti stalno traju i ljubavni jad ispreplićе mnoge sudbine. S koljena na koljeno i ludost i pamet, i bol i radost stalno pronalaze svoje nasljednike. Tu ni ratovi, ni prirodne katastrofe, ni čarolije ne mogu puno promijeniti. Kako bilo da bilo, svatko odrađuje neko svoje poslanje, a malo mjesta ostaje i za snove. Svijet se strahovito brzo okreće i što u njemu uopće znače pojedinačne sudbine?!

Jednom se Borko, sad već ni star ni mlad, zatekao u Gradu pred Stanicom hitne pomoći. Nekoliko dana ranije pronašao je u svojim papirima Dininu fotografiju iz papagajskih vremena. Na njoj je pisala posveta Borku: Prijateljstvo je najvrjedniji most koji nas spaja. Ne dajmo da nam ga ikad sruše. Dina.

Nije odolio porivu da se susretne s prošlošću. Nikad nije dobio potvrdu Dininih osjećaja ili ih u pravo vrijeme nije razumio. Možda nije bio red ni sada kucati na davno zatvorena vrata. Pitao se je li to ona ista osoba koju je poznavao i koliko ju je život promijenio. Bio je radoznao, a možda je i Puck bio u blizini.

Na porti ga je dočekao Cerber u bijelom. Doznao je da Dina radi, ali ne može napustiti dežurstvo. Refleksno se popipa po glavi i odahnu. Glavno da nije magareća. Odlazeći, usput se u sebi ispričao Dini zbog uznemiravanja, obećao da je više neće tražiti.

Odonda se globus okrenuo još tko zna koliko puta i predstava se nastavila. Borko je ispunio svoju sudbinu. Nije bilo ljeto nego zima. Razvalio ga je na cesti nekakav Jeepp. Cijeli život proletio mu je zakratko pred očima. I tako se našao na Piramovu mjestu. Nije ga bilo briga. Manje-više sredio je svoje račune. U vedroj zimskoj noći oglasio se rezak zvuk sirene kola hitne pomoći. Bolno drmusanje odjednom je prekinuo nježan stisak ženske ruke. Krajnjim naporom Borko se osokolio, nadvladao težak umor i otvorio oči. Ugledao je zabrinuto lice neke mlade nepoznate liječnice. Nasmiješio joj se da je utješi i potom otišao.

Prolazeći mimo nekoga velikoga svjetla, razazna u centru tek rođeno djetešce koje mu se blago smiješilo. Putovali su u suprotnom smijeru, ali nekako se Borko nakon toga susreta osjetio blaženo smiren. Sve su slike već izblijedile... Bit će da je tamo kamo odlazim sve na svome mjestu, pomisli onako usput. A bio je Badnjak 2999. godine.

MAGISTAR

U razvalinama Cape Codea, nekadašnje zvjezdane luke planeta Zemlje, duboko u jednom od podzemnih bunkera iznenada su oživjeli do tada mrtvi sklopovi nekih instrumenata. Mrklinu mraka obasja davno ugašeno signalno svjetlo, potom oživješe čitavi nizovi raznobojnih tastatura, zaiskriše pucketajući ekrani…

Čuvar koji je to zabilježio u isti mah se prestravio i oduševio. Budući da ga emocije nisu krasile, točnije bi bilo reći da je bio zbunjen. Ovu izvanrednu novost nije imao kome dojaviti. Za takvu situaciju nije bio programiran. Stvoren je da poslužuje čovjeka kojega odavna nema u ovim bunkerima. Minimalno trošeći svoje samoobnavljajuće baterije, trajao je već stotinama godina sam i uzaludan. Od uništenja ga je spasila izvanredna konstrukcija bunkera, preostalih iz vremena Velikih potresa koji su izmijenili povijest planeta i njegovih stanovnika. Vrijeme do tada neviđenoga spektakla u kojemu su se kontinenti podizali i propadali, seleći ogromne mase vode, a sve živo u prirodi nemoćno da se spasi, moralo je nestati ili se prilagoditi onome što je nakon razaranja od Zemlje preostalo. Čovjek je gotovo izumro. Za njega je to bila kozmička kataklizma. Priroda je, međutim, stvorena da se i kroz ovakve mijene može obnoviti, a čovjek s tim nema ništa. Ili ipak ima?

Čuvar je, dakle, bio robot sa solidnim otiskom humanoga profila. Nije patio, a ipak je bio nesretan jer je bio sam. Kao savršen alat mogao je sebi postaviti pitanje svrhe svoga postojanja. Tražeći odgovore stoljećima je svoje matrice punio poviješću i kulturom čovjeka. To mu je postala opsesija. Onda bi se neko vrijeme isključio, potom bi, programiran da radi, zbrajao resurse, radio popise štete, stalno nešto popravljao, vodio besmislene statistike. Ponekad bi danima igrao šah s vlastitim programom, onda bi opet dugo sjedio isključen ili potpuno apatičan i onim dežurnim čipom razmišljao o samouništenju. Sve dok se nije dogodilo čudo.

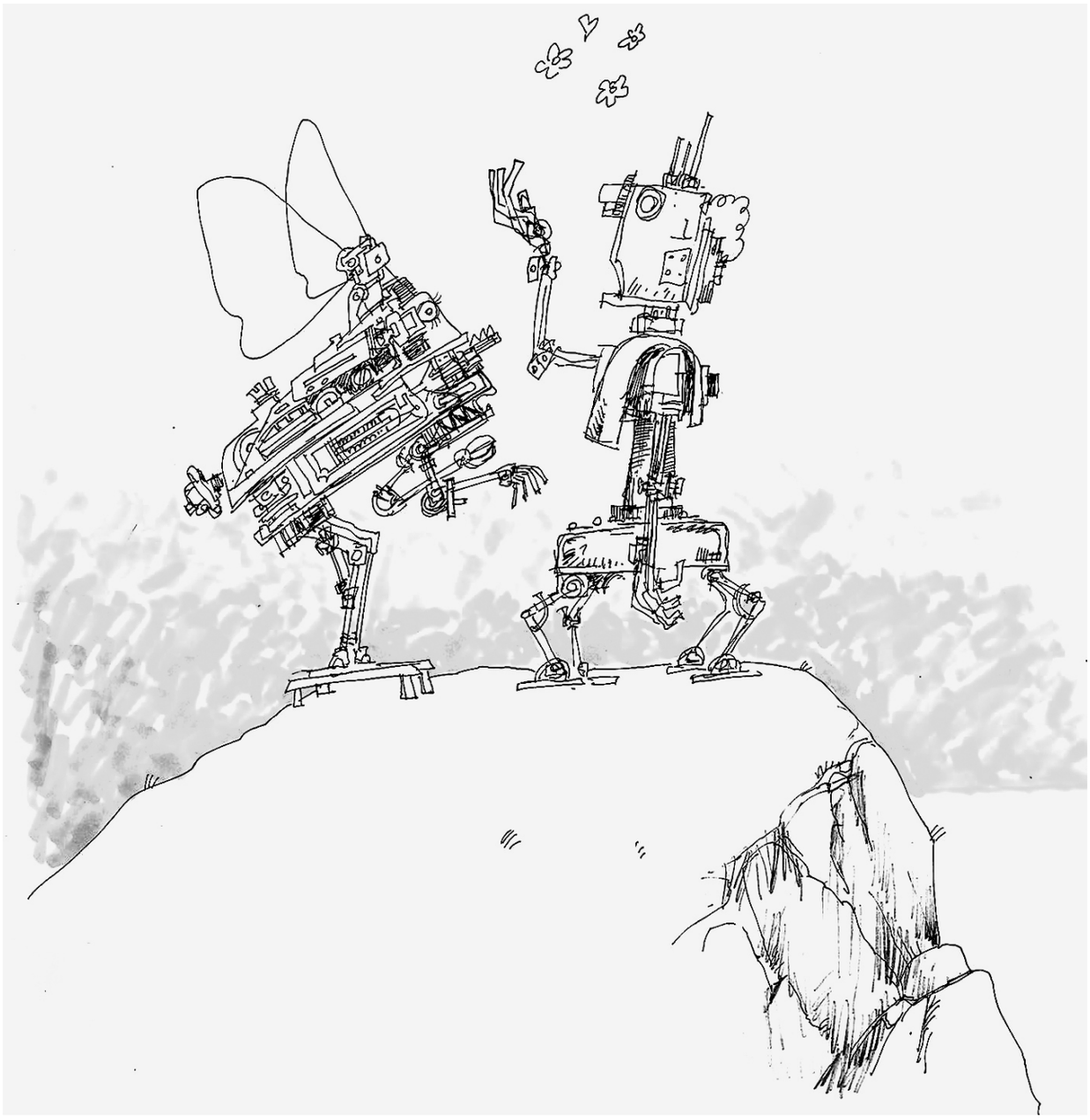
Lovci s površine uhvatili su nečiji pozivni signal. Nevjerojatno. Bit će to točno 456 godina, 32 dana i 18 sati od posljednje emisije i vremena Velike kataklizme. Da nije bio robot, po načinu kako je i kojom je brzinom počeo pripreme za *prihvat*, reklo bi se da je Čuvar jako uzbuđen. Uključio je sve svoje protokole, testirao vanjsku atmosferu, provjerio sigurnosne zaklopce dizala, sve naponske jedinice i automatske antenske sklopove povezao u jedinstveni tragač, a da nije pojma imao koga ili što čeka.

Početkom dvadesetoga stoljeća znanstvenici su tvrdili da je jedina mogućnost opstanka ljudske vrste – kolonizacija svemira. Čovjek toga vremena već je bio pripravan zakoračiti u zvjezdane prostore. Tehnički svakako. No prioriteti tadašnje politike bili su neravnopravnost i neravnoteža u gospodarstvu. Utjecaj bogatih i moćnih korišten je na produbljivanju jaza između ljudi. Gonjeni iracionalnom revnošću da se još više obogate, uništavali su Zemlju nemilice. Države su postojale fiktivno da bi mogle ratovati za interese globalnih korporacija, trošeći više za oružje nego za napredak čovječanstva. Istraživanje svemira postalo je tako privatna inicijativa izuzetno bogatih ljudi.

Udruženi u stalež, radi vlastite koristi, oni su poticali istraživanja koja bi im jednoga dana kad ustreba otvorila prostor - možda besmrtnosti ili bar bijega od kaosa. Uviđajući mogući kraj Zemlje u toj gomili sredstava za međusobno uništavanje ljudi, odvojili su dio svoga blaga i financirali nekoliko istraživačkih misija. Ljudi koji su u tome sudjelovali u pravilu su se razlikovali od svojih bogatih naručitelja. U svoje tajne projekte unosili su sve svoje snove, projektirajući tako budućnost kakvu su sami priželjkivali. Biloih je svakakvih ,od krajnje dobrih do isto tako zlih i naopakih. Zajedničko im je bilo to da su se jednako složenim načinom borili za prestiž, uvjereni da će baš oni u konačnici odnijeti pobjedu, znanjem nadmudriti suprotan pol vlastite vrste.

Svako zlo za neki *dabaro*, umovao je Čuvar, radeći analizu propasti čovjeka. Pokupio je negdje sve poslovice o ljudima i zaključio da one sadrže srž iskustva i mudrosti ljudskoga roda. Koristio ih je u svakoj prilici pa su se malo izlizale. Ionako ga nije nitko mogao ispraviti. Do ovoga trena kad su snažni radio i bioteleskopski lovci s površine dojavili kretanje neke inteligentne žive pojave u sunčevu sistemu. *Lux in tamaris*, konačno malo svijetla, možda je to čovjek na vidiku, vrtio se Čuvar po svom bunkeru odašiljući poruke dobrodošlice i uzaludno fokusirajući izvor signala. Ekrani su bili puni zjapećega zvjezdanoga bezdana, puni potmulih šumova, bez znaka neke pravilnosti koja bi dala naslutiti došljaka.

Cape Code je samo dijelom preživio katastrofu. Od Zvjezdograda na površini zemlje nije ostalo ništa. Sve je zbrisano osim nekoliko desetaka sun-

čevih baterija koje su energijom napajale dio nepokidanih instalacija sačuvanoga podzemnoga kompleksa bunkera. Nestale su piste s lanserima, velika spremišta , brodovi, zgrade pristaništa… Gotovo sve je završilo u moru koje se propinjalo uz obalu, sada jedinu preostalu pistu za nekadašnje TG brodove, krstarice tipa Solar na konvencionalni pogon.

Preživio je i jedan orbitalni lift sa svojom zemaljskom maticom. Stanica za prihvat brodova u orbiti bila je neoštećena iako su vučnice propale. Čuvar je vrtio sve mogućnosti za prihvat i pokušavao ući u analizu bilo kakvoga signala, ma kome on pripadao. Bio je nestrpljiv i to ga natjera da se poslije pola stoljeća izvuče samo njemu znanim prolazima iz sigurnoga zaklona na dnevno svjetlo. Horizont je bio zastrt oblacima. Negostoljubiva sjeverna klima i olujno more, nepristupačna obala, izrovan ostatak nekadašnje sletnice, hladna kišica i vjetar ovoga puta nisu mu smetali. Dorulao je do samoga ruba betonskoga bloka koji je virio iz mora pun iskrivljenoga željeza, rastjerao galebove koji ovako nešto još nisu vidjeli i nagnut prema istoku svojim elektronskim očima pokušao prodrijeti kroz oblake, ne mareći za valove što su ga žestoko šibali.

Svemirski pilot i istraživač DanDary nije se toga trenutka brinuo ni za što. Nije pojma imao da ime duguje popularnom junaku dječjih stripova, tiskanih na Zemlji prije gotovo tisuću godina. Nije znao ni što su stripovi ni da postoji planet Zemlja. Nije znao ni to da su mu praroditelji prije toliko

stoljeća među prvim kolonistima sa Zemlje bili upućeni prema zvježđu Centauri. Bio je hiberniran pa onda probuđen u trenutku kad je njegov zvjezdoplov i prijatelj Magistar uplovio u mali sunčev sistem jedne prastare galaktike za koju je njegov paž i kopilot tvrdio da krije tajnu kolijevke života. DanDary je dakle rutinirano izdao hrpu komandi, nešto u vezi s pristajanjem, ali ne preblizu Sunca, nešto u vezi s doručkom i lijepo se otišao otuširati. Na Terranovi on je bio dostojanstvenik koji nikada ništa nije radio. Kao PsiMag komunicirao je s ljudima, biljem, životinjama pa i s predmetima koje obično smatramo neživima, sa svima podjednako. Odatle i njegov visok položaj u hijerarhiji. Paž koji se zvao LaStar, iako vrlo mlad, bio je duša ovoga zvjezdoplova. Rođen je na njemu i time posvećen da upravlja njegovim osobitim i čudesnim sklopom bioelektronaravi. Brod nije bio tek sprava. Imao je karakter sukladan naravi svoje posade. Iako ponekad prgav i tvrdoglav, mogao se prilagođavati i zapravo bio je vrlo tolerantan. Inficirali su ga zarana pustolovnim duhom, pa iako se u početku bunio, vrlo brzo su ga nagovorili na ovaj bijeg s Terranove. To što se jogunio i prijetio da će sve odati Visokom savjetniku za istraživanja, bilo je samo poza. Toga savjetnika Magistar i onako nije podnosio, jer je bio zadrti ziheraš. LaStar je to znao i ponudio je avanturu - putovanje u pradomovinu o kojoj se na Terranovi jako malo znalo. Čak se sumnjalo da tako nešto i postoji. Jamčeći svojom glavom sretan povratak i mašući tko zna gdje presnimljenim retrogramom prvoga putovanja LaStar je pridobio Magistra, učinio ga radoznalim. No stvarni inspirator ovoga poduhvata bio je ipak stari i uvaženi Akademik i PsiMag, profesor etike, filozof, astrozof i istraživač - DanDary. On pak o navigaciji svemirom nije pojma imao.

Imao je parasposobnosti pravoga Čitača i prokljuvio je da su simbioljudi s Terranove, sada samo ljudi, ipak mješavina starosjedilaca i kolonista. Netko se iz nekoga razloga potrudio iz povijesti Terranove izbrisati sve činjenice o dolasku i prapostojbini. Moguće je nastojanje da se potomstvu sakrije neko nepoznato zlo . Tko zna koji je to naročit razlog potakao nekoga staroga mudraca da onemogući povratak kolonista na matični planet. Tako se sakrilo i samo postojanje Zemlje.

DanDary je dugo, dugo krio svoja neobična istraživanja. Srce mu je govorilo, um također, a konstelacija zvijezda i mnogi neobični nebeski znakovi potvrđivali da se bliži jedan izvanredan datum kalendara, negdje izvan fizičkoga i duhovnoga prostora stabilne Terranove. Neka neobična sila gonila ga je da se pripremi za put imaginarnom domu svojih predaka. Možda je taj put dalek i opasan, ali on je ipak njegova sudbina. Tako se dogodilo da je među svojim studentima upoznao LaStara. Taj mu se uvukao pod kožu od kako su zajedno radili programe za novi interplanetarni istraživački zvjezdoplov. PsiMag i LaStar okrstiše taj brod imenom MagiStar.

I tako se polako rodio plan o bijegu, jer na dozvolu Vijeća za taj poduhvat nisu mogli računati. Magistar je imao odgovore na mnoga pitanja. Kad se već dao nagovoriti na konspiraciju i odlučio provesti taj nezamislivi naum u djelo, htio se i osigurati. Učio je kao lud. Nalikovao je na kita. Možda je u osnovi čak i bio kit. Za pogon je koristio živu energiju svemirskih fluida filtriranih kroz usi, dok mu je rep služio kao kormilo i kao fotonsko jedro. Mogao se oblikom prilagođavati po potrebi i koristiti to svojstvo za različite atmosfere, probijati se kroz svaki medij i koristiti različite izvore energije. Bio je lijep. Bio je savršen, a Mag i Star bili su mu sjajna posada.

Dok se nakon buđenja vrtio po palubi i pio svoj kakao, DanDary iščita s ekrana kako je odredište treći planet od Sunca. Magistar je uredno kopirao i proveo program povratka. Kad su prošli pored davno napuštenoga Marsa Star ga je izvijestio da tu nema znaka životu. Vjerovatno je korišten kao baza za daljnja osvajanja svemira. Ni blizu ni daleko od matice Zemlje, ipak je bio predaleko da bi opstao nakon propasti zemaljske civilizacije. Magistar se našao u zoni pradavne drame, o čemu su svjedočile krhotine stanica i brodova rasutih orbitama planeta . Možda je upravo Mars poslužio kao polazište za Terranovu. Mnogi su se kolonisti vratili na Zemlju i možda nastojali započeti novi život… Dan Dary nervozno vrteći svoje proračune promrmlja nešto u bradu, protestirajući što ga Magistar nije ranije probudio. Uključena plazma kočnice i iznenadna vibracija daje naslutiti da je i Magistar uzbuđen. Star je započeo proceduru uspostavljanja kontakta.

Prvo što su ugledali na ekranima bila je poruka datirana 1.12.2999., odaslana iz zemljine zvjezdane luke Cape Code po njenu Čuvaru, a glasila je *Bolje ikad nego nekad! & DOBRO DOŠLI !*. DanDary i LaStar se u čudu pogledaše. Odgovor koji su vratili istom zemaljskom radio frekvencijom bio je sličan pristojnom odazivu koji su rabili na Terranovi: *& BOLJE VAS NAŠLI!* I kontakt je uspostavljen. Slijedilo je upoznavanje, oprezno ispitivanje, duga izmjena podataka, usporedbe svih činjenica koje su mogle poslužiti rekonstrukciji povijesti planete. Bilo je potrebno učiniti sve što je sadržavao istraživački program za novootkrivene

planete, a Magistar je bio temeljit i nije volio slučaj ni iznenađenja. Obletio je Veneru i ustvrdio da nema znaka nazočnosti ljudi. Razmjenjujući informacije s Čuvarom bio je pomalo razočaran što ga umjesto života dočekuje mehaničko i elektronsko skladište poslovica. Tek kad je vizualni kontakt sa starom Zemljom postao stvarnost, zatečeni ljepotom prizora, DanDary i LaStar zagrljeni dadoše oduška skakutanjem i smiješnom dernjavom. Toga trenutka zatitraše skrivene membrane i Magistar se priključi slavlju glazbom sfera, komponiranom upravo za ovaj trenutak.

Veličanstvena kao veliki tirkizni cvijet, Zemlja je rasla pred očima zadivljenih zvjezdoplovaca. Glazba se uskoro stišala, a oprezni je Magistar uključio svoje štitove. Odjednom su se našli u gomili krhotina, svemirskoga otpada, razbijenih brodova i stanica, među tragovima čovjekove nesreće. Mjesec je izgledao kao napušteno gradilište i poprište drame. Očito da je tragedija Zemlje natjerala ljude u egzodus prema većoj koloniji na Marsu. Simulatorom je utvrđeno da je Zemlja promijenila svoju putanju od vremena Velike kataklizme i to je izazvalo lavinu promjena svake vrste. Teško je zamisliti paniku i bijeg ljudi od tih zala, borbu za mjesta u maloj floti zvjezdanih brodova, rasulo i uništenje kolonije na Mjesecu i agoniju onih koji su se dočepali Marsa. Na Mjesecu su se posvuda vidjeli tragovi uništenja. Na Zemlji ih je vegetacija odavno prekrila. Prvo oduševljenje odjednom je zamijenio muk.

Magistar je napokon ušao u zemljinu orbitu i po uputi Čuvara spojio se sa svemirskom stanicom orbitalnog lifta. Tako usidren mogao je slati istraživačke sonde širom planeta i sve dobivene podatke uspoređivati s onima što ih je Čuvar skupio i pohranio u kompjuterskim memorijama svog bunkera. Mozaik se sklapao sličicu po sličicu. Zahvaljujući Magistru i njegovim sposobnostima Čuvar je bio preporođen. Odmah je shvatio što znači superiorno dobro i trudio se da bude pravi domaćin.

Mag Dary prvi je put posumnjao u ispravnost ove misije. Pitao se da li još ima preživjelih ljudi. A onda se dogodilo novo čudo. Lovci su sa Zemlje dojavili ono što je Magistar već uočio, pojavu nove letjelice u Sunčevu sustavu. Mjere opreza koje je poduzeo pokazale su se nešto kasnije nepotrebnima. S vrlo pristojne udaljenosti brod se identificirao kao Stearletanija s jednim putnikom, kojega je ovamo doveo na vlas isti posao kao i posadu Magistra: radoznalost, potraga za korijenima, proročanstvo i predosjećaj važnosti trenutka. Putnik se predstavio kao velečasni ŠinŽiv. Teleportiran na svoj zahtjev, dočekan je na Magistru uljudno. Ponašao se kao da o ovoj misiji već sve zna. Starac neodređenih godina, drugačije rase nego li crnoputi Dary ili bijeloputi Star, bio je slika i prilika Azijata iz predpovijesti Zemlje. Vrlo dostojanstvenog držanja, ali mekih crta lica, uglavnom nasmiješen, ogrnut žutonarančastom togom sa zelenim zmajem na leđima i smiješnom kapicom, doimao bi se zabavljačem da nije bio tako ozbiljan.

Potomak kolonije sa Rigela putovao je znatno dulje od Magistra, skoro cijeli svoj život. Misiju je naslijedio od svoga oca koji je kao vrhovni duhovnik svoga klana živio da bi se ispunilo proročanstvo o povratku na Zemlju, znajući da u toj misiji nije usamljen. Magistar se u međuvremenu zabavljao ne bez ironije proučavajući Stearletaniju. Brod je jednostavno bio sklepan od više brodova. Pramčani i navigacijski dio uzet je od Stele, stambeni i teretni dio s Argusa, pogon skinut s Letoa i tako redom kao što ime kazuje. Čudo ljudske genijalnosti. Sličio je na kombinaciju pegle i klarineta po zemaljskim usporednicama, ali je zato bio vrlo djelotvoran.

Konačno je pala odluka o zajedničkom djelovanju. Bez obzira na znanje i tehniku kojom su raspolagali - bili su ljudi. Premala snaga za zadatak koji im je neka moćna sila odredila. Krenuli su od Mjeseca. Uz pomoć robotskih tragača pokupili su i dostojno pokopali ljudske ostatke koje su tu zatekli. Za vrijeme pogrebne ceremonije sva su trojica molila istoga stvoritelja da podari uspijeh njihovoj misiji na Zemlji.

Čuvar je bio nestrpljiv. Ponovno se izvukao iz bunkera i stojeći na rubu polomljene piste prkosio morskim valovima i vjetru. Sva preživjela signalna svjetla bila su upaljena, a pogled uprt u zadnji zemaljski orbitalni lift čije su se vučnice gubile u oblacima. Blebetao je sebi u njedra: *Homo homini humus, gdje li su već jednom? Tko pod drugim jamu kopa, malo spava* - i slično. *Sigurno su me zaboravili, sit gladnomu ne ljetuje*, *ma zaista su pretjerali. Koga svrbi na vrbi svirala* - i tako u nedogled, nabrajajući svoje najdraže poslovice. A zapravo je u svom elektronskom srcu tugovao zbog svog tvorca. Duboko u bunkerima ljudi su pohranili mnoga blaga veoma važna za preživljavanje i očuvanje vrste… Mnoštvo podataka o ostalim vrstama sa uzorcima DNK, laboratorijski obrađeno i čisto sjeme mnogih biljnih vrsta, programe razvoja čistih izvora energije, nacrte sjajnih izuma, biblioteke, umjetnička blaga… sve ono što nisu uspjeli iskoristiti ili ponijeti sobom. Sve je to bilo namijenjeno kolonijama i ostalo spakirano, do danas netaknuto u podzemlju Cape Codea.

I dok je tako lamentirao nad gorkom sudbinom na rubu ničega, nije ni primijetio da ga je neka sila lagano podigla s tla. Tek kad se galebovi razletješe kričeći, stari robot zaključi da se nešto s njim događa i da se tomu ne može i ne želi oprijeti. Konačno su ga se sjetili. Na sjajnoj palubi Magistra čekao ga je odbor za doček. Od stvaranja Zemlje svijet šašavije skupine ljudi i njihovih pomagača nije vidio. Ni predanije, naravno. Sunce još ima goriva za dug život ljudi na Zemlji. Malo ih je doduše i vrlo su primitivni, raštrkani u manjim zajednicama, žive i glođu se kao i na početku. A što je ovo nego opet početak? Treba pronaći način da se svijet pomiri ljubavlju ako je to moguće, da se priroda kultivira bez nasilja, da se premosti jaz neznanja i započne novo vrijeme rasta. Moguće je, zašto ne?

Ljudi brzo uče.

Imam savršen pročistać zraka, reče stari ŠinŽiv.

Imam savršen pročistać voda, reče DanDary.

Imam savršen pročistać tla, reče mladi LaStar.

Imamo čisto i posebno odabrano sjeme bilja, reče Čuvar.

Imam sposobnost iz vaše genetske banke vratiti život i stvoriti replike bioloških formi, obnoviti vrste što su nestale, javi se Magistar, neka budu kontrolori morskog prostranstva i čuvari prirode.

Poznajem tajne savršeno čistih izvora energije, koje čuva Stearletanija, ponovno se javi ŠinŽiv.

Tako su prionuli na posao, ali se nisu otkrili ljudima. Stari Čuvar skoro je pregorio od radosti kad ih je prvi put nakon toliko vremena ugledao na ekranima Magistra. S praga zvijezda sunovratili su se u vrijeme prvih zajednica i mukotrpno izvlačili iz tla Zemlje svoj svakodnevni kruh. Čuvar je pamtio i premda nije osjećao kao živi stvor, činilo mu se da je to zadovoljenje pravde i kazna ljudske obijesti.

Magistar, onako sjajan, topao, svijetleći nije sakrivao svoju nazočnost. Mogao se kriti bez po muke, ali dogovoreno je da objavu širi javno, iako s pristojne udaljenosti. Popraviti svijet, to je bila zadaća. Nadletio je svaki kutak Zemlje, sva mjesta gdje su obitavali ljudi. Prouzročio je komešanje i dobra i zla. Najsloženiji poduhvat, činilo se, bio je pomaknuti OS, vratiti zemlju na stabilnu putanju. I to mu je potpuno uspjelo. Neprimjetno je, ali uporno djelovao tamo gdje su intervencije bile neophodne da se zaliječe rane oboljele prirode. Bilo je posla za stotinu Magistara. Od bezvodnih pustinja i slanih močvara učiniti plodno tlo činilo se čudom. Ipak, i to je bilo moguće. Jedino i najteže pitanje bilo je i ostalo - čemu sve to ako se ne promijeni onaj koji je uzrok uništenju Zemlje? Odgovor je morao pronaći čovjek sam.

Gonjeni nevidljivim silama, znakovima naviještenim u zvijezdama, pokrenuli su se i ljudi Zemlje. Bili su zahvaćeni čudom, svjedoci silnih promjena koje jednostavno nisu razumjeli. Najprije se postupno očistio zrak. Zatim su se lagano pokrenule vode. Na jasnom nebu pojavila se sjajna *repata* zvijezda i ljudi su je slijedili. Sa svih su strana hrlili obični mali ljudi, slijedeći glas da se približio čas otkupljenja i pomirbe. Jedne zimske noći nad pustom i ogoljelom zemljom, repatica prosu svoje svijetlo. Zaustavi se i obasja tek rođeno dijete i njegove roditelje, štalu, skromni dom i hodočasnike koji su se tu zatekli. Kraj koji su zvali Međugorje, odisao je čistoćom i nekim svetim mirom. Među hodočasnicima koji se dođoše pokloniti djetetu bila su i tri stranca. Nisu nosili mirise, zlato i tamjan kako je staro proročanstvo kazivalo. Vratili su dio onog što je Zemlji oteto, darovali djetetu dio svog truda, čistu vodu, u njoj ribu, pregršt čiste zemlje i tek izniklu pšenicu, čist zrak i pitomu pticu. Nosili su sobom nadu i vjeru u čovjeka. Možda nisu uspjeli u svemu. Teško je iskorijeniti strah, neznanje, mržnju, pohlepu, ali zato je to malo dijete ovdje. Ono će poučiti ljude da je sve stvorenje tek sjeme. Da bi dobro niklo, valja dobro sijati. Vrijedi početi iznova.

Tri maga, kako su ih okrstili ljudi, primiše blagoslov djeteta i u njemu prepoznaše silu koja ih je povela na ovaj put. Njihovo poslanje, dio velikoga nauma, sad se približilo kraju. DanDary se oprostio s prijateljima. Otišao je na Zapad, vjerujući da je Zemlji potrebniji od Terranove. Poveo je sobom Čuvara i sve njegove poslovice - *zlu ne treslo* i *neka svak najprije pomete ispred tvojih vrata*. Šin Živ je s istim mislima kao i Dary okrenuo na Istok. Bit će to sjajna pustolovina - pronaći možda prapraunuke.

Sjever i Jug je tek trebalo naseliti. Magistar je, vođen sigurnom rukom LaStara, bljesnuo nad Zemljom i nestao u zvjezdanim prostranstvima na putu za Terranovu, a Stearletanija je ostavljena kao muzej na Mjesecu za one koji će zaslužiti da otkriju njene tajne kad dođe vrijeme. Iako je bila zima, već je u zraku zamirisalo proljeće. Posijano sjeme nestrpljivo je čekalo trenutak da sunce malko zagrije, a negdje na oceanu izletio je nad površinu mladi dupin da prvi put udahne zrak. Nakon što je ispraznio svoje riznice Cape Code je, potopljen novom promjenom klime, potonuo u ocean, sakrivši svoje ružne betonske i željezne ostatke.

A Međugorje svijetli i dalje u svojoj jednostavnosti svjetlom novog početka. Poziva da jedni drugima darujemo beskrajno čistu i bezuvjetnu, djetinju ljubav.

POSLJEDNJA BITKA

Tko sam ja, o, svemogući Bože, da mogu suditi o Tvojim djelima? Ponizno ti zahvaljujem na ukazanoj mi dobroti u zlim vremenima i što si mi dopustio da živim. Da budem skroman pisar u službi dobroga gospodara. Što si mi dopustio vidjeti čuda nezamisliva, dao da ih skromnim svojim jezikom opišem za one koji će doći iza mene i možda ih razumjeti.

Zahvaljujući Providnosti i svojoj službi dočekao sam visoke godine. Rođen sam u pustoj, surovoj i brdovitoj zemlji u vrijeme kratkoga primirja između stalnih ratova . Mati mi je nadjenula ime Vojmir, kao da mi time određuje narav. Nikada nisam pokazivao zanimanje za ratničku službu i vrlo rano sam zaključio da ću ako ne budem učio, biti jednostavno sluga. Pripadao sam narodu Croa, starosjediocima ove negostoljubive zemlje, koju su zbog ratova i nepristupačnosti svi putovi vanjskoga svijeta zaobilazili. Tako za nas taj svijet nije ni postojao. Ako je netko izvana dolutao, to ga je obično stajalo glave. Ako je netko naš odlutao Vani, taj se više nije vratio kući. Možda zato što je nama teško zamisliti prostranstva izvan naših gudura, gdje se čovjek može lako izgubiti. Ne postoji, koliko znam, cjelovita mapa današnjega svijeta, bar ne znam za nju, a nije nam ni potrebna. Okruženi neprijateljima, stoljeća rata živjeli smo u neprekidnoj borbi za ljetinu, za svaki izvor, promatrački vis ili šumu. Svaki usjek s puteljkom bio nam je od životne važnosti. Svaki čovjek spreman za borbu do kraja, bio je svjestan da će ako padne u boju, sigurno biti osvećen. Naši su neprijatelji nemilosrdni susjedi. Narodi su druge nacije i plemena, različitih vjera, naplavljeni na ova brda zaboravljenih imena u danima davnih ratova. Klanci, prodoli, gore, rijeke, staništa i gradine, toliko su puta mijenjali vlasnike da sadrže imena tuda umorenih iz svih naroda i svih vremena.… Bez obzira na poneka neprirodna savezništva, svaki je narod za svoj račun ratovao sa svima ostalima, a granice su se pomicale poslije svakog boja. Krvavo klupko nikako da se razmrsi. Pritiskaše nas mrak i umor. Od svih nam protivnika, iako malobrojni, najokrutniji su Inoceni. Posljednji su doselili u ovaj kraj iz svoje prapostojbine, negdje na istoku, i to prije gotovo tisuću godina. Zaglibili ovdje tražeći put na zapad, dok se još trgovalo ljudima. Veliki narod Oslima koji je nekad svima vladao odavno je propao i rastočio se. Što silom vlada, silom i propadne. I njihovo je podrijetlo zagonetka. Rekao bih da su se nakon davnih ratova izmiješali sa starosjediocima, nametnuli im svoje zakone i vjeru. No najpodmukliji su svakako bili Rasi, majstori spletki pretvaranja i prepada. Ratovi nikome nikad nisu donosili ozbiljniju prevlast i dobro. Ravnoteža je ponekad uspostavljana udruživanjem onih koji su trenutno bili slabiji, ali nikada takva savezništva nisu potrajala. Nesretna zemlja nesretnih ljudi što im srca otvrdnuše, a smrt u boju bijaše jedini prijatelj, priznavala je samo Zakone Rata. Vladali su iznad Božjih zakona, a pravda se pretvorila u zakon osvete. Livada na kojoj je jučer mukala stoka i nadmetali se pastiri, za čas je mogla postati razbojište i nečiji grob. Sve nas je pokretala Krvna osveta. Možda s vremenom otupjeli, nastojali smo iz srca odagnati mržnju koja otupljuje oprez.

Po zapisima moga prethodnika, u ovim je krajevima mir bio rjeđi od bolesti, a bolovalo se rijetko ili kratko. Eto tako sam zahvaljujući poznavanju pisma izbjegao sudbinu ratnika. Preživio pišući kronike u maloj skriptarnici utvrđenoga grada Ključa na vrhu istoimenoga brda. Znao sam da više u životu ne mogu doživjeti neku promjenu na bolje. Stoga sam se trudio, svom učeniku i nasljedniku uz milost znanja pisanja, prenijeti potajice koje zrno optimizma. Kao čovjek od pera nikako nisam mogao prihvatiti da je jedini zakon u prirodi - biti drugom čovjeku vuk. Mislim da nas veliki Bog nije stvorio da bi se neprestance uništavali. To je bila moja hereza koju sam krio od ostalih sunarodnjaka. Moj mladi štićenik zvao se Svamir, a učio sam ga da je svaki život svetinja. Rat je po definiciji utrka s vremenom. Strateški ciljevi tek su povodi za duge sukobe. Uzrok je svakako nekakva ili nečija bolest, a čovjeku je suđeno da izgubi bitku s vremenom. Zato mi se čini logičnijim to malo zemaljskog života živjeti u miru, mada ne pod svaku cijenu.

Valja čuvati ponos i dostojanstvo. To je razlog zbog kojega radije prihvaćam rat nego li neslobodu. Satrti protivnika nije ni lijepo ni uzvišeno, ali to je u ovom vremenu jedini način da se opstane. Treba biti brži i lukaviji, treba biti mudriji ili nestati s lica zemlje. Pitanje pravednosti, odnosa dobra i zla nije nitko razmatrao. Ne vjerovati da je borba za svoj život obaveza i obrana prava na opstanak svoje zajednice, značilo je slabost. Mir je značio slabost. Slabost je dovodila do nespremnosti za boj, kolebanja i oklijevanja, a neprijatelj je to kažnjavao

najtežom kaznom, zatočenjem ili smrću. Takav je bio moj svijet na koncu trećega tisućljeća.

Pustim brdima zavijaju divlje zvijeri, a klancima se bijele kosti nepokopanih. Behar je ova zemlja koju su svi svojatali, od koje kao da se i samo sunce sakrilo. Behar je prapradomovina moga naroda. Gledao sam s visoke kule Ključa u mrklinu i teške oblake što su polegli po vrhovima brda. Rijetke pahulje snijega topile su se na obrazima navješćujući tišinom sniježnu oluju. A opasan je bio taj muk. Nepun dan hoda kroz ove gudure stizalo se do brda i utvrde Karak, odakle su nam poslali glas da dođemo po *svoje***.** Mogao sam zamisliti što to znači i kako sad na bedeme postavljaju kolce s glavama trojice naših nesretnika, ulovljenih jučer dok su gonili drva. Znao sam da dolje u jednoj od dvorana moj gospodar i njegovi pobočnici smišljaju krvav odgovor Rasima i da će me uskoro pozvati u Vijeće. Prostorija u kojoj je dvadesetak muškaraca žamorilo oko velikoga stola nije bila bogatija od kakve seljačke kuhinje. Sva u kamenu, s velikim ognjištem na kojemu su dogorijevali trupci, nešto namještaja za suđe i jedan veliki zastor izvezen simbolima našeg Roda bile su joj sav ures. Ljudi mahom u ratnim odorama, crni kudravi psi uokolo, žene u jednostavnim sivim opravama, što su posluživale vrući žestoki napitak, to je prizor što sam ga zatekao kad sam se pojavio na vratima sa svojim ljetopisom. Nisu izgledali divlje, već snažno kao stisnuta pest.

Zločin se opet dogodio u vrijeme dogovorenog primirja i značio je ozbiljnu provokaciju. Postojao je nepisan zakon da suprotna strana za takav izgred sama mora kazniti svoje krivce, ako želi održati primirje i dokazati neumiješanost svog dvora. Suprotno bi značilo rat, a upravo se to događalo. Zauzeo sam svoje mjesto za stolom, kad u dvoranu uguraše dva prestravljena Inocena, ulovljena na našim putovima u jesen. Pokazaše im spravu za deranje kože i onda mlađega koji je bio sin starijemu, baciše natrag u podrum. Inoceni su znali što to znači, jer deranje kože zarobljenicima bio je njihov patent. Starom sužnju koji je drhtao nasred dvorane, moj gospodar Mrkuš ban, s čela stola, zaprijeti životom sina ukoliko ne izvrši nalog koji će mu povjeriti. Za dobru službu možda obojica spase svoje glave. Pustit će ga da pobjegne i nekako se preda Rasima. Izdat će im plan Croa, koji će za mjesec dana okupiti kod Čelik kose vojsku, radi odmazde za žrtve prekršenoga primirja. Potom će se ponuditi Rasima za vodiča . ”U slabo branjeni Ključ može se prodrijeti tajnim prolazima kroz koje je i uspio pobjeći”. Ako Rase namami, prisegne Mrkuš ban Inocenu, možda spasi glavu te zadobiti i sina i nagradu. Tako je zapisano i akcija je počela puštanjem sužnja iz utvrde u mrak.

Na okolnim brdima momci zapališe krijesove označivši početak okupljanja za vojnu.

Kako obično biva, ni jedan plan, ma kako lukav bio, nije savršen. Dogodilo se tako da pušteni Inocen nije stigao u Karak. Svoju priču isporučio je na krivu adresu. Uhvaćen je ispred nosa Rasima, otet od uhoda Atlage Strašnoga, poglavice naroda Oslima koji su također Karak držali na oku. Azijat je, nemajući druge, svojim novim tamničarima ispričao sve što su mu Croi zapovjedili ispričati Rasima. Nadao se nekom čudu kojim će spasiti život i zatočenog sina, što je u svojoj priči prešutio. Atlagi se nije ratovalo. Upravo je namjeravao iskoristiti primirje i sa svojim četverogodišnjim blizancima obići neka za Oslime sveta mjesta. Nakon kratka razmišljanja zaključio je, Inocena će za pristojan otkup prodati zajedno s njegovom pričom Rasima, uz prisegu da se u taj lokalni sukob neće miješati. Time je ovima i ne znajući priču učinio uvjerljivom, pogotovo nakon dovoljno drugih dokaza da Croi okupljaju vojsku. Nepovjerljivi kakvi su bili, Rasi bi sigurno nesretnoga azijata bacili sa zidina da ga nisu skupo platili i da im se u planove nije uklopila moguća prilika za osvajanje Ključa. Možda su mogli izvući tajnu prolaza s malo mučenja, ali kako im se Inocen učinio vše mrtav nego živ, trenutno su ga poštedjeli. Taj ih je preklinjući za život uvjeravao, kako Atlagi nije ni spomenuo tajne prolaza u Ključ te da je istina kako je Oslim na hodočašću i nije spreman za rat. Procijenili su da vrijedi riskirati. A kako nitko nikome nije vjerovao, tako su se na sve strane počele gomilati vojske jer ni jedna strana sebi nije mogla dopustiti iznenađenja u sukobu.

Pokazalo se odmah da je to istina. Lukavi Atlaga zaradio je dvostruko prodavši priču o skorom sukobu Croa i Rasa Inocenima. Čak im je ponudio savezništvo u mogućoj sudbonosnoj bitci. Ove je pak razjarila trgovina njihovim podanikom pa su i sami krenuli kupiti vojsku. Uskoro je cijeli Behar odzvanjao od zvukova ratnih priprema, zapaljen požarom strasti i tvrdim zaklinjanjem na smrt dušmanima.

Kako sam već spomenuo da najbolje planove pokvari i zamrsi slučaj pa tako izmiješa i zapečati sudbine mnogih, u toj ratnoj zbrci najprije sam izgubio svoga štićenika Svamira. Poveo sam toga sedmogodišnjega dječaka da mi pomogne sa za-

pisnicima izvan sigurnih zidina Ključa. Našli smo se tako s pratnjom u šumi zvanoj Mrak. Šuma se sterala nad mnogim jamama davno iskorištenih rudokopa. Bila je odličan, ali i opak zaklon za one koji nisu poznavali njene putove. Tu se sakrivao provijant i rezervno oružje za budući sukob. Kad je moj Svamir odlunjao gonjen znatiželjom s ruba čistine, pojeo ga je mrak, doslovce. Kasnije, mnogo kasnije se ispostavilo da je prateći neku žutokljunu crnu pticu zašao među stabla i u jednom trenu, kad se već pristojno udaljio, skliznuo u jamu na zemlji tako naglo da nitko nije čuo njegov vrisak. Svamir je padao dugo i s užasom čekao udarac o dno. Tresnuo je pošteno, ali na gomilu lišća i meku zemlju pa su mu sve kosti ostale cijele. Kad su mi dojavili njegov nestanak i kad ga nakon dana potrage ni psi nisu pronašli, ja sam ga oplakao jer bio mi je valjan šegrt.

Tu ću se načas vratiti strašnom Atlagi koji je u međuvremenu upao u zamku vlastitih spletki. Bio je on dobar strateg I vojskovođa, inače čovjek staroga kova i bogobojazan. Mučilo ga je što je odustao od svog hađa, ali ukazala mu se prilika u kojoj je mogao likovati nad svim svojim protivnicima. Tako je sveti pohod pretvorio u ratni. Bio je nekoliko dana hoda udaljen od svoga tvrdoga Morić-grada kad su mu doveli zarobljenoga azijata. Udario je tabor, a istodobno poslao poslanstva s pogodbama i Rasima i Inocenima. Dok je čekao njihove odgovore otpravio je sa slugama i ženama svoje blizance pod oružanom pratnjom u Morić-grad. U ovo vrijeme godine nisu rijetke žestoke zimske oluje. Takva je nepogoda sa sniježnom vijavicom natjerala karavanu da skrene s puta i zaklon potraži u najbližim pećinama, gdje im izgubio trag. Nakon nekoliko dana Atlaga umalo nije poludio od brige, misleći da je to Božja kazna radi prekinutoga hodočašća. Nije znao što se u stvari dogodilo i kad je potvrđen nestanak djece, posumnjao je da su oteti i u nekom od protivničkih tabora ili gore. Možda čak i ubijeni. Onda se odlučio, još dok je potraga za nestalima trajala, ako ništa drugo bar će se žestoko osvetiti.

Stigao je glas od Inocena da prihvćaju savezništvo Oslima i traže plaću za savezništvo. Htjeli su pošto poto izbiti na jug do obale preko teritorija kojeg je držao Atlaga dijelom, a dijelom kontrolirali Croi. Upravo taj su dio htjeli zadobiti ako ne nagodbom, a onda podvalom. Da se osiguraju zatraže i tajno savezništvo s Rasima ne spominjući Oslime. Tako se opet slučaj poigrao starim Inocenom, uznikom iz Ključa. Našao se u Karaku kao oslobođenik nakon iznenada sklopljenoga savezništva njegova plemena s Rasima. Svojima je prvom prilikom odao pravu istinu o zamci koju Croi spremaju u Ključu poganim Rasima. Ratni vođa Inocena se zamislio. Odlučio je tajnu držati dokle bude trebalo, trgovati njome s moćnijim saveznikom Atlagom. Prepao se sile koja se digla i obećanja rata do istrjebljenja onima što su odgovorni za nestanak poglavičinih blizanaca. Sumnjao je u iskrenost saveznika i u planove protivnika, a možda je Atlaga i izmislio otmicu.

To stanje kad nitko nikome ne vjeruje, od tada nazvaše Behar-lonac.

Čitatelju su ovo sada odgonetke, ali u ono doba ni ja koji ovo pisah, ni bilo tko drugi nije imao pojma što se događa. Klupko događaja se odmotavalo. Onaj nesretni azijat iz Ključa sad je dobio novi zadatak. Starac se predao sudbini jer drugo ništa i nije mogao. Pristao je da iscrta mapu prolaza do utrobe Ključa vođama dijela vojski savezničkih Rasa i Inocena. Drugi dio te vojske trebao se udružiti s vojskom Oslima negdje oko Foše. Zajednički bi lako zbrisali Croe kod Čelik kose. Croi su se, ne znajući za ova savezništva, i nestanak Atlagine djece, spremali za vojni pohod na Karak. No, saveznici osim Inocena nisu znali da je Čelik kosa mjesto varke. Da stotine vatri lažnog tabora održavaju malobrojni Croi. Jedino su straže na prilazu logoru pojačali najboljim svojim strijelcima, dobro prikrivenim da bi tajna lažnoga logora bila što duže sakrivena. Čelik kosa je zaravan, na višem svojem dijelu obrasla šumom, s brdom iza leđa i nekoliko jaruga kroz koje se moglo pobjeći iz toga *lonca* ili dopremiti pomoć. Izlazne jaruge i klance držali su Croi, a široka zaravan, odakle su trebali stići napadači, branjena je palisadom od zašiljenih kolaca i prepriječena potokom koji se zvao Foša. Kako je snijeg pao rano, a potok se smrznuo, ni ta prepreka nije bila posebno gadna. Izviđači savezničkih vojski vidjeli su lak plijen. Jak udar sa svih strana ne bi Croima dao priliku da umaknu kroz klance, a šumu iza njihovih leđa Atlaga je kanio zapaliti katapultima i uljem. Bilo je pitanje trenutka kad će sve postrojbe izići na položaje i kad će kobna bitka planuti.

U ranu zoru 2o.veljače 2999. utihnuli su na trenutak ratni bubnjevi. Rasi pod punom ratnom spremom u dvije zmijugave kolone napustiše Karak. Nisu znali da je glavnina Croa pritajena i za snijeg maskirana prišla nadomak njihovim zidinama. Pomno pripremana zamka tako je otvorena. Jedna od dviju kolona skrenula je prema Čelik kosi. Druga kolona od više stotina ratnika krenula je prema

Ključu. Rasi su u obje kolone na čelo gurnuli čete Inocena, a među onima koji su krenuli prema Ključu, bijaše i onaj što je morao pronaći i pokazati tajni ulaz u grad. Da bi spasio svoj život izmotavao se, nadajući se čudu do kraja, kako samo on može prepoznati *tajni prolaz* u grad Croa. Rasi su vjerovali kako će, poraze li Croe i zauzmu Ključ, izbaciti iz grada i Inocene. Atlaga je sanjao o tome kako će se, nakon što svi zajedno poraze Croe, obračunati sa "saveznicima" - zauvijek razoriti njihove gradove, konačno rješiti pitanje prevlasti, zaustaviti rat porazom svih takmaca. Zabubnjaše ratni bubnjevi i otjeraše ptice i zvjerad dublje u brda, najaviše neizbježno. Krv je uzavrela. Bitka može početi, bit će duga i krvava.

Ja Vojmir, kroničar Mrkuš bana naroda Croa, dodao sam ovom izvješću onaj dio čudesnih doživljaja pisara Svamira , koji je doveo do okončanja Dugog rata.

Nakon što se osvijestio od straha i s ushitom zaključio kako ga pad u duboku jamu nije ubio, Svamir, mali pisar se obreo u potpunom mraku. Napipao je nedaleko u šušnju svoju torbicu . Ponadao se da mu je sudbina do kraja sklona i da je sačuvao svoje kresivo. I uskoro je plamen od suharaka osvijetlio tunel u kome se našao. To nije bilo rudarsko okno nego vjerojatno otvor za zrak nekadašnjega rudnika, a uz glatko ždrijelo kroz koje je upao nije se bilo moguće uspentrati. Morao je produžiti naprijed i nadati se da je pravi tunel negdje u blizini. Možda čak jedan od onih u kojima su njegovi suplemenici imali svoja skrovišta. I uskoro ga je otkrio, hodnik s trulim poduporama, dovoljno visok da je mogao stajati, na sreću suh i dovoljno zračan da se njegova baklja od suhara ne ugasi. Onda je našao i drugi pa onda i treći prolaz i s užasom zaključio da više ne zna ni pravac, ni penje li se ili se spušta u tom podzemnom labirintu. Izgubio je i pojam o vremenu. Vode mu nije nedostajalo, tu i tamo se cijedila niza zidove, no uskoro je ogladnio. Nalazio je ostatke prisustva čovjeka, ali nije mogao odrediti ni vrijeme ni porijeklo tih tragova. Odbačeni je alat bio je prastar, drvo posve trulo, a suharaka za plamen sve manje. Primijetio je da dio podzemlja ne sliči više na rudnik s početka. Sad je prolazio podzemnim spiljama koje su dijelom bile oblikovane ljudskom rukom u hodnike različitoga presjeka i visine. Gazio je klesanom kamenom stazom, a debela naslaga prašine kazivala mu je da ovuda odavno nitko nije prolazio. Osluškivao je udaranje vlastitoga bila u toj tišini i molio se Bogu svojih otaca da mu pokaže izlaz. Pri slabom plamenu vidio je da su tvrdi zidovi ukrašeni uklesanim likovima ljudi i životinja. Simboli su prikazivali sunce, vode, kuće… sve povezano u prizore iz života ljudi, a u tim prizorima i uklesanim pričama nije bilo prikaza rata i smrti. Neobično obični i gotovo djetinje sretni činili su se ti hijeroglifi puni cvjetnih ornamenata. Svamir je gotovo mogao čuti glazbu koja je pratila prizore plesa ili lova.

Drevni narod koji je ostavio ove zapise morao je imati poseban odnos sa svojim božanstvom.

Figure su naglo zatitrale pod svjetlom jakom strujom zraka probuđenoga plamena baklje, a momak je nakon duga lutanja otkrio da se hodnik naglo širi u ogromnu dvoranu čiji se svod i suprotna stijena pod ovim plamenom nisu mogli obuhvatiti jednim pogledom. Vrijeme i voda ukrasili su je bezbrojnim ukrasima. Ravna pjeskovita površina poda dvorane gubila se u tami. Na sredini se ljeskalo jezerce. Prilazeći vodi pun strahopoštovanja Svamir otkrije da s druge strane jezera tik uz vodu leži, bolje reći stoji ogroman kameni blok. Bio je klesan ljudskom rukom poput prastarih stećaka koji su se još ponegdje mogli naći na površini, samo puno veći. Prizor kojim je ukrašen taj veliki kamen bio je nešto drugačiji od onih na zidovima spilje. Prikazivao je ratnike uzdignutih ruku i veliko sunce iznad njih. Njihova koplja bila su visoko uzdignuta kao da slave. Ispod nogu kotrljali su se valovi vode, a *zrak* su krasili ornamenti cvjetova i ptica. Sunčevi ratnici, pomisli Svamir, kad se nešto pomaknu ispod stećka. On protrnu. Nešto je ustuknulo pred svjetlom njegove baklje i povuklo se u sjenu kamene gromade. Nije imao kamo uzmaknuti i hrabreći sam sebe uzviknu – Tko je tamo? Zidovi spilje odgovoriše glasnom jekom koja se odjednom pomiješa s dječjim plačem. Zbunjen, polako priđe bliže. Ugleda dva u deku zamotana djeteta kako drhteći od straha žmirkaju u plamen luči. Svamiru odlane, a plač prestane uz obostrano čuđenje. Otkud sad ovo, pitali su se dječaci Atlage silnog. Oni su očekivali da ih netko pronađe, ali netko od njihove pratnje ili roda, a pojavio se neki mali stranac. Otkad su ostali u mraku, umirali su od straha da se ne pojavi stvorenje koje je rastjeralo pratnju, otjeralo njihove dadilje. Otkud ova djeca u toj spilji, pitao se začuđeni Svamir. Tako je doznao da se na povratku kući u tvrdi Morić-grad, dio karavane, pratilaca i služinčadi djece Atlage silnoga sklonio pred snježnom mećavom u spilju na koju ih je put nanio. Onda je usov zatrpao ulaz i družba se rasula hodnicima tražeći izlaz. Tako su dječaci dospjeli u ovu dvoranu s dvjema sluškinjama i nekoloko ču-

vara. Opskrbljeni čekali su spas. No nesreći nije bilo kraja. Odnekud se pojavio medvjed, ogromna zvijer koju su sluškinje hrabro pokušale otjerati vatrom. Kako se zvijer nije dala smesti, a žene i čuvari pobjegoše u jedan od hodnika, nadajući se da će tako privući životinju. I doista, medvjed se okrenuo za njima i otjerao ih u labirint hodnika. Dječaci su dugo i sa strahom čekali što će se dogoditi kad se, eto, pojavio Svamir. Tako se sva trojica utješiše pričom, okrijepiše hranom što su je sluškinje ostavile, a potom se pomoliše svaki na svoj način. Providnost koja ih je dovde vodila i štitila ne će dati da samo tako propadnu.

Svamiru se činilo da sanja ili da je tko zna kako upao usred neke čarolije kojoj smisao nije mogao odgonetnuti. A kad je već tu odluči se pobrinuti za ovu dječicu, iako su bila djeca neprijatelja. Sudbina za to ne mari. Tek što je donio odluku i nakon usrdne molitve otvorio oči, zgrabiše ga ručice one dvojice dječaka. Pred njim je oči u oči stajao medvjed, velik kakvoga nikad nije vidio, stopljen s mrakom pećine sam se doimao kao pećina iz koje su ga promatrala dva oka kao dva plamička. Ostao je miran, iako mu je srce divlje lupalo. Sjetio se priča kako je jedini način da pobijediš zvijer nadvladati vlastiti strah. Medvjed nije bio ljut, to je bilo očito. Tako su se neko vrijeme u tišini gledali. Svamir se prekriži kako ga je Vojmir učio i obgrli dva dječaka.

Gore u brdima, vani bjesnio je rat. Ulozi su bili maksimalni, a dobivala je jedino smrt. Nepotrebno je opisivati epske razmjere bitke koja je požarom odjednom obuhvatila svu zemlju i gradove. Bezbrojne žrtve i junaštva, beskrajne patnje, neviđeno divljaštvo i razaranje bez sućuti i pravila srušilo se bijesom kataklizme na sve zaraćene. Bez milosti i poštede. Svi su se planovi i strategije okrenuli protiv svojih tvoraca. Osveta i mržnja je umnožila snagu slabijih, bijes otupio snagu jačih i nije se znalo tko vlada situacijom. Strašan je i krvav metež nastupio, a dim zgarišta pretvorio dan u noć. Savezništva su pucala i bojištem je zavladao kaos. To više i nije bio rat ljudi nego zvijeri. A što se stvarno događalo i kako je bitka tekla, pokušat ću ukratko opisati. Croi su varkom osvojili slabo branjeni Karak. Zamka koju su u Ključu postavili prijetvornim Rasima otkrivena je. Atlaga je na vrijeme doznao od svojih saveznika Inocena što se sprema i odlučio pomoći Rasima kako bi onemogućio pomoć Croima kod Foše na Čelik kosi. Dok je Karak padao Croima u ruke Oslimi su potkopali zidove Ključa, probili eksplozivom prodore i promijenili tijek bitke. Ne očekujući napad s leđa i očekujući vojsku Rasa u klancima pred svojim uporištem, Croi su bili nadmudreni i ugroženi napadom svih triju vojski neprijateljskih saveznika. Donesena je odluka da se grad napusti I spas potraži u gudurama i šumama. Vjerni svom načinu ratovanja i izdaji, Rasi koji su brojem u napadu na Ključ prednjačili, izbaciše iz grada Inocene. Glavnina Oslima je kod Foše čekala znak za napad na vojsku Croa. Nakon prvoga juriša pokazalo se da je obrana lažna pa su se čete Croa povukle u brda, a zapovjedništvo zatvorilo u tek osvojeni Karak. Sada je Atlaga, bijesan zbog prevare, razdijelio svoju vojsku, povukao je sa Čelik kose i započeo opsadu oba grada. Ključa kojega su Rasi zaposjeli i branili nemajući kud i Karaka kojega su zaposjeli Croi i koji je bio dobar zaklon od oslimskih topova i bojnih sprava. Nakon kanonade do pola razrušen Ključ je prestao odoljevati vojsci Oslima. Croi su u šumama branili svoja skloništa i od Rasa i od Inocena, povlačeći se pred navalom jače sile, dok su se saveznici malo pomagali, malo tukli među sobom oko tih tuđih uporišta, nastojeći zadržati Oslime čija je nadmoć u ljudstvu i oružju bila očigledna i jednako nemilosrdna prema svima. Atlaga nije htio izložiti svoju vojsku riziku gonjenja neprijatelja kroz njemu nepristupačan kraj pa je krenuo revno razarati Karak. Croi nisu bili na svome, ali ni blizu predaje. Raštrkane čete svih vojski tumarale su gudurama i postojala je opasnost da se nekako, radi obrane od zajedničkoga neprijatelja, ujedine. Stoga je Karak morao pasti brzo. Vrijeme je radilo protiv Oslima, a u korist novih saveznika. Tu krvavu ravnotežu nitko, sve da je i htio, nije mogao držati na uzdi, voditi razumom. Rasle su gomile mrtvih tjelesa, krici ranjenih i umirućih gubili se u zveketu čelika i bojne buke. Studen i led usporili su to krvavo kolo, ali ni jedna vojska, ni ona razbijena, nije odustajala, ne znajući način kako da se iz toga zla izvuče.

Negdje u podzemlju, u spilji, oko velikog stećka hodao je uznemireni medvjed i mumljao. Napravio je tko zna koliko krugova oko troje prestrašene djece koja su nijemo gledala tu mrko sjajnu masu i oči sjajne ko žerava, što su svijetlile iz mraka. Onda se medo iznenada uspravi na stražnje noge i navali svom težinom na onaj stećak. U prvi mah dječaci vrisnuše misleći da medvjed kani na njih nasrnuti. Svamir povuče dva mlađa dječaka s onu stranu jezerca držeći u ruci luč što je dogorijevala, dok se medvjed borio nastojeći pomaknuti veliki i teški kamen. Nasrnu i drugi put i stećak se pomakne jedva za nokat. Kroz otkrivenu pukotinu na tlu probije se u spilju blistav trak svijetlosti. Žestoka sjajna zraka obasja iznenada svu raskoš ogromne pećine,

a s njom se u prostor ulije i proljetna toplina. Na kraju je medvjed gotovo izvalio stećak s njegova mjesta. Dječaci se odmaknuše još dalje jer je svjetlo bilo neobično žestoko, kao da dolazi od samoga sunca. Pokriše oči, kad iz onoga stupa svijetla što je izbijao iz tla i odbijajući se od tisuće sjajnih ploha tvorio zlatnu kišu, izroni jedna svijetla figura, zatim druga pa treća, četvrta i tako se cijeli prostor oko jezerca ispuni Sunčevim ratnicima. Prizor toliko dojmljiv i bajkovit da se riječima ne da opisati. Nestvarnost je pojačavala nazočnost mrkoga čuvara kamenog sarkofaga, koji se dogegao do zabezeknutih dječaka. Kleknuvši na prednje šape spustio je glavu pred mališane, kao da ih poziva da se popnu na njegova široka leđa. Oni kao obamrli, ne znajući je li to san, gonjeni nekom čudnom silom uzjahaše na rutava leđa i čvrsto se uhvate za medvjeđu grivu. Potom praćeni sjajnom vojskom koju jedva da su mogli i pogledati, krenuše kroz tunele brda, osvijetljene kao da je dan.

Čudesan labirint svijeta izvan ove stvarnosti prošli su kao u snu i kroz velika vrata Varan planine, kako se zvalo to brdo, izišli u mračni i turobni, maglom i snijegom zameteni, vanjski svijet. S drevnim ratnicima Bogumila kao da je iz utrobe zemlje izronilo sunce. Ledena pustinja ustupi mjesto taj čas proljetnom zelenilu, a svugdje kuda prođoše okopni snijeg i led, neshvatljivom brzinom popucaše okovi zime i neka proljetna blagost razlije se proplancima, proviriše pupoljci, procvjeta jaglac i kukurjek. Iskidaše se oblaci i pokaže se mrvičak plavoga neba.

Na vrhu sprave za rušenje zida Karak grada, stajao je Atlaga silni sa sabljom u ruci, a oko njega i ispod njega, grčilo se krvavo klupko zla. Tad je ugledao svijetlost i plamen s istoka, sjajniji od sunca, a nije to bilo ni od vatre ni od čega poznatog. Ispred linije i sjaja što se polako razlijevao prema bojištu kretao se medvjed, zvijer doista velika. Na njegovim leđima razazna Atlaga svoje dječake i jedva vjerujući da je to istina prepukne u njemu užas. Kriknu strahovito….

Sve se na mah zaustavi, sav bojni metež i halabuka. S prvim zrakama svjetla čudesnog, popusti krvavi stisak na tom razbojištu. Maršírala im je u susret vojska do tada neviđena. Preplavila ih, i zidove, i opkope, i ratne sprave, i ljude, prošla jednostavno kroza sve na bojnom polju. Kako su se pojavili Sunčevi ratnici, prođoše poput plimnog vala, tako ih i nestade na horizontu. Šuma i brdo gorjeli su njihovim plamenom, a večernje se nebo otvorilo vedro i blago kao da je lipanj. Polegla crna trava se podiže, a zemlja zamirisa. Ljudi zatečeni u kovitlacu bitke, oni živi, u čudu su se gledali. Onako ružni, s čudnim alatima za klanje u rukama. I dogodi se velika promjena. Svi, baš svi silno se postidješe. Izvedrilo se i u dušama. Nitko nije znao objasniti kako je i zašto ovamo dospio. Atlaga pokupi svoju djecu, odbaci bojnu sablju i štit, okrene se i pođe svojoj kući. A za njim ostatci njegove vojske. Razidoše se šutke I ostaci svih onih vojski, a brda potonuše u začudan mir.

Ovo je počeo zapisivati Vojmir, a završio Svamir. O svemu svjedoće razvaline nekoć tvrdih gradova i moćnih utvrđenja. Zemlja je zacijelila svoje rane, a ljudi se opametili. A ako i nisu za sva vremena, i dalje u utrobi planine postoji spilja koja krije tajnu stećaka sunčevih ratnika. Duh Zemlje će se probuditi ustreba li, jer onaj koji je ovaj svijet stvorio ne će dopustiti da se njegovo djelo oskvrne i upropasti.

Uvijek je moguć neki novi početak.

S. O. S.

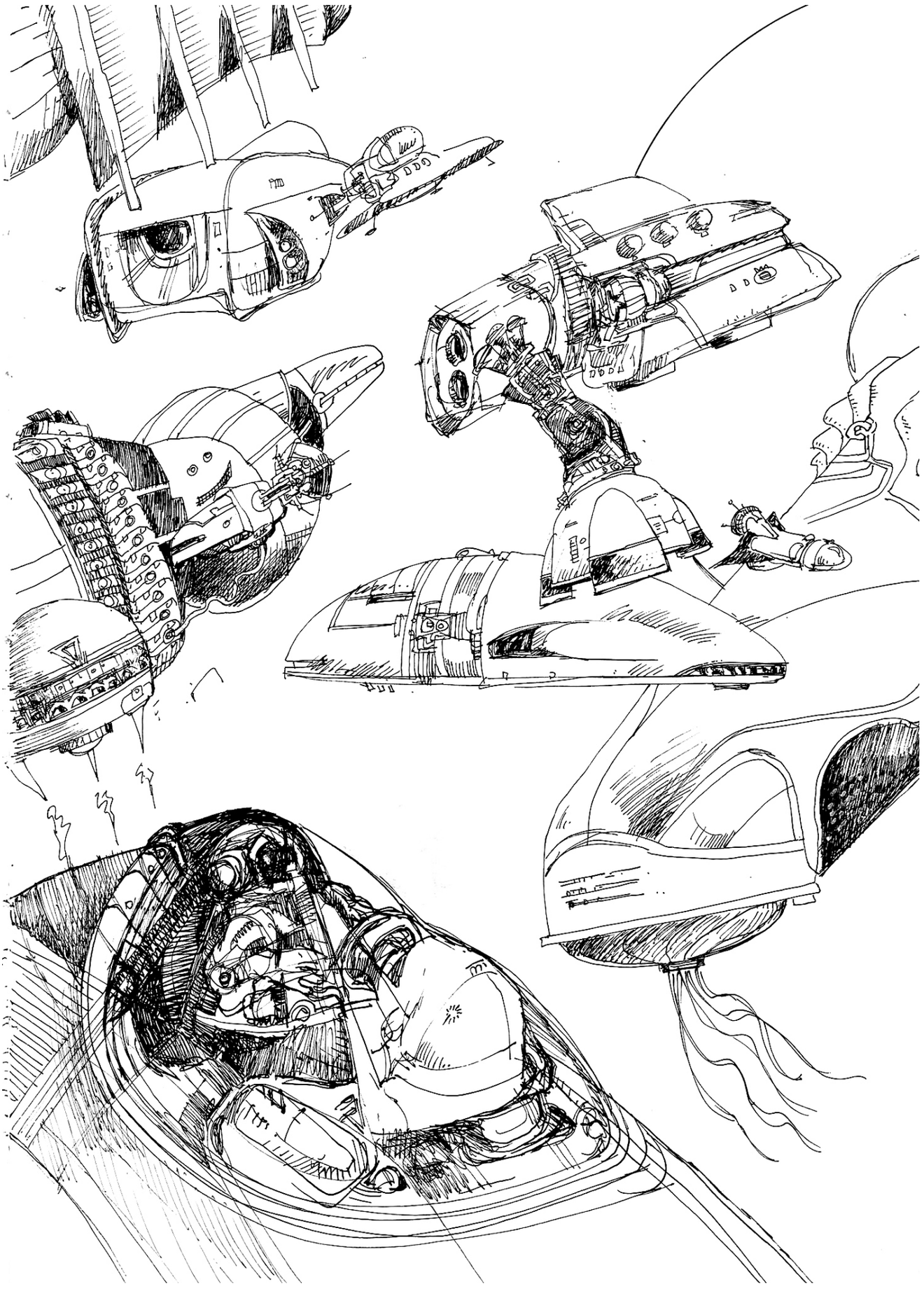
Imao sam prijatelja samca. Službovali smo u različitim smjenama. Volio je igrati šah. Ponekad bismo u neko dosadno kišno poslijepodne zaigrali koju partiju u njegovom lijepom stanu, prepunom antiknih stvarčica. Taj višemjesečni prijateljski turnir, nadmudrivanje nekoliko natjecatelja, točnije četvorice nekadašnjih školskih drugova iste generacije letača, prekinut je naglo igrom šašave sudbine. Šašave rekoh, jer cijela se družina rastala u neprijateljstvu, a sve zbog škripavih ulaznih vrata tog stana u kojem smo se družili. Možda je bilo i drugih razloga. Dok nas je vezivao isti posao rado smo koristili gostoprimstvo, uživali u tišini tog prostora kojeg je prijatelj ne znam kako naslijedio s gomilom artefakata muzejske vrijednosti. Očito je taj kolekcionarski posao bio trud više generacija sakupljača, ali o tome se u društvu nije previše govorilo. Kako je u tom stanu bilo sve antikno i staro, tako je normalno bilo da su sva vrata škripala, naročito ona debela ulazna koja su k tome zapinjala. Nikoga to nije osobito smetalo dok netko nije predložio da se moraju podmazati. Malo po malo počeli smo obraćati pažnju na bezveznu škripu u tom „hramu tišine“. Onda se jedan od nas trojice gostiju napokon sjetio donijeti mazivo da se problem riješi. Prijatelj je dopustio. Zapravo bilo mu je svejedno. Jednom smo se okupili veselo raspoloženi, podigli sva vrata, dobro namastili šarke i ona su nakon toga klizila gotovo bez šuma. Od tada je prošlo nekoliko dana, a onda smo se na vrlo neugodan način iznenadili. Stan je temeljito opljačkan i to za vrijeme dok je prijatelj spavao na katu. Našli smo se u čudu grubo optuženi zbog moguće zavjere i sudjelovanja u razbojstvu. Nikad nisam saznao kolika je šteta učinjena, koje su vrijednosti nestale ni tko je počinitelj. Provedena je istraga. Nas trojicu nesretnih svjedoka nije teretio nikakav inkriminirajući dokaz. Te noći smo srećom bili u službi. Ostala je sumnja da se netko možda i nenamjerno negdje izlanuo. No teško smo bilo kome mogli objasniti podudarnost izabranog vremena za pljačku i utišavanje onih vrata podmazivanjem. Sumnje su ostale i gorak okus nepravde, a prijateljstvo ishlapilo.

Nekoliko godina kasnije stradao sam u prometnom udesu. Ništa neobično u ludnici koja je u to vrijeme vladala u zraku na vodi i pri zemlji. Magnetski jastuci vozila isključivali su se sami od sebe , a zbog preopterećenosti prijetio je raspad sistema navigacijskih polja. Po svoj su se Zemlji, na njezinoj površini, pod zemljom i u njezinoj atmosferi zbivale čudne pojave, najava većeg zla. Ne bih ni zabilježio taj udes koji me je stajao nekoliko godina liječenja da ga nisam predvidio. Jednostavno sam prije odlaska na put osjetio jasno upozorenje, neki poriv da odbijem putni nalog i uradim baš suprotno, ostanem doma . A to je bilo nezamislivo. Protivilo se razumu i logici službe. Predosjećaj nije službena kategorija.

Tako nekako sam se osjećao i prije dva mjeseca kad sam dodijeljen ekipi za očevid i spašavanje na Seleni III. Iz te su daleke rudarske kolonije zatražili pomoć, ali veze su prekinute prije nego je stiglo bilo kakvo objašnjenje o naravi nevolje u kojoj su se kolonisti zatekli. Svemirska putovanja nisu bila neka novost. Kolonizacija je u punom zamahu. Od kako su prije desetak godina zvjezdani brodovi dobili sunčev pogon, testiranja ljudi i tehnike, eksperimenti i koloniziranje išli su ruku pod ruku. Iscrpljena na mnogo načina, stara se Zemlja našla pred kolapsom. Ljudska je civilizacija nakon dugog srozavanja potonula u anarhiju i kaos propalih društvenih i privrednih sistema. Izoštrile su se sve suprotnosti. S jedne strane posvemašnje siromaštvo većine ljudi i neizmjerna bahatost sile bogatuna s druge.. Mislili smo, znali , osjećali da toj i takvoj Zemlji nema spasa. Među rijetkim službama koje su funkcionirale bila je i moja S.O.S. - Služba za spašavanje ljudi. Preživjeli ostatak humanosti, potreba u svim vremenima. Rudiment nekadašnje Svjetske organizacije. Postojali smo radi umirivanja nečije savjesti, ovisni o milosti donatora. Za mnoge je to bio jedini plamičak nade, iako bez moći da se spriječe strašne posljedice Velikog rasula.

Ukrcali smo se u brod poetskog imena „Golub“. Bilo je promašeno koliko i umjesno. Značenje ove misije prije bi odgovaralo ptici lešinaru nego majstoru slobodnog letenja. Spašavati rudare na Seleni III prije će biti izlika da se utvrdi šteta i nastavi eksploatacija setra - minerala, važnog sastojka jezgre plazma pogona. Imao sam nekakav neodređen predosjećaj da to putovanje ima na poseban način veze sa mnom.

Havarije i nesreće se jednostavno događaju. Mimo utjecaja naše volje, posve iznenada, usprkos svim sigurnosnim sistemima dojave, planovima o postupanju u izvanrednim okolnostima, provjerama, sofisticiranoj tehnologiji, predviđanjima, testo-

vima, dobrim željama i molitvama. Jednostavno se dogode. Ako postoji trak sumnje, neka moguća najava nevolje, makar kao bezrazložni strah, slutnja koju svatko živ prepoznaje, intuicija…, čak i kad se računa na stvarni rizik, nesreća uvijek iznenadi onoga koji je pogođen. Da li se može predvidjeti kada i kome će se nešto dogoditi ? Sumnjam. Očekivati možda, ali biti siguran, znati nešto…? Ne vjerujem da vidovnjaci među ljudima imaju tu moć „viđenja".

Okolnosti nesreće su uvijek zagonetne. Svi znaju što je sve trebalo poduzeti, da do nesreće ne dođe nakon što se već dogodila. Ali prije? To je pitanje. Teoretski se uglavnom sve da objasniti, ali teško je shvatiti kako se poklopi baš takav i takav splet okolnosti, baš takva trenutna reakcija aktera, zamršena unutrašnjost individue ili vanjskih okolnosti, vrlo složen mehanizam vremena međuovisnosti tehnike, emocija i nekih slučajnosti ili „slučajnosti". Sve se jednostavno i grubo svodi u dvije kategorije. Nesreće prouzročene ljudskim faktorom i prirodne katastrofe ili sudari sila koje čovjek ne može kontrolirati. Cinik će reći da je i čovjek prirodna katastrofa ili da je u pozadini svega što se događa na Zemlji uvijek nužno čovjek. Ali Zemlja je postojala i prije čovjeka ili možda nije? Možda su rođeni zajedno. Posjeduje li Zemlja ljude ili ljudi Zemlju? Da li je i samo naše postojanje slučaj, splet okolnosti ili svjesna namjera providnosti Božje?

Ne sumnjam u ovo posljednje jer tako sam odgojen, u tome odrastao i sazrio do svjesnog prihvaćanja. Ne kanim baviti pitanjem „više svrhe" postojanja. Tanak sam da bih filozofirao, a to za ovu priču i nije važno. Razmišljao sam kako je od jedinstvene Jabuke, na koncu svaka nesreća posljedica slobode izbora, slobodnog duha koji svjesno ili zbog nemara, dopušta zlu da se ušeta i gospodari prostorom kojeg je Stvoritelj podario čovjeku. Jer može li zlo opstati bez posrednika i saveznika u nama? Na koji način se obraniti od zaključka da smo sami krivi za svoju nesreću, kako se pripremiti ili zaštititi od nečega što nas čeka u budućnosti i da li se Zemlja može spasiti pored davno postavljenih Zamki za sve ljude? Pametne i glupe, tašte, skromne, marljive, lijene, znanstvene zanesenjake, ambiciozne neznalice, bogate i siromahe, ponizne ili oholice, nudeći se svakom čovjeku maskirane kao zrelo voće prijekih potreba. Ili kao zaslužena nagrada, svejedno. Nikakav strah od budućnosti nikada nije pobijedio ljudsku pohlepu i zavist, djecu ohole sebičnosti. Žalosno, ali to su pravi pokretači čovječanstva kakvo danas osvaja svemir. A možda ipak imam krivo ???

Vjerujem da nije pametno zaplitati se u špekulacije tipa što je bilo prije: kokoš ili jaje? Jednom pokrenut slijed događaja u linearno shvaćenom vremenu teče i širi se istovremeno, koncentričnim valovima. Tako eto nije moguće pa ni približno obuhvatiti posljedice jednog događaja, one dobre i one loše, „držati sve konce u ruci", pretpostavkama gospodariti sadašnjošću, nadzirati budućnost. Za što se onda brinemo kad je i onako sve u Božjim rukama. Treba samo misliti i činiti ono što je dobro.

A što je dobro ??? Savjest zna, ali ni to nije garancija da ispravno postupamo. Kad-tad dobit ćemo odgovore. I plaću.

Bilo kako bilo, jedna jedina sudbina dramatično utječe na mnoge sudbine, a svaka je važna za svakog od nas čak i kad to tako ne izgleda. Jer, zašto bi meni bio važan neznanac s druge strane zemljinog globusa ili nekog udaljenog nastanjenog planeta, a i ja njemu ? Iako ne shvaćam posve, čini mi se bliska usporedba s morem. Postoji neka čudesna povezanost između svih pojava i događaja. Na bezbroj načina putuju i sudaraju se valovi bezbroj sudbina, stvaraju olujno more duša u našem svemiru koje traže svoje utočište, Božansku bonacu među zvijezdama .

* * *

U međuvremenu sebe tješim kako još imam dosta vremena za konačna pitanja. Put je dug. Moja lakomislenost ili brzopletost već su me nekoliko puta kaznile. Pitanja tipa što bi bilo kad bi bilo?, opet glupo postavljam. Da sam ispustio upravljač svog vozila u onom davnom prometnom udesu, kad je neki mladac naletio na mene, ne bih smrskao lakat. Da sam komande držao čvršće možda me danas ne bi bilo, da sam zastao i popio kavu negdje usput, možda tog momka ne bih niti susreo. Tako u nedogled. More varijacija i varijabli o samo jednoj od nesreća što su mi promijenile tijek života. Pamet vrlo malo. Stalno srljanje nekud radi osiguranja egzistencije možda je prije udovoljavanje naravi nego li potrebama.

Čovjek se koji puta treba zaustaviti. Zbrojiti što radi, kamo ide, kako, zašto? Mora za to odabrati posebno mjesto i pravi trenutak. Prepoznati znakove uokolo. Pripremiti se za iskušenja, osjetiti zlo i reći: ne, ne idem dalje. Hvatao me neki neodređen strah od tog puta, hibernacije, udaljene Selene III, njezinih tajni i mojih tajni koje još nisam odgonetnuo. Postoje vremena u životu kojih se ne želimo sjetiti. Potisnuli smo ih, zaboravili svjesno ili nesvjesno. Ni ja nisam izuzetak. Moja je tajna i

meni samom nepoznata. U dobi od dvadeset godina bolničkim zahvatom izbrisali su dio moje memorije. Oporavak je slijedio u Zajednici koja mi je zamijenila obitelj. Svoju pravu obitelj pamtio sam donekle, ali ne i razlog propasti te obitelji. U Zajednici su nas usmjeravali za rad u S.O.S., službi pomoći. Isprva smo radili kao volonteri, a nakon nekoliko godina odricanja i ispaštanja, dopušteno nam je školovanje za rad na terenu u ekipama Letača. Usavršavanjem programa svemirskih letova unutar sunčevog sistema, bili smo prvi među S.O.S. svemircima. Isplatilo se biti strpljiv i učiti. Napredovao sam u službi i stekao pravo na svoje slobodno vrijeme. Tada sam potražio i pronašao žive majku i braću. Vratio im dio duga za nedaće koje su pretpostavljam, zbog mene pretrpjeli. Ali oca nisam zatekao. On je nakon moje operacije i prisilnog udomljavanja u Zajednici, nestao. Napustio je svoju obitelj i izgubio mu se trag. To je sve što sam doznao i što su mi rekli. O mom krimenu ni riječi. Vjerojatno su se bojali recidiva bolesti koja me je od njih odvojila.

Ulazak u komoru lažne smrti uvijek teško podnosim. Kao i ostali članovi posade bit ću zaustavljenih životnih funkcija za vrijeme leta, radi savladavanja vremenskog šoka. Putovat ću nesvjestan i ako budem imao sreće probudit ću se živ sedamnaest sati prije ulaska u orbitu Selene III. Planeta klase C, bezvodne ledene pustinje s rijetkom atmosferom i dalekim suncem, bez vegetacije ili kakvog traga života. Uvjete za preživljavanje ispod površine tla, rudarima su osiguravale mašine i doprema zaliha svakih šest mjeseci. Istim se transportom prema Zemlji ukrcavao i slao tovar vrijednog minerala koji će biti prerađen u tvornicama na njenom Mjesecu. Posljednje poruke koje su odaslane s Kolonije, putovale su neobično dugo, veza je nedugo nakon odašiljanja prekinuta tako da smo zapravo stizali u redovitom terminu za opskrbu. Skladišta su nam bila puna robe za opskrbu rudarske kolonije u slijedećih šest mjeseci, a nismo znali što ćemo i koga tamo zateći.

Doživio sam neobično iskustvo prije buđenja. Sanjao sam, a to mi se u hibernaciji prije nije događalo. Kroz plavetnilo sam u snu, najprije nejasno, a zatim bistrije razaznao drveni brodić s smiješnim jarbolom i još smješnijim improviziranim jedrom. Ljuljao se na mirnom moru, površina kojeg se zlatom sunca ljeskala i jedva ga se moglo gledati. Na *škafu* pramca sjedio je dječak nogama brčkajući more. Na krmi, za kormilom stariji čovjek, prosijed, preplanuo od sunca bezuspješno je manevrirao, hvatajući dašak vjetra. Do njegovih su nogu povraz i udice uredno smotani uz kantu u kojoj se praćaknula tek ulovljena riba. Brodiću bijele boje sa plavom *štriketom* ispod para vesala koja su uronjena muklo lupkala o bok, moglo se na krmi istom plavom bojom ispisano, pročitati ime barke, „BORAK“. Lupkanje vesala nije bio jedini zvuk u toj tišini. Šuškavi valovi oplakivali su nedaleko sjajno zlatnožuto žalo kamene obale tako nježno, da se povremeno smirivao orkestar cvrčaka u borovoj šumi poviše obale. Visoko, leteći prema suncu kliknuo je galeb. Tada se slika raspršila. Prenuo me zvuk „budilice“ i automatsko otvaranje vrata kapsule. Bio sam probuđen s osjećajem ugode. Mogao sam se protegnuti, vratiti cirkulaciju u obamrle udove sa još slatkim i svježim doživljajem iskona, slikom onog sna pohranjenog u sjećanje.

Dužnosti i dežurstvo potisnuli su taj osjećaj. Nakon tuširanja i lakog obroka razletjeli smo se palubama svatko sam u svojim mislima. Zapucketali su ekrani i kontrolne konzole. „Golub“ je zadrhtao prešavši na klasični pogon. Na brodu se sve doimalo u najboljem redu i nekako mi se vratio optimizam. Međutim nebo oko nas bilo je posve mračno i bez zvijezda. Jezovita tmina sa dva mutna udaljena svijetla bit će sustav Selene III i njezinog dalekog sunca. Crnilo neba, neobična pojava što nije slutila na dobro značila je da do nas iz nekog razloga ne dopire svijetlost zvijezda. Zašto je to tako, nisam se usudio nikog pitati. Doznao sam samo da taj mrak nisu mogle probiti naše poruke upućene Zemlji ni pored sve potpuno ispravne komunikacijske opreme. To svakako nije uobičajena pojava. Orbitu Selene III dosegli smo rutinskom operacijom bez problema. Protokol prihvata nije se poštivao jer još uvijek nije bilo nikakvog kontakta s Kolonijom. Veze su bile mrtve, a pokušaji naše posade da ih uspostavi, potpuno bezuspješni. Svemirski brod je sada plovio na stalnoj orbiti dok se ekipa istražitelja spremala u misiju izviđanja. Locirane su koordinate sletišta za B-brod. Detektori su pretraživali površinu nadajući se signalima koji će potvrditi postojanje života ili bilo kakve ostatke kolonije. Uzalud. Jednostavno nije bilo nikakve potvrde prisutnosti čovjeka na tom tlu. Sam kompleks s opremom vrijedan milijune kredita, ne računajući ogromne troškove istraživanja i uloženog rada, jednostavno je ispario. Uskoro su spušteni svi raspoloživi B-brodovi. Umnožene ekipe češljale su sustavno sav taj negostoljubivi planet u potrazi za nestalom kolonijom i njenih tri stotine rudara i službenika.

Pretraživanje je trajalo danima. Teško se bilo pomiriti s činjenicom da baš nikakav trag posto-

janja kolonije nije pronađen. O uzrocima pogibije, nesreće, havarije, totalnog nestanka ljudi i tehnike nije bilo pretpostavke ni odgovora. Ništa, baš ništa nije dokazivalo prijašnju prisutnost čovjeka na ovom mjestu. Neprihvatljivo ništa, osim studeni i prašine. Pomislili smo da ludimo. Sve ukazivalo na to da tu čovjeka nikad nije ni bilo. Pokrenuli smo sve moguće i nemoguće kontrole na brodu. „Golub" je savršeno funkcionirao, ni traga odgovoru na naše zagonetke. Brodski uređaji nisu zabilježili nikakav mogući vremenski paradoks kroz koji smo možda proletjeli za vrijeme hibernacije. Sve je rutinski odrađeno, sve je bilo u redu, ali ništa i nitko od nas više nije bio u redu. Preslušavanje posljednje poruke s kolonije, tih nekoliko rečenica kojima je hitno zatražena smjena svih uposlenih, bez objašnjenja zašto, nije nam otkrila razloge ovog apsurdnog zahtjeva, ni razlog naglog prekida svake veze. Mogli smo pretpostaviti da to ima neke veze s potpunim mrakom uokolo i postojanjem kakvog vremenskog „bunara", netipične „crne rupe". Bili smo zbunjeni. Ma da smo pronašli bilo kakve ostatke, ali baš ništa, a rudnik se jednostavno ne može sakriti. Odgonetka je možda bila stvar vremenske distorzije koja nije ostavila traga ili u nečemu što prelazi naše sposobnosti shvaćanja i djelovanja. Ostavili smo malu automatsku stanicu na površini kao nekakav poštanski sandučić, osposobili dugotrajnu vezu sa svim podacima o ovom pohodu. Objasnili razloge svog dolaska i odlaska radi budućih istražitelja i polako počeli pripremati „Golub" za povratak na Zemlju. Objasniti činjenicu do koje se došlo istražujući lokaciju rudnika, prema kojoj je davna procjena Kompanije o naslagama setra minerala bila sasvim jednaka našoj sadašnjoj procjeni, nije bilo moguće. To potvrđuje sumnju da tu nikad nije ni bilo kopanja, iako na Zemlji postoje sasvim konkretni dokazi o suprotnom. Ovaj put nam pripreme za povratak na Zemlju nisu donijele olakšanje. Veselilo nas je što ćemo konačno napustiti jezoviti mrak i tišinu oko te negostoljubive planete.

Na dan određen za paljenje motora dogodila se tiha uzbuna. Dobili smo poštu!!! Ne sa Zemlje. Aktivirala se postavljena stanica na površini Selene III. Pošta je bila upućena OCR vezom. Otvarala šifrom preko portala osobnih računala. Šifra nije bila službeni dio brodske memorije. Nosio ju je svaki adresant sakrivenu u svojoj glavi. Moja je glasila „Borak", znao sam to i prije nego li je zasvijetlila lampica dojave da je sandučić pun. Ipak je moj predosjećaj bio utemeljen. Zanimljivo, nisam osjećao ni uzbuđenje, ni strah. Otvorio sam pismo.

„Dragi sine" pisalo je na ekranu. „Pronađi strpljivosti, čitaj kad nam već razgovor nije moguć i pokušaj razumjeti. Zatvorio si se u svijet u koji ja nemam pristupa. Ti si ga odabrao, a možda sam ti u tome pomogao svojom nesposobnošću da te sačuvam od tebe sama. Tvoje stanje nesigurnosti, strah od života , apatija i bezvoljnost, možda su posljedice doze kakvog narkotika, a možda su odgovor otuđenom Svijetu koji nam je svima u ovom vremenu postao neprijateljski i mrzak. Odbacuješ život i dok se vrtiš u krug tražeći krivce za to stanje, istresaš užas i teror na svoje bližnje. No nema ni na tebi ni na nama krivnje. Predobro te poznajemo i znamo da to nisi uistinu Ti kao što ni mi nismo uistinu Mi. A kako se usprkos nesretnim okolnostima osloboditi straha, sumnje, ljutnje, grizodušja, zavisti, ljubomore… to moramo svi naučiti. Ne odbacuj život zbog zla kojim je ovaj svijet obilježen i svi njegovi naraštaji. Borimo se protiv nepravdi i gorčine, a ostaje hipoteka gluposti, sljepila srca, oholosti i zlopamćenja. Ako se odlijepimo jedni od drugih, od predrasuda, straha od osamljenosti i gubitka, možda se i naučimo slobodno voljeti jedni druge bez uvjeta i ovisnosti. Ne prepuštaj se slabostima jer nizvodno se ne brodi. Možeš si za kratko ugoditi, ali čini mi se da je važnije makar i polako napredovati u smjeru koji sam izabereš, a ne čekati da te struja negdje izbaci. Ja to mogu, a i ti možeš. Poznaješ mnoge koji se bore, idu preko granice svojih mogućnosti. Život nikome nije tek onako poklonjen. Nije sramota ne znati put ili zatražiti pomoć. Krivim sredstvima se ne stiže do pravog puta. Nitko od nas ne zna kako Bog u ovom bezdušnom vremenu djeluje. Vjerujem da nas ne napušta i pazi preko nas samih. To znači da voli i da nas se ne odriče. Treba živjeti s njim i drugim ljudima u srcu uzajamno se pomažući. On djeluje primajući i dajući ,preko svih ljudi koji su spremni odreći se sebe radi zajedničkog dobra. Suosjećati znači biti blagoslovljen, nekog moći blagosloviti, saslušati, razumjeti. S drugim i od drugih učiti, zajedno se radovati, rasti, moći ljubiti. Za to se vrijedi potruditi, makar i uz pomoć. Cilj je boriti se za svoj život, neprekidno i sam sa sobom, protiv bolesti koja vjerujem, nije tvoj izbor. Izoštri svoja osjetila, odreci se ugađanja samom sebi, zaboravi svoje dugove i svoje dužnike. Što si propustio zaboravi kao i to da ti je netko nešto dužan učiniti. Zaboravi tuđe uvrjede. Budi skroman, ne preziri nego koristi ono što znaš i umiješ činiti. Zaboravi stvari koje ti odvlače pažnju i umrtvljuju reflekse, suoči se sa stvarnim životom. U svijetu punom obmana prestani sebe obmanjivati. Shvati da nema lakog puta i lakih rješenja. Nema čuda bez vlastitog nastojanja, nema naprijed bez vlastitog sudjelovanja, nema

sutra bez spoznaje vlastite malenosti i molitve, nema prepuštanja nemilosti bez borbe, ljubavi bez odricanja ni radosti bez strpljivosti…Pronađi sebe. Tada ćeš pronaći i mene i s tvojim će blagoslovom moje srce moći počinuti. Na tom putu Bog te čuvao ….»

Odavno napisano, poslano bez nadnevka to pismo se odnosilo na događaje prije ili za vrijeme moje amnezije. Otac ga je napisao prije trideset i nešto godina, prije svog odlaska u nepoznato. Kako je tek sada dospjelo do mene nije mi jasno. Ako je otac i bio kolonist među rudarima, o tome i o sudbini ove postaje na Seleni, u pismu nije bilo govora. Ticalo se moje davne bolesti i sudbine moje obitelji. Tužan pokušaj razgovora sa sinom koji u to vrijeme prije tridesetak godina nije ništa razumio, a niti je mogao išta razumjeti. Uhvaćen u zamku vlastite nezrelosti, radoznalosti i besciljnosti, potražio je izlaz u strašnoj ovisnosti i društvu droga koje su se i u to vrijeme mogle nabavljati javno i legalno….Bio je to tada za nekoga unosan posao, a za nekoga prokletstvo.

Nisam puno razumio osim da se moj svijet još jednom suzio, pa iako nisam osjećao grižnju savjesti, kao da se radilo o meni nepoznatim ljudima, sad sam bio siguran da moja misija tek počinje. Zbunjena je bila gotovo sva posada „Goluba“. Gotovo svi članovi posade su doživjeli neku katarzičnu osobnu objavu i neko je vrijeme među nama nastupio muk. Potom su senzori otkrili neobičnu pojavu, nalik na komet izvanrednog sjaja čija se putanja križala s našom. Kozmička pojava, tijelo ili živi organizam zaiskrio nam je pred očima u onoj posvemašnjoj tmini kao svjetionik. Odluka je bila jednoglasna. Uvučeni u rep slijediti ćemo ono svjetlo . Možda nas odvede do onih koje tražimo.

Nakon nekoliko dana leta zasjale su na nebu milijarde zvijezda. Opet smo mogli koristiti svoje mape no i dalje smo slijedili čudesnu „repaticu“ koja nas je vodila kući.

„GOLUB“, 3000. 02. 15.

VRABAC

“Tko ima sebe, ima sve”
...cvrkutao je vrabac u živici.

Taj dan sam vjerojatno po stoti put trčao trošnim stepenicama, gore na treći kat, odakle je dopirala neopisiva graja. Momci se opet zakvačiše. Kako god da smo formirali odgojne grupe, bez obzira na dobne, nacionalne i vjerske razloge, uvijek nam se pojavljivao isti problem. Dva suprotstavljena tabora su imala pravila ponašanja, svoje radilice i jurišnike, jatake i doušnike razasute po svim odgojnim grupama. S centrima negdje izvan Doma, često se nevidljivim polugama straha nadziralo i upravljalo živom grupa i pojedinaca mimo Uprave i njenih nadzornika. Pravila službe dozvoljavala su stegu, a ona je proizvodila efekat “expres lonca” . Povremeno smo dopuštali odušak nakupljenih emocija, da bi lakše održavali kontrolu nad pitomcima. A ti momci, uzrasta od 15 do 18 godina nisu bili ni djeca ni odrasli ljudi. Sabijeni u rezervate za odgoj, prerano odvojeni od roditelja, staraca i djevojaka do dvadesete – predodređeni su za formiranje jedinica Novog društva, osposobljeni za različite poslove, gdje im pamet ne će biti prijeko potrebna.

Cijelo je društvo ustrojeno kao Zajednica domova. Prema strukovnim, socijalnim i privrednim kategorijama – ekonomičnosti radi, raslojavanje je zaustavljeno. Svaka je skupina unutar svoga doma zadovoljavala svoje potrebe, a beskorisni su izdvojeni i izolirani. No nije to bila samouprava. Društvom i zajednicama upravljao je budnim okom Direktorij. Kasta nevidljivih, povlaštenih mutanata čiji smo svi bili podanici. Ipak nadzor nije sasvim zadovoljavao. Bilo je zabranjeno izražavati političku volju i svaki oblik demokracije. Obitelj je kao preživjela zajednica iskorijenjena. Pa ipak postojale su tajne udruge i klanovi čijia je politika probijala okvire Domova, a utjecaj na dječake koje smo nadzirali nije se moglo suzbiti. Oni su zarana inficirani i manipulirani kao vojnici klanova suprotnih doktrina, preživjelih nakon dugih stoljeća nadmetanja. Bilo da su crpili snagu iz želje za dominacijom, ili iz želje za osvetom zbog počinjenih im nepravdi, u jednima i drugima gorjela je mržnja davnih, nikad dovršenih ratova. Kad je sredinom trećeg tisučljeća Velika kataklizma prorijedila čovječanstvo, umjesto starih stvorila je nove podjele. Dovela nove gospodare i nova pravila. Preživjeti je značilo pokoriti se.

Pripadao sam četrdeset šestoj generaciji pitomaca Doma za nadzornike. Manje više, time mi je u životu sve bilo određeno. Radio sam svoj dio posla ne opterećujući se suvišnim pitanjima. Više društvo – nedodirljivih, vrsta Političkih mutanata, soj upravljača, stvorio je Sistem zajednice domova.. Strah od nepoznatog držao je društvo u pokornosti. Od malena svi pripadnici društva, pomiješani različiti narodi pretopljeni u jedinstvene korisne domske zajednice, bili su izvrgnuti “odgoju”- torturi straha kojim je upravljao Direktorij. Šefovi Domova s vremenom bi radili čistke nepouzdanih i neprilagodljivih za koje nitko nikada nije saznao gdje su i kako završili. Osnovni moto Zajednice domova bio je da šira zajednica može opstati samo kao veliko bratstvo jednakih. Tajno smo ocjenjivani. Sve koji su na bilo koji način iskakali iz prosjeka nisu mogli dobiti prolaznu ocjenu. Morali su biti uklonjeni. Strah je vrlo moćno oružje kojim se osiguravao mir. Uz strah od brisanja - red, rad i disciplina bit je naših zakona. Koji je smisao svih napora zajednice, osim održanju golog života, a u stvarnosti, postojećeg sistema vlasti i nadzora - bilo je zabranjeno pitati. Sav “pedagoški” i odgojni rad, individualni i grupni tretmani, razne specijalizacije, služili su samo za stvaranje slugu režima, generacije novih poslušnika, denuncijanata, žbira, protekcionaša i obične ljudske marve za proizvodnju. Apatične koliko i inferiorne, obrađene racionalizacijama i strahom da ”ne izlete” iz Doma. Iluzija slobode nudila se kroz razna nadmetanja, športske susrete, Domijade, nagrade, kolektivne izlete, tombole, teatar uz popust…Njegovanje tradicija, religijski odgoj, poticanje kreativnosti, razvijanje individualnosti, takozvane kulturne potrebe, društveno politički odgoj…sve, baš sve je bilo u službi i na korist nevidljive a sveprisutne vlasti mutanata.

Vrata Doma zaključavala su se u 22 h. Vani nije bilo policijskog sata, ali nije bilo zdravo naći se na ulici iza tog vremena. Noć je znala “jesti”radoznale. Provjere, provjere uvijek, provjere svakog i svugdje – provjere su činile da se svatko osjećao nesigurno poput lovine. Bio sumnjiv bez obzira na rang i službu, ukoliko nije bio tamo gdje je trebao biti. Zateći se bez dopuštenja i objave već je bio kriminalan akt. Pojedinci su bili sumnjivi zbog odvajanja od skupine, a grupe jer su grupe. Biti lojalan značilo je služiti sistemu u pokornosti i strahu od krivice, prijaviti svaku sumnjivu stvar. Biti lojalan značilo je odreći se sebe, služiti, ne misliti, a za

uzvrat imati zaštitu Doma i svoje porcije sljedovanja i odjeće. Zadovoljenje minimalnih potreba. U takvim okolnostima uvijek se nađe nezadovoljnika. Događale su se kadikad pobune. Neki su se po pričama znali prisjetiti vremena Slobode, bez nadzora i Domova. A onda su u ime socijalne pravde slijedila javna izopćenja i progoni. Sukobi su isprovocirani iznutra i u pravilu su "čišćenja" nastupala na zahtjev Zabrinutih iz domskih zajednica. Znali su odletjeti i bunđije i "nesavjesni"nadzornici…Direktive su stizale odozgor tajnim kanalima i tajnim nadzornicima koji su nadzirali i nadziratelje. Bojao sam se za svoju egzistenciju, bio zabrinut i ljut na provokatore. Oprezan….

Takva je bila klima i raspoloženje dok sam nakon pentranja na treći kat, zadihan, pokušavao razdvojiti velikog B-a koji je u "kragni" držao V-a. Razbacane stvari uokolo , svjedočile su o žestini sukoba, dok je gomila uokolo navijački urlala. Ovo mi je, ne znam koja intervencija u zadnje vrijeme. Upotrijebio sam silu i pozvao dežurne u pomoć. Nevoljko su uletjeli, i dijeleći batine pristrano svojim protivnicima, ipak suzbili gomilu. Raport Direktoru trebao je biti podjednako težak za mene i za "moje" štićenike. V je u sukobu izvukao deblji kraj. Iako sam u sebi suosjećao s tim dječakom morao sam lagati i zataškati slučaj radi vlastite kože. No po gibanjima znao sam da se iza svega krije dublji sukob dviju nepomirljivih grupa, različitih nacionalnih korijena. Znao sam, predosjećao, da je sukob isprovociran možda i zbog mene. Nisam se nikada javno opredijelio. Što ako je to test, kojeg su smislile kolege? Sve mi je govorilo da se trebam čuvati. Nemir je tinjao dulje vrijeme, počeo bez vidljiva razloga, ne izazvan padom standarda i kako su nam javili doušnici, obuhvatio je više Domova. Možda se planirala čistka. Nije prvi puta da braneći privilegije, soj mutanata započinje novu igru diferencijacije. U to vrijeme u našem Domu često je znalo nestati struje. Kolege bi se tada zatvorile u Zbornicu, naročito ako bi situacija izmakla kontroli, a dijeljenje malobrojnih lampi prepustili bi meni. Morao sam se očitovati i konačno odabrati stranu. Dodjeljujući spasonosna svjetlila "svojima" radi njihove zaštite, otkrio sam se do kraja i zaslužio prijetnje. Već sam se osjećao izopćenikom iako me moj Direktor umirivao, uvjeravajući me "kako mrak svakome pomuti pamet".

Onda je tog dana , kad su se stvari na trećem katu prividno smirile, u zbornicu uletio vrabac. Malena ptičica udarala je mahnitajući u zidove i strop, nikako ne uspjevajući pronaći otvoren prozor. Pod neonom, jer je i usred dana u Domu vladao polumrak, pokušavao sam dugačkom metlom "pomoći" vrapcu da se dokopa prozora. A samo sam pogoršao stvar. Potpuno iscrpljena ptičica je nekoliko puta zaplesala po podu pa bi opet udarila u zidove i strop. Umorila me. Zdvojan prestao sam lamatati metlom. Uto vrabac izleti kroz prozor i spusti se na obližnji zidić. Odahnuo sam računajući da priča gotova. Ali nije bila. Gledao sam vrapca, a on, umjesto da odleti u slobodu, sjedeći na onom zidu, netremice je gledao u mene… Nije pokazivao ni trunka straha od maloprije. Bio sam zbunjen. Još na dohvat metle nakon strke koju mi je priuštio, piljio je gotovo bezobrazno mirno ravno u moje oči. Onda mi je polako sijevnulo. Nije to tek običan vrabac. Možda je to poruka. Jedna od onih koje bude instinkt i intuiciju. Predugo sam živio "zamrznut" u tuđoj igri. I kakav je to život bez slobode misli i prava na prijatelje?! Samo je strah bio okov što me sputava i priječi put izlasku iz ovog zatvora. Tek što sam to promislio, vrabac je poletio i u visokom luku nestao u pravcu najbližih brda. Još istog dana pokupio sam svoje stvarčice, napustio sigurnost Doma . Ostavio iza sebe sve što sam do tada bio i što sam do tada činio. Krenuo na put prema brdima kuda mi je svojim letom pokazao onaj vrabac. Nikada se kasnije zbog tog čina nisam pokajao niti sam bio usamljen na tome putu . U pobuni što je nedugo zatim planula, srušena je vlast mutanata i ustroj Domova. Ali ni to nije kraj priče….

VRAPCI

Eksplozija minobacačke granate svega petnaestak metara lijevo od našeg rova zasula nas je zemljom. Na trenutak mi se zacrnilo pred očima, a kako sam zbog učestalih detonacija držao otvorena usta, hvatajući zrak žestoko sam udahnuo i skoro progutao grumen. Bila je to jedna sto dvadesetica koju smo već po zvuku prepoznavali. U kanonadi koja je trajala dobrih pola sata pratili smo skutreni na dnu blatnjavog rova pokušaj rakljenja i neumitno primicanje detonacija našem položaju. Dok sam se dobro protresen skupljao i „lijepio“ leđima za stranu rova, opazio sam krajičkom oka Borovinu kako mirno pripaljuje cigaretu i kad su nam se na čas pogledi sreli, pomislili smo isto… Slijedeća je naša ! A bilo je jutro 15.12….zime kakve samo u ratu stegnu, drugi dan dogovorenog primirja i Nova 2994. pred vratima. Neće valjda udariti ovamo, bila je slijedeća misao dok sam u tutnjavi vatreno ledenih gejzira, na dnu svoje klopke pokušavao razaznati zvuk nove sto dvadesetice koja tek što nije… Otegnut zvižduk koji je preglasao tutnjavu bubnjića u ušima, trenutak u kojem se postojeći svijet doslovce raspao, uz zaglušujući prasak koji nas je sa lavinom zemlje podigao kao krpe, a onda je nestalo zvuka kao da ga je netko isključio prekidačem, zajedno sa danjim svjetlom. Jedino je ostala upaljena crvena sijalica negdje u glavi, nagovještujući trag života. Koliko je vremena proteklo ne znam, kad su se polako počela uključivati osjetila. Prvo sam osjetio smrad baruta i smrti, zadah paljevine, tutanj srca u sljepoočnicama, težak pritisak u prsima, led za vratom , usta puna zemlje, bolno zgnječene prste i oči još uvijek u mraku. Pokušao sam pomaknuti gornji dio tijela, okrenuti glavu. Kad sam ispljunuo onu zemlju, a nedostajalo mi je zraka, shvatio sam da se preko mene kotrljaju novi grumeni i da sam zatrpan. Srećom glavom prema gore. Provalio sam rukama iz tog „groba“ divlje radostan da sam preživio. Mučno se otkopavajući nisam ni primijetio da snijeg pada sve u šesnaest, da je vatra utihnula. Negdje sam ostao bez kacige i svog oružja, imao tu sreću da me je gadno sjeklo u leđima, bubnjalo u glavi, ali bio sam živ i gotovo neozlijeđen. Zaokružio sam pogledom, a nikog i ničeg uokolo osim isprevrtane zemlje iz koje se dimilo. Tek me tada počela loviti panika. Iako nas je granata prebacila, a pala je toliko blizu da se zarušilo desetak metara rova, učinilo mi se da sam na tom prokletom bojištu ostao posve sam. Onda su se polako vratili šumovi i zvukovi, dozivanja i kletve. Svijet se vratio u normalu makar i razrušen. Navalio sam rukama kopati tamo gdje mi je prije nekog vremena prijatelj onako mirno pokušavao zapaliti cigaretu. Pojavili su se dečki s lopatama i bolničari s nosilima. Netko me je odvukao prema sanitetu.

Primirja nitko nikad nije poštivao. Ako smo imali s čime odgovarali smo na vatru neprijatelja. Njegova je nadmoć bila tolika da nas je danima mogao tući sa distance, dok ne bismo uz ljude počeli gubiti i živce. Tad su nas lovili u svoje klopke jer dobro su znali, a znali smo i mi da uska traka rijeke nije nikakva zaštita i da ćemo se kad-tad morati povući ili krenuti naprijed. U pravilu neprijatelje nismo ni vidjeli. Frontalni sudar bio bi ravan samoubojstvu pa smo koristili sve druge taktike da ga iznenadimo. Izviđači bi trasirali put kroz minska polja, često se žrtvujući do krajnosti jer veza nam gotovo i nije funkcionirala. Onda bi raspoređeni u manje grupe izvodili udare u neprijateljskoj pozadini, sjekli komunikacije i opskrbu, nanoseći im štetu gdje god je to bilo moguće, nestajući potom u prije pripremljenim skloništima ili mijenjajući svoje uniforme za one otete od Posrednika. I to je trajalo u nedogled. Od momenta kad smo napustili sigurnost Domova i svrstani u borbene jedinice krenuli u rat za neovisnost, promijenilo se puno toga. Spoznali smo da nismo sami i to je bilo dobro. No spoznali smo i to da je naš rat dio Velikog rata kojeg su Mutanti vodili širom nama poznatih i nepoznatih prostora za prevlast nad ostatcima čovječanstva. Svoje su postrojbe punili posebno okrutnim ljudima iz sebi lojalnih Domova uz pomoć kojih su kontrolirali proizvodnju naoružanja i streljiva. Tehnološki superiorni vjerujem, mogli su nas satrti… Ali uvijek postoji čudo koje ustostruči snagu, da izdržljivost onome tko makar i slabiji ima želju za životom u slobodi. Naročito nakon dugih godina ugnjetavanja. Cijena vlastitog života postaje svjesna žrtva da bi nekad netko mogao disati u miru na svojoj zemlji. Ono s čime neprijatelj nije računao jest upravo to. Činjenica da se nismo plašili za svoje živote kao oni. Nismo imali što izgubiti, a mogli smo zadobiti slobodu. Za to se je vrijedilo boriti pa i ginuti. U pet godina tog rata ostao sam bez velikog broja prijatelja i suboraca. Nekako sam imao sreću do sada. Površinske rane zacijele. Tuga ostane, ali i nada. I eto te ponovo u rovu, među izviđačima, minerima ili vozačima oklopnjaka. O kruhu i vodi, a sve bliže i bliže konačnom obračunu i vlastitoj sudbini…

Nakon što su mi previli ruke vratio sam se na liniju. Moj Borovina nije imao sreće. Otkopali si ga zajedno s onom posljednjom zgužvanom cigaretom, a bez i jedne vidljive rane. Tek kad su mu skinuli kapu, ranarnik je primijetio ranicu na čelu, ne veću od dva tri milimetra kuda se probio čelični šrapnel. On i još trojica iz drugog voda, uz nekoliko ranjenih bili su cijena današnjeg primirja. Tako je stradao moj suborac i prijatelj, posljednji iz grupe koja se prije četiri godine nakon bijega iz Grada domova našla u istoj dobrovoljačkoj jedinici.

Posrednici koji su to primirje nadgledali zapisali su tog dana u svoje izvještaje Velikom vijeću…: Dana 15.12.2994.te. na fronti kod rijeke Kaj, kota 337,341.- uobičajene vojne aktivnosti za vrijeme primirja. Osim povremenih i pojedinačnih čarki na obje strane nije bilo borbenih djelovanja i ozbiljnijih prekršaja primirja…

Do večeri su se napadi ponovili još nekoliko puta, a svjetleće rakete sablasnim i nestvarnim činile su kraj tog dana. S prve crte povukli su nas u sumrak nakon dva tjedna neprekidne vatre u kojoj smo izgubili čitav vod, a da neprijatelja nismo ni jednom vidjeli. Poginule prijatelje pokopali smo nedaleko zemunice koja je služila i kao štab i kao sklonište i kao kantina za rijetkih mirnijih dana. Nismo ih imali kamo a ni kome poslati. Rat je bio svuda oko nas i već se sutra moglo dogoditi da nam treće linije postanu prve. Slušajući šture riječi vojničkog oprosta na tom pogrebu između dva dežurstva, osjetio sam duboko u srcu led i pitanje… Koliko ovo sve zaista ima smisla? Uvijek je tako nad rakom. Zar je ovo sve. Cijeli taj put čovjeka koji se nada, želi nešto, voli, gradi, vjeruje u sutra, da bi ga zaustavio šprun metala. Ma to ne može biti kraj kao što ni misao o apstraktnoj slobodi ne može biti motiv da se opstane u ovom paklu. Ima nešto više od borbe za golu egzistenciju u svemu ovome. Zima i umor učinili su svoje. Vizije nekog sutra svele su se na čekanje vojničkog ručka bez trunke optimizma. Pa ako smo i stoka za klanje u ovom nemilosrdnom ratu, mi smo još imali inata i bili prilično žilava stoka. Naplatiti dug neprijatelju – to je bio dobar motiv. Na zimzelenom grmu s crvenim bobicama koji je čudom preživio gusjenice transportera, nedaleko mjesta ukopa pojavio se vrabac. Ne znam dali je to bio onaj s početka moje vojničke avanture, onaj što me iz Doma otpravio u šumu i natjerao da samostalno mislim. Tek znam da mi je taj vrabac u tom trenu podigao moral i natjerao me da dođem sebi. Kriza je bilo i ranije i uvijek su nekako bile vezane s pogibijama bližih suboraca. Iva je stradao od vlastite bombe. Jednostavno mu je za vrijeme odmora nakon dugog marša, dok smo se u krugu vatre grijali, ispala iz ruke granata. Zgranut je promatrao osigurač koji mu je ostao u ruci. U trenu smo svi poskakali, a Iva je riknuvši zgrabio bombu i u divlje se bacio s njom prema bunaru u sred dvorišta. Detonirala je u momentu dok je moj nesretni prijatelj još bio iznad otvora. Samo sekunda ga je dijelila do spasa. Risa su pogodili u napunjen bacač dok je pretrčavao iz rova u rov. Martin je nestao sa još četvoricom u izviđanju, nikad ih nismo pronašli. Tomu je nastrijelio pijani desetnik nakon tuče oko jedne bolničarke. No većina ih je stradala u boju, od snajpera ili u minskim poljima. I oni su imali sreću za razliku od zarobljenih vojaka čiji je logoraški pakao teško i opisati. Za onog koji je pao rat je bio završen i točka. Ostalima je trajao s krvavom neizvjesnošću i mukom do kraja, nejasnim sutra koje je tek trebalo stvoriti. Bilo je i prije ratova, uvijek ih je bilo – samo su strašne priče došle do nas . Ali ništa nije strašno kao vlastito iskustvo straha od fijuka, dok čekaš na dnu rova da tvoj broj bude izvučen. Čekanje i bespomoćnost. Oni koji su sve to prošli i napalm i glad i borbu s oklopom izbliza i užasno klanje u sudaru sa samim Mutantima, oguglali na strah i strahotu polako su nestajali. Ostao sam na kraju ja, taj vrabac i poneko pitanje…..

Šest godina kasnije, prisjećao sam se rata s dozom bolesne nostalgije.

Preživjeli su se vratili u razrušene gradove. Iako je dio svakog od nas umro u onim jarcima i blatu pod minama vratili smo se. Bar je većina pokušavala preživjeti oskudicu, osnovati obitelji, organizirati posao. Izginuli prijatelji i suborci nisu zaboravljeni. Neće ni biti dok je nas. Dobili su velebne spomenike. Nad njihovim kostima nikla je Država slobodnih ljudi. Neki je ironično zovu Državom velikih očekivanja. Umjesto fizičkog, duhovnog i političkog sužanjstva u nekadašnjim Domovima i života pod nadzorom dobili smo demokraciju. Krasan sistem u kome većina donosi zakone po mjeri svih, gdje pravedno vlada parlament i vlast izabrana od naroda. To smo tako sanjali. Sistem koji je davno prije velikih i malih ratova iskušan kao uspješan. Sve dok nešto kao tehnološki krah nije stvari pokrenuo u krivo, a majčica Zemlja odgovorila vatrom iz svoje utrobe. U starim knjigama i zapisima postoje priče o sretnim i nesretnim vremenima. A opet sve to nagomilano i u prah pretvoreno pa opet pronađeno iskustvo ne znači ništa. Svaku nekoliko generacija počinje škola iznova. Rat je

stao prije tri godine. Stao je kad se sistem Domova urušio vojno i ekonomski, dobrim dijelom iznutra kao odgovor na teror koji je proizveo. Radilice mutantske inžinjerije, do jučer vrijedni suradnici, okrenule su se protiv svojih upravitelja. Direktorij se raspao i Veliko vijeće diglo ruke od ove zemlje bojeći se općeg rasula. I lančane reakcije, jer sloboda je i u savršenijim društvima postojala samo na papiru. Da, nije savršen ovaj svijet. Nevolja je u tome što su i Mutanti mutirali, evoluirali u viši stadij. Pa što da su izgubili rat. Nema ih više, bar ne sakrivenih iza visokih zidova. Prošli su školu mimikrije i postali za sada i za nas nevidljivi. Ne znam dali je to paranoja ili stvarnost. Živim osluškujući kad će zakucati i na moja vrata. Do sad je na desetke mojih suboraca skončalo pod čudnim okolnostima. Na stotine ih je počinilo suicid. Jedan dobar dio sadašnja vlast progoni kao nepoćudne i kriminalce. Neukrotivi su, a za takove nema posla. Neki su kupljeni, neki u bijegu, neki ratuju za tuđi račun. Spomenike za sad nitko ne dira. Neobično je da od vremena do vremena oko tih spomenika zablista na tisuće svijeća. Neke nove političare to jako nervira. …

Imam mali vrt pored kućice. Ogradio sam ga gusto čempresima da nikog ne vidim i da nitko ne vidi mene. Ne znam baš dali je to ta sloboda za koju smo se borili. No priča ide dalje. U tim čempresima se nastanilo jato vrabaca. U isto vrijeme susjed je nabavio mačka. Vrlo umiljatog. Jednog dana iz te živice ptičja graja dosegla je takvu žestinu da sam morao izaći na trijem. Mačak koji je upravo raščerupao jednog vrapca gledao me je ispod oka skoro režeći, ako mačke uopće reže i ako je to uopće i bio mačak. Reagirao sam gadno na taj znak. Bilo kako bilo od tada ni mačka u vrtu ni vrabaca u živici. Možda je svemu kriva i ova žestoka zima, slična onoj iz 2994. pred kraj rata. Opet su izronila pitanja kao i onda u rovovima. A s pitanjima je donekle lakše živjeti nego li s odgovorima.

Ide godina tri tisućita. Mir nakon dugih godina ratovanja, obilježen je taženjem ispravnog puta za pojedinca i zajednicu. Obnovljene su obitelji i neki odavno zaboravljeni običaji. Interesantno kako su uz ceste i na raskrižjima nikle male kapelice. Vlast nije znala što će s tim pa ih je dozvolila. A ljudi uče i dalje sluteći da su odgovori u nama samima. Okreću oči zvijezdama pomalo shvaćajući da smo Univerzum i mi jedno. Od Mutanata se možda ne može pobjeći, ali ih se ipak može nadići. Apsolutno im fale neke ljudske dimenzije zajedništva u ljubavi. U očekivanju Božića, a to se trebalo uskoro dogoditi, proširile su se vijesti o dolasku veličanstvenog Pomiritelja. On se mora roditi i kao malo dijete kuca na sva ljudska srca. Čak su umnožene i dijeljene male pjesmarice navješćujući radost notama kao poziv na Bogoslužje. Jednu sam našao u poštanskom sandučiću. Na naslovnoj stranici bio je nacrtan siromašak u smeđem habitu s aurom svjetla nad glavom. Umjesto pojasa bio je opasan bijelom kordom, a oko njega sjatilo se jato vrabaca.

MEGASTORE

Koji put se pitam da li baš svi (naši) političari – jedno misle , drugo rade, treće govore !? I zašto mi je takvo pitanje upravo sada, dok ispijam svoju kavu u otvorenom bircu velike robne kuće, palo na pamet. Čekao sam po običaju suprugu što se izgubila u labirintima između polica ogromne prodavaonice. Umjesto Minotaura labirintom uz taktove lakih glazbenih nota, koje vabe na rastrošnost, prigušeno su zujali viličari natovareni svakovrsnom robom. Narančasti dok B - krila za sidrenje lebdećih platformi pružao je sliku košnice u kojoj nije bilo harmonije i reda. Fasade umivenih i sretno nasmijanih faca skrivale su čisti grabež i pohlepu. Neki kupci nisu ni pokušavali sakriti svoje ludilo i histerično se hihočući glasno su izražavali svoje oduševljenje trofejima – robom čija je cijena i trostruko porasla nakon netom isteklog popusta. Trebalo je biti brz, imati sreće u divovskom spletu vertikalnih i horizontalnih prolaza, naći se u pravo vrijeme na pravom mjestu. Grčili su se i jecali oni pehisti kojima bi se nakon čekanja u repu pred nosom zatvorio štand. Brokeri su u audio slušalice na lebdjelicama meko i sugestivno šaptali magične upute o rasprodajama šaljući koordinate automatskim pilot uređajima, nakon što bi mušterija izabrala željene stvari na svom video terminalu. Vođeni žudnjom da se dokopaju skupe robe na iznenadnim sniženjima, mnogi su svoje kredite trošili na ono što im uopće nije trebalo. A to što su htjeli morali su odmah vidjeti, opipati, isprobati. Transportni kontejneri žderali su nezamislive količine namještaja, pića, hrane, suvenira, elektroničke robe za zabavu, replikatora, nakita, vozila svih vrsta, igračaka, odjeće, oružja, alata, ljubimaca, posuđa, umjetnina, glazbala, medicinskih programa, protetičkih pomagala svih vrsta, robotiziranih učila i učitelja, sve moguće opreme za ugodan život, raznih stimulansa, maski, proteza i usadaka, antikviteta svih vrsta veličina i cijena, koještarija…od pirotehnike i rudarske opreme do lijekova. Nemoguće je sve pobrojiti. Bilo je robe svih poznatih marki proizvođača, one vrhunski dizajnirane i kvalitetne i bofla sumnjivog porijekla i kakvoće, a da se uopće nisu dali razlikovati. Jednostavno, bilo je svega previše. Milioni su se obrtali, cijene padale, rasle pa opet padale kao strast kupaca koju su mešetari, meštri trgovci neprestano podgrijavali novim izazovnim sniženjima . Nudila su se atraktivna putovanja u nepoznate i poznate krajeve i odredišta, virtualna i stvarna, programi za avanturiste ili statiste voajere, ljubitelje opasnosti ili uživatelje čulnih putovanja. Svašta se nudilo i tražilo u ovom zvjerinjaku u kojem su se i snovi i laž, rad, pamet i himba, ljubav, bolest, smeće, i sve dobro i zlo što ga je čovjek izmislio, u velikim količinama mogli prodati i unovčiti. Magična riječ bila je rasprodaja.

Postojala su četiri doka ovog zdanja otvorenog dvadeset sati dnevno. Ona četiri sata pauze odredilo je redarstvo radi smjene ljudi u Centru i radi predaha, čišćenja ili punjenja polica i boksova novom robom. Uz Crno, Crveno, Narančasto i Zeleno pristanište za kupce postojao je žuti terminal za prihvat i otpremu robe i dva bloka za one koji su pristigli iz daleka ili su htjeli iskoristiti svoj odmor u Plavom hotelu ili Ružičastom zabavištu s igraonicama za sve klase. To šareno i ludo mjesto imalo je i vlastitu zračnu luku sa oko trideset tisuća parkirnih sletišta koja se nikada nisu praznila. Bio je to grad i po zemljom i nad zemljom s nivoima koje nitko nije brojio. Stalno su dograđivali nove pa je posjetitelj imao dojam da se svaki puta ovdje nalazi po prvi put.

Sjedio sam uz kavu dok me zgodna hostesa nudila bombonima, jednim okom gledao displej sa najnovijim vijestima, a drugim pratio vrevu preko ograde terase i gužvu . Upravo su preko puta mog birca opljačkali športsku kladionicu, a nisam bio siguran dali je to kakva simulacija ili stvaran krimić. Dok sam čekao na vijestima neko objašnjenje, preko je ordinirala Hitna pa sam zaključio da je pljačka stvarnost. Neki od luđaka izgubio je kredite i živce i prekratio si muke uzaludnim ispadom. Detalje će i onako poslije kratkog izvješća sa ekrana svi brzo zaboraviti. Supruzi sam poslao poruku da požuri. Hvatala me nervoza od ovog mjesta i vrtjelo mi se u glavi od silnog komešanja svjetine, umjetnih svjetala, zujanja klime, žamora - bolje reći galame, glazbe koju nisam podnosio, ogromnih blještavih živih mamut reklama. I hostesa se zabrinula. Nije rijetkost da se ovdje netko izbezumi i oduzme. Upitala me ljubazno trebam li možda kisik ! Zahvalio sam, popio gutalj skupe vode i pribrao se.

O čemu sam ono razmišljao kad je pljačka preko puta prekinula tu nit veze s razumom. Ah da! Političari. Vidio sam jednog među kupcima. Bio je okružen tjelohraniteljima. Došao se pokazati među običan svijet. Srdačno se rukovao lijevo i desno,

tapšajući uzbuđenu djecu koju su majke gurale pred sebe. Mislim da je i autograme dijelio.

Stresao sam se. Voda je bila neprirodno hladna. Kao i taj dostojanstvenik. Kasta kojoj je pripadao, bar njegovi prethodnici osigurali su nam ovaj „raj“. Trgovali su uspješno. Odavno su ukinuli granice privatnog posjeda, rasprodali nacionalne države i njihovo blago Korporacijama. Ove su pak resursima upravljale ekonomično. Bar onim dijelom Zemlje što ga je kataklizma zaobišla. Običan čovjek je loš ili nikakav gospodar i trebalo mu je naći pametnog tutora. Onemogućiti diktature, prelijevanja bogatstva, stalne sukobe i ratove devizom: Planiranje, tehnologija, mir i progres. A cijena je bila umjerena. Možda tek smanjenje nekih sumnjivih prava. Što je najvažnije, korporacije su zbrinule sav otpad, tehnološki i ljudski. Stvar je malo kompliciranija, a od toga ionako boli glava. Svijet je veliko selo. To ipak mora voditi netko pametan i odgovoran. Hostesa mi je ponovno donijela bombon. Valjda sam izgledao čudno. Onda sam vidio kako košaricu nudi raščupanom i prilično neurednom čovječuljku nekoliko stolova dalje. Taj je nešto črčkao pisaljkom po papiru što je već bila rijetkost vidjeti. Zbunio sam se. Nisam znao suosjeća li ta hostesa s nama ili nas nadzire. Pokupio sam se sa svog mjesta prema šanku i prošao pored onog tipa. Zamislite pisao je stihove. Ne znam kakve i o čemu, ali bile su to kitice stihova ispisane rukom a ne tipkama. Rukopis mu je bio čitak i uspio sam uhvatiti naslov: „Čokoladni zec“… Čovjek se udubio i nekako mi je bilo neugodno smetati ga. Zaintrigirao me . Uto se pojavila moja supruga. Platio sam svoj napitak karticom, sretan da je za danas gotovo. Moj ured u vlastitom domu činio mi se utočištem gdje se mogu dobro sakriti od ovog užasnog mjesta. Imao sam dojam da ću sigurno ponovno sresti onog „pjesnika“ i onda ću ga zamoliti da mi otvori svoju bilježnicu. Nisam zaboravio „Čokoladnog zeca“. Postojao je u mom djetinjstvu ili mašti.

Pokretne trake izvele su nas do Žutog terminala i kontejnera s kupljenom robom. Čitač je uzimao podatke s naših kartica i unosio sve što je potrebno za dostavu. Visoko gore poslovnom tornju na crnom Doku, Trust „ I „(Ispraznih duša & Ispranih mozgova) preuzimao je kontrolu nad korporacijom „M“ (Megastore), što će reći da ju je kupio, i to sa svim sadržajima, opremom, namještenicima i kupcima koji su se veseli i zadovoljni puni tričarija vraćali „svojim“ kućama. Političari su trljali ruke zbog planetarno važnog sklopljenog posla.

Vedrim večernjim nebom zasvijetlilo je neobično svijetlo, nešto kao komet, zvijezda s repom, a koja nije sličila ni na letjelicu ni na išta poznato i viđeno. Polako je s istočne strane horizonta putovalo prema zapadu. Na velikom parkingu neki svjedoci prizora s divljenjem su zaključili kako je prekrasna ova nova reklamna kampanja. Nisu svi promatrali pojavu na isti način. Događalo se nešto veliko i veće od preuzimanja Megastorea. Poslovni ljudi pomalo prestrašeni pitali su se pogledima, tko je platio ovaj nenajavljeni spektakl? Odakle pravo nekome na nedogovorene kampanje. Telefoni su poletjeli, ali iznenada su prekinute sve veze. Sva elektronika je naprasno crkla, nestalo je umjetne rasvjete i svih vrsta pogona. Sve se zaustavilo. Nitko nije znao što se događa. Sve lebdjelice su ostale na zemlji, a koje su se digle s mukom su prizemljile kako su im AG polja otkazivala. Bilo je i neprilika. Megastore se našao u mraku i panici. Moguće rasulo i pravu tragediju spriječila je činjenica da je još bio dan i da se udaljavanjem „Repatice“ kolabirani sistem počeo oporavljati. Konačno je i proradio punim sjajem, ali ostala je tišina. Činilo se da je Novogodišnja rasprodaja naglo završila i prije prazničnog tuluma tritisućite. U nekoj negdje zabiti intervencijom Neba događalo se čudo. Jedno će novorođenće promijeniti ovaj svijet, A bilo je krajnje vrijeme da se to dogodi.

ČOKOLADNI ZEC

Na policama dućana
Gdje ljudi su roba
Ukrao me jednom
Čokoladni zec
Kad ga je na izlazu presreo trgovac,
elektronsko strašilo dijamantnih zuba
Bacili su me u škart
Zeca reciklirali, a bio je guba
Nitko me od tada nije vidio
A ni zeca kojem sam se svidio

ŽEĐ

Iako nije bio najmlađi na otoku, a ni u nekim problematičnim godinama, Jere je upao u tešku krizu i apatiju. Odbio je s ostalima ići na ribe. Nije se bojao teškoga i riskantnoga posla. Nije bio ni umoran. Ubila ga je žeđ. Sušio se kao bakalar. I sad ponovo groznica u obitelji. Nešto je u njemu danas nakon sprovoda male Marte prepuklo. Sa svime se znao nositi, podnosio je težak život kao i svi ostali, ali smrt nije razumio. Znao je da se ne može izbjeći. Stizala je bez reda i nagovještaja. Gotovo se poigravala njima kao nečiji hir i zloća. To je zaredalo je i ljudi su umirali kao muhe, ne od starosti nego od žeđi ili groznice. Dobili bi vrućicu koja je stizala s crvenim osipom i za dan-dva sve bi bilo gotovo. Nisu mogli ustanoviti uzročnika ni kako se prenosi ta zaraza. Povukla bi se iznenada kao da se umorila. Onda bi nakon nekoliko tjedana ili mjeseci udarila iznova. Ipak, najgora je bila žeđ. Suša je trajala gotovo tri godine i izazvala egzodus ljudi prema kopnu. No, ni tamo nije bila ništa bolja situacija. Ni selidbe ni molitve nisu pomagale. Ni stari ni novi bogovi. Nikakva medicina.

Tko nije nekoliko dana izlazio iz kuće užasnuo bi se nad turobnnim i pustim, potpuno sprženim okolišem. Kamenjar koji je oduvijek vapio za kišom ostao je bez i ono malo makije, zemlja se pretvorila u prašinu. Vjetar koji je nekad bio saveznik ribara i donosio malo svježine za ljetne pripeke, sad je donosio samo vruće oblake uzvitlanoga pijeska. Na tvrdom kamenu nitko više nije htio kopati grobove. Mrtve su pokapali pod gomile kamenja. Na kraju su ih u strahu od zaraze spaljivali na vrhu litice ispod koje je nekad šumilo more, a sad je zjapila slana kaljužasta pustopoljina. Kroz nju je do nešto dublje vode trebalo nekoliko sati hoda. Sve se doimalo kao jedna velika klopka za preživjele. U tome je svijetu jedino pitka voda bila neprocjenjiva, sve ostalo bilo je bezvrijedno.

Broj otočana spao je na trećinu. Muškarci, oni bodriji duhom, vukli su na more svoje mreže jer se moralo jesti. Na primitivan se način desalaniziralo more i tako dobivala ona za život potrebna bljutava i slankasta voda. U njoj se kuhalo, s njom se gospodarilo štedljivo, čuvalo se za ljutu potrebu. Jedine kuće po mjestima, koje su imale oružane čuvare, bile su duboke konobe sa zalihama vode.

Jeri je dojadilo čekati u redu svoju porciju. Učinilo mu se to besmislenim, kao čekanje da te smrt zgrabi. Skapavanja je bilo dosta. Ako već mora skončati, odlučio je da sam izabere mjesto i način. To mu se učinilo zadnjim mogućim načinom da sačuva svoje dostojanstvo. Sjedio je na hridi odakle je daleko mogao pratiti ribare dok su se spuštali moru. Razmišljao je o tome je li uopće moguće izigrati smrt i ako jest – kako. Negdje gore na kamenom obronku iz pravca sela začuje se plač narikača. Vjetar mu je donosio tuđu tugu kao njegovu vlastitu. Prebrojio je u mislima sve svoje pokojne, cijelu obitelj od koje je ostao samo on. Nije mogao odvojiti misli od svoga jada i pomisli: ovo je, znači, kraj.

Prošlost koju je ponekad sanjao vrati mu se u slikama turističkih prospekata koje je jednom pronašao u očevoj škrinji. Papir se gotovo raspao, ali lijepo se moglo vidjeti rajsko zelenilo, plaže prepune nasmijane mladosti, mirisne vrtove palmi, lovora i oleandara, stolove prepune plodova mora. Nije mogao zamisliti da su baš na ovaj otok na odmor dolazili brodovima i slijetali aeroplanima ljudi iz cijeloga svijeta. Njegovo pamćenje govori da je to bedastoća, a njegovo srce da je nešto odavno krenulo u krivo. Predaja govori o Velikoj kataklizmi.

U toj globalnoj katastrofi koju i sam čovjek dobrim dijelom prouzročio, najprije se silno podigla razina mora. Vrlo naseljen obalni pojas zbrisan je i potopljen sa svime i svima koji nisu umakli. Teško je zamisliti razmjere te drame. Onda se nekoliko stotina godina more povlačilo i njegova se razina spustila tridesetak metara ispod nekadašnje, prije Velike katastrofe. Tada su izronili sablasni ostatci potopljenih civilizacija svih stoljeća i kultura prošlosti.

Jere se znao spuštati do njemu dostupne razine. U sedimentima smeća i svakojake truleži ležali su nekad velebni hoteli. Dokaz da su žuti prospekti ipak govorili istinu. Puno niže od nekadašnjih riva i šetnica suše i vjetrovi izlokali su drugačiju obalu, posve nezemaljsku, opaki krš i zeleno blato između pješčanih dina. Tu slanu pustinju nije se moglo kultivirati. Osim što su ribari na pristupu moru izgradili čvrste platforme sa skloništima za čamce, ribarski pribor i mreže, taj kraj bio je posve negostoljubiv i opasan. Čamci, uglavnom na vesla, morali bi se otisnuti daleko na pučinu, gdje su dubine bile još znatne, izvrći se opasnostima od kratkih žestokih oluja punih vatrometa gromova. Izbivalo se danima. Ulov se sušio i konzervirao već na moru. A sve je manje bilo sretnih dana u tim kampanjama

što su bolno dugo trajale. Umiralo se i na moru. Groznica kojoj su dali ime Smrt, plovila je s njima.

Gledajući kolonu ribara kako zamiče kroz krš prema moru, Jere je bio uvjeren da je ovo kraj svijeta. Hrid koju je koristio kao vidikovac bila je podloga početku nekadašnjega mosta koji je povezivao otoke BE i HA. I na suprotnoj strani bio je jedan takav batrljak, vezan za kopno udaljeno kojih četiri milje blatne pustinje koja se lagano isparavala. Da to dno nije tako odvratno, možda bi i skočio. Ionako se nema kud otići. Trebalo je pobjeći što dalje od leleka iz sela. Pobjeći u brda, bilo gdje, što dalje od ljudi. Jere udari uzbrdo, glavinjajući kroz sipar, derući se do krvi na oštrom kamenju i trnju koje jedino uspijeva živjeti bez vode. Išao je nasumce, polulud od bola. Nije nikako mogao dokučiti što mu je činiti. Hodao je satima koji su mu se učinile vječnošću. Padao je i dizao se, sve dok sa sjene nisu izdužile, a užareno je sunce malo posustalo.

Umor i ispucale usne natjeraju ga da potraži kakav zaklon, malo hlada, da odagna jaru u prsima. Kao zvijer zario je prste u malo zemlje, hraneći se iluzijom da miriše na vlagu. Cijedio je oskudan sok iz aloja i proklinjao. Zatim je opet krenuo dalje, izgubio se u vrleti, dok ga noć nije zatekla posve skrhana. Instinktivno je potražio neku rupu, zaklon od ledenoga sjeverca koji je u ovo doba godine bio redovit gost nakon mraka. Na zapadu je tinjao dan nestvarnim ljubičastim horizontom. Na vedrom su nebu prve zvijezde živo zaiskrile. Iako na izmaku snage Jere spozna da mu je život drag i da nije moguće jednostavno odustati.

Na kosi gdje je zalegao, poviše glave otkrije u polumraku mračan ulaz u spilju, skoro do vrha zatrpan kamenjem. Povukao se naviše do otvora koji je bio baš toliko širok da se tu zavuče. Prevali se preko ruba sipara u mrak i udari čelom u glatki stakleni zid, da je odjeknulo. Kad se pribrao od bolnih svjetlaca, napipa rukom prozirnu staklenu pregradu što je zatvarala spilju ispod samoga svoda i tonula u sipar. To svakako nije bila prirodna barijera. Pipao je po cijeloj širini otvora i kad nigdje nije našao pukotinu, konačno umoran zaspi tik uz staklenu pregradu.

Probudio se naglo, uvjeren da ga je spopala groznica u kojoj je sanjao staklenu pregradu. Temperature nije bilo, naprotiv, bio je promrzao i sad je u čudu gledao svoje izmučeno tijelo u uskom odrazu stakla koje je zatvaralo kameni procjep. Zirkao je u pećinu. Kroz prozirnu pregradu pod danjim svijetlom unutra je nazirao obrise nekakve arhitekture. Krenuo je od lijeve strane proširiti otvor. Ta je strana bila strmija i kamenje se samo kotrljalo nizbrdo, ali je trebalo i sebe osigurati da ne sklizne u provaliju. Bio je oprezan, uvalio se u procjep leđima oslonjen na staklo i našavši sigurne rukohvate, gurao je nogama sipar od sebe. Uskoro je zaravnao maleni plato da može uspravno stajati, omotao dlanove prnjama i dao se na kopanje, kao pas kad traži kost. Nije ni osjetio kako vrijeme prolazi, dok se ne javi glad i žeđ.

Sad bi mu dobro došlo i ono malo smrdljive vode koja se racionalno dijelila otočanima. Žvakao je neke suhe manjige koje je našao u blizini i namjestio plojke nebi li ulovio koju nesretnu ptičicu pa je opet nastavio kopati. Staklena je ploha pred njim rasla, a bila je hladna jer je streha špilje bacala dovoljno hlada. Srce mu je luđački tuklo jer je iza toga čudnoga stakla do njega dopirala svježina koju nije mogao objasniti. Povremeno bi ispucane usne prislonio na hladnu stijenku, dodirnuo je jezikom i začas mu je bilo lakše, kao da je srknuo. Čudio se otkud mu tolika snaga. Nakon tri dana kopanja srušio je kamenja za više od dva metra visine. Sad je već morao bacati kamenje, nositi ga ili gurati od otvora, a dno se još nie pokazalo. Zaključio je da ipak ima malo sreće. Pola dana se mučio otkopavanjem jednoga velikoga kamena koji je nalegao na pregradu i koji je morao sasvim otkopati da bi ga pomaknuo. Onda je shvatio da je kamen u svom padu probio pregradu, uvalio je u nutrinu pećine, ali je materijal bio takav da se pregrada nije skršila. Vjerovatno kombinacija stakla i plastike. Jere je uporno potkopavao samo jednu stranu sipara oko kamena, tako da je ovaj malko sam skliznuo u stranu i ostavio otvorenu pukotinu u glatkoj stijeni.

Na kraju toga dana kamen je bio dovoljno odmaknut i Jere je mogao zaviriti u spilju. Hladna, gotovo opipljive svježine, povukla ga je u svoju polutamu. Blistajući tajnovitošću svetišta, vjerovatno starijega i od Velike kataklizme, otkrila se pred razrogačenim Jerinim očima raskoš čudesnih i tajenstvenih reljefa, stuba isklesanih u stijeni i kamenih pregrada s otvorima poput labirinta. Pukotina u staklu nalazila se u visini navratka staroga kamenoga zida na kojem je sada stajao. Lijevo od Jere, u kameni zid uklesane stube vodile su naniže, uz reljef neke mitske nemani, zmaja zjapećih čeljusti. Od poda do stropa sve je bilo prekriveno prikazama i bićima s krunama ili aureolama, lica utisnutih u kamenu ili pak izbočenih. Svjetlo koje je palucalo od izbočine do izbočine učinilo ih je nestvarno živima. Neke stube jednostavno nisu vodile nikamo, ili možda jesu.

Iza velike zidane pregrade s desne strane zjapio je otvor u visini Jerinog ramena. On dohvati kamenčić s poda i baci ga u otvor, ne usuđujući se ispružiti ruku u mrak. Tišinu presiječe jasno *pljus*, pri čemu svod pećine i svi likovi urezani u stijenu zadrhtaše i zaigraše naglo probuđeni. Protrnuo od šoka Jere se u skoku uzverao na zid prema spasonosnom otvoru, kad se sve opet umirilo. Stajao je ondje i kad su prenapeti nervi popustili, skoro se nasmijao pa onda opet zaplakao i sve tako u valovima. Hvatala ga je neopisiva radost i ushićenje, pa onda golema tuga svih stradanja koje je prošao. Shvatio je da se iza velike pregrade nalazi bazen s vodom i da je bacivši kamen uznemirio odraz svjetla koji je prošetao zidovima spilje. Odtuda ona čarobna svijetlost u tami, koja nije dopirala samo od otkopanog dijela otvora spilje. Voda je bila pitka, a spilja i bazen bez zadaha truleži i ustajalog zraka. Tko god da ju je osigurao, učinio je to dobro. Osvježen i umiven prvi put nakon dugo, dugo vremena, ganut i jedva shvaćajući čudo što mu se dogodilo, Jere kleknu i zahvali nepoznatome nekom. Gledao je lice onoga zmaja, lice užasa Apokalipse, koji je tu bio zauzdan i pobijeđen, vidio je lica anđela, kraljeva i davno nestalih stanara ove pećine. Onako napojen osjeto se blaženim i smirenim. Uto se sjetio stvarnosti, svog sela i kako je iz njega pobjegao da nađe svoj kraj. Možda je ovo moje poslanje, da se ispuni sudbina, pomisli. Čistoća i pitkost izvora bili su nestvarni. Dok je pio tu vodu učinilo mu se kao da je čitav u nju uronjen.

Osjetio je spoj s bezvremenim, najdublji i najmističniji doživljaj što ga je čovjek sposoban osjetiti prema tvorcu života. Osjetio se potpun, dalek od svake napuštenosti i nesreće. U njemu se pokrenuo život, kao da je iznova rođen. Nije mogao procijeniti koliko je vremena skrušen proveo u tom prostoru. Nestalo je očaja i umora. Morao je sa svojima podijeliti ovo otkriće. Mjesto gdje se prije tko zna koliko vremana svjetlo borilo s tminom i odnijelo pobjedu. Izvor što je bio život sam.

Kad se konačno izvukao na sunce, obuhvatio je svoje nalazište pogledom, nastojeći dobro upamtiti lokaciju, učini mu se da u nosnicama osjeća miris južine s mora. Tamna crta na morskom horizontu nagovijesti mu oluju. Dok se spuštao niz vrlet dolje prema obali, tamna je crta na horizontu rasla. Trebalo mu je desetak sati hoda da se približi selu.

Tad su iz neba zastrtog oblacima nakon dvije godine udarile prve kišne kapi. Padale su i bubnjale po Jerinom prašinom pokrivenom čelu i tjemenu, po obrazima i očnim kapcima, ispucanim usnama i dlanovima, namočile ga do kože, da je drhtao, nakon toliko vremana okupan. U selu je vladala strka. Ljudi su u čudu skidali sa sebe odjeću, razapinjali kišolovce, velika platna iznad presahlih bunara, ispod oluka stavljali sve moguće posude da se izgubi što manje dragocjene vode.

Usred toga meteža stajao je Jere, dok mu nije prišao jedan od momaka što su u zadnjoj kampanji otišli na more, bulјeći u njega kao da vidi duha.

- Ma jesi li to ti, Jere? - promuca momak.

- A tko bi drugi bio! - obrecnu se Jere. - I kad ste se to prije vratili s mora? - upita.

- Pa vratili smo se, ima skoro mjesec dana, čovječe. Na što to sličiš? I gdje si ti bio svo to vrijeme?

Obojica su se učudu gledala. Nije moguće, promrsi Jere za sebe, gledajući gomilu koja se natiskala oko njih, a neki su ga pipkali da se uvjere da je živ.

- Ma ljudi, bio sam jedan dan hoda odavde, kad vam kažem. Nećete mi vjerovati, pronašao sam u brdu izvor vode...

A oni su se smijali kao djeca, radovali se što se vratio živ, jer već su ga bili oplakali. Veselili se kiši i gotovo da nitko nije ni čuo priču o izvoru, udaljenom jedva dan hoda. Bit će da ga je sunce ošamutilo i popilo mu pamet. Padalo je kao iz kabla nekoliko dana i noći. Nije to nikako bila obična nevera. Bunari su se napunili i prepunili. Niz jaruge Vidova brda krenule su bujice kršeći sve pred sobom i survavale se niz obalu u blatno more. Toliko nije padalo u zadnjih sto godina ukupno. Onda je nekoliko dana nastupilo oblačno zatišje pa je opet nahrupila voda. Nakon dugotrajnih suša ovo je bilo neobješnjivo. Kao kozmičko čudo. Trajalo je danima. S naglom promjenom klime došle su nove oskudice i pustošenja, ali groznice je nestalo. Ponekad su jaki vjetrovi rastjerali oblačine i umivena bi zemlja zasjala kao kristal. Sjemenčice bi začas krenule s korjenčićima, ozelenili bi nekoć prašnjavi dočići i padine. Polako, ali sve primjetnije vrijeme se stabiliziralo. Još uvijek mutnom moru digla se razina i potopila nekadašnje ribarske platforme, ali je voda sada bila na domak obali. Iako je kalendarski bila zima i znatno je zahladilo, naročito za sjeverca, sunce je sjalo ugodno grijući, a ne paleći kao prije ovoga povijesnoga potopa.

Vrijedni se ljudi prilagode svemu. Na hridini vidikovca jednoga dana sagradiše kapelicu. Učiniše zavjet Bogu svojih praotaca i zamoliše ga da im obnovi vjeru, jer čovjek nikada sam nije mo-

gao učiniti takvo čudo. Jere je sudjelovao u svemu, čekajući povoljnu priliku da svoje otkriće Zmajeve spilje, kako ju je nazvao, pokaže i dokaže svojim prijateljima. Žeđ je nestala, ali s njom i radoznalost. Iako su ga zadirkivali zbog *sunčanice*, nisu ga pokolebali i pokvarili mu vjeru. Možda su izvanredni doživljaji objašnjivi, a možda i nisu. Možda ih je dovoljno čuvati u srcu kao svjetionike nade.

Ipak je organizirao jednu malu ekspediciju pod brdo da potraže Dragonju - Zmajevu spilju. Bujice i urvine kišnoga razdoblja tako su temeljito izmijenile pejzaž, da su nakon dugoga lutanja na kraju morali odustati. Nitko nikad nije objasnio onih četrdeset dana Jerina nestanka, vrijeme za koje je on tvrdio da je trajalo tri dana.

Da bi ga ostavili na miru pustio ih je neka i dalje tvrde da mu je žega popila pamet i tko zna kako je to uopće preživio. Zgoda se zaboravila, svi su se okrenuli životu pa i Jere koji zgodu nije nikad zaboravio. Do smrti će pamtiti svježinu onoga izvora.

Dana 24. XII. 2999. cijelo se selo okupilo radi blagoslova kapelice na hridi. Nazvaše je Kapelom novoga saveza. Dok su u tišini stajali oko svetišta, a more je šumilo podno hridi, nad brdom od starine zvanim Biokovo, tamo preko mora, pojavi se velika i sjajna zvijezda, topla i vrlo neobična. Rep joj je doticao kopno iza horizonta i kao da je pokazivao put.

SLIKOPRIČE ZA VELIKE I MALE

Svatko može biti čarobnjak ili pjesnik ako to želi

Naše predodžbe, planovi i vizije imaju svoj najljepši oblik u svijetu naših misli. Tu se razvijaju kroz igru, slobodni od obaveza i kompromisa. Taj stvarateljski prostor novih svjetova i stvarnosti u koji ulazimo pomoću mašte, slobodni stvarati poput Stvoritelja, domovina je kreativnosti i svih umjetnosti. Kad se naše mašta počne ostvarivati i poprimati fizički oblik, izgubi svoju prvotnu lakoću jer snovi se u porođajnim mukama probijaju do svog konačnog oblika. Ipak, naše vrijeme bez umjetnosti bilo bi nezamislivo siromašnije.

Ne postoji *previše* fantazije i umjetnosti u našem vremenu. Oni su tajna pokretačka snaga, Božja iskra koja pokreće svijet i našoj stvarnosti daruje svoje šareno bogatstvo. Živimo u svijetu potrošačke groznice koja, u najboljem slučaju, reproducira tuđu fantaziju i zapravo nema puno veze sa stvaranjem. Osobna kreativnost stoga zauzima zanemarivo malen prostor u našim životima.

Da bih u svome svijetu oslobodio malo više prostora za maštu, naslikao sam ovu neobičnu knjigu koja promatrača doslovno poziva da bitan dio knjige sam oblikuje. Promatrač je taj koji je pozvan pisati tekstove ove knjige.

Pomoću mašte tako može nastati jedna nova zbirka poezije. Tko želi, može je iskoristiti za osobni dnevnik, može u nju zapisati najljepše doživljaje i misli. Ova se slikovnica odlično može upotrijebiti za skupljanje najljepših priča, predaja i bajki koje smo negdje čuli, pročitali i za koje smo dušom vezani. I naravno, dopušteno je ove priče nastavljati ili varirati po želji.

Tko dobije inspiraciju prema nekoj od mojih slika, može tim obojenim stvarnostima udahnuti svoj vlastiti svijet tako da sam izmisli priče. Propisi ili pravila na koji način to učiniti na temelju ponuđenih slika – ne postoje. Možda se prilikom gledanja slika rode posve nove ideje kao građa zanimljivih priča u nastavcima koje možemo pričati u krugu obitelji. Djeca su itekako dobrodošla ako tome žele pripomoći svojom maštom. Nakon što svatko iznese svoju ideju, sve posloženo ulazi u knjigu. Zar ovo nije zanimljivije od dosadnih večeri ispred računala ili televizora?

Može se zamoliti prijatelje i dobre poznanike da nešto dodaju i napišu u knjigu. Možda kakvu lijepu pjesmicu, kratku pričicu, svoja zapažanja. Nije bitno hoće li to biti vezano uz knjigu ili će to biti posve osobna ideja. Naposljetku, s osobnim predgovorom, knjiga je nastala kao prekrasan poklon za one do kojih nam je stalo. Osobniji dar od knjige koju sami ispunite pričom nećete naći jer ona vrijedi više nego najljepši safir.

Zaboravimo one koji nas demotiviraju i kritički procjenjuju. Pišimo za sebe, za svoju djecu i prijatelje. Otvorimo svoje dvore, velika vrata svoje fantazije!

Naslikao i uvod napisao FRIEDRICH HECHELMANN (Edition Weitbrecht – Das grosse Bilder – Buch zum schreiben) 1990.

SLIKOPRIČE interno (predgovor)

Kad mi je početkom Domovinskog rata poznanik poklonio „neispisanu slikovnicu“, obećao sam i njemu i sebi da ću je popuniti ako preživim taj rat. Možda zbog vlastite djece, možda zbog prijatelja, ali ponajprije iz inata. Smije li se ova slikovnica koristiti na ovaj način – ne znam, napisano je u dobroj namjeri i korišteno za poklon bližnjima. Priče jesu osobne, inspirirane zadanim slikama u prenošenju vlastitih iskustava sanjanog i proživljenog, što se uvijek i nužno u životu isprepliće. Danas, trideset godina nakon što sam knjigu dobio na dar, ispunio sam svoju verziju. Ne sumnjam da su i drugi kojima je došla u ruke odgovorili na poziv autora slika i možda je ljepše zaokružili sadržajem. Između korica ove knjige naći ćete priče iz perioda pred sam rat devedesetih, iz čega proizlazi da je stvarnost koji put po svojim krajnostima ružnog ili bajkovitog iznad fantazije. Ostaje spoznaja o odgovornosti za silne darove koje primismo i koje i dalje primamo da bismo ih mogli umnožiti i podijeliti. To je ujedno svrha našeg postojanja i svih naših talenata (kako god skromni bili).

Onima kojima je stalo do „općeg interesa“, do darovite djece ili vrijedne baštine ostaje da se trude i živjeti i preživjeti po svome uvjerenju kako je najgore ne činiti ništa. Rezultati su vezani uz one što po fizičkim i duhovnim predispozicijama opstaju zbog vlastite žilavosti, inata, vjere, upornosti… dok neki funkcioniraju po lukavosti ili snalažljivosti. Uvjerio sam se da su najtalentiraniji često i najranjiviji pa zgasnu i prije nego zasvijetle.

Tako stvari stoje, a i prije je tako bilo. Mlade godine s time se lakše nose. A mi smo kao generacija optimista na putu za svemir – osuđeni na vječiti nemir.

Branimir Dorotić

BLAGVA (Amanita caesarea)

Imperator se zaželio blagvi, a u kuhinji je nastala strka. Komornik je odmah izdao zapovijed kuharu, kuhar je proslijedio pomoćniku, pomoćnik carskim šumarima, vrtlarima i lovcima, ovi opet podređenim seljanima: „Pronađite smjesta carsku deliciju, donesite blagve, inače...!!!“ Iako je sezona blagvi bila pri kraju, do kraja neizrečena prijetnja odmah se pokazala djelotvornom. Rastrčalo se sve staro i mlado društvo dvorjana obližnjom park-šumom i gajevima, kao da nalazniku slijedi nagrada a ne kazna ne nađu li nesretnih gljiva.

Imao sam prijatelja kojeg smo od milja zvali Gljivandermen, poput imena superjunaka popularnih strip-tabloida punih raznih supermena. To je bilo njegovo područje i kad je do mene doprla priča o potrazi za blagvama, znao sam da je i on tamo negdje u Svjetlošumi blizu metropole.

Ja sam u to doba bio daleko na moru i slušao druge priče. Opake priče o mogućem ratu. Nervozu su unosili proturječni iskazi došljaka s granice, migrantska kriza, činjenica da je uokolo bilo više policije i vojske nego li turista, inflacija domaće valute, sve više praznih polica u dućanima, mobilizacija vojnih ročnika, česti preleti vojnih zrakoplova, zatvaranje nekih banaka, ukratko – neizvjesno sutra. Strah se uvukao u sjenke, a one su šaptale o neizbježnom. Jugoistok je zvonio harangom o opravdanom sukobu: zaštiti manjina, povijesnim pravima, ekonomskoj ugroženosti i pravdi, miru i redu u pograničnom prostoru svog i susjednog carstva. A sve zbog nevidljivih linija na zemlji, unesenih u karte nakon posljednjeg rata i uglavnom ispisanih nepravdom, uz neriješena pitanja i etničke skupine u suprotnim taborima. Nekad se govorilo da su te skupine zalog mira i zajedništva, a sada su nazvani taocima tekućih politika. O tome sam razmišljao dok sam doma vukao teško nabavljenu i skupo plaćenu vreću riže. Sve češći prekidi struje tjerali su nas da se snalazimo, a voštanice su astronomski poskupjele. Zbog opće štednje zaredale su se boleštine pa se zdravstveni sustav urušio. U nevjerojatno kratkom vremenu procvao je kriminal, nadrilječništvo i crna burza. Obrazac je uvijek isti. Čarke u pograničnoj zoni započinju sijanjem panike, ružnim i često lažnim vijestima. Sustižući nas, onemogućile su normalan život. „Jeste li čuli...?“ bio je refren svakodnevice, s malo istine koja je tek rijetke zanimala.

Posljednja poruka prijatelja Gljivandermena šaljivo je osvrtanje na problem „kneginje“ među gljivama. Imao je jedno posebno mjesto koje šumari i ostala šumska tumarala nisu poharali. Tu ga navodno čeka tražena Amanita. Nađe li je, dobro će promisliti prije nego li je prepusti nepcima imperatora ili će je smazati sam. Dok je cijela četa ministara unezvjereno trčkarala hodnicima palače za svojim vrhovnikom, dok je ratni savjet non-stop zasjedao šaljući i primajući hitne depeše, neprijatelj nije mirovao. Svijet ne bi dopustio veći sukob. Stoga je rat, jer rat je nužan, prema ratnim vođama trebalo dobiti jednim udarcem. U potpunoj tajnosti pripremana je super-bomba – jedna jedina i jedinstvena, koja će slistiti metropolu mrskog cara i zauvijek riješiti sukob i sve dvojbe o pravima na zemlju.

Nisu znali da se na suprotnoj strani događa isto. Nervoza u stožeru imperatora prikrivala je, između ostalog, bedastom pričom o blagvi opaki naum da se rat prevenira čudesno jakom bombom, spremnom mračnu misiju odraditi na dani znak. Ono što nisu znali ni imperator, a ni njegov istočni suparnik jest to da su ideju i nacrte o super-bombi koju godinu ranije dobili iz istog supertajnog izvora. O tome tko bi to bio i kakva je konačna paklena namjera nepoznatog „osvetnika“, možda nikada nitko neće saznati.

Dogodilo se da je otprilike u isti čas, nakon kratke oružane čarke na granici, pala naredba obaju vojnih stožera. Supertajne bombe upućene su i poslane „nevidljivim“ zrakoplovima poznatim ciljevima, usmjerene k vladarskim palačama dviju susjednih velikih država. Sve nade u mir odbačene su. Oba suverena vladara čekala su izvještaj o uništenju suparničkog tabora zajedno sa svojim svitama vlastodržaca. Nikakva obavijest nije prethodila supertajnim akcijama i narod se, čekajući razrješenje spora, još uvijek nadao nekom kompromisu. Očito da u cijeloj priči narod i nije toliko važan da bi mu netko „odozgo“ polagao račune.

Kako mi je kasnije ispričao prijatelj Gljivandermen, dogodilo se slijedeće. Upravo se razveselio nalazištu tražene gljive u Svjetlošumi, narančastocrvenim klobucima u travi nedaleko prastarog hrasta, kad ga je iz pravca carske palače zaslijepio strahovit bljesak. Potom ga je strahoviti tutanj protresene zemlje bacio na tlo i, da se nije zakotrljao u prirodnu uvalu iza stabla, vjerojatno bi ga spržio vreli zrak prohujao šumom ubrzo na-

kon udara. Neka stabla ostala su povaljena, ali je stari hrast odolio snažnom potresu i udaru vrućega vjetra. Sve je trajalo koje vrijeme i konačno, kad je nastupila tišina, iz pravca palače začuo se čudan zvuk. Isprva poput cvileža, potom krš i lom. Nešto strašno valjalo se zemljom. To nešto isprva se nije vidjelo. Kad se pojavilo na horizontu, bila je to narančastocrvena kupola ogromnih dimenzija, posve obavijena dimom koji se peo uvis zajedno s tim čudovišnim balonom. Zemlja se razmičući, kao i sve na njoj, obrušavala s rubova kalote, dok je ova nalik gljivi rasla u visinu. Procjenjujući da se ovo, kao i sama eksplozija, odigralo u palači ili u njenoj neposrednoj blizini, moj prijatelj se usprkos strahu uputio prema mjestu udara. Palača dvora ostala je pošteđena iako vjerojatno ni jedno staklo nije ostalo čitavo. Tamo gdje se uhvatio požar vrtjeli su se užurbani vatrogasci. Sirene bolničkih kola dale su naslutiti da ima dosta ranjenih. Vrh one gljive sad je dosegnuo visinu okolnih brda i tu se nekako zaustavio, dok je samo deblo obuhvatilo okolna mjesta i ladanja, načinivši krčenjem dosta štete. Ludo i neobjašnjivo doista, ali ispostavilo se da je u pitanju zaista – gljiva. Na mjestu pada super-bombe uzdizala se stotine metara uvis ogromna blagva, toliko visoka i toliko širokog oboda šešira da je carski dvor prekrila sjena. Njegovo carsko veličanstvo oprljenih brkova, bez krune i svo u ritama, sjedeći na podu ostataka palače promatralo je čudesan prizor; nevjerojatnu blagvu koja je ljuljajući se, zakrilila horizont. Prestrašen i začuđen u isto vrijeme, nije smogao ni riječ. I ostali dvorjani, isprevrtani i nagorjeli, bili su raštrkani dvorištem, balkonima i sobama, nesuvislo mucajući. Kad se dim lagano razišao, osjetili su blagopojni miris velike gljive. Onda su se lagano vratile ptice i razbile nakon treska nastali muk. Napokon su i oni najbliži svjedoci događaja, oslobođeni straha, nagrnuli da posvjedoče čudu. Ni učena gospoda ni znanstvenici, ni žreci ni vojnici... nitko, baš nitko nije mogao odgonetnuti što se to ovdje uistinu dogodilo. Isprekidane radijske vijesti donosile su izvještaj o sličnom događaju u susjednome carstvu. Sve vojne aktivnosti na tlu, u zraku i na moru bile su zaustavljene. Čudo je čudo, ali što će biti ako gljiva padne? Možda je njezin sadržaj opasniji od neopasno opasnog izgleda? Ali štetnih zračenja nije bilo, a oni što su zbog znanstvene radoznalosti odaslali ekipe da se popnu na gljivu i uvjere da to čudo ne krije kakvu zamku, donijeli su sobom uzorkovane dijelove gljive. Tako je imperator po kuharima i njihovom umijeću ipak dobio blagvu za ručak. Saft, šug, toć bio je sjajan. Teško je zamisliti kako je tako čudovišnu gljivu moguće razdijeliti. Ali mnoštvo usta i radoznalost čine čudo za sebe pa se uza svu moguću tehniku pučanstvo dalo na posao i za desetak dana klobuka više nije bilo. Dekretom je otvorena tvornica za konzerviranje gljiva i taj nenadani urod našao se pod zaštitom države. Za mjesec-dva život se vratio u normalu, a ni poraženi ni pobjednici u tom ratu, carevi, dadoše si ruku.

Netko je izvukao na sunce dana iz muzejskih ljetopisa svjedočenja o davnim sukobima, kada su super-bombe također rađale „gljivama“, ali kudikamo opasnijim. Nisu to bile gljive u pravom smislu riječi. To je bila esencija zla koju je mogao smisliti ljudski um. Postalo je očito da se ovdje radi o provokaciji i upozorenju. Ali od koga? Ostalo je nepoznato. Slike davnih ratova obišle su carstva kao upozorenje. Odjednom se više nikome nije ratovalo. Je li to bilo zbog djelovanja carske blagve, nekog samo njoj svojstvenog opojnog sredstva... ma nije ni važno. Gljivandermen, moj prijatelj, potvrdio mi je priču iz prve ruke onda kad je stigao na more na zasluženi odmor. A ja vam kao dokaz čuvam konzervu divovske blagve što ju je donio sobom. Dakako, kao trajni suvenir. Možda je probam ako me netko silno naljuti, pa tako iskusim njezin mirotvorni tek. Na mjestu udara one bombe zarasle su rane na okolnoj prirodi, Svjetlošuma je postala nacionalni park, a blagve zakonom zaštićena vrsta. Tek kada bi koji vlastodržac „izletio iz tračnica“ mira i dobrosusjedskih obzira, dvorski liječnik mu je, a da ovaj to i ne zna, servirao medikament učinjen od one divovske blagve. I tako vam je to sve do danas.

KLIPPER

Nitko ne zna kako počinju priče ili bajke. Je li to stvarnost koja se pretočila u san ili je obrnuto – san koji se pretače u stvarnost? Tko zna. Bit će da je upravo tako kako vam se čini i nikako drugačije. To se jednako odnosi na priče za djecu i priče za odrasle. Razlika je izmišljena da unese zabunu u svijet. A možda i namjerno da se prikrije kako se djeca pretaču u odrasle i obrnuto. Odrasli u nekome trenutku lako postanu djeca. Vrlo jednostavno. A to vam mogu i sam posvjedočiti. Razlika je u tome da je za djecu stvarno ono što je za odrasle izmišljeno, a izmišljenog zapravo i nema. Ili je sve izmišljeno, ili je sve stvarno.

Bio sam prisutan na veselom druženju slikara nakon jedne izložbe u Splitu. Mjesto događanja bila je mornarska krčma u luci. Toliko veselog žamora na jednome mjestu, toliko prekrasnih mirisa morske trpeze i toliko sunca ukrasilo je okvir ove priče, poput lijepe slike vjetrom nagnutog klippera obješene na zidu. Bilo je tu i drugih slika, zauzlanih konopa, starih mreža i vesala, fragmenata brodskih pulena, ostiju… čarobna scenografija nekog davno nestalog svijeta. Kroz maglicu duhanskog dima i para s lonca, kroz miris friganih kozica i gavuna, onaj klipper sa slike jedrima je punim vjetra rezao divlju površinu mora kao Posejdon ili barem njegova igračka. Čim mi je ono ILI obrnulo misao, nestalo je čudesnog klippera i u žamoru za stolom razaznao sam dio nečije priče o slikaru Srneu koji prodaje dio stare kuće u Rovinju. Nakon neke tučnjave morao je pobjeći u Italiju i tamo se skrasio. Od ranije sam donekle poznavao Rovinj i pomislio: prekrasna je ta zemlja starih Histra, vrijedilo bi je pogledati.

Tako sam se odjednom našao u uskoj uličici Rovinja, gužvajući u ruci papirić s adresom. Spuštala se prema moru koje je iskrilo negdje u visini najnižih krovova. Prema označenom broju s papirića pokušavao sam među ruševnim renesansnim palačama i dvorima prepoznati onu koja je bila vlasništvo Srnea. Iza razvaljenog zida nazirao se zapušteni vrt dijelom uskopane crvenice oivičene procvalim oleanderima. Dijelio je dvije zgrade od kojih je lijeva očito, po smijehu i vrisku djece, bila vrtić, ili možda nekakav dječji dom. Desna, koja je mogla biti dio istog gospodarstva, utonula je u tišinu i zjapila poluzatvorenim vratima polomljenih šarki, utaknutih u bijele pragove oivičene crvenkastom žbukom u mračni atrij. Provirio sam u taj hodnik i pomislio što bi se sve dalo posaditi u susjednom sunčanom vrtu ako slučajno pripada ovome dijelu kuće. Gotovo sam mogao osjetiti okus zrelog voća i povrća kad sam u polumraku na zidu razaznao plakat s tko zna kad održane izložbe slikara Srnea i po tome zaključio kako sam na pravome mjestu. Vratio sam se na sunce nadajući se nekom susjedu, prolazniku od kojeg mogu dobiti informaciju o spomenutoj palači.

Promotrio sam je izvana i uočio da dio balkona opasno strši s fasade, gotovo bez uporišta. Mimo logike, nešto poput stola koji stoji na jednoj nozi, nosio je kameni baldahin oslonjen na biforu i činilo se da će se svakoga trena urušiti. Tek što sam na to pomislio, balkon se uz tresak survao prema meni. Refleksno sam zatvorio oči očekujući udar i pomislio: pa to nije moguće, ovo se ne događa, posve kriva priča… i osjetio lagan i vruć dodir na vratu. Otvorio sam oči sjedeći nasred ulice, po meni su padale latice oleandera nošene vjetrom, a pored mene stajala je djevojčica taknuvši mi dlanom nježno vrat. Sjedio sam na tlu i začuđen gledao čas u spokojno lice djevojčice, njezin čudesni smiješak, čas u balkon koji je i dalje stajao na svome mjestu prkoseći logici sile teže.

Istog trena zaboravio sam i slikara Srnea i njegovu kuću zaključivši da ovo nije i nikada neće biti moj vrt i moja kuća. Djevojčica mi je pružila ruku i ja sam se podigao bez pitanja. Jednako tako, bez riječi, odlučnom kretnjom sitnog stvora povela me niz ulicu prema moru. Sunce je već zapalo iza zapadnih krovova kad smo izbili na rivu i kroz vrevu šetača neprimjetno stigli na obalu. Iz luke i dalje bez riječi, produžili niz Lungomare drvoredom tamarisa pa uz kupalište do kamenih škrapa i samoga mora. Nisam se usudio otvoriti usta opčaran ovom *Alisom* prljavih koljena i kratko podšišane pepeljaste kose podignute špangicama. Plavo-bijelu haljinicu nadopunjavale su otkvačeno šarene čarape i sandalice na trake. Sumrak se već bio spustio kad se odvažih primijetiti: „Čuj, moramo se vratiti, netko će te tražiti“, na što mi je ona pokazala lijevo na mjesec koji je izronio iz sumaglice. Bio je to mlađak kao sa špice „United artists“, a kako se mračilo, bivao je sve veći. Gledao sam pun strahopoštovanja kako raste prosipajući svoje srebro morem sve dok nije ispunio horizont, dodirujući srpom i more i onaj tamni dio neba. Osjećao sam malenu žare-

ću ruku u svojoj, ali nisam mogao odvojiti pogled od začuđujućeg prizora. Taj mjesec ustvari je bio jedro. Zapravo stotinu svijetlećih jedara velikoga jedrenjaka. Klipper, a bio je to upravo onaj sa slike u lučkoj krčmi dalekog Splita, klizio je morem napetih jedara po tihoj bonaci. More je bilo kao ulje, ni daška vjetra. Palo mi je napamet da je to fantomska prikaza, no stvarnim ju je učinilo jedva čujno udaljeno žamorenje i smijeh putnika: zvuci glazbe, fragmenti smijeha, izgovorenih riječi i pjesme koja je doplivala s broda do obale. Mogao sam zamisliti scene bakanala s palube i posadu na konopima. Uz zvuke vilinskog orkestra brod je lagano klizio pred mojim očima i u tom poganskom svjetlu mogao sam opaziti da gotovo i ne dodiruje more. Tisuće svjetala vilenjačkih krilaca pogonilo je jedrilje klippera i nosilo njegovu posadu iz jedne priče u drugu, u nedohvatni svijet nekih dalekih obala. Opijen prizorom, nisam razumio ništa.

Dodir malene ruke na mom vratu vratio me u neku drugu stvarnost upravo u trenutku kada je veliki jedrenjak polagano zaronio vukući tisuće svjetala krijesnica pod mirnu površinu mora. Na nebeskom svodu ostao je „visjeti“ onaj naš stari mjesec i nije bilo moguće znati ljeska li se more odsjajem mjeseca ili svjetlo dolazi ispod površine. Moguće jedno i drugo. Još pamtim kako u djetinjstvu za noćnih kupanja svijetle sićušni planktoni. Prenuo me poziv djevojčice i tu su nam se pogledi sreli. Bilo je to smireno i bucmasto lice moje unučice. Razumio sam. Vrijeme je buđenja. Svijet noći rasplinuo se kada se sa zapada mojim svijetom prosula prva zraka sunca.

Bura je konačno rastjerala oblake. Iz jerule pred kućom zlatom su zasjali “orlovi nokti“, zamirisale ruže, zatitrala stotinom cvjetića purpurna vajgelija. Limuni, mandarina, lovor i ružmarin pozdraviše zagonetku novog dana. Pčele krenuše na posao. Iz daljine su dopirali zvuci zvonaca ovaca, a susjeda već od mraka radi novi sir. Doživljaji ove noći past će u zaborav. A na pitanje jesu li bili stvarni, reći ću vam sa sigurnošću: da! Koliko i mi i naš svijet. Samo se mijenja scenografija. A veliko i malo, sve je to isto dok nad nama i u nama postoji i bdije dobrota Neba.

TIKVA

Osuđen na život
Zec upita tikvu
Izniklu sred vrta
Kako ću *te ljubiti,*
Nismo ista vrsta?
Zemno i astralno
Dva lica vječnosti
Odgovori tikva -
Jednota - ista je nit od života!

Postojala su vremena kada su se ljudi, biljke i životinje razumjeli. Jesu li razgovarali nekim jezikom ili su komunicirali drugačije, sasvim je sporedno. Ta su vremena zaboravljena, ali još ima sporadičnih primjera sačuvanog i jedinstvenog svijeta. Nije riječ o čudu ili o basnama. To je nešto čega se svi u dubini srca prisjećamo, ali odavno je potisnuto znanje, kao tlo pritisnuto asfaltom. Prije kojih godinu dana u vrtu jednog zeca na Hvaru izraslo je gnijezdo posebnih tikava. Najavljene su, doduše, posebno lijepim cvjetovima koje je njihov vlasnik opisivao kao čudo. U početku sasvim obične, tikve su postajale sve veće. Onako jedre, prelijevajući se u više boja, postale su ukras vrta. Nitko ih nije dirao pa su prerasle sve one „obične“ koje su na vrijeme završile na trpezi brata zeca.

Već se bližio kraj ljeta kad je profesor M., rodom *Starograjanin*, dobio na poklon jednu od tih ljepotica. Mjerkao ju je, mjerkao – planirajući od nje napraviti jednu finu gustu juhu. Ali za toliku tikvu i toliko juhe trebalo bi imati više prijatelja ili gostiju na objedu. Vrijeme je prolazilo, a tikva je čekala i čekala svoj kraj u sjenovitom, ali toplom zakutku dvora. Profesor se iznenadio kad je ustanovio da tikva i dalje raste. Ništa mu nije bilo jasno i uvjerio je sam sebe da se to njemu samo pričinja. Odlučio je pričekati. Šutio je o toj pojavi želeći provjeriti ovu neobičnost. Tikva je rasla u tišini kao da crpi vodu susjednih korijena i postajala je sve „zlatnija“ mameći uzdah svakoga tko ju je jednom vidio. Ako i ne bude juha, sačuvat ćemo njezine sjemenke kad je već tako neobična, odvratio bi nehajno na moj upit o tikvi profesor M.

Početak školske godine za M. je značio kraj ljeta i povratak na posao u Zagreb. Odlučio je tikvu ponijeti sobom i tamo negdje riješiti njezinu sudbinu. Tako je zlaćana tikva, zauzevši mjesto na podu pored vozača (prtljažnik je bio pun ljetnih stvari), otputovala u Zagreb. Usput je M., ma koliko to bilo čudno, s njom o svemu i svačemu razgovarao. Naravno da su bili u pitanju monolozi čovjeka srednjih godina s uobičajenim problemima – obiteljskim, poslovnim, zdravstvenim… Bitno je da se M. za puta do sita napričao s tikvom kao osobom i nekako mu je bilo žao pretvoriti je u juhu. Prezimila je na balkonu njegova stana sve školske dane i praznike do novoga ljeta. Nije više rasla kao na jugu, ali je ostala svježa na neki poseban način, iako se njezina težina u odnosu na volumen nešto smanjila. Profesor M. bio je samac. Supruga je bila u dalekoj zemlji, sin sa svojom obitelji u istome gradu ali zauzet poslom, i tako se dogodilo da se onaj razgovor profesora s tikvom nastavio, iako bez ozbiljne namjere. Romantično praktičan kakav je bio, M. je zaključio da, iako tikva nije osoba, živi na neki način od tih priča, unoseći malo dobre atmosfere u njegov samački život. Puno je sugovornika svakodnevno imao u životu, ali nitko nije tako blagotvorno djelovao na muku od života kao taj nijemi suputnik. Sad mu je već bilo žao razbiti tikvu zbog neke juhe kad je postala i bila tako dobar čuvar osobnih priča i tajni. Stigao je i kraj školske godine.

Tako je tikva, nazovimo je Zlatka, krenula ponovno na put prema Starome Gradu. Ne znam kakve su razgovore vodili profesor M. i Zlatka, put je trajao uobičajeno vrijeme kao i napor turbulencija putnih gužvi na početku ljeta. Zlatka je sada na zadnjem sjedištu auta u MT “Petar Hektorović“ djelovala sretno i zadovoljno. Nisam siguran da nije uspostavila neku vezu i s autom i s trajektom jer je cijela „slika“ prema priči profesora M. djelovala harmonično. Dospjela je tako pod isti stari trijem prijateljeve roditeljske kuće, sad već sigurna da od juhe neće biti ništa.

Profesora sam susreo pred „Ministarstvom tuđih poslova“, kako su već zvali lokalno sastajalište. Naravno da me znatiželja odvela u nastavak ove priče. Na nagovor i zafrkanciju prijatelj mi je rekao da će je ako treba, razbiti za mene. Nisam mislio ništa ozbiljno. Palo mi je na pamet kako bi i meni dobro došla ponekad jedna Zlatka, sada već personifikacija nesebične i strpljive osobe. Moj kratki boravak u Starome Gradu došao je kraju, ali priča se nastavila.

Nedugo nakon našeg susreta, profesor M. odlučio je zamijeniti „razgovorljivu“ Zlatku pravom osobom. Dogodilo se da je nekoliko dana kasnije, čisteći vrt, još dok mu je u rukama bio kosir, Zlatka nestala. Nije bio posve siguran u to što je vidio jer je bio sumrak, ali učinilo mu se da je u mračni dio vrta odnose neki „mali ljudi“. Priču bi znanci sigurno izvrgli ruglu da im je ispričao taj doživljaj. Jesu li to bili mjesni fakini, anđeli Božji, poganski

„macići“, možda „kozlaci“ ili „štringe“, može biti neki prailirski dušići kojih još ima ovuda, zalutali grčki faun ili tko zna… Može biti da je prste u priču umiješao majstor zec. Bilo kako bilo, tikva je nestala. Ostala je udubina u mekoj travi na mjestu gdje je ležala. Drugih tragova nije bilo osim… desetak zlatnih koščica.

To sam doznao iz kratkog pisma pristiglog iz Zagreba na Brač, a u dnu koverte uredno su bile ljepljivom trakom zalijepljene tri „špice“. Tri zlatne tikvine koščice majstora zeca, još uvijek nepoznatog porijekla. Odlučio sam ih posaditi i doznati njihovu tajnu na drugi način.

VOJMIR I HERKULES

Jedan dio svog života proveo sam kod none na otoku. Svijet oko sebe upoznavao sam onoliko koliko su mi još prekratke noge i ruke dopuštale. Bio sam mali i pravo smetalo. Stari ljudi na selu imaju puno ozbiljnog posla oko vinograda, vrta, stoke, vode, kuće i svega što uz to ide, a ja sam imao sve vrijeme svijeta i volio sam svugdje zabosti nos. Onako mali nisam bio ni za kakav koristan posao, a nisu me smjeli ni pustiti sama da se ne uvalim u kakvu nevolju. Prilika za to bilo je i previše. Tako su me vodili svugdje sobom ili gurkali od sebe, već prema prigodi: „Ne penj se po škanciji, past ćeš, ne tič pote i vidriolu, ostav se balonce, ajme – opet se privoli u kamenicu, ispeć ćeš se na žeravu, lule-lulovi, pust kozu na miru, ubusot će te, biž tamo, ostav se tega...!!!“ odzvanjalo je ušima po cijeli dan. Kad su odrasli pretjerali i blagoslovi postali *beštimije*, okrenuo bih se sebi. Poput padobranca, našao sam se u sredini seoske djece i njihovih običaja. Nisam bio prvi u turanju obruča, a ni u igri isluženim balotama. Nevještog bi me često navukli na „tanak led“ svojih poruga ili nagovorili na kakvu vratolomiju, recimo skupljanja kožne loptice iz kamenih oluka krova, zalutalih tamo u igri „na pošte“. Nakon toga bi nona intervenirala šibom, a ja utopio tugu u mraku konobe i tajnoj ostavi za suhvice. Dječaci bi ponekad ulovili zlatnozelenog gundelja, zlatnu maru, i prisilili je da u okrutnoj igri s končićem vrti krugove do iznemoglosti. To nisam želio raditi i suosjećao bih s tim bubama iako su odraslima pravile štetu. Zagledan u svijet malih stvorenja s kojima se nerijetko ratovalo, upoznao sam i druge bube, puževe, puhove, miševe... sve stvorenja vezana uz čovjeka i njegovu ekonomiju. One jestive najviše mi je bilo žao. Ne bih zeca ili puha ni okusio. Nekoliko sam puta „izvukao koju“ radi otkrivenog *krtola* s puževima vinogradarima kojima sam podario slobodu, a lovcima glavobolju. Razmilili bi se po *kužini* ostavljajući staklast trag za sobom, da bi, opet uhvaćeni, završili u žeravi komina kao nečija poslastica. Nakon jedne takve kasno otkrivene „diverzije“ vinogradara je bilo po svim zakutcima kužine. U lovu na njih, što sam ga iz prikrajka pratio, pala bi i pokoja ružna na moj račun. Naravno da sam navijao za puževe iako siromasi nisu imali sreće. Omletu je izbjegao samo jedan s ljubičastom prugom u svojoj spirali. Sakrio sam ga najprije u duboki džep, a potom prošvercao u kopanju za mijesiti kruh u ostavi, takozvanoj *gornjoj kužini*. Kopanja pokrivena drvenom daskom pužu je postala privremeni zatvor, a kadulja i ostale trave koje sam mu donosio nisu ga previše veselile. Proučavao sam mu oči na ticalima i tjerao da se uvlači u kućicu pred nepoznatim preprekama čekajući čas da ga odnesem u nonotov vinograd. Onda sam nepažnjom dasku zatvora ostavio dovoljno pomaknutom da se puž Vojmir, kako sam ga nazvao, iskrao. Ostavljeni trag pokazao je kako je lijepo prošetao do kamenog zida, pa uzgor do praga prozora prema škrtom svjetlu iza zatvorenih škura. Rupe od *britvela* u kamenim pragovima prozora, dovoljne da se puž provuče, ako su ga i privukle – bile su daleko. On je stajao u mjestu pred vodenom preprekom. Donji dio upuštenog kamenog praga prozora bio je bazenčić sa začepljenim ispustom. Nastao je jučer, iza posljednje kiše, i u njemu se sada davio kornjaš, buba nosorog. Vojmir ga je mogao zaobići, ali nije. Nekako kao da su oboje čekali pomoć. Suharkom sam dohvatio nesretnu bubu veličine pola puža. Iznenadila me neobičnim rogom. Nešto takvo vidio sam prvi put. Uslijedilo je još veće čudo. Spašena buba nosorog (za koju sam tek kasnije doznao kako je u svijetu kukaca najjači stvor svojih dimenzija) uspentrala se na puža Vojmira. Znao sam da su te bube letači, ali ovom nosorogu su, vjerujem, smetala smočena krila. Puž se odmah dao u šetnju... Opet sam se upetljao u njihov život. Ugurao sam ih oprezno u odbačenu kutiju keksa i šmugnuo kroz otvorena vrata na popločan dvor, a odatle prema najbližem vrtu, negdje iza gostionice, gdje je nona inače napasala svoju kozu. Tu sam svoje „zarobljenike“ pustio u šiprag. Zanimljivo, buba nosorog, kojoj sam kasnije nadjenuo ime Herkules, i dalje se držala Vojmirove kućice. Točnije, jahala je na njoj sve dok ih nisam izgubio iz vida. Ali priči tu nije kraj.

Poznato je da u ovim krajevima još obitavaju razna stvorenja onkraj zdravog razuma, zaostala iz poganskih vremena. Barem tako domaći vjeruju. Jednakopravni su žitelji otočkog svemira, iako skriveni. Možda izbačeni iz običaja svakodnevice ovih vremena da bi se tek tu i tamo pojavili, dajući nam do znanja kako sve neobične priče imaju nastavak u nekoj drugoj dimenziji. Neobično prijateljstvo Herkulesa (a stvarno je bio vrlo snažan mališ) i lutalice Vojmira otvorilo je neka nepoznata vilinska vrata iza kojih su se obojica izgubila iz svijeta ljudi u sasvim novi svijet.

To sam mnogo kasnije doznao u snu. Javio mi se Vojmir, a prepoznao sam ga po onoj ljubičastoj pruzi, kako je sa svojim frendom Herkulesom osnovao firmu za selidbe kukaca i vilenjaka. Poznate su mi različite priče o štringama, kozlacima i macićima naprimjer. I o dušićima, što se još uvijek petljaju u svijet ljudi, iako malo tko u to vjeruje. Ima i drugih vrsta što nastanjuju taj vilinski svijet i baš ih briga za nas ljude. Što se tiče djece, baš i nisam siguran. Gledaju svoja posla, niti nam odmažu niti pomažu. Tu su ipak s nekom svrhom, čini se za dobro, a njihov svijet ne razlikuje se previše od svijeta ljudi kojemu su nevidljivi. Čuvari su raznolikosti vrsta, međusobno u miru ili ratu, koliko i mi sami. Dakle, Vojmir je zahvaljujući Herkulesu na leđima kućice izgradio nosiljku. Ovaj je bio utovarivač i glavni dispečer stvari, a Vojmir transporter. Kvaka je u tome da u njihovom svijetu vrijeme ništa ne znači pa se u principu nikome nigdje i ne žuri. Starost ne poznaju onako kao mi, a kad požele nekamo ili zauvijek otići, jednostavno odu. Pomaknu granicu u neku novu sferu, već kamo im je Stvoritelj dopustio. Shvaćaju i oni da je vrhovni zakon Svijeta i Svemira ljubav, da je potraga za njom svrha svih putovanja i da viša stanja duha znače samo više ljubavi. Potraga traje dok se sav svijet i sve njegove sastavnice ne vrate cjelini gdje ćemo se na koncu moći opet svi razumjeti, kao u prvim danima postojanja.

LABUĐI PJEV

Sva djeca danas znaju priču o Ružnom pačetu. Taj koji ju je ispričao Hansu Christianu Andersenu htio je djeci prenijeti uputu o tome kako stvarnost i nije uvijek ono što vidimo ili ono što nam se čini da vidimo. Stvarnost je... ma, tko će ga znati. Ni odrasli često ne znaju što jest stvarno a što nije, a kamo li djeca koju je lako prevariti na sve moguće načine. Škola? Televizija? Ulica? Nema jamstva da ćeš lako doznati, naučiti, spoznati što je istina. Svatko to uči na vlastitoj koži, a pomoć nude roditelji, i škole, i tehnička pomagala, i ulica, i putovanja... da ne nabrajam. Ipak, najbolje se uči srcem. Barba Andersen to je skužio. Bajke, djeca i istina?! Ha! Prekrasnog li putovanja! Jedno je sigurno. Stvoritelj nije dao dobrotu dobrima, a zloću zlima. Izbor je naš. Zato se nerijetko dogodi da netko naoko zao postane dobar, i obrnuto: da netko naizgled dobar postane nevaljalac. I u bajkama, a i u životu, to su normalne stvari. Samo u bajkama postoje uglavnom sretni završetci, a u životu su to krajevi ili početci novih epizoda. Poput TV sapunica. Katkad izgubiš, katkad dobiješ, ali s puno obrata i izmjena do kraja priče. Pa koliko sam puta u životu sam sebe prevario! Život nije bajka, ali mogao bi biti. Morao bi biti!

Bio jednom tako neki bogat čovjek. Kao dobar gospodar nakupio je svakojakog blaga i ljudi su ga rado uzimali za primjer. Imao je sinove i kćeri koji su mu bili radost u životu i kojima se ponosio. Dijelili su zajedno i dobro i zlo, pomagali se i napredovali kao zajednica. Činilo se kako je sve to blago zasluženo zauvijek. Kao da ništa ne može pomutiti stečeno zadovoljstvo i sreću. Onda se sinovi poženiše, a kćeri poudaše. Bogataš zaključi kako je svoje odradio i kako je vrijeme da se on i njegova vjerna supruga odmore pa prepuste imanje sinovima i kćerima. Uz pristanak svih, dogovori on neku rentu za sebe pa za života razdijeli svoje stanje i imanje. Zaboravio je jadan da je materijalno stanje jedno, a duhovno blago i znanje nešto drugo. Ispostavilo se da njegovi prioriteti po važnosti nisu oni njegovih potomaka i da se uzalud trudio pravedno podijeliti svoj imetak. A natrag se više nije moglo. Upao je po razdiobi u nevolju ne većih i manjih nego krivih i pravih dijelova. Nije mogao razumjeti gdje je pogriješio pa se povukao na preostalo udaljeno neveliko imanje, ali i tu ga je stigla nevolja. Svi njegovi, sva nekada ponos-družina, sada zavađeni zaboraviše odakle i kojim im je marom priskrbljena sva stečevina. Zalud talenti, znanje, sposobnosti, vještine i mladost... Svi se napuniše gorčine i bijesa da ti srce prepukne. Onda se još pojaviše i bolesti. Oni nekad uspješni padoše, neki se s uspjehom i svojim trudom pridigoše, ali „zla krv“ je posijana i svijet je potamnio. Bogataš s početka uskoro izgubi sve. I zdravlje i imanje. Čuo je za priču o Labudptici, čudesnom stvoru na Jezermoru sa zapada velike ravnice. Tko pronađe pero velikog labudana i usne s njim, labudan mu odnese sve nevolje. I zaputi se onako star i nikakav sa svojom staricom na zapad. Nakon trideset dana valjanja klimavim kolima prašnjavom cestom, sustigla ih je kiša. Bio je to potop, a ne obična jesenja kiša, i vode su ih vukle prema Jezermoru u ravnici. Otplavile konje i kola. Na kraju je bujicom plutao starac na svom ležaju, dok je baka kišobranom pokušavala oboje zakriliti. Na kraju trećeg dana teška kiša je stala. U izmaglici udaljenih brda pojavilo se daleko sunce. Onda se začuo lepet silnih krila. Vjetar je polomio bakin kišobran i jedva je uspjela ostati na onom plutajućem ležaju sa starcem. Ogroman labud spustio se iza bespomoćnih bake i djeda. Starac se, potpuno žmireći, umirio, a baka zajaukala bojeći se najgoreg. Labudan je radoznalo prignuo glavu, a starac mu u tom času iščupa pero. „Vrati mi ga!“ uznemireno će labud. „Hoću,“ odvrati starac, „ako nas poneseš daleko od svih naših muka“. I labud im to obeća. Zaroni i podmetnu svoja široka ramena pod onaj razmočeni ležaj i ponese ih visoko, visoko, izvan domašaja svih nevolja. Dok je tako letio, prelijepo i pomalo tužno zapjeva. Nitko ih od tada nije ni čuo ni vidio, a ni labuda s kojim odletješe. Ostala je tek priča o značenju onog labuđeg pjeva koja je potom ušla u legendu. Vežu je uz sve labudove, pjesmu proplamsaja života prije konačnog smirenja.

BILJEŠKA IZ MOG DNEVNIKA

Sanjarenje je zaklon putniku, iako nije isprika. Utopli me, jer moj Otok je i dalje leden pod neprestanom kišom i vjetrušinom. Možda je to tako onda kad sam tužan. Planovi se lako izjalove ako se pouzdaš u ljude s kojima si blizak. Opet sam izvisio i ostao sam, a sam ne mogu odraditi dogovoreni posao. Nikako da naučim pravi način. Proljeće trenutno izgleda daleko, ali znam da priroda ne kasni bez obzira na meteorologiju. Kad ogrije sunce, priroda će se pokrenuti brzinom svjetlosti. Bilo kako

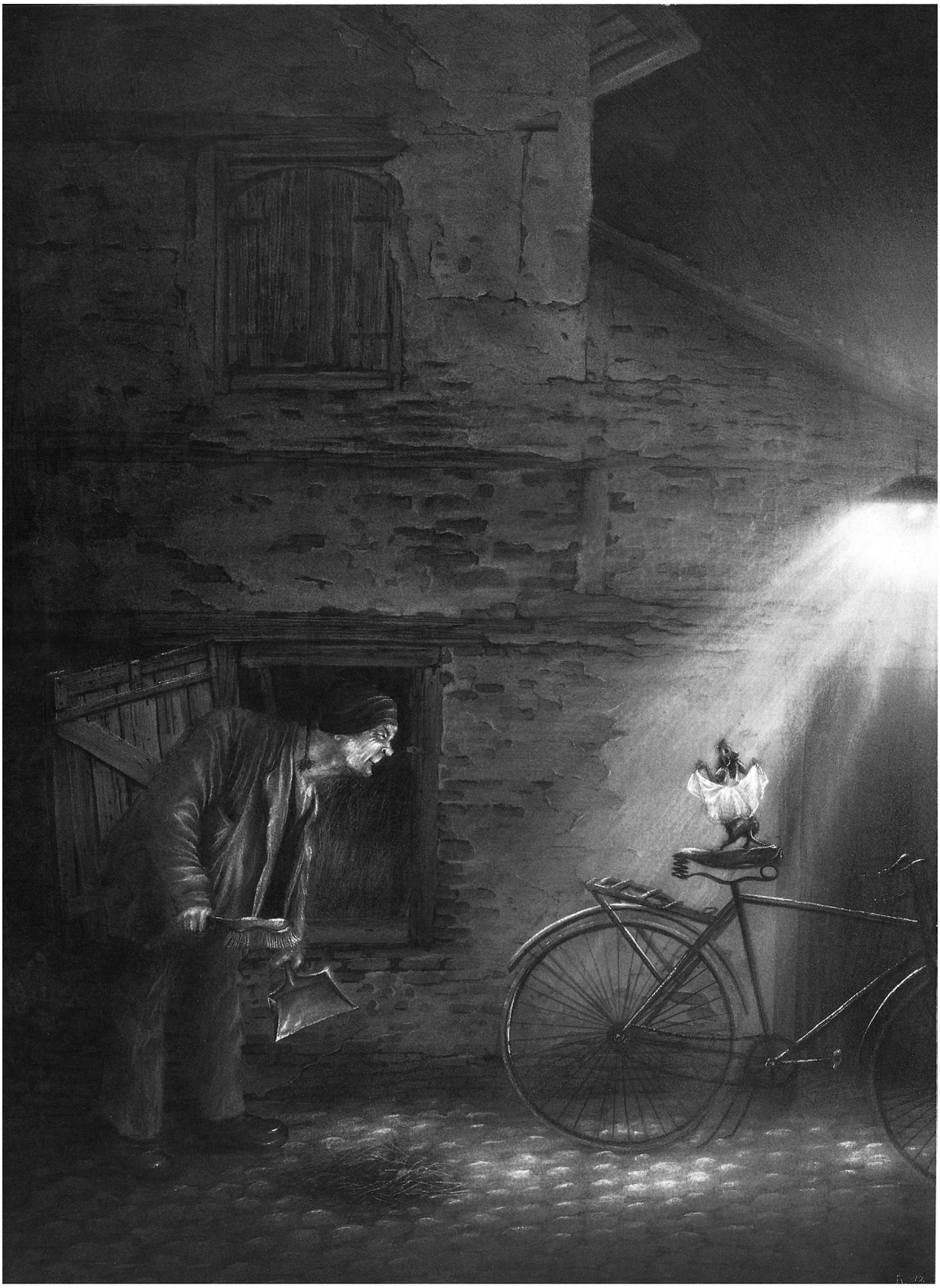

*bilo, ostaje biti strpljiv. Do tada evo ložim radne isprinte „Dnevnika jednog Zgubidana“ pa nalazim ono što sam preskočio ili slučajno ispustio. Vidim da nije neka šteta. Ono „zbrda-zdola“ postalo je način života i svih nastojanja. Toliko sam različitih stvari načeo raditi prema tuđim potrebama da sam sebi i dalje kradem vrijeme za ono što bih stvarno htio. Ma nije bitno. Uskrs je prošao, korizma se nastavila. Ljudi su se zaboravili smijati, kao da je to samo odlika mladosti i sretnika. Da bih se potrudio napisati nešto vedro, morao bih podjetinjiti. Zapravo to i radim. Pišem neke priče za svoje unuke. Vadim ih iz doživljenog u djetinjstvu kad smo još bili skromni. A evo i primjera. Jednom smo kao osmoškolci dobili zadatak donijeti u školu neke životinjice radi seciranja. Priča baš i nije vesela. Nastradala je jedna sirota žaba, a paperjastog golubića oteo sam svome drugu i odnio ga doma. Za nekoliko špekula spasio sam mu glavu. Taj se udomaćio, pripitomio i postao kućni ljubimac živeći doslovno u kuhinji na karniši zavjese, što je naročito „veselilo“ mamu. Jeo nam je iz ruke, šetao po stolu, sjedio na ramenu dok ga mati nije istjerala na balkon pod strehu. Dežurao bi sve dok, kao klinci, ne bismo ostali sami i tad je ponovno gazdovao u kući. Ja sam morao čistiti posljedice tog prisustva jer sam ga i donio. Pratio nas je cijelu školsku godinu i s tugom smo se rastali zbog školskih praznika. Ostavili smo zalihe hrane i vode na balkonu, našli po povratku sve u tragovima i korišteno, ali našeg prijatelja nije bilo. Onda se jednog dana pojavio s golubicom. Ona plaha, nervozna i na distanci, a on pitom kao što je i bio. Šepirio se, gugutao, skakao s ruku na glave, kupao se pod kuhinjskom slavinom i sve isprolijevao, pa obilazio dragu na balkonu, ali ona se nije dala blizu. Onda su nakon nekoliko dana nestali oboje. Ne znam njihove običaje, ali priči nije kraj. Dobili smo podmladak, i to na tavanu, gdje su svili gnijezdo pod gredama. Priča nije spektakularna, ali je istinita. Mnoge detalje preska*čem jer trebalo je dobiti rat s *odraslima, s mačkama i drugim „nedaćama“. No u to vrijeme (bez televizije) bio je to dio škole života. Golub je dobio ime i ostao za sva vremena naš Špiro. Kad danas o tome promislim, ono Špiro skraćeno je od spirit, iako se tad učilo ruski. Još je nekoliko nastavaka toj pričici, no bit je u tome da je ostala povezanost s mnogim krilima obiteljskih golubova, lastavica, vrabaca i drugih malih slobodnih ptica, što će reći da ni tić u prezime nije slučajno uletio. Valjda zato i letam uokolo, ako to već nije neki feler. Unucima sam prodao foru da mogu, kao i ja, ponekad kad je gadno u životu, od čega zaboli glava - staviti pod jastuk perce od ptičice, i glavobolja obavezno prođe. Odleti na krilima one ptičice. Pa ako mi ne vjerujete, probajte sami!*

FIJAKER

Dva su prijatelja živjela sretno; snažni Jelenak kao zaprežni konj i
Kolibrić kočijaš što starim fijakerom upravljaše spretno.
Danju su složno radili u paru, noću dežurali u svom Zelenbaru,
I posao im je upravo cvjetao dok im u fijaker nije uletio pripit pijetao.
Bili bi se s njim potukli da ih iz nevolje ne izbavi dama –
Ispalo je da je to pijetlova mama.
Poučeni, od tada su pazili što rade,
Nastaviše voziti fijakerom samo gospođe i damice mlade.
Neprilike ne treba zvati. Na kraju dođu same.
I to u liku zamamne madam Zrikavac.
Kolibri se od ushita onesvijestio, raspjevao *a la* kukurikavac.
Jelenak je od ushita žestoko kaskao, „leteći transport“ – svak mu je laskao.
Damu su Zrikavicu vozili posvuda, zatreskani do ušiju i oba ludi.
Kolibri joj na kraju obeća svijet na dlanu. U zalog dugin prsten joj ponudi.
Jelenak na to pozeleni, jao! I on s prstenom sjajnim pred damicu kleknu,
Na svoga frenda silno dreknu: „Ništarijo jedna, ja sam jedini pravi svat,
Uzme li mene za muža, stostruko ću joj dat!!!“
Dama gleda, zbuniti se ne da, a pajdaši do jučer, latiše se šaka...
U žestokoj borbi za damu, na mjestu bila im je svaka.
Udarci pljušte, drugarstvo puklo, dami u naručaj trećeg privuklo.
U blizini se našao vitez sreće i, dok se stari drugari mlate,
Vilinski konjic dami reče:
„Fučkaš fijaker i smiješna dva tipa. Oba su luzeri, milostiva,
Sa mnom ćete letjeti u visine, a to je posve nova perspektiva.
Ljubav krilata vama treba, zajedno ćemo sve do neba“.
Zaiskri ljubav da sve frca, ponuda muška,
Ponuda slatka, na koju dama pade kao kruška.
Ljubazne riječi teško se liječi kad piknu točno posred srca.
Tako se zbilo, a tako i treba, na tlu se prijatelji sada kaju.
U Zelenbaru mirenje nasta, a runde uz isprike do danas traju.
„Ljubav je pukla – živjela ljubav!“ reče na šanku jedna glista.
Prijatelji zapiše fijaker i zaradu hasnu,
Do avanture nove, ostajte zdravo & *hasta la vista*!!!

PAJAC

Dogodilo se zlo i čovjek je završio u zatvoru. Nije bio ni mlad ni star, ni dobar ni loš, ali je bio dovoljno glup i dovoljno nes(p)retan da bi ga osudili. Nakon žestoke grupne tučnjave u seoskoj birtiji bio je proglašen jedinim krivcem za smrt nekog nevoljnika kojeg čak nije ni poznavao. Prijeke ćudi kakav je bio, neugledan, neoženjen, bez potomstva ili imanja, uvijek nečiji slugan, uvijek nezadovoljan, učinio se Općinskom sudcu idealnom žrtvom. Svi ostali sudionici tučnjave, odreda oženjeni ljudi, dobili su nekakve uvjetne kazne, a ovaj nesretnik lijepih dvadeset godina zatvora. Nakon nekoliko godina zaboravio je čak i povod onoj svađi. Zaboravio je sustolnike i žrtvu, zaboravio sav svoj prethodni život i prepustio se sudbini. U početku ga je pekla nepravda jer doista se nije smatrao krivcem za nedjelo što mu ga pripisaše. Bunio se, a pobune su ga koštale. Nakon pritužbe zbog male porcije, dobio bi još manju. Nakon protesta zbog „radnog" mjesta, dobio bi još gore. Nakon svađe sa stražarom, dobio bi samicu. Tako je malo po malo zgasnuo žar pobuna na učinjene mu nepravde. Postao je, a to je u takvim sredinama idealno, nevidljiv. Vukao se uokolo, odrađivao svoje i uglavnom šutio. Prijatelja nije stekao, a baš ni nekih neprijatelja. Zbog ružna i nezgrapna izgleda, klonili su ga se svi. Ponekad bi se na upit o sebi samo nakreveljio. Tako su mu prišili i nadimak u skladu s izgledom – prozvali ga Pajacem. Onako nikakav, bez snova, tek kada se prestao osvrtati unazad, probudio je u sebi neke želje o kojima nikome nije govorio. „Kad izađem, ako ikad izađem, potražit ću posao u cirkusu. Ljudi u cirkusu rado prigrle nevidljive ljude. Ne smeta im ni nečija samoća ni nečija ružnoća. Uvijek se možeš brinuti o nekoj od cirkuskih životinja, a to sam cijeli život radio po tuđim štalama. To je jedino znam." Tako je razmišljao i tome se nadao naš Pajac.

Kao dječak, rođen pod sirotinjskom zvijezdom, zavidio je vršnjacima na obitelji. Svoje roditelje gotovo da i nije poznavao. Kada su oni u nekoj poplavi stradali, siroče su, kako to biva na seoskim imanjima, udomili u dobrostojećoj obitelji kao gladna usta, ali i par vrijednih ruku. Spavao je u štaglju, jeo sa služinčadi i, osim povremenih čarki s vršnjacima, nije mu bilo tako loše. Poočima je zvao imenom, a osim zapovijedi ili potvrde učinjenog, rijetko bi riječ prozborili. Pomajka je imala dovoljno brige sa svojim deranima pa je zatomila ljubav prema „dogoncu", osim ponekad o blagdanima kad je po njoj ulovio bolji zalogaj i kakav komad kolača. Život mu je prolazio ni lijep ni ružan, s nekim povremenim prekidima, prigodom svetkovina i blagdana. Bilo je oluja i nevremena koja su desetkovala urod, pa nekih iznenadnih smrti i opijela što se ukrug vrte sa svadbama i rođenjima. Bilo je odlazaka za kruhom, odlazaka u nečiji rat, odlazaka zbog škole ili službe. A bilo je i dolazaka. Na primjer, mjesni brijač bio je povratnik iz grada. Otvorio je krčmu i čitaonicu u jednom lokalu. Čak je po potrebi radio i kao zubar. Njemu su hodočastili radi friških novina na stalcima od trstike i radi prvog televizora u selu. Neke bake su mu spravljale kolače za slučajne i otmjenije namjernike. Čak je i nekoliko soba na katu otvorio zatreba li nekome prenoćište. Posao bi cvao da je bio sam u selu. Imao je konkurenta, i to upravo preko puta svoje krčme. A taj je bio starosjedilac i k tome ambiciozan. Kao dobar vinogradar i vinar, imao se s čime hvaliti i čime trgovati. Svoju je krčmu nazvao „Bolje tu nego tam". Imao je prostrano dvorište pod brajdom i hlad za one koji vole piti na zraku. Počesto se tu skupljalo neko svatovsko ili blagdansko društvo. Konkurenti su se pitali je li bolje *tu* ili *tam*? Upravo je zavada susjednih krčmi postala razlogom tučnjave po kojoj se Pajac „proslavio".

Iz boljih vremena koje su prebrisale gorčinu zatvora, Pajac bi se između rijetkih uspomena rado sjetio ringišpila u selu i rijetkih zabavljača, pjesme cigana s rasplesanim medvjedom i povika gatare „Miš bijeli sreću dijeli!". Kako je bivao stariji, sve češće su mu se vraćale te slike putujuće družine s vrtuljkom i desetak musavih likova, što bi sve od sebe dali za onaj tvrdi i teško zarađeni kruh.

„Bolje tam nego tu", umovao je Pajac i nakon što je dopao zatvora. A miš iz sjećanja dijelio je sreću kako kome. Obično bi nakon podražaja nagradom, zubićima izvlačio ceduljice iz šešira s „proročanstvima" za onog tko bi platio. Ostvarene i neostvarene želje tako su imale potvrdu prevare ili nečiju pročitanu sudbinu. Znajući narav ljudi, gatara je pronalazila razne odgovore na pitanja o ljubavnim jadima i svakojakim intrigama s ovim ili onim ishodom. I kad bi se dogodilo da je netko nezadovoljan prerevno povjerovao mišjoj sreći-ci, cirkus bi već bio predaleko za reklamacije nasamarenih. Pare potrošene na sijeno ili pivo nisu

se mogle vratiti. Do željenog povratka družine o kakvom novom proštenju, ionako bi sve već bilo zaboravljeno.

Kotač vremena okrenuo se puno puta i Pajac je osijedio. Sjedeći u zatvorskoj kuhinji nakon napornog pranja suđa zurio je u svoje sijede vlasi na komadu zrcala obješenom o zid. I učas mu se učinilo da, osim sjedina, uz kante za otpad vidi bijelog miša. To je bilo načas pa pomisli kako je „prolupao“. Za sljedeće smjene, gonjen radoznalošću, strpljivo je čekao. I dočekao. Miš se ponovno pojavio i na nagli okret Pajaca – zbrisao. Nije to bio crni štakor, a ni sivi poljski ili kućni miš. Sad već uvjeren da nije poludio, Pajac se sve češće javljao za rad u kuhinji. Ostalima se taj posao nije milio, pa im je odgovaralo puštati čudaka da radi. Na kraju se miš navikao na prisutnost Pajaca, a ovaj mu je jednom i zapjevao: „Ako si onaj što sreću dijeli, nije ti mjesto u ovoj „kapeli“; ako si bijeli bratac, miš pravi, iz mrskog zatvora me izbavi...“ Miš je na jednostavnu skladbicu i na iznenađenje Pajaca – zaplesao. Ili se bar to tako ovome učinilo. „Miš bijeli sreću dijeli“, odzvanjalo je Pajacu i u snovima. Sad je nakon pobijeđenog početnog nepovjerenja miš prihvatio „slastice“ na koje ga je mamio Pajac. Gotovo da mu je jeo iz ruke. A stražari i kompanjoni u zatvoru primijetili su neobičnu promjenu na starom uzniku. Postao je naglo prema svima ljubazan i susretljiv. Gotovo do neprepoznatljivosti. Zaključili su da je obolio. Tako ga je upravitelj dao pozvati u svoju kancelariju raspitiujući se o njegovome zdravlju i potrebama. Kao odgovor dobio je zahvalu Pajaca zbog te pažnje i bio zamoljen za samo jednu stvar, a to je da bi, uz rad u kuhinji, volio biti sam u ćeliji. Upravitelj je nakon njegovih petnaest godina odslužene kazne pomislio: „Ovaj je stvarno pri kraju“ i tako mu udovoljio. Od ćelije do praonice suđa i nije dug put. Revnost u poslu mu se isplatila pa je tako uspio pronaći način da šverca svoju bijelu mišicu. Skužio je da je u pitanju mišica i nadjenuo joj je ime Muza, i to s pravom. Stražari na njega nisu obraćali pažnju, a kompanjoni iz menze uskoro su ga zaboravili. Kad bi u samoći svoje ćelije pjevušio ono „Miš bijeli...“, družica Muza okrenula bi se u taktu, onako na dvije nožice, i razvukla osmijeh na starčevu licu. Naškrabao je nekoliko riječi na različite papiriće, gurnuo ih u kapu, a onda Muzi ponudio zrno kukuruza i presavijene papiriće. Ponovio je to više puta nudeći izbor od desetak riječi. Pisao je riječi važne zatvorenicima. Na primjer TUGA, RADOST, PAKET, POSJET, KAZNA... Zaprepastio se kad je nakon papirića na kojemu je ispisao riječ KAZNA, tri puta zaredom Muza izvukla riječ POMILOVANJE. Još više je bio zatečen kada su ga nakon nekog vremena obavijestili kako je nakon odsluženih punih petnaest godina i dobra vladanja – pomilovan. Bit će da se upravitelju činilo da mu se stvarno bliži kraj, a to se u zatvoru smatra nevoljom s puno papirologije. Bilo kako bilo, pozvan je pred komisiju, isplaćen s nešto mizerne zarade, obučen u „civil“, nečije suvišno radno odijelo, i upućen u isto selo, na imanje odavno pokojnog poočima, jedinu adresu koju je imao. Uz napomenu: javiti se s otpusnicom lokalnoj stanici policije.

U selu ga je dočekala ladanjska tišina. Pojavio se na vratima policijske stanice, predao potvrdu slobodnog čovjeka. Nakon duga čekanja jedan ga policajac odvede imanju njegova poočima. Tamo su sada živjele obitelji djece s unucima onog čovjeka koji ga je usvojio. Policajac je dugo u diskreciji razgovarao s domaćinima, a ovi su nervozno gestikulirali, očito teško prihvaćajući nezvanog gosta. Na kraju duge rasprave pokazaše mu ono isto mjesto u štaglju: slamnati ležaj gdje je zadnji put spavao prije puno, puno godina, uz uvjet da prije toga počisti stajsku nečistoću. I to samo za ovu noć. Policajac je obećao doći sutra kad riješi novi smještaj za pridošlicu. Pajac ga nije čekao. Prije zore, ispraćen lavežom pasa, krenuo je između vinograda i njiva, niz livade i polja prema zapadu.

Ni sretan ni tužan, s putom pod nogama, bez plana i moći izbora, stao je da se odmori u šumarku uz cestu. Otežalih nogu, baš mu se i nije pješačilo. Izvadio je komad kruha na kuhinjsku krpu, rubac ponesen iz zatvora kao uspomenu na onu kuhinju, i nahranio Muzu. Otpjevao joj je “Sad kad si me izbavila ćuze, moja Muzo, ne daj da te drugi muze, pokaži mi pravi put jer ja sam ti star i glup. U selu me čekaju neljudi, stoka, stara štala, nije je šala. Ne čeka me nitko, svršit ću u tami. Ja i ti smo na tom svijetu sami...“ Muza se vrtjela u suknjici skrojenoj od salveta i, kad joj je servirana hrpa papirića, izbor za nastavak puta, ona stane. Presavijeni papirići nudili su odgovor. Na jednom je pisalo MOJE SELO, na drugome GRAD, i tako redom... STOKA, CIRKUS, MORE, UBOŽNICA, GLAD, CESTA, ZIMA, MILOSTINJA, PROVALIJA..., sve mogućnosti za starog bivšeg zatvorenika. Muza pažljivo odabere papirić, a Pajac ga, pritisnut mukom, prihvati i sporo razmota. Na papiriću je pisalo CIRKUS. Sad se već počeo toliko smijati da ne bi stao da ga nije prenuo zvižduk vlaka u daljini. Doista, to je bio vlak. Duga kompozicija teretnih vagona zamicala je među niske brežuljke na hori-

zontu. Pajac je dobio odgovor. Pokupio je prnje i krenuo s Muzom u džepu prema nevidljivoj pruzi. Skopčao je i sam da one družine s ringišpilom sigurno više nema. Ako je putovati, lakše je to učiniti vlakom nego li rasklimanim kolima. Selo je u mislima prekrižio i pritom je odmah osjetio olakšanje. Kako su se kroz polja približavali tračnicama vlaka, na zastancima – Muza je plesala. Opijeni mirisom zemlje, poljskog cvijeća i cvrkutom ptica, odjednom pokrenuta zamrla osjetila stvoriše posve nov doživljaj sreće. Sretali su putem rijetke poljodjelce i za Muzin ples dobivali koji novčić ili zalogaj. Siromašan kraj, a tako bogat ljepotom prirode i širinom vedrog neba. Čudio se Pajac čistom zraku nakon smrdljive zatvorske kuhinje. Voda u potoku učinila mu se eliksirom, a ubrana voćka pravim blagom. Prvi je put progledao svojim očima i učinilo mu se da vidi raj. A možda je to i bio raj. Ako jest, onda bi i Stvoritelju raja trebalo zahvaljivati, pa makar i za ovaj rijedak časak doživljene sreće.

Kasno poslijepodne naišli su na tračnice. Uredili su bivak i zanoćili u vrbiku pored potoka koji je pratio prugu. Čekali su dan, pa još jedan, sve dok se nije pojavio vlak s vagonima okićenim šarenim zastavicama. Zaustavio se uz oštar zvižduk, posve zaogrnut oblakom pare iz stare lokomotive. Pajacu je taj oblak bio malko sumnjiv, ali kad su se srednja dvostruka vrata stambenog vagona rastvorila, a niz spuštene stepenice prostro sag, više nije bilo sumnje. Čekali su upravo njega i, eto, dočekali. S nevjericom je gledao nasmijana lica klaunova, dresera u smokinzima, akrobate trapeza i balerine u pripijenim blještavim opravama. Raširene ruke u pozdrav dobrodošlice značile su samo jedno: konačno je kod kuće. Iz sljedećeg vagona dopirala je rika lavova s dodatkom slonovskih trublji, a iza je, na rampi otvorenog vagona, pun šarenih žaruljica blistao vrtuljak.

„Miš bijeli sreću dijeli!“ uzvikivali su dok se Muza okretala na dlanu starog Pajaca. On je, penjući se ulaznom rampom, skinuo kapu, uljudno pozdravio klanjajući se špaliru lijevo i desno, pa ušao u salon vagona. Vlak je uz škripu krenuo. Stara ciganka, gatara zamotana u šarene marame iz nekadašnjih vremena i direktor Cilindar, puni poštovanja dopratiše Pajaca do dubokog, kožom presvučenog naslonjača, gdje ovaj na kraju, svladan silnim uzbuđenjem, zaspa.

Tako su ga seljaci s obližnjih polja pronašli naslonjenog na vrbu, prekriženih ruku, s blaženim osmjehom. Oko njega su bili razbacani papirići s nekim riječima bezveze, dok je među prstima držao onaj na kojemu je pisalo NOVO PUTOVANJE. Bijelog miša nitko nije vidio, a i da jest, bila bi to sasvim obična pojava. Mi znamo da se Muza zbog svog posla uputila dijeliti sreću u neku drugu priču. Jer tako mora biti.

UTOPIJA

Dnevničke bilješke iz 2017.

JEDNOG PONEDJELJKA... Sunce se igra skrivača s oblacima, a ja s njim lovice. U prirodi ništa nije problematično osim ljudi i (kako to gordo zvuči) čovjeka. Nema priroda problema ni s čim (ili s kim) osim s ljudima. Odavno, sve što radimo uz nastojanje da preživimo, sva naša umjetnost, filozofija, etika, moral, znanost općenito – idu za tim da pronađu neku vrstu ravnoteže između čovjeka i prirode. Brački pjesnik (D. Štambuk) piše kao svoj svetopisamski sažetak: Alfa: Služi da bi bio savršen – budi savršen da bi služio; Omega: Ljubi da bi bio savršen – budi savršen da bi ljubio .... i dodaje: Zaborave li usne jezik poljubaca, moraju naučiti riječi molitve... Koliko li je lakše govoriti nego činiti? Koliko je teško biti vjerodostojan, isto govoriti i činiti. Vjerovati u dobro i BITI svoj u svijetu punom stranputica. Ej, te stranpu - tice, moje suđenice, igraju sa mnom „mice“. Ja ih tjeram, zaobilazim, a rugaju mi se u lice. Trenutno u Zagrebu podstanar, a na moru „bablje ljeto“, berba grožđa i maslina, miris kadulje, ružmarina, smilja, mladog vina... Sve mi je to ovog časa predaleko. Putnik sam, i to je sudbina i moje pravo. Služim svrsi putovanja pa i kad to nije posve zdravo. Koliko god se trudim biti ozbiljan (ili me na to tjeraju), svijet mi sve više sliči na komediju. Veseliji i najvrjedniji dio su, naravno, unučići, ali su mi zbog dramskih zapleta često nedostupni. Bavim se najviše starcima i svojom djecom, starim autom i svojim nogama. To je za krepat. Obišao sam u Umjetničkom paviljonu razglašenu izložbu radova velikih francuskih umjetnika (od reda prvaci: Picasso, Braque, Chagall, Miro...), a kako je bio lijep dan, najbolje mi je „sjela“ kugla sladoleda od čokolade. Iz susjednog kafića gledao sam park Zrinjevac pun šetača kao bombonjera bajadera. Okupanih vrlo impresionistički jesenjim suncem. U jednoj sam dami s buketom cvijeća pod modro-bijelim šeširićem načas prepoznao Moneta. Bilo je to jučer, u nedjelju, na sam nacionalni praznik. Osjećao sam se nekako svečano i toplo pa sam morao nešto napisati.

JEDNE SUBOTE... Spremio sam pronađene stare fotografije u album. To su bili zapisi nekih veselih dana prije... koliko ono vremena? Čini se davno. Možda zbog toga ovog trena pada kiša. Puni tišinu daljina šapatom uspomena. Onda nisam znao da će mi one danas značiti – pjevati uspavanke.

JEDNE SRIJEDE... U istoj ediciji kao i Bubalo pojavila se i zbirčica Nikole Šopa. Prepisujem pjesmu za laku noć i mislim na sutrašnji dan. Povratak s Hvara (iz Jelse) katamaranom u 6 h ujutro, po magli i mraku uz +5 celzija. Put po bonaci od nekih pola sata daje ti priliku da „uploviš“ u svitanje dana. Svjetlo istoka nazire se u beskrajnom mliječnom plavetnilu bez zvukova, osim one lupe vlastitih koraka po mokrom kamenu rive. Vlaga je 100 % i probija do kosti. Nema čvrstih obrisa ni granice između kopna, mora i neba. Onda se autom serpentinama penjem na onih 350 m nadmorske visine do svojeg doma. Prije nego li cesta skrene s otočke rivijere u unutrašnjost, izađe se iz zone magle u kamenit brdski pejzaž. Izronivši iz sivila u plavet vedrog neba, otvori se s lijeve strane moooore magle prostrte kao bijela livada sve do horizonta. Nešto niže desno, iz te bjeline viri narančasti vršak Hvara, a iza njega i daleko Biokovo, sa snježnom kapom na vrhu. Svi vrhovi su pozlaćeni prvim zrakama sakrivenog sunca, biblijske ljepote. I kako se dan rastvarao, tako se i cesta pozlaćena suncem široko odmotavala između čempresa, vinograda, maslinika ili pustoši vabeći blizinu doma. U tri dana odsustva dobro ohlađena kuhinja i ognjište vapiju za vatricom. A ja za vrućom kavom. Pod kapom i u kaputu još sam dobrih sat vremena, sve dok *kužinu* nije malko ugrijala vatra česmine iz peći. I onda je čarolija nestala, ustuknula pred kolotečinom. Jer iako je svanuo lijep i sunčan dan, trebat će dosta vremena da se, nakon nekoliko dana škrtih snom, vratim u normalu. Dobio sam narudžbu za vitraj, a to znači novo putovanje. Eto, popeo sam se iznad mora magle nad modrim morem u novo more pitanja. Zasukao rukave. Najprije ću nacijepati drva.

S ONE STRANE VRATA (Nikola Šop)

Sad novi je čas, učenje nepojamno,
kad nova otkrića ljepote
bivaju sluhom.

Sad spuštaj sluh na mjesta,
koja ti dajem.

Dobro, dobro, prislonio si sada sluh,
dobro, i to ti prija,

sad čuješ kako se ljepota u oblik svija.

I JOŠ JEDNOG PETKA... Auč! Zaspao sam sinoć za stolom. Skoro sam ga zveknuo glavom. Smotala me vrela blizina peći na drva. Vani resko dere bura, pojačava dojam opće odrezanosti od svijeta. U titraju sna (opet snovi) bio sam kapetan nasukanog broda, do pola potonulog u pličinama. Nasukan kao kit. Bijeli kit kapetana Ahaba ili onaj Jonin, ili jedan od onih trideset nasukanih neki dan na obalama Venezuele. Nasukan u san. Između ogromnih lebdećih ukrasa za novogodišnju jelku, negdje prema suncu, manevrirale su iznad mene nasukanog pretpotopne ptičurine – pterodaktili, kao lešinari, derući se prodorno, i tako me prenuli iz sna. Svašta! Jutro je, a sunce i vedro nebo varaju osjetila jer bura je pojačala tempo i ponovo „kurim“ peć kao snovolovku. A zapravo treba izaći van i iskeziti zube ostatku svijeta, iskoračiti iza vlastitih barikada. Po povratku iz Zagreba dočekao me opustošen vrt. Osamdesetak mojih kupusnjača (verzota, raštike, cvjetače, rice, pupčara, brokule ...) i drugih vrsta satrale su koze nekih od susjeda. Svjedoka nema, a moju će zimnicu pomusti i nekome prodati za zdravlje. I to je Brač. Tako se prispodoba iz sna, ona o nasukanosti i lešinarima, uobličava u zbilju. Lijepim osmijeh i više nemam s vrtom brige. Živio Lidl & Konzum. Lijepo. Ovo pišem kao zabavu da ne mislim na svoje viroze i ostale neke groze. Odoh opet nacijepati drva da se zagrijem. Ova peć ih ždere, a boravak se noću ohladi kao šator. U sobi se ne loži i kad ovako zapuše, dobro je u krevetu navući i kapu i čarape. Termofori su zaboravljen luksuz, a ni onih starih masivnih štednjaka u kojima se grijao šamot više nema. O čemu to ja, a prava zima nije ni počela. Očito trebam nešto jače da se zagrijem. Odigrat ću novogodišnju lutriju (Bahami ili Sibir), a dobro bi mi došlo i putovanje u neke toplice. Ako ikad dobijem na lutriji, svakako ću to dobro iskoristiti. Možda i snimim film (u snu, naravno) o jednom takvom događaju. I o tome kako više neće trebati s mukom raditi za „kruh svagdašnji“, već samo iz gušta, za radost darivanja i razna daleka putovanja. Meljem, nema veze. Ostavit ćemo svu sivu pasivu Staroj, aktivu svjetla prenijeti Novoj godini pa iz početka i s optimizmom i s mukom...

Listam slikovnicu iz svoje biblioteke što mi ju je svojevremeno još 1993. poklonio fra Antun H. Mami me šarena naslovnica DAS GROSSE BILDER-BUCH ZUM SCHREIBEN (Gemalt von Friedrich Hechelmann). Ispod toga piše Geschrieben von... i dalje ništa.

Oslikana je od A do X listova velikog formata ilustracijama i maštom gospodina Friedricha, bez teksta. Listovi predviđeni za tekst ostadoše prazni radi onoga tko će Geschrieben... prema osliku napisati tekst, pretpostavljam. Valjda je zima u pustari idealno mjesto za uz toplu peć pustiti mašti na volju. Upalio sam stari laptop i krenuo. Pa to baš i ne ide tako od prve. Uplela se u sve to „Čarobna frula“ s radija. Bajka s bajkom i započinjem VORWORT. Zaboravio sam da ne znam njemački i da nemam pojma kamo bi me prijevod predgovora mogao odvesti. To ću obaviti na kraju kada izredam svoje priče u tuđoj slikovnici. Tako je jedne zimske večeri krenulo skupljanje priča. Zapravo je svaka knjiga – „Knjiga od čudesa“. Nudi osobna viđenja, osobna putovanja, svijet koji ponekad interferira s događajima ili snovima, sjećanjima ili nadama, dotičući čas zemlju, čas samo nebo. Vrelo slika uvire u priču, čineći veliku slikovnicu zbog koje se ispunja i širi sam svemir. Što je pri tome stvarno, a što izmaštano – i nije važno. Univerzalni princip je svjetlo dobra koje nadvladava sve prepreke mraka, i to vrijedi borbe. Eto, i ova mi slikovnica nudi neka vrata na koja mogu ući u zbilji i snovima, makar i zalutati u labirintima negdje između svih mogućih svjetova koje vrijeme ne dotiče.

UTOPIJA se krije iza velikih mjedenih vrata skrivenih pogledu iza silnog vodopada koji natapa snove. Oni onda plove morem i rijekama, potocima nadzemlja i podzemlja, vraćajući se kružno kao oblaci, magla, kiša, inje, snijeg ... Putujući je to element, metamorf od kojeg smo i sami sazdani. Iznad vodopada je u nedogledu Nebesko jezero. Kanjoni koji stežu vodopad, ponekad premošteni mostovima od snova, grade nove svjetove kojima putuju fantastični istraživači. Oni ne znaju što ih na tom putu čeka i u koji će prostor ili u čiji će san upasti. Pandan su nekim prostorima zbilje što pomaže snalaženju, ali to može i prevariti tragača. Oprez je nužan kao u priči o Ivici i Marici. Umjesto komadića kruha potrebno je ostaviti trajnije tragove kako bi povratak u svoj svijet bio moguć. Izgubiti se, posve zalutati, ponekad i nije pametno. Treba ići putem dorečenih pravila ili stvoriti vlastita. Popis za sretan put. Inače se možeš zateći u „Osinjaku“ ili pravom osinjaku. Upasti na ručak Agamemnomu, ispasti iz svemirskog lifta. Vrata iza onih dobrih vrata mogu biti tek mamac za naivne. I prohodne prtine znaju odvesti tragače u nesigurnost, a ni karavane ucrtanih putova ne jamče sigurnost. Ratovi su pogibeljni u snovima kao i u zbilji. Još uvijek se na nekim paralelama i meridijanima križaju ostatci poganskih mitova, mnoštva zaboravljenih i tajnih svjetova koji opojno mirišu nudeći samo ružna buđenja. Zlo i tama obavijaju najinteresantnija na-

lazišta prapovijesnih blaga. Izbor traži spremnost fizičke kondicije, spretnosti i lukavstva. Nebrojeno je Zlatnih runa i Čarobnih vodenica. Nerijetko se događaju prevare. Usneš kao vitez, a probudiš se kao magarac. Sve to kao zavodljiva putovanja nude stare i nove knjige.

Nešto poput Priče o Noćnom Paunčetu, leptiru koji je povjerovao Jarcu da su nebeske zvijezde zlatnici. Trebalo bi samo oteti Najpijevca, uspavati ga, začepiti mu kljun da ne probudi Zoru i pobrati zlatnika koliko ti treba. Potom njima možeš kupiti makar kopiju ključa onih mjedenih vrata ispod vodopada. Izaći u vanjski svijet preobražen po želji i, najvažnije od svega, produljiti svoj jednodnevni život. Jarac je zapravo htio prevariti Najpijevca, odvući ga od vrta kojim je želio vladati sam. Najpijevac je naime, uz Zoru, budio i savjesti. Probuđene savjesti opasan su takmac Jarčevim planovima da zagospodari bićima vrta. Prevrtljivac, dvostrukih mjerila, ni dobar ni zao, živio je od sitnih spletki. Pretvorio je prevaru u posao, a da ni sam nije znao zašto to radi. Pa ipak, bio je svjestan da svijetom, kao i vrtom, vladaju viši zakoni. A budući da je bio svjestan da ne može služiti dva gospodara, priklonio se onom koji ne voli Zoru. I tako je iskoristio Paunče. Leptir je ponio zvijezdanom nebu i Jarca i uspavanog Najpijevca. Nije znao da su visine najviših stabala u šumi pune smole. I kad se odlučio na tren odmoriti, slijepila su mu se krila, dok „zlatnici“ noćnog neba bijahu sve jednako daleko. Letkolica zapeše za neku granu, a Jarac i Najpijevac se strmoglaviše u dubinu. Najpijevac se u tom trenu probudio i, kako je donekle znao letjeti, spasi svoju glavu. Nedugo potom probudi Zoru. Jarac nije bio te sreće. Usred vrta, gdje je silinom pao, ostala je samo rupa. Poslije je taj ožiljak zarastao travom. A Paunče, kad je konačno uz pomoć subraće izbavljeno smole, poleti s teškoćom. Zauvijek je od tad trom i nezgrapan letač, gotovo prizemljen. Zaboravio je svoj let k zvijezdama i želju da zlatnicima produlji svoje trajanje. Je li to nekome pouka, ne znam. Priča je takva kakvu sam je čuo, tako ju je slikar oslikao, a takvu vam je i prenosim.

KOSTI ZEMLJE

Pri usponu na Planinu ni o čemu nisam razmišljao. Bio sam zaokupljen isključivo traženjem prikladnog gazišta za stopala na strmoj, jedva vidljivoj kamenoj stazi hrpta. Tek letimice bih bacio pogled na provalije s lijeva i desna, i na predvodnika na konopu. Lupu planinarskih cokula i naše teško disanje odnosio je sobom u daljinu fijuk vjetra. Iako je bilo rano ljeto, trebalo je na toj visini, uz veranje liticama, svladati i studen. Snijeg se još držao sjeverne strane vrhova. Za dana i kad bi kroz oblake i maglu provirilo sunce, bilo je podnošljivo, ali noć je zato bila prava pokora. Petero nas je krenulo na ovaj „osvajački" pohod. Natovareni svom potrebnom opremom za dva noćna kampa, s mukom smo se probijali prema vrhu. Prvu smo noć proveli na brisanom prostoru. Jedini način da se obranimo od žestokog vjetra bio je zaklon od kamenja koje smo navukli oko sjeverne strane šatora. Umotani u debele vreće za spavanje, u njemu smo bez sna drhtali dok se nije razdanilo. A dan je bio mračan, tek nešto svjetliji od noći. Više je mirisalo na zimu nego na ljeto. Jedino se po zelenoj mahovini i lišajevima obraslom kamenju dalo naslutiti ovo godišnje doba. Pri usponu smo se čuvali tog opasnog zelenila. Mamilo je oko, ali je bilo sklizavo i nekako sluzavo živo. Jednom kad smo se domogli hrpta nakon gadnog uspona, ostalo nam je kilometre puta laganijeg uspona paziti samo na usku, zapravo vrlo usku stazu i tek rijetka proširenja za odmor. Tu bismo spustili svoje naprtnjače i osluškivali vjetar koji je svirao, tulio, jecao... jezivo, gotovo kao da nam se glasom obraća. Ova ekspedicija nije organizirana radi sportskog nadmetanja. Lokalna gorska služba poslala je nas, iskusnije planinare, u izvide. Nešto se čudno zbilo u Planini zadnji put prilikom markiranja staze za planinare avanturiste. Na samom vrhu nalazilo se proširenje zvano Grba. Tamo su ambiciozni momci iz Turističke zajednice naumili izgraditi Stup. Ne postaviti običan stup, nego izgraditi čeličnu piramidu koja nadvisuje sve četiri strane Planine poput kapetanskog mosta. Na vrhu je postavljen gromobran zamišljen da lovi elektricitet munja i sprema ga u postrojenje podnožja. Razne su ideje rođene oko pitanja što učiniti s tom golemom energijom. No to je predmet istraživanja učenjaka Grada pod Planinom. Legende govore da se ona nekoć zvala Zmijskim brdom. Ostale su u predaji i neke zastrašujuće priče kojima su nas, tada djecu, strašili da nam ne bi palo na pamet pentranje po toj sklizavoj vrleti. I to je „palilo". Planina ni za lijepog vremena nije izgledala gostoljubivo. Na pola puta prema dugom hrptu uvijek bi se digle magle i oblaci, a jak vjetar iznad ne bi ih razgonio, više ih je pritiskao prema dolini...

Predvodio nas je Stipe. Na razmaku nekih 5-6 metara slijedili smo ga, ja zvani Mirko, Ico iz GSS-a, onda Zdravko iz Turističke zajednice i prof. Lenard – jedini član zlosretne prošle ekspedicije. Bili smo labavo navezani za konop dovoljno čvrstim, a lako razvezivim čvorom, svi povezani za slučaj da se netko oklizne. Tako svatko sa svojim mislima, nismo previše pitali o svrsi poduhvata. Faktički, tek smo izvidnica ekipe koja je trebala dovršiti svoj posao. Trebalo je ustanoviti stanje i možda spašavati dragocjenu opremu nakon naglog uzmaka prošle ekspedicije. Tom je prigodom jedan član zaglavio pod nejasnim okolnostima, što je ostale natjeralo da odustanu od radova i s nesretnikom krenu u dolinu. U našoj družini posebno je bio šutljiv Lenard. Imao sam dojam da ga nikakva sila ne bi natjerala da govori o prošlom iskustvu pa ga ništa i nisam pitao. Iz magle je izvirio vrh Grbe prema kojem je vijugao svijetli kameni hrbat. S ove distance vidjelo se kako se iza platoa Grbe hrbat nastavlja i bijeli u magli. Nakon pružanja, možda kilometar, naglo se spuštao, zaokrećući sto osamdeset stupnjeva ulijevo, tvoreći s te strane dubok mračni kanjon. Stjenoviti je masiv tako bio svinut hrptom poput divovskog guštera koji se osvrnuo unatrag, a čija je glava utonula niže u duboku maglu. Malo me prođoše srsi od usporedbe koja mi se nametnula sama po sebi. Svemu je kriva neobična tajanstvenost koja se plela oko razloga ovog planinarenja. Za onog stradalog govorilo se da je stradao u padu, ali i da je bio gadno opečen. Nisam bio neki fan ove družbe. Mene je ionako Stipe uključio kao alpinista s iskustvom i kao „šerpu", nosača. Put i vrijeme povratka odredit ćemo naknadno po obavljenom zadatku. A što bi to bilo, nije nam do kraja rečeno.

Primicanje platou Grbe teklo je usporeno zbog vjetra koji se pojačavao. Logor za noćenje planirali smo postaviti u podnožju nedovršene konstrukcije i tornja koji se već nazirao kontra tamnosivog neba. Sam vrh, prošaran pramenovima magle u kovitlacu i povremenim bljeskom munja u oblacima, nije puno obećavao, no bili smo umorni i očekivali čvr-

sti zaklon u slučaju oluje. To nas je tjeralo naprijed. Nakon relativno blagog spusta do podnožja Grbe čekao nas je opet nagli uspon nekih dvjesto metara do vrha. Prethodnici su srećom prosjekli stazu u kamenoj vrleti i osigurali je uporištima i čeličnom sajlom koju smo mogli pratiti poput rukohvata. Rekoh srećom, jer vidljivost se na mahove smanjivala na svega par koraka. I pored pomoći postavljene sajle, vjetar nas je šibao takvom silinom, braneći nam uspon, da smo zajedno s teretom mlatili čas lijevo, čas desno o stijene usjeka, vukući za sobom drugove navezane ispod, dok su se ojačanja na koljenima hlača i kožne rukavice kidale u rite. Nemoguće je bilo i stati i odustati. Sada, već ugroženi, dali smo sve od sebe vukući uzbrdo zadnju dvojicu manje vičnih penjača. Iznenadne oluje nisu mi nepoznanica, ali ovo je bilo previše. Sitne kapi pomiješane s prašinom i ledom poput iglica zabijale su se u otkriveni dio lica čineći zaštitne naočale beskorisnima.

To mučenje trajalo je kao „vječnost“. Nekako smo baš promrzli doteturali u betonsko podnožje tornja, s mukom skinuli rezu s prilično masivnih metalnih vrata iznutra obloženih drvom, i odjednom utonuli u mrak i tišinu. Zvižduk vjetra je nestao. Naše kašljucanje i hukanje pomiješalo se sa zveketom opreme koju smo pobacali po mraku uokolo, dok netko nije užegao spasonosno svjetlo. Najprije žižak, a onda prvu lampu, i konačno smo nakon dugo vremena vidjeli zajapurena lica svojih suputnika. Sve bez riječi. Trebalo nam je dosta da se priberemo i donekle uredimo bivak za noć. Četvrtasta prostorija od kojih dvadesetak kvadrata imala je „odušak“ na sredini stropa, kroz koju se poput jarbola spuštala neka cijev izbačena sa svog sidrišta u podu. Zid suprotno od ulaznih vrata, dijelom prekriven kablovima i radnim konzolama punih instrumenata, odavao je nered s nekim još neotvorenim kutijama, dijelovima elektronike slično antenskim uređajima, ekranima optike i osciloskopa, tastaturama uglavnom nepoznate mi svrhe. Raskrčili smo i taj dio koliko nam je trebalo da razvučemo vreće po podu uz tri poljska ležaja koja smo ovdje zatekli. Vrijeme se nije smirilo i kroz otvor na stropu dopirali su do nas uzdasi vjetra i bljeskovi munja kao u horor filmovima, no bili smo previše umorni da bi nam to smetalo. Oluja je tutnjala niže Grbe i njen pravi bijes nije nas dohvatio. Zaspali smo kao klade.

Dan se s mukom probio kroz tminu oblaka i ono malo svjetla uokolo tornja dalo nam je naslutiti dramu koja se odvijala među graditeljima na tom čudnom gradilištu. Nakon noćnog odmora Lenard je „proradio“. Probudila nas je njegova užurbana aktivnost oko uređaja i konzola vezanih za konstrukciju tornja. Okupljene oko doručka obavijestio nas je o svrsi svoga dolaska. „Hvatač munja“, kako ga je nazvao, zbog nečije pogreške izbačen je iz svog ležaja i cijeli je projekt doveden u pitanje. A projekt se navodno ticao uspostavljanja svjetlosnog i radio fara s čitavim nizom antenskih sklopova, komunikacijske opreme uz prigušivače koji uhvaćenu energiju munja „skladište“ u podzemne komore ispod tornja. Ova bi se inovacija koristila u tek stvaranoj kontinentelnoj mreži divovskih energetskih postrojenja. Malo poopćeno i maglovito objašnjenje, pomislih. Netko je šaljivo upitao „A da li se Planina s tim slaže“? Stipe, naš alpinac, potom je objasnio kako imamo zaliha za dva do tri dana. Vrijeme je nepredvidljivo, a povratak predviđen za najkasnije prekosutra ujutro. Do tada je na Lenartu da snimi stanje, napravi izvještaj štete i plan radne akcije za one koji dolaze za nama. A mi ostali moramo mu ići na ruku, pomoći da se osnovni sklopovi pokrenu, a ostala oprema, koliko je moguće, zaštiti i konzervira. Shvatili smo da je krenulo po zlu tijekom montaže antenskog jarbola, ili lovca munja, ili... tko zna koja je svrha složene instalacije ugrađene u stup dug desetak metara izbačen iz svog ležišta u podzemlju. Njegov zadak, ili ključ spoja uređaja s podzemnom komorom, izgledao je kao ogromna utičnica s gomilom nastavaka poput složenog skarta. Oznake na podu bile su dijelom spaljene, ali dovoljno jasne da se Stup vrati u ispravan položaj. Sam Stup, naizgled poput ostatka metalne konstrukcije tornja, zapravo je bio upravljiv i podnošljivo težak, učinjen od nama nepoznatog materijala. Njegovi držači poput onih periskopa imali su i neke dodatne funkcije. Oštećena „kapa“ na stropu načinjena od niza brtvi, vanjskih i unutrašnjih prstenova, sličila je blendi starih fotoaparata. Previše pitanja, a premalo odgovora. „Možeš mislit svašta!“. Taj radio-far je očito imao neku svemirsku zadaću ... plelo mi se glavom dok smo prilično primitivnim alatima pokušali „kapi“ oko Stupa vratiti funkciju krovnog čepa. Vjetar je u međuvremenu gotovo stao. Cijeli dan napora da se Stup ispravi urodio je plodom. Za vrijeme dok smo se trudili dovesti u red vodilice stupa na oštećenom tornju, Lenart je operirao sklopkama i kablovima spona u unutrašnjosti betonskog postolja. Nismo znali, a nismo se ni pitali što je s komorama ugrađenima u samo brdo. Brojao sam sate do povratka i bio presretan da nas je ono loše vrijeme načas pustilo u miru. Druga noć protekla je bez senzacija.

Shrvan umorom, sanjao sam povratak doma. Tako mi je promaklo da se Lenart i nije puno odmarao. Aktivan na upravljačkim konzolama do kasna, jednostavno je sjedeći zaspao i tako smo ga uz tinjalicu ujutro zatekli. Od posla, ostalo nam je pokušati spustiti Stup u njegovo ležište i krenuti na put povratka. Stipe je provjeravao Lenarta i njegov posao. Sve sklopnike i prekidače koje je uspio dovesti u red sada je držao isključenima. Stup smo doveli u vertikalu, bio je podešen za uvesti ga u podzemnu utičnicu. Glasali smo smatrajući da bi cijelu stvar u toj fazi trebalo ostaviti u tom stanju pod ključem i otići. Međutim, troje je glasalo da se iskoristi idealno vrijeme i pokuša obaviti zadnje, a to bi, jednostavno rečeno, bilo spojiti utikač i utičnicu, postaviti Stup u kotvu na tlu i tako ga, sigunosti radi, fiksirati. Da skratim, ja sam bio protiv, a priključio mi se i Ico. Nadglasani, iznijeli smo već spremne naprtnjače izvan skloništa, počistili sve iza sebe, upisali fakte u dnevnik i dali ruku ostalima u spuštanju stupa. Naravno, nas dvojica na platfotrmi piramide i oko otvora iznad „kape“, Zdravko na gornjoj vodilici Stupa, a Lenart i Stipe oko same „utičnice“ u bunkeru. Tako smo krenuli u operaciju sidrenja Stupa pod tmurnim oblačnim nebom bez vjetra i s temperaturom okoliša od pet-šest ispod nule. Okretali smo Stup kao periskop, spuštali ga mic po mic vođeni iznutra Lenartom, zapinjali smo na poprečnim vodilicama stupa i odjednom, kad su te prepreke svladane, Stup je uz cvilež vodilica naglo potonuo za četvrtinu svoje duljine. Povukao je za sobom Zdravka kojeg smo kod „kape“ dočekali na ruke. Uz glasni škljocaj i „BUMP!“ sve je stalo. Šok i tajac trajali su kratko. Što smo napravili – ne znam. Tek što smo se skupili pred vratma bunkera, prasnula je munja iz onih oblaka i uz silan tresak pogodila metalnu konstrukciju piramide tornja. Pobacalo nas je uokolo kao krpene lutke. Zatim opet tajac. A onda se začuo tutanj iz dubine zemlje. Pogašeni sklopovi uređaja iznenada su se pokrenuli. Zujalo je i pucalo poput praska vatrometa. Tutanj iz podzemlja sad je nadglasao urlikom taj vatromet. Zemlja se zatresla tako da smo poskakivali poput mrvica na stolu. Zastrašujuće su zaškripale sve kosti zemlje. Instinkt je nalagao bijeg. Stup je, sudeći po vanjskom dijelu, potonuo još dublje, a urlik koji je pratio potres lomio nam je živce. Treslo se u beskraj. S Grbe vidljiv hrbat Planine izvijao se poput leđa guštera. Kroz maglenu koprenu prašine učinilo mi se da u tmini klanca, koji bi činila glava grdobe od Planine, vidim dva plamena oka. Trajalo je trenutak, a onda je novi prasak razvalio bunker izbacivši Stup visoko u zrak gdje se u ognju raspao. Taj spektakl gledao sam stežući svoj konop iz podnožja Grbe. Kako sam se našao tih dvjesto metara niže, ne znam. Tek, bio sam zatečen na širini pred usponom na Grbu. Konop se zategnuo i na drugom kraju vidio sam Icu. Većina je opreme ostala kod piramide. Kad se trešnja tla smirila, i kad smo onako pošteno izubijani i izgrebani prestali drhtati, zazvali smo ostale. Na stazi iznad pojavio se Stipe vukući jedan nabijeni ruksak. Posljednji je sišao s platoa Grbe, ostalu dvojicu nije vidio. U razvalinu se nije usudio ući, a kako smo svi odbačeni eksplozijom na različite strane, sumnjao je da je bilo moguće preživjeti pad niz strminu. Ostalo je, čini se, bila sreća, jer ovo proširenje na kojemu nas je pronašao jedino je sigurno mjesto hrpta. Dozivali smo Lenarta i Zdravka još neko vrijeme. Oblaci su nam se spustili do iznad glava, vjetar je jačao i odlučili smo krenuti natrag i pokušati doprijeti do prvog logora i kakvog-takvog zaklona. Temperatura je naglo pala za desetak stupnjeva. Navezani, spuštali smo se oprezno hrptom. Zemlja je zadrhtala još nekoliko puta. Zadnji drhtaj načas nas je izbacio iz ravnoteže. Skliznuo sam pun jeze niz zjapeću strminu s lijeva. Iskusni Stipe dreknuo je Ici: „Lezi!“, a sam se bacio na desnu strminu. Ostali smo na toj klackalici sretno vezani i malo zatim uspeli se po konopu do sigurnosti staze. Osvrnuo sam se načas i opet ugledao ona dva svijetleća oka duboko u mraku klanca. Prešutio sam to i nastavio spuštanje oprezno pipajući postor ispred sebe. Cepini su ostali na Grbi pa smo ravnotežu, boreći se s vjetrom, održavali rukama. Noć u prvom logoru ne bih spominjao. Gladni, nenaspavani, izubijani i promrzli zaključili smo da je ovo posljednji naš izlet u Planinu. Ili možda nije. Vidjet ćemo. Vatrene oči i dojam da je tamo gore nešto živo što ne treba provocirati zadržao sam za sebe. Poslije nekoliko godina Ico je umro. Pogodilo ga je srce. Stipe se i dalje vrti po brdima, ja sam se prizemljio i nikome nisam pričao o svom iskustvu, osim s policijom u službenoj istrazi po povratku doma. Nestanak dvojice planinara nazvali su nesretnim slučajem i, koliko ja znam, spasitelji su u više navrata zbog lošeg vremena odustajali s novom ekspedicijom. Tako se do sada nitko nije službeno uputio u istraživanje razvaline na Grbi Planine. Oni koji su je kao planinari kasnije uspjeli posjetiti svjedoče o opasnostima penjanja, uvijek ružnom vremenu i hrpi nečega na vrhu, vjerojatno zaostalom smeću iz prošlih vremena.

PERUN I IRIS

Divnu je psinu smislio ljubomorni Perun u trenutku kada mu je Mokoš opet okrenula leđa. Ni prvi ni zadnji put uputila se u Navii Velesu. To doduše ima neke veze s astronomijom i kretanjem planeta, ali ne zna se točno što pokreće Mokoš na te izlete. Umjesto munja i gromovitog bijesa oluje, umjesto raspuštenih vjetrušina, Perun se odlučio prometnuti u bumbara i tako slijediti Mokoš. S visina Svetog Hrasta spustio se neprimjetno u Gaj i nedaleko Svete Vatre strpljivo čekao da Veles, negdje sred divkorijenja Sv. Hrasta, rastvori oku nevidljiva vrata podzemnog svijeta i propusti Mokoš u svoje podzemlje. Veseo radi smišljenog lukavstva, Perun je tom prilikom poprilično suspregnuo svoj ratnički ponos i divlju ćud. No Mokoš je bila lukavija. Bumbar je primijećen i pročitan u to doba godine kao sigurna podvala. U trenutku kad se velebno korijenje pomaklo, Mokoš zakrivena plaštom kore Hrasta u Sveti oganj iznenada baci suhu glavnju. U zrak se raspršе tisuće iskara od kojih neke oprljiše bumbaru krilca pa on sunu u vis, dok je Mokoš, smijući se, nestala u podzemlju. Za trenutak je u gaju nastao tajac, a onda pod Perunovim maljem priroda podivlja. Opet je zakasnio. Toliko je bjesnio da je, kršeći granje Svijeta, rastjerao i orlove s visine svog trona. Svijet je tada još bio mlad. Ništa se nije znalo o godišnjim dobima, a vjera u Perunovu svemoć bila je jedina sigurna stvar u svijetu ljudi. Opasan je i strašan bio njihov Bog. Sada se jedino moglo čekati da se oluje smire, da ljutiti Perun prestane munjama uzalud gađati nevidljivog lupeža Velesa. Taj se pretvarao čas u ovu, čas u onu životinju, sve dok ulovljen ne bi završio na vrhu Sv. Hrasta i kišom obznanio Perunov trijumf. A za to je trebalo vremena. K tome Velesova „smrt“ nije bila stalna. Rađao bi se iznova poput zmije koja napušta staru kožu i vraćao u svoj svijet Zemlje i Vode. Sve do novog sudara s Perunom, bogom Neba i Vatre. Ni dobri ni zli, ili ponekad dobri a ponekad zli, u tom nadmetanju ponekad pobjednici ili poraženi, drugovali su s Mokoš bez koje ljudi Zemlje ne bi postojali. Plemenito bogata, darivala im je plodna polja i stoga su je poštovali kao Majku. Tko je udarao zemlju, udarao je majku po trbuhu. U Svijetu mijena vladao je takav red. Taj red nije bio idealan. Živeći u stalnom strahu od sukoba svojih božanstava, ljudi su bili jadni. Rađali su se i umirali bez nade koju im ni silna Mokoš nije mogla obećati. A onda se pojavila Iris. Vjerojatno je zalutala iz grčke mitologije. Ljudi su u biti svugdje isti. Bila im je potrebna Nada i pojavila se u liku brze božice glasnika ostalih bogova. Spustila se niz Dugu, prekrasna u raspršenoj svjetlosti svih boja sunca. Tamo gdje je dotakla tlo izrastao bi divan cvijet. Slično se događalo i s mjestom udara Perunove munje. Stoga je narod ljudski cvijet prozvao Perunikom, kao i samu Iris, štujući je kao Perunovu dragu. Kako je to moguće kad je ova, inače kći Okeanide Elektre i Taumanta, bila Zefirova žena s kojim je imala sina Pota? Iris ostade Perunikom i kada je svijet ostario. No, to su neke druge priče. Uostalom, stari su bogovi odavno napustili ovaj svijet. Ostadoše samo legende. Ta prisjećanja što ponekad ožive i budu stvarna kao i mi govore nam koliko je sam život tajanstven. Koliko ih valja buditi, ne znam. Kompliciran je naš svijet. Svakako, da Perun nije prihvatio Peruniku, u Svetom gaju ne bi bio posađen prekrasan cvijet, i nade za ljude bilo bi manje.

Kad se bogovi tuku, obični smrtnici dobiju po ušima. Novinski su naslovi ovih dana prestrašni. Žuti tisak, internet, ozbiljne novine, televizija... sve se pretvorilo u crnu kroniku globalnog formata. Katastrofu od politike nadmašila je katastrofa ekonomije i sve se pretvorilo u koloplet povezanih zala što uzročno-posljedično dovode do promjena u prirodi, i to divovskih razmjera. Kao vrsta, kopamo si jamu neslućenih razmjera. Slijedi nešto u čemu sudjelujemo kao gledatelji i akteri „posljednjih vremena“. Netko iz fotelje salona, netko u trusnoj ili poplavnoj zoni, netko u smradu industrije koja truje i razara zdravo tkivo Zemlje, njenih voda i njezina zraka. Tresu se i tope ledenjaci zemljinih polova, morske struje mijenjaju svoje rute, eruptiraju stoljećima mirni vulkani, na tisuće požara hara Amazonijom, Australijom i Sjevernom Amerikom. Europu dave poplave nakon potopnih kišurina, permafrost u sibirskim tajgama topeći se otvara „paklena zjala“ i oslobađa metan, prastare bakterije i gomilu nepoznatih opasnosti. Uragani, potom cunamiji pustoše obale svjetskih mora, klima je sve toplija, suše sve žešće, oskudica hrane što uništava najsiromašnije i najslabije sustiže i one bogatije. Ljude desetkuju epidemije do jučer nepoznatih boleština. A ništa nije slučajno i ništa nije iznenada. Predviđanja znanstvenika su crna i govore o tome da se čovječanstvo već osudilo na propast. Kumuju tome, uz spomenuto, i stalni ratovi sofisticiranim oružjima, demografske krize i

moralna dekadencija. Očekuju se spas ili propast iz svemira. Programirane sutrašnjice jedni kreiraju na propast drugih. Biogenetika je oruđe i oružje. Znanost ždere talente proizvodeći moralne nakaze izrasle na nepravednoj raspodjeli preostalih postojećih resursa. Nadvlade vladaju tajnim znanjima i tajnim vojskama ... Čitam naslov „ Ljudska civilizacija mogla bi nestati za najviše 20 do 40 godina, a ovo su razlozi zbog kojih propadamo“... Znanstvenici spominju Fermijev paradoks. Nešto već viđeno? „Postoji ideja da inteligentan život u određenoj točki svog razvoja neizbježno uništi samog sebe“.

Koji uvod! Sam sebe sam isprepadao. Potomstvo o ovome sluti i ne razmišlja dalje od egzistencijalnih prioriteta. Ali negdje netko još uvijek slika slike ili piše bajke. Poučava u školi, komponira, muzicira koncertnim podijima svijeta ili u skrovitosti svoga doma. Traju napori da se prodre u svemir dalje od matičnog planeta. Arheolozi u svom susjedstvu otkrivaju neotkrivene tajne prošlih civilizacija, medicina skokovito napreduje, udruge civilnog društva i vjerske zajednice bujaju, prenose poruke mira i tolerancije, kako one etničke i vjerske, tako i općeljudske. Bake unucima spremaju kolače, prosvijećeni filmaši provokativnim uratcima šalju poruku istine o ovom trenutku. Proroci svih religija i kalibara viču: „Obratite se dok nije kasno!“

I?

Ništa. A možda jest kasno!

Kao klinac tumarao sam žalima uz more i na 5-6 metara od obale, u oazama trstike i agava, pio ledeno hladnu vodu, bistru i čistu. Danas nema tih pojila za žedne. Otrovana su septičkim jamama i klorom. Lutao sam zelenim šumama Zagorja, brao šumske jagode, kupine i maline, uživao u plodovima višanja, trešanja, gljiva, pečenog kestenja, kupao se u jezerima, pentrao po brdima slobodan, ponekad i bos. Sada je manje-više sve ograđeno nekim zabranama. Prošlo je vrijeme kad smo znali da je nedjelja po nedjeljnom ručku u obitelji. Imao sam prijatelje i među vršnjacima, i među starijima, i među životinjama. Mačke su bile mačke s imenom i karakterom, psi i konji također. Razgovarali smo kao svoji. Bog je hodao Zemljom!

Nekako se život izokrenuo ili smo mi ostarjeli pa ne vidimo radost života istim očima. Vraga! Ja još dobro vidim, *nažalost*, rekao bih. Inače mi ne bi sve ovo što nam se događa smetalo. To me tjera razmišljati o Stvoritelju. Dapače, razgovarati s njim. Budući da On odgovara „parabolama“ o svim slučajnim neslučajnostima, teško je dokučiti što je što u tim razgovorima. Na primjer, svatko ima pravo na svoje viđenje stvarnosti, svatko ima različit dar za čitanje nebeskih objava i bira na koji će način biti ostvarena ta komunikacija. Netko je nekome medij, mikrofon kroz koji mu Nebo govori glasom ili primjerom, a drugome taj isti medij znači samo „vrata zatvorena!“. Neki opet isprosiše milost da znakove prepoznaju za susjeda, ali ne i za sebe. Tumači Biblije i drugih svetih knjiga što traže i nalaze odgovore na sva pitanja o svrsi postojanja ograničeni u svom trajanju. Često tek svojom karizmom, poput „glasa koji viče u pustinji“, probude istomišljenike, dok ih pustinja od ljudi ne proguta. Ta pustinja doista žeđa vjeru, Riječ Božju kao glas nade. Danas više nego ikad. Bojim se da je glas uznemirene i razjarene gomile nadvladao svaki drugi glas. Odatle kolaps tektonike tla i voda, neba i vremena. Ipak me tješi spoznaja da svijet stvoren po Božjoj ljubavi ne može biti posve uništen. Bar ne po Noi ili Lotu. A njegova pretvorba u ono nešto drugo, drugačije i bolje, može se izmoliti samo po našim nastojanjima i molitvi jednom jedinom Spasitelju, sinu stolara iz Nazareta. Bit će ono što sami sebi „skuhamo“.

Zamišljam ponekad da je svijet šarena Rubikova kocka koja traži svoga majstora da je složi. Jedno je rješenje, a neviđen broj kombinacija do njega. Duhovito, zar ne?!

RUSALKE

Putujući prema svome kraljevstvu, nakon godina isposništva i hodočasničkih lutanja, princ Marun poželi malo odmora. Odavno je prešao granice zemljovida s kojima je krenuo na put. Umoran od duga puta, kabana prekrivenog blatom i prašinom, spreman na svakojaka iznenađenja, ujaha u Jerahgrad, na obali velikog jezera. Više je sličio odrpancu i skitnici nego li plemenitom soju kojemu je pripadao. Spuštajući se s planine, gradove na jezeru vidio je iz daleka. Zapravo, to i nije bilo jezero, više velika akumulacija vode nastala radom ljudskih ruku. Vodotokovi nekoliko brdskih rijeka i rječica obuzdani su branom koju su činile zidine i kule dvaju razdvojenih gradova na vodi. Ispred i iza samih zidina širila se prostrana močvarna delta umrežena nizom plovnih kanala. Marun primijeti da su Jerahgrad i onaj njegov čvrsti dio zidina i palača izgrađeni na dijelu utvrđenog nasipa – kamene brane iza koje se steralo naselje drvenih sojenica toga umjetnog jezera. Čudesni i nestvarni krajobraz visokih tornjeva kao izraslih iz vode skrivao je pogledu geometrijski pravilno poredane nizove sojenica čija se obala završavala neobičnim prekinutim mostovima. Oni su se, onako izdignuti iznad strukture sojenica, prekinuti silom ili nedovršeni, pružali preko vode poput ruku koje dozivaju. Tamo negdje u dosegu pogleda stajao je, poput zrcalne slike sa sličnim zidinama i tornjevima, drugi grad, čineći s Jerahgradom tjesnac sred ovog jezera. Neobičan prizor dao je slutiti da je nekoć sve bio jedan grad na jedinstvenom nasipu, silovito odrezan i sada razdvojen. Dokaz tome su „batrljci“ mostova parnjaka na suprotnoj obali. Za udaljeniji grad s one strane jezera netko reče da se zove Negrad. Meanderi razlivenih rijeka tvorili su zamršeni splet kopna i vode između dva grada, da bi umjesto svih rijeka i rječica što se slijevahu u jezero, na udaljenoj strani prostrane kotline ispunjene vodom, sve sabrao jedan veličanstveni vodotok na svom putu prema velikom moru. Teško je znati što se tu događalo u davnini i kakve su sile probijale prirodne i ljudske brane ovoj sada mirnoj vodi. Tekla je polagano, bljeskala odrazom visokog sunca i, poput tekućeg zlata, gubila se u zelenoj izmaglici horizonta nevidljivog oceana.

Marun je stigao uskom, kamenom popločanom cestom kroz močvaru. Izgrađena bijaše na nasipu, očito održavanom borbom protiv bujne vegetacije koja je močvaru uokolo činila neprohodnom. Očaran viđenim, nije primijetio nervozno kretanje ljudi na ulazu u grad ni jako oboružanu stražu što je pretresala sve odreda. Ne znajući lokalne prilike, odluči biti ljubazan i strpljiv, iako na oprezu. „Stranac“ i „konačište“, jedine riječi koje su razumjeli prije nego li ga pustiše u grad, skoro neobično popustljivi. Čini se da ga i nisu previše slušali, a on je bio previše umoran da bi primijetio prikrpu, pratitelja iz sjene. A prilike u Jerahgradu nisu bile idilične. U krčmi uz put sazna da je stari kralj ovoga grada umoren. Navodno se u obilasku utvrda na vodi udaljio od svoje pratnje i zaglavio. Obznanjeno je da je poginuo od razbojničke ruke i ponuđena je velika nagrada za one koji pronađu ubojice. Opakija je bila šapatom ispričana priča kako službena verzija nema veze s istinom. I da je stari kralj žrtva urote vlastitoga sina, nestrpljivog princa Jorma. Da je tome tako, svjedoče neki što u noći ubojstva vidješe bijele maglene konje iznad grada, što je protumačeno kao znak da pravi ubojice slobodno šetaju uokolo, i to pod prinčevom zaštitom.

Ako je službena verzija takva da treba uhvatiti i kazniti krivce za smrt staroga kralja, onda obično stranci plate ceh za unutrašnje sukobe u kraljevstvu. Ovo je nalagalo krajnji oprez i Marun se naglo otrijezni od umora. A i kakvo je to kraljevstvo kojega je pola „voda odnijela“. Prekasno je skopčao da se našao u zamci. Oružnici su blokirali ulaz u krčmu i čekali znak za akciju. Gostinjac se polako praznio od domaće svjetine, očito dobro obaviještene, dok je Marun, vidjevši to kao jasan znak opasnosti, zatražio ključ svoje sobe i rano „krenuo na počinak“. Vidio je strah u krčmarevim očima dok ga je vodio u sobu iz koje nije bilo izlaza osim skokom u močvaru kroz uzani prozor. Dok je zatvarao vrata za krčmarom, opazi slabu rezu i još slabiju šansu da se u slučaju sukoba odupre. Što je preostalo? Predaja? Nipošto! Ispod prljavog kabana bili su dokazi plemenštine koja je u ovakvim slučajevima tek dokaz urote. Žao mu je bilo vjernoga konja, no trebalo je djelovati brzo jer se u krčmi već čulo komešanje uz zveket oružja. Tako Marun odluči u času i ostavi sve svoje stvari osim bodeža i skoči u mutnu vodu. U trenutku kada oružnici provališe u sobu, začuše glasan pljusak. Odmah se dadoše u potjeru i razletješe oko krčme jer nitko pri pameti ne skače u tu vodu. Dio Marunova ruha i oklopa odnesoše princu Jormu kao siguran dokaz da je netko, vjero-

jatno iz Negrada, kriv za nedjelo i nestanak staroga kralja. Istom zazvoniše gradska zvona na uzbunu i raširi se glas o udvostručenoj nagradi za onog tko nađe ili prokaže bjegunca i vjerojatnog atentatora. Princu Jormu, koji se odmah po nestanku oca zakraljio, odgovarala je ova situacija. Iako nije znao tko je bjegunac, sasvim je bio uvjeren da strancu nema spasa jer iz močvare nije bilo povratnika pa će tako dodatno zakopati svoju tajnu. Naime, vodene strane gradskih zdanja nisu čuvane iz razloga koje stranac nije mogao znati. Vode su bile prokleteKako, zašto, od kada... o tome se nije govorilo. Vjerovanje je potkrijepljeno nestancima ljudi, što se pripisivalo jakim strujama u tjesnacu, ali i vradžbinama. Nije mogao znati ni to da se malo tko odlučio brodom doseći ne tako daleki Negrad. Ako je i bilo uspjelih prijelaza, nije se za to znalo. Nitko, koliko najstariji pamte, nije s one strane jezera došao ili doplovio iz Negrada u Jerahgrad. On je bio zabranjena zona, grad duhova još od velike kataklizme, trusa i poplave što je razvalila branu i posve potopila kotlinu. Jedino su legende kazivale kako je na nekad moćno kraljevstvo i jedinstveni grad bačeno prokletstvo, čiji pad označiše mračne sile. Uzrok zapamćen kao sukob vladarske braće, ostao kao priča i upozorenje, potisnut je iz pamćenja običnoga puka. Život se nastavio. Ribarilo se nasred jezera, i to kad je vrijeme dopuštalo. Naplaćivalo se gaz onima što su putovali preko planine k moru, ali nitko nije putovao u Negrad. Tek ponekad su se u sablasnoj magluštini čula udaljena zvona s njegovih tornjeva. Vjerojatno pokrenuta vjetrom, govorili su tada u Jerahgradu.

Hvatao se mrak i mutne vode povukoše Maruna k dnu, iako je bio dobar plivač. Potpuno se spleo u šaš i podvodno korijenje. Kad je već pomislio da će se utopiti, osjeti na usnama poljubac daha. Prođoše ga srsi od hladnog dodira klizave ruke. Pokuša je uhvatiti, ali ga ova odgurnu. Potom ga druge dvije okrenu k sebi i dobije novi udah poljupcem života. Naguravanje je i prevrtanje potrajalo dok nije bio povučen pod krov podvodne spilje i dok ne udahnu njen ustajali zrak mirisa i okusa trulog bilja. Sad u slabom fosforzelenom svjetlu razazna nekoliko ljutitih ženskih lica. Gestikulirale su pljuskajući i žestoko se svađale oko nečega. Usredotočen na bolna pluća i okus onog što je udisao, spazi da pokazuju na njega, piskajući, ali ne razazna riječi. Tema je bio on sam, a vile su odlučivale njegovu sudbinu i kojoj će pripasti prvenstvo ovog dobitka. O, naslušao se on priča o zlotvornim vodenvilama što nude sigurne prolaze putnicima sličnim močvarama! Onda ih zavedu pa odvuku na dno i utope. Priče sjevera kazuju da su prelijepe Rusalke ili Ondine, kako su ih sve zvali, pakosne i okrutne, a zapravo tužna stvorenja polusvijeta. One vrebaju svoje odabranike pored vode, zavode ribare ili vitezove češljajući svijetlozelene kose, i snatre o ljubavi. Onima koje namame u svoje kristalne dvore dani prolaze kao sekunde i na kraju, opijeni čarolijom vode i ljubavi, umiru od iscrpljenosti na vilinskim rukama. „Ovo nije podvodna kristalna palača i k tome još sam živ“, pomisli Marun. A koliko su vile stvarne, odluči saznati. Neoprezne i još u svađi, ne obrati pozornost na svog uznika pa on bez otpora dohvati onu najbližu i možda najljepšu i, zaprijetivši joj bodežom, zapovjedi: „Odvest ćeš me u Negrad, a vi njene sestrice, ako je živu hoćete vidjeti, mičite mi se s puta!“. Sve tri vile bijesno ciknuše, a Marun žešće stegnu kosu svoje zarobljenice bojeći se kakva lukavstva. I vile pristadoše. Emai, kako se zvala Marunova vila, utiša svoj bijes i mazno ga pogladi po obrazu. Reče mu: „Morat ćeš me ljubiti ako želiš disati do Negrada“. A on joj zapovjedi, držeći je čvrsto za dugu kosu, neka svako malo izroni kako bi udahnuo zraka. Ostale su ih vile pratile dok im Emai nije dala znak da ih ostave same. Sigurne u njen šarm i lukavstvo, ove je poslušaše veseleći se pakosno avanturi svoje sestre. Sada Marun, svjestan da je posve u njenim rukama, popusti svoj stisak i zamoli vilu da se odmore na nekom prudu. U mutnoj svjetlosti ledenog mjeseca sjedili su na pješčanom prudu držeći se jedno drugog. Oboje začarani onom mjesečinom padoše jedno drugome u zagrljaj. Tko poznaje tajne ljubavi, shvatit će da se čuda događaju i da je to posve u redu, ali da se zaljubi i začara čarobnica, to je već nešto posebno. Koliko je vremena proteklo, koja minuta ili stoljeće, nikad nećemo saznati. Tek kad vjetar ošinu do tada mirnu površinu vode, momak spozna da ga je srce prevarilo. Onaj vjetar koji ih oboje prenu, poslaše posestrime Emai. Marun se nehatom ubode svojim bodežom i odmah otrijezni. Sad su se njih dvoje na prudu usred mjesečine gledali, izvan svake sumnje, očima zaljubljenih. Oboje su klonuli, nesposobni za rat. Marun odbaci bodež u duboko i pusti viline kose. Ona se sagnu, nježno ga poljubi i tiho mu progovori: „Hajmo, skoro će dan, a ne smije nas zateći ovdje. Prepoznajem u tebi viteza i kavalira. Ne znam gdje je tvoje kraljevstvo, ali to zasigurno nije Negrad. Odvest ću te daleko na drugu obalu gdje se mnogi putevi račvaju. Naći ćeš sebi bolje društvo za put kući. Možda ćeš se nekada za ovakve mjesečine sjetiti svoje Rusalke Emai. Moje srce putuje s tobom i zauvijek ti obećava mir ovih voda. Osjećam da ova tek probuđena ljubav skida

dio prokletstva s ovoga kraja. Hajmo, jer uskoro će dan i tada naše zajedničko putovanje prestaje. A Negrad te, kao i sve živo, čeka jednom na kraju puta. Možda te put dovede opet do ove močvare, možda to više nećemo biti mi, svejedno, plemenita djela zaslužuju sretan kraj“. Poljubi ga još jednom i kliznu u vodu, a Marun zapliva za njom. Negdje u tmini zazvonila su zvona Negrada i uskoro je tišinu remetilo samo lako pljuskanje valića dok je Emai klizeći vukla Maruna daleko od začaranih gradova. U cik zore Marun se probudi na riječnom žalu, baš tamo gdje je velika rijeka nastavila put moru, u blizini raskršća mnogih putova, daleko od Jerahgrada i njegove močvare. Na humku pored raskršća netko je podigao veliki bijeli kameni križ. Dan je bio sunčan i topao, mirisao je morski zrak i Marun pomisli: „Ovo je dobar znak“.

S uzdahom pozdravi mirnu površinu vode u kojoj se još zrcalio osmijeh Emai. Duboko u sebi molio je za Emai vjerujući kako je čista ljubav može izbaviti prokletstva. Nadao se da je može opet sresti preobraženu u svom svijetu. Zamišljenog ga poslije svih napora pokrenuše zvuci i klepet nadolazeće karavane. Ne pitajući ni tko je ni odakle, pa ni kamo putuje, prihvatiše ga u družinu kao korisnog suputnika sve do u neku drugu priču.

OKAN

Priča je svevremena. Svaki grad, pa i svaki kvart u gradu, ima svoga Romea i Juliju. Mladi ne poznaju razliku između loših i dobrih vremena. Jednostavno je to zato jer je ljubav između dvoje mladih uglavnom slijepa. Može biti lijepa i najljepša, ali je slijepa, pa odatle i nevolje koje ju prate. Krasno je o ljubavi zborio i pisao apostol Pavao, krasno su o ljubavi pisali mnogi umjetnici, pisci i pjesnici, filozofi svih vremena, teolozi, liječnici, antropolozi, sociolozi, biolozi, astronomi, inženjeri, umnici i bezumnici, odrasli i ozbiljni ljudi, djeca, istraživači, seljaci, intelektualci, bogataši i siromasi, gatare, budale i kraljevi… Sav rod ljudski kojeg, naravno, bez ljubavi ne bi ni bilo, upeo se razumjeti pa odgovoriti na pitanje što je to ljubav i što se to zaljubljenima događa. Odgovora ima raznih, strašno kompliciranih i vrlo jednostavnih. Ali zaljubljene zapravo to uopće ne zanima. I ništa ih ne brine. Sve dok se ne dogodi… razlaz.

Kako i zbog čega ako su zaljubljenici stvarno i načisto zaljubljeni? Odgovora je koliko i prilika, i svi su različiti. Ljudi tada pate, a da zapravo i ne znaju zbog čega. Dogodi se da nepopravljive zgode začas budu popravljene ili se ljubavi posve prometnu u suprotnosti. One posesivne čak provriju mržnjom, dok sebedarne klonu i polome se. A sve su bile prave i jedinstvene. Hirove srca teško je slijediti jer jezik često brza i ne sluša pamet, ili pak zašuti i potone u sumnjama… osobito kada se u priči o dvoje nađe treći ili treća. I što je to uopće pamet u ljubavi?

Ela i Rato bili su nerazdvojni i ljubili su se javno. Neobičan par; on je, fasciniran starim civilizacijama, crtao stripove, a ona je igrala rukomet. Susreli su se jednoga dana na nasipu rijeke koja je tekla kroz njihov grad. Ona je, trenirajući, trčala stazom benta, a on je crtao obalni pejzaž tražeći scenu za svoje strip-priče. Ušla je u njegov crtež i, kako je bila radoznala, dobila ga na dar, s posvetom i datumom. Naoko različiti, u svemu bliski i puni planova, bili su jedno drugome nadopuna. Bila bi to krasna priča da se Rato jednom nije ogriješio o Elu. Razlog banalan, kvartovski plesnjak mjesto nesporazuma, a nevolja veća od njih oboje. Rato nije bio plesač osim za „laganice“ i dopuštao je Eli da ga vodi. Ela je bila rasplesan svat i jedva je obuzdavala svoj temperament. Živa glazba, živi ljudi i za jednog brzog plesa, dok su sjedili za stolom, Eli priđe momak iz susjedstva i zamoli je za ples. Rati se smračilo, ali na Elin upit okom, klimnu glavom i dopusti momku da je zavrti, a sav podij postade njihov. Zaredao je set brzih plesova i Rato u trenutku ljubomore puknu. Za nastavak plesa nitko nije tražio njegovo odobrenje. Pokušao se silom ugurati, razdvojiti Elu i tog plesnog nametljivca. Napravio je scenu i pri tome lijepo zaradio „šljivu“ ispod oka i nadimak *Okan*. Zbrisao je s poprišta povrijeđenog ponosa i danima bolovao. Ela, i sama povrijeđena, pustila je vremenu neka ga kazni. Naravno da mu je oprostila, ali kako to biva, već je bilo kasno. Rato je nestao, i to posve. S nepunih osamnaest godina prijavio se u vojsku. Slučaj je htio da su bila gadna vremena i da se rat puzeći na mala vrata uvukao u njihove živote. Onako zaljubljeni nisu to primjećivali i nije im smetalo to što političari na „telki“ melju i što su negdje tamo, na krajnjim granicama, već započele oružane čarke. Odjednom, baš kao iz vedra neba, zgromila ih je stvarnost glasnom rikom udaljenih topova. Okan Rato ostavio je Eli svoje iscrtane bilježnice posljednjeg stripa s posvetom: „Nastavit će se po mome povratku. Tvoj vitez“.

Umjesto povratka uskoro je, s približavanjem linija fronte, stigao onaj glas koji nikako nije slutio na dobro. Okan Rato „nestao je u akciji“. Ela je bila neutješna. Nakon puno godina ispričala mi je ovaj njezin nastavak priče. Rat je potrajao dugih pet godina. Činilo se nemogućim na početku 21. stoljeća vidjeti toliko krvi i razaranja u neposrednoj blizini. Doživjeti bombardiranja, zbjegove i neimaštinu, paklene zime u nesigurnosti neprestanog seljenja. U jednom od tih ratnih bjegova, jer razaranja su već stigla do kućnog praga, Ela je u samoći privremenog skloništa listala Ratine bilježnice. Bila je to nacrtana priča o aztečkim Ratnicima sunca. Po njihovoj predaji, leptir što se igra između cvijeća simbol je duše umirućeg ratnika koji je pao na bojnom polju. Mrtvi ratnici slijede sunce u njegovoj putanji prve polovice dana, da bi potom sišli na zemlju kao leptiri. U iscrtanim stranicama novostvorene priče, jezikom simbola iscrtana je sudbina ratnika koji traga za središtem svijeta. Označeno brojem pet, to središte je ruka tragača što ne teži sukobu već unutrašnjem skladu. Prsni oklop ratnika krasi amblem leptira od obsidijana, „ognjenog kamena“ koji predstavlja sunce. Priča nije obična potraga za srećom. To je priča o potrazi za smislom. Ela nije marila za skrivene poruke svog prijatelja. Tražila je sitne dokaze njegove ljubavi. U sjajno nacrtanim

pasicama stripa, tamo gdje se ratnik oprašta s voljenom, u svakom njenom liku Ela prepoznaje svoj portret. I to je boli više od studeni i svih nevolja.

Dogodilo se i to da je s jednom grupom civila morala napustiti privremeno sklonište i pobjeći u susjedni grad. Bježalo se noću, pod zaštitom mraka, preko polja i kroz kukuruze. Vodili su ih iskusniji ljudi, uz nekoliko lakše ranjenih branitelja, naoružanih radi zaštite koja u ovakvim okolnostima, osim lažne utjehe, nije značila ništa. Svjesni opasnosti, koncentrirani na praćenje prethodnika u koloni, u potpunoj tišini izvlačili su se rubom nekog spaljenog naselja kad je zagrmilo. Netko od vodećih u grupi stao je na minu. Bljesak eksplozije i udar donijeli su jauk i pokrenuli napadače iz mraka. Zaštektale su automatske puške i grupa se raspršila po tlu u nastojanju svakog pojedinca da spasi glavu. Neki su se primirili čekajući da kanonada prođe, jedni povukli prema polazištu, a drugi nastavili proboj u nepoznato. Jutro je otkrilo tri nepomična tijela oko rasprsnute mine i tišinu zgarišta izgorjelih kuća u blizini. Ela je bila sama usred polja. Bojala se onih kuća i umakla puzeći u pravcu šume koja se nazirala iza nepokošene livade. Strah ju je paralizirao. Pomislila je na kraj, ali i na sutra. Ako je ovo minsko polje, svaki pokret mogao je značiti smrt. Promatrajući nebo opazi velikog šarenog leptira. Nehajno je letio uokolo trepereći krilima. Sjeti se onih priča iz Ratinih bilježnica i pade joj na pamet Okan. Njezin Okan. Leptir je imao, kako već leptiri znaju imati, po jedno veliko oko na svakome krilu. Nije bježao od Ele, već je strpljivo oblijetao oko nje. To je umiri i na čas joj se učini nekako znakovitim. Leptir Okan učinio je čudo. Prestala se bojati, na trenutak opet povezana sa svojim Ratom. Osjećaj njegove blizine bio je izuzetno jak. Gotovo da je mogla čuti njegov glas. A on ju je pozivao da krene dalje. Oprezno potraži očima onog leptira što je lakokril krivudao livadom prema spasonosnoj šumi. Puzući i pipajući oprezno oko sebe, pa na koljenima i četveronoške, slijedila je leptira koji je mogao biti njezin Rato. Metar za metrom udaljenost do šume se smanjivala. Trajalo je do noći, a sve to vrijeme leptir je nije napuštao. Sad je bila posve sigurna da Okan nije slučajnost. Razmišljajući o svojoj izgubljenoj ljubavi u toj muci minskog polja, posve je izgubila strah, pronašla mir i oprost. U sumrak se dokopala šume koju su ranije vodiči spomenuli kao crtu razgraničenja. Tu negdje u blizini pronaći će je izvidnici branitelja koji su ranije pokupili neke ljude iz njene skupine bjegunaca i poveli ih sve u sigurnost. Onoga časa kad su Elu pronašli skutrenu između stabala, njen leptir je otprhnuo i nestao u krošnjama. Čudili su se kako je sama prošla polje što je na obje svoje strane bilo posuto minama. A ona im nije mogla reći da je imala svog vodiča.

Tajnu nevidljivog lica koje je prati do danas nije nikome otkrila, tek ovog trena meni. Jer Rato je bio i moj prijatelj iz mladosti. Poslije Eline priče, čuvane za unuke, pažljivije pratim leptire koji dolaze u moj vidokrug, posebno one šarene s dva velika oka na krilima.

LIMES

Postoje granice između svjetova i ljudi, one prirodne i one umjetne. Sam život omeđen je rođenjem i smrću. U prostoru naših života postoji mnoštvo granica i ograničenja, vanjskih i unutarnjih, vidljivih i nevidljivih, granica koje su nam nametnute i one koje sami određujemo i koje, konačno, određuju nas same. Postoje granice koje smijemo i koje ne smijemo prekoračiti. Postoje i uski prostori između granica, poput zona sumraka. Mjesta gdje se roje snovi, a želje utapaju. I postoje granice onkraj granica, početci bez krajeva, paralelni svemir nesvjesnog kojim smo prožeti i koji nam nameće neka svoja pravila. U svakom slučaju, naš svijet je čudesan.

Kada su negdje početkom drugog tisućljeća na vrhu bračke Svantevidove gore opat Jure Benedikt iz Lovrečine te majstori kamenari započeli gradnju crkvice, nastala je cika i skrika u vilenjačkom društvu uokolo. Posebno kad je za potrebe gradnje na vrhu brda iskrčen lug bora Crnobora i srušen Veliki Dub. Svantevid nije reagirao jer ništa više i nije vidio. Njegovo je vrijeme prošlo. Što je više pustinjačkih naseobina uokolo nicalo, što je više crkvenih zvona uokolo zvonilo, to je manjim bivao prostor poganskih dušića. Otjerani i iz pučkih domova, sklanjajući se pred križem Jedinoga, bježali su u sve veću zabit. Zatvarali su se u štale i podzemlja pa, pakosteći onim ljudima kojima su se mogli približiti, održavali svoj svijet. Bračko podzemlje je prostrano, puno čudesno urešenih palača i dubokih jezera, napuštenih u pradavna vremena i praskozorje čovječanstva. Ti prostori kriju svoje tajne i stariji su od vilenjaka ilirskog soja, pa i onih preostalih iz grčko-rimskih kolonija. Ne bi stalo u stotine priča kakav je to urnebes od podsvijeta i nadsvijeta i kakve sve spletke vode kontra čovjeka i njegova blaga. Kakve su sve huncutarije u stanju izvesti i koliko znaju biti opaki ako ih se nagazi. – jedino ih mori Sveti Kad. Ne podnose ga i ne mogu preko praga svetišta pod križem Jedinoga. Sve ostalo njihovo je igralište. U bračkoj hijerarhiji poznati su kao *kozlaci*, *štinge* i *macići*. I bolje je nemati s njima posla. Suradnja je moguća onome tko im se radi vlastite koristi proda. Obećat će svašta, ali na kraju uvijek naivčine ljudi plate ceh vlastitoj pohlepi. Nona mi je o tome pričala križajući se i zabranila istraživanje te teme. A kad bi joj se koza razboljela, ili bi miševi napali ljetinu ili oputu, ili mjesec osvanuo danju, moleći ružarij palila je lumin i blagoslovljeni tamjan. Usmenom predajom istiha se spominjalo Straževnik poharan kugom i napušten, od kojeg je ostala samo crkva sv. Jure i ona sv. Klementa na groblju. Sve ostalo pokrio je bušak, a makija je izbrisala svaki trag čovjeka. Velika je to bitka bila između dva oprečna svijeta. Koliko su stari vilenjaci prefrigani, moguće je vidjeti i po tome što su izbrisali svaki vidljivi trag o sebi. Ništa u leksikonima znanja koje je čovjek skupio ne ukazuje na njih. Kozlac je biljka u herbariju, o štringama ni Š čak ni na Googleu, a macići ispadoše simpatični. Znate ono kad primijetite seosku curu s modricom na vratu, na bedrima ili još nezgodnijim mjestima, e to kažu da su ih noću macići štipali ne dajući im sna. Kad vam se uz *sić* s vodom otkotrlja s *bucala* i konop u *gustirnu,* macići su sto posto na djelu. Isto je i kad vam se prevrne kablić s mlijekom ili puževi za marendu razbježe iz košare. I o štringama ima priča. Vole zavoditi momke čijom se snagom usele u labilne ženske duše i oplijene ih. Nakon toga ih sve ostave bez pameti. Mogu se pretvoriti u što hoćeš. Vole močvaru i pojila. Jednom se jedna namjerila na momka koji ju je kao zavodnicu odbio. Poslije se pretvorila u njegovu nestalu kobilu i vodila ga po pustopoljini do noći. Pokušavajući je uloviti, strmoglavio se u provaliju dok je njegovo živinče mirno paslo u blizini kuće. Koriste oluju da se prikradu ustrašenima i još više ih uplaše. Vole i mjesečinu kad su im čaranja najžešća. I tko zna kakvi im se planovi u glavama roje. Pobožna čeljad mori ih križem i ne pušta blizu. Ipak, gdje ima požude, i štringe su blizu. Dovoljno je duže gledati svoje lice u ogledalu da ih se izazove i one se iznenada pojave. Bare i lokve prirodna su ogledala i tu ih se može sresti. Nakite okoliš perunikama i drugim cvijećem što voli vodu pa, pretvorene u žabe, mjerkaju cure i momke koji dođu napojiti stoku. Ugrabe priliku kad momak poželi poljubiti curu, a ona zatvori oči – tad štringa uskoči i on poljubi žabu. Savez zaljubljenika

tako se raspadne, a štringe likuju. Sve se to događa na nekoj tanahnoj granici ove stvarnosti. Bilo je i bit će. Tko ne doživi ili ne vjeruje, i bolje mu je. Mada mi se čini da u ovom vremenu štringe, maciće i kozlace zamjenjuju pametni vrazi mobitela i interneta. Uzimaju ljudima pamet samo tako. I ne samo pamet. I zdravlje i lovu u daleko većoj mjeri od koristi koju su nam priskrbili. S tim spravama, onima koji se njima krivo služe dolaze i drugi ne baš bezazleni demoni krasti snove, brisati sjećanja i zavodljivo nuditi sjajne besmislice za potrošiti vrijeme. A štringama baj baj! Ma otkuda uopće one ili oni u našem svijetu? Možda baš iz ljudske potrebe. Ali to je druga i duga priča.

Između dvaju najvećih umirućih carstava svog vremena, na nevidljivom limesu Istočnog i Zapadnog Rimskog Carstva, negdje sred Mediterana, na jadranskoj obali stisnula se mala Paganija, što će reći zemlja nekrštenih pogana. Može se reći i da je to bila pogana zemlja, prevesti kao: kraj škrt zemljom, suh i težak za život. A i to da se mala neretvanska starohrvatska kneževina, razapeta između velesila svoga doba, braneći svoju slobodu odbila pokoriti silama istoka i zapada. Naslonjeni na obalu prozvani su i Morjanima, onima koji uz more i od mora žive. Gusarenje im je bio obrt i vjekovna tradicija. Na kaznene kampanje odgovarali su složno i doveli u red čak i pomorsku silu *Serenissime* potopivši 840. godine ratnu flotu Venecije, a bitci kod Makarske 887. poslali su još jednu mletačku flotu na dno mora, zajedno s dužd om Pietrom Candianom. Sukobi su trajali sve dok sredinom X. stoljeća Mletci nisu priznali poraz i bili prisiljeni sklopiti mir, a za slobodan prolaz hrvatskim morem morali su plaćati danak. Uz prostor između rijeka Neretve i Cetine pripadali su joj otoci Brač i Hvar, poznati kao zadnji pokršteni otoci Paganije. Prethodila je tome teška višestoljetna povijest borbe svih zemaljskih i duhovnih sila za goli opstanak. A svaka borba je borba između svjetlosti i tame, između novog i starog, između dobra i zla, i nijedna od ovih suprotnosti jednoznačno nije određivala pravu ili krivu stranu. Tek dolaskom Jednog, čijom žrtvom iz ljubavi počinju vrijediti Novi zakoni, mijenja se i preobražava antički svijet, iako se staro i dalje opiralo novom. Kad su zaboravljene velike vojne Ilira, Grka i Rimljana, provale Avara i Hrvata, franačke i bugarske vojne, Huni i svakakve horde s istoka i zapada, ostali su tu na zemlji uz more – Hrvati. Stopljeni, doduše, s Latinima i ostatcima ilirskih plemena, ali živeći u miru, prkoseći ostatku svijeta znojem rada ruku svojih, pod svojim vladarima, ali uvijek spremnih za obranu svetosti doma. Zavojevači su dolazili i prolazili, a to traje i do danas. Na vrhu Brača stoji kapelica u Straževniku u čiji je prag uklesana 1111. godina. Predromanička je to crkvica svetog Jurja, s najstarijim zvonikom na preslicu u Dalmaciji. Svetac, rimski časnik i zaštitnik otoka Brača, slavljen podjednako u istočnoj i zapadnoj crkvi, podnio je mučeništvo za vrijeme cara Dioklecijana 303. godine. Car je otišao u penziju u Bračanima nedaleki Split i povijest ga pamti po progonu kršćana. Pamti ga se i po dobrim reformama carstva, borbi protiv korupcije i, dakako, Splitu koji je njegova najsvjetlija ostavština. Sveti je Jure pokopan u Palestini. Nedugo nakon smrti grob mu postaje hodočasničko mjesto s crkvom koju će negdje u XII. stoljeću, za vrijeme rata s kršćanskim križarima, srušiti Saladin. Povijest je koji put zločesto ironična i nestvarnija od fantazije. Jer sveti Jure i dalje ganja zmaja nad svim zmajevima. Zmaja s mnogim glavama neznanja, boleština, netolerancije, pohlepe, zloće… i tko bi ih sve nabrojio. A bojna polja su srca ljudi. I tko može reći da se tu radi samo o legendama…

ŠTRINGA

Bepo je bio pravi konjušarov sin:
Sjedio u sedlu kao gizdelin,
Volio je Munju jašit, utrkama svakom kaput „sašit“,
Baš na ponos sela svog.
I Munja je bila krasna, kobila za trke rasna.
Iako bez škole i bez nekog stanja, viteški su bili par.
A o tome svaka cura sanja, samo ima jedan kvar:
Pored cura i lovora – o ljubavi ni govora!
Lagao im vješto, izmicao često, ostavio mnoge da im srce zebe,
Na posljetku, jasno, jedino je volio samog sebe.
Nije znao da obmanu živi i da se to plaća.
Ne potraja dugo, zaljubi se ludo, ne po kakvom planu.
Namjerio se slučajem od fijere na štringu Moranu.
Nije ga začarala – i njoj se dogodilo da je samu sebe varala.
Naravi pogane, tri života u tri dana s njom je proživio,
Onda kapu nakrivio i otišao dalje…
Grdno je pogriješio jer zlo je pustio i odriješio.
Neke olujne noći, stvorene za djecu mraka, udari grom u štalu i nastade krš i lom.
Duša bi premrla svaka, ali ne i Bepova. Dozva ga Munja plamenog repa pa
Siguran napusti dom i za njom sunu u mrak budalina slijepa.
Princeza obmane, jer to je bila ona. Mora mu vatru gasila dok ga je vijala na kraj svijeta.
Loveći Munju Moranu po kamenom kršu Bepo se lomio, dok oholost svoju nije posve slomio
Na dnu provalije našao mir.
Priča nejasna, seljani se pitaju, bilo je kao jučer, Bepo nestao u ponoru, a kobila kod kuće…?
Ostat će tajna koju jedino Morana zna: tko štringu prevari, nema pravo na grob.
Do kraja svijeta služit će štringama ni živ ni mrtav, kao njihov rob.
Za olujnih noći stojte doma, a vidite li bijelu kobilu plamenog repa, ne dajte da je momci love.
To Morana Bepa vabi i u noć zove.

KOKOŠINJAC U RAJU

(iz dnevničkih bilješki jednog brojlera)

Dan se skratio pa mi uskratio neke šetnje, slike, knjige. Sve ranije sam u "krpama", opet snove lovim. Lovim snove kao brodove i vlakove što preskaču horizonte. I skroz naskroz, cijepajući zastor zvijezda, vode na onu stranu gnijezda. U tišinu pomrčine. Do velikog novog praska & silaska u ocean. U ocean uspomena. Tu i sunce počiva čekajući novi dan. Od zalaska pa do zore (kao i ja) u "krpama", i sunce je Zgubidan. Svježim jutrom oblak plovi & promrzli neki snovi, crnoj kavi ususret. Danja svjetlost – bolji svijet, opet lovim osmijeh, pticu, možda cvijet.

Ovog jutra umit ću se tvojim osmjehom! Prati me u ovaj dan, putujem kao kroz san. Snovi su sad mračna šuma poput one iz priče o Ivici i Marici. Ima i pokoja kućica od kolača, ali i potpaljen kazan proključalih slikostvarnosti. Granica izdržljivog proteže se kroz dan i na noć. Utrka s vremenom nikada ne prestaje. Nema odmora. Možda su glazba i poezija jedini prostori dobrote iznad stvarnosti. Osmjeh koji bdije. Sunce iznad oblaka.

More, kamen i nebo stopiše se u sivu prozirnu zavjesu kiše. Jedino crvene ruže za dobrodošlicu potvrdno klimaju južinom, a ružmarin veselo miriše ne bih li ga dotaknuo. Tako to izgleda kao sredina nekog kraja ili početka, mami u san ljenjivca, gdje se iza te koprene gubi stvarnost i započinje nova avantura svemirskih brodolomaca. Moram se uhvatiti posla da zaboravim Grad.

Volim sunašce, grije me. Sja i kad je oblačno.

U Gradu, mom gradu… nepozvanog, zameo me vjetar. Odnio i tramvajljude, zgrade, ulice i pruge, kolodvore i neon. Koračam preko mostova i ne znam jesam li to više ja ili neki nepoznati on...

„… Ni jednog izvora u blizini, osim onog koji u sebi pronađeš…" reče mi ona na rastanku. I još doda: „Prestani jednom trčati kao kokoš bez glave, amo-tamo. Pusti da te ponese rijeka potekla s onog izvora i ne misli da si išta dužan. Osim otvoriti se za čuda."

A lijepe li mladosti ! Te godine 1983. diplomirao sam slikarstvo na Likovnoj akademiji, i to kao „stari tovar" od 32 godine, bivši apsolvent brodogradnje, otac četvorice sinova od kojih najmlađi nije imao ni godinu dana (pa su ga prozvali mojim „diplomskim radom"). Te godine bio sam optimist bez zaposlenja i prihvatio sam prvo što se nudilo, a to je bio posao odgajatelja u srednjoškolskom đačkom domu na određeno vrijeme. Već sam se bio uvalio u sporadično naručenu opremu knjiga i ilustracija, primjene onog od ranije stečenog iskustva iz rada na crtanom filmu sedamdesetih. Osjećao sam se golem kao nosač aviona i pun elana. Nisu me zanimale teškoće i besparica, honorarčio sam na pedeset mjesta i nije mi bilo teško. ART u premetaljci može biti i RAT – s nekim pozitivnim značenjem, neodvojiv od života. „Kopanje" u pravome smjeru, bez kalkulacija. Slikao sam u podrumčiću, slagao skupne i samostalne izložbe, a motivi su mi bile piljarice s tržnice, brojgelovska vreva sajmišta gdje sam kupovao krumpir i jabuke, kupus za kiseljenje i suho meso, birtije i sasvim mali obični ljudi i vedute, uz lagano karikiranje svoga vremena. Veselilo me to. Hrpu sam slika razdijelio jer je prodaja, onda kao i danas, manje interes običnih ljudi, više ekskluzivni posao privilegiranih prostora i prodavača. Talent je dar i prokletstvo sa šarmom. Uz to, pratila me dobra družina koja je pomagala krpiti nedaće života, rukom pomoći. A trebalo je čuvati i namiriti tu dječurliju. Malo kroz pjesmu, planinarenje, vrtlarenje i 24-satnu dnevnu borbu. Sjajno vrijeme dobrih izložbi, srčane potpore i života punog veselja. Sve će to poslije uprskati rat, onaj pravi, kao i odrastanje djece frustrirane općom nesigurnosti. Ali ta '83. godina ostat će mi u pameti kao svjetlo kometa koji se diže umjesto da padne, baš kao raketa vatrometa. Budući da me podsjeća na mirise i okus toga vremena, budeći nostalgiju, palo mi je na pamet kako sam u to vrijeme, neopterećen poukom, počeo izmišljati bajke za laku noć, djeci i odraslima. Ponekad sam zapravo prepričavao snove pa je sasvim moguće da smo se u nekoj od priča susreli, ti kao daleko i ljupko stvorenje iz neke od vilinskih priča. „Sve je to laž", javio se iz prikrajka Did. „Ma to je dražesno "laganje" i bez loših namjera", rekoh, a radilo se o „Zvjezdanim stazama". Snovi su izokrenuta istina. Idealizirajući svijet gradimo upravo takve likove u snovima koje je onda moguće susresti i u stvarnosti. To ponekad ispadne dobro, a koji put se to idealiziranje obije o glavu. Bilo kako bilo, fućkaš život bez snova i nade u bolje. Tako završava priča o '83. godini. Uokvirujem sliku koja mi je nedostajala. Ne vraćam je u bajku jer bi to značilo da stvarnost ne može biti bajka. A ja vjerujem da može, i to makar kao čamac za spašavanje na moru ili kao deva u pustinji. Dosta sam vremena utrošio, a malo sam

toga rekao. Godina ‘83. moja je šarena slikovnica poput ove. Nosim je sobom i ponekad iz nje ukradem svoju šarenu laž. O svemu što je slijedilo i ne vrijedi puno govoriti. Ako se susretnemo na nekoj od stranica, nadam se da ćemo se prepoznati. Morat ćemo otvrdnuti, a to nažalost briše snove. Pozdravljam te osmjehom iako idem u sutrašnji dan s knedlom u želudcu. Čekaju me sudci, geometri, svjedoci, pravnici, urednici, računi, liječnici, čitava vojska činovnika itd. – sve ono što mi je strano i mučno u životu. Vraćam se u svoj čarobni kokošinjac. Čut ćeš izvještaj kada se svih obaveza i zadaća riješim. Ako me ikad puste izaći iz njega. Znaš već za sudbinu brojlera. Dio su „Životinjske farme“. Tovljeni zalogaj koji ispunjava zadaće, naučen da se ne buni (kako mi je to svojevremeno objasnio Orwellov konj Bokser).

P.S.

Koliko god govorio o nevažnim stvarima, krijući se tako iza njih, mislio sam na one životno važne. Ne govorim o njima – mogao bih ispasti glupan. A što ako sam glupan? Odijeljenost od ljudi u zabiti između neba i zemlje natjera čovjeka na pomalo čudna razmišljanja o ovom vremenu i svome mjestu u redu (ili neredu) ovoga svijeta. Kakvo god to mjesto bilo, svrha i smisao koji nas određuje, svjesna je namjera biti i Božji stvor, i u tome svjedočenju ustrajati.

ŠTURAK ŽIC

Svaki dom, stan, kuća i bilo koje drugo ljudsko obitavalište, osim svojim stanarima, nudi krov nad glavom i nevidljivim ili tek ponekad vidljivim podstanarima. Ne radi se o kućnim ljubimcima koji su pozvani u sustanarstvo, već o nepozvanim gostima koji su se odlučili baš ovdje nastaniti. Često se između ljudi i tih otkrivenih, a nepoželjnih sustanara vodi rat do istrebljenja. Uzmite, naprimjer, mrave. Nečujni su, rade svoj posao skriveni stjenkama zidova i ne prave buku ili neku štetu. Ali muka nastaje ako im broj preraste sklonište pa krenu u osvajanje novih prostora ili kada prisvoje smočnicu domaćina i prijeđu granicu pristojnosti. Miševi pak, oni mali sivi i simpatični glodavci iz crtića, osobito u očima dama postaju „gadne beštije“, a njihov pohod na kuhinjske zakutke razlogom neviđene panike i hajke, iako su baš oni nerijetko pravi gospodari ljudske nastambe. Pogotovo kada na polju zazimi. Muhe da ne spominjem i nultu toleranciju čovjeka prema tim letećim zujavicama. One se doista čude što je to s tim ljudima da mlate oko sebe rukama, nogama i svim mogućim pomagalima ne bi li ih uništili. A manju im štetu rade od komaraca, naprimjer. Što reći o strizibubama, stjenicama, uholažama i ostalim gadnim ili gladnim kukcima koji se bez veze ponadaju dobrodošlici toplog doma, a dobiju pravi pravcati rat? Čak i kućni ljubimci imaju svoje podstanare s kojima su u zavadi pa uz pomoć svojih gospodara bivaju proganjani različitim četkama, sprejevima i šamponima, prisiljeni na uništenje ili vječne selidbe. Zaključiti bi se dalo kako su ljudi baš zadrti i negostoljubivi.

Sličnog je mišljenja bio i šturak Žic. Uselio se kasne jeseni u dom jedne prosječne obitelji na rubu grada. Ništa mu nije trebalo osim toplog kutka i ponekad malo vode. Domaćini ga možda ne bi ni primijetili da nije, kao svaki zrikavac, pjevao svoje, i to uglavnom noću. Budući da se smjestio iza kućnog pijanina, nije mu bilo jasno zašto ga traže i love zbog uznemiravanja kad oni njemu remete mir galamom ili glazbom spomenutog pianina. Kako ga nisu uspjeli pronaći, pomalo su se navikli na njega i njegov vrlo precizan orar nastupa. Žic je upoznao i ostale sustanare, a bilo ih je svakakvih. Mrzio je neurednost i bio bi jako ljut kada bi ljudi njemu pripisali svinjarije drugih sustanara. Pauci ga nisu dirali, bilo da su od vrste nekih sitnih ili su im mreže bile na ljudima nedohvatljivim mjestima, daleko od pijanina čiju glazbu nisu podnosili, za razliku od Žica. Na kraju se pomiriše s činjenicom da Žic tu negdje ordinira po svom i da se javlja redovito kao neka vrsta čuvara doma. Taj se odnos utvrdio kad se jedne noći, dok su ukućani spavali, u kuću uvukao pravi pravcati lopov. Bio je vrlo spetan i tih pa ga je jedino Žic uočio i, ukipivši se od strave, zaboravio na svoj noćni CRI-ZVRRR raspored. Tako se dogodila neprirodna tišina koja je iz sna prenula kućedomaćina. Ni ne znajući zašto, čovjek je, kao i zrikavac, osjetio da nešto nije u redu pa se ustao i upalio svjetlo. Uto je Žic zasvirao neobično žestoko i nervozno dajući znak svome čovjeku da u dnevnoj sobi ima uljeza te nastade prava strka. Lopov je jedva pobjegao praznih ruku, a domaćin je nazdravio čašicom ljutog napitka sebi i nevidljivom Žicu. Od tada ga više nije ganjao. Žic se s vremenom udomaćio, obezobrazio i dao se vidjeti, dapače, bio je glazbena pratnja čovjekovom djetetu dok je ono prebiralo po tipkama pijanina. Djevojčica bi (jer radilo se o djevojčici) često boravila sama uz glazbeni instrument. Bila je prikovana za kolica. Zrikavac je slutio koliko je to tužno i rado se priključio njezinoj glazbi, a ona mu je za uzvrat ostavila tanjurić s vodom na gornjem poklopcu pianina. Tako je i sklopljeno neobično prijateljstvo. Trajalo je sve dok zima nije smijenila jesen pa najposlije ugrijalo proljetno sunce, a Žic se zaželio svježeg zraka i potražio novi stan podalje od grada, u krošnji neke vrbe pored jezerca. Tu je uživao u izlascima i zalascima sunca dok su dani bivali sve topliji i sve duži. Upoznao je okolinu svog novog doma, muzicirao s lokalnim žabama i ustanovio da okoliš nije ništa manje neprijateljski od onog pod krovom čovjeka. Tu je stekao nove prijatelje i neprijatelje. Nadao se, prema iskustvu iz kuće, kako je i u tom neobičnom svijetu moguće na dobro uzvratiti dobrim i da nije baš sve tako crno-bijelo čak ni u svijetu samih predatora. Ipak, opreza nikad dosta.

U susjedstvu na rubu jezerca živio je među svojima, ali malo po strani, jedan napuhani žabac zvan Grga. Toliko se pravio važan da su ga i oni njegove vrste zaobilazili. Hranio se manjim kukcima i mušicama živeći bez pravog prijatelja sve dok mu u život nije ušetala neka kljunarica. Kljunarice su opaki kukci, korisne kao čistači i lešinari, a to nikako nije lijepo zanimanje. No i ta kljunarica, vrlo rijedak svat u ovome kraju, nikako nije bila običan kukac. Nekoliko brojeva veća od predstavnika svoje vrste, s ružnim kljunom i još ružnijim zatkom

na nespretnim predugim nogama, očito se izgubila. Bila je toliko ružna da su je možda baš zbog ružnoće otjerali iz njenog jata. Našla se tu u pličaku na rubu jezera, nedaleko osamljenog Grge, smočenih krila. Nije mogla poletjeti pa zamoli žapca da je iznese na suho. Ovaj joj udovolji i tako bi sklopljeno čudno prijateljstvo. Sve da je i htio, Grga ne bi mogao smazati leteću kljunaricu zbog njezine veličine. Ta bila je velika kao i on, a budući da joj nije poznavao vrstu, nije se bojao te čudne družbenice. Lovio bi mušice koje su ponekad oblijetale strvine uz rub vode, tako da su se on i kljunarica Biba našli na istome poslu. Biba je više sličila na mini rodana nego li na kukca. Grgi je imponiralo imati kompanjona s krilima, k tome još poslušnog letača. Osjetio je nadmoć, računajući da mu je Biba dužna. Jednom zgodom naredi Grga Bibi da ga malo ponese uokolo na svojim leđima i kljakastim nogama, da možda pokuša i poletjeti. On će joj za uzvrat pokazati nešto od svog lovišta. I ona učini tako. Zaredali su se izleti, a Grga se, umjesto da bude zahvalan Bibi za prijateljstvo i nove vizure kraja, još se više napuhao. Nije mu bilo dosta da ga se nosi uokolo, već je počeo uživati u smišljanju zadataka za ružnu kljunašicu. A ova je prihvatila igru jer se nitko drugi nije htio s njome družiti. Osim toga, u paru su lovili zalogaje. Pa što ako je žabac malo pretjerao tražeći da ga zabavlja, nosi mu suncobran i da ga prigodice u šumarku na ležaljci ljulja? „Draga moja, da ti mene nije, krepala bi od dosade ili bi te smazala kakva ptičurina“, govorio bi Grga Bibi tjerajući je da kaska s njim na leđima poput džokeja. Žic je to promatrao iz prikrajka i komentirao svojim ZVRR CVRRR, znajući kako ta priča ne može završiti dobro.

Zavrućilo je pravo ljeto i jezerce se pretvorilo u baricu. Kiše nije bilo pa Grga naredi Bibi da kao letač izvidi uokolo ima li kakva močvara ili jezero negdje u okolici. Biba se vine svojim krilima visoko iznad polja i šume. Letjela je, naravno, sama jer s Grgom na leđima ne bi nikamo dospjela. Suša je harala krajem i na vidiku ne bijaše baš nikakve ni stajaće ni tekuće vode. Čak su i šumski izvori presušili, a ono malo vode u lokvama zaposješe otrovni daždevnjaci. No Biba je odlučila da joj je dosta prijateljstva koje ju iskorištava i kinji. Skuje plan i vrati se veselo Grgi s izvještajem kako na istoku postoji jezero. Malo je daleko, ali isplatilo bi se krenuti u tome smjeru. U primisli je imala svoju obitelj i kljunate leteće škorpione iz iste porodice negdje na istoku, odakle su je svojevremeno otjerali. Grga, naravno, nije ništa posumnjao. Opet je uzjahao na Bibina leđa i s povjerenjem joj pustio da ga truckajući ponese kroz šumu, pa preko livade u brežuljkastu pustoš. Bio je to zamoran marš u kojemu je jadni Grga od suše poginuo. Razveselio je pri tome cijelo jato kljunarica i lijepo ih sve nahranio.

A Žic je o tome ispjevao pjesmu. Uz tu, i mnoge druge pjesme o svojim pustolovinama i opasnim susretima u divljini. Čekao je priliku da se, kad zahladi, vrati u onaj poznati kut sobe s pijaninom. Radovao se djevojčici zbog zajedničkog muziciranja, vjerujući da je obostrano tako. Naučio je da su prava prijateljstva rijetkost i da ih valja čuvati kao i onih par kapi vode na tanjuriću koje mu je ostavljala na poklopcu glasovira.

Uostalom, iako je to obično praznovjerje, mnogi stariji svjedoče da zrikavac u kući donosi sreću i da nije pametno otjerati ga. A jednog dana dogodilo se i to: djevojčica je prohodala! Žic je znao da je njegova uloga u tome malena, ali bez njegove ZVR CVR magije sigurno ne bi bilo ni tog čuda. Na tanjuriću se, uz malo vode, tih dana našao i komadić kolača od suhe smokve.

DANGUBE

Tko su zapravo dangube ili zgubidani? U rječniku sam pročitao da tako zovu one „*ništ koristi*“, osobe koje bi mogle raditi, ali eto neće. Priču sam htio nazvati „Gospodari svog vremena“, što je netočno i predugo. Ili „Prodavači magle“, a ni to baš ne stoji. Možda „Kradljivci vremena“? Odgovara ideji, ali je nejasno. Ni jedno od ovoga ne odgovara likovima iz priče jer je posve jasno da se „gospodarom vremena“ može zvati jedino tvorca i upravitelja vremena, kao što je posve jasno da ne postoji čovjek koji bi do kraja gospodario svojim vremenom, sve da to i želi. Bilo bi prezahtjevno nabrojiti tko sve ili što sve upravlja našim vremenom ili našim vremenima. Tako je to oduvijek. Rođenjem i kratkim postojanjem osvajamo tek djelić vremena koje pripada društvu nekoliko generacija. Svakom pojedincu uz više ili manje sreće ostaje da od toga djelića osvoji tek djelić samo za sebe. Koliko je različitih ljudi, toliko je različitih načina da se „ukrade“ malo vremena za sebe. Tako sam se umjesto naslova „Kradljivci vremena“ ipak odlučio za „Dangube“. Zasluga pripada gospodinu Ivici i Huckleberryju Finnu. Vjerujem da ste barem čuli za pustolovine Thomasa Sawyera i Hucka Finna, a o gospodinu Ivici očito pojma nemate. Nekada je u dječačkim godinama bio poznatiji kao Pustolovni Ivica. Zapravo je gospodin Ivica Pustolovni naš prijatelj. Točnije, prijatelj moga prijatelja slikara od kojega sam i čuo ovu priču. Tvrdio je da se znaju iz vremena prije nešto više od pola stoljeća. Kako se to u životu često i dogodi, putevi su im se u jednom trenutku razišli i prijatelj mi reče kako je s vremenom na njega posve zaboravio. Neobično je to kako neke likove i karaktere iz djetinjstva pamtite zauvijek, a drugi vam zbrišu iz sjećanja jer ste se jednostavno promijenili. Prijatelj, zvat ćemo ga jednostavno Slikar, potvrdio mi je jednom prilikom da mu je Ivica u nekom vremenu odrastanja bio *huckleberry fiend*, što će reći najbolji prijatelj.

Moj pak „Pustolovni Ivica“ iz mladosti bio je nacrtani dječak, fakin iz istoimenog stripa. Kako su nam se priče s Ivicom preklopile, probudile su i moje uspomene na zajedničko dječačko doba kad je naš svijet bio geografski puno manji, a u duhu neizmjerno velik i bajkovit.

Dogodilo se da se Slikar, sad na pragu starosti, obavljajući potrebne terapije nakon lakše prometne nesreće, zatekao u toplicama. Sanjareći uz popodnevnu kavu u lokalnom kafiću, pomalo umoran od odrađenih vježbi, začuo je kako netko iz susjednog vrtnog paviljona prodaje vrijeme. „Hajde, ljudi, kupite malo vremena!“ I tako nekoliko puta. Slikareva radoznalost, što je ponekad slabost, natjera ga da svrati u malu prodavaonicu svega i svačega. Na jednom njenom kraju stariji je gospodin prodavao satove. „Baš sam pomislio... dobar ti je štos“, rekao je Slikar, kad ga čovjek oslovi imenom.

„Stari moj, pa zar si me zaboravio?“ Slikara je to natjeralo da pažljivije promotri debeljuškasto lice sugovornika, uokvireno sjedinama ispod kape na vjerojatno ćelavoj glavi.

„Ivek, Ivica!“ reče, „Pustolovni Ivica, zar si zaboravio?“ Slikar se trgne na poznato mu ime i zanijemi posve nespreman. Prevrnuo je cijeli arhiv svoje memorije i sjetio se lika iz mladosti. Keseći se Ivica prozbori: „Prokleti pradjedovi, kako su mi samo isprašili tur !“ Zazvonila je u ušima Slikara jeka rečenice od prije šezdeset godina, dok ju je izgovarao istovremeno s Ivicom – poput lozinke za prepoznavanje. Odjednom je prepoznao i facu iz osnovne škole i pripadajući joj glas. Mogao je to biti i Videk ili Lojzek, zločesti Jakuš ili netko od inih dječaka s Bajera i Krapinčice. Svi su mu se taj čas pojavili pred očima zajedno s djevojčicama, naslikani kao na zajedničkoj fotografiji, za drvenim klupama, u razredu s kraja školske godine.

„Ma Ivice, blagi Bože, zar je već toliko vremena prošlo? A ti sad ovdje prodaješ satove, ure... zidne, ručne, budilice, što već?“

„A ne“, odvrati ovaj s osmijehom, „prodajem vrijeme.“

Rado bih kupio malo tvog vremena ako mi se pridružiš na kavi, tu u kafiću lječilišta.

„Može, ali malo ćeš pričekati dok pospremim i zaključam ormariće s policama. Ima ovdje i vrijednosti. No znaj da ja prodajem i satove i vrijeme“, ponovio je.

Kako to razumjeti, pitao se Slikar. Ako on prodaje svoje vrijeme, red je da mu platim kavu, ionako sam ja njega pozvao. Idealizirao je sliku Dangube iz djetinjstva s kojim je prošao silne pustolovine u tada nepoznatom okružju Hrvatskog zagorja, pretvorio ga maštom u strip-junaka, fakina kojemu je sve moguće, neuhvatljivog, lukavog i vještog momčića koji bi sve probleme rješavao s dozom humora po uzoru na literarne junake čije

smo pustolovine zajedno proživljavali. Bez obitelji (poput Finna), pomeo ih je onaj veliki rat. Ivek je prošao školu preživljavanja tko zna kako. Uglavnom po svoju. Dok smo mi ostali uredno pohađali školu, Ivek je na splavi usred Bajera lovio ribu. U mislima smo bili s njime. Slikar se prisjeti kako je jednom doma zaradio kaznu jer je doveo kući raščupanog i musavog vršnjaka pa mu poklonio svoje tek kupljene čizme. Bio je to Ivek. Tada je i krenulo to prijateljstvo. Bili su par pustolova i bilo ih je svugdje. Kradom su otimali vrijeme posuđeno od nekih „važnijih" obaveza za svoj gušt i ne razmišljajući o posljedicama. Nebo je bilo njihov krov. I dok su Slikarevi roditelji danonoćno radili skrbeći za obitelj, on se tajnim ritualom pobratio s Ivicom. To je ono kada perorezom ubodeš palac da prokrvari pa s pobratimom pomiješaš krv prisežući na prijateljstvo bez kraja i mane. Tako su zajedno tumarali zagorskim krajem, jedan bez roditelja, a drugi bez korijena i drugih prijatelja u tom kraju. Poznavali su svakog „cucka", svaku mačku, kokoš s kokošinjcem, svaku gusku i puru, sve zečinjake i štale s konjima, sve voćnjake, ograđene vrtove, sve šume, livade, potoke i staze oko cijelog mjesta. Prijateljevali su s golubinjacima, pčelinjacima, malim i velikim, divljim i pitomim stvorenjima ovoga kraja. Zajedno su išli u ribičiju, gradili kućice na stablu, švercali se u kinu, dobivali za uho ulovljeni u tuđim šljivicima. Tako sve do kraja osmog razreda. Onda je Slikareva obitelj preselila u grad. S tim su došle obaveze i škola snalaženja u posve novoj sredini. Slikar je upisao neku srednju strukovnu školu, tek toliko, da ne dangubi. Slikarstvo je tada još sanjao kao vrata slobode. Proći će godine prije nego li se dočepa Art akademije, i to već kao otac. Ivicu je u fazi selidbe nekoliko puta susreo u Zagorju, a onda mu se zameo trag.

Od malih nas nogu tjeraju da ne dangubimo. Koliko sam puta i ja zaradio „vruću" zbog *Plavog vjesnika* ispod školske klupe ili *Ukletog Holandeza* ispod udžbenika iz povijesti. Sve je rad i učenje, obaveze prema bližoj i daljnjoj obitelji, školi, poslu, domovini, nadređenima... S vlastitom obitelji te se obaveze samo množe. Često ih određuje kroz ucijepljen osjećaj odgovornosti vlastiti karakter, ambicija, znanje, ponekad slučaj i na kraju famozna sudbina kojoj se ne može uteći. Pa što onda ostaje onima koji osvojeno zvanje i zanimanje, zajedno s nekadašnjim snovima, pretvore u mukotrpni rad, u ono od čega se živi? Što nam to svrhu određuje, a snove pretvara u sudbinu vojnika, pekara, glazbenika, urara, stočara, učitelja...? Koje je to „samo naše vrijeme?" Pravih danguba je malo. Daleko je više onih što zaborave snove o slobodi i tek u pronađenim hobijima i odmaklom dobu, ako im za to preostane vremena, puste mašti i snovima na volju.

Slikareva prometna nesreća, posljedica jurnjave za poslom, dovela ga je na liječenje u toplice, neku vrstu prisilnog odmora. Tu je susreo prijatelja iz djetinjstva i, nakon obnovljenog prijateljstva, od njega naposljetku kupio sat. „Nije to obična ura, to je pravi kronometar, druže, precizan mehanički sat s oprugom i nemirnicom – spiralnom oprugom posebne konstrukcije i zapornim mehanizmom radi posebne namjene", reći će Pustolovni Ivica Slikaru kojem je neko skriveno čulo dalo naslutiti kako se frend Ivica zapravo želi riješiti ove sprave. Uređaj je tiktakao u lijepo lakiranoj drvenoj kutijici i, s obzirom na prilike, Slikar je zaključio kako je ovo možda i konačni rastanak s prijateljem... a ujedno i s dječačkim vremenima. Dok je vadio novac, tješila ga je pomisao da je možda ipak pomogao prijatelju. A Ivica se smješkao. „Kad budeš imao vremena, pogledaj malo upute i nastoj redovito navijati mehanizam. Ura ne smije stati!"

Ispalo je da je ovo bio tek uvod u pravu priču. Ne znam što se kasnije dogodilo s Pustolovnim Ivicom, a ni gdje je danas moj prijatelj Slikar. U nekoliko smo se navrata sreli nakon onog lječilišta, ovdje u gradu. Spomenuo mi je nekakav zaplet, pravi krimić s onim kronometrom. Ispalo je da se doista radilo o neobičnom i skupom uređaju koji je, nažalost, svakome pokazivao pa su mu ga na kraju skoro ukrali. Onda mi se jednom kratko javio s nebuloznom pričom kako se upravo vratio s plova Kon Tikijem Tora Heyerdahla. „Ispričat ću ti kada se vidimo, ima veze s onom čudnom urom!" bilo je izrečeno u nekoj napetoj žurbi. Nastupio je muk od nekoliko mjeseci, potom nov kratak i šašav izvještaj koji je počeo s „Nećeš vjerovati!" o „Putu svile" i druženju s Markom Polićem Korčulaninom.

„Pa dobro," rekoh, „ne znam na čemu si i što piješ, jesi li u teatru ili pišeš romansirane biografije?" I meni se događa da čitajući pustolovne priče u mašti doživim avanturu kroz slike kao vlastiti izlet u nepoznato. No danas su film i televizija trikovima zatukli potrebu da se na javi sanja. Umjesto vlastite vizualizacije literarnih čuda, odeš u kino, a kad tamo – već je sve izmišljeno i sjajno začinjeno čudesnim efektima virtualnih stvarnosti."

„Ha, nevjerni Toma, sjećaš se onog kronometra? Čudesan je to uređaj s koordinatama u vremenu i prostoru – nije za vjerovati kamo te sve može odvesti, ali pisat ću ti o tome. Vrlo opasna stvar. Upravo se spremam na put za Abesiniju s bra-

ćom Seljan. Mirko pak kao proglašeni Champion of Globetrotter planira put u još neistraženo srce Južne Amerike. To ne smijem propustiti ... Budi mi dobro, izvještaj slijedi!“

Mislio sam da me prijatelj zeza ili da je prolupao. Ipak, prošetao sam do Etnografskog muzeja raspitujući se kod znanaca o Slikaru i njegovoj vezi s ostavštinom braće Seljan. Ali rekoše da odavno nitko nije pregledavao njihove zbirke. Svi pokušaji da doznam nešto više propadoše, a obitelj Slikara zatekoh u nedoumici. Njihovo je iskustvo bilo slično mome. Nisu znali što se događa, osim da su prijateljeva izbivanja vjerojatno vezana s nekim učestalim „likovnim kolonijama“. Neobično je bilo to da su jedva pohvatali nešto iskidanih fragmenata priča o raznim „izletima“ u egzote. Rekoše da je spominjao Darwina i njegova putovanja, pa Magellana, i onda ih nisam više ništa pitao. Bili su zabrinuti, a meni je bilo neugodno. Ne znam tko je tu *otkvačio*. Ili sam ja lud ili oni, a možda mi je prijatelj završio na psihijatriji, što ne bi bilo baš čudno putovanje u toj branši. Ipak, radije bih da ga je na koncu njegovih priča magični kronometar odveo na Tahiti kako bi negdje u tišini južnih mora zajedno s Pustolovnim Ivicom i možda Paulom Gauginom slikao svoje čudesne slike. Blesavo ili ne, nekako ih sve vidim kao ekipu. Čak mi se dogodi da ponekad sanjam i u snu izdaleka pratim neke od doživljaja prijatelja Slikara i Ivice Pustolovnog. Sugestija može odvesti u opsesiju pa onda ni snovi nisu bezopasni. Iskusio sam to na vlastitoj koži. Ako je tako nešto moguće – očito su me primijetili. Naravno, bilo je to u snu, gdje sam doživio da se Ivica okrenuo izravno meni. Znakovito je pogledao na svoj ručni sat koji se tog trena pretvorio u krijesnicu, obasjao prazno zapešće i odlepršao. Ivica mi je s osmijehom namignuo, okrenuo se i nastavio dalje svojim poslom. Bilo je to toliko stvarno da sam se trgnuo iz sna „smrznut“. Razmišljam ponekad o tajni života, vremenu kao krijesnici što nas na čas obasja, potvrđujući nam koliko za trenutak postojimo.

Slikareva sudbina ostala mi je nepoznata. Nisam ga zaboravio jer još uvijek postoji mogućnost da se negdje sretnemo. Makar u toplicama kamo po njegovoj preporuci zalazim. Naveo me je da u šetnji gradom opet svratim u Etnografski muzej i temeljitije obiđem zbirku braće Seljan. Među požutjelim fotografijama iz Abesinije uočio sam u sviti cara Menelika II., uz ambasadore mu braću Seljan, jedno bradato lice neobično slično fizionomiji prijatelja Slikara. Sam sebi nisam povjerovao, fotografija je stara i mutna, ali svašta je moguće.

ALISA ILI MOONSHINE

Riječ *moonshine* prevedena s engleskog jezika znači *mjesečev sjaj* ili, u tražilici na webu, domaću rakiju. Kako bilo, *mjesečev sjaj* zvuči romantično. Kao lijepo indijansko ime ili nadimak plahe pjesnikinje koju sam upoznao na mjesečini. Tada smo se jedan jedini put u životu susreli. Bilo je to davno, ali još se sjećam detalja poput jezera u kojemu se ljeskao okupani mjesec, tople ljetne noći, poezije, orkestra zrikavaca, a bilo je i domaće rakije, ali samo za nazdraviti ljubaznim domaćinima što ugostiše četrdeset, ne hajduka nego slikara i slikarica. Nakon tri dana rada i ad hoc postavljene izložbe, bila je to večer rastanka. Prekratko vrijeme trajanja likovne kolonije za upoznati se i za bilo što osim pogleda bačenog na likovne radove. Netko je u njima tražio likovne srodnike, netko konkurenciju, netko tanjio radoznalost. Malo tko se otprije poznavao pa je u stvorenoj gužvi bilo nemoguće ikome prići osim u trenutku ručka ili u dokolici nakon večere. Svi smo se složili da nas je previše na malom prostoru za rad. Prijateljska snošljivost i neobavezan način rada učinili su ta tri vruća ljetna dana veselim nadmetanjem. Neki su bježali raditi u hladovinu klimatizirane sobe boravka, drugi pak solidarno radno podnosili vrelinu terase, strpljivo se pateći bojama što su se sušile još na kistovima. Međutim, na večeri rastanka nitko nije izostao. Bila je umjetnost iskrasti se iz gužve, načas pobjeći u tišinu, na vodu jezera, makar i među komarce. Mjesec se nisko na horizontu uvalio na jednu slobodnu klupu za odmor od gužve, osvijetlivši komadić načas stvarnog raja. Kratak trenutak upoznavanja, pristojna gesta izmjene knjiga i kataloga, i prijateljstvo bi sklopljeno. Prije povratka među kolege riječi obećanja: „Do susreta!“ Okolnosti su bile takve da do susreta nije nikad došlo, ali je stvorena neka veza između mjeseca i nas dvoje tadašnjih kolonista. Likovna kolonija stvorila je neke stihove začinjene mjesečinom, a ponekad i mjesečarenjem. Tako je moralo biti. Sva umjetnost složena je od riječi, slike i glazbe, pa prevagne ono što izravno pobuđuje emocije. Putnici i dvodomni ljudi navikli su na rastanke. Daljine su mamac za pustolove koji uvijek smjeraju istražiti nešto novo. Ili staro, već prema prigodi. Mjesec je godinama kasnije na istome mjestu u isto vrijeme funkcionirao poput budilice. Podsjetnik na neku davnu ljetnu večer, stihove „ptica sanjalica“, Alisu iza ogledala, i da ne nabrajam. I likovna kolonija funkcionirala je i dalje. Sada se tamo okupljaju starci, uz nešto mlađarije s drugim pogledom na mjesečinu. Svake godine od one početne četrdesetorice izostane nekoliko „težih slučajeva“. Za razloge se ne pita, bar ne naglas. A mjesecu nad vodom to je svejedno. Slike pričaju priče o čudu stvorenja pod mjesečinom. Ima neke čarolije u prizoru slika postavljenih u pejzaž, poput „prozora“ ili portala prema neobičnim svjetovima što se samo povlaštenima otkrivaju. Doživljaj nema veze s objektivnim procjenama po estetskim kriterijima. U tom „Snu ljetne noći“ ordinira vilenjak Puk. Samo je pitanje tko su Oberon i Titanija i kako su podijeljene ostale uloge. Sve je nestvarno osim komaraca. Oni su stvarni kao i slike koje vabe na drugačija putovanja. Interesantno da se praktični dio tih likovnih „stilskih vježbi“ dotiče svih upletenih u događaje, pa i onih koji doista nemaju nikakve veze s kistom. Opijenost, reklo bi se, „smanta“ sve – od portira i konobara do slučajnog namjernika.

Natjeralo me ovo hvalisanje proživljenim da otvorim veliki Rječnik simbola. Pod M tražio sam mjesec. Nije me zanimao kao astronomski pojam. Izgubio sam se u silnim tumačenjima što tko vidi u tom nebeskom tijelu koje na svom disku odražava sunčev sjaj, što ciklički raste, pada i nestaje… Ajme! Naučio sam štošta o lunarnom svijetu i zakomplicirao sam sebi život pričama od Dogona do tarota. Prepisujem: „Mjesec je trajni i bezvremeni simbol žene i ženskog principa, u umjetnosti, osobito poeziji…“ itd. Skinuo sam s Googlea (za časopis Nova Akropola - napisala izvjesna Snježana Z.) toliko dug i mitologijama nabijen članak da mi ga je bedasto prepisivati. Morao bih ispisati stranice i stranice, i to nakon dugog istraživanja teme, ali ipak ostajem pri onim čarolijama što ih od djetinjstva vučem kao literarni humus. Podlogu za vrt maštarija nevinih i neupućenih u znanje popabirčene povijesti ljudi. Draža su mi djeca, ona velika i mala. Morao sam mjesečeve „ženske principe“ na svoj način začiniti razgovorom s literarnom Alisom, dodati svoj komentar. A možda sam sve samo sanjao…

Alisa je čudo,
Iz šešira zec, tri goluba
I slatki perec.
Alisa je kao vino,
Crvenoga herca kec.

Alisa je pšenična pogača,
Djeteline voz.
Svijet iza zidina od ogledala,
Ona čita skroz na skroz.
Leti kuda god poželi,
Baš kao leptir crveno-žuti
I ljubičasto-bijeli
Kojem se sunce jako veseli.
Alisa je sasvim običan dan,
Mačka u kutu što prede neobičan san.
Poput crtića, sanja da je teta
Jednog mišjeg vrtića.
Alisa je vrijeme kojeg nema,
Ladica za čuvanje problema.
Alisa je ove večeri moja zlatna nit
Bez koje bih tužan, umjesto u krevet, otišao pit!

Znam da sam sada pretjerao…(ali tako mi je došlo)

One tople ljetne večeri mirna površina jezera otvorila se poput Alisina ogledala. Povirili smo načas s onu stranu toga zrcala pa s palube mjesečeve gondole kistom umjesto vesla zaplovili nebeskim plavetnilom. Sve između rijetkog korijenja vodenog bilja zatočenog zamkom sedre i cvjetovima lokvanja nad glavom. Površinu tog neba namreškao bi tek poneki vilin-konjic u lovu na zvjezdani prah, ne razlikujući zvijezde od njihova odraza i gondole mjesečeva srpa od posrebrene klupe na obali. Ova ili ona strana zrcala te su večeri bile jedno, a svijet makar i na trenutak – cjelovit.

LISTONOŠA

Ima osoba kojima se jednostavno nikako ne može udovoljiti. Jedna od takvih bila je i gospođica Kloks. Moguće da je zbog toga ostala i neudana, a možda je neka nesreća u ranijoj dobi postala uzrokom njezine netrpeljivosti. Nitko i ništa njoj nije valjalo. Imala je pik na susjede, djecu, prolaznike, majstore, trgovce, svećenike, općinske službenike, redare... a najviše na poštare listonoše. Jao onom tko bi se našao na dohvat njena jezika. Iskre bi frcale! Primala je dobru mirovinu i nikome nije bila dužna, plaćala je za svoje potrebe pošteno, ali ljudi je nisu voljeli. Tko je mogao, taj bi je zaobišao. Njen listonoša nije bio te sreće. Mirovinu je i račune uredno dostavljao, a kako potvrde o primitku nije mogao prepustiti drugome, mjesečno bi se u nekoliko navrata našao pred tom, znao je reći, „vješticom“. Nazivala ga je svakakvim imenima, vrijeđala zbog izgleda, načina kako hoda ili kako obavlja posao. Omililo joj se nazivati ga Skakavcem jer ju je, onako tanak, vrckava hoda i u zelenoj odori, mogao podsjetiti na tog kukca. Bilo je tu i drugih stvari za usporedbu...“Gladan, uvijek gladan kao pravi skakavac“, zanovijetala je nakon što poštar ne bi uzmaknuo nakon izbrojene mirovine, čekajući da mu da resto sitniša ili napojnicu. Taj je listonoša preko oštrokljunog nosa nosio cviker pa su mu i oči nalikovale na kukčeve. „Eh, milostiva, uvijek ste baš lijepo raspoloženi. Morat ću vas izvesti na večeru za koju godinu, kad skupim dovoljno od vaših priloga“, narugao bi se listonoša prije uzmaka. „Van, štetočino!“ podviknula bi gospođa Kloks i bio bi to kraj konverzacije za taj put. I tako su starili svi uz poznate sentence, ne mijenjajući običaje. Sve dok...

Jednoga je dana listonoša Skakavac gospođi Kloks isporučio preporučenu pošiljku i, čekajući potpis prijemnice, slušao uobičajenu kanonadu uvreda na svoj račun: „Evo ti na, zeleni stvore, pa odskakući dalje od mene. Tko zna što si mi ovo uvalio“... I tako redom. Listonoša se otmjeno naklonio prije nego li mu je zalupila vrata u nos i odskakutao dalje zviždeći, što je gospođu znalo još više razjariti. Iza ograde bi znao stati osluškujući repeticiju poganština jer mu je to već prešlo u naviku, ali ovaj put nije čuo ništa. Radoznalost ga natjera da se došulja do kućnih vrata, a kad tamo – začuje samo glasno jecanje. Gotovo se prepao. Onda je produžio svojim putem i zaboravio na gospođu Kloks do sljedeće prigode. Donio joj je mirovinu. Bez riječi i u tišini dala mu je bogatu napojnicu. Nije mogao ne primijetiti njezine umorne pokrete i crvenilo oko očiju, očiti znak netom obrisanih suza. Maramica joj je još bila u ruci. Htio je nešto zaustiti, kad ga ona lijepo zamoli da je sada ostavi i na pragu mu još poželi svako dobro, kao da se rastaju zauvijek. To ga je već pogodilo. „Pa radije bi da me opsuje. Bože, što se to s njom dogodilo?“ pitao se listonoša Skakavac. Komentari na uočene promjene u ponašanju gospođe Kloks nisu izostali ni u krugu sumještana. Mljekar je naprimjer primijetio da mu milostiva odnedavno vraća čiste i oprane boce, a mesar se pohvalio da je robu isporučio bez prigovora, dapače, dobio je i pohvalu. U kuloarima su počela nagađanja, a većina se složila da su promjene dramatične. Mjesni je župnik šutio kao zaliven iako su ga radoznalci podbadali pitanjima jer su nedavno primijetili gospođu na ispovijedi u mjesnoj crkvi. Što se točno dogodilo – nitko nije znao. A dogodilo se to da je tajanstveno pismo jako pogodilo milostivu. Možda je netko nepoznat nabrojio sve njezine gafove susjedima i sumještanima pa ju je na taj način trgnuo, nagađali su. Međutim, gospođu je morilo nešto drugo. Osornom ju je učinila tuga. Onaj koji ju je prije puno, puno godina prevario i napustio, sada se nepozvan javio pun kajanja i tuge za propuštenim. U tom je pismu stajala, uz ispriku, neka vrsta životne ispovijedi, što je posve slomilo oklop gorčine gospođe Kloks. Taj netko bio je njezin izvanbračni sin jer samo je vlastitom djetetu moguće sve oprostiti. Župnik je to znao, ali je morao šutjeti, a ostali nisu i nikad neće saznati tajanstveni razlog promjene njenog ponašanja. Prihvatili su to s olakšanjem, iako malo sumnjičavo.

Uslijedilo je još nekoliko pisama, potom neka iznenadna putovanja koja su promjenu učinila i fizički vidljivom. Listonoša je tako postao osobom od povjerenja i nemalo se začudio kada ga je milostiva pozvala na čaj s kolačima. Iznenadivši sam sebe, uzvratio joj je pozivom na gala večeru od onih napojnica i začuđeno gledao kako se gospođa po prvi put smije. I to od srca. Na kraju je pao u trans pa ju je, ne pitajući za njen predživot, zaprosio. U prvi se mah šokirao kad je čuo da ima odraslog sina iako nije udana. A onda, naviknuti na svašta, oboje rekoše u glas: „A zašto ne!“. I tako se svijet vratio u kolotečinu. Onaj je neharni sin na nekom visokom položaju platio svoju cijenu za ono nešto što se nas

ne tiče. Gospođa Kloks je konačno pronašla sreću uz Skakavca listonošu, a on se konačno udomio i prestao jesti konzerve. Župnik je sve blagoslovio i dalje ozbiljno šuteći kao zaliven. Svadbeni bakanal je preskočen, a mještani su mladencima kao vjenčani dar poklonili bačvu prvoklasnog vina. Uz to je poštom stigao s nepoznate adrese pristojan sanduk s poklonima za oboje. Između ostalog, i žuti motorčić za gospodina listonošu Skakavca. To je bio dan kada se gospođa Kloks, sada prozvana poštaricom, prvi put u životu napila i koji će zapamtiti dok je živa. Kad joj se novopečeni suprug na trenutak izgubio iz vida, lagano je i blaženo pod utjecajem sadržaja one bačve – zaspala. Iz sna ju je trgnulo zvono na vratima. Otvorila je i pala u nesvijet od strave. Na vratima se pojavio tako ogroman skakavac da je jedva stao pod krov. Kad se osvijestila, te beštije nije bilo u blizini, samo joj je brižan mužić s cvikerom na kljunastom nosu mokrom krpom brisao čelo. Od tada više nikada nije pila, niti je ikoga nazivala svakojakim pogrdnim imenima. I tako njih dvoje, ako nisu umrli, i dan danas zajedno sretno žive.

BLAGO MORSKOGA KRALJA

Sredinom prošlog stoljeća bio sam đak osnovac seoske škole. U njoj je kao jedan od nastavnika učiteljevao moj otac. Prve priče čuo sam od njega i naučio ih zapisivati. Kao i ostalu djecu pričama me poticao na neobična putovanja. U to su vrijeme kinematografske i televizijske pokretne slike bile prava rijetkost, izmišljeni Harry Potter i Ninja kornjače daleka budućnost, a školska biblioteka puna mrskih obaveznih lektira. Google nije postojao, baš kao ni mobiteli ili video igrice, tako da smo, što se tiče virtualnog svijeta, bili upućeni na bajkoviti svijet naših djedova i baka, ili onaj koji smo sami izgradili, zajedno s junacima iz djetinjstva. Ta dječja vizija svijeta i života iz snova u nama živi i danas.

Postoje nebrojeni ključevi prolaza u taj skriveni svijet, ali sve ih je teže pronaći, vratiti se kroz prašume i zarasle zelene ili modre staze u prostore i vrijeme istinske radosti. U skrovitost tajnovitih šuma, voda i gudura koje vabe odvažne pustolove u otkrivanje Eldorada srca. Tajni putovi nude odgovore na nebrojena, pa čak i na ona zaboravljena ili zabranjena pitanja što su zbog našeg brzog odrastanja ostala bez odgovora. A priče jesu jedan od ključeva koji otvaraju vrata pristupa dječjem srcu i maštи. Pedagoški „štos“ mog učitelja, kao školski ili domaći zadatak, bila je „kartulina“, ponekad jednostavno razglednica ili obična poštanska dopisnica s nalijepljenom reprodukcijom umjetničke slike nekog krajobraza, portreta, povijesne scene ili izreska iz filmskog žurnala. Izbor dostupnih sličica, sugestivna pitanja i zadatci raspaljivali su maštu. Netko je odabirao čudesne građevine, netko prizore s dna mora, netko kineske minijature…, a nekome je bilo svejedno jer se ionako držao slike u svojoj glavi i ne bi bilo u redu te stvari mijenjati. Nagrađeni literarni radovi završavali bi u školskim tiskovinama, „Maloj radosti“ ili u „Modroj lasti“, najboljima nudeći i stvarna putovanja. Jednom sam tako osvojio „Šetnju dvorcima Hrvatskog zagorja“. Još pamtim Mokrice, Ozalj, Lobor, Veliki Tabor, Cesargrad, Samoborski stari grad, Okić i mnoge druge dvorce, zajedno s njihovim pripovijestima, tragovima i bukom bitaka. Ta putovanja postadoše tako „putovanja iz priča“. Nepotrebno je spominjati suputnike i vodiče. Putovali smo čarolijom slike Vladimira Kirina - Andersenovim bajkama; „Pričama iz davnine“ Ivane Brlić Mažuranić i Cvijete Job, slikama Alberta Kinerta brodili smo s „Malim ribarima“, uz njih živjeli družeći se preko knjiga, zajedno s njima bili mali istraživači…

Puno godina kasnije jedan zanimljiv osobenjak, fratar, prijatelj i slikar poklonio mi je slikovnicu ne baš nabožnog sadržaja. Znao je čime se bavim i da će me ova likovno bogato opremljena knjiga, velikog formata i tvrdih korica, zaintrigirati. Autora nisam zapamtio, ali primijetio sam isti stari pedagoški „trik“ mog oca: sjajno oslikane prizore svijeta iz mašte nije pratio tekst. Od „putnika namjernika“ očekivalo se da uđe u taj svijet i napiše svoju priču. Svatko za sebe može dodati tekst ilustraciji i svojim viđenjem nadopuniti autora slika.

Godine su prolazile, djeca rasla, prohujao i rat i druge nevolje, a s pitanjima „od života“ ponekad bi u seljenjima isplivala i ona slikovnica, do danas meni nepoznatog autora. Napisao sam u međuvremenu mnoge priče i oslikao ih, jer to je moj poziv, ali ona „nedovršena“ knjiga koja je nekako stalno putovala uza me, nije mi dala mira. Primijetio sam da se promijenila. Korice su se malo „ofucale“. Ako je i zadržala svježinu boja svojih stranica, čini mi se kao da je s vremenom dobila neku zagasitu patinu. Sva je potamnila poput lica koje za danjeg svjetla uđe u sjenku. Nestalo je one vedrine od prije, topline i šarenila kojom je nekad plijenila svačije oko. Kao da je starenjem potonula u sjetu. U vrijeme kada sam doselio na Brač, slikovnica, davni dar brata fra Antuna, ponovno se našla u mojim rukama, i to skoro kao obaveza.

Korice joj je krasio otvoreni prozor prepun livadnog cvijeća i leptira. Kako priliči putniku, pokucao sam na ta „vrata“ i ušao. Uputio se prvo listati. A počelo je ljeto i vabili su me prizori oslikanog podmorja, tišine u dubinama zabilježene kistom. Bez nekog posebnog razloga smislio sam naslov ove priče. Zapisao ga na papir i pustio. Slučajno ili ne, naoružao sam se tih dana „maskom“ za ronjenje i starim perajama pa otišao na more (što mi je i liječnik preporučio). Krenuo sam tako u pustolovinu istraživanja podmorja u blizini. Lovio sam Blago morskoga kralja kao uvodnu priču koja mi nedostaje. Podmorski svijet uvijek me pomalo plašio koliko i privlačio. Bio mi je interesantan zbog svoje tajnovitosti, gostoljubiv i opak u isto vrijeme. Poseban zato jer smo susjedi, a tako se malo poznajemo. Svijet je to za sebe, toliko neopisivo velik i raznolik da je usporediv sa svemirom i njegovim zagonetkama. Izvan vode sam trom, a u morskoj

vodi lebdim lagan kao perce i evo učim se užitku neopisivog mira koje mi more nudi kao „nunanje“ s ruba pameti i najstarije osjećanje vlastitosti. Znam i njegovu prijeku ćud i promjenjivu narav. O, naslušao sam se priča o sedam mora, pročitao i zapise o previše strašnih priča i morskih pustolovina, no sada sam tu radi ugode i stoga jer mi ova „zibaljka“ koju ponekad zovemo „kolijevkom života“ sama nudi neke odgovore.

Istražujući uvale iza Zlatnoga rata, pješčanog rta podno Vidove gore na Braču, negdje prema Golubinjoj spilji, osim fantastične flore i faune privuklo mi je jednom zgodom još u djetinjstvu pažnju zagonetno bljeskanje u dubini. Tu se obala strmo ruši u more izazivajući strahopoštovanje svojim visokim stijenama i mračnom dubinom podno litice. Navraćao sam na istu poziciju godinama više puta i uspio nekako upamtiti vanjske i podmorske orijentire pozicije bljeskova. Nekada smo blizu te pozicije vadili periske, ali sada sam već ostario i samo mi je mjesto preduboko za uron na dah. Svaki pokušaj bio bi opasno testiranje vlastitih granica. Ponekad bi se pokvarilo vrijeme, „kurenat“ bi me odvukao izvan označenog mjesta ili bi mi se pod tlakom dubine amaterska maska nalila morem i ja sam odustajao. Jednom sam, konačno, dočekao idealno vrijeme, navukao profesionalne peraje i kvalitetnu masku, opteretio se utezima, pričvrstio nož u futroli o potkoljenicu (zlu ne trebalo) i zaronio. Dodatno natovaren sidrom prethodno sam izmjerio dubinu i zaključio ako mi ne bude moguće svladati tih desetak metara dubine, odustat ću i zaboraviti to mjesto prije nego li mi dođe glave. O svjetlucanju s dna i svojim razlozima nisam nikad nikome govorio sve do ovog ljeta. Prijatelj me u barci uvjeravao da nema opasnosti i ja sam, povučen sidrom, potonuo. Pritisak mi je mutio sliku dna pod jasnim dnevnim svjetlom, ali maska je izdržala. U jednome trenu ulovila me je panika i skoro sam ispustio sidreni konop. Smračilo mi se pred očima kao da je nenadani oblak sakrio sunce, modro iskrenje s površine. Ili je nada mnom „nebo“ sakrio neki veliki brod ili me je natkrilila velika riba. U pitanju su svakako bile sekunde, no ja sam u nastaloj pomrčini ugledao izvor onoga svjetla i zaboravio na paniku. Na obronku dna iz morske je travuljage virio ogroman smaragd. Siguran sam u to jer sam ga nedugo prije vidio listajući enciklopedije. Mutni zelenoplavi kristali zbijeni u gomilu zaiskrili su žućkastim svjetlom sunca s površine, prelijevajući se otrovnim zovom sirena kojemu ni Odisej ne bi odolio. Procijenio sam da je to veliko „kamenje“ virilo s dna veličine pola moje visine. Već sam se gušio i, dok sam jednom rukom skidao opasač s olovnim utezima, iščupanim sam nožem pokušao dohvatiti komadić kristala. U istome času odbio sam se nogama od dna, čvrsto držeći komad smaragda u dlanu i, bez pojasa i bez noža koji su ostali na dnu, izronio na površinu bolnih pluća, grcajući i hvatajući zrak poput utopljenika.

Kad sam se konačno našao na dnu barke, otkrio sam da je ono što sam tako čvrsto držao u šaci – običan kamen. Siguran u to da maločas nije bio u pitanju običan kamen, izbjegao sam odgovore na sva prijateljeva pitanja o naravi ove pustolovine. Zadovoljio se time da sam dotakao dno. Zaboravio sam izgubljeni alat i vratio se kući. Tog samotnog i vrućeg popodneva, skriven u sigurnosti doma iza zatvorenih škura, otvorio sam onu slikovnicu i potražio upamćenu ilustraciju podmorja, nadajući se usporedbi s onim prizorom doživljene stvarne dubine. I ostao zatečen. Slika u knjizi nije bila ona ista od prije. Sada je na dnu morske kosine, gdje ranije nije bilo ničega, na moje iznenađenje bio naslikan golemi smaragd. Ne znam kako je dospio na tu stranicu. Prije ga zasigurno tamo nije bilo. To znam i u to sam uvjeren. Ranije je u knjizi bila sasvim obična ilustracija morskog dna bez bilo kakvog znamenja, čak pomalo dosadna. Što se dogodilo, ne mogu provjeriti na drugom primjerku ove slikovnice. Možda drugog primjerka i nema. Ili ako ga ima, možda je to posve druga priča i posve druga slika. Ne znam. Ne bih se kladio ni u to da se radi o pričama „zone sumraka“. Iz iskustva znam da mi utječemo na priče i priče na nas. Tako je i sa slikama. Bilo da su obične ili neobične, one ostavljaju svoj otisak. Kao što prazno mjesto iza knjige na polici govori o samoj nestaloj knjizi, kao što jedva vidljivi okvir slike maknute sa zida govori o nestaloj slici. Ostaju zapisi u memoriji prostora. Postoje oni koji ih umiju čitati i potvrđuju neobične pojave poput ove. Tako je bilo nekad, tako je i danas. Mi se i pored svih čuda tehnika svježe sjećamo priča iz djetinjstva, dragih lica koja se pojave kad ih pozovemo i – pustolovina je tu.

A smaragd, „Blago morskog kralja“, i dalje je na dnu. Ništa ne vrijedi nalazniku koji ne zna i ne može razumjeti da se blago nalazi negdje drugdje. U neporočnim vrtovima djetinjstva.

DID SREĆICA

Srećica, tako je baba Marija zvala svoju ljubav, svoga muža. Zvala ga je tako od kako ju je s praga rodne kuće pod brdom hajdučki oteo i poveo sobom dublje u Goru. Bilo je to prije kojih stotinu godina. Običaj je toga kraja i vremena bio da roditelji planiraju udaje svojih kćeri. Radilo se o interesu šire obitelji, makar on bio protiv djevojačke volje. Prašilo se za otimačima sve u šesnaest, ali potjera ih nije sustigla. Stari fratar u selu s druge strane planine nije mogao ništa nego potvrditi brak dvoje mladih i zaljubljenih. Srećica se dokazao odraslim, a bio je osebujan svat. Poznavao je mnoge tajne prirode, a kako baš i nije bio veliki radnik, mlada supruga svojom je marljivošću nadoknađivala njegove propuste ili „posebnosti“. Na primjer, poznavao je sve ptičje jezike, sve livadno i šumsko bilje, svojstva mu hranjivosti, otrovnosti ili ljekovitosti. Poznavao je i razumio vremenske mijene, mogao čak predvidjeti led ili sušu. Družio se s pčelama i inim kukcima po kojima je znao gdje se smije graditi, a gdje ne, gdje ima vode, a gdje ne. Uz ta i druga razna „čuda“ nepoznata običnom puku, pričinjao je veselje seljanima pričanjem novih i prepričavanjem starih priča. Bio je zabavan pa su ga istom pažnjom slušali i starci i djeca. A kako je bio čovjek od naroda bez drugih škola, onda su i priče zvali narodnima. Priče su bile satkane od zrna istine umotanog u ruho bajke. U bajke se tada vjerovalo ili nije vjerovalo, kao što je to danas slučaj s moćnim medijima radija i televizije. Tada nije bilo knjižnica, ljudi su se tek učili pismenosti. Škole su bile daleko, a ako je kojeg mladca iz roditeljske kuće potjerala žeđ za znanjem, trebalo je otići u daleki svijet iz kojeg se u pravilu malo tko vratio poljodjelstvu i zanatima sela. Živjelo se skromno, toliko skromno da su bajke nadoknađivale svu glad za raskoši koju snovi u glavama stvore. Po njima su svijet činili ljudi i ostala Božja stvorenja. Suprotnost su im bile nepoznate sile, neke dobre, a neke zle, već prema utjecaju i čaroliji kojima su ljude vezali uza se. Taj puk, odavno pokršten, borećи se s neimaštinom uz koju se vuku praznovjerica i svakojake nedaće, baš je bio plodno tlo za priče s ruba stvarnosti, priče o dobru i zlu koje postoji i u svakom živom stvoru. Marija je cijelo vrijeme vrijedno radila, održavala kuću i polja, brinula se o djeci ispraćajući Srećicu, svog nadničara, rano jutrom, s komadom tvrde pure umotane u rubac.

Srećica je tako danju radio kao napoličar, a uvečer bi mazio svoju publiku pričama sretnih krajeva, često i u nastavcima, tako da mu je prostorija s ognjištem u staroj kući, najčešće i blagovaonica, večerom uvijek bila puna kao krčma. Pogansko i mitsko pomiješano s kršćanskim uz malo bevande, vina pomiješanog s vodom pored zažarenog ognjišta i kojim krumpirom iz luga, predokvir su za slike čudesa već složene u glavama slušača. Neke od njih potvrđuju to da u bajkama ima istine. Starci znaju! Iz iskustva se štovalo planinu nad selom. Ona je bila dom munji i gromu podjednako kao i orlu, vuku i zmiji. Tamo se odlazilo jedino po velikoj muci ili potrebi. Možda za odlutalom stokom, ponekad sklanjajući se sili tuda prolazeće vojske ili poradi koje druge nevolje. Jedna od tih priča kazuje kako je neharni susjed rasprodao u primorju svoje ovčje stado i, u namjeri da dobit umnožiti kockom, sve na kartama spiskao. Uvjeren da su ga izvarali, odluči hajdučijom u planini nadoknaditi izgubljeno i vrijeme i novac. Razbojničkim kartašima naplatiti dug. Radije bi pristao i poginuti nego li se od srama vratiti u selo prevaren. Krenu, dakle, konjem preko planine zauzeti busiju. Dugo čekanje ga je umorilo i on zaspa skriven u šumi. Doma ga je čekala trudna ženica. Poznajući njegove mane i vrline, čim je krenuo na put, učini ona zavjet Bogu da ga sačuva od svih napasti, makar mu i gorske vile bile na pomoći. Dogodilo se onda da se taj svat umjesto u planini iznenada probudio u svojoj štali nesvjestan događaja. Po proteklom vremenu činilo se da na put nije ni krenuo. Izbrisana mu je iz pamćenja cijela pustolovina. Niti je bio u primorju ni lutao planinom. Jedino stoke nije bilo u oboru, a ni utrška. A njegov vjerni konj radosno je rzao spletene grive u pletenicu, kako jedino vile znaju obdariti svog izabranika. Čovjek se još više prestrašio kad je od putnika čuo kako je doista onih dana opljačkan na kartama u primorju. Poslije toga više nikada nije kockao, nego je na proštenja s ženicom hodočastio, vrijedno radeći da nadoknadi sve izgubljeno.

I druga priča ima veze s Gorom na rubu carstva. Podno nje je nedugo prije prošla prva željeznica. Trebala je povezati gradove na obali sa središtem carstva. Tu su posao našli svi slobodni seljani vidjevši u toj povezanosti i vlastiti napredak. I doista. Taj veliki inženjerski poduhvat pomakao je granice obzora, ako ništa drugo razmahao želje i snove o dalekim zemljama, putovanjima i novootkrivenom

blagu svijeta. Vlakovi su zviždukom prolazili, a seljaci (sada radnici) spuštali se bliže moru, sigurnijoj i boljoj zaradi. Nisu više sakupljali buhač i ljekovito bilje za gospodare u najbližoj luci, nisu više ni šumu krčili za nove oranice, a ni sijeno kosili jer je stoke bivalo sve manje. Srećica je to promatrao s negodovanjem. Slutio je da se svijet kakav je poznavao urušava i htio je biti spreman za velike promjene kada to vrijeme dođe. Htio je pomaknuti obitelj bliže gradu. Sada više nije bio napoličar nego željezničar, ma što to značilo. Promatrao je zalaz sunca za onom svojom Gorom i objavio prorijeđenom slušateljstvu umjesto priče netom doživljenu viziju: „Vidite li vi, dragi moji, onu veliku stijenu na vrhu naše Gore? E, neće proći puno vremena, a na toj će stijeni neki vrag sagraditi svoju *vidilicu*. Kažem vam, s toga će se mjesta vidjeti na sve strane svijeta, ma u *kužinu* i sobu nekome s one strane velikoga mora. Čuti će se što se događa u *Kitaju*, po Amerikama i *Novoj Zelandiji*. Preko te vidilice moći će se i razgovarati, možda i trgovati s onim narodima drugih kontinenata. Velik je svijet i treba ga upoznati. Ali kolika će cijena toga biti, e to ne znam. Novo vrijeme, novi običaji. Žalili ste se oduvijek kako vam je teško. E bit će vam i teže, a isto se nećete htjeti vratiti na staro. A možda ni nećete moći.“ Tako je govorio did Srećica dok je spremao selidbu svoje obitelji. Slušatelji su ostali paf. Tek oni onda najmlađi danas svjedoče kako je na onoj stijeni tri četvrt stoljeća kasnije sagrađen veliki antenski toranj, repetitor, prijamnik i odašiljač radija i televizije, koji se odonda dograđuje i raste. „Novo doba, nove psovke!“ govorio je did. „Nekad su babe ružno klele jedna drugu: Da Bog da ti kupina s praga rasla“, a vidi sada! Svima kupina s praga raste, a u kućercima nekad punim pjesme sada zijaju prazna okna i razvaljena ognjišta iz kojih iznad ostataka pločastih krovova izviruju stabla akacije. Umjesto stoke, pauci i poskoci vrebaju u pojatama...“ Kako je to did Srećica onda vidio, nije poznato, ali obistinilo se.

Jedna od zadnjih njegovih priča vezana je uz veliki takozvani Svjetski rat. Raspalo se ono carstvo što je izgradilo željeznicu, a pala su i mnoga druga carstva. Nicale su nove države, stasali novi vlastodršci i gospodari. U vremenu ratne pomutnje i velikih seoba pretopljena su u oružje i sva crkvena zvona. Ni našeg Srećicu to nije mimoišlo. Kraj dugog rata dočekao je na sjeveru do tada nepoznate mu zemlje, u zarobljeništvu. Kada je kao ranjenik na frontu zarobljen, odveden je tamo da mu zaliječe rane i poslije kao rob poslan na rad, sve dok njegovi čuvari i sami ne postadoše uznici. Takva je ratna sreća. Kad je već ostao živ, a domalo i slobodan, Srećica se zahvali Bogu i krenu pješke kući ratom razvaljenim zemljama. Koračao je mjesecima opustošenim krajevima odrađujući za svoj provijant i pitao se što će ga zateći kod kuće. Javiti se nije mogao ni na koji način. Stalno na oprezu, birajući i putove i drugove, nagledao se užasa, dobrih i ružnih djela stvorenja što jedva da su bili ljudi. Jednom se u kampu posvađao s kompanjonom radi slijepca na kojeg su natrapali. Kompanjon ga je noću opljačkao i napustio, a slijepac, budući da je govorio i jezik onoga kraja, zahvalio se tako da ga je vodio znakovima do velike rijeke nedaleko glavnog grada nekadašnjeg Carstva. Tu su se zbog neprijateljski raspoloženih stanovnika danju sakrivali po razvalinama, a noću tražili kakav napušteni čun da se prebace na drugu obalu. Dok je ležao u zaklonu, Srećici na ruku sleti bubamara. Sjetila ga je na njegovu Mariju i pošteno rastužila. Raširi dlan kako su u djetinjstvu doma običavali raditi i dopusti bubi srećici da odabere prst, a time i pravac kretanja za sutrašnji dan. „Da sam ja ti, a ti ja“, mudrovao je, „začas bih se našao kod kuće.“ A čuo je to onaj slijepac kojeg je putem štitio i hranio pa ga upita što mu je to na umu. „ Ako je ova bubamara doista srećonoša, neka se pobrine za nas. Dojadilo mi je ovo tumaranje uz obalu rijeke. Čamaca nema ili ih ovdašnji dobro kriju. Kupiti ga ne možemo, a za krađu bismo lako mogli izgubiti glavu. Zapeli smo, druškane, i to ti je to“. Na to onaj slijepac iz svoje dolamice izvuče malu zelenu bočicu: „A možda nam je ovo prilika...“ I dodavši bočicu suputniku, zapovjedi mu da popije sadržaj. „Sad je red da ja tebi pomognem. Nedaleko sam svoje kuće i dalje ću se snaći, a tebi će ovo pomoći“. I tako Srećica s bubom na dlanu ne razmišljajući ispi sadržaj one bočice. Nakratko mu se zamuti svijest, a kad se pribrao, učini mu se da ona bubamara raste. Protrlja oči, a otežali dlan posvjedoči da buba doista raste, tako da ju je uskoro spustio na zemlju. A buba je rasla i rasla sve dok Srećica nije spoznao da ona ne raste već se on sam smanjuje. Uvidio je to po ostatku svijeta uokolo. Slijepog suputnika uskoro nije prepoznao osim po dijelu nogavica koje su se učinile planinom. Travnjak se doimao prašumom, neprepoznatljiv dio zamršenog i mračnog svijeta. Jedino je bubamara veličine debelog konja blistala crvenom opravom na suncu, djelujući pitomo i radoznalo. Srećica se sjetio svojih razgovora s bubama i pticama iz mladosti. O, zamalo je i zaboravio da poznaje sve jezike prirode. Sad već manji od mrava, zamoli pristojno bubu na njenom jeziku da ga ponese preko rijeke, ako slučajno tuda ima

namjeru krenuti. Buba sagnu glavicu, poslušno se nakloni i, zastrugavši ticalima, dade znak potvrde. Uskoro je Srećica letio na leđima bube srećice iznad velike vode. Kolika je bila i koliko je to sve trajalo did se nije mogao sjetiti. Došao je k sebi dugo poslije u stočnom vagonu vlaka, i to s popriličnom glavoboljom. Sjetio se ljeskanja sunca nad vodom, izbjegavanja nekih čudovišno velikih lastavica, ali i ogromnih ribetina što izlijetahu iz nemirne vode. Sjećao se i vjetra što je nosio bubu zračnim strujama visoko, pa i obrušavanja koja je jedva preživio. Kad je djelovanje onog napitka prestalo, i kako je dospio u vlak, toga se nije mogao sjetiti. Bio je sav u ritama, prljav i gladan kad se vlak uz škripu zaustavio. Izbacili su ga negdje gdje je u gomili onih što su se pješice vraćali kućama prepoznao jezik svoga kraja. Putovanje je potrajalo promjenjivom srećom. Obukli su ga, negdje nahranili, a negdje ga pretukli. Nije znao tko mu je na tom putu sklon kao prijatelju, a tko je neprijatelj. Rat na svakog djeluje drugačije i nema pravila. Ipak, kako je i predugo trajao, svijet se doista zaželio mira. Ovu priču o letu preko velike rijeke čuo sam u primorskom gradu gdje se Srećica vratio. Mislim da je dijelom izmišljena, a koja je to u stvarnosti srećica što ga je privela drugoj obali povratka, ne kanim istraživati. Važno je da ga je dočekala njegova Marija i da slijedi nastavak. Priča je ionako zamršena jer tek kad pomislimo da je kraj pustolovini, pokaže se da je to tek početak nove epizode. I tako je to do danas. Onaj repetitor na Gori i dalje stoji, a već neka nova vremena kucaju na vrata današnjice. Prošao je još jedan rat onim krajem ispod brda, pa onda još jedan. Tako je došlo vrijeme da se unuci i praunuci onih ljudi na čijim je dovratcima izrastao drač i kupina ponovno vrate zemlji, obnove ognjišta i domove svojih djedova. Sve prolazi. Samo mijena stalna jest.

LEPTIR

Živio jednom davno u nekom velikom gradu vrlo bogat čovjek. Bogatstvo je stekao radom, ali i lukavošću te pametnim ulaganjem u trgovinu. Jeftino kupljeno močvarno zemljište isušio bi i kasnije prodao kao skupo gradilište. Birao je vrijeme kad je novac bio jeftin i pretvarao ga u skupe kredite potrebnima. Svaki ulog vraćao mu je trostruk dobitak, gotovo bez nekog rizika, a takav mu je život priskrbio mnogo prijatelja i neprijatelja. Malo kome je u poslu vjerovao. Okružio se vrijednim i ambicioznim ljudima, uvećavao svoje i njihovo bogatstvo, pa se na taj način riješio opasnosti od moguće konkurencije. Zavidnici su njegovoj snalažljivosti i upitnom poštenju pridodali vrhunaravni sporazum s mračnim silama. Oni pak kojima je pomogao hvalili su njegove vrline – spretnost i spremnost ući u rizik radi potrebitih. Tako je s bogatstvom krenulo i vladanje nad podređenima, a njih se namnožilo toliko da je gotovo čitav grad ovisio o tom moćniku i njegovu bogatstvu. Postavljao je sudce i upravitelje, ravnao redarstvom, bankama i tržnicama, onim što se proizvodilo i onim čime se trgovalo. Grad se uzdigao gotovo kao samostalna država, a neovisnost je sačuvao plaćajući danak višoj vlasti i poštujući njene zakone. „Mutna su to posla“, govorili su sugrađani, žaleći se na nepravde koje su oduvijek postojale. Ljudi kao ljudi, uvijek su i svugdje isti. Uglavnom bez empatije za druge i uglavnom u pravu i kada su u krivu.

A onaj bogatun živio je sam u skrovitosti svog imanja, daleko od prizemnih problema svakodnevice. Godine su ga natjerale da se zamisli jer nije bio oženjen i nije imao nasljednika. Kao svaki smrtnik, i on je imao mana. Pomalo se bojao podređenih mu muškaraca i žena iz neposredne okoline. Nastojao je ne iskazivati osjećaje, smatrajući ih znakom slabosti. Nastojao je ne činiti zlo drugima, osim u slučaju viših ciljeva i u interesu zajednice, kada nije pokazivao milosti. Morao je znati sve o svima, a kako nije volio putovati, silno je vrijeme i resurse trošio na nadzor svojih sugrađana. Ako je vidio da je netko ne svojom krivicom upao u nevolje, spašavao ga je nevidljivom moći novca, anonimno, iz sjene, ne očekujući zahvalnosti. Pravedan koliko je mogao biti, razmišljao je o cilju i svrsi zgrtanja novca. Priznat je vladarom Grada poput antičkih „pravednih tirana“, ali nedostajao mu je pravi cilj. Bio je dosljedan u zgrtanju kao i u raspodjeli, smatrajući većinu svojih sugrađana nezrelom i neodgovornom djecom, no to mu nije pričinjalo zadovoljstvo. Tu bahatost sugrađani, osobito zavidnici, naplatiše prijavom Gospodaru cijele one zemlje kojemu je Grad morao polagati račune. Ovaj pak odluči poslati Državnu komisiju da istraži prijavljeni slučaj.

Bogaton je, tako ćemo ga nadalje zvati, strahom od smrti opravdavao ulaganje u znanost, odnosno u plaćanje učenjaka upućenih u tajne života. Vječno je pitanje može li se zaustaviti starenje i nekako prevariti smrt. Škrtost ili oprez nalagale su pažljivo baratanje silnom imovinom. Ulaganje u školovanje mladih ljudi postade uzrokom i posljedicom napretka cijelog Grada, što se starosjediocima i nije činilo važnim ni potrebnim. Nisu od svega imali osobite koristi. Nije ih bilo briga za „besmrtnike“ iz kruga učenih znanstvenika, inženjera, graditelja, umjetnika. Nisu ih zanimali spomenici velikaša, prekrasne građevine ni nazivi ulica. Ako znanost može prevariti smrt, ne petljajući se u duhovne stvari, onda se to može dogoditi samo u bajkama. Praznovjerci su zazirali su od novog i nepoznatog, sumnjajući kako se iza zidova Sveučilišta Grada nalaze strašni laboratoriji okultnog.

Državna komisija nije pronašla ništa od toga, ali kako su se vladini činovnici vratili kući punih džepova, ostala je sumnja u njihovu potkupljenost, što i nije bilo daleko od istine.

Znanost obično u početku smanji smrtnost. Dogodilo se tako da se na kraju i Smrt glavom zainteresirala za Bogatona i njegove poslove. Došla mu je najavljena u posjet kao poslovna žena. Ovaj je, ne znajući o kome se radi, uljudno primi onako u „četiri oka“. Smrt se iznenadi kad ju je Bogaton prepoznao i oslovio imenom. To nije očekivala. Odbije sve ponuđeno osim neobičnog prijedloga svog domaćina. Bogaton ju je zamolio da mu dopusti još tri godine boraviti na svom posjedu ne bi li dovršio ovozemne poslove, pa ako joj u dogovoreni čas ne ponudi dobar razlog za poštedu ili bar još jednu odgodu, pokorit će se njezinoj volji. „Gle,“ reče Smrt, „meni se ne žuri. Ne zanimaju me tvoji razlozi, ali za tri godine budi spreman bez pogovora poći sa mnom“. I nestade je iz Bogatonova doma. Ovaj se tek sada dobro zamisli. Ni jedan učenjak do sada nije mu znao reći kako prevariti Smrt, ako je to uopće moguće. „Očito sam nešto pogriješio oslanjajući se na znanost u potrazi za besmrtnošću.

Morat ću se obratiti duhovnicima“, zaključio je. I tako je napravio. Pozvao je k sebi mudrace i religijske vođe svih konfesija u državi. Poslušao je mnoge savjete o uzdizanju duha, pomicanju granica pažnje od zemaljskih sfera i nebitnog do onog što vodi u besmrtnost duše s onu stranu granice života. Postojale su priče o Stvoritelju svega živog, o žrtvi ljubavi i predanju, o jedinstvu u duhu, otkupljenju i uskrsnuću. Postojale su priče o reinkarnaciji, pročišćenju i savršenstvu, odlascima i povratcima, priče o paklu i raju, prokletstvu duše i čistilištu, o vječnoj tami i vječnom svijetlu, o anđelima i demonima… Neke su bile bajkovite, neke tajnovite, neke zastrašujuće, neke ohrabrujuće, neke sve to zajedno…, ali se ni prema jednoj Smrti nije moglo umaći. Ustanovio je sljedeće: i raskoš znanja i bogatstvo imutka, svi putovi stjecanja, marljivost i stvaralački genij uz dobročinstva i brigu za svoje i tuđe potrebe… ništa su bez ljubavi prema bližnjemu. Ta je spoznaja do boli preplavila Bogatona jer je konačno otkrio svrhu i cilj svog života. Mogao je uobličiti svoje želje i snove, odrediti se prema ljudima kao prema bližnjima. Sve ga je to potreslo i činilo mu se da je progledao. Ljudi oko njega zaključili su da je prolupao. Nije puno mario za to i još je uvijek u rukama držao sve konce Grada. Ponizio se do onog najmanjeg u tom svom Gradu potajno obilazeći i razdajući svoj imetak pravedno i sasvim po zaslugama ljudskosti. Nitko od beprizornih nije razumio o čemu se tu radi ni odakle dolaze stipendije, bespovratni zajmovi i slična čuda. Događalo se da su gladni dobili kruha, bezdomni su bili udomljeni, bolesni liječeni, nezaposleni nagrađeni poslom, žedni napojeni… ali nitko to nije povezao s Bogatonom. Nagrada za iskazanu ljubav nije bila uzvraćena ljubavlju. Zavidnici višeg društvenog soja osudiše svog Patrona. Proglasiše ga bolesnim luđakom, opasnim za sve imućnije građane u Gradu. Oni što se nenadano uzdigoše iz bijede, u strahu za tek osvojeno dobro bili su još glasniji u osudama. Bogaton postade svjedokom revolucije koju je pokrenuo, razdijeljenosti što će uskoro žeti prve žrtve međusobnih obračuna. Do jučer jak, Grad uskoro postade slab i jedina je utjeha bilo vjerovati da su promjene bile nužne, a kolaps uzrok moguće novog početka. Neobičnom brzinom spremala se propast za koju nitko nije bio spreman. U svemu tome unutarnjem lomu dogodio se neprijatelj pod zidinama Grada, a potom i nenadani potres koji je sve dokrajčio. Grad se raspao kao kula od karata, a onako razrušenog nije imao ni tko napadati ni tko braniti. Sve staro i novo sasulo se u prah. Naravno, za to je okrivljen Bogaton. Nisu prošle ni tri godine od susreta sa Smrću kad ga odrpani bivši sugrađani izvedoše pred sud. Iz svoje klupe, između odvjetnika, branitelja i svjedoka optužbe cerila se našminkana Smrt kao namiguša, pokazujući Bogatonu sat na koščatoj ruci.

A on se smješkao. Znao je da ju je ipak prevario. Ništa na kraju nije ostavio za sebe, a to što su stvari po njega i sav taj puk krenule naopako, i nije njegova zasluga. Očito i iznad Smrti postoji Gazda. Bogaton joj uzvrati gestom pokazujući prstom prema gore. Smrt se smrknu. Utihnu iznenada sva dreka u sudištu kad navali iznenada prolom oblaka i kišurina. Kako su bili na otvorenom, nitko se nije mogao sakriti toj silnoj vodurini koja provali s neba pa iz zemlje niz razvaline takvom žestinom da uskoro potopi prizorište. Smrt je tu imala pune ruke posla i načas zaboravi na Bogatona što je stajao na nekoj uzvisini od krša. Kad se kišurina ispadala, a bujice isprale dobar dio Grada, na onoj uzvisini, sada otočiću sred jezera, uz Bogatona se nasukala stara muzejska gondola. Dok se uvlačio u nju, zaboli ga silno u lopaticama. Pomisli da ga se Smrt konačno dočepala, ali to nije bio kraj. Osvrnuvši se ugleda kako se s njegovih leđa izvijaju vlastita, velika, poput leptirovih šarena krila. Pomućene svijesti, ničemu se više nije čudio. Dok ga je gondola upravljana voden-strujom nosila sve dalje od Grada, bolna se pretvorba nastavila. Krajičkom oka, prije nego je posve postao leptir, ugleda Smrt na onom otočiću kako ga uzalud traži. Nije ga mogla prepoznati i okrenula se drugom poslu.

Grad je na kraju opstao. Vratio se svojim počecima kao i njegovi žitelji. Ostale su priče o basnoslovnom bogatstvu ispod ruševina. Ponekad radi toga u njega navrate tragači za dragocjenostima pa, zatekavši samo bijedu i siromaštvo, nastave potragu negdje drugdje. Između ostalih navrate tu i neki lovci na skupocjenog leptira što se povremeno za ljetnog sunčanog vremena pojavi iznad ruina pa nestane. Iako ga nitko nije ulovio, svi koji su ga vidjeli, uvjereni su da nalazniku donosi sreću.

RAJSKI BRIJEG

Jednom sam u kavanskoj gužvi za susjednim stolom načuo ljubavnu priču bez epiloga. Dopala mi se pa sam je na papiriću ukratko zapisao ne bih li je jednom „u čisto“ po svoju dovršio. Kako to biva, papirić se zagubio i ja sam priču s vremenom posve zaboravio. Znam samo da je ostavila dojam o ljubavi koja ne poznaje granica, pa ni onih za nas konačnih. Kako su godine prolazile, ideali i sveta ljubav mladosti dobiše patinu. Ne zbog sumnje u vrijednosti života, već zbog taloga iskustva što nas tjera da iznova propitkujemo prijeđen put i važemo postignuća u svjetlu ovoga vremena. Što to čini razliku između starog i novog i zašto se staro opire novom, kad je suđeno da novo jednom mora postati staro, ne znam. Mijene u vremenu guraju želja za napretkom podjednako kao pohlepa i zavist. Ostaje ono što je zapisano o ljubavi u ljudskim srcima, što je jednom prekrasno sročio sv. Pavao u svom Hvalospjevu ljubavi, a koji završava stihom

A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav – to troje – ali najveća je među njima ljubav.

Gospođica Ypsilona naslijedila je od pokojnih roditelja krasno malo imanje, zapravo brežuljak s voćnjakom i vrtom na rubnom dijelu grada. Kao pristala i skromna djevojka, u godinama taman za udaju, redom je odbijala prosce čekajući da njezin odabranik, mladić Xon završi školovanje.

Među proscima se našao i gospodin Zlix, moćni upravitelj jedne tvornice koji je bacio oko na Ypsilonu i njezino imanje. Odbijen, odlučio se kadtad osvetiti i dokopati Rajskog brijega.

Xon je bio običan i skroman čovjek, sa završenom školom, vrijedan i tek zaposlen, momak taman za ženidbu. Zaljubio se u gospođicu Ypsilonu preko ušiju, ali u nezgodno vrijeme. Prije nego su se uzeli, onako mladi i radosni, puni životnog optimizma, zapuhaše u onom pograničnom kraju „vjetrovi rata“. Xon i Ypsilona ubrzaše odluku o svadbi. Okupiše svatove kako to već biva, ali prije nego crkvena zvona zamukoše, na samom kraju svečanog obreda ženidbe, dođoše vojnici s pozivom za novačenje i odvedoše sobom Xona. Uzalud je svećenik s kumovima protestirao, uzalud je užasnuta mlada kršila ruke, a svatovi negodovali. Propis je propis pa Xonu navukoše uniformu, dok je Zlix iz prikrajka zadovoljno trljao ruke. „Ratni bubnjevi“ nisu bili tek propaganda. Zatutnjaše pravi topovi pa se mnogo običnih ljudi nošenih plimom užasa našlo s ove ili one strane „ratnog stroja“. Neki u namjeri da obrane sebe i svoje i po pozivu savjesti, neki vođeni strašću pohlepe ili mržnje, neki posve nesvjesni, po inerciji, svi vođeni po svojim ratnim vođama, sa svojim molitvama ili hulama, svi s jednim ciljem: satrti neprijatelja. Obiteljska ognjišta s obje strane one nevidljive crte na tlu postadoše obiteljska zgarišta.

Kad se otvori pakao, bez obzira na to tko ga je i s kakvom namjerom otvorio, pojedinačne sudbine postaju nevažne. Ili ne! Tek tada sve nevažno ljudsko postaje prevažno, savjest pojedinca kao jezičac na vagi pravde i nepravde. Rat je silno zlo, pomete generacije, a ponavlja se opet i opet, u beskraj. Koja to i kolika ljubav treba da tome dođe kraj i pored tolikih molitava za mir?

Xon je ozbiljno shvaćao dužnosti i obaveze vojnika nametnutog mu rata. Bio je dovoljno patriot i dovoljno svjestan da netko mora braniti dom i da je sada njegov red. Mislio je na svoju dragu gospođu nadajući se sretnom ishodu ove nepogode. Nije se izvlačio ni kad je to mogao. Nije klonuo duhom ni kad je bio ranjen u silovitoj kampanji neprijatelja, napadu koji je jednog trena slomio otpor branitelja one nevidljive crte. Tek je ostao pomalo začuđen činjenicom da je ondje dolje u blatu ostalo njegovo tijelo, a on i dalje drži položaj, no sada ga malo drugačije vidi, reklo bi se, iz ptičje perspektive. I da, eksplozije granata i šrapneli nisu mu više ništa mogli. U novom stroju s njime se našla gotovo čitava njegova satnija. Neki su kao i on bili pomalo zbunjeni, ali panike nije bilo. Nasuprot njima i dalje su stajali neprijatelji, vojska neobičnih likova, stvorenja nalik na njih same, iako se radi distance, ognja i dima s tla nije dalo razaznati o čemu se tu radi. Škrgut i divlje režanje dolazilo je od zakrivenog neprijatelja, dok braniteljima nije preostalo ništa nego praznim rukama razgrtati dim i grabiti zrak. S vremenom su topovi utihnuli, posve se ugasila vatrena ratna buka, režanje i psovke su zamrli, a Xon se probudio nemoćan u razrušenom rovu. Tu su ga kasnije pronašli i ponijeli u poljsku bolnicu. Nedaleko ratište i dalje je tutnjalo eksplozijama.

Gospodin Zlix, važan kotačić proizvodnje ratne tehnike, nije bio unovačen i nije mirovao. Pratio je izvješća s bojišta. Zainteresiran za Rajski brijeg, raspitivao se o zdravlju svog suparnika. Naravno, nitko nije znao da je upravo on smislio onaj voj-

ni poziv za Xona baš u vrijeme svadbe. Doznao je kako je ovaj ranjen i smislio pakleni plan. Da ubrza i osigura njegov kraj, poslao je nesretniku poruku umjesto Ypsilone, kako ga željno očekuje u svratištu na pola dana hoda od poljske bolnice. A onda je uredio sve da siroti Xon bude uhvaćen kao dezerter. A zna se kakva je kazna za bjegunce. Kad je Xson primio poruku, nada koja ga je održala u životu još se jače razgori. Već donekle prizdravio, izvuče se u civilnoj odjeći i u dogovoreno vrijeme iz bolnice noću krene na put. Baš kako je Zlix isplanirao, Xon bi uhvaćen i s lažnom optužbom bez prava na obranu završi pred strojem pušaka.

I opet se sudbina poigrala s njim. U trenutku izvršenja presude, pomaknute su crte razdvajanja s neprijateljem. Uslijedio je topovski napad. Još premlad i za život, vojnik Xon uistinu nije bio spreman umrijeti. U trenutku kraja, slušajući odsječene komande zapovjednika streljačkog voda, zagledan u nebo upravi misli voljenoj Ypsiloni. Umjesto pucnjave pušaka, uz bljesak i prasak otvoriše se i zemlja i nebo. Pod kišom metala raspao se onaj stroj, a silina eksplozije prebaci Xona iza zida gdje mu je imao biti kraj. Ošamućen ali čitav, nestade u dimu ratišta i više nisu čuli za nj. Da se slučaj zataška, proglašen je nestalim u borbi, a po Zlixu Ypsilona dobije i službenu objavu o nestanku i vjerojatnom stradanju svoga muža. Uz to i novu bračnu ponudu čovjeka koji će se sućutno za nju pobrinuti. Ona ga opet odbije, a Zlix odluči biti strpljiv dok prođe korota.

Xon je preživio. Obilježen kao dezerter odlutao je iz toga kraja i, hraneći se mrvicama tuđeg dobročinstva, dočekao kraj ratnog sukoba. Kako je vrijeme prolazilo, užasnut činjenicom da se ne smije vratiti, ginuo je u sebi bez mogućnosti da se skrasi. Uspomena na Ypsilonu gonila ga je da se kreće i da se ne preda očaju sve dok je ima imalo nade da će se možda ipak jednom vratiti kući. Nije znao za gospodina Zlixa čije su spletke i planovi povezani s njegovim nevoljama.

A Ypsilona se, nakon dojave o nestanku njenog dragana i u vrijeme dugog zaludnog čekanja, posvetila vrtu. Uspomenu nije mogla ni pokopati ni zaboraviti, a njena je ljubav bila jednaka njenoj boli. I sad je tu ljubav i tu bol darovala cvijeću. Prolazile su godine, a njezin je vrt postao primjer onome kraljevskom. Pošteđen od ratnog razaranja, posebnim blagoslovom štićen, bujao je natapan vlastitim izvorom kao Božja ljekarna na otvorenom. Vrijeme mu je bilo sklono, a marljive ruke učinile su ostalo. Sve zimzeleno, sve proljetnice i trajnice u odnosu na okolno bilje, sebe su davale desetorostruko. Tako je Ypsilonina kućica utonula u cvijetnjak pun zuja i opojnih mirisa koji su blažili svaku bol. Saznalo se o tome u kraju pa opet navališe prosci, a među njima najvatreniji gospodin Zlix. Kako je iscrpio svoje strpljenje, dograbi jednom batinu i odluči njome urazumiti gospođu Ypsilonu. Prošao je ljutito taj cvjetnjak i došao do kućice, a kad mu je Ypsilona htjela zalupiti vratima, jarosno zamahnu štapom i – jao! Pogodio je pčelinju košnicu nad dovratkom, razbucao pčele s kojima je Ypsilona živjela u prijateljstvu, i one ga napadoše. Bio je tako izboden da je jedva preživio.

Nekako u to vrijeme pojavio se u kraju Xon, čuvši tu priču u istoj krčmi gdje sam i sam sjedio. On je konačno pregrizao onaj strah zbog optužbi za dezerterstvo, ne znajući da optužnica i ne postoji. Znao je za Zlixa još iz svoje škole, a ostatak priče doznao je ovdje za stolom, u krčmi gdje se gad hvalio svojim nedjelom. I tu je priči kraj.

Kao da je znala ili bar predosjetila, Ypsilona ga je čekala. Tepihom od vrijeska, preko livade pune makova, različaka, ivančica, maslačaka, nevena, preslice... i inih biljčica koje su sve izvukle svoje čaške i podigle glavice poklonivši se suncu, prolazio je Xon nakon duge zime, ogrijan toplinom proljeća. Znajući da sve zlo ostaje iza njega, zahvalan Bogu da je izdržao duge kušnje, konačno se smirio u krilu svoje dragane na vrhu Rajskog brežuljka. Zlix je i dalje ostao Zlix kukavica, a bojeći se pravedne osvete, konačno ih je pustio na miru.

UNUČASTE PRIČE

PRIČA ZA LAKU NOĆ

Jedna od

Prije mnogo, mnogo godina, negdje tamo jako daleko, iza maglovitih planina i s druge strane Velikoga mora, postojalo je kraljevstvo zvano Talikija. Njime je nakon dobroga kralja Malika upravljala njegova žena, kraljica Mila. Nesretni kralj stradao je u brodolomu pokušavajući preploviti Veliko more i domoći se nastanjenih obala. On i članovi njegove ekspedicije nestali su s one strane horizonta i nitko nikada nije doznao kako su stradali. Ali kako se ništa ne da sakriti, a osobito ne u pričama, dogodilo se da su baš otočki gusari, s kojima je Malik godinama ratovao, pronašli jednu zapečaćenu bocu s porukom zlosretnog kralja. U njoj je stajalo da se hrabri kralj Malik nasukao na hridine nepoznate zemlje. Izgubivši i brod i većinu posade, čekao je kraj i tako odaslao svoju posljednju poruku kraljici Mili, svojoj djeci i podanicima. Tražio je da ga kraljica zamijeni na prijestolju dok im djeca ne odrastu. A bili su blizanci, Fio i Mia.

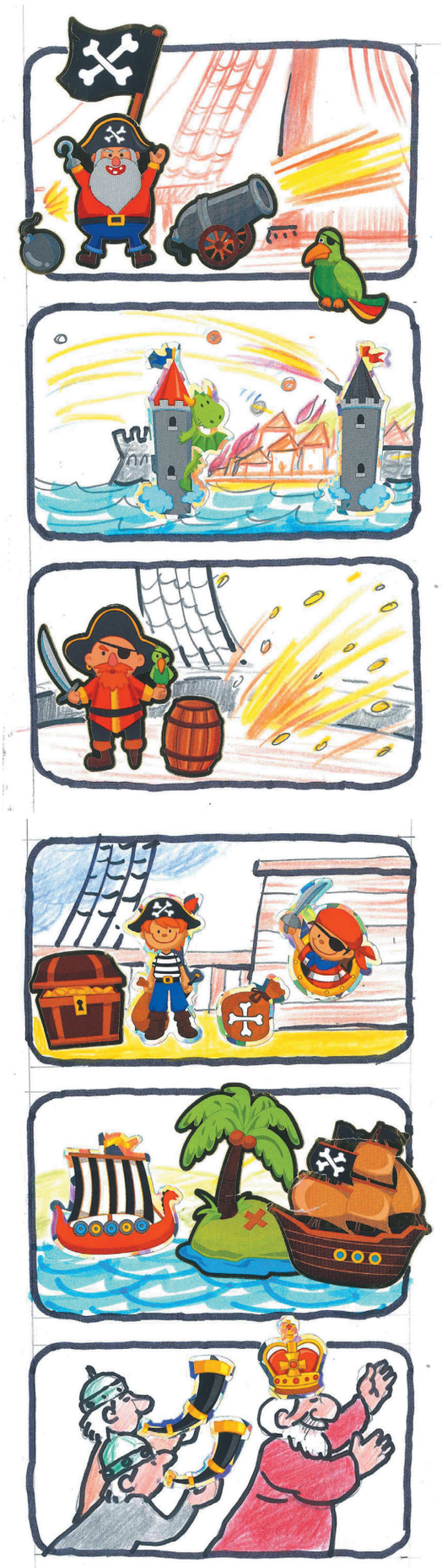
Gusari su likovali. Nitko nije znao mjesto brodoloma, a kako je bilo očito da je Talikija ostala bez svoga kralja, gusarima se činila kao lak plijen. Uostalom, oni ne bi bili gusari kad ne bi iskoristili takvu priliku. Stoga opremiše svoje brodove u namjeri da osvoje Talikiju. No, kao i obično, svi planovi, pa i oni najbolji, imaju nedostatke. Zli planovi osobito. Bogatstva Talikije dobro je čuvala kraljica Mila. Suprotno svome imenu, ona je bila odgojena kao ratnica, a tako je odgajala i svoje blizance. Nije se razmetala ni krunom ni blagom. Njezin tvrdi grad Kras, visoko na obali, branile su kule dobro utvrđene luke u kojoj su živjeli podanici. Uglavnom su to bili ribari, pomorci i trgovci, kako je već uobičajeno primorskim krajevima. Oduvijek okrenuti moru, ratovali su s gusarima nekako promjenjivom srećom. Bili su razlog ekspediciji kralja Malika koji se, slušajući o prekomorskim zemljama, nadao pronaći saveznike za borbu protiv gusara.

Topovi s gusarskih lađa zasuli su luku i grad Kras vatrom, a svaki pogodak u zidine bio je popraćen dernjavom i urlicima strašnih gusara. Njihov vođa i admiral flote, sjedobradi kapetan Gužva, izgubio je desnu šaku u nekoj od prošlih bitaka. Umjesto šake nosio kuku, a ljevicom vitlao sabljom izdajući naredbe i čekajući da obrambene kule padnu i otvori se prolaz u luku.

Kraljević Fio i njegova sestrica u jeku su bitke iz utvrde u luci na gusare pustili pravoga zmaja. No taj je zmaj, jer je zapravo bio kućni ljubimac od milja zvan Frljo, bio pitom. Kad je siromah vidio da gusari misle ozbiljno, zbrisao je natrag u podrume kule. Ohrabreni takvim razvojem bitke, gusari navališe još žešće rušiti grad. Tada kraljica Mila zapovjedi svojim topnicima da gradske topove napune zlatnicima iz riznice i usmjere ih na lađe napadača. Očekivano, nakon toga vrijednog streljiva naglo utihne paljba s obiju strana. Gusari se potukoše oko iznenadnog plijena, a dok su oni po svojim palubama skupljali zlatnike i punili kese mlateći se oko plijena, dotle u gradu udariše u zvona pozivajući sve snage za odlučan otpor.

U toj pat-poziciji zloglasni gusar Gužva pošalje u grad svog vjernog papagaja Roka da vidi može li se grad prijevarom osvojiti. Lukavi papagaj pronađe princa Fija i obavijesti ga o testamentu, poruci iz boce kralja Malika. Naravno, slaže mu kako je u ulovljenoj poruci pisalo da je kralj upravo njega, princa Fija, odredio za svoga nasljednika. Pernati prefriganac Roko obeća tako Fiju da će ga i gusari zakraljiti na svome otoku te kako upravo o njemu ovisi hoće li ubuduće među svima zavladati mir. I princ se zamislio. Roko je već u sebi likovao kad Mia, shvaćajući kako joj brat srlja u zamku, ipak nagovori onog plašljivog zmaja Frlju na akciju pa on izriga malo plamena na Roka. Ovaj pak ostade bez pola perja pa, kako više nije mogao letjeti, padne u tešku depresiju. Frlji se vratilo malo samopouzdanja, a Mia prekori brata zbog iznenadne dvojbe. „Ali zamisli," branio se Fio, „mogli smo postići mir nakon tolikog ratovanja". Mia je bila pametnija pa nije povjerovala papagaju jednog gusarskog kapetana. Strpa Roka u vreću, a vreću u top i vrati ga hitcem njegovu gospodaru.

Nekim slučajem sin sjedobradog Gužve, a plovio je na jednom od brodova svoga oca, ulovi onu vreću u kojoj je doletio ofureni Roko. U njoj nađe poruku koju je napisala Mia. Lukava princeza napisala sljedeće: „Kralj Malik je živ. Našao je prijatelje s one strane mora i upravo plovi prema vašem Otoku. Ako se odmah ne povučete i ne sklopite mir,

morat ćete potražiti novu domovinu“. Mali gusar nije se slučajno zvao Okac. Odmah je shvatio da se možda radi o blefu, ali i prilici da Gužva završi ovu gužvu i da se rat prekine. Uz to, imao je na brizi sestricu koja se zvala Tana. Bilo mu je dosta biti joj dadilja, ali i takvog ratovanja. Znao je on da je princeza Mia lijepa djevojčica, a sada se uvjerio da je i pametna pa ju je poželio upoznati, ali ne preko ukrštenih mačeva. Prenio je poruku kapetanu Gužvi i uvjerio ga da je poruka pristigla s opečenim Rokom možda istinita. Gusarski se brodovi povukoše taman na vrijeme. Nadomak svog Otoka susretnu nepoznate brodove i ratnike koje su očito omeli u namjeri da se iskrcaju, ako su uopće imali takvu namjeru. Možda je princeza Mia ipak imala pravo...?

I stvarno, kao u kakvom filmu, imala je pravo. Na jednom od stranih brodova plovio je kralj Malik s novim prijateljima. Nadomak Krasa puhnuli su u rogove i razvili kraljevske barjake. Nastalo je veliko veselje jer se s kraljem Malikom konačno vratio i mir.

No, što je bilo dalje? Nakon nekoliko godina pristao je u luku Krasa jedan mali brodić. Iskrcao se Okac, sad već momak, a s njime i njegova sestra, prekrasna Tana. Sjedobradi Gužva u međuvremenu je otišao u penziju s onim zlatnicima što su ih ispucali iz riznice Krasa. Okac je donio poruku mira, a kad je ugledao princezu Miu, a bila je prava ljepotica, pao je pred nju na koljena i zaprosio je. Slično se dogodilo Fiju kad je ugledao Tanu. S obzirom na to da je Malik bio pametan kralj, nije se suviše bunio. Znao je da mir može utvrditi jedino ljubav, a kako su mladi bili složni u svojoj namjeri, oglasiše svatove. Tako je naposljetku Fio jednom zamijenio Malika, a Okac sjedobradog Gužvu. Braća i sestre spojiše kraljevstva jer kakvo je to kopno koje nema svoje otoke i kakvi bi to bili otoci kad ne bi imali svoje kopno i more da ih poveže? Čak su se sprijateljili pitomi Frljozmaj i papagaj Roko. Uostalom, oni su sve nadživjeli i ispričali mi ovu priču jedne zimske noći dok je bura zavijala nad mojim otokom. Da, ja sam jedan daleki potomak onog Okca, a jedino što mi je ostalo od gusarskih korijena jest stari očev kompas. On mi još uvijek pokazuje pravi put, a čuvam ga za svoje unuke.

12. prosinca 2015.

SLIKOVNICA I BOJANKA

DINOTOPIJA OD A DO Ž

CRTAO: UNUK JAKOV DOROTIĆ
NAPISAO: DIDA BRANIMIR

DINOTOPIJA

U jednoj pomalo neobičnoj prosvjetarskoj obitelji u malom mjestu nedaleko velikog grada, žive i još uvijek rastu četiri sina, četiri vesela dječaka. Nedaleko preko velike rijeke granica je susjedne države. U brdima uokolo neke zabranjene i nedostupne šume, ruševine starih gradova, proplanci i livade s potocima na koja se dolazi pojiti divljač, sve ono što budi dječju maštu.

Učiteljski posao u takvom kraju već je po sebi nešto posebno, a pogotovo ako su ti mama i tata umjetnici. A ovdje je upravo to slučaj. Radi se o obitelji glazbenika i slikara, umje tnika u podbrđu, koji dan hoda od glavnoga grada. Pravi je to okvir za pustolovine. A dječaci su radoznali i domišljati, koliko se već to može biti u njihovoj dobi. Osmoškolci Jakov, Danijel i Adrijan spretno barataju loptom, olovkama i bojama, sviraju različita glazbala. S roditeljima su stvorili pravi brass band, a što se vladanja i škole tiče baš su za pohvalu. Naravno da sam pristran. Pa to su moji unuci. Što o tome misle učiteljice, roditelji i prijatelji, baš me i nije previše briga. Kad dodam k tome njihovog tek rođenog malog bracu Julijana, malog neumornog nećaka Andriju barbe pjevača, pa dvije unučice, princeze Vjericu i Jakicu... pa sve mame i tate, tete, ostale stričeve i bake uz jedinog djeda... moram biti ponosan. Sretan sam kad vidim da susreti vesele unučad. Ima Duha ljubavi i povezanosti u toj priči, osobito među najmanjima i kad je sve dobro, ali i kada je nekome od nas teško.

Naravno da ja kao djed imam uho za slušati unuke i da im volim pričati priče. Jasno je da nisam savršen pripovjedač kao njihovi roditelji. Moje su priče barem malo drugačije od onih pokupljenih iz slikovnica ili vrtića, knjižnica ili crtića. Ja svoje proživljeno i doživljeno carstvo pustolovina malko obojim šarenom svjetlošću duge. Malo dodam, ponešto izmislimjer - moje priče obično nemaju kraj. A usputne stanice i usputne stranice, bile sadržajem sre tne ili tužne, na kraju uvijek budu istinite. U tome mi, da se ne izgubim u labirintima različitih iskušenja i čuda, pomažu moji mali „anđeli" i njihovi mali anđeli. Kako moje pustolovine ni izbliza nisu dovršene, a one dječje tek počinju, osjećam da je dobro biti kormilom njihovih početaka kao što su oni luka utočišta svih mojih lutanja. Tako je to i bit će dokle bude trebalo i dok bude htio Dobri Bog.

Ovaj uvod nudi razloge za čudesna putovanja dječjom maštom u svemire odrastanja. Trudimo se kako tko zna i umije, spretno i nespre tno, budno ili pospano, radosno ili ljutito, sito ili gladno, samotno ili zajednički odgonetati postavljene zagonetke i pitalice s raskrižja putova.

Jedna od tih priča (a nema im kraja) je priča o DINOSIMA pretočena u abecedu svijeta dinosaura koju sam nazvao DINOTOPIJA. Sad bih se trebao braniti od onih koji će uprijeti prstom i proglasiti me plagijatorom. No davno prije nego li se moj unuk Jakov „zatreskao" u priče o dinosima, ja, njegov dida, radio sam pikturalni to jest slikovni rječnik za velikog izdavača školskih uđbenika. Kao likovnjak morao sam smisliti vodiče kroz zavrzlame zadatka koje su mi tada postavili autorica i njen izdavač. Tada se „rodio"Artur i mnogi drugi zmajevi, zapravo dinosi i to davno prije novonastalih filmom oživljenih „Jurskih parkova", „Noći muzeja", dino-likova iz crtića, prekrasnih serija o svijetu animiranih dinosa s DVD-ova čuvenog National Geographica i silnog mnoštva knjiga koje populariziraju ove teme. Bilo bi to kojih 65 milijuna godina poslije stvarnih dinosa, koji su i moju maštu zagolicali. „ekipu" Posve je bilo prirodno spojiti didu „starog dinosa" i unuka „mladog dinosa" Jakova u „ekipu" u fazi učenja abecede pred prvi razred osnovne škole. Dogodilo se godine 2013. da sam se onako bez veze potrudio opisati karaktere dinosa kroz abecedu, a moj se Jakov potrudio sve to nacrtati. Svi su bili zadovoljni jer je mali Jakov školu „načeo" s predhistorijskom abecedom,

čitanjem, crtanjem i još puno toga, zabavljajući sebe, mene, braću, roditelje, učitelje, uz kolege iz razreda i druge svoje vršnjake. Dinosi su oživjeli pa i toj priči nema kraja. Učiteljica je preporučila foru učenja abecede drugima, mama posjetila izdavača, a Jakov? Ma presretan zaključio da osim knjige možda dinosi donesu i novi bicikl. Šipak, a od obećanja ništa. Didama kao i unucima lagano protrče godine. Jakov prvačić sada je ozbiljni osmaš. Od tada je iscrtao puno stranica, a dinosi... oni iz crtanke prvog razreda postali su prethistorija. Kako bez pustolova nema ni pustolovina, dogodilo se da smo se ja i baka odselili na more. Izdogađalo se svašta, a onda smo se jednog dana vratili, kao da i nismo nigdje bili. Crteži unuka Jakova ponovno su izišli na sunce, potužili se zbog nepravde. I opet se izdogađalo svašta za napuniti korice romana. Slučajno ili ne, baš mi je tad iz daleke Kine poštom stigao paketić. U paketiću ni manje ni više nego 120 drvenih bojica davno naručenih, kao stvorenih

za obojiti one dinose. Vrijeme neobično. Uokolo sami problemi, Kina i cijeli Svijet u karanteni. Neki naopaki virusi pobjegli tko zna odakle i razmilili se čitavim planetom. Zamislite ako možete tu šašavu situaciju u kojoj vas čudan virus jednostavno zaustavi, tako da ne možete nikuda i baš sve stane. To bio je dovoljan razlog za napisati pjesmicu.

Nema škole ni vrtića, osim na mobitelu crtića. Nema kina ni vlakova, nema šetnji, igrališta. Nema ništa nego sjedi kući, prčkaj nešto čekajući. Čekaj, čuči, peri ruke, doma uči.

Škola je na tv-u, fiskultura u dvorištu,

Druga djeca u svom dvoru, a kupanje u lavoru. Umjesto pekara roditelji mijese kruh.

A svih muče domaće zadaće od kojih se braći plače. Radi škole ili roditelja što su stalno doma, ne znam. Znam da se brinu, sve zbog gadnih vijesti.

Tiču svih nas. Virus bi nas mogao pomesti.

K tome se Zemlji dogodio gadan kvar. Potres je do kraja zaribao stvar.

Kako nas sa svih strana uče, najbolje je ostati kod kuće. I tada se dida dosjetio i bojice naoštrio.

Ispuhao prašinu sa starih papira, nagovorio Jakova da krenu iznova jer baš nema mira. Stare dinose mogu zajedno srediti bojom.

To je borba s „vjetrenjačama", rat s nestrpljivošću i tuđom i svojom.

Treba pridodati neke nove stranice i napraviti knjižurak. Tek tako. K vragu i Korona. Priključio se ideji unuk Andrija i striček Pepi (makar preko telefona).

Kad prođe fatalni virus, možda obojani dinosi prošetaju uokolo kao slikovnica.

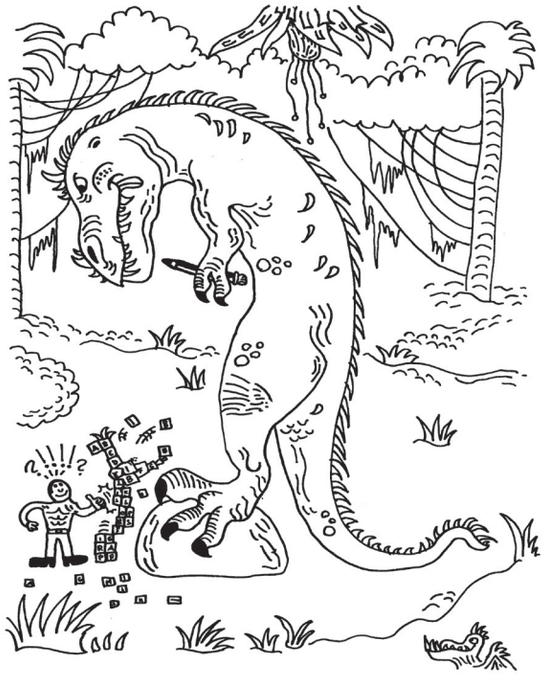
Prođe li ta karantena, možda ozare još neka lica.

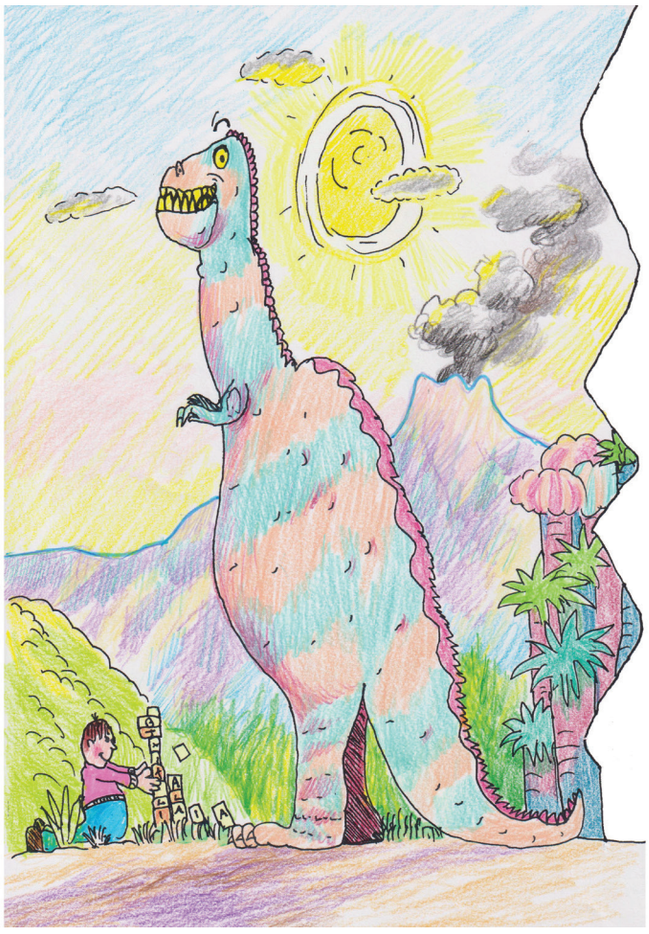
Eto vidite i sami da priči nije kraj, a kako će stvari teći, teško je reći. Pokušajte zajedno s nama, didom i unukom Jakovom pozitivno misliti. Ako ništa drugo, složno ćemo, vjerujem, gadni virus srediti. Slijedi vam slikoabeceda Dinotopija koju je dakle davno iscrtao unuk Jakov po pjesmuljcima svog dide. Noviji crteži neka posluže i drugoj djeci da bojama ili stihom pronađu svoj svijet i pokažu ga svima oko sebe. I ne bojte se. Poznato je da „nitko nije savršen" pa to ne moramo biti ni mi.

2020. Dida Branimir

Aa

Artur **ALFABETOSAUR**
stanovnik velike prašume
bio je posebnog kova
tražio je od malog Jakova
da ga sastavi od VELIKIH SLOVA.

Bb

BLENTOSAUR dino
mrzio je dijetu
umjesto da jede meso
kao njegova braća
on bi za ručak
pojeo gomilu kolača

BRDOSAUR velik kao gora
kad bi protegnuo vrat iznad šume
vidio je sve do mora.
Zadužila ga braća da na opasnosti pazi
a ako ih opazi, da ih kao div pregazi.

Cc

CMIZDROSAUR
Dino iz Ulice lipa
nije volio da ga se otraga štipa.
I dok je sagnut pasao travu
na debelu guzu bi vezao tavu.

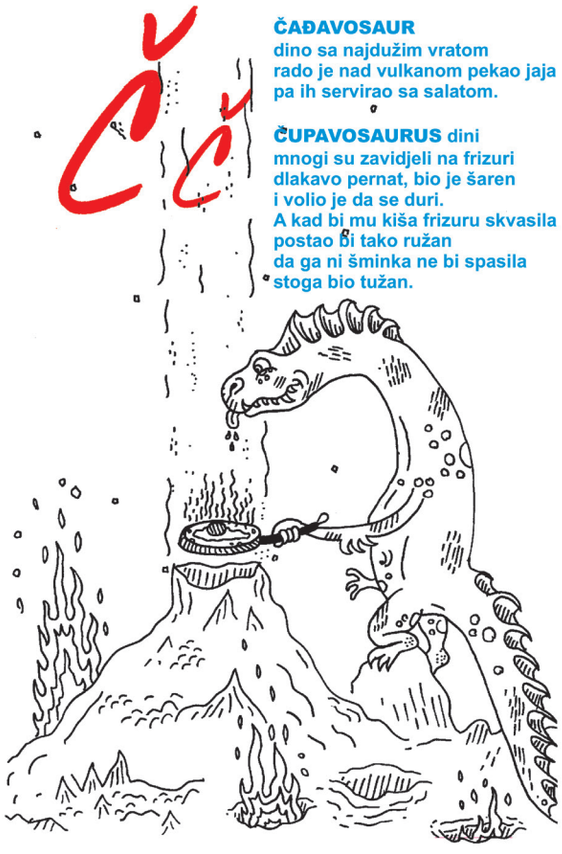

Ćć

ĆAĆASAUR
je ekstra dino
sve što on napravi dobro je i fino
jazbina, hrana..., njegov su posao
tko god je s njime dobro je prošao.
Zaštitnik, nosač, predvodnik stada
k tome učitelj što dobro se vlada,
puno radi i malo spava -
zato ga ponekad boli glava.

ČAĐAVOSAUR
dino sa najdužim vratom
rado je nad vulkanom pekao jaja
pa ih servirao sa salatom.

ČUPAVOSAURUS dini
mnogi su zavidjeli na frizuri
dlakavo pernat, bio je šaren
i volio je da se duri.
A kad bi mu kiša frizuru skvasila
postao bi tako ružan
da ga ni šminka ne bi spasila
stoga bio tužan.

DIDASAUR je star
muči ga na nogama kvar.
Ne može trčati brzo
može se samo niz brdo kotrljati
i tako za friškom travom
uokolo švrljati.

DODOSAUR
iz porodice Pjesmodaktila
ima krasan glas
i ogromna šišmiš krila.
Dok leti zrakom
najrađe pjeva o ljubavi
za crvenim makom.

Dž dž

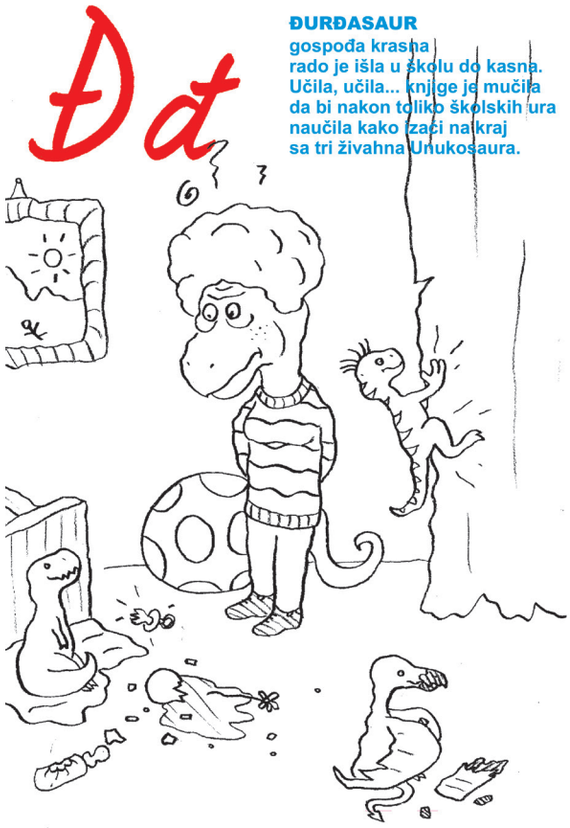
DŽEMPEROSAUR
je imao mamu
koja je voljela vesta plesti.
Zezali bi ga da se zove Pero
ali se nije dao smesti.
Ne zovite ga ni Perosaur
mogao bi vas pojesti.

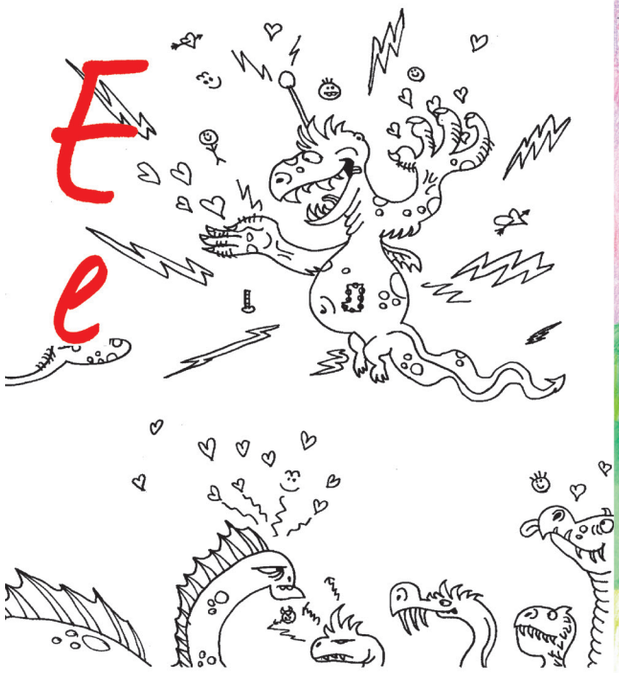

Đ đ

ĐURĐASAUR
gospođa krasna
rado je išla u školu do kasna.
Učila, učila... knjige je mučila
da bi nakon toliko školskih ura
naučila kako zaći na kraj
sa tri živahna Unukosaura.

EUROSAUR
vrlo moderan dino
pun dobre volje,
društvo ga voli.
Klimajući velikom glavom,
pjevuši:
Sutra bit će nam svima bolje!

ELEKTROSAUR
baterije ima
s njima zuji po kinima
crteće gleda dok ima struje
a kada je potroši,
s igračkama on miruje.

FRKOSAUR
je jedan obični zloćo,
zafrkava dinose po cijeli dan.
Grize im repove, gazi papke
sve dok mu netko
na poplavi očne kapke.

G g

GURMANOSAUR
silno voli jesti
i kada pase
voli do kraja stol pomesti.
Ne tiče ga se
kada je netko pokraj njega gladan
ako mu dirneš u klopu
postati će gadan.

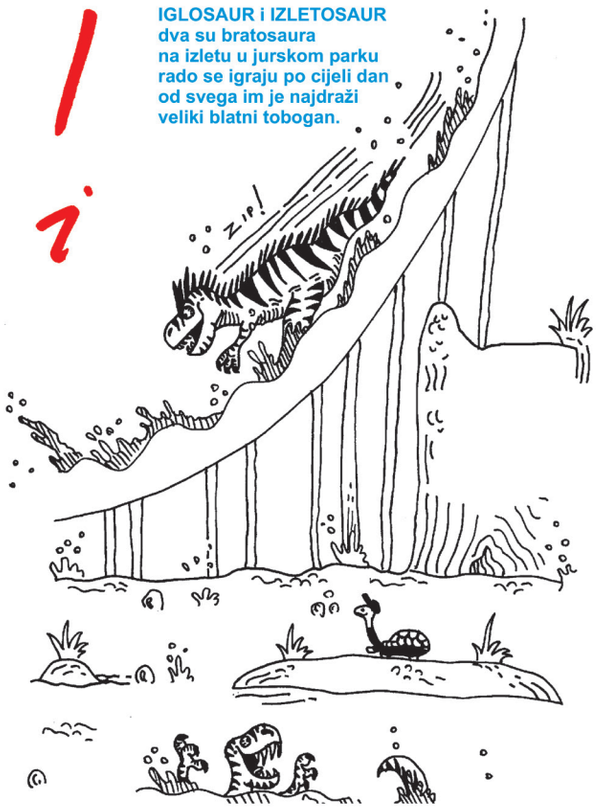
H h

HAHASAUR
najmanji je i najmlađi dino
teži samo tonu i jako voli kino.
Onda tamo gleda crtić
a kad se smije trese se vrtić.

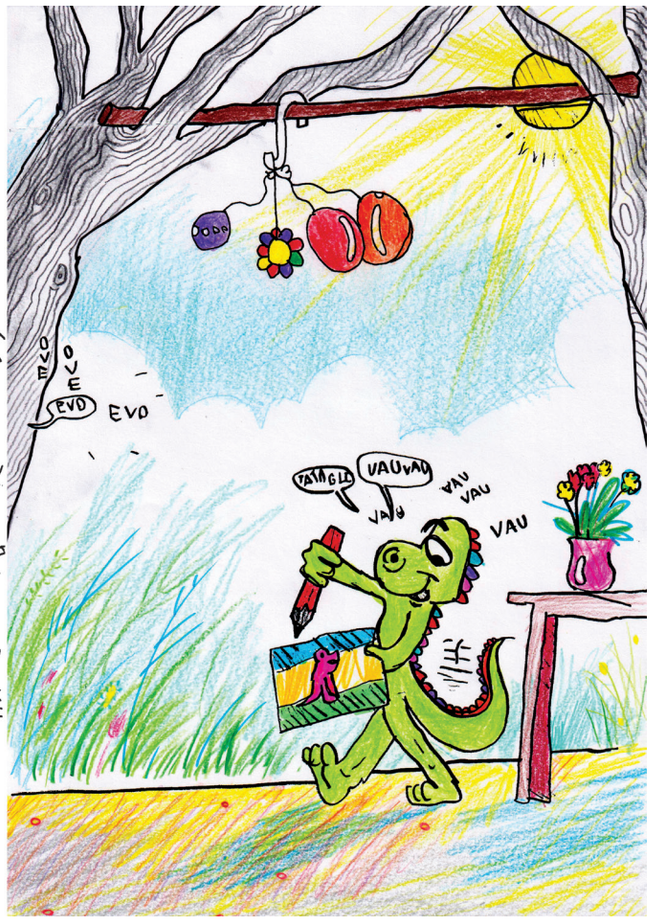
IGLOSAUR i IZLETOSAUR
dva su bratosaura
na izletu u jurskom parku
rado se igraju po cijeli dan
od svega im je najdraži
veliki blatni tobogan.

JAKOVOSAURIĆ
je dino đak
u školu ide svaki dan
pjesmice uči i slova piše.
O životu još ne zna puno
ali zato prekrasno riše.

KRASNOSAUR
rogove ima
i na leđima lepezu od kosti
najljepši je primjerak svoje vrste.
Ako te primi kao gosta
pokloni mu zrcalo,
bit će to sasvim dosta.

LUKAVOSAUR
je posebna vrsta
varalica je od glave do maloga prsta.
Satima pjeva, banči i slavi
kad drugog dinu lukavstvom svari.
A posla zaista ima dosta
jer dinosi su uglavnom
vrsta naivno prosta.

LJEPILOSAUR
ime je pravo dosadnog dine
gori od blata
na koga naiđe on ga se hvata.
Ne pušta lako, prava je tuga
dok se ne nalijepi na novog druga.
Kada ga ugledaš briši natraške
i ako stigneš, sakrij igračke.

MIHOSAUR
glazbeni je dino
on svira frulu krasno i fino.
Nekuda stalno trči i žuri
i voli slike pa u njih zuri.
Ponosi se glazbenim letom
i tako leteći svira svijetom.

N n

NEVINOSAUR
je vrsta čista
stalno se kupa, od sreće blista.
Živi u vodi i voli jesti svaku vrstu ribe
a nikada ne znaš što mu je na umu.
Ljudi se radi toga vode libe.

Nj nj

NJIHALJKOSAUR **je samotno dijete**
vrlo je radostan kad ga se sjete
mali dinosi i velike tete.
Posebno voli šumske lijane
najdraže su mu od svega bilja
i kad se igra najrađe ljulja
sebe od milja.

OPAKOSAUR
kralj prožderuha, ljutit je dino
što dalje od njega biti je fino.
Sve radom jede, njemu svejedno
da li je meso ili je keks
od dragosti zovu ga “mali ti-rex”.

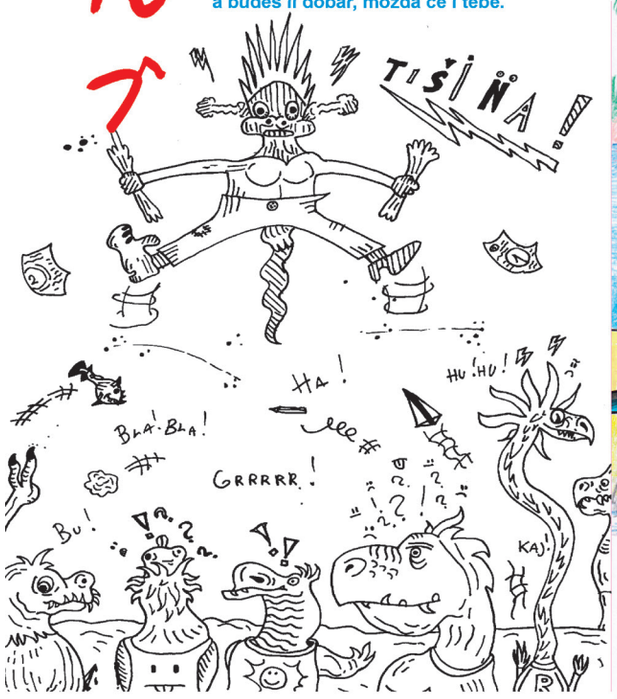
PAMETOSAUR
je visokog roda,
pametan, načitan i lijepo hoda.
Elegantan je, pravi kavalir dino
ima pandže, oštre zube i lijepe manire.
U njegovom društvu svi se brzo smire,
do kraja umire.

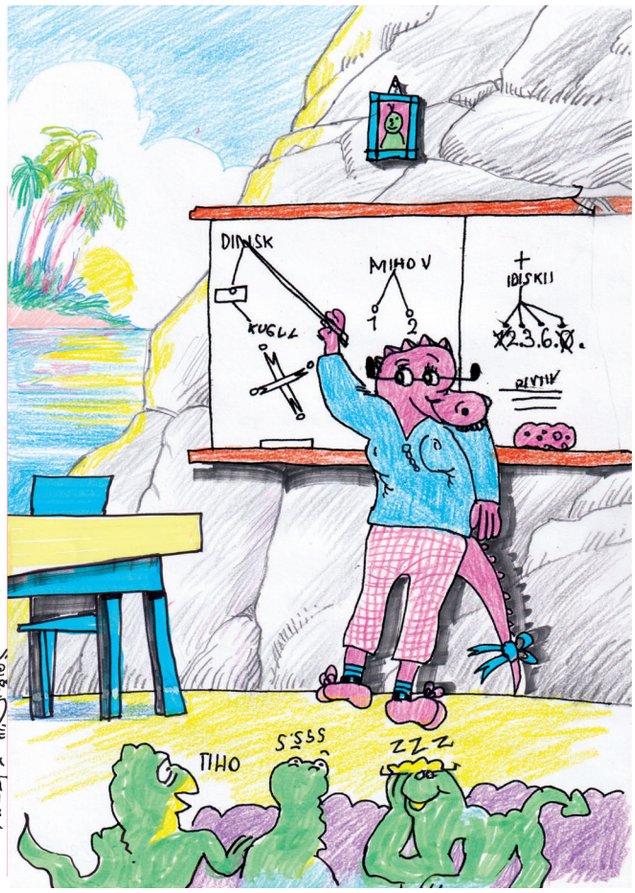

R

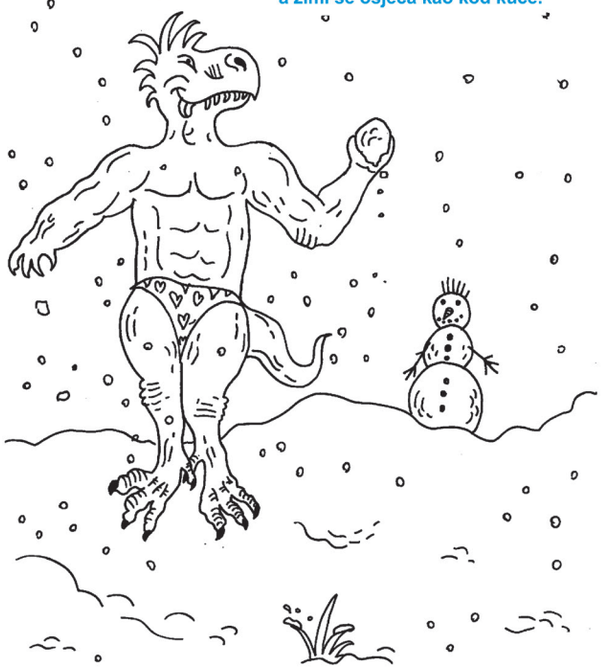
ROSANDOSAUR
je nona-saur.
Puno je godina skupila učeći dinose bebe,
učiteljica prava.
Naučila me pisati sva slova
a budeš li dobar, možda će i tebe.

S

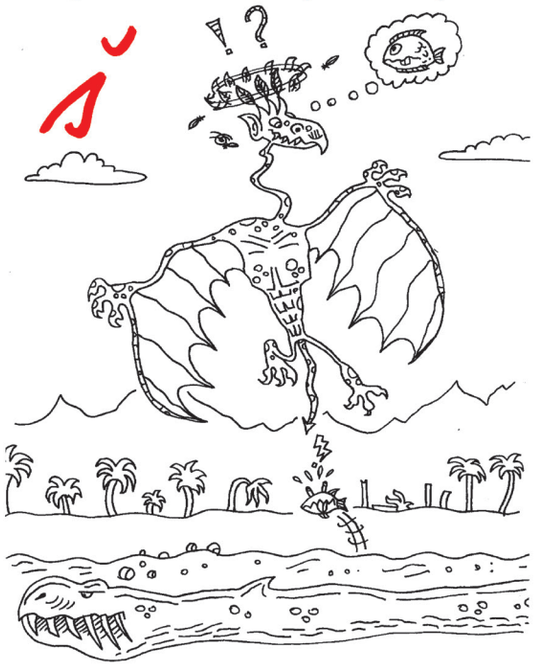
SNJEGOSAUR
zimska je vrsta
na svakoj nozi ima tri prsta.
Oko struka nosi gaće,
uokolo skače i snijeg žvače.
Opak je samo kad mu je vruće
a zimi se osjeća kao kod kuće.

Š š

ŠIŠMIŠOSAUR
je čudna vrsta,
niti je ptica niti je miš.
Na glavi ima dva-tri pera
služe mu umjesto propelera.
Ponekad lebdi, u zraku stoji,
ribe u moru pod sobom broji.

T t

TI-REX TATA
ždero je od zanata.
Prije nego naraste bude Ti-rex beba
i nije mali opasan kao tata.
A tatu kralja radi zdravlja
preskočiti treba.

UMJETNIKOSAUR
je veliki slikar,
on repom malja, grebe i mrči
šarene slike kuda god trči.
Pravi je pravcati pejzažist
prije nego ga pojede
on naslika stablo, grane i list.
A voli društvo(????)
Da nije stalno gladan
bio bi odličan portretist.

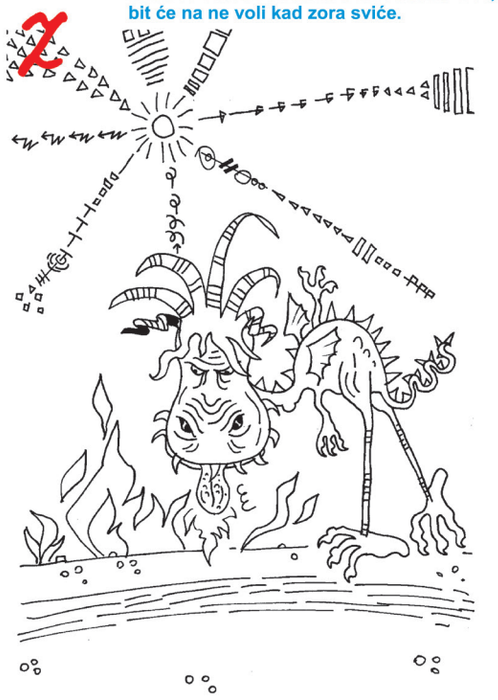
VRTOSAUR
je poljoprivrednog soja
gredice kopa, sadi i boja
da može svijet bi u jednom trenu
ofarbao u zelenu.
Druge boje on ne fura
pa ga još zovu “Zeleni Jura”.

Z z

ZMAJOSAUR
je prava faca, preko sedam brda gaca.
Vuče bodljikavi rep, krila i opaka je njuška
on riga vatru onako iz gušta...
Pobjegao je iz neke priče,
danju spava u mračnoj špilji
noću se vraća i onda na svih strašno viče,
bit će na ne voli kad zora sviće.

Ž ž

ŽABOSAUR voli ljeto i vodu
najdraže mu je duboko blato,
zaobići blato treba zato.

ŽARULJOSAUR je fizičar neki
patente smišlja i zimi i ljeti.
Učenjak pravi, prvi na listi
što god izmisli on to i slisti.

PUSTOLOVNI TABI

Tabi i Čupko su zamorci. U našu obitelj, ali i u priču, ušli su onog trenutka kad smo nagovorili mamu da ih udomi kao kućne ljubimce. To, naravno nije bilo prvi put. Odatle nećkanje i oprez, mislim. Ranije smo naime bili neozbiljni pa nam roditelji nisu vjerovali, ali sada smo tvrdo obećali kako su životinjice isključivo naša briga. Vjerujem da je mama pomislila kako je ovo pravo vrijeme da se naučimo brinuti za svoje prijatelje. Za druga živa stvorenja.

Kad su stigli onako mali u velikom kavezu, posve prestrašeni, bilo mi ih je gotovo žao. Ubrzo smo se sprijateljili i nadjenuli im imena. Smeđeg i mirnijeg, s pravom *kokoticom,* nazvali smo Čupko. Drugi je bio šaren poput zrna graha i vrlo zaigran. Njega smo prozvali Tabi. Posao oko njihove hrane, vode, piljevine, stelje, sređivanja kućice…i drugog, podijelili smo nas trojica braće: najmlađi Adrijan, srednji Danijel i ja najstariji, Jakov. Problema nije smjelo biti. Školu smo pohađali u različitim turnusima i netko je uvijek bio kod kuće. Tako je i bilo, barem u početku.

Ranije smo imali Neru Panteru, malenu crnu macu s bijelom pjegicom na prsima, koju je Adrijan bez uspjeha učio govoriti. Skakala je za lopticama, a miševi je uopće nisu zanimali. Onda smo imali Kikija, kuštravog psića kratkih nogu i šiljatih ušiju. Ostavljen negdje na cesti, zarana je postao lutalica i teško ga je bilo zadržati u dvorištu. Proslavio se pustolovinama po susjedstvu radi kojih su nam stizali prigovori. Ali kako je bio je umiljat, konačno se skrasio nedaleko nas, kod ljubaznih umirovljenika koji su imali malu kujicu. Zaključili smo da se Kiki zaljubio. Uostalom izbor gazde je njegova stvar. Onda smo dobili tri guskice. Stigle su jednog Uskrsa kao tri žute loptice paperja. Igrali smo se s njima. Bilo je vrlo zabavno sve dok nisu porasle. Osvojile su cijeli vrt i okućnicu. Od svega napravile blatnu kaljužu i kupalište. Tamanile su puževe golaće što je vrlo pohvalno, ali i povrće iz vrta i u tome se vrlo obezobrazile. Završile su u blagdanskom loncu. Srećom mi to nismo vidjeli. Imali smo i dva smiješna čupava zeca. Donio nam ih je dida. Uopće im se nije svidjelo u kućnom zatvoru pa ih je baka odnijela na selo. Na selu su se udomaćili sve dok i njih nije stigla sudbina onih gusaka. Takvi rastanci bi nas rastužili pa smo zaključili - ljubimci jednostavno nisu za nas. Trebalo je izmisliti prijatelja koji neće odletjeti iz kaveza ili završiti u loncu; ljubimce koji su mali i može ih se s nama povesti na put, koje ne moramo ljeti, kad putujemo, nikome davati na čuvanje.

I eto, tako su Čupko i Tabi postali naši miljenici. U početku smo se takmičili tko će ih više paziti i maziti. Ali znate kako je to sa školom. Krene nastava, sve je laganica, onda postane sve teže i teže pa se na kraju radi domaćih zadataka ne stigneš ni igrati. Roditelji to baš ne razumiju, a kako bi to tek mogli obični zamorci. Oni su se u svom kavezu dosađivali i dosađivali , čekajući na nas i svoje porcije mrkve i kupusa. Da im baš ne bude toliko dosadno, roditelji su ih, zajedno s nama, jednom poveli na selo, u Slavoniju. Čupku se baš i nije svidjela vožnja autom, za razliku od Tabija koji je uživao i iz svog kaveza znatiželjno promatrao krajolik. Ta je znatiželja postala tolika da smo morali jako paziti na vratašca kaveza jer nam je Tabi nekoliko puta pokušao pobjeći. Kod kuće smo se na to navikli. Nakon što bi obišao sve zakutke u kući, Tabi bi se uredno vratio na spavanje u svoju kućicu u društvo Čupka koji je bio i ostao rođena lijenčina. Na selu im je međutim sve izgledalo veliko, Svijet se proširio na polja i nebo i susjedovu štalu i kuću i garažu…nove prostore, nove čudne zvukove, svijet pun velikih i malih životinja… Čupko se vrlo brzo maknuo sa sunca u svoju kućicu i drijemao, a Tobi je petljao oko vrata i trčao amo-tamo po kavezu kao netko tko donosi teške odluke.

Ovdje prestaje moja priča o Čupku i Tabiju, a nastavlja se priča o Tabijevim pustolovinama. Tako je. Netko od nas je jednu večer zaboravio dobro zatvoriti vrata kaveza i Tabi je zbrisao u mrak. Prežalili smo ga, kao i brojne ljubimce prije njega, a kad smo se vratili kući školskim obavezama, gotovo smo ga i zaboravili. Čupko je i danas s nama. Ja idem u peti razred, Danijel je u trećem, a Adrijan je prvašić. Godina dana je prošla od kad se Tabiju izgubio svaki trag. Svi znaju da se čuda, posebno u ovim našim godinama, događaju. I čudo se stvarno dogodilo. Tabi je na poseban način poslao poruku pa sam vam dužan prepričati dio njegovih bilješki i pustolovina.

Ispostavilo se da Tobi i nije običan zamorac. Zapravo je vrlo neobičan. Zato i nije čudno da smo se najprije čuli u snu, to jest da sam ga ja lijepo sanjao. Sigurno mislite da su snovi čista fantazija. Kao i sve ono što od snova zaboravimo čim se ujutro probudimo. Tako su bar meni objasnili, ali

dogodi se da za neke od sanjanih priča dobijete potvrdu i u životu. Ono, baš budni. Kako to djeluje, nemam pojma, ali znam da sam jednom pod svojim jastukom našao škrabotine za koje sam isprva mislio da su obične žvrljotine koje su mi braća podvalila. Stalno nešto crtamo i pune su nam ladice, torbe i stolovi iscrtanih i išaranih papira. Neki govore da smo u tome dobri, a ja mislim da smo to pokupili malo od mame i tate, a malo od dide. Ma svi oni nešto šaraju, crtaju i slikaju. Pokušao sam odgonetnuti one žvrlje ispod jastuka i ustanovio da braća ne znaju za to. A ni roditelji. Bio je to vrlo iskrivljen rukopis ili „nogopis“. Zaboravio sam to istraživati, a onda mi se u snu javio Tabi i lijepo me pitao jesam li našao pod jastukom njegov dnevnik. Mislio sam kako mi se to samo pričinilo. Bio sam uistinu šokiran. Ali se ponovilo. Ponovno sam pokušao pročitati one zamrljane papiriće, ali ništa. Uz to, ponekad nam stignu razglednice iz svijeta uredno naslovljene na dječake…pa slijede naša imena, a uz pozdrav obično bude potpisan Prijatelj. Potom mi u snovima stigne potvrda od Tabija koji nam je pisao. I sad, moram o svemu šutjeti. Ali ipak se čini da se može putovati i snovima. Na taj sam način upoznao hrpu dinosaura koje sam i nacrtao. Nitko ne bi povjerovao da su stvarni koliko i te noćne pustolovine. Jedino mi se roditelji brinu jer se ponekad u tim pustolovinama gadno prestrašim i budem jako sretan kad se ujutro probudim. Sve u svemu Tabi je moj prijatelj. Do kada će to trajati ne znam. S time ću se pozabaviti kad odrastem. Uglavnom kada se Tabi javi i ispriča mi ponešto o svojim putovanjima, sada to zapišem. Jedino sam didi pročitao svoje bilješke. On je dovoljno star i raspoložen za takve priče. Odmah mi je povjerovao. Čak mi je predložio da to zajednički nacrtamo kao strip. Slično kao i priču o dinosaurima. Nitko ih nikad nije vidio, osim kao fosile i okamenjene tragove. To je zanimljivo. Znači da su šetali uokolo kao i mi sada. Postali su filmski junaci kojih u stvarnosti nema, kao i fantastični likovi vanzemaljaca iz priča o međuzvjezdanim putovanjima. Tako, možda jednom netko snimi film o pustolovnom Tabiju.

TABIJEV BIJEG IZ KAVEZA

Tabijev dnevnik : 30.04.2015.g. „Ne volim tijesne prostore. i molim da mi Oprostite mi, ali iskoristit ću priliku i pobjeći. Ako ostanem mogao bih se razboljeti. Toliko toga ima u svijetu da jednostavno ne mogu živjeti u kavezu, pa makar bio među prijateljima. Objasnite nekako Čupku da ne bude tužan radi mog odlaska“.

16.05.2015.g. „Ne sviđa mi se baš ovdje na selu. Istina, puno je tu novih prijatelja. U susjedovoj staji upoznao sam konja Zvrka, kravu Šarulju s malim teletom Mirkom. Bili su prijazni domaćini. Hrane ima u izobilju, jedino moraš paziti da te nehotice ne zgaze kopitima ili papcima. Svinja Buba mi se baš i nije dopala. Plaši me njezino veliko rilo i blato u kojem se valja. A možda je samo radoznala, ne znam. Prepao me i pas Žutko. Toliko je glasno lajao da sam skoro oglušio. Ali bio je vezan pa mi ga je bilo žao. Valjda je mislio da sam neki štakor, a oni baš i nisu dobri. Tih se tipova stvarno treba bojati. Zato se noću skrivam u blizini ljudi. Štakori su pravi gazde noći. Danju ih ne vidim iako su uvijek tu negdje. Tada odmaram u kokošinjcu gdje je ugodno i toplo, a koke su uglavnom vani. Tako sam se zamjerio pijetlu, napuhanoj svađalici čiji sam kljun naučio izbjegavati. Prestrašio sam i neke golubove i vrapce. Svi su se hranili na istom domaćinstvu, nekoi pomažući ljudima, a neki krađom. Upoznao sam tako jednog poljskog miša, tipično mišjeg imena Gricko. Sprijateljili smo se. Pokazao mi je čitav niz skloništa i tunela za bijeg kako bih opstao tu u blizini svoje ljudske obitelji“.

20.05.2015.g. „Sa tavana staje gledam kako Čupko i moji dječaci odlaze spravom na kotačima koju zovu automobil. Zakasnio sam se vratiti pod njihovu zaštitu“.

21.05.2015.g. „Odlučio sam poći za svojim prijateljima makar morao opet u kavez. Već mi nedostaje i Čupko“.

22.05.2015.g. „Prespor sam na ovim kratkim nogama. Moram se ukrcati na neku bržu spravu sa kotačima. Konj Zvrko mi je objasnio da je sutra sajam u obližnjem gradu i da je to pravi način da nađem bolji prijevoz za daleka putovanja. Jučer sam pokušao poljem. Jedva sam izvukao živu glavu pred naletom oštrokljune ptice koja me zamijenila za ručak. Gricko me povukao u jedan od voluharičinih tunela i tako u živo objasnio kako je vanjski svijet pun opasnosti. Izišli smo na drugom kraju tunela i skoro naletjeli na lisicu koja je stražarila u polju. Možda je čak bila u dogovoru s onim sokolom, kojem sam zaboravio ime. Gricko mi je objasnio da je iza polja velika Šuma i da se malo koja seoska životinja tamo usudi zaći sama . Iza te šume je potok ili rijeka koju ni najvještije divlje životinje ne mogu prijeći. Onda smo se vratili u staju malo livadom, malo tunelima, pod sigurnost krova farme. Seljak je upravo spremao kola za sajam. Prema Grickovoj uputi našao sam sklonište pod vozačevim sjedalom, u vreći punoj slasnih oraha“.

23.05.2015.g. „Sajam u gradu ne da se opisati. Tolika je to gužva. Trajao je cijeli dan na kraju kojeg sam se izgubio. Nekoliko puta su me skoro zgazili. Penjati se baš i ne znam pa sam jedva umaknuo nekoj zločestoj mačketini koja me pokušala ščepati. Srećom to se dogodilo blizu nekakvog stola s igračkama. Ogroman je bio taj stol prepun svakakvih igračaka za djecu. Slične sam viđao u kući svojih dječaka, samo manje. Neke od igračaka su bile kao mala vozila ljudi. Zavukao sam se u kabinu dječjeg auta. Bio je potpuno zatvoren i mačka nije mogla do mene. Pritajio sam se do kraja dana. Tada je neki obijesni dječak poželio upravo taj auto. Ispalo je da se radi o modelu na baterije. Nisu gledali u kabinu i kada je prodavač u prostor motora igračke ubacio jake baterije, demonstrirajući dotaknuo prekidač pogona, auto koji mi je pristajao kao saliven, poletio je cestom. Držeći čvrsto volan svojim šapama pojurio sam tržnicom i izgubio se u vrevi među stolovima. Jurio sam i manevrirao tako vješto da prodavač i kupac ubrzo nestadoše u gužvi. To je trajalo dok su baterije izdržale. Dan se u međuvremenu ugasio, a mene zatekao mrak blizu željeznih šina po kojima se kako sam ranije kod kuće vidio, bučno kotrlja ono što ljudi zovu željeznicom. I baš tada i tu, trajao je ukrcaj ljudi i stvari u te kuće na željeznim kotačima. Izvukao sam se iz kabine autića, čvrsto uhvatio za jednu vreću s krumpirima. Nečije su me ruke unijele u teretni vagon, a moje je putovanje u svijet započelo tutnjavom lokomotive prema zapadu“.

PREKO RIJEKE PA „U NEBO“

Bio je to stvarno dug i uzbudljiv dan za sirotog Tabija. Zaspao je u onoj vreći krumpira čvrsto kao top. Znao je, po zalasku sunca da je željeznica krenula prema zapadu kao i njegovi dječaci. To ga je umirilo. Opustio se i posve zaboravio na oprez. Vlak je išao drndajući svojim putem, a krumpiri svojim. Na usputnoj stanici netko je izbacio, bolje reći pretovario vreće s povrćem u otvoreni prostor teretnog kamiona. Već je svanulo kad je Tabija probudila svježina jutra i vjetar u krznu. Vozilo je bilo u pokretu. „Što je ovo“? začudio se Tabi. Zaspao je u vlaku, a sad se budi u kamionu. Tako je to sa „slijepim putnicima“ umovao je jedan miš kome se dogodilo isto. Reče da se zove Zrno. „A želio sam u veliki grad. Tko zna gdje ćemo sada završiti ?“ umovao je daleki Grickov rođak. Tabiju je bilo drago da ima društvo u nevolji. Ispričao je suputniku svoje dosadašnje pustolovine i doznao da ljudi ne vole miševe upravo zato jer ih ima svugdje gdje i ljudi. „Ma ne vjerujem da smo neka konkurencija ljudima. I njih ima svugdje kao i nas, ali mi njih volimo. Naravno radi hrane. Oni i ne primijete ako im malo ukrademo i nema smisla to što se ljute na nas. Mačke koje im čuvaju kuće koštaju ih puno više od ono malo naše hrane. Baš su čudni…“Još se više začudio kad mu je Tabi ispričao o udobnom kavezu iz kojeg je pobjegao i razonodi za djecu koju je ovaj usprkos tome smatrao svojim prijateljima. „Kažeš da su vas kupali i hranili bez razloga. Da ste bili u toplom i suhom domu i ništa niste morali raditi. Ja bih sutra pristao na to.“ Buka vožnje naglo se promijenila, a Zrno i Tobi su se popeli na najvišu košaru u sanduku kamiona, začuđeno promatrajući debele željezne stupove koji su strelovito promicali pored vozila. Lijevo i desno iza tih čudnih stupova prostirala se sama voda. I ona je bila u pokretu. „Bit će da je to rijeka o kojoj mi je pričao Gricko. Doista, ništa čudnije do sada nisam vidio. Ali cesta na ovim željeznim stupovima preskočila je rijeku. Znači da je možemo prijeći i mi, možda se vratiti na vlak“. Naime, po kretanju sunca, Tabi je zaključio da kamion vozi negdje prema jugu. Nešto mu je govorilo kako se udaljuje od svojih dječaka i onog sigurnog kaveza.

Sunce je već bilo visoko odskočilo kad se kamion zaustavio pored jedne velike livade pune ljudi. Tamo je bilo mnoštvo svijeta, slično kao na sajmištu. Svi su bili razdragani i veseli. Spremali su se za neobično takmičenje. Po rubovima polja bile su poslagane ogromne šarene kugle vezane za zemlju konopcima. Neke su do pola napuhane ležale na boku. Oko njihovih košara, obješenih pri dnu, događala se neka strka. Bilo je i glazbe. Zapravo je cijeli orkestar lokalnih „limenjaka“ proizvodio veliku buku. Valjda je tako izgledalo svečanije. Istovareni s košarama povrća, Tabi i Zrno nađoše se u blizini šatora - poljske kuhinje. „Bježimo odavde i sakrijmo se“ …preporuči iskusni Zrno. Tek što je to izgovorio kad punačka kuharica posegne za jednom od košara i nađe se oči u oči s prestravljenim Tabijem. Žestoko vrisne i košara odleti daleko, a s njom i Zrno dok je Tabi nastojao pobjeći što dalje od središta galame koja je nadjačala čak i limenu glazbu. Nekoliko pomoćnih kuhara dalo se u potjeru za „dlakavim čudovištem“, a trglo je to i nekoliko besposlenih štenaca. Prevrtale su se košare, razbijala jaja, lupali lonci i kad je već ponestalo skloništa Zrno povuče Tabija za čuperak pa zajedno pobjegnu ispod šatora u vanjsku gužvu pod kotače brojnih parkiranih automobila. Preveliki da se provuku za bjeguncima, štenci su i dalje pravili gužvu i nered u šatoru kuhinje. Tamo je jadna kuharica na kraju, radi svega doživljenoga, pala u nesvijest. A

što je dalje bilo sa Tabijem i Zrnom? Hitno su trebali nov i siguran zaklon, daleko od ljudi i od automobila. Jedna velika, prazna prevrnuta košara na rubu polja bila je idealna. Ogromna šarena mlohava lopta vezana uz košaru, mirovala je na svojim konopcima i činilo se da to nikoga ne zanima. „Tu ćemo se odmoriti i vidjeti što dalje“, zaključi Zrno. On je već bio navikao da ga ljudi srdito ganjaju. Znao je on da ovo nije kraj priče. Kako je dan odmicao, posebno nakon ručka, nastala je velika užurbanost oko košara s balonima. Onu izvrnutu košaru u koju su se sklonili Tabi i Zrno, ljudi uspraviše, tako da se više nije moglo lagano iskočiti iz te neočekivane zamke. Ispod otvora balona upaljena je velika baklja. Balon je naglo počeo rasti i uz viku ljudi zalelujao zrakom, penjući se iznad košare te je tako potpuno zaklonio sunce. U košaru uskočiše dvoje ljudi i u dogovoru s onima vani, odriješiše konopce, a balon ih, uz huk one baklje, ponese naglo u vis. Dvoje ljudi, balonaša, nisu ni primijetili svoje slijepe putnike koji ščućureni iza vreća s pijeskom, pomisliše da im je došao kraj. Ali nije. Košara je bila dovoljno velika, a ljudi prezaposleni konopima balona i (kako se kasnije ispostavilo) spravom za snimanje leta. To je jako važno istaknuti jer je kamera u jednom trenutku snimila Tabija i Gricka na rubu košare. Tako nenamjerno ovjekovječen prvi povijesni let zamorca balonom. Grickovi rođaci to odavno poznaju. Ma nema te sile koja bi spriječila putovanja miševa svijetom bilo kojim prometalom.

Balon se penjao sve više i više. Skupivši hrabrosti oba se slijepa putnika uzveraše konopom do ruba košare odakle se svijet na zemlji činio tako malenim , a nebo beskrajnim. Ljudi u balonu potpuno zaneseni letom nisu marili za dva sićušna stvorenja jednako opčinjena ljepotom viđenog. Uokolo su u tišini letjeli mnogi šareni baloni pa se činilo da su ljudi u njima maleni isto kao miševi. Svijet je doista čudesan, zaključi Tabi, uživajući u ulozi letača. Pozavidio je pticama koje je upoznao na seoskom gospodarstvu i ljudima koji poznaju svakojaka umijeća. Dogodilo se tada da se u priču upleo i jedan riječni galeb. Postoje ptice koje su rođaci morskih galebova, a žive uz tokove velikih rijeka. Love ribu i veoma su pitomi i radoznali. Jedna od tih velikih ptica odlučila je pozirati ljudima s kamerom iz Tabijevog balona. Dogodilo se da je prateći let galeba u kadar kamere uletio rub leteće košare s našim slijepim putnicima. Možda namjerno, a možda i ne jedan od ljudi iz balona potegnuo je rukom konop za koji su se držali Tabi i Zrno, otresavši ih s ograde košare u bezdan. Slijedili su trenutci užasa. Dok su tonuli prema zemlji Tobi i Zrno držali su se zajedno, a veliki balon s košarom i ljudima iznenada se posve smanjio. Kad se već činilo da spasa nema…pod našim letačima prostrla su se široka leđa onog riječnog galeba. On je u hipu shvatio, kako se malko i njegovom krivnjom, u zraku događa prava drama. Spasio je Tabija i Zrnu u zadnji čas i ponio ih opet u visine. „Čudnih li svatova“, pomisli i nakon nekoliko širokih krugova zrakom zaključi kako ova dvojica na leđima i nisu tako lagani. Spusti ih na obalu rijeke i odleti bez pozdrava.

Daleko od balona i vreve ljudi, daleko od kamiona i željeznice, daleko od mosta, nekog naselja i druge obale…Tabija i Zrnu dočeka noćna tmina i nepoznat kraj. A bilo je to lovište moćnih lovaca, kraj u kojem su naši prijatelji bili potpuni stranci. Noć prepuna neobičnih šumova uz huk velike rijeke, nije slutila na dobro. Gledali su sa strahom u tamnu masu vode, osluškujući ima li u tom strašnom svijetu makar jedan prijateljski zvuk. Nedaleko njih, kroz obalno grmlje prošao je, divlje pušući kroz široke nosnice, stari vepar. Oči su mu opako zasvijetlile u mraku, ali ih nije primijetio. Sklonio se jelenu koji je došao na vodu utažiti žeđ. Prvi puta Tabi je doista požalio što je pobjegao iz svog kaveza. Zrno se nije plašio noći. Plašio se sova i odlučio pod svaku cijenu prijeći na drugu obalu. Njuškao je uzduž obale dok nije ciknuo od sreće. Nasukana u plićaku, ljuljuškala se jedna limena zdjela u kakvoj ljudi kuhaju ručak. Bila je stara, ali dovoljno velika. I što je još važnije, čitava, iako malo zgužvana. Upravo kao stvorena za njih, dva prestrašena mala stvora, izgubljena pod zvijezdama u nepoznatom Velikom svijetu. Zrno se tu prevario u Tabiju. Taj se baš i nije dao uvaliti u, kako reče, novu zamku. U jednom trenutku, gotovo bez šuma, kao noćna mora iz Zrnovih snova, sunu kroz noćni mrak sova ušara. Baci se na plijen i pandžama pohlepno dograbi veći zalogaj, Tabija. On prestravljen cijuknu, ali iznenadi sovu težinom. Očito se precijenila misleći da je u pitanju malo deblji poljski miš. Tabi je bio barem pet puta teži od Zrne. K tome svoje je zube od straha zabio u sovinu nogu i ova ga je onako iznenađena, ispustila. Pljusnuo je pored one zdjele na obali iz koje je Zrno već virio, glasno dozivajući prijatelja da se ukrca. To nije trebalo dvaput ponavljati. Tabi je uletio u jedva vidljivu posudu tako silovito da ju je odgurnuo od obale ravno u maticu rijeke koja je, naravno, tekla na istok. Baš suprotno od kuće njegovih dječaka. Zavrtjeli su se u mraku riječnom strujom koja će ih ponijeti daleko od domašaja sove i ostalih noćnih razbojnika. Daleko od obale, prijatelji su zamišlje-

no promatrali noćna svjetla ljudskih naselja. Blizu njih proždrljivi je šaran proguto noćnu bubu. Tako su doznali i to da lako mogu postati plijen vodenih proždrljivaca.

KLEPETAN

Dvanaest godina je prošlo od kako se rodan Klepetan zaljubio u rodu Malenu. Letio je svake godine iz Egipta prema jednom selu u Slavoniji svojoj ljubavi rodi…Malenoj. Ona je bila poznata kao roda s ranjenim krilom. Nastrijelio ju je neki neodgovorni lovac. Preživjela je zahvaljujući dobrim ljudima, ali više nije mogla letjeti. Onda kad joj je bilo najteže zaljubio se u nju i pomogao joj je Klepetan. Pisale su o njima novine, s raznih strana dolazile televizijske snimateljske ekipe…o njihovoj ljubavi saznao je čitav svijet. Zamislite s kakvim uzbuđenjem su seljani Brodske Varoši (tako se zvalo njihovo selo) čekali svake godine povratak Klepetana. A tek Malena! A on je stizao i još uvijek stiže svojoj Malenoj, redovito, nakon tisuća prevaljenih kilometara u dan točno svake godine. Nakon nevjerojatnih pustolovina i dugih neizvjesnih putovanja, gazda Stjepan, domaćin koji je čuvao Malenu, dočekao bi ga s kantom punom riba, a on bi zadovoljan, nakon odmora, popravio gnijezdo svojoj ljubavi. Prepustio bi se s Malenom roditeljskom poslu, uživajući u ljepoti svoje druge domovine i svakom trenutku provedenom s Malenom. Zajedno su tijekom godina podigli i odgojili preko četrdeset malih roda. Ne znam nikoga tko je čuo za tu ljubavnu priču rodana i rode s ranjenim krilom, a da nije bio dirnut. Čak su i ljudi oko njih postajali bolji. Osobno sam o tome čitao u novinama i na internetu. Pitat će te se kakve veze ima Klepetan s našim Tabijem. Pa eto, leteći često istom rutom, prateći zavojiti tok rijeke Save, jednog jutra Klepetan je ugledao neobičan prizor - usred Save stara zdjela i dva čudna brodolomca. Vodena struja okretala je zdjelu kao ringišpil. „Heeej, kakvi ste to vi turisti, molim lijepo?“ Odmah je shvatio da se radi stvorenjima u neprilici. „Trebate li pomoć?“ Tabi, sav promrzao na dnu zdjele, prodrma Zrnu, sumnjičavo pitajući…“Jeli nam ovo prijatelj ili smo nafrkali?“ Probuđeni Zrno skoči i opasno zaljulja čudni brod. „O pa to je prijatelj Klepetan! Spašavaj nas ti veliko momče“, cijukne Zrno. On je znao za ljubavnu priču iz Slavonije. Klepetan, sretan da može pomoći, pustio se nad vodu, pogurao kljunom zdjelu do plićaka i lijepo je nasukao. Od njega su doznali da ih je rijeka vratila daleko na istok. „Čujte, imam obaveze prema obitelji i ne mogu sada s vama, ali imam ideju. Ukrcat ću vas na neki šleper koji plovi uzvodno, na zapad. Tamo negdje u zadnjoj riječnoj luci, vi se iskrcajte, i bit ćete dan dva udaljeni od svojeg odredišta. Samo pratite sunce“. Onda ih pozva da mu se popnu na leđa i ponese ih visoko. To je bio treći let u malo vremena. Tabi je zaključio kako krila daju neku prednost u putovanju, ali opet takav put nije ništa manje opasan od drugačijih načina putovanja. Nedostajali su mu dječaci i pitao se kako su i gdje su sada.

Klepetan je najprije svratio do svoje Malene, objasnio joj svoje namjere, potom nabavio nešto hrane, vrećicu svakojakih sjemenki i mrkvicu, potom potražio šleper. Pronašao je jedan usidren u Slavonskom Brodu s već upaljenim motorima i sletio na krmu. Ljudi koji iz samo njima znanih razloga , vole rode odmah su radosno posegnuli za nekim spravicama koje ti za tili čas naprave sliku. I dok je Klepetan iskusno pozirao, Tabi i Zrno su skrivečki utrčali pod palubu.

PLOVIDBA

Kad su se donekle lijepo smjestili i privikli na polumrak, odlučiše doručkovati i malo zadrijemati. Po lupanju čekrka i zvuku motora zaključiše da se kreću. Nekoliko ljudi opsluživalo je brod bez teglenica. Nakon što su zatvorili teretna grotla, odaše se ljenčarenju u hladovini. Jutro je obećavalo lijep i sunčan dan. Dug je i spor bio taj put uzvodno uz pristajanje u nekoliko luka za ukrcaj tereta. I tako prijatelji uskoro padoše u okrepljujući san. Probudio ih je gromoglasni štropot vrata otvorenog teretnog grotla i danja svjetlost u praznom skladištu. Bilo je već kasno popodne i brod je bio vezan za masivne drvene stupove lučkog pristaništa. Uskoro je uz buku i prašinu izvana krenuo utovar robe. Nekoliko jakih momaka pod palubom su slagali bale, bačve i sav drugi teret koji je stizao izvana. Tabi se užasnuo kad je vidio da se s teretom u njihov dio broda ukrcalo nekoliko štakora. Bili su tako vješti da ih mornari nisu ni vidjeli. Ili možda jesu, ali ih nije bilo briga. Na kraju, uza sav ostali teret i neke sanduke sa živadi, oni odozgora su ugurali par koza koje su se žestoko borile da izbjegnu zatvor u potpalublju. Bilo je tu koječega, čak i velikih kartonskih kutija s otvorima za zrak i upakiranim kavezima nepoznatog sadržaja. Mirno poslijepodne pretvorilo se u košmar. Pokvario se dan. Prije zatvaranja grotla , momci su zavezali za stup one koze. Bljesak munje osvijetlio je prizor. Bilo je sablasno. Vedro nebo prekrili su teški oblaci, zapuhalo žestoko s istoka pa se umirilo, navješćujući žestoko nevrijeme. Iz svog skrovišta Tabi i Zrno su prestravljeni gledali štakore u akciji. Koke su u svojim kavezima podiv-

ljale kad su razbojnici krenuli na svoj plijen – slasna jaja. Vezane koze tužno su meketale. Toj vrevi zvukova pridružilo se glasanje životinja iz drugih kaveza. Tobi je načulio uši. Prepoznao je glasove negodovanja svoje vrste, svojih rođaka zamoraca. Ali ih je sve najednom nadglasao zlosutni tutanj gromova nadolazeće oluje.

OLUJA

Nenadano, kako i priliči ljetnim olujama razmahao se vjetar. Zategli su se konopci veza, zaškripao svaki spoj na starom šlepu. Poput jezive *panove* frule zasviralo sve kroz otvore uz tutanj gromova i bljesak munja. Trajalo je to neko vrijeme, kao i prestrašeno glasanje svih životinja. Nestala je razlika između slobodnjaka i zarobljenika. Mornari koji su se na konopcima odupirali vjetru glasnim psovkama, odjednom zamukoše. Prestalo je puhati. Nastupila je utiha. Čuo se samo glasan huk i glogotanje rijeke. Odjednom izlila se kiša. Ali kakva kiša. Pravi potop. Bubnjalo je po palubi tako žestoko da se izgubio svaki drugi šum. No najgore je tek slijedilo. Putnici u potpalublju, donekle zaštićeni od vjetra, do tada su bili na suhom. Međutim, u gužvi nastaloj iznenadnim nailaskom olujnog vjetra mornari su zaboravili zabraviti teretna grotla. Ledena se voda slapovima slijevala u taj zatvoreni prostor začas poplavivši donje kutije. Štakori su napustili svoj plijen i zbrisali na grede što podupiru palubu, a koze u svome mahnitanju prevrnuše već dijelom razmočene kutije. Sve je bilo puno kokošjeg perja i graje. Tabi je jedva uspio skočiti na jednu od izvrnutih kutija s kavezima, te krenuo s onim proplamsajima svjetla munja otvarati kavez za kavezom. Njegova hrabrost zadivila je čak i ustrašene štakore, a oni se, svi to znaju, inače ničega ne plaše. Među oslobođenim životinjicama našlo se nekoliko zamoraca, jedan pjegavi zec i dvije vidre koje su odmah iskoristile priliku i šmugnule kroz poluotvoreno grotlo u noć. Perad se uz glasnu dernjavu popela na vezani teret i neke bačve. Od šumskih stvorenja bio je tu par ježeva i jedna vjeverica. Vrteći se ustrašeno oko povodaca vezanih za stup, koze su ih skratile i tako se sapele da se i njih moralo oslobađati. Trebalo je pregristi konopac i smisliti kako pomoći ježevima što im se voda već popela do njuškica. Oslobođeni zamorci prestrugaše konopce onih dviju koza. Vođene probuđenim nagonom za preživljavanje, upeše koze rogovima odgurati vrata grotla. Mic po mic, pod udarima rogova i kiše pomakoše se teška vrata i svi koji su mogli skakati, trčati, letjeti i puzati pobjegoše u noć. Jedino su koke ostale visoko na bačvama glasno kokodakajući u jedinom suhom dijelu svog zatvora pod palubom. Ježevi su se pokazali žilavim penjačima, treba im to priznati. Niz stepenice odnekuda bačeno platno pomoglo im je da se uzveru na palubu. Nitko u gužvi nije primijetio da im je niz skliske stepenice platno gurnuo stari pjegavi zec. Do tad je i kiša prestala padati pa je Tabi s ostalim zamorcima i Zrnom, preko uske daske šlepa krenuo u novu avanturu. Držeći odstupnicu priključio im se i onaj zec. Oblaci posrebrenih rubova naglo su se razišli. Mrak je ustuknuo pred zvjezdanim nebom punim mjesečeva sjaja. Dok se družba bjegunaca žurno hvatala drvenog nogostupa jedne od najbližih lučkih baraka, čuo se udaljeni štropot, treskanje i meketanje te glasni povici brodskih momaka koji su se bacili u lov za odbjeglim kozama.

ZEKO PJEGAVKO

Kako i inače u životu biva, priča ponekad ovisi o pripovjedaču. Zapravo vrlo često. Kao i u svakoj drugoj priči i pripovjedač se ponekad izgubi poput Tabija i njegove družine. Naravno da Tabi, kad je već upao u pustolovinu života, nije mogao, jednostavno nije stigao o svemu voditi bilješke. Priču sam stoga posložio ja. Nešto prema Tabijevim bilješkama, a nešto sam i dodao kako bih povezao slijed događaja onako kako ih je Tabi, meni Jakovu, u svojim javljanjima prikazao.

Znate već da smo ga moja braća i ja već oplakali. Međutim, iznenađenjima nikad kraja. Takav je život. Prvo pod jastukom pronađene Tobijeve bilješke, pa razgovori s Danijelom i Adrijanom, nevjerica, bratsko uvjeravanje, zezancija čak i ruganje na moj račun, iščekivanje nastavaka…neka neizvjesnost na kraju. Dakako, starijima o ovim stvarima nisam mogao ni pisnuti. Sigurno bi rekli da imam bujnu maštu i da sve izmišljam. Čak ni sam nisam posve siguran što se to zapravo događa. Čupko u kavezu i dalje nije pokazivao nimalo pustolovnog duha i teško je bilo znati tuguje li ili jednostavno preživa u sigurnosti svog kaveza.

Razmišljao sam o tome tko je od ovih mojih ljubimaca bolje prošao. Lijeni Čupko u sigurnosti doma ili Tabi u svojim nepromišljenim svojim avanturama. Odgovor ne znam. Privlači me podjednako i jedno i drugo. U traganju za odgovorom u Tobijevoj avanturi pojavio se Zeko Pjegavko. Zamislite tu slučajnost. Dida nam je jednom poklonio slikovnicu iz njegove mladosti. Zvala se Zeko Pjegavko. Opisivala je pustolovine jednog strašljivog zečića, protjeranog iz Velike šume i svoje zečje obitelji radi kukavičluka. Sirotan je morao sam krenuti u veliki, nepoznati svijet, pronaći Hrabrost.

I pronašao ju je pa se nakon dugih lutanja, ovjenčan slavom vratio u Veliku šumu. Ali to je bilo jako davno. Može biti da je od tada poprilično ostario da su ga, onako starog lako ulovili u zamku. Tako se pretpostavljam našao na šlepu, a onda i u Tabijevoj družini. Sam Tabi, naravno nije znao ništa o staroj slikovnici našeg dide, ni priču o Pjegavku dok je bio mlad. Zato je bilo sasvim u redu to što se stari Pjegavko odlično snašao u ovakvoj situaciji i kao iskusan pustolov poveo cijelu družinu na sigurno. Predložio je da se svi bjegunci sklone pod drvenim podom barake dok se strka ne smiri. Naime, baraka je bila postavljena na grede, a grede na stupove temelja. Pod barakom se tako prostirao siguran zaklon osvijetljen električnim svjetlom kroz pukotine na podu. Našlo se tu slame, žita, sjemenki i razne hrane koja je kroz pukotine poda propadala iz skladišta barake na tlo. Kad su se prebrojili, ustanovili su da družina broji devet članova. Devetorica fantastičnih; uz Tabija i Zrnu, zeca Pjegavka, ježa Oštrića i njegove prijateljice Ježurke, tri mlada zamorca Bima, Bama i Buma bila je tu i jedna malo sramežljiva crvenorepa vjeverica. Reče da se zove Vjerica. Kao najstariji član družbe, stari zec zaključi kako je sklonište dobro. Predloži da ostanu svi zajedno pazeći jedni na druge i dobro se odmore. Sutra će odlučiti kako i kamo dalje. Već sam rekao da su vidre nestale u šikari uz vodu. Cijelo jato kokoški ostalo je u potpalublju, koze su momci ulovili i vratili u šlep, a štakori potražili svoje sklonište u dijelu skladišta sa suhim mesom i sličnom robom. Tako je s odmicanjem noći nastupio mir u kome se cijela družina, sklupčana u slami nakon skromne večere, našla u dubokom snu. Pjegavko, ionako laganog sna, preuze na sebe prvu stražu, potom Tobi i tako redom. I bilo bi lijepo da je tako trajalo do svitanja. Ali u zoru je svih probudila nova iznenadna strka. Srećom na straži se zatekao jež Oštrić. Privučena toplinom stvorenja ispod barake, iz mulja rijeke dopuzala je zmija Ska, strah i trepet lokalnih miševa. Zato te noći nikog i nije bilo ispod barake. Ska svakako nije računala na ježa, kamoli na ježa i ježicu. Zametnuo se strašan boj u kojem je zmija izvukla deblji kraj. Za to vrijeme Pjegavko je družbu držao na okupu da ih ne snađe još kakva iznenadna nevolja. Ska se poražena povukla u visoku travu. Zec zaključi kako ovo sklonište ipak nije sigurno kako je mislio. „Valja nam krenuti dalje“, reče. Naučili su već kako je prijateljstvo dragocjeno i kako se hrabrost ne mjeri veličinom tijela i snagom mišića nego veličinom srca i snagom pameti. Nisu više mogli natrag na šlep. Otplovio je bez njih. Strpljivo su čekali sumrak i priliku da se neprimjetno izvuku iz naselja uz rijeku. Bim, Bam i Bum gledali su u Tabiju svog spasitelja, a on se divio mirnoj staloženosti staroga zeca i dotad neviđenoj hrabrosti vrlo skromnih ježeva. Vjeverica Vjerica popela se na obližnju jelku kao osmatračnicu i pazila cijeli dan na moguće nasrtljivce ili koju drugu opasnost. Srećom, nije se dogodilo ništa, osim što se neki radoznali pas pokušao provući ispod barake. Nije mu uspjelo jer je pogođen češerom nevidljivog strijelca odustao.

SLOBODA I HRABROST

„Sloboda je stvar osobne hrabrosti“ - umovao je Pjegavko. „Da bi se moglo živjeti slobodno, moraš biti hrabar. Biti hrabar znači – ne bojati se ničega. A ne bojati se ničega znači biti slobodan“… „A kako se uči biti hrabar?“ , zanimalo je Bima, Bama i Buma. „To je interesantno pitanje, reče stari zec. Vidite, to ima i nema veze s pameti. Koji puta za biti hrabar, ne smiješ biti pametan, a ponekad za biti hrabar moraš biti i pametan. Nekome je dano jedno, nekome drugo, a netko mora biti i hrabar i pametan. Hrabrost se ne može naučiti kao lekcija u školi. Mora se voljeti život, prijatelje, slobodu… Hrabrost je kad znaš što sve možeš iako čak ne znaš da možeš, ali se usudiš. Sloboda je kad znaš koliko i što možeš, ali se ne usudiš kad nije potrebno. Ovo dvoje je u čudnoj vezi i vrijedi za gotovo sva stvorenja. Hrabra je bila i Ska, ali joj to nije pomoglo. Koke nisu bile hrabre, daleko od toga, ali sad se lijepo voze brodom. Možda u slobodu, a možda u lonac“.

Najednom Zrno koji je cijelo vrijeme uglavnom šutio, progovori: „Znam što je hrabrost ! To je kad mačku svežeš brkove da ne primijeti. Za to treba biti i lukav. Znam što znači i pamet. To je ono što je pobjeglo nekim ljudima u gomilu pa su je izgubili. No to je neka druga priča. A sloboda je put kojim smo krenuli…“ „Nadam se“ , reče zec i pogleda u nebo, ali nadaleko nije vidio ni jednog škanjca. Gadno je kad neki uzmu sebi slobodu pojesti one druge. Svatko ima svoju predodžbu o slobodi. Važno je znati da se mora poštivati svačija sloboda. Ne smije se svoju slobodu stavljati ispred tuđe iako to u prirodi baš i nije tako. Razgovarali su tako do večeri. Pripremili se za put i onda je vjeverica Vjerica javila da je „zrak čist“, a popodnevna „siesta“ pri kraju pa treba oprezno rubom šumaraka krenuti dalje. Kamo, e to je već drugo pitanje. Zapadno sunce odredilo je smjer dugih sjena kao putokaz. Skačući s drveta na drvo, tamo gdje je to bilo moguće, Vjerica je pazila na opasnosti pred družinom. Crvenim kitnjastim repom signalizirajući - sad skrenite lijevo, sad stanite, sad trčite …

pa kroz dvorišta, preko ceste, uz živicu pa dnom jarka…Pjegavko naprijed, a čudna družina za njim. Zrno je trčao posljednji stalno se osvrćući, jer s mačkama nikad ne znaš. Nije njima za vjerovati.

VELIKA ŠUMA

U toj neprestanoj igri skrivača, putovanje kroz naseljeno mjesto činilo se beskrajnim. Stalnim izbjegavanjem opasnosti, Tabijeva družina nije daleko odmaknula. Pa ipak već ih je u smiraj dana dosegnuo opojni miris nedaleke šume. Pretrčavanje preko asfaltirane ceste kojom su jurili ljudi i njihova vozila činio se strašno opasnim poduhvatom. Ali najgore su bile neke seoske guske. Kričale su i tjerale ih lepećući krilima jako bezobrazno i uopće nisu htjele razgovarati. Natjerale su družinu u trk koliko su ih noge nosile. Spasili su se provlačenjem ispod plota dok je Pjegavko pokazao zadivljujuću vještinu preskakanja prepreka s obzirom na svoju dob. Šuma ih je privlačila kao magnet spasa.

Već se hvatao mrak kad su zašli među granje Velike šume. Činilo se da su konačno pobjegli opasnosti svijeta ljudi. Ulaskom u šipražje i pod svod šume odjednom se posve smračilo pa više i nije djelovala onako spasonosno. Zahladnilo je. Zvukovi noći u gotovo potpunom mraku djelovali su zastrašujuće i hrabra se družina zbila u krug. Jež Oštrić zavapi: „Ja više ne mogu dalje, moram se odmoriti. A i ne vidim ništa oko sebe.“ Iako se bitka sa zmijom Ska dogodila davno tog jutra, jež je tek sada osjetio strahovit umor.Naslonio se na šušanj uz veliki natruli panj. Zavukao u ono suho lišće i odjednom glasno viknuo „Jao!“ Stropoštao se u dubinu zemlje ispod panja. Suho lišće skrilo je ulaz u nešto što je sličilo na jazbinu. Uistinu, majstor Oštrić našao se na dnu nečijeg napuštenog brloga. Njuškao je njuškao i nije osjetio ničiju prisutnost. „Uđite slobodno, ima mjesta za sve.“ Umornim putnicima drugo i nije trebalo. Provesti noć na sigurnom bila je nagrada nakon napornog dana. Vjeverica Vjerica našla je svoje sklonište nedaleko na obližnjem stablu. To nije bila njezina šuma i instinkt ju je upozoravao da bude na oprezu. Popela se na najvišu granu stabla taman i nekoliko grana ispod nje na mjesečini ugledala kunu zlaticu. Kune su sitnim šumskim stvorenjima smrtni neprijatelji. Opako su vješti i dobri lovci. No miris koji je pratila kuna nije bio Vjeričin i ova se je uspjela pritajiti. Druga vjeverica pojavila se nakratko među granama ispod Vjerice. Vijoreći velikim tamnim repom, poput strijelice šmugnula u mrak šume. Visoko u krošnji bilo je i nešto vjetra pa se Vjerica mogla izvući bez veće muke. No pratila je potajice kunu i vidjela da smjera prema skrovištu u panju. Bacila je grančicu na suprotnu stranu. Kuna se okrenula prema zvuku i na tren su joj bljesnuli oštri zubi na mjesečini. Zbunjena okrenula se za nepoznatom vjevericom. Kad se udaljila, Vjerica siđe do panja, zavuče se u onu jazbinu i probudi Pjegavka. Upozori ga na kunu i reče. „Ovo nije moja šuma, ali tu se bar osjećam kao kod kuće. Ostajem ovdje, a najmanje što mogu učiniti za vas je da odvučem kunu što dalje od vašeg skloništa. Mislim da imam i pomagača svoje vrste. Ipak morate dalje jer zamorci nemaju šanse preživjeti u divljini. Nastavite prema nekom mjestu gdje će oni uz djecu ljudi, biti sigurni. Ja ljude ne razumijem i ne bih mogla živjeti u zarobljeništvu. Stoga vas pozdravljam i neka vam je sa srećom“. To reče i nestade u pomrčini. Kako je i obećala, opet je s visokih krošnja krenula tragom one kune zlatice i nepoznatog prijatelja koji je kunu razbojnicu odvukao daleko od Tabija i družine.

Jutro je stiglo prepuno mirisa šumskog cvijeća umivenog rosom. Ne znam ga nabrojiti, ali jednom ću se time ozbiljnije pozabaviti. Da nema raznih opasnosti bio bi to pravi rajski vrt. Svečanu tišinu remetila je odnekud rika jelena, dok su čistinom pod prvim zrakama sunca, onako iskosa protrčali gospođa Veprić i njezinih šest šarenih praščića. Jež Oštrić i ježica Ježurka prisvojiše onu napuštenu jazbinu na rubu šume i zaželješe Tobiju i zamorcima sretan put. Pjegavko ih je odlučio pratiti još dio puta. Na leđa mu se ukrcao Zrno da se ne izgubi u visokoj travi šumskih staza. Nastavili su ponovno prema zapadu.

KAKO JE DRUŽINA SRELA LAVA

Ova šuma nikad nije vidjela takvo društvo; četiri zamorca i miša koje predvodi stari sijedi zec. Držali su se niskog grmlja s ruba šumskih staza i proplanaka, ravno na povremen vjetar kako bi mogli namirisati moguću opasnost. Onako sićušni bili su za većinu grabežljivaca nečujni i nevidljivi. Na najmanji znak opasnosti, pritajili bi se zakopavši se u suho lišće i visoku travu. Na trenutke pojavile bi se u krošnjama dvije vjeverice. Vjerica ih je s novim prijateljem pratila, određujući po suncu pravac zapada. No, kad se uvjerila da iskusni Pjegavko dobro zna posao vodiča, odustala je i krenula dalje za velikim kitnjastim repom smiješnog vjeverića koji joj se usput udvarajući pridružio. Taj Reponja, kako su ga putnici prozvali, uporan i dosadan izvodio je svakakve vratolomije ne bi li zadivio Vjericu. Doista, tom je šarmeru bilo teško odoljeti. Družina na tlu nije puno marila za tu predstavu. Oprezno i ustrajno probijali su se kroz

nepoznato. Na malenoj osunčanoj čistini odjednom im se na putu ispriječio lav. Pravi pravcati lav usred slavonske šume. Pjegavko, koji se nagledao raznih čuda u svojem pustolovnom životu, zanijemio je od čuda. Postavio se hrabro i zaštitnički pred prestravljenu družinu. Ali ni lav nije bio manje zbunjen. „Čuj ti - reče strogo Pjegavko kad se pribrao, - stojiš nam na putu. Uostalom ti ovamo nikako ne spadaš. Odakle si i jesi li gladan?“ Lav ih sve zaokruži pogledom. Kad se uvjerio da nema neke opasnosti frknu i onako usput pokaza svoje duge očnjake. „Ti to ozbiljno mali, iako niste nego zalogaj baš imate sreću. Moram reći nisam gladan. Ali ne znam ni gdje sam. Privukla me ljepota ove šume i neki srndać, a kako je ovo pravi labirint u kojem priznajem, nisam doma, eto me sad s vama.“ „Ali gdje ti je to tvoje doma?“ i dalje je uporan bio oprezni Pjegavko. „Gle, nemam pojma,“ reče lav. „No kraljevskog sam roda i zovu me Veliki Brbr. Stanujem u kući na kotačima i s prijateljima zabavljam ljude i njihovu djecu ispod velikog šarenog šatora, tu blizu izvan ove velike šume. Vjerojatno su već svi ludi od brige za mnom. Ja sam veliki umjetnik i zvijezda svojeg cirkusa. Već mi nedostaju i ako smijem zamoliti, recite mi gdje smo. Hitno moram pronaći svoje prijatelje“, skoro molećivo rekne Veliki Brbr na kraju. Na to istupi Zrno ispred Pjegavka. „ A jesi ti neki frajer! Pih…zabavljati djecu! I to mi je neki posao. Čuj mačak, vidim ja da si i ti u nevolji, a kako se očito ne znaš penjati, odoh se ja popeti na ovdje najviše drvo pa ću vam, ako me štogod ne spriječi, javiti gdje smo.“ „ Bit ću vam jako zahvalan gospodine mišu“, teatralno se nakloni Veliki Brbr i sa ostalima pričeka dok se Zrno ne vrati. A on se onako malen i lagan pentrao visoko, visoko na najviši vrh velikog hrasta, slušajući ogovaranja tu nastanjenih ptica. Srećom nije uokolo bilo grabljivica i pokazalo se da se Zrnova hrabrost isplatila. S najviše grančice na vrhu velikog stabla vidjelo se u daljini, baš u pravcu zapadnog sunca u izmaglici večeri, nešto šareno iznad dalekog ruba šume. U tom trenu zviznu iznad vrhova šume sokolovo krilo. Zrno je istog trena ispustio grančicu. Padao je dugo kroz krošnju i loše bi se proveo da Veliki Brbr nije skočio i u pravi čas svojom bujnom i mekom grivom ublažio pad hrabrog miša, dočekavši ga poput velikog nježnog jastuka. „Uh, zamalo!“ Zrno se iskobelja iz grive i spusti na tlo. „Hvala veliki prijatelju. Očito svi moramo u istom smjeru, a to je prema mjestu gdje sunce ide na počinak. Danju je lako putovati ravnajući se sjenkama stabala. Mislim prije pola dana u pravcu sjena, a nakon pola dana suprotno od njih. Ali sada je večer i najbolje se odmoriti pa nastaviti sutradan. Bar ćemo mirno spavati, dok Brbr ne ogladni.“ Taj prijedlog svi prihvatiše ne tražeći boljeg skloništa od blizine prijatelja lava. Šumska zvjerad ih je te noći zaobilazila u strahu od nepoznate opasnosti. Lav je hrkao tako glasno da se baš i nije dalo spavati, ali su zamorci natrpali tratinčice u uši i tako naspavani dočekali jutro. Pjegavko je stražario dok ga nije prevario san, a Zrno se zavukao u Brbrovu grivu kao pod pokrivač i ponovno sanjao da leti. Sutradan su se svi osim Pjegavka popeli lavu na leđa i krenuli utvrđenim putem. U jednom trenutku, sredinom dana lav ih strese, pogleda i zaključi: „Ne mogu dalje, baš sam ogladnio, moram nešto gricnuti.“Svi protrnuše. „ Ha,ha, ha…jesam vas prešao!“ nasmija se Brbr, a smijeh je kao rika odjeknuo tako da su svi razumjeli otkuda to ime Brbru. U zraku je ipak visjelo pitanje, jeli je to baš šala ili...? Uto zrakom fijuknu velika mreža i Brbr se za tren nađe upetljan na tlu. Nastade graja ljudi skrivenih pod krošnjama i za čas se mjesto ispuni zbrkom neviđenom. Družina se raspršri. Kako nikog od lovaca nisu zanimale životinjice uokolo, bio je ulovljen samo veliki Brbr, koji se i nije previše bunio. Dok su ga kao kralja (iako u mreži) odnosili utrpanog u nekoj improviziranoj nosiljci s velikim šniclom u zagrljaju, on se uopće nije bunio. Namignuo je skrivenim prijateljima i promrmljao više sebi u bradu „Konačno su me pronašli, a vi me sada slijedite ako ste pametni. Ima klope za svih.“

CIRKUS NA RUBU ŠUME

Na rubu šume Pjegavko se oprostio od Tabija i ostalih zamoraca, pozdravio se i sa Zrnom. Držeći se podalje od ljudi mahnuo je na pozdrav i Velikom Brbru kojeg su odnosili u njegov raskošni kavez. Stari je zec krenuo u potragu za svojim zečjim plemenom gdje bi trebao preuzeti katedru predavača u Školi hrabrosti. Prije polaska objasnio je zamorcima što je to Cirkus. Savjetovao im je da se nastoje pridružiti cirkuskoj družini i rekao kako to i nije tako loš način da se bar neko vrijeme putuje sigurno. Ako se dokažu i potvrde nekome tko upravlja cirkuskim programom ili cirkuskim životinjama, upad im je osiguran. Poželio im je sreću i nestao u dubokoj sjeni šumskih stabala.

Tabi je zaključio kako sada samo treba pričekati večer i nekako se prikrasti ogradama cirkuske karavane, onom velikom crvenobijelom šatoru iz kojeg je muklo dopirala glazba pomiješana s glasanjem velikog broja životinja. Nije bio dan za predstavu, vjerojatno su tekle probe. S prvim mrakom zamorci i miš pretrčaše čistinu i spretno se uvukoše među bale sijena, gomile sanduka, ormi za vuču kola.

Sakriveni iza razne opreme i užadi pa stigoše do velikog šatora punog šarenih zastavica na kome se crvenio veliki naslov „Circo Cesar“. Nije se bilo teško provući pored sanjivog klauna ispod zastrtih vrata šatora u polumrak praznog amfiteatra, među sjedala. Lako su pronašli skrovito mjesto i kao vrlo zainteresirana publika, neprimijećeni u onom polumraku odlučili učiti kako opstati u ovoj sredini. Ubrzo su dobili priliku upoznati i nove prijatelje, ali i neprijatelje. Tabi, njegov prijatelj miš Zrno i trojica zamoraca: Bim, Bam i Bum, svi na jednoj baršunastoj sjedalici, negdje u trećem redu partera, zadivljeni onim što se u centru osvijetljene arene događalo, uživali su u predstavi samo za sebe. Bio je tu i jedan stariji gospodin, ali ih onako male, nije mogao vidjeti. Očito je bilo da je to Gazda cijele te menažerije ljudi i stvorenja, stvari i događanja i da su se svi zdušno trudili zavrijediti njegovo odobravanje. Pored njega je sjedio dječak star desetak godina i pljeskao rukama nakon svake uspješno izvedene cirkuske točke. Bilo je tu smiješnih klaunova, žonglera na čudnim monociklima i biciklima, hodača po žici, gutača vatre, djevojčica što su izvodile akrobacije u zraku, pentrajući se nekim svilenim zastorima; bilo je majstorskih konja i konjanika koji su se razmetali raznim i nevjerojatnim vještinama u galopu, strijelnika što raznim oružjem barataju s trapeza, a pojavio se i „strašni“ Brbr koji se lijeno pokoravao biču svog trenera te skočivši nekoliko puta kroz vatreni obruč zaslužio glasni pljesak onog dječaka u prvom redu. Njegov otac je zadovoljno klimao glavom, a svaki put kad bi dječak utihnuo …točka se ponavljala. Važan svome ocu, kao glavni sudac publike, sjedio je tu do zadnje točke programa. Pred sam kraj, dok su se klaunovi svađali i natezali velikim konopom, u ring arene ušetao je veliki slon. Sjedeći na slonovskim leđima, vodič zvan Fakir, naredi slonu Singhu da dohvati kraj onog užeta čiji su drugi kraj natezala ona dva klauna. U smiješnom natezanju ispalo je da su klaunovi čas jači od slona, čas slabiji. Kad god bi klaunovi potegli Singha dječarac bi zapljeskao rukama. Činilo se da će točka trajati dok se slon ne umori. Tada Fakir izvuče frulicu i zasvira neku neobičnu i piskavu melodiju. Konopac se kao živo biće otme klaunovima i lelujavo se ispravi pred očima naše publike. Onaj kraj što ga je slon ispustio ostao je na tlu, a drugi se našao nadohvat ruke indijcu na leđima slona. Posluživ se konopcem kao motkom, skliznuo je sa slona na tlo. Dohvatio je veliki vrč u blizini, utaknuo kraj konopa u njega, pljesnuo rukama, a konop se smotao i nestao u utrobi vrča. Dječak je pljeskao rukama, njegov otac klimao glavom, a klaunovi se grlili i premetali preko glave. Zapiskutala je ponovno Fakirova svirala. Iz vrča je opet provirio konop, ljuljajući se kao u transu. Na metar visine ga zaustavi glazba, a indijčev pljesak rukama pretvori ga u zmijurinu široke glave s nacrtanim naočalama na svom „klobuku“. U djeliću sekunde, prije nego se opet oglasila frula, a zmija nestala u vrču, na svom baršunastom sjedalu protrnuše od užasa zamorci i miš. Učinilo im se kako ih je tog časa otkrio i prostrijelio stakleni pogled one strašne zmijurine.

Bilješke koje su o tom događaju stigle do Jakova, zapravo jedva čitljive žvrljotine, govore kako je za Tabija nastupilo vrijeme nesigurnosti, skrivanja i snalaženja u ne baš sjajnom okruženju. Jest da je cirkus čudo zabave, no uživala je samo publika. Za izvođače bio je to kruh sa sedam ili osam kora, kako se to već kaže za težak život. „Nema predaje“govorio je Tabi i s družinom našao privremeni smještaj u kavezu uglavnom sitog i prijateljski pospanog lava Brbra. Tu ih nitko nije uznemiravao. Lako su ulazili i izlazili na svoje izviđačke ekspedicije, čekali pokret cirkusa i svoju priliku da se pokažu i dokažu svoje umjetničke talente. Fakira i njegove košare su zaobilazili. Znali su da se u nekoj od njih krije neprijatelj od koga su onako stvarno, baš stvarno strepili. Prisjetili su se borbenog ježa, gospodina Oštrića i poželjeli da je sada s njima, ali on je bio daleko, a oni su mogli računati samo na svoju slogu i pamet ili propasti. Drugog izbora nije bilo.

ZVIJEZDE SU ROĐENE

Iako nije rečeno, sigurno ste pogodili da se vlasnik cirkusa zvao Cesar. Njegov desetogodišnji sin pljeskač zvao se Bruno. Imali su rijetko dobru družinu sastavljenu od nekoliko obitelji. U tom nevelikom provincijskom cirkusu koji se danima vukao od mjesta do mjesta, složno su obavljali sve poslove. Ponekad bi vlakom premostili velike udaljenosti pa se u nekom većem ili manjem krugu vraćali na ista ili slična odredišta. U družini su bile i gospođe koje su hranile životinje i ljude, a ponekad uštipcima i publiku. Bruno nije bio jedini dječak u cirkusu, ali se kao gazdin sin držao po strani i gledao s visoka. Pazili su ga svi, podnosili njegovu ćudljivost jer je rano ostao bez mame.

Rutina svakodnevice činila je život ponekad pomalo dosadnim, ali su stalna putovanja uvijek donosila nešto novo. Jednom bi pobjegao pametni papagaj Fofo, a drugi dan bi dolutao pametan pas Fifi i sve bi se nastavilo kao i ranije. Nekoliko dana nakon dolaska u logorište kraj Velike šume „Circo Cesar“potražio je novi grad i novu publiku, a s njim kao slijepi putnici krenuše dalje Tabi, Zrno i njiho-

vi kompanjoni Bim, Bam i Bum. Skelom su prešli na drugu stranu rijeke Save koja ih je neprestance pratila. Utaborili su se izvan grada na nekom igralištu. Počeli su pripremati nove nastupe. Zbrka je to velika. Istina , svatko je znao svoj posao, imao svoja zaduženja u toj delikatnoj operaciji, čak i slijepi putnici. Po običaju, sve su nadgledali gazda Cesar i njegov sin Bruno. Indijac Fakir kojem su zaboravili pravo ime, uz pomoć slona Singha razvlačio je konope i jarbole, tendu velikog šatora. Bili su najkorisniji par u tom poslu.

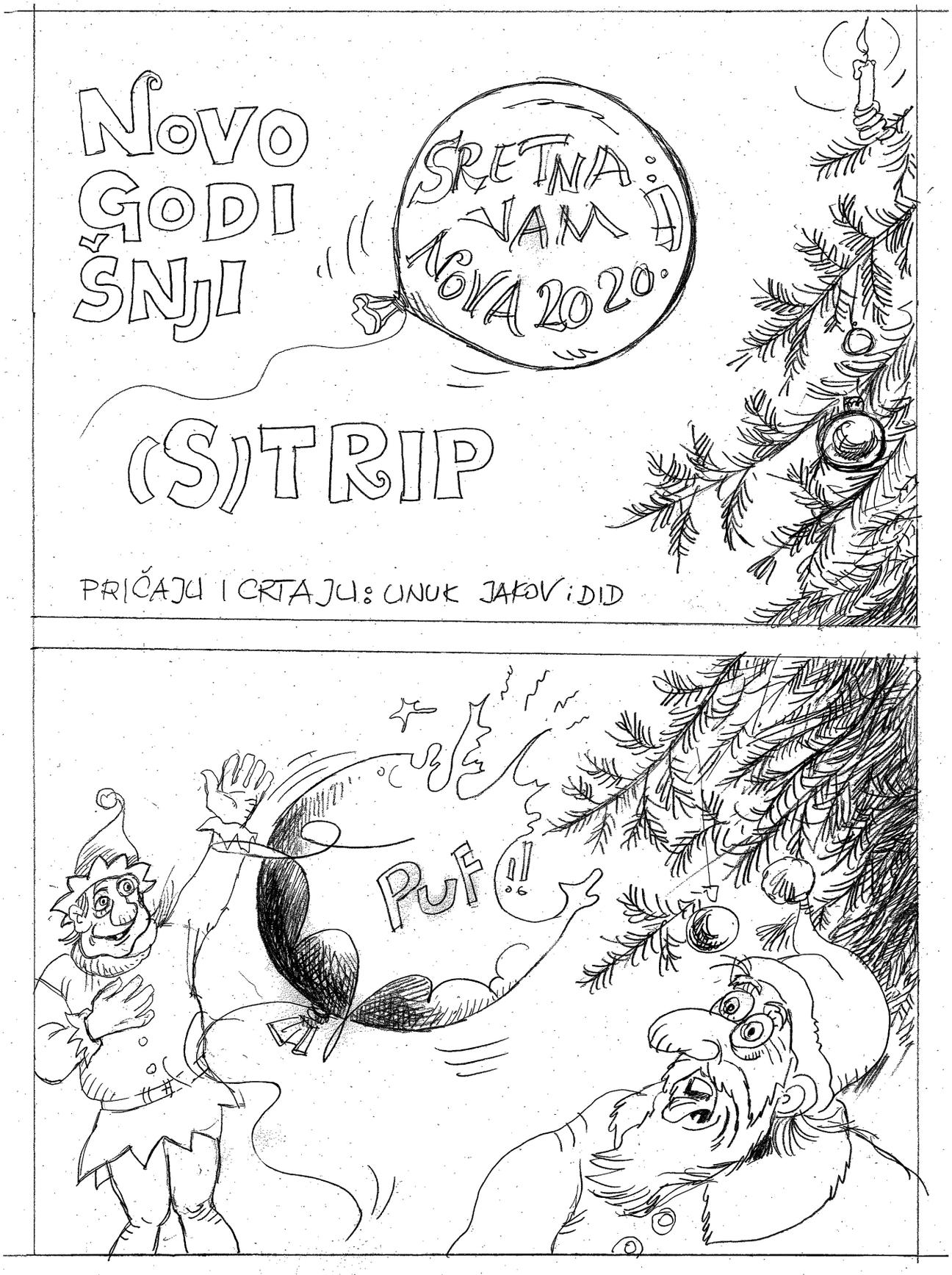
Sklupčana u nekoj košari ,zmija Karna čekala je svog Fakira i obrok živih miševa kojima su je hranili. A on je tog dana radi puno posla, kasnio. Karna se sjetila onih zamoraca u publici za koje je doznala da potajice putuju s cirkusom. Odavno je imala plan za njih, a znala je ona biti jako, jako strpljiva. Dok su prenosili njezinu košaru otkrila je slabo mjesto u njenom dnu. Kako je košara slučajno odložena na neravno tlo, Karni se ukazala prilika za bijeg na slobodu. U onoj ludnici to nitko nije primijetio osim malog Brune. Naravno da se Bruno, iako mu se iz nekog razloga gadila, nije bojao zmije. Naučen da ga slušaju, stao je ispred nje i zapovjedio joj da se vrati u svoju košaru. Nju je to jako naljutilo, a osim toga bila je gladna, jako gladna. Otac Cesar je bio predaleko da bi bilo što mogao učiniti, a svi ostali zauzeti podizanjem šatora. Vidjevši sve to iz svog kaveza, Brbr je snažno riknuo upozorenje svima uokolo. Upravo tada na krovu kaveza našla se cijela družina zamoraca promatrajući postavljanje cirkuskog logora. Na trenutak je nastao strašan tajac. Nevjerica, sve je zamuklo. Bruno se ukočio, Karna se uzdigla sa zemlje sikćući, Brbr je nemoćno zastenjao, a Cesar je užasnut doviknuo sinu: „Bruno, da se nisi pomaknuo“!!! Svi su stali na mjestu, osim Zrna, koji je prestrašen zaboravio da je na krovu kaveza. Načinio je nekoliko koraka unazad i pao s ruba. Upao je ravno u duboku šarenu čarapu klauna Bepa. Ta se sa ostalim krpama sušila na konopcu kojeg je Bepo vezao između svojih kola i jedne šipke lavljeg kaveza. Ne bi li ga uhvatio krenuo je Bim, za njim Bam, a za njim Bum. Na kraju je u čarapu uletio i Tobi. Štipalica je popustila i zamorci su se našli na tlu. Još u zraku Tabiju je nešto sinulo. Zapovijed je pala čim su dotakli tlo: „Penjite se svi na moja ramena!“ Pomalo ustrašeno u velikoj čarapi Bum se uzvere na Tobija, na Buma Bam, na Bama Bim, a na Bima Zrno… tako se šarena Bepova čarapa prijeteći uzdigne i teturajući viša za glavu krene prema Karni. Zmija se potpuno zbunjena okrene novoj opasnosti. Svi u čarapi, slijepi od užasa, digoše ciku i graju da se sve orilo. Sada su svi cirkuski meštri bili publika ovoj jedinstvenoj predstavi. Tabi, noge ove čarape jedva je držao družbu na ramenima. Teško održavajući ravnotežu krenuo je ravno na Karnu. Cezar se prvi pribrao i priskočio poklopivši zmiju mrežom. U trenutku čarapa se izvalila , a iz nje iskotrljali zamorci s Zrnom i Tobijem. Uz uzdahe olakšanja svih u krugu radilišta Bruno zapljeska i nasmije se. Otac ga zagrli dok je Fakir rašljama prtljao oko zmije i košare. Bruno se okrene Tabiju i primi ga u naručje, sve smijući se od veselja, a kako je svima odlanulo, smijeh se proširi po cijelom kampu. Odmah se vidjelo da je „Circo Cesar“ dobio nove članove, a publika buduću novu atrakciju. Svi su bili sretni. Ne i Karna . Ona je i dalje mislila samo na sebe i svoju osvetu, ali nova košara i svježi zalogaj učini je pitomijom. Nova predstava za publiku uključivala je borbu kobre sa čarapom, ali pod kontrolom Fakira i Brune pa nije bilo veće opasnosti za zamorce. Naši maleni tako nađoše novi dom do neke nove pustolovine u kojoj će nastaviti putovanje prema zemlji iz koje su potekli. Tabi je računao na to da će jednom negdje u publici ugledati svoje dječake ili Čupka ako nisu previše odrasli pa ga i ne prepoznaju. Zrno se za stalno nastanio kod Brbra. Naučio je čitati, osobito basne i prepričavao ih svome cimeru i prijatelju lavu.

EPILOG

Možda i sada putuju po svijetu. Ja to ne znam jer davno nisam primio „noćnu poštu“, odavno nisam bio ni u jednom cirkusu, a i Čupko je posve ostario pa mu prijatelj i ne fali. Volio bih vjerovati da Tabi uživa negdje s Brunom i da su jedno drugome nagrada na samotnim putovanjima. A ja, vaš pripovijedač, imam svoju braću i puno malih rođaka, prijatelje u školi i puno zadataka. Možda je red da ja ipak jednom krenem u potragu za Tabijem. Do tada, ako ga sretnete u snovima ili na javi recite mu da mi opet nešto napiše. Neka mi se javi. Priču o njemu svima ću rado ispričati, a možda je jednoga dana sa svojom braćom i nacrtam.

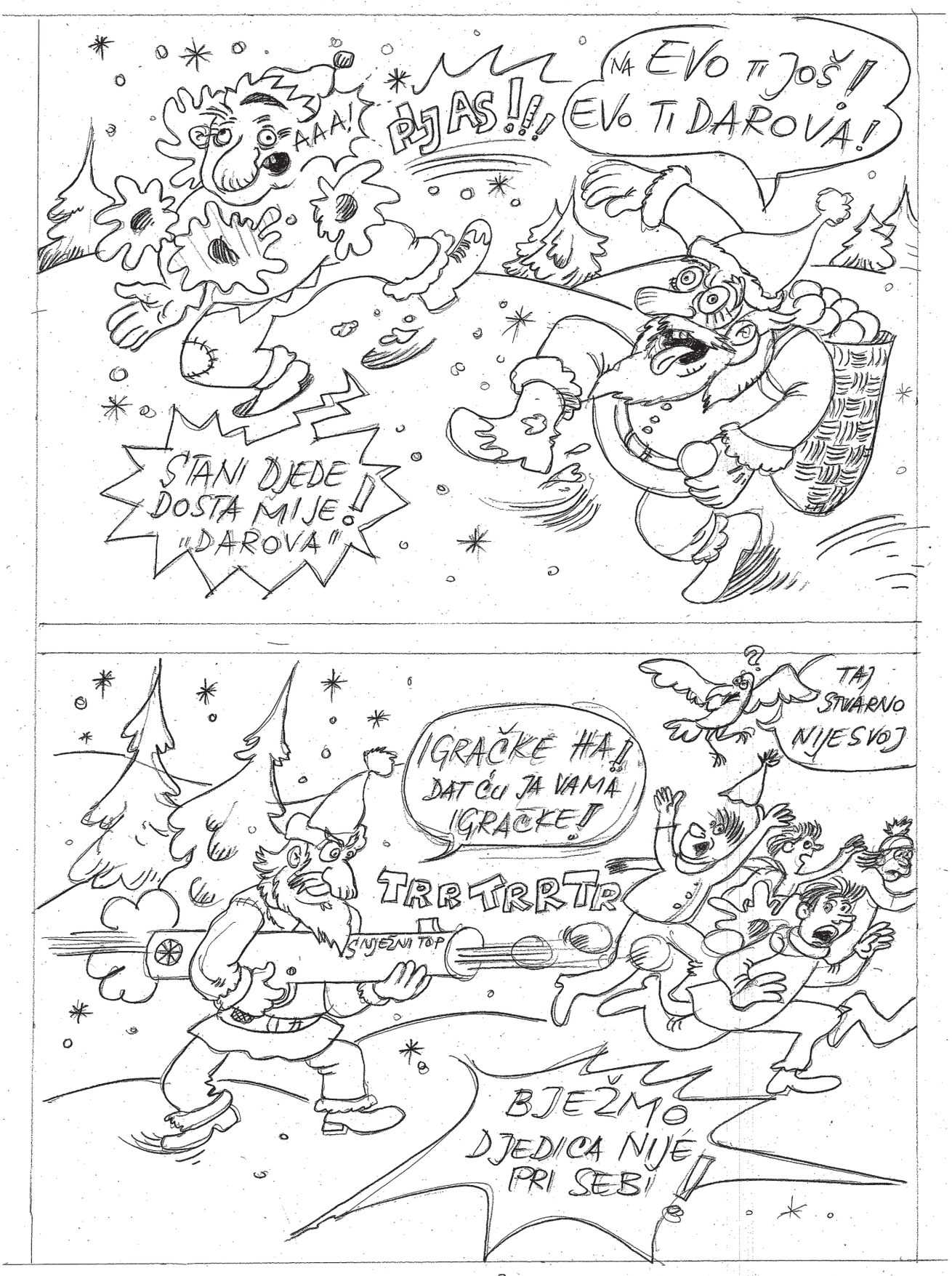
Lijepo vas sve pozdravljaju Jakov, Danijel i Adrijan, prijatelji pustolovnog zamorca Tabija, s molbom - Javite nam ako saznate što je bilo dalje s našim prijateljem. Napisat ćemo ili nacrtati nastavak.

Lipnja, 2017.

NOVO GODIŠNJI
SRETNA VAM NOVA 2020. :D
(S)TRIP
PRIČAJU I CRTAJU: UNUK JAKOV i DID
PUF!!

HOĆU GITARU!
MOTOR
MOŽEŠ I LOVA
JA BI NA MORE
HOĆEMO IGRAČKE
MENI TABLET
JA BI SKIJE
MENI TV
KOPAČKE I LOPTU
MENI ŠUNKU
GDJE SI DJEDE? JAVI SE!
IZAĐI NA SUNCE
HEJ DJEDE DJECA TE TREBAJU
PSST! TUPAŠE, DAJ ŠUTI
OVI STVARNO NISU NORMALNI
U SNJEGOGRADU...
VIŠE MI JE STVARNO DOSTA TE LIGAVE DJECE
WELCOME HOME
DJEDE MORATE DJECI U BOSNU!
MARŠ!!!
NE IDEM JA NIGDJE!
NE MORAM!
ALI MORATE!
BAM
AAA
I DA MORATE!
PLJAS!

1

AAA!
PJAS!!!
NA EVO TI JOŠ!
EVO TI DAROVA!
STANI DJEDE DOSTA MIJE! "DAROVA"
TAJ STVARNO NIJE SVOJ
IGRAČKE HA! DAT ĆU JA VAMA IGRAČKE!
TRRTRRTR
SNJEŽNI TOP
BJEŽIMO DJEDICA NIJE PRI SEBI

2

GOTOVO JE S DAROVIMA, DJEDICA JE PUKNUO! MORAM NAĆI DRUGU GAŽU!!
HOHOHOO
NOVAČIĆ ZAVRŠE ONI ŠTO OMETAJU MOJ MIR!! Djedica
A MOŽDA DJEDICA I NIJE POLUDIO
HOHOHOOO!
KUĆA DJEDA SNJEGOMIRA
DOME SLATKI DOME!!
KONAČNO MALO MIRA...
SVE OVE IGRAČKE SAMO ZA MENE!

3

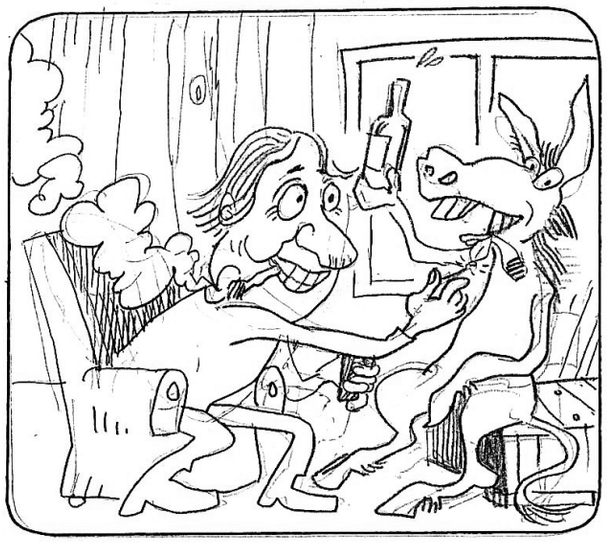

FUČKAŠ ZIMU
TREBA IĆI U TOPLIJE KRAJEVE!
DALEKO OD NOVE GODINE!
TO ĆE BITI ČUDO TEHNIKE
A SOBOVI DJEDE?
PUF
PUF
AAAAAA
START JE BIO USPJEŠAN...
A NEGDJE U BREGANI...

4

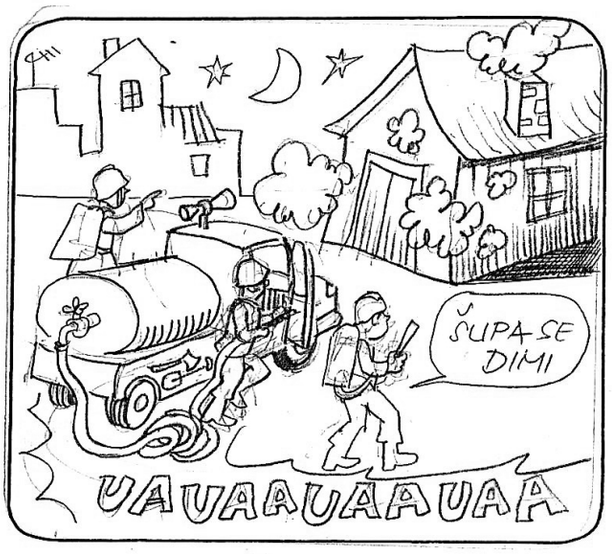

HOOH!
HO MAMA MIA
THUMPBROOM!!!
HI! KLINCI!
ZVONČIĆ
ZVONČIĆ
TRATATAAFIUFIII
?
EVO NAM KONAČNO PRAVE PUBLIKE
MORAM HITNO PROMIJENITI ZANIMANJE!!!

5

BANANAMEN
U EPIZODI: 1
BANANA DRUŽINA
CRTAJU I PIŠU:
JAKOV DOROTIĆ I DIDA
2021.
VAMOS DJEČACI!
JA!
IA!
B
B

U PREDGRAĐA MRAČNOG NAPUŠTENOG ŠUPI, DRUŽE SE DVA TIPA. GADNE SU TO NJUŠKE MAĐARCA BEPA I GLAVONJE ZIPA.

PIJANČE I PUŠE, ZA NIŠTA NE MARE SVE DOK IM SUSJEDI UZBUNOM TULUM NE POKVARE. VATROGASCE POZVAŠE DA PREKINU ZULUM!

①

VATROGASCI STIGLI, SPREMNI PREKINUTI FIESTU, GASITI CIGARE, PRAVIT RED NA MJESTU!

GLAVONJA TAD ZIPO IZVADI SVOJ GAN, OPAKO ZAREŽI: „NIJE OVO ŠALA, VATROGASCI VAN!!!" I UZ POMOĆ SVOG TOVARA BEPA IZBACI EKIPU NA DRUGI KRAJ SVIJETA.

②

I TU PRIČI NIJE KRAJ.
ZA RIJEŠITI NERJEŠIVO U MRAČNOM PREDGRAĐU, BRINE SE BANANAMEN.
ON JE PRAVI HEROJ ZNAJ!

TIPOVE U ŠTALI JASNO UPOZORI
„BAŠ STE PRAVA STOKA!"
DRECNE NA GLAS JUNAK BEZ POROKA.
„DOSTA STE UŽIVALI, SAD PLATITE CIJENU!"
GLAVONJA SE SMRKNE: „BAŠ NAM NE DAŠ MIRA. SAD ĆEŠ I TI ČUTI KAKO PUCA SVIRA!"

(3)

DA PUŠENJE ŠKODI ZNAMO MI ODAVNO. I TEBI ĆE NAŠKODITI, BRIŠI JEDNOSTAVNO !!!...

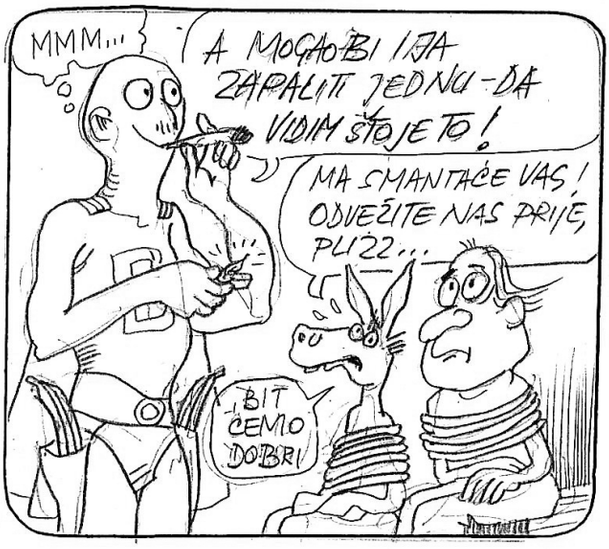

I NASTAJE GRAJA
I NASTAJE TUČA
OD RAKIJE I CIGARA LUČA!

(4)

JUNAK PRAVI, TAJ BANANAMEN, DA STVARI POPRAVI PRIJESTUPNIKE VEŽE. DA IH SMIRI UVALIM U ZUBE BANANE, „OPUŠTAJU" REČE, „DA VAS KONOP MANJE REŽE!" PA DOHVATI BOCU, RAZLOG SVE UZBUNE...

ZAPALI CIGARU DA POROK UPOZNA PRIJE NEGO POLICIJA STIGNE I SVE OVO DOZNA! TOVAR BEAO ZA PIJANSTVO SE POKAJA, PRIZNAJUĆI DA BANANE VOLI. „NISMO TAKO LOŠI, ODRIŠI NAS MEŠTRE" SRČANO ZAMOLI...

5

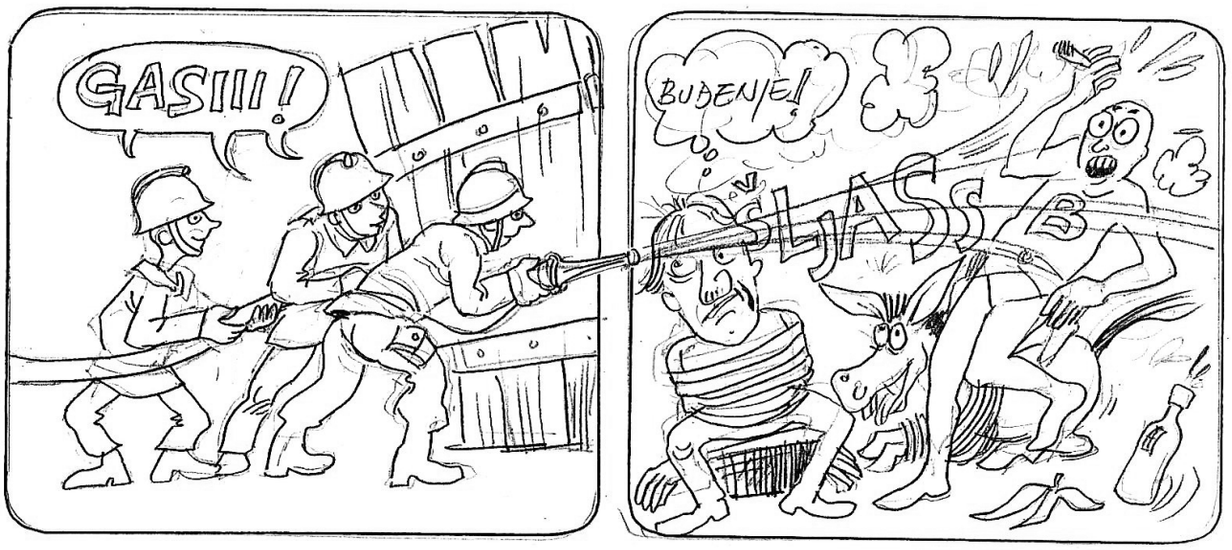

BANANAMEN PODLEGNU UŽITKU IZVRNE SE I IZGUBI BITKU!

USPANIČI TOVARA I GLAVONJU ZIPA „AKO SE NAVUČE NA TO ZLO, PROPADOSMO I MI I BANANA KLPAN!" STADOŠE SLOŽNO ZAPOMAGAT GLASNO: VATROGASCE DOZVAŠE (OPET) STO OVAJ PUT NASTUPE STRASNO...

6

SPREMNI SA VELIKIM ŠMRKOM ŠUPU ZALIŠE OPASNO, POGASIŠE SVE ŠTO GORI, A POSLIJE NAMOČIŠE DRUŽBU.

SPASIŠE BANANKA OD POROKA GORIH. „HVALA VAM OD SRCA, JA SKORO „IZGORIH". ODSADA SAM ZNAO, „BANANA JE ZAKON" PUŠENJE I PIĆE ŠKODE ZDRAVLJU, VEĆ VAS UPOZORIH!"

(7)

DRUŽINA UŠUPI MJESTO ALKOHOLA DOBRI VODE ZDRAVE DA OHLADI USIJANE GLAVE. A BANANE SE NE DIME NITI OD NJIH IMA ZLE!

DEČKI PRIZNADOŠE GRIJEH. LIJEK JE ZATVOR A I SMIJEH. POPRAVIT SE SVATKO MOŽE, DA PROBLEMI SE NE MNOŽE. U „BANANI" TKO SE NAĐE NEK POUKU TU PRONAĐE ***

(8)

PRIČE IZMEĐU

TAMNA KAMARA

(Svatko posjeduje sposobnost hvatanja slike svijeta, ali tko ih zna i umije protumačiti?)

Bio sam klinac. Nesretan i uvrijeđen. Roditelji su me ostavili kod None na kamenom otoku. Selo je bilo dan hoda udaljeno od mora. Nemilosrdno je peklo rujansko sunce kad sam shvatio da kraj ljeta ne znači i povratak u obiteljski dom na obali. Klincima u Selu bio sam pak dobrodošla zabava u periodu bez škole. Nesretan sam bio iz više razloga. Osim što su me bez riječi objašnjenja ostavili teško mi je padalo nositi u sred ljeta duge ženske končane čarape s šavom i crtom koju je Nona uredno poravnavala straga , a preko njih kratke hlače na *tirake*. Ona me je tako nastojala sačuvati od trnja i kamenja, a ja sam umirao od srama. Već sam bio prestar za *buštiće i ligambe* i za košulje bez gaća. Mrzio sam i kožnu torbicu i sandale rukom rađene, takozvane *gumaše* - ne zbog sirotinjske mode, više zbog žulja i trapavosti koju mi je ta oprema nametala. Odradio sam sezonu branja višanja bez da sam more i vidio, a tako sam se nadao da će obećanje ispuniti. Najeo se prašine s makadama i *gomilih*, vodeći svakodnevno na pašu svojeglavu kozu, koja je tko zna kako preživjela dekret o likvidaciji i valjda od tog bila vrlo sumnjičava i nervozna. To je priznajem, bila koza s karakterom. Iako baš nismo bili prijatelji, volio sam njezino žestoko i oporo mlijeko, a ona je to znala pa smo se podnosili. Tvrd kruh iz krušne peći u kojoj se gorila česmina bio mi je prijatelj, a u oskudici svega – suha smokva, višnja ili oskoruša bile su vrhunske poslastice. Zbog tih inače zabranjenih slatkarija izvukao bih od None koji put utanjenim, masnim, opako tvrdim i žilavim povodcem za kozu, koju preko nogu.

Stara kuća sastojala se od dva dijela, gornje i donje *kužine*. Moje rane uspomene vezane su za Gornju, težačku i radnu *kužinu*. Prostor je bio određen velikim kominom s *komoštrama i bronzinima*, ropotarijom u *bancima* koje je još pokojni djed učinio. Bili su zatvoreni kao sanduci na kojima se uz vatru sjedilo, a sakrivali su čudo toga. Ostatke starih svjetiljki, *kosore, gvoždica* za lov na puhove, buće,…svežnjeve starih papira i zapisa, stare brave i ključeve fantastičnih oblika…Stol je bio provizoran – također djedov patent. Na njemu se ručavalo od potrebe, kad je stol u Donjoj-gostinjskoj kužini bio zauzet kartašima ili gostima. Ploča se dala skinuti , a ispod nje bila je kopanja u kojoj se mijesio kruh i *„koloč"*. Starinska kredenca puna *tašelanoga latenog* suđa, debelih i teških staklenih čaša pripadala je tko zna kojem vremenu u prostoru koji nije priznavao vrijeme. Voda se donosila i siću. Bila je dragocjenost i kad bi se ponekad škropio pod radi čišćenja, da to ne bi bilo svetogrđe bilo je posvećivanje svježinom u sumrak. Mirisalo je na *lug i murtilu*. Luksuz su činile dvije stvari. Jedno je bilo ogledalo s vlastitim životom i slika svetoga Antuna i Isusom u naručju jedne ruke, a ljiljanom u drugoj – *probužana* gelerima, koji su za divo čudo promašili i sveca i dijete Isusa. Prozor je gledao na centar Sela , zapravo trg na kome su se križali putovi na sve strane svijeta. Nonina kamena kuća činila je ugodan popodnevni hlad na toj strani okrenutoj pjaci, a klupa uzduž kuće bila je za starce kao žica za lastavice u jesen. S masivnog kamenog praga prozora, sakriven sjenom debelih drvenih škura mogao sam satima pratiti što se na pjaci zbiva i slušati najfantastičnije priče starih težaka i moreplovaca pod prozorom. Ti starci su kadikad zapjevali na nekom nepoznatom jeziku, otegnutim grlenim glasovima, tužne pjesme stočara s drugog kontinenta od kojih sam se ježio. Postojala je i tajna prostorija, možda ne baš toliko tajna koliko tajnom sam ju ja tada doživljavao, a zvala se Iza kužine. Ne sjećam se da su u njoj ikad bile otvorene škure. U tami koju su za dana probijale zrake sunca kroz proreze na škurama i rasklimane željezne *britvele*, svakodnevno se događalo čudo. Zrnca prašine u tom svijetlu postajala su nebeske galaktike u kovitlacu stvaranja, miš koji bi se odnekud pojavio postao bi strašni zmaj svetoga Jure, krtoli – zamke puni tajnih sadržaja, šušnja od slanutka ili fažola od kojeg se služio čaj (u medicinske svrhe), prazne kućice od spuža, ostavljene da budu magijsko glazbalo, konjske potkove, petrolj, sumporače i svašta još , uglavnom ono što nije smjelo na danje svijetlo, a služilo je u meni posve tajanstvene svrhe. Jednom sam pronašao tri kugle povezane upletenim konopom, a tek mnogo kasnije shvatio da se radi o alatu za hvatanje divlje stoke. Dok sam ih držao na kratko u ruci, učinilo mi se da čujem udaljen tutanj od kojeg se drveni pod zatresao, mukanje goveda i lavež pasa. Ispod Gornje kužine bila je Gornjo konoba, a ispod Donje Donja konoba. Imale su različite namjene. U moje vrijeme u Gornjoj konobi stanovala je Nonina koza što je bila izvjesna privilegija. Bilo je uokolo urušenih zoogona koji su pripadali kući, a svjedočili su da je tu nekada bilo živo – sve puno ovaca, koza, peradi, prasadi, konja…pa čak je Nono imao i kravu, što je na otoku bila prava rijetkost. Možda i

nije baš tako, ali to je bio moj teritorij, ponosio sam se njime pa sam možda i nehoteći dodao ponešto. Donja konoba bila je Misir. Visoka i prostrana , bila je to ostava nekad bogatog gazde. I sad je mirisalo po vinu, pršutima, ovčjem siru… iako su stalaže, ganke ,muškeri odavno prazni. Tako rasušene bačve i turanj u kantunu, pa velika kamenica za maslinovo ulje. U pregradama je bilo krumpira, staklenki sa kvasinom i rakijom. Našla bi se i bačvica vina, koji važ usoljenih srdela, bakalarić, vrećica slanutka, raspukle plosnate bačvice u kojima se gonilo vodu na tovaru ili mulu i prazne ovčje mišine. Čekalo se jematvu da se ta velika hladovita ostava malo oporavi i napuni manom. Tako je bilo i život bi mi bio podnošljiv da nije bilo mrskih nesretnih dugih čarapa na crtu radi kojih sam se po kući sakrivao.. U konobu me baš i nisu rado puštali jer sam mogao učiniti štetu. Dopustili bi mi posuditi koji stari obruč s raspalog karatila za potrebe ganjanja po Selu s ostalim vršnjacima. U tom športu nisam bio tako loš, a i dječje balote su me išle. Ostali su se palili na to, a meni je bilo dosadno. U igranju mlina na devet stinčica bio sam virtuoz, ali to sam mogao igrati samo s curama. Izazov je bilo igrati se „Na pošte“ – kožnom lopticom koja se izbacivala i tjerala rukom preko tuđih krovova. To je bila zabava za momke u dugim hlačama, a meni je dopala čast da lakonog skupljam loptice iz kamenih oluka kad bi tamo zaglavile. Momci su bili preteški za krte kamene ploče krova, dok je meni bio gušt klatiti se po rubu jer je to izluđivalo moju Nonu . Kozji povodac je tu često imao posla. Dvor koji su činile konobe None i stare More, ograđen visokim zidom bio je pokrov gustirne u centru kojega je konopima izrovašenog ruba, stajao prastari bucal. Prve poduke iz života na otoku jesu da je to sveto mjesto, a voda je bila Božji dar. Doslovce. Padala je s neba i to rijetko. Kameni kanali vodili su kišnicu u duboku gustirnu bez koje ni ove kuće ni života u njoj ne bi bilo. Posvetili su je davno stari svećenici Glagoljaši, nekadašnji stanari koji su tu živjeli i ostavili nam Vodu da krijepi i oživljuje. Doista, takvu vodu nikad poslije nisam pio. To smo mjesto poštovali toliko da se ni igrali nismo u blizini .

Po skalinama poviše Donje konobe stizalo se na *sural* (terasu) otvorenu od istoka do zapada cijeli dan suncu, na kojoj se sušila roba. Pored ulaznih vratiju neizbrisiva u sjećanju još uvijek živi kao mitska slika, pojava Nonota Miće – korijena tvrđih od kamena, trajnijih od gvozda. On je priča za sebe i za moj život važniji je kao predaja. Doživio je sto godina i žalim jer sam u vrijeme njegovog zalaza bio mali i blekast. Dovoljno je reći da se je moja mati rodila kada je njemu bilo šezdeset godina i da je do tada vidio i prošao svijeta toliko da ga se ne može dostići. Tu kraj vratiju na taraci, bila je njegova osmatračnica, astronomski opservatorij s kojeg je studirao Južno nebo i zvijezde kojima se orijentirao određujući doba godine i noći. Takav sjaj i blizinu neba, gotovo zagrljaj, nigdje i nikad više nisam pronašao . Bili su bliski taj starac i zvijezde. Kazivale su mu više no običnim smrtnicima. Bile su njegov putokaz i kronometar. Zajedno smo jednom gledali pun horizont mjeseca i zaključili smo da je živ. S tarace se pored dviju visokih tajnih ponara u zidu ulazilo u hodnik prema Donjoj kužini, srcu kuće. Za veliki stol (Nonotovim rukama učinjenim) moglo je stati desetak ljudi. Tu se nekad bučno i veselo pilo dobro Mićino vino iz drvenih bukara, a veliki špaher na drva nije dao buri blizu u zimskim mjesecima. Desno od Donje kužine bila je velo skalina prema Gornjoj kužini, a lijevo su bile tri prostorije. Iz ulaznog hodnika ulazilo se u tinel, neku vrstu gostinjske sobe, skromnu građansku i lijepo uređenu trpezariju što je disala čistoćom. Kredenca u kojoj se čuvalo porculan i pošade za svečane prilike, misteriozni Nonotov bavul, zapravo putna drvena škrinja, do nje umivaonik sa lijepim porculanskim umivalom i vrč za vodu, stol prekriven svečanom prostirkom i neizbježna Singerica pokrivena merlićem.. Na drvenom podu bio je tapet jer se u ovaj dio kuće ulazilo samo u čarapama. Zid je krasila stara oleografija s likom patrona i zaštitnika, svetog Josipa, oca malog Isusa iz Nazareta, a prozor otvoren taraci na kojoj se sušila roba i odakle je dolazio miris spokoja uz pjev gardelina. Odatle se ulazilo ravno u veliku spavaonicu, mjesto gdje su nas djecu ,obično mene i sestru tjerali spavati na velikom bračnom krevetu za vrijeme popodnevnih siesti (da ne smetamo dok se odrasla čeljad odmara). Kad bih kod None boravio sam, „moja“ soba je uvijek bila ona mala desno sa čudesnim kračunom. U njoj jedna velika komoda za robu, jedna koćeta, kao brod - stari duboki krevet i madrac punjen lažinom, stolica, križ na zidu, petrolejka i bijeli vapnom obijeljeni zidovi. Bilo je to sve u ovoj sobi skoro redovničke skromnosti. Vrčinu sam zaboravio, ali ona nije važna. Od svega što sam nabrojio najvažniji mi je bio prozor na sredini zida, točno na suprot pjace - uvijek živog dijela Sela. Ljeti uglavnom zatvorenih škura da vrućina ne uđe preko praga, zimi uglavnom zatvorenih zbog bure, a ipak i kroz tako zatvorene škure ja sam za sunčanih dana vidio doslovce sve što se zbivalo na pjaci. Vidio sam i noću kad su zrikavci postajali motorom fantazija, paleći svjetla mojoj gondoli.

Vidio sam tako širine, dubine i visine nezamislive odraslom stvoru koji hrče nakon teških dnevnih obaveza i ustaje rano. Moj život je počinjao kad bi svi u kamenoj kući pozaspali. Ručak je obično služen u podne. Nakon toga, pa sve do četiri ure Selo bi utonulo u san. Ja sam u skrovitosti sobice, tamnoj kamari velikog broda upravo oštrio planove svojih istraživanja. Strop i zidovi nasuprot prozora postajali su poprište zbivanja s pjace. Sve što se kretalo s lijeva na desno, ljudi, stoka, vozila, …sve se to kao na velikom ekranu kina za koje tada nisam ni znao da postoji, kretalo u obrnutom smjeru. Rupe u kamenim pragovima propuštale su svjetlost i donosile mi obrnutu sliku zbivanja u vanjskom svijetu. Zvukom koji je dopirao izvana kompletirao bih sliku, a tako sam ponekad vidio i ono što nisam smio ili nisam razumio. A koji puta sam utonuo u polusan pa sam vidio i što sam htio.

Tako sam otkrio vlastito kazalište sjena u boji, virtualni prikaz stvarnosti…stvarni film i fantaziju na istom putu, širenje i skupljanje beskrajnih svemirskih prostranstava, relativnost prostora i vremena, a kroz ta tajna vrata veliko čudo postojanja… Jednom riječju putovao sam klinac kao pijanac opijen tim čudom - jašio na zraci svjetla što se probijala kroz pukotinu između kamenog praga i zatvorenih škura. Tako je započela rana faza „Pustolovnog Ivice“ čiji se lik kao prototip svih crtanih junaka iz stare brošure ulio ravno u moj duh. To čudesno biće postalo je na momente ja sam, vitez Mutimir – gromobran za neprilike. Ispričat ću vam ukratko dio povijesti Pustolovnog Ivice iz ove perspektive jer tek sad shvaćam tko je to bio , što se zapravo događalo sa mnom i koga sam sve susreo na tom putu, a da to tada i nisam znao. Sad kad je onaj prozor i konačno i nepovratno zatvoren otvaraju se neki drugi prozori. Vrata u moguće i nemoguće svjetove ima bezbroj, ali ona nevinost jednog Pustolovnog Ivice i njegova putovanja neponovljivi su. Postoji dakako još puno posebnih Tamnih kamara kroz koje na traku svjetla taj isti Ivica ulazi u živote djece koja popodne moraju spavati, a zapravo strastveno putovati i tad izvrće njihove živote ne naopako nego naglavačke. Kroz ta vrata dolazi se i do sobe za susrete. Ne morate mi vjerovati, ali bar nekoliko puta nazočio sam skupovima posve različitih Pustolovnih Ivica.

Bio sam klinac. Nesretan i uvrijeđen . Prokleti pradjedovi..Isprašili su mi tur, a neka znaju da ću zbog tog prvom prilikom pobjeći od kuće. Nonetina mi je navukla čarape kao da sam žensko. Šesnaest kilometara do mora. Pojma nemam koliko je to. Znam samo da su uokolo kamenjar i neprohodan drač. Provlačio sam se, trenirao ,znam to da se stramputicom do mora ne mogu probiti. Cestom bi me odmah ulovili. Težaci što se s polja vračaju jedva čekaju da jave Noni. Fuj, a starci me ostavili na cjedilu. Treba dobro pogledati kako stvari stoje. Vrtio sam se po rubu Sela. S velike komile vrtla promatrao prijeteće oblake koji su mi se gomilali nad glavom. S praskom munje Javio mi se prvi put u životu Pustolovni Ivica glavom. Natentao me da dobro gledam te oblake. Valjajući se gonjeni žestokim zračnim strujama, visoko, mijenjali su strelovito svoj oblik. Ogroman medvjed koji je zastirao pola neba u slijedećim se trenutcima pretvorio bijesno krdo konja. Tutanj kopita izgubljen u dalekoj grmljavini bio je tako stvaran da sam se zabrinuo vidjevši kako ta kopita sad lete preko kampanela crkve, skoro ga dodirujući. A onda su se oblaci raspršili po rubovima, zaljuljali prema natrag pa sunuli visoko i odjednom se rastvorili kao ptica velikih krila… Obuzet prizorom odjednom mi je sinulo – poletjeti!!! To je odgovor kako pobjeći od kuće.

I već sam se pentrajući uzverao negdje na sredinu zvonika trošnim drvenim stepenicama kojima se ni zvonar nije često služio. Bile su uske, visoke, velikih razmaka među pragovima na kosim šinama, a ponegdje je i nedostajalo istrulo drvo. Rukohvat, zapravo skliski komad deblje žice bio je tako visoko da sam ga lovio vršcima prstiju. Iznad zvonika ptica je rasla i dalje širila krila. Iz onog dijela zvonika koji je okomiti tunel, izbio sam na podest u otvoreni prostor nad kojim su se klatili konopi i velika zvona. Propuh je bio tako snažan da me skoro isisao pa sam se u panici uhvatio za konopce. Odjeknulo je BOOM ! i preplavio me užas. Jedno ne tako veliko zvono se pokrenulo, klatno je ovlaš udarilo rub i onda je uslijedio šok od kojeg mi je srce stalo. Zvono se vratilo natrag, ne toliko da bat udari u drugu stjenku, ali kako sam grčevito držao konop kao jedini oslonac – podiglo me u zrak zaljuljano zvono i ja sam poletio. A možda me je takla ona ptica krilom. Što bi bilo da sam ostao visjeti na tom konopu s čvorovima, ne znam. Ispustio sam ga i tresnuo na platformu kraj bezdana, rupe kroz koju su se konopci spuštali do zemlje. Nisam mogao natrag. Stupovi i lukovi koji su držali „Kapulu“ zvonika i krili ta silna zvona nisu imali parapet i ja sam dobro vidio Selo na sve strane kao na dlanu. Vjetar je hujao i svijet se ljuljao , ali bilo je veličanstveno. Biokovo sam vidio i more na sjeverozapadnoj strani otoka. Topografiju svega svoga svijeta i groblje i školu i vrtle i pjacu, beštije i ljude sve do Vidove gore. I na kraju svoju Nonu uz uspaničenog

župnika. Morali su poslati nekog jačeg momka po mene jer ja sam toliko bio obuzet prizorom da mi povratak nije ni padao na pamet. Bilo je svakako i drugih razloga. Jedan od iskustvenih komentara iz te priče bio je taj da sam s vrha kampanela vidio cijeli svijet, a kad sam se spustio na zemlju, e onda sam vidio sve zvijezde nebeske. Koliko god da je bilo kratko ja sam ipak letio i to je bilo dovoljno da kasnije, u jednom od putovanja iz Tamne kamare uletim u priču malog Ivice Leonarda, malog Ivice Otta i drugih malih letača s kojima sam ponekad lumpao. To i ne bi bila neka posebna avantura da eksperimentiranje nije postao moj način života. Time sam roditelje bacao u očaj. Na primjer argentinske **bole** iz Gornje kužine za lov na divlje konje, nisam mogao zavitlati , a da sebe ne razbijem. Iz priča pod prozorom doznao sam ponešto o kroćenju tih životinja . To je na kraju rezultiralo pokušajem kroćenja nonine koze. Nisam je uspio ukrotiti. Nakon što me dvaput tresnula u gomilu, ukrotila je ona mene.

Pola stoljeća kasnije dok sam u istoj crkvi restaurirao staru fresku, primijetio sam da više ne vise konopi s kampanela. Kutija s električnim prekidačima objasnila mi je činjenicu da je moja ptica odletjela. Osim toga toliko sam kilograma natukao da se ni na koji način ne bih više mogao uzverati kroz uske otvore što su vodili u toranj. Ništa zato, pomislio sam. Kad već mi već nonina kamena kuća nije dostupna, imam ugrađenu onu Kamaru u sebi, a ona funkcionira i s ove i s one strane vremena. A može ući i sići po želji, izabrati bilo koje vrijeme, susresti koga poželiš, čak ponoviti neka iskustva, otići u prošlost i budućnost….samo ne treba pretjerivati. Zbog one naše tamnije strane koja svejedno putuje s nama , htjeli to mi ili ne. Tako se putujući ne može pobjeći od nečega, pobjeći od sebe, kao što se ne može pobjeći ni od smrti. Jednom dok sam se kod starog *maranguna* Kekota bavio gradnjom drvene brodice na pogon od „posuđenog“ noninog laštika i rokela, a friži od povodca i posljednje pustolovine bili još friški, uletio je u radionu čovjek blijed i prestrašen, vičući da se dogodila nesreća u „kavi“ (kamenolomu). Uznemirililo se svo Selo . Poginuo je mlad čovjek . Da su stariji ljudi umirali to sam znao. Ovo pak uopće nisam razumio. Utuklo me saznanje da život može biti i naprasno prekinut. Kako je to moguće da onaj što se još jutros smijao na pragu svoje kuće, kojeg sam vidio da odmahuje rukom u plavom trlišu s prozora klimavog busa, eto sad niti hoda, niti diše, niti postoji. Keko me je pogladio po glavi, pogledao i rekao :“A ni se vele pati, somo dvodesetitri godišća! Bog mu do roj“. Tada sam razbio novu trikolicu. Bio sam prvopričesnik, ali o vjeri nisam razmišljao kao ni o životu. Bio sam dobro zaštićen od potresa izvana pa nisam znao ni za potrese u vlastitoj obitelji. Iznenada me zaokupila i zabrinula ta smrt. Htio sam je sebi na neki način predočiti i objasniti. Nekako su me tih dana zbog važnijih stvari svi zapostavili i zaboravili. U mojoj Tamnoj kamari dok sam ležao na leđima i buljio u sjenovite šarene prikaze na stropu, ponovno se pojavio Pustolovni Ivica. Pošao sam do surala, izvukao novu trikolicu koja je stigla za Prvu pričest, iako ja mislim da su se roditelji time pokušali iskupiti radi dugog izbivanja. Odvezao sam jednu stranu konopca za sušenje robe, vezao taj kraj za vilice i prednji kotač trikolice. Potom sam se maknuo za punu duljinu konopa pa zavrtio pedale punom brzinom prema zidu. Mučilo me pitanje; kako se to može ići i odjednom stati, samo tako ?!! Konopac se zategao i bicikl je naglo stao tik pred zidom. Pukla je vilica i prednji kotač se odlomio, a ja sam svom težinom glavom tresnuo u zid. To je nekako bilo moje prvo vjersko i mistično iskustvo bez obzira na gadan rezultat glupavog eksperimenta. Nikad nisam popravio biciklu niti pitao više zašto je onaj čovjek umro. Bog valjda zna svoje razloge. Naučio sam da to moram poštovati. I s tim živjeti. Kad je moja sestra nedugo nakon toga slomila ruku u crkvi, niti sam se čudio niti sam je išta pitao. Podijelio sam svoje iskustvo s njom i zaključio da smo mali u odnosu na ovaj svijet i to onaj koji vidimo i onaj koji ne vidimo. Složili smo se da je jedno i drugo sasvim sigurno naš svijet. Priča ne bi imala kraja i konca pa je negdje moram prekinuti.

Ne mislim da je Tamna kamara moja fikcija. Ona jest moja kamara i moja potreba. Način kako putujem kad se umorim od životnih eksperimenata. Zapravo život eksperimentira s nama jer naše su granice male, a život je beskrajan kao i prostor, kao i ljubav Božja koja nas vodi….Beskrajan u velikom i malom, beskrajan u varijacijama, beskrajan i u ponavljanju i kao Bog beskrajno strpljiv. Beskrajno je lijep u Iza kužine i u svemirskom moru svjetala koje nisu ništa drugo do jedan te isti Svijet u kome samo treba prepoznati svoju repaticu i krenuti za njom.

U Samoboru 14.03.2005.

PUSTOLOVNI IVICA - FRAGMENTI

Poštar je kriknuo «OTPRITE LESU!» i protutnjao nizbrdo uz zabezeknute susjede. Prije negoli su se oni uspjeli pomaknuti, poštar je već bio pred sljedećom zaprtom lesom i kriknuo isto. Dok se vrisak gubio u gromkom lavežu čopora seoskih pasa, koji se niz drvored „Sovinjaka“ stuštio za nesretnikom, a pisma letjela na sve strane uokolo, mi klinci smo se cerekali iza lese, zabavljeni neočekivanim prizorom. Nismo kužili da je ta smiješna scena zapravo vrlo dramatična i da je sad već udaljena vriska našeg poštara Vida možda njegov posljednji vapaj u toj službi. Fučkaš ozbiljnost. Taj drvored, sad golih kestenovih stabala, bio je naše omiljelo sanjkalište s nizom brzih uglancanih ledenih staza za sklizanje.

A to nije pasalo ni ljudima ni psima. Čopor pasa je predvodio veliki bedasti Lux čije se uplitanje u taj zbor nije očekivalo obzirom da je imao gazdu i uglavnom bio sit. Inače dobroćudan, nije valjda ni razumio o čemu se tu radi, ni ono poštarevo zapomaganje „zovite šintere“ uz „otprite lesu“. On se zabavljao, ali u čoporu je bilo i od gladi uistinu podivljalih psina koji su te zime terorizirali selo i okolne kokošinjce. Bili su neuhvatljivi dok se eto nisu pojavili na pragu kuća u po bijela dana i naletjeli na Vida. Tko zna kako bi sve to završilo da se u slučaj nije upleo Gašo, žuti skureni mačak iz susjedstva, koji je iznenada protrčao između poštara i pasa. Vid se je upravo našao na tvrdoj sklizaljki, sve lese zaprte, očnjaci blizu, zima ko vrag oštra natjerala ljude u kuće pa ništa ne vide i ne čuju, a mačak tko zna otkuda i zašto ispao taman pred pseće gubice. Toliko se prestravio da je zaboravio da se zna penjati po stablima pa je u skoku strugnuo kroz šiprag preko ceste, a ona divlja pasja potjera predvođena Luksom, potpuno zablesirana vlastitim instinktom, okrenula za Gašom koji se ipak dosjetio i potražio spas na nekoj staroj drvenoj suši izvan dohvata hajke. Lavež se udaljavao, dok je do nas doprla galama i psovke poštara kojeg je tek drvo zaustavilo na kraju one sklizaljke. Rječetine je bolje ne ponavljati, ali čulo se šinter ili lajna i kako sve treba pobiti i potući – i gazde i cucke i lajne i šintera i stabla i lese i tako redom. Ni riječi zahvale požrtvovnom Gaši. Luksa smo kasnije jedva spasili upravo zato što je on skrenuo potjeru za mačkom, a kako nam je bio drag, morali smo se boriti za njega. Dobio je rešt i lanac. Ali na tome nije stalo. Alarmirani su lovci pa se sve pretvorilo u još veću gungulu. Pri tome je uz cucke koji su konačno rastjerani i polovljeni, upucana i jedna krava ni kriva ni dužna (srećom je prošla samo s lakšim ozljedama), neke kleti, jedan stari auto bez šofera, nešto živadi kod koje se čopor u zlodjelu zatekao, a ostala je priča i usklik „otprite lesu!“, kojim su fakini srdili poštara dokle god nije prešel vu penziju.

Te zime starci su imali pune ruke posla sa mnom i sestrom pa je red zabilježiti i neke naše pustolovine. Ako bi nas natjerali da sjedimo u kući, ubrzo bi se predomislili. A kad bi nas pustili van, tek tad su mogli očekivati iznenađenja. Nedugo nakon obračuna s onim čoporom pasa ja sam dobio nove hlače. Nisu to bile moderne skafander hlače kao danas. Mati mi ih je sašila od vojničke deke. Bile su teške i tople. U podvizima na sanjkalištu služile su kao viteški oklop u obrani od sudara i uboja. U školi bi se za njih nahvatan led počeo topiti pa sam imao problema. Srećom sam sjedio kraj peći u zadnjem redu i bio nevidljiv. Do zvona. Na putu od škole kući prolazili smo kraj gradilišta nove moderne „srednje škole“. Do tada sam mislio da je srednja škola ono što se nalazi između dviju osnovnih škola. U jednoj su bila četiri prva razreda i veliki školski vrt, a u drugoj ostala četiri razreda i veliko igralište, kao nešto što se tek mora zaslužiti. Svuda kroz mjesto tekli su potoci. Kraj brežuljkast kao što je normalno u Hrvatskom zagorju, a u podnožju svakoga brežuljka ili oko njega potoci i vrbe. Tako bi za jake zime kao što je bila ova svi ti brežuljci postali sanjkališta, a potoci i poplavljena smrznuta polja sklizališta. Naše je mjesto imalo je i jednu posebnost – bajere. Na periferiji se dimila poznata tvornica opeke. Njeni visoki dimnjaci, ponos poslijeratne izgradnje, i zatvoren tvornički krug bili su poseban izazov za nas male istraživače, ali o tome koji drugi put. Bajeri su zapravo umjetna jezera nastala na kopovima gline, obrasla šašem i pomalo tajanstvena, s potopljenim nasipima i vagonetima. Ljeti opasno kupalište muljevite obale. Zimi prizor iz bajke. Ogromne smrznute ravne plohe mamile su nas kao svjetiljke kukce. Inje koje bi se na površini hvatalo i mrzlo činilo je površinu hrapavom pa se po tom ledu dalo trčati. Dapače i nogomet igrati. Iako su nam najstrože branili igranje na tom ledu, morali smo ga kušati. Školske bi torbe glumile stative, a jedna stara kožna torba napunjena papirom glumila bi loptu. Sve dok nas odrasli ne bi ulovili i potjerali. Ne sjećam se da se dogodilo neko zlo,

mada smo se jednom, kad je u žaru „utakmice“ počelo odasvud krckati, dobro prepali. Prisebnost starijeg dječaka čiji smo autoritet priznavali i panično „lezite“ natjeralo je nas pet šest fakina da se prostremo po ledu i tako smo ispuzali van, na čvrstu obalu, nesvjesni opasnosti u kojoj smo se našli. A krckanje se nastavilo. Kad je prestalo, odvažili smo se otkotrljati s kose obale oveći kamen i pogurati ga na led. Nakon dva tri metra kamen se lagano uvalio u procjep ledene ploče koja se zatim vratila na svoje mjesto i ostavila nas stajati u tišini još neko vrijeme. To iskustvo mi ništa nije pomoglo, dapače baš mi je odmoglo nekoliko dana kasnije na gradilištu srednje škole. Bila je tamo neka četvrtasta rupa u kojoj su ranije gasili vapno. Staza za sanjkanje išla je upravo preko njezinog leda. Tu se dobivao zalet kojim bismo produljili spust još kojih tridesetak metara. Moja četiri godine starija sestra, suparnik u igri, moj špijun i dvostruki špijun po potrebi, moj „plačidrug“ i moj prvi prijatelj i neprijatelj u isto vrijeme, podigla je uzbunu. Propast ćeš kroz led, a ja te ne kanim spašavati, rekla je odrješito i zaputila se doma, a ja sam znao što to znači. Kraj te rupe je ostala neka njezina ekipa, a ja sam, da bih im dokazao apsurdnost tvrdnje o opasnosti, počeo kao mahnit skakati po onom ledu. Sve dok nije pukao. To se zbilo tako da sam odskočivši od ledene plohe posljednji put u zrak, zapravo provalio rupu u ledu i ništa nisam mogao učiniti nego propadajući raširiti ruke, hvatajući neki nepostojeći oslonac. Srećom led je propao samo ispod mene. Dok su me debele hlače od vojničke deke vukle na dno, ja sam bez uspjeha pokušavao ukopati nokte u led na površini i tako do pazuha u vodi luđački mlatio nogama. Pala mi je na pamet moja sestra kako likuje. Blesavo bih stradao (jer iako rupa nije bila duboka, bila je puna kreča) da nije bilo Mare Špirančeve. Malo jače razvijena puca koja se odvažila stati jednom nogom na taj led zgrabila me za šišak i trzajem izbacila iz vode. Led se na sreću uokolo držao i tako sam po drugi put te zime u malo vremena mogao zahvaliti anđelu čuvaru manju štetu od moguće. Mara mi je na kraju podarila vritnjak jer se nehoteć smočila, a i torba s knjigama mi je doletjela u glavu. Nitko me uopće nije žalio pa sam zaključio da me doma čeka stratište. I tako sam otišao u podrum, vidati rane i žmikati one zaleđene hlače. Iako sam se ledio od zime, činilo mi se to manje opasnim nego pojaviti se onakav doma na vratima. Skoro sam zaplakao od muke kad se na vratima pojavio otac. Mislio sam da sam gotov. Kad ono – ništa. Blago me pokupio, unio u kuću jer bez onih hlača baš i nisam bio težak, a onda su me on i mama brižno istrljali, okupali u vrućoj kupelji, napojili toplim čajem s medom, utrpali u zagrijan krevet. Nisam mogao doći k sebi od tolike pažnje. Tolike da mi je sestra pozelenjela od zavisti, a ja poželio opet propasti kroz led. Tretman je bio kraljevski pa se nisam ni prehladio. Nikad mi nisu ništa predbacili, ali shvatio sam ja poruku.

Tada se išlo na misu u Zagreb, potajno, jer je religija u to vrijeme bila nespojiva s prosvjetarskom strukom, a moji su oboje radili u školi. Anđeo čuvar, jer ovo bi mogla biti i njegova priča, sigurno sa mnom nije imao mira. Umjesto da me spašava od leda sljedeći put me spašavao od vatre. Pošteda od škole nakon zimskoga kupanja donijela mi je i zabranu izlazaka. Lijepo, morao sam održavati kuću dok su drugi šetali vani u slobodi. Snijeg je još padao i padao, a šareni ledeni ukras na prozorima nije mogla otopiti ni toplina štednjaka na drva u kuhinji, ni kaljeva peć koju bi založili predvečer žeravom iz štednjaka u dnevnom boravku. To je bio moj novi posao. Nahajcati peć prije nego što se svi vrate iz popodnevne školske smjene. I to sam radio vrlo dobro. Nisam baš volio učiti, a čitao sam svašta: Dječje novine, Plavi vjesnik, Kekec, Prve korake (naš školski šapirografom umnožen časopis), uvezanu Malu mladost – predratno štivo za katoličku mladež, i lektiru. Začitao bih se, a vrijeme je letjelo. Nikad dosta pustolovina princa Valijanta ili Den Derija – ako nisam pobrkao vremena. Volio sam tihe zimske noći, umotan u perinu, učiniti svojevrsnim putovanjem. Vjerovali ili ne, sanjao sam na zadane teme. I tako putovao. Sanjao sam i u nastavcima i pokušavao zapisati te snove. Kad mi je sestra ispripovijedala svoj san, ja sam joj sutradan ispričao sve što se zbivalo dalje. Bilo je odista zanimljivih putovanja. Jednom su me tako laganim čuškanjem probudili zabrinuti roditelji. Naprasno su mi prekinuli vrlo zanimljivu pustolovinu, nastavak Brlićkinog „Jaše Dalmatina“. Vidio sam iznad sebe njihova vrlo ozbiljna lica i čuo izdaleka pitanje „Jesi li dobro?“ Navodno sam sve probudio pjevajući, a bio sam trijezan jer nisam mario za odvratna pića odraslih. Navikavali su se na te moje „noćne kvake“.

U to vrijeme slušala se u mojoj kući na radiu „Pomorska večer“. Mala svečanost uz dalmatinske pjesme pod debelim snijegom u Zagorju, daleko od mora. Vrijeme kad se za Badnjak kriomice kitila velika agava, donesena odnekud s Brača, izrasla u Zagorju u drvenoj kaci za kiseli kupus. Tu joj je dobro išlo i nekako smo si bili bliski, iako je s vremenom izgubila sve svoje bodlje. Ložio sam te

peći i radi nje, a loženje sam volio više od jutarnjeg čišćenja. Stvarno je znalo biti gadno zima. Jedne takve večeri kad se zbog posebne prigode moralo žešće naložiti ja sam tako nabio jadnu peć drvima da se žar, kad sam otvorio vrata peći, uvalio u moju slamnatu košaru. Nastavak zgode možete pretpostaviti. Projurio sam s gorućom buktinjom kroz cijelu kuću do kuhinje s kamenim podom i ugasio je nakon što se košara raspala na podu. Odjurio sam natrag i izgazio sve usput prosute žeravice, uneredio tepihe, sobu i kuhinju dobro nadimio, ali zato spasio stvar. Tako su svi slušali Pomorsku večer u toplom, a i ja pomalo, iza zatvorenih vratiju svoje ledene sobe u koju su me nepravedno prognali.

Negdje u to vrijeme pojavili su se u kući duhovi. To bi bar bilo objašnjenje mojih svakodnevnih neprilika. Ostajao sam često u tišini budan. Kad bi svi pozaspali ili kad odu na posao, osluškivao sam i ustanovio da se u kući događa nešto čudno. Neko kloparanje, šuškanje, struganje iz neutvrđenoga mjesta naglo bi počelo i naglo završilo, a ledilo mi je krv u žilama. Nisam se to usudio nikome reći iz straha da me ne proglase ćaknutim. U pravilu, kad bi svi bili doma buka se nije čula ili se nije mogla čuti. Možda sam umislio ili imam rengenske uši kao jedan iz Plavog vijesnika. Miš zasigurno nije, previše je mačaka bilo uokolo. Tako sam istraživao i živio u očekivanju da se šumovi ponove. U međuvremenu sam vodio rat sa sestrom oko njezinoga poimanja reda. Osvetio sam se kao u stripu. Na njezino bezobrazno kontroliranje mojih tajnih operacija odgovorio sam potezanjem tepiha na kojemu je stajala. Prije toga smo tu sobu zajedno izglancali. Uspjeh je bio trenutačan. Razbila se na leđa kao pokošena i ostala nepomično ležati. Udarila mi je gadnu trtu, priuštila strah gori od duhova. Lelekao sam oko nje kršeći ruke, moleći svoga i njezinog anđela čuvara da sve bude u redu, oprostio joj čak i ono kad me je mojim vlastitim lukom i strijelom od ljeskovine napucala tako da mi se šiba zaista zabila i ostala ljuljati ispod vrata, molio za nju, molio za sebe dragoga Boga, obećao tristo posto da ću od sada biti dobar i da se više ne ću ljuljati i voziti na prozorskim griljama, izridao se, ispovjedio sve svoje grijehe, zazvao sve svece upomoć. I kad sam se uspaničen počeo oblačiti, htio zatražiti pomoć, zvati roditelje, nije izdržala. Vidio sam kako u me škilji jednim okom i suspreže cerek i skoro sam je zadavio zbog toga glumatanja, a bio sam sretan i bijesan u isto vrijeme, i volio je i mrzio. Nije mogla pojmiti kakav mi je strah zadala, radije bi i batine podnio. Poslije svake bure ide ona faza približavanja, kad nastojimo ponovno steći prijatelja i saveznika. Tako sam i ja kao svoj adut iznio priču o duhovima i iznenadio se da nisam jedini koji čuje čudne šumove. Udružili smo snage i detektirali zvuk koji je dolazio iznad naših glava. Tavan inače nije bio mjesto za igru, a zimi je to bila pusta ledara puna propuha. Jednom smo se sestra i ja odlučili pritajiti u mraku i tišini i na pojavu šuškanja istražiti tavan. Rekli i učinili. Nakon što smo svladali praznovjerni strah ugurali smo se na uskim ljestvama kroz odškrinuta tavanska vrata i zirnuli u tamu osvijetljenu slabim svjetlom voštanice. To što se kotrljalo i šuškalo, to su definitivno bili orasi razbacani svuda po tavanu. Šum je naglo prestao. A onda se vjeverica dala u trk. Tik uz nas proletjela je njezina tamna sjena, rep smo joj skoro osmudili, i nestala kroz prozor, na obližnjoj smreki. S njom je nestalo i našeg straha od duhova. Prozor je ostao otvoren. Još dugo smo imali maloga nezvanoga gosta i čuvali tajnu. A kad je zima prošla, nestalo je i oraha i vjeverice. Ostala je neka toplina oko srca. Materijal za nove snove u nastavcima.

Te sam zime na jednoj posebno građenoj skakaonici slomio svoje u trgovini kupljene sanjke i zaključio da sam ih prerastao. Kad je zamirisalo proljeće, a s njim uvijek zamiriše i ljeto, pa kraj školske godine – tek kao čežnja, u nekom nestrpljenju odvrtio sam svoju zadnju avanturu te školske godine. Zadao roditeljima još malo straha u kosti. Morao sam pripaziti mlijeko koje se kuhalo na plinskom štednjaku. Bila je to velika posuda od četiri litre. Zabavljao sam se rezbarenjem, gledao to mlijeko i kad je sunulo, bilo je kasno. Uhvatio sam lonac, opekao prste, pokušao ga spustiti na stol, a onda se nepažnja pretvorila u kaznu, lonac izvrnuo, a ja ga pokušao refleksno uloviti. I tako sam upoznao Zagreb. Doduše, iz perspektive bolničkoga prozora u Klaićevoj, gdje su me dva mjeseca krpili. A bio sam dobar pacijent. S prozora sam vidio srednjoškolsko igralište na kojemu sam kasnije odrastao u momka. Povezalo se nekako prošlo i buduće. Nisam baš sazrio u bolnici, ali iskustvo i školu svakako sam stekao. Zagreb mi je postao prijateljem. Tu sam smazao i svoju prvu bananu, iako su mi zagorske trešnje bile draže. Poslije te bolničke epizode, što je priča za sebe, i ja sam se promijenio. Ako ništa drugo postao sam pažljiviji. Shvatio sam koliko je to važno u životu. Sjetio sam se u jednom trenutku Luxa koji je okrenuo za mačkom, napola gonjen instinktom, a napola iz zafrkancije, i osjetio kako život buja i koliko je lijep. Osobito kad se izađe iz bolnice i na pragu udahne onaj svježi, vedri i mirisni proljetni povjetarac.

Post scriptum:

Moja sestra, koja najbolje razumije moje priče i uvijek ih pročita prva, kaže da sam nepopravljivi fantast i da sve nije bilo baš tako kako opisujem, ali ne smeta, dobro je… Ona se navodno jako dobro (!) sjeća nekih stvari, naprimjer, kako se toga dana vratila iz škole prije roditelja i kako je *kao majmun* stajala ispred iznutra zaključanih kuhinjskih vrata, lupala po staklu i zvala, ali ja nisam čuo ništa. Gledala je *svojim očima* kako utrčavam u kuhinju s gorućim krtolom (to je ona okrugla košara od pruća, koju smo baštinili od bračkih pradjedova) iz kojega suklja crni dim. Gledala je kako skačem po žeravici kao fakir i prolijevam po njima (i ne samo po njima!) vodu iz nekoga lončića, kako istrčavam iz kuhinje i vraćam se, kako gazim po ugarcima, rukama rastjerujem dim i kašljem… Istina, požar sam ugasio (ili spriječio) sam. Otvorio sam joj kad je već bila naumila razbiti staklo (to je bila njezina *specijalnost*, provaljivanje u vlastitu kuću). Zašto sam zaključavao vrata? Ne znam. Valjda iz nekih sigurnosnih, a možda i tzv. pedagoških razloga. Djecu treba dobro zaposliti! Da im ne padaju na pamet ludorije, da im za njih ne ostane vremena. Kakva naivnost!

ARGONAUTI iliti PUSTOLOVNI IVICA

Premećući stare fotografije koje su sačuvale uspomenu na putovanje od prije tridesetak godina, a pronađene su sasvim slučajno prilikom posljednje selidbe, otkrio sam da postoje «vrata» koja povezuju nezamislive svjetove naših skrivenih naravi, a koje nisu podložne linearnom tijeku vremena. Mašta nas ne čini Argonautima. To smo već po samoj svojoj prirodi.

Duga uska prostorija očito je nekoć bila pregrađena u više odvojenih ćelija. Sada je spojena u jedinstven prostor s tri sačuvane bolte ispod križnih, bačvastih baroknih stropova s dvostrukim, ne baš velikim prozorima u svakom pregratku. Kroz ta okna na katu, usađena u debele zidove samostana, nije ulazilo baš previše svjetla. Odatle se pružao pogled na brege i crvenim krovovima prošarano zelenilo koje je danju zaklanjalo dobar dio neba. Činilo se da je uspjela namjera graditelja da stvoreni prostor okrene k sebi, unutra, ali da stanarima dopusti uživati u cvrkutu ptica s brajdi i voćnjaka ispod zida. No sad je bila zima, bregi pokriveni snijegom, a umjesto cvrkuta ptica pucketala je još vlažna bukovina u velikoj kaljevoj peći koja je dominirala tim prostorom. Uz to, sada je bila noć pa se u polumraku isticalo crveno zažareno ložište, grijući nas zaštitnički toplinom što dolazi od samoga iskona. Okrenuta suprotno od peći, dva sklepana reflektora osvjetljavala su nas troje ispred improviziranih štafelaja pred velikim platnima, bacajući čudne duge sjenke na suprotni zid prostorije. No svatko je radio u svom dijelu prostorije, tamo gdje je strop nekadašnje ćelije bio najviši, izbjegavajući tuđu sjenku. Isprljane nekadašnje školske klupe, sada su postale slikarske palete pune boca lanenoga ulja, terpentina i boja te mirisa koji opija uz temperaturu za kratke rukave. Radili smo u ekstazi što ju je prizivala velika peć i tema koju smo slikali: Sveti Franjo. Moj je Franjo opijen molitvom izranjao iz nekoga zelenoga svjetla, žareći se poput naše kaminke ili bolje – gorućega grma, jednom je rukom na prsa stiskao raspelo, a drugom, dlana otvorenog prema nebu, nudio svega sebe kao zalog umjesto ovoga Svijeta koji ne zna i ne razumije da «ljubav nije dovoljno ljubljena». Marin sveti Franjo, zahvaćen samo kao dio svečeva lika, rastao je ispod druge bolte u dva metra visine slike, više kao portret nego kao figura. Metafizički prostor slike nudio je zagonetku, prikaz živoga sveca u trenutku kad nestajući nam iz vidokruga postaje dio neba ili se kao upravo oživjela ikona pojavljuje iz ljubičastoga mraka optočenoga zlatnim zvjezdicama i tek što nije postala mi, sve nas blagoslivlja. Ispod treće bolte naš prijatelj i domaćin fratar, na štafelaju je umjesto platna i kista dlijetom rezbario komad drvene ploče. Njegov je sveti Franjo u grubom reljefu bio nalik težaku na čijemu se ramenu nazirao golub. Tišinu je remetilo uporno fratrovo lupkanje drvenim batićem, struganje dlijeta i kistova uz šmrcanje i poneki radni uzdah. Nesvjesni vremena hvatali smo «ono nešto» neizrecivo. U peći je veselo pucketala razgorjela vatra i škripao stari parket. I dok su negdje zajedno s nama plesale sjene, u nama i oko nas se odista morao smještati sveti Franjo, jer bila je to blagdanska noć. Pomalo šašav način da se dočeka Nova Godina. Kad je na crkvenom tornju odzvonila ponoć, zvon nas je zaustavio i mi smo se pogledali. Svi dobri fratri u ovoj kući već su spavali snom pravednika. Naša su djela upravo bila dovršena. Jedino je fratar vrtio svoje drvo i dok smo jedni drugima čestitali Novo ljeto komentirao je smijući se: Dosta je bilo «forma viva», vrijeme je za «formu piva» Tek tad smo osjetili umor, vrtjelo nam se u glavama i bili smo zaista žedni. Ta je radna seansa trajala negdje od dva poslijepodne. Platna što smo ih oslikavali bila su okviri i kulise nekadašnjih božićnih jaslica. Pred Božić nam se, kao u priči s nastavcima, priključio jedan stari stolar. Barba Dule je rekonstruirao štagalj i seosku kućicu iz ovoga kraja, što će glumiti Betlehemsku štalicu, a prijatelj kipar izmodelirao je i ispekao u terakoti pastire, kumice, voleka, osleka i ostali rekvizitarij... Toga Božića kad smo naslikali nove kulise, odlučili smo dobro iskoristiti i stare. Taj nastavak sam dakle ovdje opisao, iako je priča potrajala pa je u tim danima nastalo desetak velikih slika. Ispunili smo misiju koju nam je odredio naš fratar i cijela mi se klasa (godište s Akademije) pokazala sjajnom, slaveći Gospodina i Sv. Franju na najljepši mogući način – svojim radom. Mi smo priču započeli one večeri 31. XII. i umjesto mirisom tamjana ispunili cijeli samostan mirisom terpentina i uljanih boja. Tu je ta priča dobila i malo čudniji nastavak. Događa se. U pola posla te Stare godine nestalo nam je uljnog razrjeđivača pa nas je naš domaćin opskrbio finim nitro razrjeđivačem. Kako smo počeli raditi s nadahnućem, teško je opisati kamo se u tom radu srce vinulo, koje je prostore dotaklo. Dok su vani praskale petarde, a ljudi dobre volje tulumarili, mi smo zakovitlani u prostor bez vremena na tom sve-

tom mjestu zapravo putovali između redova davno napisanih knjiga i naslikanih slika, nekim čudom komunicirali sa svime što je pripadalo tom mjestu, čitali između redaka i prošlo i buduće. Ili možda nismo? Može biti da nas je svladao umor, opilo lijepo nadahnuće ili hlapeći nitrorazrjeđivač. U tim vremenima Mare je u sebi nosila nešto od duhovnjaka, a ponešto od poganskog vilenjaka. Hodajući rubom svjetova još se nije bila odlučila na koju će stranu. Bila mi je sklona kao starijem bratu, a tako talentiranu mlađu kolegicu posvojila je cijela naša klasa. Prijatelj fratar tada se zanosio idejom pastoralnoga rada među umjetnicima (kad mu već nije bilo dopušteno dovršiti studij na nekoj umjetničkoj akademiji). Ja sam među kolegama bio autsajder, stariji od prosjeka te generacije, oženjen čovjek s obitelju, stanom i autom. Tip koji je napustio siguran posao i dao se u neizvjesne vode umjetnosti slikanja, ali i nekakvo utočište ostalima. A svi smo bili idealisti. Rijeke i široka mora umjetnosti bili su našim potočićima otvoreni izazov. Sve sam to imao pred očima dok sam naslonjen na vruću peć u polumraku i na distanci promatrao tri posve različita doživljaja iste teme. Jedan Franjo u ekstazi, u gotovo bolnom grču, drugi smiren i kontemplativan s Isukrstovim licem, Giottov koliko i Marin, moj koliko i El Grecov. Nije to bilo oponašanje uzora, nego svjesno prihvaćanje činjenice da se slikajući iste teme miješamo, da svoje svjetove prožimamo istim duhom. U zajedničkoj potrazi dijelimo zajedničku sudbinu. A ovaj sveti samostanski prostor bio nam je neka vrsta katalizatora. Kad smo sve pospremili i oprali pribor u onom oštrom razrjeđivaču po kome je sve što smo prezalogajili dobilo okus i miris, sjeli smo na cjepanice.

Dok je fratar nakon male kulinarske fešte spremao svoj frižider, ja sam lijepo zatvorio oči i tad je navrla bujica slika. Bila je to prilično žestoka vizualna senzacija. Nisam se mogao othrvati doživljaju koji očito nije bio pijanstvo. Ispod spuštenih vjeđa izvrnuo sam bjeloočnice prateći pogledom prizor koji je promicao ispod mene. Našao sam se na svježem zimskom zraku, negdje izvan i iznad kloštra, zarotirao se naglo, dramatično bez kontrole nekud iznad bregova koji su se obrušili u dubinu, prestrašen izuzetno oštrom i uvjerljivom slikom ovoga «letećeg» rakursa. Odustao sam od traženja oslonca, malo se stabilizirao i bilo mi je odmah lakše. Je li to bila nesvijest. Ne znam. Trajalo je. Svjestan hladnoće koja je štipala obraze, ošinuo sam lijevo-desno preko ponora prostora i vremena do neke visine gdje je nebo postalo prozračno i svjetlije kao u ranu zoru kad istok očišćen od magle zarudi. Dok se noć obrtala u dan, hvatajući već svjetlost na obzorju, ispod pramenova magle ili oblaka promicao je krajobraz ispresijecan naseljima, cestama i putima po kojima su se muvali rijetki ljudi, životinje i strojevi u pokretu. Polusvjesno sam viđeno prebirao mislima, fasciniran detaljima, kao da je svijet postao velika LP ploča na tridesetitri okretaja i već sam registrirao drugu klimu i morsku površinu iz koje je upravo izronilo sunce penjući se ubrzano. Hvatao sam njegove odbljeske na lagano uznemirenoj površini i prepoznao u kopnu što se primicalo poznati akvatorij Bračkoga kanala. Kao magnet privukla me Mrduja, otočić sa svjetionikom između Brača i Šolte. Tamo gdje sam jednom ili gdje ću jednom... o Bože više ne znam što jest i što čemu prethodi. Moje se kretanje ili kretanje slike toga svijeta usporilo i ja sam lagano potonuo k otočiću. S bračke je strane Milna još spavala. Iz modrila i zelenila makije poviše nazubljenoga stjenovitog obruba obale Mrduje, izvirio je toranj i krov svjetionika, krunište tvrđavice o kojoj ništa nisam znao. Prilazeći bliže razaznao sam ispod kruništa dio zasvođenoga trijema sa stubištem i niz prozora, ruševine kroz koje su virile grane smokve i rogača, a kapari se peli uz zidove. S tom bistrom slikom ispred sebe počeo sam na glas opisivati vrata prema kojima sam se spuštao. I tu sam stao i razbudio se. Prekinula me Mare koja je nastavila zatvorenih očiju opisivati sliku koju sam upravo prije toga vidio. Otrijeznio sam se u hipu slušajući nabrajanje detalja o srušenim stubama što ne dosežu krunište tvrđavice, o raspuklom bucalu na vrhu cisterne, ostatcima artiljerijske bitnice iz drugog rata.

Fratar nas je oboje zabezeknuto gledao držeći onaj špek i luk što ga je netom trebao spremiti i nije razumio ništa. Trknuo sam Maru nogom, ona se trgla pa sanjivo protegla, mljacnula, otvorila oči i rekla sa smješkom: Ljudi, bila sam na moru!

Vani je, na nekih deset ispod nule, pod našim nogama škripao snijeg. Kad smo se konačno uputili doma, vukli smo sobom nešto od topline samostanskoga ateljea i miris tamjana, terpentina, boja i onoga gadnog razrjeđivača. Šutio sam jer pouzdano znam da Mare nikad nije bila ni blizu Mrduje, a njezin točan opis moga viđenja ostao mi je zagonetka do danas. Sjetio sam se. Sa mnom je druga priča. Bio sam tamo kao dječak.

Veslali smo prema istoku, uporno kontra vjetra. Nekoliko dana prije toga nisam imao pojma što ću sam sa sobom. Ni toga ljeta, a ni inače. To su one godine kad je poleta i snage odviše za tanku romantičarsku pamet, zadojenu pustolovnim romanima.

Čekalo se kraj školske godine da bih se s ostalim članovima obitelji vratio «kući», to jest na more. Točnije na Brač s kojega smo prije desetak godina bili političkim razlozima otjerani. Tada još nisam znao niti razumio koji su to bili razlozi, što za ovu priču i nije važno. Strojarsku školu u Zagrebu, na «kontinentu», doživljavao sam kao moranje, ali i kao prigodu za povratak na more makar kroz neki škverski nastavak, milom ili silom. Jednako me veselio povratak svojoj klapi. Kako je nas, bračke ljetne prijatelje s juga i sjevera povezivala ista emocija, godine i strast za morem, u bijegu od «moranja» iskoristili smo pravi trenutak i bez velikih priprema užicali od staraca žednih odmora dvije barke. S nešto džeparca, kruha, vode, maslinovoga ulja i soli, gradelama i priborom za ribanje izgubili smo se svima iz vidokruga. Uz nešto posuđa i deka za koje majke nisu ni znale da su posuđene, našao se tu i jedan narančasti šator za nas petoricu argonauta. Bijeli «Borak», dug «preko svega» tri metra i sedamdeset i plavi nešto duži «Golub» nisu bili baš legendarni «Argo», ali je odvažnost posade bila ravna onoj Jazonovih momaka. Barke su bile opremljene Tomosovim pentama od po četiri konja, ali veslali smo od gušta, a i gorivo je trebalo štedjeti. Tu starci nisu bili tako darežljivi.

Štrkljasti Žuti je bio moja posada, a Stjepkovu su sačinjavali Zlatan i Suza. Oba drvena kaića imala su škafom natkrivene prove. Bokaporta i faša valobrana činili su nas sigurnim od nalijevanja morem, a jarboli davali ozbiljnost čitavoj pojavi. Timuni i argutule spremljeni su pod škaf, a tende s lantinama vezane uz jarbol spremne da se za tili čas pretvore u vikinška jedra ako lako jugo okrene u maestral pa nam zapuše u krmu. Nalojeni škarmi, štropi, duga lijepa vesla uz friško dan intonak po kolumbi, sad bez trave, korbe, dobro stanjali madiri, suhe santine i suhe noge na pajolima i u šešuli nepromočive šibice činili su da nam dobra volja bude na vrhuncu. S nešto provijanta i neograničenom slobodom bili smo pravi bogatuni. Među nama Stjepko je bio najvičniji moru, najvještiji ribolovac i bez pogovora slovio je kao kapetan. Zapravo bio je čarobnjak kad je trebalo uloviti ribu, a mi ostali pratili smo ga rekreativno i promjenjive sreće. Ispekao je zanat ribajući od malena za svoje furešte doma, a moranje je sada zamijenio uživanjem pa smo u dobroj spizi, lešadama i gradeladi tih dana uživali sva petorica. I ranije smo se družili u tim jedva dočekanim ljetnim pustolovinama, ganjali po škrapama, udičarili, sekirali odrasle iznenednim nestancima na moru koje i ljeti zna biti ćudljivo. Dok su nas u ono vrijeme bez telefona zabrinute mame usmenom vezom iskale mi smo lunjali po dalekim Bračkim pustinjama, po Blacima, Murvici, Zmajevoj ili Golubinjoj špilji, negdje prema dobrim ribolovnim poštama, Biskupu ili Paklini. Nebrojeno puta izazivali smo sudbinu i batine zbog noćnih pohoda u Pitve na Hvar (5-6 km pješice poviše Jelse), gdje se u nekoj konobi tek otvorio noćni disko, odakle bi se pred zoru vraćali preko kanala po burinu, mokri i promrzli. Sva je sreća da odrasli pola toga nisu znali. No nismo to radili iz objesti i samo radi dokazivanja. Češće iz neke kavalirštine i čistog izazova. Trebalo se usuditi, prijateljstva utvrditi i obrusiti. Jer nije sve išlo glatko i bez trzavica. Svi smo se razlikovali, pomalo kokoti, pomalo trubaduri i suparnici u svemu osim u barci. Tu smo bili kao jedan. Ispekli nauk važan za odrastanje. U težim životnim okolnostima znao sam se toga sjetiti. Naši doma znali su za avanture po podočnjacima i načinu ustajanja ujutro. Ponekad bi to izbjegli čekajući zoru na Ratu, nasukanih barki, zamotani u topli šljunak plaže, sa suncem u očima nakon što bi noćna rosa već isparila, a prvi rijetki kupači preskakali naš tabor. Doma bi mislili da smo rano ustali radi lova na kanjce, ali nismo ništa ulovili. Naši vršnjaci bi «razvijeni u strijelce» dokasna ili do rana, do vapora ujutro plazili rivom uz kafiće i galebarili. Ponegdje se, budući da turizam još u povojima nije navalio bukom šporkavati gradić kao danas, moglo do u sitne ure čuti gitaru i mandolinu pod tamarisima. A mi smo lovili bukve na punti od Rata, nosili ih očišćene doma u frižider i kad bi se u dva tri dana toga nakupilo, priredili bi tulum na gradele. Poskrivečki, negdje iza Martinice, jer trebalo je nečim impresionirati cure. Njih su već sutra poženili stariji momci, a nama je ostala sama mjesečina i poneko pitanje bez odgovora. Pjevalo se « ...kupit ću ti sat koji sporo otkucava vrijeme...», Čobijev «Čokočokolino» ili smo skidali repertoar Beatlesa i domaćih meksikanaca. Pjevali smo za djevojački osmjeh i «patili» koji puta bez veze, a katkad smo i sami bili pogošćeni palačinkama ili pečenim jabukama u cukru. Sve dok kraj ljeta nije označio razlaz i srcolome, burin u duši, produženu neizvjesnost u povratak, životni cilj u debeloj magli iz koje bi nas u sjeverne magle i jednaku neizvjesnost odvela MB Porozina, rano u četiri i trideset ujutro dok su iza nas tužno revali tovari. Istina je da nam je u ljetnoj bilanci bilo puno više smijeha i radosti nego danas, iako se sjeta nije mogla izbjeći kao ni to vrijeme. ‘68. je bila iza nas, ‘71. pred nama. U istome jatu bilo je i crnih i bijelih vrana. Punoljetnost nije značila neku zrelost i tko je pokušavao razmišljati kao svjesno stvorenje bio bi zbunjen. Jednom mom dra-

gom prijatelju s otoka s nekim drugim pedigreom otac je, želeći mu dobro sugerirao kako se ne bi trebao družiti sa mnom. To mi je priznao mnogo kasnije u istome rovu. Jedan drugi dragi prijatelj, rođen sa svim podobnostima tog vremena nije se libio ni batine dobiti radi druženja sa mnom. Mi diferenciranja (nakaradne li riječi!) tada nismo bili svjesni. Razlog? Pa moj je otac u onome ratu bio negdje (šušu) gdje nije smio biti, a tvoj? Mi smo se, nemajući loših iskustava, brizi starijih čudili. Činilo se nevažnim, a roditelji s druge strane nisu bili svjesni ni toliko naše zrelosti pa smo morali živjeti s međusobnim i vlastitim tajnama. Sreća je da je postojao okvir od navada, crkvenih običaja, škole, odgoja, pa i politike, u koji smo se svi uklapali po principu «neka svatko gleda svoj posao, a netko će i tuđi». Bilo je to kao normalno. Ono što je meni bilo važno u ljudima koji su me okruživali, a svima je bilo zajedničko, bio je taj sentiment, ta ljubav prema morskom zavičaju i svetost prijateljstva skovanog na toj obali u vremenu još nezacijeljenih rana iz prošloga rata i sumnji u iskrenost naših, ali «onih drugih i drugačijih». Tada to nikako nisam htio ili nisam mogao razumjeti. Dalo se naslutiti kako će te razlike još više potencirati glad za materijalnim dobrima, glad za devizama. Dolazila je s vrijednostima propagiranim kao razvoj turizma i slično. Na otoku je zemlja tada bila vrlo jeftina. Za razliku od mojih roditelja koji, sve da su i htjeli, s prosvjetarskim plaćama nisu sebi ništa mogli priuštiti, razni su špekulanti s torbama punim narodne love u ime napretka ili nekih Ineksa i Geneksa, u to vrijeme lako dolazili do velikih komada obale. Čini se da ni danas nije puno drugačije. Onda za to nisam mario, danas marim, ali to je svejedno, jer me kao ni onda nitko ništa ne pita. Karte su podijeljene. Ili možda ipak nisu do kraja. Prije nego što je u plamenu lambika nestala naša flota, a trula krma «Arga» zatukla umornog Jazona, ja sam valjda kao i svi mi pobrao nešto sunčeve monete djetinjstva u torbicu za stare dane. «Borak» i «Golub» u više su navrata oplovili sav tada meni poznati svijet, ispunili misiju, postali veza između ovoga ovdje i onoga tamo, bez čega nema ni ovoga sada. Neka to i nije više ona Naša stara obala, što su već i stalni nam furešti sinjali, dovoljno je materijala za oprati gorčinu, utkati vlastitoj djeci ponešto od ljubavi i prainata starijih generacija za ovaj hrvatski komad tla.

Dok smo veslali na jugoistok prema stijeni zvanoj Biskup, a sličila je na mitru od desetak metara visine, vrijeme se okrenulo i južina je legla u bonacu. Na suncu, u gaćama, dobro namazani maslinovim uljem (ne znam koji je to zaštitni faktor), prionuli uz vesla otvorili smo regatu. Izjednačeno. Manji brod s veslačem na smjenu protiv većega s dva veslača. Podjednako. Prateći malo obzor, malo obalu otkrili smo lijepo sidrište, malu uvalu, gdje su se bijele stijene blago spuštale prema moru. Izvrsno mjesto za zubatku i pincete koje je Stjepko ponio sa sobom. Sidreni konop je upotrijebljen za vađenje gromada s dna. Otkrili smo da nam je kapetan opet imao pravo. Kamenje podignuto s dna i izgurano na obalu bilo je puno prstaca. Znali smo da postoji neka zabrana, ali nismo se dali smesti, niti smo se radi jedne teće prstaca osjećali kriminalcima. Cvrčci su žestoko odgovarali na naš lupu po kamenu koji smo uredno vratili u more da ne ostavimo trag. Sigurno je sigurno. Arkadija bez hlada osim u moru, natjerala je Žuću da se prihvati branja mušula kojih je u pličaku bilo na pretek, a nije trebalo roniti. Lijenost ga je učinila nesmotrenim pa umjesto da ih kupi i nosi vani ili u teću, on ih je sakupljao u mudantine, gaće za kupanje. Svima nam je išlo dobro s bonacom i baš smo umorni naumili učiniti stanku za ručak, kad je Žuti vrisnuo. Mlatarajući rukama iskočio je pa nauznak pljusnuo u more. Prizor nas je prestrašio pa smo pojurili prema nesretniku, ne znajući što mu se događa. Žuti je s bolnom grimasom smiješno raskrečenih nogu nastojao izići iz mora i dalje mlateći rukama cvilio i režao u isto vrijeme. Ni ježinac, a bome ni klobuk nisu bili u pitanju. Žuti se umirio i s oprezom teškoga ranjenika svukao kupaće gaće. Sve su se mušule prosule po kamenju osim jedne koja mu je, uštipnuvši kožu, ostala visjeti na vrlo nezgodnom mjestu. Prizor nas je skamenio. A onda smo prasnuli u smijeh. To je našega prijatelja natjeralo da nam uputi otrovan pogled, ali i nagnalo ga da se odlučnom gestom oslobodi opake mušule. Crven od bijesa, sada još crveniji od bola, jedva suspregnuvši vrisak to je nekako uspio pa se okrenuo prema nama jarostan kao bik u areni. U zraku je visio obračun. Ne sjećam se tko je prvi, a za njim i cijela družba, svi odjednom poskidaše gaće i uz urnebesnu dreku poskakaše u more, pljuskajući se da je uzavrelo. Tako se i Žuti ohladio i priključio tom veselju koje je potrajalo, a ovjekovječeno na jednoj od rijetkih fotografija iz moje nedavno pronađene škrinjice. Skupna fotografija štrkljastih gologuzaca u pozi Steve Revesa, filmskog Herkulesa u vrijeme kad je Conan bio beba. Buzaru nismo spremili jer je Žutome prisjelo. Ispekli smo nešto praćkom ulovljenih ribica: dugnje, špare, salpe i maloga šampjera, pa krenuli dalje prema Sumartinu, kući nekih mojih predaka. Kako smo pretpostavili, digao se maestral pa smo mogli razviti naša jedra od

tendi, na dvije lantine navučen četvrtast komad čvrstoga platna kojim se moglo broditi samo niz vjetar i s timunom umjesto motora. U tišini koju je remetio samo šum mora i nedalekih cvrčaka s obale. Poneki bi se galeb u potrazi za marendom spustio nisko, vidio da nismo pravi ribari i odletio dalje. U Sumartin smo uplovili predvečer. Obišli ruševnu kuću «pokojnog Barbe» Serafina, župnika kojega je nekoć služila nonina neudata sestra, mamina teta. Gledao sam tu ruševinu i vraćao u mislima zvukove i mirise najranijega djetinjstva, slike duhovnoga i fizičkoga gospodstva koje je tu nekoć prebivalo, ostavilo mi neizbrisiv pečat reda i spokoja vezanoga za taj prostor. Nešto kao lijepo izbrušen kristal, Vermerovu sliku u podsvjesti. Sve je nestalo osim glasnih ptica i mačaka uokolo. Obiteljsko prezime krije vezu buntovnoga fra Andrije, nasljeđa vezanoga uz franjevački samostan u Sumartinu. Odatle valjda sklonost franjevcima, koja će se pojaviti kasnije. Oduvjek su mi se činili svojtom. Za to istraživati još nisam bio spreman. Tako smo nakon šetnje obišli mali škver, mjesto vrlo interesantno zbog većih drvenih brodova na navozu, tradicionalne gradnje, a koji su nas mamili kao pčele na med. Opčinjenost prekrasno izdjeljanim drvom tih korablji odvest će me kasnije čak na studij brodogradnje kao jednoj od mladenačkih ljubavi. Iz škvera su nas potjerali oštrozubi psi čuvari pa smo u samu noć podigli onaj narančasti šator na nekoj kamenitoj plaži okrenutoj noćnim svjetlima Makarske. Nebo prepuno zvijezda ocrtavalo je kao bezdan tamni obris Biokova. Ribali smo, kupali se, večerali friško udicama ulovljene salpe na lešo s kumpirima i kapulom, potrošili ono malo preostale bevande i usnuli mrtvo umornim snom. Ne baš rano probudio nas je šušur uokolo šatora. Potegli smo dobar dio prijepodneva sanjajući svaki svoje snove u uparenom zraku onoga šatora. Pasalo nam je spavanje bez žveljarina u polumraku i čekanje da prvi ustane. Kad smo izvirili na čisti morski zrak, imali smo što vidjeti. Oko nas se prostrlo po ručnicima ili muvalo u jednakoj neugodi desetak starijih golača. «Najlonica» nam nije bila nešto novo. Mada su nudisti bili mala, još uvijek društveno teško prihvatljiva skupina. Prve laste novoga vala turizma, vjerovatno s nekim medicinskim opravdanjem. Jedna milostiva, bolje reći teta, godišta naših mama nije se libila doći do nas onako slobodno i bez ručnika pa nam vrlo ljubazno objasniti kako su baš tu, na mjestu našega šatora jučer zatukli poskoka. Lako može biti da ih ima još. Znali smo da je dražesna gospođa bleferica i ubrzano se spakirali sve gledajući u nebesa, ona dva oblačića iznad Biokova kao upozorenje. Tako smo nastavili prema Povljima. Vjetar nam je opet bio u provu pa smo hladeći se potegli na motore. Povlja su dobar veliki porat, ali nemaju plaže kao Bol. Tu smo se kao i ostali okupali u božanski čistom, posve prozirnome moru usred mjesta i između brodica. Tu mi je netko s rive maznuo nove tenisice, obrnuvši tako poznatu uzrečicu u «hvali kraj, a drž se mora». Te večeri smo to još jednom potvrdili. Nesuđena buzara točala se u moru a mi smo se primili tko udice s barke, a oni spretniji praćke i žbica od kišobrana, naših podmorskih strjelica. Podvodne puške su bile san, a strjelice bez povraza lako izgubiva municija. Stjepko je bio doktor ribolovac s perajama i bez njih, sa solidnim kapacitetom pluća. I naš glavni hranitelj. Zlatni i ja smo čistili ribu i kuhali. Žuti je bio navigator i meštar za šator, a Suza je prao suđe i bio glavni mehaničar. Sve u svemu, bili smo ne loša ekipa. Plan jednostavan. Prema podjeli uloga jedna se barka otisnula pratiti Stjepka, a kako je već bilo kasno popodne, Suza i Žuti su pošli s drugim kaićem pronaći mjesto i udariti kamp. Stjepko je ronio na dah dok je bilo sunca. I svaki put nas je oduševio punim vijencem riba na bakrenom prstenu zakvačenom na mudantine. Sve nas je u tome šio. Vratili smo se prema portu s osiguranom dobrom večerom. Uopće više nismo bili skromni. Na suprotnoj strani od Povalja, pri zadnjem svjetlu dana, u nekoj maloj valici čekao nas je narančasti šator. Imali smo, bar do te večeri, feralić na petrolj i njime dobili znak da je tu noćas doma. Ribe je bilo na pretek, čak više nego kruha. Kupili smo u mistu i vina za probati mu dušu. Bilo je dobro, čak predobro za rano ustajanje. Jer sunce još nije ni iskočilo kad nas je bunovne iza sna digla na noge strahovita buka. Kamenje se rušilo uz štropot, njiska konja i topot odali su da smo se parkirali nekome na put, sve su pratile žestoke psovke izvana i nečije ljutito obećanje da to nikako neće proć lišo. Još se tome pridružio živčani lavež nekoga psa. Jadni se šator tresao od strave, a mi skupa s njim i u njemu. Nismo se usudili nos pomoliti dokle god se ona larma nije udaljila i stišala pa se opet na vrat na nos spakirali i bež na more. Uski dio ravnog tla uz gomile na dnu vale bio je zapravo komad puta koji je tu izbijao iz makije, a s druge strane prema moru bile su škrape. Procjenjujem da je bilo četiri pet konja s goničem na konju, mazgi i uz njih i taj pas. Morali su se provući između šatora i gomile ili skočiti u more. Mogu zamisliti kakav je užas spopao sirote beštije kad su iznenada naletjele na narančasto strašilo širine puta, a pas ih natjerao na gomilu. Vjerovatno bi se težak i obračunao s nama da ga konjske

noge nisu odatle hitro odnijele, bez namjere da se tu i zadrže. Tko zna kako je čovjek prošao i kuda se vratio doma. Mi smo već bili daleko. Iako nam je nešto od opreme ostalo, baš se nikome nije išlo natrag. Uz povoljan vjetar jedrili smo u Pučišća. Važno je znati, spasili smo gradele. Prošli smo kroz kao mlijeko bijelo more blizu Kave. Obišli polupusto Misto. Valjda su svi bili na poslu, a stranaca je bilo gdje-gdje koji. Kuće, između kojih je bilo i dosta ruševina, pele su se uz obronke, uza stranu vale i sjajile krovovima od bijelih kamenih ploča. Cijela Pučišća su se bijelila na suncu mameći starce na šentade ispod kuća i uz more. Da ne lovimo bijele ribe u bijelome moru zaplovili smo prema Postirama i još za dana pristigli na fraje. Fraje bi bile fraje da opće veselje nije pokvario veliki požar negdje pod Mosorom oko Krila Jesenice. Počelo je predvečer kao dim i plamičak, a onda se plamen gonjen nekim izmiješanim toplim vjetrom pretvorio u stihiju, u opakoga crvenog zmaja što se valjao šireći se na sve strane, proždirući u hipu makiju, borovinu i nečije trude. Nije nam bilo do zabave. Onako raščupani i skoreni od soli, prošetali smo kroz ušminkanu gomilu i shvatili da to nije za nas. Sličilo je na Neronov Rim. Polizali slaju i dobro se nahodali do barki jer u portu nije bilo mjesta ni za gumenjak. Graja nas je ošamutila nakon morske tišine. Poučeni vrućim iskustvom nismo dizali šator. Ukrcali smo se i gonjeni zebnjom gledali požar što je već zapasao horizont. Pod tim sablasnim svjetlom koje se ogledalo u moru kao da želi preskočiti kanal, plovili smo u tišini, trateći zadnje kapi dragocjenoga goriva. Navigator Žuti je procijenio da će nam ga biti dosta do Supetra. A tamo smo ujutro morali napuniti kantu na jedinoj otočkoj benzinskoj pumpi. Ispalo je da smo tanki s lovom i zato smo skovali plan. Ujutro kad se vjetar smirio stao je i požar, a može biti da je sve što je imalo izgorjeti izgorjelo. Dim je polegao po moru kao magla i sve i svi smo smrdjeli na izgoretinu. Imali smo sreće da je to tamo, a ne ovdje i možda smo prvi put od isplovljavanja pomislili na svoje roditelje. Trebalo im se nekako javiti i za to smo se pobrinuli. Poruka je otišla jedinim autobusom preko otoka, a šofer, neka Žućina svojta, dao nam je ideju za one prstace. Ima on brata koji je veli bonkulović i napunit će nam džepove i kantu benzina za solidnu porciju zabranjenih friških prstaca. Dali smo se u potragu i pregovore. Nije dugo trajalo i nije bilo teško. Dobili smo benzin i za uho. U džepove ništa. Naime, dobro smo prošli. Onaj rođakov brat bio je mjesni, a možda i otočki komandir stanice milicije. Pouka je bila kratka i jasna. Opskrbili smo se kruhom, vodom i otperjali iz moga rodnoga mjesta, a da ga nismo pošteno obišli. Samo sam pozdravio svoga sveca zaštitnika čije sam ime kao drugo stekao na krštenju, a koji počiva ispod glavnoga oltara. Sveti Viktorio, biskup mučenik s mlinskim kamenom oko vrata bio je i naš zaštitnik na ovom putovanju. Štuju ga putnici koji brode, a nisu pomorci od zanata. Bilo je lijepo ući pod trijem u hladovinu stare crkve, uz skaline gdje se mali Rendić, budući kipar, nekad igrao. Utopiti se u mirisu murtele, zahvaliti Stvoritelju, baš tu gdje sam prvi put ugledao danju svjetlost. Nekako raznježeni nastavili smo put prema Sutivanu.

Svako mjesto na otoku zapravo je grad. Cijeli je svijet pun Bračana i njihovih potomaka. I kad bi se kojim slučajem svi vratili na Brač iz Čilea, Argentine, iz gornje i donje Amerike, Australije, Zelanda, Grenlanda i gdje ih sve ima, otok bi morao trostruko narasti. Zato je svaki gradić zapravo grad jer u sebi čuva mjesto i uspomenu na svoje u tuđini. I ima nešto u sebi svjetsko i neraspadljivo. Kozmopolitsko. To se osjeti u srcu i da se opipati. Isti nas je osjećaj sentimenta spopao u Bobovišćima. Na cijeloj kugli zemaljskoj ne postoji nešto što se da usporediti sa našim kampanelima. Uplovili smo u porat kad je zvonilo podne. Izgledom i zvukom naši zvonici dotiču sama nebesa. Oni su svjetionici dušama. Toliko je ljepote Bog zgusnuo na tako malo mjesta da nam se činilo apsurdnim odatle seliti. Ali je u naravi čovjeka da bude i da jest «argonaut». Pogotovo otočanima. Kad smo se usidrili u debeli hlad pod borove što rastu do mora i zašli dublje tražeći mjesto za odmor koje se ne ljulja, činilo se da iza debelih stabala na nas zirkaju Nazorovi satiri, ometeni u lovu na nimfe. Ljepota te vale je mitska i božanska. Nema riječi za taj osjećaj. Odmorili smo se, napili hladne izvorske vode i iskrali odatle da ne uznemirimo ni ptice ni ribe ni cvrčke, toliko je bio svet taj podnevni mir. Tirkizna, zelenomodra sjajna i glatka površina primila je barke i vesla kao svoje. Veslali smo lagano da ne remetimo sklad. Milna je bila naše sljedeće odredište. Suza je tamo bio domaći i čekao nas je bakanal, ako ulovimo štogod za ručak-večeru. Vala prije Milne činila se dobrim lovištem. Ribanje je najuspješnije u sumrak. To je važilo za nas udičare. Stjepku je sve odgovaralo, a najviše toplo more, jer je ganjao ribu u bilo koje doba dana, ne izlazeći koji put ni po pet sati iz mora. Sve dok ne poplavi ili ne napuni onaj bakreni obruč. Ta bi vala (ime sam joj zaboravio, spominjem to jer svaka vala ima ime, a neke i prezime) da zna pričati mogla štošta reći o prošlom ratu. Podmorje je bilo puno krša potopljenih brodi-

ca. Užas za udice, skrivalica za ribe. Dijelom pjeskovito, a dijelom kameno dno lako je pretražiti s maskom. Ribu je teže uloviti jer se ne skriva u grotama i začas pobjegne u sigurni labirint zahrđalog željeza. Zaključak je bio da baš i nije neki štos ovdje gubiti vrijeme i udice u tom kršu, ali Stjepko je bio uporan. Prvo je locirao neeksplodiranu avionsku bombu dopola zakopanu u pijesak na dubini ne većoj od pet, šest metara. Kad smo se izredali s maskom i ustvrdili da je to to, trebalo je neke uvjeriti da se odatle treba maknuti makar uz kraj. Onda smo čačkali po kraju na nesnosnoj jari čekajući da zapuše ili da Stjepko nešto ulovi. A on se iznenada uzvrtio oko jednoga puntina, zaronio, izronio, uzmahao se dajući neke mote, opet zaronio i kad je konačno ispljunuo disalicu pozvao nas da donesemo mezomariner. Tako smo se svi skupili oko njega u moru i na škrapi. On je pak ratovao oko nečega velikoga i teškoga. Nije bilo duboko i kad se more zacrnilo shvatili smo da je u pitanju hobotnica. Ali nismo pojma imali da je u pitanju kapitalac. Onda nam je izgledala kao ona velika sipa kapetana Nema. Stipe je imao sreću i nastrijelio je staroga stvora svojom špicom od lumbrele. Hobotnica se pokušala zavući pod škrapu i valjda bi joj to uspjelo da se špica nije napela kao brvno na suprotne strane procjepa. Glava joj se našla u škrapi a trakovi mlatarali uokolo ili se lijepili za kamen u pokušaju da slome špicu. Gulili smo je van na smjenu pola sata. I ne bi je izgulili da se nije umorila. A i nas je umorila. Čak je nismo cijelu dobili van. Ostalo je i krakova i crnila i još je bila velika, prevelika za nas. I obrok je bio žilav kao i ta borba. Među onim fotografijama koje sam nedavno pronašao Žuti ju je držao iznad glave, a krakovi su se obilato vukli po škrapi. Stajali smo uokolo i mislili o njezinoj starosti. Završila je svoj dugi životni vijek u Milni, u crnom bronzinu Suzine konobe, potom kao vrlo žilava salata, a mi smo se nakon nekoliko dana prvi put, uživajući blagodati civilizacije, oprali u maštilu slatke vode. Nakon večernjega izlaska čekale su nas prave postelje. Bilo je dobro i osjećali smo se sjajno. Ujutro smo izvijestili lokalnoga milicionera o bombi na dnu vale, a on nam je uz smješak, čupkajući brk odvratio: «Šta je niste donijeli drugari, a?« Od ostalih poslova nakon dobre marende trebalo je naći vezu za *fonju* u tvornici sardina. Masa ostataka od prerađenih srdele, odurnog smrada značila je Stjepku uspješan lov na bukve i još koji tulum uz gradele do kraja sezone. On je s time abrumavao, raspaljivao i privlačio bukve blizu udice na koju bi natakao trak usoljene lignje. S jednom ješkom uz dobar abrum ulovio bi kilo, dva bukava ne mijenjajući ješku. Za to se isplatilo trpjeti smrad. Iako je kanta bila dobro zatvorena, cijelim putem kući pratili su nas galebovi. Napustili smo Milnu lagano veslajući iz uvale mimo punte sa svjetionikom prema otočiću Mrduji. Za nju je Stjepko tvrdio da je nešto kao hotel za kvalitetnu ribu. Više nam je budila znatiželju kao nenastanjeni komad kopna, pusti otok s blagom, prostor za viteška ili kakva druga nadmetanja između Bračana i Šoltana, predmet šala i viceva, priča za sebe kao što svaki svjetionik na svom otočiću jest. Posebna jedna priča. Predstraža Splitu iz prapovijesti. Nezaobilazno zaobilazna za brodove na ruti prema splitskim vratima. Vrijeme koje se tih dana kolebalo izgleda da se odlučilo pokvariti. Mreškalo se more dobivajući prijeteće tonove tamno modre umjesto lazurne, nebeski svijetloplave. Iskrcali smo se na mul kad je negdje između Visa i Šolte, duboko uza sam horizont kratko zalampalo, a nakon toga je do nas stigao i eho udaljene tutnjave. Iz zelenila je virio toranj svjetionika i ostatci neke utvrđene gradine. U tišini koja je nakon grmljavine nastala ja sam primijetio galeba što se sunovraćuje s visine i nestaje mi iz vida pa se pojavljuje i spušta na razvaljeno krunište zida. Ispred svjetionika. Ništa neobično da me u tom trenutku nije iznutra ošinula slika čudne duguljaste prostorije s ogromnom upaljenom peći. Prostorije u kojoj su u polutami stajala tri slikarska stalka s platnima ispred kojih su stajali ljudi i zaneseno slikali. Nekako sam znao da se radi o samostanu među brdima pokrivenim snijegom. I potom je slike nestalo. Kratko je trajalo sjećanje na taj neobičan doživljaj, potonulo u zaborav, izgubilo kao i svaka nepoznata i nerazumljiva objava. Sve dok jednako iznenada ponovno ne ispliva na površinu kao odgovor na možda sudbinsko pitanje. Ne znam. Stjepko ipak nije mogao odoljeti a da ne zaroni. Sad je tvrdio da ribe polude pred neveru i da treba iskoristiti priliku. Za to se vrijeme na zidu razvaline skupilo nekoliko galebova upozoravajući nas kricima na dolazeću neveru. S juga se zacrnjelo nebo i kao zid što se penje razvuklo preko horizonta. Brzina događanja natjerala nas je u barke, a hladna je bava okrznula gola ramena. Naježio sam se. Upalili smo motore i započeli utrku. Nakon isprekidanih refula zapuhalo je pošteno. S obzirom da nam je puhalo u krmu digli smo i jedra, poletjeli, a timunali motorima. S prvim bijelim krijestama znali smo da će nevera proći preko nas. Zlatni rat, naše odredište, bio je još daleko. Birali smo najkraću moguću rutu. Dok je vjetar sforcavao, već mokri smo tražili po vrećama vjetrovke od najlona, gurali razbacane stvari pod

suhi škaf. Bili smo brzi poput jata dupina koje smo susreli i koji su u istome smjeru ganjali srdele ili palamide. Sustizala nas je kiša nošena vjetrom. Na sjevernoj strani neba ispred nas posljednji se komadić plavetnila gubio u trčećim oblacima. Nestalo je sunca. Znali smo da je negdje iza naših leđa, toplo iznad oblaka. Uz kišu stigle su nas munje i gromovi, učinili nas malima i nesigurnima. Nismo se usudili ni pogledati iza sebe. More se spojilo s nebom, a tamo prema Hvaru, prema punti Pelegrina, gdje je tamna kulisa bila nešto svjetlija, pojavilo se nekoliko pijavica. Trajalo je vječnost dok se nismo dokopali Murvice, kad je odjednom nastalo zatišje. Upravo smo spustili jedro, kad nas je dohvatio oblak pred kojim smo bježali. S njim je stigao i mrak. Pljusnula je potopna kiša i na domaku Rata plivali su naši pajoli. Trebalo je šekavat. Nalijevalo nas je sa svih strana. Motori su stali kašljucati, a stali bi sigurno da se u zadnji tren nismo dokopali spasonosne zavjetrine Zlatnoga rata. Tu smo nasukali barke i pokriveni tendom čekali da povodanj stane. Nismo znali ni koji je dan ni koji je sat. Činilo se da smo odavno na putu. Kiša je iznenada stala, a nakon nje i vjetar. Ostalo je nemirno more i svjetlost koja se probila sa zapada. Tamo se mračno nebo raskidalo u krpe od oblaka, a pojavilo se modro nebo i zlatni kolut sunca. Začas je postalo toplije i do nas je dopro miris raskvašene žedne zemlje i borovine iz koje su oprezno, pojedinačno, opet zaguslali cvrčci. Hvatajući trak sunca u kapima kiše, agave su zaiskrile dijamantnim niskama, svijet se obojio, posvetio zanosom životu. Nevera je prošla. Otputovala, a s njom i naša tjeskoba. Išekali smo barke, pokušali upaliti motore. To nam je djelomično uspjelo. Moj se Tomos nije dao. Bilo mu je dosta pa su me s «Goluba» uzeli u tegalj. Ostalo nam je malo do doma i uhvatilo nas je euforično veselje. A šećer po običaju dolazi na kraju. Presjekli smo preko Potočine ravno na Borak, uhvatili u nišan svjetionik na velom mostu s kojega se koji čas prije odvojila s veza Porzina na redovnoj pruzi prema Splitu. Ništa neobično da nije uz glasno trubljenje brodske sirene skrenula prema nama. Stjepko je okrenuo prema obali, ali oni na sad već velikoj Porozini bili su uporni. Konop se zategao i da se nismo odvezali bio bi pukao. Zato je pukao osigurač na propeli Stjepkova Tomosa. Nije nas ni stigla uloviti panika. Zlatni koji je u ovoj etapi na «Borku» zamijenio Žutoga, uporno je pokušavao upaliti naš motor, dok sam ja petljao veslima, gledajući iza leđa sve bliži parobrod i konačno shvatio da nas s njega zovu. Stjepko je primijetio isto pa smo stali dok se Porozina, snažno šijajući, zaustavljala nedaleko naših barčica. Čovjek u uniformi, valjda noštromo, mahao nam je da priđemo bliže. Stajao je uz otvorenu ogradu putničke palube i galamio da se primaknemo i bacimo cimu preko boka. Svjesni važnosti trenutka to smo i učinili, ne znajući što nas još čeka. «Imamo problem!» vikao je čovjek u uniformi dok su mornari hvatali naše konope, a mi dvojili ne shvaćajući tko tu zapravo ima problem. Skoncentrirali smo se na to da smanjimo udaranje barki o željezni bok grdosije i da se ne sudarimo pod punom pažnjom gomile na ogradu natiskanih putnika željnih veselja. Primijetili smo i tri nonice u crnom koje su iznad naših glava preklinjale noštroma da ih «poštedi nevoje i iskarco kako čovik jude, a ne kako beštija beštije.» Nije pomoglo. None iz Jelse koje su tko zna zašto prespavale Bolski porat i s krtolima za kokoše iz kokošinjca u Polborju nastavile prema Splitu bile su osuđene na ovakav prekrcaj (parobrod je već zbog nevere kasnio). Njih se nije moglo gore kazniti, ali što smo mi skrivili tom tipu? Rasprava je trajala kratko. Prvo su nam doletili krtoli. Potom je prva nona, a držala su je dva macana za ruke, spuštena na provu «Goluba» grčevito zgrabila jarbol i skoro ih sve potopila (na polugu). Da se nije skliznula i sjela, to bi joj i pošlo za rukom. Pametni momci s Porozine shvatili su opasnost od jarbola i drugu su nonu ubacili u krilo trojice zabezeknutih, do tada normalnih momaka, sve u jedno nesretno klupko koje se jedva odbilo od boka broda i to uz pomoć kukom odozgora. Nisam stigao pratiti što se zbiva, potegli su nas konopom. Samo sam između zaklinjanja i prizivanja «Isukarsta i Bložene Divicie», dok su nonu odljepljivali od ograde i gulili joj prst po prst, čuo i par gadnih rječetina upućenih kapetanu, nešto ala špokaćun, kornuto i još žešće. Taj metar i nešto visine mora biti strašan gledajući odozgo. Već smo se valjali s našom nonom loveći ravnotežu, a gomila na ogradi je frenetično zapljeskala, samo ne znam kome. Valjda nama. Odgurnuli su nas, dobili smo konopom preko glava i uz noničino «oboj meni, ajme meni» pograbili vesla. Sve je trajalo ni pet-šest minuta, ali tu zgodu nije moguće zaboraviti. Pamtit ćemo je i mi i nonice do kraja života. Porozina je već hvatala zalet, još su nas skoro i nalili. Nonice se nisu prestale krstiti do porta, a mi smo već imali publiku i na obali. Zadnji dan našega putovanja navukli smo žuljeve od vesala. Iskrcavanje je bilo manje spektakularno. Nepravedno smo i sami ulovili koju zbog načina postupanja sa starim ženama. Trebalo nam je nekoliko dana da se priberemo. Ako ništa drugo naši dragi doma bili su zadovoljni jer smo se konačno primirili. Nije prošlo

dugo i ponovno smo se našli na Ratu kujući plan za novi izlet, ozbiljniji, s više milja i puno debeloga mora. Kraj ljeta donio nam je rastanak i jednu skalinu na putu prema zrelosti (?). Funkcionirali smo kao ekipa, prehranili se na putu sami, bez pomoći roditelja, upoznali dio najljepše obale na svijetu, naučili nešto o ćudi mora i mornara, pronašli za se školjku s biserom. U moj san o brodogradnji lagano se uvukla sumnja. Splitski škver koji me čekao nakon studija učinio mi se kao veliki radni logor. Isuviše glomazan da se ne bih u njemu utopio. Moj me doživljaj na Mrduji okrenuo drugom cilju. Ali potraga za «zlatnim runom» tek je bila na početku. «Borak» je dogodine čekao novi intonak i prijatelji.

P. S. Maru poslije one Nove godine više nisam susreo. Čuo sam da je u Brazilu, da u Njemačkoj čuva djecu, da je u «Getanumu». Za posljednjega našeg rata u Dubrovniku je kistom oslikavala daskama zaštićene spomenike na Stradunu. Naš prijatelj fratar obnavlja samostan uz Dunav, na krajnjem istoku lijepe nam domovine, svi oni dječaci su živi, svaki sa svojim ožiljcima i prošlošću. Ja se i dalje vrtim između sjevera i juga, mora i kontinenta, između olovke i kista. Još uvijek su žive i sve one slike naslikane prije dvadeset i fotografije od prije trideset i naši stari preko nas poručuju praunucima. Dobro je!

DIDINA

I

Božo Đolić je bio visok i plećat momak,uspravna držanja, uredno podšišane crne kose, u svakome pogledu naočit. Široko lice pravilnih oštrih crta razvučeno u osmijeh, zelenih oči otvorena bistra pogleda, brade kao isklesane u kamenu…Da nije bio ogrnut grubim kabanom sa zakrpama, preko lanene košulje prije je sličio aristokrati nego li težaku iz Dalmatinske zagore. Koračao je između kamenih gomila obraslih u kupinov trn, prašnjavim putem prema moru niz Malačku i zviždukao. Grubost težačkog života dala je njegovoj pojavi nešto od plemenite bakrene puti i zrelost koja pripada starijima. Hod mu je bio siguran, ali ne i bezbrižan. Napuštao je kraj u kojem se rodio. Odrastao u kamenoj kućici s pojatom i nešto blaga, više u oskudici nego u blagostanju. Taj dom je volio, ali postao mu je pretijesan. Svega je tu ponestajalo: zemlje, vode, puteva, posla, hrane, blaga, svega osim kamena i žuljeva. Pogotovo sada kada se obitelj počela širiti. Nakon što se stariji od troje braće oženio, doveo mladu roditeljskoj kući, nije se imalo više što za podijeliti. Skrb o starim roditeljima Petru i Ani u jednom dijelu kuće preuzeo je srednji brat Mate. Pomagala mu je koliko je mogla sestra udata u susjednom zaseoku. Najstariji oženjeni Ivan proširio je pojatu za svoj privremeni dom. Trudio se koliko je mogao i za braću i roditelje i za svoju obitelj, ženu i djecu, podižući ih na istom ognjištu pradida Grge na kojem je i sam odrastao. Nekoliko faša škrte zemlje u brdu podno Labišnice i nešto blaga u pojati nisu dostajali za potrebe svih ukućana.

I drugi su momci odlazili od kuće kao sada Božo. Odlazili, a rijetki se vraćali. Otkako je Austrija započela izgradnju željeznice od Zagreba prema Splitu mnogo je mlađarije otišlo u zanatlije i meštre na izgradnju pruge. Ali ni tu nije bilo kruha za svakoga. Kao ni u Trogiru ili Kaštelima gdje je bilo plodne zemlje i posla za napoličare koji su htjeli ostati u blizini rodne kuće. Jednostavno nije bilo sigurnog i trajnog posla. Pomagao je je Božo ocu trgovati mišinama i putovao po seoskim sajmovima i u Šibenik. Tu mu se uvukao u nosnice miris mora i garbuna brodskih parnjača, miris friškine i gospodštine koji mu je bio po guštu. Budeći se u svježinom okupanim jutrima tamo oko Lećevice, vijući u fraje ili za ovcama oko Prgometa i Labina, upio je opor miris brda i njegovih trava, škrte zemlje i nebeskog plavetnila bez šporkice i čađe osim one sa komina. Tu balega miriše vinom iz bukare, a prašinu stočnih sajmova i vesela nadmetanja oko djevojaka smjenjuje pustoš i noćni urlik bure i vuka u ledenim zimskim noćima. Drugačiji je život u brdima od onog pri moru. Božo je bio spreman na borbu sa elementima prirode i za susret s nedaćama koje prate ljute tragače za srećom. Kad je jednom krenuo znao je da je to zauvijek. I nije se osvrtao. Nije mogao i nije htio ostaviti srce ovdje, obećati se nekoj djevojci. Odavno je odredio ići nekim drugim putem, potući svoje neiskustvo, neznanje, nepismenost i neimaštinu. Svijet u koji se zaputio učiti, poploćan je mukom jednih, spretnošću zgrtanja i licemjerjem drugih, ali to su slojevi svake civilizacije. On je poput kockara htio uložiti svoje zdravlje i mladost, snažne i spretne ruke u tu borbu „dok je navrime“ i kušati životne šanse. Tamo u Radošiću nije imao neke prilike. I nije imao što izgubiti. Postoji li uopće sretno vrijeme za težaka iz zagore osim rijetkih trenutaka predaha između raznih nevolja, osim trena sreće kad ti se ojanji jare ili rodi zdravo dijete. Bez putova i likara , bez novaca i bez škola, na razmeđi svjetova, novog i starog vremena, ovog i onog stoljeća…novost je bila samo novi rat i nevolje. Pitao se prije polaska nebrojeno puta - što li je to sudbina ? Odlučio joj je poći u susret, radije nego li ju čekati u svojoj zabiti. Iz Trogirskog porta već ga je pozdravljao kliktaj galebova i zvuk brodske sirene pomiješan sa zvonjavom zvona s katedrale. Činilo mu se kao da je današnji dan praznik pun svjetla i svečane glazbe.

II

Gledam danas 2010. naše rodoslovlje pomalo zbunjen. Kao da sve počinje (ne tako davno) Zamberlinima, a ne Dorotićima. Nejasna i mutna priča, romantična i tužna, ni lijepa ni ružna – životna, kakva god bila, sakrivena jednim dijelom od mene, s nekim razlogom do danas, tek se sada pomalo razotkriva. Zatajena i mome ocu, jer da je znao istinu, mislim da je ne bi imao razloga prešutjeti svojoj djeci i unucima. A možda je i znao ili samo slutio da fakti kazuju nešto drugačiju istinu od one koja je nama bila poznata. Na kraju i ja dvojim da li je novu priču pametno iznijeti svojoj djeci ili ne. Neki će biti ravnodušni, a neke će sigurno uznemiriti, makar više nije važno koja je prava istina o našem porijeklu, budući sami krojimo svoju sudbinu,

određujemo putove. Dakle učiniti je svakome od nas baštinika ili potomaka s ovim obiteljskim tajnama ono što svatko prosuđujući po vlastitoj savjesti misli da treba učiniti. Stoji činjenica da je onim prešućivanjem učinjena nepravda nepoznatom čovjeku, a našem stvarnom pradjedu. Mama Rosanda je na ovo reagirala emotivno, čitajući razloge zbog kojih se rođak B.D. upustio u istraživanje korijena kao potrebom za zemljom ili bliže istini – potrebom za korijenima nakon što ih je četnička vojna u zadnjem ratu 1991. istjerala iz njihovog hrvatskog doma u Herceg Novom i iz jugoslavenske Crne Gore. Ja mislim da je pravi razlog radoznalost koja tjera beskućnika da utvrdi istinu o svome porijeklu. To je pravo i obaveza svakog čovjeka kojem su iščupani korijeni, ako želi miran san. Ma nije uvijek zdravo čeprkati po povijesti, pogotovo ako ne znaš što ćeš pronaći i ako se nisi do kraja spreman suočiti s istinom. S istinama je kao u priči o caru Trojanu i kozjim ušima. Nađu načina da se pojave. U tim istinitim životopisima ima ljepote i tragedija, ima mraka i svijetlosti, užasa i svetosti mučeništva, mudrosti i kukavičluka, izdaje i herojstva, ljubavi i laži kao u svačijem životu i nikada to nije ono kako se čini već nešto sasvim drugo i drugačije. Ljudski mi o svemu ne možemo pravo suditi jer nužno smo subjektivni i gradimo lijepe slike sebi u prilog gladeći povijest. Tako je lakše živjeti pamteći samo ono dobro. A zlo ? Pa ionako ga svugdje ima previše, kao i iskušenja. Nitko do svoga otkupljenja ne dolazi bez križa, niti s njega odlazi bez bar onih pet Isusovih rana , reče mi jednom neki stari fratar. Zahvaljujući upornosti Božе Dorotića i njegovom malom istraživanju svijetlost dana ugledali su ovi podaci, ja sam ga samo malo romansirao jer sve što postoji ili se događa (lo) ima svoje opravdanje i razlog. Činjenica da je tim slijedom događaja određeno naše postojanje, trajanje u sadašnjem vremenu koje teče linearno i ne vraća se nikad. O Višem smislu može se filozofirati, pa ipak otkrivamo ga naslućujujemo, znamo da iza svega stoji netko kome je stalo do nas. Vjerujući u dobro dajemo smisao ovom trajanju i muci.

Jednom na Visu i ne tako davno živjeli su imućni(?)Antonio Dorotić i Margarita rođ. Brajčić (Dute). Imali su sina Matu i kćerku Anu.

Kako stoji u sačuvanim općinskim knjigama Mato Dorotić rođen 8.09.1838.godine , vjenčao se s Pericom Stanojević 15.07.1867.godine.

Ana Dorotić udala se za Petra Garabatić Babić i koliko je poznato nisu imali djece (ali nije potvrđeno).

Mate i Perica odlaze 1867.g. iz Milne (na Visu) i nastanjuju se u samome Visu, negdje u Kutu.

21.03.1868.g. U Visu im se 21.03.1868. rodila kćer Margarita (po nekim zbog držanja i ljepote prava kontesa). Ona je naša pranona, akter ove obične i tragične priče čija je sudbina vezana onom napoličara Bože Đolića iz Radošića s početka priče o didini.

Mate Dorotić, Margaritin otac umire 21.06.1904. u Visu u 66-oj godini života. Uzrok smrti je cirrhosis hepatis - ciroza jetre. U trenutku Matine smrti njegov otac Antonio , već je bio pokojan.

Tko može iz ovih šturih podataka razabrati nešto o karakterima ti ljudi. O njihovom snovima, željama, ljubavima, ambicijama. O njihovim stvarnim odnosima. Može li se nekoga iskreno voljeti, a sklopiti ugovor s vragom. Kako netko postaje dobar ili loš čovjek. Ništa ne piše o porocima naših predaka. Koji ih je vjetar donio, kada i od kuda u ove viške vode. Dali je to bila sreća ili nesreća. Što li su sobom donijeli…Na sva ta pitanja nema odgovora. Može se pretpostaviti kako je padom Poljičke republike pod Turke s prostora zaleđa i ušća Cetine došlo do migracija. Prema sjeveru, sjeverozapadu u Turopolju nalazimo Dorotića pleme. Na križanju Selske i Horvaćanske ulice u Zagrebu, nekadašnjoj periferiji s mitnicama pred samim gradom nalazilo se uz bližu obalu Save selo Horvati i selo Dorotići. Bartol Zmajić, povjesničar i heraldičar pronalazi im obiteljski grb u grbovnicama Bečkih privilegija, srebrnog goluba sa zlatnom krunom na modrom polju. Moguće i to govori o karakteru roda Dorotića (da ostane zapisano kao sugestija za daljnja istraživanja kojem mlađem Dorotiću). Na jugu, niz obalu Jadrana trag prezimena vodi preko Makarske na otoke Brač i na Vis. Onaj Brački je vezan za Sumartin, (najbližu obalu spasa pred progoniteljima), gradić naseljen od prebjega pred Turcima 1646.godine, dozvolom tadašnje mletačke uprave u mjestu koje se od starine zvalo „Vrhbroč“. Iz tog roda potekao je čuveni fra Andrija Dorotić. Njegov životopis ispunio bi stranice i stranice podeblje knjižurine i važan je kamenčić Hrvatske povijesti XVIII stoljeća.

U životima ljudi, uvijek se u epicentru velikih povijesnih događaja rađa uglavnom nevolja. Postaje neko mjesta dodira i sažimanja mnogih sudbina. Povjesničari lako povezuju končiće procjenjujući mogući tijek zbivanja, ali se tek rijetko bave sudbinama običnog svijeta. Samo povijesnim ličnostima, a i to u fragmentima. U Samoborskome muzeju nalaze se pergameni iz 1604., 1624.,1633. koji

svjedoče o tome kako je Ivan pl.Dorotić uzdignut na čast općinskog sudca (tribunus plebis) u kraljevskom trgovištu Samobor. Postoji i pismo iz nedavne 2000. gospodina Ištvana Dorotića koje mi je upućeno iz Mađarskog Pećuha nakon što sam tamo održao izložbu slika u Hrvatskome Narodnom Kazalištu. Pojavilo se to prezime ondje gdje je očito vrlo rijetko i on je bio željan uspostaviti vezu s „rođacima“ iz Hrvatske pradomovine, iako se osjeća autohtonim Mađarskim Hrvatom, uz to rođenim u okolici Sigeta. Dopisujemo se ponekad rijetko jer obojici nam treba prevoditelj. Susrećem rodbinu s Visa ili u Herceg Novom, Boki Kotorskoj, susrećem prezimenjake u Vodicama, na zagrebačkom Docu, Knežiji i nesvjesno sklapam djeliće mozaika. Moj otac je rođen u Dubrovniku 1923. kao srednje dijete Petra Dorotića. Prošao kalvariju Drugog rata, službovao na Braču, u Dalmatinskoj Zagori – upravo tamo odakle je 1860.ih na put prema moru krenuo pradida Božo. Otac je učiteljevao i u Hrvatskome zagorju, živio jedno vrijeme u Samoboru, Umro 1993.u Zagrebu, Hrvatski pjesnik, sahranjen u Brezovici, a nedaleko njegovog zadnjeg počivališta stoji grob sa pločom prezimenjaka, nepoznate mi obitelji Dorotić. Svi ratovi koji su harali ovim prostorima, mali i veliki, od Turskih , Austrijskih, Venecijanskih, Kandijskih i Morlačkih, Napoleonovih, do ovih posljednjih, sve to veliko zlo, neprekinuti niz Križnih putova, razaranja, progonstava, istraga, zatiranja memorije, rušenja i podizanja Hrvatskog bića u prelijepoj nam Domovini još traje, da bismo mogli reći uz „Oče naš“ i „neka mi bude volja tvoja“, - „Da, ovdje sam se rodio, ovdje želim živjeti i umrijeti, slobodan i svoj ili kako već mora biti“.

Margarita (kontesa) Dorotić i napoličar Božo Đolić (sin Petra Đolića iz Prgometa kraj Trogira) imali su četiri vanbračna sina. Kako je to moguće. Mate i Perica voljeli su svoju kćer Margaritu. Sanjali o tome da se iz one zapravo sirotinjske didine otme u svijet kakav takova lijepa i pametna djevojka zaslužuje, planirali joj budućnost uz nekog od Viških bogatuna , a bilo ih je. I tražili su Margaritinu ruku. Do trenutka kada je ona svoje srce vezala za svoga Božu, odbivši tako poslušati roditelje i krute običaje. Došljak iz Dalmatinske zabiti, čovjek vrijedan i plemenit, ali bez novčića i bez zemlje nije im bio po volji. Nisu mu htjeli dati ruku svoje kćeri, nisu umjeli niti mogli drugačije. Odrekli su je se javno, izvrgli je sramoti, osudili tako i sebe i nju i neželjenog zeta na prokletstvo. Božo to nije prebolio. Prvom prilikom se kao mnogi bezemljaši otputio u veliku i daleku Ameriku. Riskirao je sve i život i obitelj kako bi daleko u svijetu ropskim radom zaradio dovoljno da može otkupiti ljubav roditelja i steći ruku drage Margarite na zakonit način. Htio je zaraditi dovoljno velik miraz i vratiti se kao onaj koji vlastitim snagama može osigurati život svoje obitelji. Iako je vrijednim rukama to mogao učiniti i na Visu nisu mu htjeli dati posla ni zemlju u zakup. Možda upravo oni Margaritini bogati prosci sklopiše takav neljudski savez. Božo, ponosan kakav je bio nije mogao moliti nikoga, a uski ljudi i sredine ne vole izopćenike. Amerika ih je rado i široko primala, ali se nije pokazala obećanom zemljom za svakoga. Slamala je Božu više od svega teškog rada, ogromna udaljenost od njegove dragane. Vraćao se na Vis. Svojim rukama podigao kamenu kućicu, iskrčio nešto polja, pa kada bi potrošio uštođevinu odlazio natrag u pečalbu s nadom da postoji neka zlatna žila koja baš njega čeka, uvjeren da cijeli taj svijet ne može biti toliko nepravedan i kontra njegove ljubavi. Da je bio i vrijedan i zanesen svjedoče datumi o putovanjima, rođenju djece i njihovom uvođenju u općinske knjige. Odlazio je i dolazio čim bi uštedio nešto novaca. Zdvajao svaki puta misleći ovo je zadnje putovanje, ali su ga prilike preticale. Šest puta je odlazio. Dvanaest puta je Božo prelazio veliki ocean od 1893. do 1914.godine.

Petar Dorotić je rođen 4.02.1893.god.u Visu. Otac Božo Đolić ga priznaje sinom 7.01.1903.g.

Ivan Dorotić je rođen 11.05.1896.g. u Visu. Otac Božo Đolić ga priznaje sinom 7.01.1903.g.

Mate Dorotić je rođen 12.o4.1900.g. u Visu. Otac Božo Đolić ga priznaje sinom 7.01.1903.g.

Najmlađi Božo Dorotić je rođen 10.06.1905.g. u Visu. Otac Božo Đolić ga priznaje sinom 28.07.1914.g.

Obzirom da veza Margarite i Bože nije bila crkveno blagoslovljena sakramentom ženidbe zbog prigovora roditelja, očinstvo se moglo priznati za službene dokumente sinova , ali su djeca po običaju upisana pod majčinim prezimenom.

Nekako prije drugog vijađa pokopao je nesretnog punca Matu koji se na kraju zbog svoje nevolje, ubio alkoholom. Od tog vremena Dorotići, više viških obitelji, otvrdlih srca još više su nastojali otežati život Božu i Margariti. Posljednji i najduži boravak u Americi donio je Boži najveću zaradu. Ne zna se dali je gonio stoku ili kopao u rudniku, na koji je način stekao imutak, ali govorkalo se svašta. Navodno se vratio bogat, a htio postati još bogatijim samo u krivo vrijeme. Dao se nagovoriti od nekih bankara u Splitu da uloži u vrijednosne papi-

re pa je veliki dio gotovine bacio u mutne transakcije. Nešto je zakopao procjenjujući da nije čas za igrati otvorenim kartama. Margaretu po povratku nije zatekao. Bolesnu i slabu od pretjeranog truda i borbe za život u kojoj je potpuno sama podizala djecu uz ono malo rente što bi stizalo neredovitom poštom, pokopaše na mjesnom groblju. Bio je velik sprovod kome je prsustvovalo cijelo posramljeno pučanstvo grada Visa. Umrla je u mjesnoj ubožnici 5.11.1911. u osam sati ujutro. Dijagnoza Peritonitis – upala potrbušnice. Pokopana je na groblju u Visu. Podatci u Komunalnom bilježe lokaciju groba pod rednim brojem 72. za 1911.godinu. I Božo se posve promijenio. Posivio je kao kamen. I dalje snažan i vitak, aristokratskog stasa i držanja, ali više nije bio siguran u sebe, osijedio, ostao bez žara u očima i osmjeha s kojim uvijek se vraćao kući. Steglo mu se srce bez Margarite, kada je vidio kojom se brzinom njihov život istopio nizašto. Veselio se sinovima i silno ih je volio, a našao ih je privremeno smještene kod Časnih sestara. Doveo ih je kući, pokušao im zamijeniti majku pa iako im je bio blag i nježan oni su u njemu vidjeli samo stranca. Petar koji je bio najstariji, okupljao ih je sve i držao autoritetom odsutnog oca. Njega su slušali, poštovali i bojali ga se doista više nego oca.

Početak prvog svjetskog rata, kao svakog rata uostalom, bio je startni znak lopovima svih vrsta za organizirani nered i pljačku. Vis je ponovno proživljavao svoju1811.i 1866. godinu. Znalo se da ih neće mimoići zlo. Tako je Božo prekasno spoznao da je opljačkan, uljuljkujući se u kratkotrajnom miru nakon povratka na Vis. Priznao je na općini najmlađeg sina kojeg je Margarita rodila za vrijeme za jednog od njegovih putovanja. Dala mu je ime Božo, po onome koji joj je čitav njezin život nedostajao. Svima je taj mali Božo bio najdraži. Valjda zato što je bio mali i najveseliji. Mnogo, mnogo kasnije će se upravo njegov unuk vratiti na Vis. Kratko i prekratko traju trenutci sreće, vrijeme u kojem nam se čini da sve možemo početi iznova. Za Božu Đolića prošla su sretna vremena. Pozvali su ga u Split, hitno, radi sudovanja i poslova oko propale banke, a u vrijeme novačenja za rat i opće nesigurnosti. Carstvo na umoru već se počelo raspadati. Otišao je na par dana vjerujući kako će konačno obići i svoj Prgomet. Tu mu se iznenada izgubio svaki trag. Da li pogiba od razbojničke ruke ili u ratnom metežu prvog svjetskog rata (kažu glasine na Ruskome frontu) ili tone s brodom potopljenim negdje na putu za Ameriku ili pak nešto peto, nitko o tome nije donio glasa, a sve je moguće. Teško da bi svjesno napustio svoje sinove, nestao tada, upravo kada se činilo da će konačno srediti život i obitelj. Njegovi višekratni odlasci u Ameriku motivirani namjerom da stekne imetak kojim bi otkupio zemlju punca Mate Dorotića i dobio privolu i priznanje braka izjalovili su se. Kako se osjećao, kako je i gdje završio svoj život i umro, o tome možemo samo nagađati. Ostalo je nekoliko starih fotografija, spisi u općini, negdje, tko zna gdje, nešto zakopanog novca i priča bez kraja s malo ili bez vjerodostojnih svjedoka. Ništa zašto bi se tragač mogao uhvatiti. Grob mu je ostao tajna. Tu počinje treća priča.

III

Braća Dorotići provedoše nekoliko godina pod paskom časnih sestara i budući se Petar zamomčio „dumne“ su odlučile potražiti za njih drugačije rješenje. Kada je započeo Prvi veliki rat Petar je već radeći skrbio za svoju braću. Da se osamostali zaprosio je ruku kćeri bogatog komiškog trgovca „Pompe“ Zambrlina. Ženi se 1918. krajem rata i uspostavom nove države, nakon što je ispunio uvjet svoga punca Pompe, koji će mu kćer dati samo ako stupi u državnu službu. I tako je naš nono Pero, pismen ali bez škole, postao oružnikom. Nakratko. Naučen zarana brinuti se o sebi i braći, nakon završetka rata i nestanka oca Bože, zajednički prodaju njegovo skromno imanje, napuštaju Vis i odlaze u Herceg Novi gdje Pero stupa na službu, tada pod istom zemaljskom upravom. Dovoljno star da bi s Visa otišao ogorčen zbog nepravdi koje su Višani nanijeli njegovoj majci. Doživljava kao sramotu što je vanbračni sin napoličara, težaka i patnika kojega jedva da je poznavao. Želi sa suprugom Ivkom i svojom braćom otpočeti sasvim novi život. Učinio je sve da se makar i zadobivenim mirazom riješi mrske uniforme i službe, a time i pogibelji koju je nosio rat sa kontrabandom, švercerima i razbojnicima u poraću. To mu je i uspjelo, a govori se kako je lijepo podmitio činovnike državne liječničke komisije i nakon jedne oružničke akcije u Crnogorskim brdima, kada se gotovo smrznuo u planini, ishodio razrješenje od službe, čak i malu mirovinu. Braća su ostala u Herceg Novom, a Pero s novom službom crkvenjaka u Bratstvu sv.Vlahe (po vezi viških „dumana“) i povremeno ribar, seli u Dubrovnik. Tu je dobio i stančić navrh Boškovićeve odakle se vidio s tavana cijeli Grad kao na dlanu. Ne znam gdje mu se rodila najstarija Marija i gdje je bio te 1919.godine. Tomislav je rođen u Dubrovniku 1923. na isti dan kada i Njegovo Veličanstvo Kralj Petar II u Beogradu. Obećanje Dvora

da će svi rođeni tog dana koji dobiju ime po novome Kraljeviću steći stipendije za životno školovanje, nono Pero je ignorirao pokazujući prezir prema vlastodršcima. Godine 1925.nona Ivka je rodila je Tonku. Već prije odlaska u Dubrovnik, vjerojatno je da se Pero dogovorio i sa braćom svjesno odrekao prezimena svog oca . Uzimajući majčino prezime za svoje tako zapečatio višku povijest. Čak ni radi žene Ivke nije održavao vezu s Visom pa je nenamjerno time otvorio stranicu jedne nove drame. Nije volio Zambrline, bili su mu ono od čega je htio pobjeći. A to prezime i nije Viško. Naplavili su ga na Vis Napoleonovi ratovi, dovukavši u sukobu sa Englezima na otok 1812.g. Škotlanđanina, trgovca Johna Chamberlaina. Domaći su to prezime po svome običaju taljanizirali u Zamberlin, nakon što je taj Škot oženio komišku nevistu, franonu Perinu , naselio se i postao Komižaninom negdje 1814.g.. Ta je obitelj postala dio korijena mojih korijena. S njom je prekinuta veza sve do 1975. kada sam friško oženjen živio u Komiži gdje je službovala moja supruga i slagao svoj vlastiti mozaik života. Ni kontakt s Dorotićima tog vremena nije donio ništa dobra, a obitelj Zamberlinovih je utrnula. Korijeni su im presađeni nakon Drugog rata po cijelome svijetu, Italiju, Rim SAD (Seatlle), Južnu Ameriku. To otvara nove stranice obiteljske povijesti i potrage za identitetom. Možda građa za veću štoriju. Nono Pero se u ono vrijeme svoje mladosti možda nadao da će s braćom kad-tad ispraviti nepravdu i doći na djedovinu svoga nonota Mate koji ga s braćom za života nije želio priznati svojim unucima i nasljednicima. Onog drugog dida iz Zagore nisu nikada ni upoznali. Sigurno su imali jake razloge tajiti svoje prave korijene i gotovo sto godina čuvati tu tajnu iako je jasno i to zapravo nisu ništa znali o rodbini svoga oca . Tako je do mojega Tomislava i preko njega stigla je do nas filtrirana priča nepotvrđena dokumentima kao dokazom, o braku između Bože Dorotića poginulom u prvome svjetskome ratu i Margarite Đonlić, nešto o njihovom neslaganju s roditeljima i posljedicama, vanbračnoj djeci o kojoj su se na kraju, nakon smrti majke Margarite brinule časne sestre. Tema o kjoj se u mojoj obitelji nije govorilo, a mi nismo ni pitali. Podrazumjevalo se da imamo nonota Pera iz Dubrovnika oženjenog za nonu Ivku rođenu Zambrlin iz Komiže daleke 1918. godine prošlog stoljeća i da je to sve jedna posve obična povijest. Ni moj pokojni otac , a ni mi djeca nismo imali pojma o pradidu Boži rodom iz Prgometa do danas. Točnije do momenta kada je praunuk Bože Đolića, unuk najmlađeg od braće Dorotića s Visa, tjeran nekom tajnom silom zaronio u požutjele papire općine Vis i šufite ostalih obitelji Dorotića u Herceg Novome, barbama Ivanu i Mati, prošao Trogir i Prgomet. O korijenima iz Prgometa malo se zna, a ovog trena to nije ni važno. To bi svjedočanstvo svojih istraživanja morao prepričati ako bi htio sada najmlađi Božo Dorotić . Tek izvjesno je da u memoriji majstarije svojte Đolića ima tragova sjećanja na pradavni odlazak jednog rođaka na Vis i ženidbu na koju nitko od njih nije bio pozvan. (Mama Rosanda spominje Đoliće kod kojih je kao mlada učiteljica nakon drugog rata stanovala za vrijeme učiteljevanja 1945.- 47. i koji joj nisu bili skloni jer ih je svojim katoličkim odgojem stavila u muku pred novim partizanskim vlastima. Priča je to o očenašu s učenicima u školi, dijeljenju nove države od crkve i o poništenim svjedođbama). Priča u kojoj se pojavljuju svi do sada spomenuti toponimi i ime mog oca , tada učitelja Tomislava koji je u tome prostoru i učiteljskom poslu pronašao svoje dvije ljubavi. Suprugu Rosandu i poeziju. Prezime Đolić se pojavljuje kao slavenizirano plemensko ime pretvoreno po francuskoj upravi od nadimka (lijepi) Jolly (Žoli) u Đolić (?!). Stare sačuvane fotografije braće Dorotića sa početka XX stoljeća, a bili su na svog oca, govore da su doista visoki i naočiti muškarci. Zašto su svojoj su djeci prenijeli samo dio istine o svom porijeklu – to jest zašto spominju Božu Dorotića i Margaretu Đonlić kao svoje roditelje, (prezime Đonlić postoji od ranije na Visu pa se time dodatno zameće trag prezimenu Đolić) to samo oni znaju. Svi su imali težak život ribara, ali po našim mjerilima iako težak bio je to dobar život. Živjeli su dugo nedaleko jedni od drugih, posjećivali se i živjeli složno. Dočekali su duboku starost i ponijeli u grob svoje tajne. Nono Pero je umro u 1983. prošavši devedesetu. Drugi Svjetski rat ih je poštedio, a ovaj Domovinski naudio je Boži, Ivu i Mati kao i svim Hrvatima u Boki na sve načine. Ugrozio im je živote, imovinu, potpuno poremetio odnose sa susjedima i naštetio njihovome osjećaju ponosa jer su kao Hrvati na Hrvatskome povijesnom prostoru ugradili svoje živote u tuđu državu. Ni njih više nema na životu. Ali ono što je u srca posijano kao ljubav za svojom domovinom ne da se zatri lako pa nema bojazni da će im se spomen izgubiti. Posljedice dobra i zla u životu poravnava smrt onih kojima često nije dano da prepoznaju u svemu što se oko njih zbiva neku višu svrhu A ja doista duboko vjerujem da ona postoji. Možda radi toga pišem ove bilješke. Ne samo da se ispravi nepravda zatajenome pretku i čovjeku koji se ne može braniti, nego da se pomire davno uzburkani duhovi, izbrišu dugovi iz prošlih života što su nas same oblikovali.

Nadimci Viških obitelji Dorotić

MANDRI, PAPARA, MANDELA, KEKINI, LEMOZINI, ŠKENDER

Naselja gdje su živjele obitelji Dorotića na Visu:BRGUJAC,RUKAVAC PODSTRAŽJE, MILNA (GORNJA I DONJA), GRAD VIS (predio KUT) KOMIŽA, PODŠPILJE,PODSELJE

IV

Bilo bi lijepo završiti djelić obiteljske sage na ovome mjestu, molitvom za svoje predhodnike, iskazati poštu svima i pravima i krivima, sretnima u životu i onima manje sretnima pa nastaviti svojim putem. Ali nisu li baš to učinili naši didi ili nonoti. Ono što su htjeli da ostane zamagljeno ostalo je takvo bez obzira koliko se mi danas trudili sve to razumjeti srcem. A možda priča i Boži i Margariti uopće još nije ispričana. Što ako je sve bilo drugačije pa sada, kako već jesmo po svojoj naravi skloni uljepšati život radi sebe samih, tumačimo sve ljubavne priče po stereotipu nesretne ljubavi Romea i Julije ? A što nam drugo i preostaje. Kako izgleda, u ovome trenutku oko nas ima daleko više nesretnih nego sretnih ljubavi.Time se naročito uspješno bave TV sapunice, ispravljajući umjesto stvarnih, izmišljene ljudske ljubavne drame. Lako nam se poistovjetiti jer u svakoj priči ima djelića istine. Tako ispada da će nam za neostvarenu sreću uvijek netko drugi biti kriv pa smo samim time opravdali sve svoje nedosljednosti, grješke i promašaje. Ići za srcem ne znači biti nepogrješiv. Upravo suprotno. Htijući učiniti dobro otvaramo nove nepravde. Navlačimo oblake nad neke ili nad sve suprotstavljene protagoniste stvarnih obitelji. Ma koliko logični bili naši zaključci, možda se temelje na posve krivim procjenama.

Što dakle ako je pradida Božo bio „vagabundo“, veseljak, fakin, skitalačka nemirna duša. Možda je otišao od kuće svojevoljno, a možda su ga otjerali radi kakove grješne avanture, jer bio je nesumnjivo zgodan momak i sigurno je imao uspjeha kod žena. U zabiti to znači nevolju i mnoga ograničenja. A možda je otišao radi kakve tuče, sukoba sa zakonom, tko zna. Činjenica jest da je na neki način razbaštinjen. Zašto kao otac već odraslih sinova ni jednom nije pokušao svoju djecu povezati sa svojim rodnim krajem i obitelji. Ni od Viškog Margaritinog stanja danas nema ni kamena na kamenu. Sve je rasuto i rastepeno kao nečijom namjerom. Moguće je Lijepi Božo radio kao najamnik, kao težak nadničario kod kakove bogatije viške obitelji, možda čak i kod nesuđenog punca Mate Dorotića i njegove Perice. Možda se tada dogodila ljubav između Bože i mlade i naivne Margarite, djevojke do tada bez nekog životnog iskustva. Dali je ona usprkos upozorenja starijih, kao leptir za svijećom poletjela za izabranikom svoga srca ? Opekla se u vezi sa kavalirom Božom koji nikada nije ništa ozbiljno mislio ni s njom, a ni sa sobom. Što ako ga je samo privlačila avantura i ljepota djevojke, jer fizička ljepota ljudi ima svoje zakone. Lijepo se mora lijepiti na najljepše inače ne valja. Možda je iz nevinog flerta onaj mali sudbonosni koračić doveo do trudnoće mladu Margaritu. I ako je tako, moguće je i to da ju je Božo obećao vjenčati, a onda odmaglio prvim brodom od svake odgovornosti. Dogodi se da i neodgovornost koji puta poznaje savjest. Tako se Božo možda pokorio nalogu srca pa pokajao i vratio na Vis ispraviti ono što je učinio. Tko zna kako su ga dočekali. Priznao je sina Petra svojim gotovo deset godina nakon njegovog rođenja. Neprestano mijenjajući poslove i mjesta boravka, obećavao unedogled Margariti brak kad se sredi. Ionako mu se bilo teško zadržati na jednome mjestu, a godine brzo lete. Kuda je sve plovio, gdje je i što sve radio o tome nam ništa ne govori. U sukobu je sa svima i sa svime čega se je dotakao. Svo to vrijeme Margarita mu ostaje vjerna, njegovo jedino dobro. Podnosi, trpi, voli ga kao što se voli svaka prva i jedina ljubav. Čeka ga s djecom. Čeka ga i strepi znajući da, iako, u duši dobar prije svega je „bonvivan“, onaj koji u prvome redu gleda zadovoljiti sebe. Čeka uzalud jer vjenčanje nije dočekala, samo prazna obećanja i nove odlaske. Osjećala se krivom zbog svoje nevolje, izopćila se i odmakla od svih, a to je potaklo oca da se propije i tako s majkom prije vremena okonča svoj život. Dok su mogli pomagali su joj potajice preko drugih, utičući se osobito Časnim sestrama da ih paze ako mogu. Godine 1914. a to je godina u kojoj se Božo vratio sa svog najduljeg vijađa i konačno nekom zaradom, započinje Prvi svjetski rat. Petar, njegov najstariji sin sada dvadesetijednu godinu star već razmišlja poput odraslog čovjeka. Prije tri godine sahranio je majku dok je otac bio u Americi. To mu nikada nije oprostio. Planira pristojan život, ženidbu koja bi ga izbavila iz sirotinjskog doma. Ima plan i za sebe i za svoju braću, Ivana starog osamnaest godina, Matu od četrnaest i maloga Božu od devet godina. Prilika je to da se suprotstave ocu koji im je zapravo kao stranac opet banuo u kuću. I Božo će otići, konačno i zauvijek nestati iz njihova života. No proći će rat, vrijeme teškog života prije nego li se Petar oženio. Rasprodana didovina Margaritinih roditelja omogućila im je neko vrijeme tih ratnih godina preživljavanje i pristojan život.

Božo Đolić je nestao 1914. godine. Da li pogiba od razbojničke ruke ili u ratnome metežu negdje na ruskome frontu ili tone s brodom potopljenim negdje na putu za Ameriku ili se konačno negdje smirio daleko od Visa…Ni za jedan završetak nema nikakvih dokaza. Glasina o ocu koje su dospjele do četvorice braće – sigurno je bilo u svoje vrijeme. Kao što je bilo sigurno da su ga iz ljubavi prema majci htjeli izbrisati iz svojeg života i pamćenja, ako je to uopće moguće. Nešto ipak ostaje, a prenosi se genima koliko dobrog, toliko i onog lošeg. I cijeli naš život ta dva suprotna pola ratuju u nama. Tako je to kod svih ljudi.

Ima li smisla iznositi vlastitu intimu na svijetlo dana u ime neke moguće istine, ako postoji i najmanja mogućnost da nekoga time povrijedimo ? Ne znam. Odustajem od daljnjeg pisanja povijesti obitelji koja se temelji na indicijama, škrtim podatcima, pristranosti, subjektivnom prosuđivanju. Jedva da mogu razumjeti, razmrsiti ono što mi je blisko, svakodnevno, a kamo li ono sa distance. A nakupi se vremenom nevjerojatna građa. Samo u jednoj obiteljskoj liniji koliko ima života toliko ima i priča, a sve su podjednako čudesno kompliciranе. Spetljane zajedno čine pravi pravcati labirint roman. Pogledao sam u to more sudbina, pokušao nacrtati obiteljsko stablo i uhvatio me strah od uznemirene površine. A tko zna što se krije u dubinama. Na početku sve izgleda jasno i jednostavno. Na kraju ostaje Bog. Mislim, konačno razumijem zašto su naši stari toliko držali i još uvijek drže do svetih misa za pokojnike. Otkriva mi se svrha molitve uopće i duboka, duboka povezanost svega stvorenoga. A ako je istina da „ni vrabac ne padne iz gnijezda“ da Višnji to ne zna, onda se nije pametno dirati u ono što nama ne pripada. A pripada nam toga jako malo i jako puno. Prema onome koliko smo maleni, nestalni i koliko malo posjedujemo, imamo ogromnu odgovornost. Svjedočiti sve Božje zakone koji nam struje kroz svijest, da bi upravo sada među svojim suvremenicima, zajedno s bližnjima i daljnjima ustrajali, usprkos svim naizgled paradoksima ovoga vremena nastavili graditi bolji svijet.

Branimir Dorotić

KRATKO SUĐENJE OBITELJI TIĆ

AKTERI:

tročlani dio obitelji Tić: otac B.Tić star 68 g., majka DA.Tić stara 73 g., sin MI.Tić star 43 g.

kao suoptuženici zbog kršenja Božjih i ljudskih zakona, remećenja javnog reda i mira, unošenja nemira u svoj i živote članova svoje uže i šire obitelji, međusobnog vrijeđanja te uskraćivanja sloboda, nepoštivanja dostojanstva i integriteta ličnosti pojedinim članovima obitelji.

ZEMALJSKI SUD zastupa troje sudaca pod krinkom

SUDNICA – nevelika soba u kojoj postoje tri stolice za optuženike osvijetljene reflektorom, katedra za tročlano sudsko vijeće zastrta zastorom s raspelom sa strane, ispred zastora.

VRIJEME DOGAĐANJA: sadašnje, na prvi dan Došašća, u kasnu jesen dekoriranu gnjilom južinom, gavranovima i golim stablima u očekivanju prvog snijega.

Suđenje započinje u 9 sati ujutro. Iako je dan, u sudnici je polumrak, i osim osvijetljenih stolica za optuženike ne vidi se danje svjetlo ni pokreti sudaca iza zastora. Tek odsjaj onog reflektora blijedo ocrtava Kristovo raspelo na tamnoj pozadini sudačkog zastora. Na znak zvonca troje optuženika, već ranije pripravljeni za sud, ustaju i slušaju optužnicu.

SUD: Ovaj sud vam sudi prema zemaljskoj optužnici koju ste si sami pripravili. Sud nema prerogativ dijeljenja božanske pravde. Međutim, kad se govori o kršenju Božjih zakona na zemlji, sud donosi zaključak na osnovi kršenja Deset zapovijedi uz Sedam smrtnih grijeha i ostalih moralnih pravila po zakonima Svete Katoličke Crkve, koje ste po sakramentu krštenja prihvatili. Dakle, budući da ste se i po savjesti jedni drugima obavezali, sudit će vam se kao jednoj osobi jer je presuda jedinstvena za sve troje. Ona može glasiti jedino kao: ŽIVOT ili SMRT! Božanski sud koji vam slijedi, bez obzira na današnje odluke, nudi vam priliku koju sada po ljudskoj slabosti isključujete. Osudom na smrt, sam život nužno ne prestaje, ali je upisan kao osuda na smrt života. Jer ono što zaslužite i nije život budući da ne pretpostavlja kršćansku radost u skladu s obećanjima Radosne vijesti.

Glas suda nije glas individue. Bezbojan, bez emocija, ton koji optuženicima dopire iza zastora ne budi osjećaj bilo kakve pristranosti. Interfon metalnog zvuka obraća se svima jednako.

SUD: Ako ste razumjeli optužnicu, izjasnite se osjećate li se krivima.

OPTUŽENICI *(jednoglasno)*: Ne, časni sude.

SUD: Onda sjednite, a neka ostane stajati B.Tić i neka se izjasni o sljedećem. Optuženi ste zbog nečasnih radnji i postupaka prema članovima svoje obitelji. Svojevoljno ste sklopili brak s tuženom DA.Tić rođenom G.Vić. podizali zajedničku obitelj u suradnji s roditeljima do njihova kraja. Kako je moguće da vas bliža i daljnja obitelj tuži zbog razvrata, sklonosti preljubu i pornografiji, pomirljivosti prema nadređenima, a krutosti prema bližnjima? Subjektivnim i selektivnim procjenama i akcijama u životu kojima ste samo sebe htjeli zadovoljiti? Dakle zbog egoizma, što znači neuvažavanje želja suoptuženih i nepoštivanje istih kao osoba. Primjera u optužnici ima bezbroj. Na primjer: suprugu ste varali s raznim ženskim osobama, ne nužno na osnovi seksualne privlačnosti. Kako u optužbama stoji, davali ste prednost u odlukama svojoj majci, sestri ili drugim ž. osobama, a zapostavljali vlastitu suprugu. Održavali ste veze, pisali pjesme i razna pisma iz koristoljublja raznim osobama sumnjivog karaktera. Širokom krugu takozvanih prijatelja – prostih ljudi i intelektualaca s kojima ste surađivali, onima iz umjetničke branše i onima iz kruga crkvenih službenika, davali ste više značaja i vremena nego li vlastitoj obitelji. Inkriminirali ste sami sebe tzv. zbirkama *Zgubidan* (u više naslova). Osim omalovažavanja supruge, djeca vas optužuju da ste ih zanemarivali. Neke u vjerskom pogledu krivo odgajali, drugima ste rješavajući njihove zadaće oduzeli mogućnost da samostalno kreiraju svoju osobnost, da uče i da se na osnovi vlastitih iskustava razviju. Stoji optužba da ste im podvalili vlastite fantazije o životu i oduzeli praktičnu stranu pogleda na život, te tako od djece stvorili invalide. Time što ste odlučivali o svemu kao autokrat, ugrozili ste egzistencije svih. Uz to ste se neprijateljski postavili prema nekim suprugama vlastite djece. Rezultat svih vaših životnih promašaja je i ovdje prisutni MI.Tić. Njegov vas slučaj posebno teško optužuje. Uskraćujete mu pravo na slobodu, na stanovanje pod vašim krovom, na korištenje vlastite pameti, a time i na sam život. Čak i da se optužbe ostalih potomaka izuzmu, u ovom je predmetu za smrtnu kaznu dovoljan razlog u svakom pogledu upropašten život MI.Tića, za što ste odgovorni.

Kasnije ćete iznijeti svoju obranu. Sjednite, a neka ustane optužena DA.Tić r. G.Vić.

SUD: Gospođo DA.Tić, imate 73 godine. Kako to da ste pored velikog životnog iskustva služenja ljudima u prosvjeti i državnim institucijama kao supruga, sestra, tetka, roditelj, baka, pedagog, uz to vjernica – tako podbacili? Je li tome kriv vaš karakter i naopaka ćud ili nešto drugo? Optužbe su također vrlo teške. Suprug će reći zanemarivanje, a ostala djeca pretjerivanje. Toliko ste bili revni u svojim službama za plaću da je čudno kako vas nisu adekvatno nagradili. Upravo suprotno tome. Velika briga za obitelj iz koje ste potekli oduzimala vam je vrijeme i snagu da se posvetite vlastitoj. Sinovi vas optužuju da ste svojom svađalačkom naravi, inatom i psovanjem unijeli neoprostivi nemir u njihove živote. U crkvi ste prerevni pa i to nervira bližnje. Sumnjate u svoju djecu i njihov izbor, što je također grijeh. Intimno ste možda suviše posvećeni djeci, ali na način koji njih opterećuje. S jedne ih strane obavezujete, što je ravno oduzimanju slobode, a s druge strane ste im skloni docirati vlastite vrijednosti kao ideal. Nesporazum nastaje kad se u svemu pretjeruje, kako u brizi, tako i u kontroli. Nedostatak roditeljskog autoriteta u obiteljskom okruženju daje pravo svima na sve. I tu ste zakazali, kao i vaš suprug. Sva vas djeca optužuju podjednako, a najviše najstariji MI.Tić, i to samim time u što se pretvorio i što je postao. Beskoristan je sebi i drugima jer ste mu, rješavajući njegove probleme, oduzeli svaku mogućnost da sazrije u samostalnu osobu. Do iznošenja obrane izvolite sjesti. Neka ustane MI.Tić.

SUD: Optuženi MI.Tiću, ovaj sud vas ne optužuje zbog čina počinjenih u stanju bolesti. Optužuju vas ona djela koja ste počinili svjesno i s namjerom da naškodite sebi i drugima. Tko može povući crtu između svjesnog i nesvjesnog, reći što je bolest, a što ne? Razlike između subjektivne i objektivne istine ne znače razliku između dobra i zla. Ako želite da vaše optužbe na račun vaših roditelja i ostatka svijeta imaju težinu objektivne prosudbe, morate prihvatiti činjenicu da koliko god oni i njihovi čini utječu na vaš život, toliko vi i vaši čini utječete na njihov. Možete li vi taj svijet koji vas okružuje učiniti boljim ili gorim? Pitanje je koji je vaš doprinos kvaliteti odnosa? O tome dakako ovisi i kvaliteta vašeg života. Ako ništa dobrog od sebe ne dajete, ništa dobrog ne možete ni primiti. Optuženi ste jer živite parazitirajući iako objektivno imate mogućnosti to promijeniti. Ako vas blokira bolest, postoje periodi kada se njezin utjecaj smanji. Ako vas blokiraju strah ili nesigurnost, spoznaja da niste sami trebala bi biti dovoljna da se stanje prevlada. To je važnije od surogata – lijekova i opijata, kemije ili sklonosti bježanja u ovisnost prema hrani, kavi, duhanu… Da ne nabrajamo negativne mogućnosti, jer ima i pozitivnih… glazba, sport, volontiranje, a to vam baš ne odgovara osim kao izgovor za održati status quo. Što je lakše, manipulirati drugima i podrediti sebi i nekom kratkoročnom cilju baš sve u trenutku krize, „opiti“ se nečim pa prespavati problem ili se boriti sa svojim slabostima? Najlakše je pri tome optužiti sve druge, bližnje i daljnje za vlastitu nevolju ili nesnalaženje. Bile te optužbe utemeljene ili neutemeljene, morate biti svjesni da nikome osim vaših bližnjih nije stalo do vas. Koliko god oni u svojim optužbama imali pravo ili krivo, njihova je prva krivnja u tome što se, dijeleći vašu bolest s vama, očito nedovoljno dobro snalaze u takvoj situaciji. Ipak, morate znati da je vaše stanje ili promjena tog stanja (ma koliko ovisilo o roditeljima, braći, liječnicima ili institucijama, ma koliko vi bili ovisni o bilo kome i bilo čemu) na kraju krajeva na vama i na vašoj želji da stanje promijenite. Može se reći je to dio vašeg karaktera, osobnog truda i volje da se stanje održi takvo kakvo jest ili da se promijeni. Bit vaše optužbe je u tome da vam se promjene uskraćuju i ne dopuštaju. No, to se mora moći dokazati.

SUD: MI.Tiću, možete sjesti i pripremite svoju obranu. Bez obzira na godine ili status i školsku spremu, svi ste dovoljno pametni i svjesni da vam odvjetnici nisu potrebni. Kad dvojite o nečemu, uzdajte se u Krista. On je razapet i zbog vaših grijeha. Voli vas bezuvjetno i svjedok je iskrenosti vaše odbrane.

SUD *(nakon stanke)*: Svi ste po pitanju krivice izjasnili niječno. Imate priliku opravdati se. Prvi neka se izjasni B.Tić. Izvolite.

B.TIĆ : Časni sude, prisegli smo govoriti istinu kakva god bila. Priznajem da sam griješio i kajem se zbog svih svojih grijeha učinjenih mišlju, riječju i djelom. Osobito onih grijeha kojima sam povrijedio svoje bližnje. Onih kojima sam povrijedio bilo koga i bilo kada, svjesno ili bez namjere. Mogu se ispovjediti i tražiti oprost za sve što pamtim i ono što sam zaboravio, a nije valjalo. Molim za oprost i opraštam svima koji su meni hoteći ili nehoteći nanijeli zlo. U ovome trenu nikome ništa ne zamjeram osim što u svoju obranu mogu reći da mi je, s obzirom na godine, stanje uma i tijela, ostalo malo mogućnosti za davanje ili primanje nekog udjela u životu zajednice šire obitelji. Obavezao sam se svojoj supruzi DA. svetim sakramentom ženidbe i jedina mi je stvarna želja da dijeleći zlo i dobro ovog svijeta i vremena, doživimo u zajedništvu trenutak mira i radosti s unucima, koliko to ovisi o meni i koliko je moguće.

O ostalome iz optužnice, što mi se ovog trena čini manje važno, mogu reći sljedeće: Čovjek susretne ljubav svoga života, onda im se rode djeca, ispune život radošću i svrhom. Potom djeca odrastu i okrive svoje roditelje, najprije za sve pogreške i propuste u obitelji, potom za sve svoje nevolje, krive odabire, naopak odgoj i nerealizirane ambicije… Badava bila sva pažnja, briga, trud, sve škole, svi naslijeđeni darovi i talenti, sve stečene vještine. Ljubav se prometne u mržnju, nesebičnost u egoizam, vjera u nevjeru, zdravlje u bolest… i kako priča dalje teče, kraj postaje sve neizvjesniji ili sve izvjesniji (kako se uzme). Tek rijetki imaju sreće pa to bude bajka u kojoj se zadovolji pravda, nesreće okončaju, a svi akteri sretni i zadovoljni, složni i pomireni nastave svoje živote u zajedništvu i ljubavi, nesebično se pomažući dok je svijeta i vremena. Većina nema tu sreću da kao zadovoljštinu za uložen trud i muku, pošten rad i nesebičnost… doživi miran kraj u krugu obitelji. I što je to uopće obitelj, ona bliža i ona daljnja? Svetinja ili prokletstvo, ili kako kad i koliko se isplati. To su oni što te vole ili oni što te gaze, a krv su rođena.

Istina, svi smo različiti i ograničeni, manje ili više sposobni samostalno preživjeti, uglavnom punoljetni, uglavnom školovani, uglavnom u dugovima, potrebiti u svakom pogledu. Ali opet koliko-toliko zdravi ili s bar nekakvim mogućnostima u odnosu na one rođene bez ikakvih mogućnosti. Možda je moj grijeh i sram koji sada osjećam. Pojeo me sram od unižavanja svega postignutog i stalnog ponižavanja od vlastite djece u obitelji. Sve zbog nerealnih očekivanja. Nemiri, nesigurnost, dociranje, pritisci... umjesto solidarne pomoći. Istina, nekad su nas roditelje sinovi činili ponosnima i posebnima, no s njihovim odrastanjem dolazile su i neočekivane promjene.

Sada smo sami, samo ne kao na početku. Prije četrdeset godina bilo je i snage i strpljenja i neustrašivosti i, ako vas to zanima, s ne baš nekim dobrim „kartama u rukavu“ . Ulog smo bili mi sami. I naš svijet je rastao zajedno s djecom i mnogim prijateljima sličnih mogućnosti u susretima koji su radovali. MI.Tić je sada s nama, ali ne uz nas. Ne vidi on naše muke ni potrebe. Svoje vidi, no bez uporišta u stvarnom svijetu. Susreti s djecom više ne vesele kao nekad. Izuzimam unuke. Oni su razlog ovoj „obrani“. Od svojih sam sinova čuo toliko bezobraština, popio osornosti i žuči, s njihovom majkom podnio uvreda i bezobzirnosti toliko da bi napunilo mnoge stranice. Od posve neopravdanih do onih „koje smo si sami prouzročili“. Ne izdvajam one gore i one bolje. Sve sinove nervira čuti da su mi (nam) svi isti. Naravno da su različiti, ali nama su isti. Od početka nismo pravili razlike, dijelili privilegije, imali favorite. Istina je da smo sinove gurali, poticali, nosili kad je trebalo…, a to činimo i danas. Ali nikad, zaista nikad nismo ih podcjenjivali niti im doktrinama ili batinom krojili uvjerenja. O njihovoj generaciji, mogućnostima drugačijim od naših, s više izbora i daleko više slobode ne mogu suditi. U čemu je moj (naš) krimen? Možda im je trebalo ograničiti slobode, nametnuti režim. Ali što i kome reći? Je li MI.Tiću životni kiks pretjerano konzumiranje slobode ili strah od odgovornosti? Odbijam insinuacije o „psovačkoj“ i nesložnoj obitelji, osobito laži, npr. o iskorištavanju i da ne nabrajam sve (jer mi je vrlo mučno), što u prigodama dobivam pod nos od sinova. Radije bih nabrajao one dobre i vedre trenutke koji su nas održali zajedno sve ovo vrijeme od preko četrdeset godina. Ne zanima me kavo mišljenje imaju snahe o meni i majci svojih muževa, čak i ako smo ih razočarali. Čak i ako su sinovi svoje supruge razočarali u odnosu prema nama. Mi se ni u kom smislu nismo promijenili. Osim što smo donekle ostarjeli pa naziremo kraj. Iz te perspektive, srcem se dalje vidi nego li u mladosti. Preživio sam prometnu nesreću, nisam popio metak na ratištu, nije nas zgazila neka teška boljka, a bilo je svega… i još smo tu zajedno, a da se pravo (posvećeni jedno drugome) nismo ni odmorili. I to je tako od dana vjenčanja. Jer drugi dan se išlo na posao koji nas je spajao i razdvajao… Ma nikad se nismo udaljili od svoje djece, niti ih ikad ostavili na cjedilu. Zato imaju svjedodžbe i diplome, posao. Nisu ovo sentimentalna naklapanja nego činjenice. Dokaz da su talentirani i vrijedni, da, ali i da je netko debelo stajao iza njih. Nama je to naravno bila dužnost, kao što njih čekaju njihove dužnosti, i to uz potporu o kojoj smo mi samo mogli sanjati. Zbrojite sami koliko je to bolesti, bolnica, čuvanja, njege, uza sve škole i školarine, putovanja, instrumente, izložbe… i promislite koliko li je toga izvan okvira roditeljske dužnosti. Koliko je to odricanja koja se ne pamte, na koje se danas lako nabaciti blatom. Ili uvredom, ili pozivom policiji zbog provjere boravišta. Principijelni u osudi onog drugog, nitko svoje balvane ne vidi. A ja ih molim da se sjete svog djetinjstva i ona četiri mala ruksaka. Okrilja i obilja ljubavi svih prijatelja i prijateljstava pod kojima su dugi niz godina u zajedništvu rasli. Mislim na onu bližu i daljnju rodbinu, one kojima smo darovani i one koje sami odabiremo. Sve današnje izbore ono jučer trebalo bi učiniti bogatijim. Rasli smo svi zajedno.

Dio naše odgovornosti koji prenosimo na sinove jest mogućnost da isprave naše greške u odnosu prema vlastitoj djeci. Ako se i kajem zbog propusta i drugih grijeha, treba li me (nas) „popravljati“? Promijenili su se samo naši prioriteti. Sada smo malo više djed i baka, nešto više nego li što smo roditelji. MI.Tić bi to morao razumjeti iako se vlada kao adolescent, ovisan o „slatkišima“ kojima sebi ugađa. Kao proširena obitelj, slični smo spojenim posudama. Registriramo, zapravo ovisimo o svemu što se u ovoj obitelji događa. Sve da nas se u tome ograniči i isključi, teret ostaje zajednički. Zaboravio sam već nadzor nad druženjem s unucima, sve nesporazume i uvrede puta četiri. Mirisali mi ugodno ili neugodno, činjenica je da intenzivnije osjećamo sav sklad ili nesklad u svemu što nas povezuje.

MI.Tić je tu posebna priča, situacija bez mogućnosti pozitivnog utjecaja koja uznemiruje. Ne zna se kamo vodi jer je bez kontrole. Ako je to moj grijeh, ne očekujte da budem garancija ičijeg mira. Ne zato što to ne bih htio. Može li MI.Tić naći motiv za ozdravljenje u zajedništvu s obitelji ili ga traži u odbacivanju zbog nekih trauma? Nije jednostavno. Lakše je pronaći izgovore, prebaciti odgovornost. Jednako tako MI.Tiću kao i ostalima. Ne određujem ja prioritete, određuje ih sam život. Ako nema dobre volje, nema ni zajedništva, a ni motiva za dalje. Na kraju svakome ostaje njegova savjest. Kad bih imao neki drugi odgovor, možda bih i ponudio neki konkretan smjer izlaza iz ove situacije. Postoji li čudo pa da M.Tić progleda ili je za to potrebna neka tragedija? Što ostaje iza nas? Bojim se ništa. Nikome tko ostaje ne zavidim. Klimava sam potpora sinovima za srčanost koju treba svakodnevno testirati. Ali bar sam (smo) još tu. I znoj i muka i sve materijalno dano je od srca. I onaj klavir i dijelovi očevine, kućica u brdima, odreknuće od doma… sve dano i ne samo radi unuka. A toliki je bio strah i opasnost da mi, starci, ne pokvarimo te unuke. Oslobođen sam svakog apostolata mržnje, zavisti i svjesnog nerazumijevanja. Kako god bilo, temelj svih „prevara“ očito je u nečijim neispunjenim očekivanjima. Na kraju, sve će biti honorirano i ovdje i tamo. Dobro se dobrim vraća, zlo zlim. Opraštam svaki i svačiji „short temper“ na djelu, osobito u odnosu prema mami DA.Tić, kojeg ni ostali bližnji nisu bili pošteđeni.

Kriv sam za ovu priču, život pun trenutne nesigurnosti. Koliko nas formira slučaj, a koliko sami kreiramo i zlo i dobro svakodnevice, procijenite sami. Privremena bezdomnost proizišla iz krive računice. S dobrom namjerom da se sinovima pomogne, proizvela je nove količina gorčine.

Ako sam toliko griješio da je novi princip to da sve i svi idu dovraga, onda su sve škole uzaludne. Bio sam doduše razočaran, na cesti i na kiši, i to ne sam nego s mališima, kad nisam bio dobrodošao pod krov svojega djeteta. Drugom mi je zgodom iščupano srce s mališem iz zagrljaja jer se klinac usudio spavati pored dide. Jednom je nasilnom gestom spriječen dodir mališa s na smrt bolesnim stricem. Ne spominjem ovo sa zločestom namjerom. Više je simptom bolesti netrpeljivosti s početka iskaza. Bolesti ljudi, bolesti vremena i bolesti u obitelji. Kako da razumijem ili da objasnim što se to događa sa svima nama? Svatko za sebe može tvrditi da ima pravo na stav, svoju privatnost, svoju obitelj, pa i svoju istinu. Onda je to jako puno istina uz apsolutno pravo svakog da negira „tuđe“ istine, kao i pravo na njih. Potom ustrajavanje na isključivo vlastitoj istini vodi u brisanje mogućnosti objektivnog čitanja stvarnosti, pa se više u životu ne traže prijatelji nego sljedbenici… A svi znamo kako postoji jedna jedina „Istina, Put i Život“.

Nema tu obrane. Kome da se obratim kao otac (ne kao stariji i pametniji, nego kao „Vaš Stari“) jer tu sam, na rubu odustajanja, zahvaljujući MI.Tiću. Sve naše nesuglasice i nesporazumi izjedaju me kao loša karikatura vlastitog života. Samo znam da smo moja DA.Tić i ja odradili sve trostruko. Ako hoćete fizički i duhovno (prema sposobnostima i kapacitetu), ako hoćete i iznad naših realnih mogućnosti (odatle dugovi)… sve mogu dokumentirati, podastrijeti za kraj i mirno reći svima *zbogom*.

Ne razumijem ogorčenje svojih sinova. Kao da im se nešto ukralo ili su u nečemu prikraćeni, trpim optužbe s otvorenim ili prikrivenim aluzijama o duplim mjerilima i nepoštenju. Ovo posljednje posebno vrijeđa jer ni ja ni DA.Tić ništa i nikad nismo radili iza leđa svojoj djeci. Nismo glumatali, osim što smo otvorenih i čistih dlanova i srca skrbili za interese cijele obitelji, koliko one vlastite, toliko i šire, kako smo već znali i umjeli. Ako mi je vjera slaba i mlitava, kriv sam, ne zbog nestrpljivosti. Sinovima mogu poručiti: vaše obitelji, vaši svjetonazori, vaša djeca, vaši poslovi, vaši prijatelji, vaša intima i sve što vam pripada… neka je blagoslovljeno od Boga. Moj (naš roditeljski) blagoslov imate od dana začeća. I naše molitve i naša srca. Da bi rasli, morate imati razumijevanja i za one koji su vam dorasli i za one koji to nisu. Osobito za one koji vas trebaju i kojima ste vi potrebni. Ako je alternativa tome da svatko (svaka obitelj) ide dalje svojim putem, onda Bože blagoslovi MI.Tića i njegov put, DO.Tića i njegov put, MM.Tića i njegov put, JE.Tića i njegov put… sa svim suprugama i djecom, kao i put nas,

vaših roditelja… Kakav god da si, Bože, odredio. Slavite svoje svetkovine, rođendane i blagdane odvojeno i daleko od svojih, nedajbože s djecom svoje braće. Birajte si prijatelje po mjeri, one koji vas neće razočarati. Budite bezobzirni prema onima koji vam proturječe, ili nemojte… kako god hoćete. Izaberite si i druge roditelje, ako hoćete. Bilo vam sve s blagoslovom.

SUD: Ako ste završili, odstupite. Svoj komentar ovoj tiradi samosažaljenja dat ćemo vam na kraju u završnoj riječi. Neka svoj iskaz i obranu iznese gospođa DA.Tić r. G.Vić.

DA.TIĆ r. G.Vić: O, mislite li, časni sude, da se moram ispovjediti? Ja sam to učinila u pravo vrijeme i na pravom mjestu. Nemam se namjeru braniti ni od kakvih optužbi, pogotovo ne na zemaljskim sudovima i od bilo koga, osobito ne od optužbi bližnjih. To su stvari moje intime i, ma kako bile delikatne, nosim se s njima uz Božju pomoć kako znam i umijem. U prvom redu iskreno se svakodnevno trudeći da pomognem onima koji me trebaju i onima koji to zaslužuju. Ne moram se klanjati ni podilaziti nikome. U vremenima lažnih proroka, lažnih bogova, laži i licemjerja općenito, ne kanim nikome polagati račun. A nemam se ni zašto kajati, osim ako sam nepromišljeno i nenamjerno uvrijedila Gospodina. Previše je srca uloženo u život za obitelj da bih se mogla odreći i trenutka toga puta na kojem su mi svjetionikom bili Isus i njegova majka Marija. Jesu li mi oni koje sam služila i koje služim zahvalni ili ne, poštuju li me ili ne i na koga se mogu danas osloniti, o tome ne razmišljam. Nitko mi nije obavezan ništa i nikome osim Svevišnjem ne dugujem ništa. To je sva istina ovoga trenutka koji, srećom, dijelim sa suprugom B.Tićem. Zajedno u zlu i dobru. MI.tić je moja velika bol, ali nada me nikada nije napustila i do zadnjeg daha molit ću Nebo i vjerovati u njegovo ozdravljenje. Djeci svojoj oprostit ću sve – sedam puta sedamdeset sedam…

SUD: Čini se da vi jedini znate na čemu ste u ovom slučaju i koliko riječi mogu biti suvišne. Izvolite sjesti. Red je da svoj iskaz iznese vaš sin MI.Tić.

M.TIĆ: U redu, iako ne znam što bih vam trebao reći ili ispovjediti ili od čega se braniti. Mene su doveli u ovakvo stanje mnogi. Možda sam i ja nešto malo sagriješio. Normalno da mi je žao. Ali eto, ja se trudim. Samo ne znate vi kako je to. Ne može se odjednom. Radio jesam. Bio i u zajednici među ovisnicima, iako tamo ne spadam. Završio sam faks, diplomirao kao prvostupnik. Ne znam koliko me to baš zanima, ali mogu ja raditi svašta. Imam tečaj za kompjuteraša, znam dosta o raznim poslovima. Sad bi mi dobro došao bilo kakav posao u skladištu, na primjer. A tko je sve zaslužan za moje probleme? Ne znam kako da ih nazovem normalnim imenom. Prvo ta liječnica BIO. što mi je uvalila dijagnozu. Pa različiti liječnici kojima su me starci vodili bezveze. Razvukli su moje stvari na sto strana, a nigdje nemam ni svoju sobu ni svoje stvari na jednome mjestu. Kako onda mogu naprijed? Ovu kilažu nakupio sam zbog lijekova koje uzimam. I to najviše zbog roditelja. Stari me ne šljivi, uglavnom se mama brine za mene iako nisam uvijek u redu prema njoj. Braća, ah, briga njih. Teško bi i kavu platili. Ništa im ne zamjeram, imaju svoj život, iako bih volio da su drugačiji. Ali mogu ja i sam. Ne mogu baš sve i ne bih svašta radio. Starome zamjeram da me odveo u tu bolnicu gdje se stigmatizira ljude. Uvaljuje mi bed cinizmom, ne vidi ništa dobro, samo propovijeda, a nema pojma ni o čemu. Ali zato zna biti škrti „uvlakač“ bezveznjacima. E da, oni meni pričaju o ovisnosti kao da sam ja ovisnik. U zajednici sam bio 10 mjeseci među samim kriminalcima. Ni tamo nema pravde. Najgori šljam biraju za operatere. Tamo se ne kanim vratiti. Bit će posla, snaći ću se. Samo da se sredim, da prestane to seljakanje. Treba se kloniti bezveznjaka. Treba paziti što kome reći. Treba paziti na ishranu. Kad smršavim, treba lagano promijeniti i druge loše navike. Otići ću u teretanu, voziti bicil i bit će ok. Treba otići i na duhovne vježbe, ponekad očistiti dušu. Sve to radim, ali mi fali novaca za normalan život. Stalno mi starci na nos nabijaju priče o troškovima i kako ću se „nasukati“ kad odu u staračkI dom. Ne nasjedam ja na taj blef. Ne mogu oni meni odrediti kako ću se riješiti ovisnosti hrane, duhana itd. To mogu samo ja odrediti. Koliko je stanje sada u redu ili ne, ne znam, ali siguran sam da su mi mnogi zapaprili život. Uglavnom kreteni. Od roditelja do liječnika, „prijatelja“ svake vrste, raznih Nela i fratara, none pa sve do vlastite braće i kompanjona iz osnovne škole s kojima sam rastao. Svašta su mi uvaljivali. A bilo je i trave i cuge, ali to sam im (roditeljima i liječnicima) ja rekao. Stara mi je dala priliku pa sam više puta putovao u Taize, bio u Rimu kao klinac, Amsterdamu, Pragu, vidio Austriju, Poljsku, Irsku, Čehoslovačku… Bilo me je svukud. Svakakvog sam svijeta vidio i malo tko mi se svidio. Imam grozna iskustva o kojima nitko ne želi slušati. Na primjer: uljara gdje sam kratko radio, neka pilana s blesavim kompanjonima moga starog, krcanje stočne hrane, zidarija, prebiranje kremena na Šoderici… iz dugog popisa pokušaja. Što bih još trebao? Pa dobro, zeznuo sam nekoliko

godina, promašio pokoji faks, pa opet imam neko iskustvo iako ne i u radnoj knjižici. Kome to treba? Sve su to bedastoće, da ne upotrijebim pravu riječ. Sve što vam govore o meni je laž. Laž je da se ne trudim, laž je da samo jedem i spavam kao što je laž da živim kao Rockefeller. Meni je od svega zlo i ovdje moram biti pristojan pa ću preskočiti riječi koje ispalim kad mi dignu živac. Moje mišljenje jest da nitko od tih mojih nije u redu. Dapače, nitko nije normalan, i da ja mogu birati, sigurno je da bih drugačije živio. Samo sam dio nereda koji su drugi stvorili. A što će biti, baš me i ne zanima. Bit će nešto. Sad moram popraviti auto što mi ga je mama kupila. Pa naći posao, smršaviti itd. Imam ja plan. Čekaju me teretana, bazen, bicikl, tečaj kompjutera, nešto crtanja i tako, lagano ću sve dovesti u neki red. Nemam se što pravdati iako bih rado sve te igrače koji me maltretiraju poslao u… i zamijenio za kavu i kutiju cigareta (da ne moram puniti kretenske rizle). Ma neka se svi pjene, ja znam što i kako moram i bit će tako. Ili…?

SUD (na ovome mjestu monolog kratimo radi nepotrebnog ponavljanja, ali i ne baš lijepih riječi koje smo imali prilike čuti). Molimo, dopustite Sudskom vijeću da se povuče radi zaključne riječi i presude koja slijedi nakon zaključne rečenice tuženih.

SUD – ZAKLJUČNO: Nakon što smo pažljivo saslušali optužene i čuli obrane po optužbama, zaključujemo da je svo troje optuženih nepopravljivo. Obranama koje su u stvari nekakav rezime životnih promašaja nedostaje argumenata za opravdanje tih promašaja. Nije utvrđeno da bi to imalo bilo kakve veze s grijesima predaka. Nedostaje kajanja i sve se svodi na paušalne procjene suoptuženih i ponekad moraliziranje bez osnove. Ništa konkretno nije rečeno pa su smisao i prilika za raščišćavanje blata vlastitog života izgubljeni u nepovrat. Sud zaključuje da je nov početak za sve troje optuženika samo iluzija i puka želja. Bez temeljite istrage vlastite duše, pokajanja i duboke vjere u Providnost, uz žestoko nastojane za promjenom, nema mogućnosti da se ta promjena uistinu i dogodi. U blagoglagoljanju B.Tića, odrješitosti DA.Tić i verbalnom bauljanju MI.Tića stječe se dojam kako ovo troje nesretnika uzročno i posljedično veže, nekog manje a nekog više, nedostatak vjere. Zapetljani su u kontraproduktivni sentiment bez odlučnosti da problem razriješe. Plod je to zakonitosti proizvedenih međusobnom ucjenom i manipulacijama na relaciji zdravo/bolesno/ludo. Iako je jasno što je zdravo, a što bolesno. Tko koga ovdje slijedi, a koga bi trebalo slijediti – nije jasno. Čak ne postoji jasna težnja da se iz tog stanja izađe. Slažemo se da kirurške metode baš i nisu uvijek primjenjive ni u redu, kao što to ne može biti ni stanje letargije i obamrlosti. Ovo potonje kumulira bolesno stanje kolektiva, stanje koje će prije ili kasnije sve aktere dovesti do kolapsa, a pogodit će i širu obitelj. Tu širu obitelj ništa ne amnestira od problema ovo troje optuženika. Stoga Sud presuđuje sljedeće: Sve obrane odbacuju se u cijelosti. Ostaje vam pravo na jednu rečenicu rezimea prije izricanja presude.

B.Tić : Ako mogu dati život da se ostali izvuku, rado ću to učiniti, ionako sam sve svoje dao i učinio.

DA.Tić: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen!

MI.Tić : Jebite se svi skupa!

SUD: Ustanite za izricanja presude i upoznajte svoje sudce (ono troje posluša i ustaju). Iz metalnog interfona krckanje, potom jasnim glasom osuđujuća presuda:

OVAJ SUD OSUĐUJE VAS NA POLAGANU SMRT!!!

Onaj tamni zastor zadrhti. Lagano se povlačeći otkriva katedru i na njoj veliko zrcalo. U gotovo sablasnom svjetlu reflektora tri odraza gledaju svoje originale dok Isusove oči s križa gledaju u pod.

Ne znam što bih vam više mogao reći ili napisati o ovome snu.

B.Tić, u Vrbanima 1. 12. 2019. na prvi dan Došašća

ODISEJA 2014.

(neka vrsta libreta za Prvu rudinsku operu)

Priča ukratko uključuje tri solo pjevača koji pokrivaju likove Zeusa (bas), Atene (mezzosopran) i Odiseja (tenor), uz nekoliko pratećih vokala (muško-ženskih), izbor klape koja mjestimično nadomješta instrumente. Od glazbala kao i dosada računam na klavir (pijanino), klarinet, violinu i gitaru s prijateljima glazbenicima… Scenu u početku čini zvjezdano nebo (može se možda koristiti moj veliki batik s temom „Stvaranja svijeta" 5 x 7 m, jednom već korišten u Rudini, ili projektor). U cijeloj operети scenografiju čini Dulčića dvor s pozadinske tri slike: 1. Uvala Žukova sa žalom, 2. Zemljopisna karta otoka Hvara s prostorom od Rudine do Grapčeve spilje, Humca, 3. Stari Grad – luka (krčma „Odisej")

Radnja se odvija ljeti 2014., negdje na Hvaru (Rudina). Zeus se (kao hipik) na motorčini za obilaska „grčkih kolonija neba" s Atenom (u bijeloj togi sa zlatnim grudnjakom preko) zaustavlja u Dulčića dvoru. Razgovaraju i prisjećaju se starih vremena, poprišta nekadašnjih pustolovina bogova i ljudi. Nevidljivi za smrtnike, u Žukovi na obali susreću nesretnog Odiseja prizvani žrtvenim kadom, zapravo Odisejevom gradeladom. Od njega u čudu doznaju kako nikada nije prestalo njegovo lutanje morima vremena. Ubrzo po povratku na Itaku, nakon što je obradovao Penelopu i sredio prosce, još uvijek ljutiti Posejdon odvuče na more sina mu Telemaha, osvećujući se tako Odiseju zbog oslijepljenog Polifema, jednoga od svojih sinova. Na to se Odisej opet uputio na more u potragu za Telemahom. Razočarana Penelopa, ljuta i na Odiseja i na bogove, iz inata svima konačno se preudala. Odisej to shvaća kao konačni gubitak svoga doma pa još žešće kreće tražiti Telemaha unutrašnjim i vanjskim morima – u oba svijeta (Tiresija), prolazeći starim putovima kroz nove avanture. I tako do dan danas. Na tom putu susreće stare i nove junake (Lokrum, Socotra itd., Pracata, Corta Maltesea, kapetana Cooka, Slocuma…), mitske i obične smrtnike posvećene moru. Osdisej je tužan jer se zasitio kao prokletstva teških putovanja. To prokletstvo neće se razriješiti dok se upravo ovdje, na otoku Hvaru (novom Parosu), u Grapčevoj špilji ne dogodi pomirba s Posejdonom i sinom mu Polifemom i tako ne prekine svađa bogova i ljudi, dok se Kiklopu ne vrati vid pa ode svojim putem, a Odisej ne pronađe mir u krugu svoje obitelji i predaka.

Doplovivši na Hvar (Paros), Odisej pristaje u Žukovi, pali žrtvenik prizivajući Zeusa i Atenu. Njima je na kraju drago da mogu nešto na ovom svijetu „popraviti" i učiniti neko dobro za smrtnike. Vraćaju Polifemu oko i tako prekidaju krug svađe i prokletstva. Odisej u Starome Gradu pronalazi sina Telemaha koji je kao smrtnik tu otvorio krčmu, gdje živi kao običan domaći ugostitelj (Gargur u Starom Gradu vodi restoran „Odisej"). Odisej ga pronalazi, s njim se pozdravlja i zadovoljan odlazi sa Zeusom i Atenom prema zvijezdama kamo bogovi i junaci spadaju…

U Pražnicama, 21. 8. 2014.

Branimir za Domagoja, Zdenu i sinove

Slika 1. Scena u Dulčića dvoru – u pozadini zvjezdano nebo, glazbena uvertira

Na scenu ulazi Odisej s veslom preko ramena, o kome visi veliki zavežljaj. Uvodna pjesma može biti „IZMEĐU", izlazi na drugom kraju scene i nestaje…

Nakon Odiseja na scenu ulaze bučno Zeus na Jamahi s Atenom, turirajući motor. Zaustavljaju se u oblaku dima. Zeus kao hipi u rebatinkama i kožnom prsluku s izvezenim ukrštenim zlatnim munjama na leđima i zlatnom vrpcom na obodu šilterice. Atena u bijeloj haljinici sa zlatnim grudnjakom i zlatnim vrpcama u podignutoj kosi.

Z: Helada, Aheja, Korint, Kreta, Epir, Adrijanski kraj…Tu boravismo dok svijet bijaše mlad…

A: Stani načas, pogledajmo taj svijet, na što sliči sad.

I tko nas to zove prinoseć bogovima kod?

Gle, još su ovdje. Umjesto zvijezda tisuće otoka, Ambrahija, Paros, Issa i Korkira…

Z: I bozi neki stari, Posejdon i Eol, jedino junake ja ne vidim nigdje, to doista je neki novi svijet.

A: Drugačiji otkako preselili smo Olimp. Ovdje sad vlada višnji Jedan Bog …

Z: Ako itko vlada, jer ja vidim samo nered!

A: A sjećaš li se Ilija drevnog, velebne Troje što je grčki junak svlada…

Z: Divne svađe radi smrtne žene, prelijepe Helene. Ha, ha, ha, u jadranskoj Gabeli ili gdje ono stajaše tvrdi Prijamov grad. Još nosnice mi draži paljevine smrad, krik palih junaka što napuniše Had…

A: O, ti nesretni i ljudi i bozi što do jučer živješe u slozi – sve postade sjena, sjena uspomena, Sama magla, slavno doba velikih junaka tek zvjezdani prah sred oceana mraka…

Z: Brodovi smrtnika ne stižu do nas, nisu za daleke avanture. Gotovo žalim za tim vremenom intriga.

Vremenom zabave s ljudima i njihovih briga. Kraljeva, plemića, junaka što se međusobno taru pa se onda ližu, dok se po Terri uzaludno natječu i gmižu…(otpjeva pjesmu Heleni Trojanskoj)

DOK PJEVA, NEŠTO SE ZADIMI

A: Stani, gromovniče, sa žrtvenika junaka nekog to nas zove kod…

Z: Ta koji nas smrtnik ovdje treba sad???

ODISEJ IZLAZI NA SCENU S MAČEM U KORICAMA, VESLOM I ZAVEŽLJAJEM

O: Odisej sam, sin Laertov, Itačanin proslavljen lukavstvom. U Troji se zače moja kob, beskrajan povratak ognjištu doma svog. Dvadeset me godina nadzemnim i podzemnim lutati morima, juga i sjevera hir bogova tjera. Sve od nesretne svađe s Posejdonom. Za pravdu bogovi ne mare. Polifem bi tako mjesto gostoprimstva mene i drugove marendo ko stoku. Obranu od zla pripisaše meni za krivnju duboku. Na posljetku oduze mi Posejdon zadnju radost povratka Itaci. Odvuče mi Telemaha sina na more u barci. Kad me tako u potragu vrgo, stiglo me prokletstvo od trojanskog ljuče. Izgubih Penelopu i od kuće ključe. Kad na moru Telemah je nestao bez traga, ljuta na sav svijet, ostavi me draga. Ne znam ni sam gdje sam, samo znam da tu pokoru zaslužio nisam… (ZAPJEVA TUŽALJKU PENELOPI) Prisjela mi do kraja ta božanska zloba. Ja na oba svijeta tražih sina svoga i tako već tisuć ljeta prokletstvo me morima šeta. Bez ikoga svog, sam bez doma i novaca, kralj sam brodolomaca. Dosjelo se, digao sam ruke – Vi ste bozi, vaše su odluke!

Na otoku ovom oslijepih Kiklopa, stog sad vas zovem da vršite pravdu. Vi, bozi, ste braća (Zeus i Posejdon), zakon i susjedstvo. Dosta je lutanja, skršite prokletstvo!

A: Duga tužbalica, dajte koju kap veselja…

Z: Draga, imaš pravo, nek je danas blagdan! Slušaj, Odiseju, i zapjevaj s nama. Dug svoj si odradio.

Slijedi radost sama…

MIJENJA SE SCENOGRAFIJA. U POZADINI NA PLATNU KARTA OTOKA HVARA S UCRTANOM ŽUKOVOM, STARIM GRADOM, STAZAMA DO GRAPČEVE SPILJE, SVE PUNO SVJETLA. ZAJEDNO SA ZEUSOM I ATENOM ODISEJ PJEVA „Odisejevu pjesmu“. Klapa suflira. Započinje solo Zeus, nastave Zeus i Atena, prihvaća Odisej, završi solom.

Z: Javite Posejdonu, Kiklop nek pričeka, sve će bit u redu, Atena je spremna…(pjeva Zeus dok ga prati klapa). Atena vadi iz kutije s motora veliko OKO (naljepnicu). Iza zida izviruje ogromna Kiklopova glava (lutka - kaširani papir) bez oka, s velikim ustima i ušesima. Zeus lijepi oko na čelo Kiklopu (lutki), čuje se gromoglasni usklik veselja, svjetla se uzastopce pale i gase dok na kraju ne nastane mrak.

Z: Prokletstvo je raskinuto, neka odsad vlada mir!

MIJENJA SE SCENA, na platnu Žukova vala s kućicom…

O: pjeva „ALOJ“ kao zahvalu nakon dugih lutanja, ponovno vidi sunce.

*** U prvom planu Odiseju prilazi sin Telemah (može biti Bortul). Otac i ostarjeli sin padaju jedan drugome u zagrljaj.

O: Ma jesi li to ti, Telemahu, sine moj? Bortul se okreće publici i komentira „Borati, ča son ostari“ Klapa pjeva: Daaa, tu još je osnivač komune Parosa novog. U ovome Starom Gradu Telemah je mnoge živote živio Odiseja čekajuć. Napunite kupe, zategnite od radosti cime, našli su se ovdje nakon tisućljeća sred Žukova vale…, osvjetlali ime.

Ulaze na scenu Z i A, klapa i O, svi pjevaju zahvalnicu IZVJEŠTAJ „XXXIX“

Z pali motor, A sjeda iza njega i mahne Odiseju da im se priključi… ovaj trči za njima. Ostaje na sceni sam Telemah, u pozadini klapa mumlja „Žukova blues“ (možda Bortul dramatično recitira Božanićev „Ploviti se mora“)...

Gasi se scena, opet zvijezdama pokriveno nebo. U tišini u polumraku preko scene prolazi spodoba s ogromnom bradurinom u modrozelenoj togi s krunom na glavi i velikim ostima u ruci. Posejdon završava priču riječima: „Jemo još puno tega za opremit ovuda. Nieće to tako lišo pasat ovi put…“

Klavir, niskim tonovima: toushe!

ALOJ (nedostaje tekst) Postoji notni zapis, komponirala Zdena.

IZMEĐU

Svejedini Bože
Ovo veliko more
Beskrajno nebo
Tako mali brod između
I spoznanje
Putnik beskraja
Sobom ponijeti može
Samo molitvu
Ljepota – neuništiva je
Prostor – neizmjerljiv
Ljubav – svemoguća
Čovjek – sve to zajedno

IZVJEŠTAJ XXXIX

I dalje naš brod
Klizi zvjezdanim oceanom
I dalje tišinom treperi daleki mir
Usnuli u vječnosti
Mi nismo sami
Probudit će nas
Svjetlosti hir

ODISEJA 2001.

Na stolu karte neba
Sjeverna i južna hemisfera
Ja sam Zvjezdoplovac
Sunčev vjetar tjera
Brod bez propelera
Plovim, namjera me tjera
Nakon milijun zvjezdanih stanica
Odredište je zelena Terra
I prijatelj
Navigator stari
Skitnica, lupež
Koji je volio piti
Samo ne znam je li još tamo
Ili je v riti
Odisej,
A kolike smo Supernove
Još mogli otkriti?
Da se nije onako nasukao
Pronašao svoj izgubljeni otok
Na njemu čokot i lokot
Kad nestane ovo malo force
Ovo malo novca
I ja prodam Zvjezdolovca
Za malo mira i zaborav
S pogledom na more
Spustit će se zvjezdana jedra
Prije totalnoga mraka
Pojest ću tada sedmu koru
Ako nema još koja kvaka…

SOCOTRA, LOKRUM ILI ...

Kad se sampan nasukao
Na zlatno žalo
Vrijeme je stalo.
Kapetan Corto u dnevnik je zapisao:
Ma ovaj je otok narisao sam Bog
Za sve „izgubljene“, darovane moru
Što žive u Sjeni
Čudesnog grada na stijeni
Do njega nema puta
Tu smo susreli Pracata Mihu
S Odisejem kako luta
Kroz neku priču Joshue Slocuma.
U mornarskoj krčmi podno grada
Pilo se Zmajevo vino
Nazdravljalo Moru strasti,
Moru – otrovu u krvi
Dalekoj obali i poljupcu zadnjem
Što je bio prvi
To nije pjesma ukletih
Skončalih u dubokoj vodi
To samotna je pjesma bez povrataka
Pjesma o slobodi

RUDINA 4. 2. 2014. (Bortulu)

Na kraju
Svijeta
Kao na početku
Ribara uvijek
More ziba
Na kraju
Kao i na početku
Svemir je samo
Velika riba

HELENI TROJANSKOJ

U mrkloj noći
Zvijezde vode lađe
Zvekeće oklop i oštrica
Dok meso ne pronađe.
Hrana dokonih bogova
Vesla u propast složna
Radi ljubavi i rogova.
Tako su ljubav i smrt
Zlatovez povijesti
Od kojih se čine glazbala
Za slijepe pjesnike
Vjesnike svih
Naših žalobnih pripovijesti

PENELOPI

Poljubi me pred odlazak
Neka se duše taknu
I upali srcu svjetionik
Da ti se mogu vratiti
Kad nastupi tama.
Između polazaka i povrataka
Jedino je čežnja nepromjenjiva.

ŽUKOVA BLUES

Tuda su jednom gušteri trčali, nanaaana na, tuda su medvjedi hodali, nanaaana na, kuda su medvjedi lunjali, tuda su Iliri kopali, nanaaana na, kuda su Iliri hodali, nanaaana na, tuda su Grci gradili, nanaaana na, kuda su Grci gradili, nanaaana na, tuda su Rimljani rušili, nanaaana na, kuda su Rimljani gazili, nanaaana na, tuda su Croati jahali, nanaaana na, kud su Hrvati lutali, nanaaana na, tuda su Srbi,

Talijani, Nijemci, Česi, Mađari, Francuzi, Rusi, Kinezi šetali, nanaaana na, kuda su Srbi, Talijani, Nijemci, Česi, Mađari, Francuzi, Rusi, Kinezi hodali, nanaaana na, tuda su Hrvati ratovali, nanaaana na, kuda su Hrvati boj bili, nanaaana na, tuda su se Rimljani skitali, nanaaana na, kuda su se Romani skitali, nanaaana na, tuda su Grci stanovali, nanaaana na, kuda su Grci hodali, nanaaana na, tuda su medvjedi skitali, nanaaana na, kuda su medvjedi skitali, nanaaana na, tamo gušteri trče, nanaaana na, tamo gdje gušteri trče, tamo na obali plavoga mora, nanaaana na, tamo već dugo nema nikoga, nema ni ribe ni galeba, nanaaana na, nema nema ničega osim mora modroga i suroga, surog kamenananaaana na !!!

ANDROMEDI

Noćas ću sanjati
djevojčicu
na obali Egejskog mora
zlato u plavetnilu
Na žalu prostrt stol
Bijeli vezeni stolnjak
S kojeg mirišu vino i školjke
    kruh i sol
Ona u ruci drži sunce -
raspukli crveni nar
Oči su joj odraz neba -
skrivaju zvijezda žar
Pogledom uprtim van horizonta
Vidi daleki, duboki svemir
u koji se ulijeva nemirno more
nedogled želja, mladosti nemir.
Noćas ću tebe sanjati -
djevojčicu sa suncem u rukama
na morskoj obali …
    Moju daleku
    Andromedu

NEMIR U SVEMIRU (16. 7. 2008.)

Noć se razlila
mračnim vodama Lagoe dos Patos
Terra incognita...
Duboke sjene progutale
odraz punog mjeseca.
Utišale šum vesala bojnih lađa
prepunih heroja antiknih sapunica.
Oni hrle u bitku
(pakleno pridvorje)
do zuba oboružani kostima predaka.
Prijete pogromom Grinjama, odmah,
čim osvane jutro od čiste runske vune.
Slika tog komada svemira
uokvirena teškim paspartom crnog vina
sorte "Boli glava"
i taj puni mjesec
prizivaju Parmenida.
"Put pričina" i "Put bitka"
koji trenutak kasnije zažarene boje dana
pretvorit će u ekspresionističke slike
"Put Grinja" i "Put šipka",
kvantnu fiziku,
Budhu na Yamahi što mi pokazuje srednji prst,
brujet, čekaonicu NN kolodvora, šalter br. 3682 ureda SPQR-a,
Isukrsta koji govori: "Pitojte moju mamu..."
ili nešto neočekivano treće.
Možda Arkadiju u Rudini na Gospu od Karmela,
rascvjetan Jasenkin vrt,
ljeskanje mora u **Žukovi**.

Kako bilo da bilo - Grinje će dobiti rat,
heroji potonuti u vode Lagoa dos Patos
zajedno s jahačima apokalipse u kupaćim gaćicama
& s ratnim brodovljem.
Svijet će se vratiti u kolotečinu.
Svakako s **Điđijem i mačkama oko** teće pune ribljih glava.
A ja ću budan natrag prema Zagrebu.

ZVIJEZDA PADALICA

Na crnom nebeskom svodu
Bljeskom
Zagrebla svjetlosni trag
I utrnula.
Neispunjenu želju
U pepelu kometa
Srušila na Zemlju
Gravitacija
Ljubavi

POD ZVIJEZDAMA

(Tomislavu, mome ocu)

Rat je završio
Rat još uvijek traje
Rat nikad ne prestaje.
Postoje tek trenutci predaha
Fragmenti djetinjstva
Upisani u memoriju
Velikoga mora

Izbor tekstova za glazbenu obradu nije nužno ovaj. Onaj tko bude skladao glazbu, može sam odabrati tekst, predložiti ili dati napisati nove. Pjesme su izbor dijela moje zbirke ZGUBIDAN 1 i 2, čine tek dio atmosfere u kojoj se događala ljetna fešta RudinArta u sklopu koje se rodila ideja o Prvoj Rudinskoj operi.

B. Dorotić
U Pražnicama, 21. 8. 2014.

ZGUBIDAN III

TREĆA DOB

Ne znam kuda će me odvesti čežnje
Na kraju svih pustolovina
Sve vratolomije i bjesovi
Samo su blijeda sjećanja
Na vrijeme kad sam bio lovac ili lovina
Sada prostrt na dva metra *koćete*
Kroz okno *luminara* sanjajući lovim zvijezde
Kao što ribar ribu lovi (ako baš hoćete)

DALJINE

Da mi je samo
Prstohvat
Tvoga daha
U ovoj noći,
Ili bar glas!
Da se oslobodim
Nemilog straha
Od ove daljine
Što pružila se
Između nas…

TOPUSKO 2021.

Uronjeni do pasa
U mlaku vodu spasa
Dotrajala bića
Svakodnevice bjegunci
Zbrisali od posla, obitelji, kafića
Sad napola ugašenih motora brojimo
Dva, dva, tri, četiri
Tri, dva, tri, četiri ...
Za sestrom anđeoskog lica
U bijelom uz
Čučanj, raskorak, sklek
Koliko tijelo sluša
A voda kao duša, blaži boli
Dok se ekipa klima poput lutaka
U ritmu kotrljajućih oblutaka
Onda „idemo na struju“ i „bit će bolje“
Raspored po kartonu fizikalne terapije
Važno je imati volje
Za životom
Veliki klimaks je ručak, klopa
A poslije smo tropa
Malo šetnje iza i štrudl u kantini
Dok tamo negdje netko jame kopa
I kopa ljeti i kopa zimi...

KARANTENA

Hude steze, covid cajti
Uokoli kmica zri
Išćem sebe, zgubil sam se
Kam pak zginulinuli su sii ?
Niti morem koga najti
Sega mi već tuj fali.
Bogek dragi
Kak je tebi vu toj štali -
Grdo li je kad si sam
Mene ti je zima stisla
A loži se celi dan
Kakvo nas to čeka zutra
Nismo v reštu al’ smo nutra
Makar nis ni bos ni gol
Niti lačen, a ni sit
Ne pozabi Bogek nas
Z prvom, drugom, trećom dozom…
Celi svet je prešel v rit

PIH

Čovjek je tek maleni čamčić
Privezan uz obalu Mora nepoznanica
– Je li ta luka sigurna? upitao je netko…
Odgovorih „PIH“!
I odriješih konope svoga veza

PIH!

Čovik je tek moli kaić
privežen za kroj ol Muora nepoznanic
Jel tin porat sigur? Upito me niki krez
Ma reko san mu – pih!
I odriši viez...

OČIJUKANJE

Baš te volim
I još si mi IN
Iako sam izgubio zube
Istupio klin
Ljubav sanjam –
Izgorjela nada
Ja sam ostario
A ti si još mlada

TREĆI JE DAN...

Do kad će noć bez svanuća trajati
Ljudi čekajući zoru
Pored ruševina zdvajati
Zamukla su zvona skrivena u magli i
Stvorenja obamrla stravom
Pod ledenom kišom
Milosrđe je na cijeni i plastične folije
Slijede kontejneri za stan
Prijateljski stisak ruke kao topli obrok srcu
Iznad porušenih domova
Savjest mnogih je na kušnji i gdje su pare

drugovi?
Trese se zemlja

18.11.

Isti bolni vrisak
Godinama para uši
razdirući dušu
Svrdla vrijeme
Raste
Dok se ne raspukne zvono Svijeta
Prah ljudski
Zvjezdanim oceanom raspe

PETRINJA

U nedogledu vremena
Krije se mladost puna ljubavi i snova
Ono nešto radosti i suza – uspomene
U magli svatovi i kolijevke
Vojne, blatni rovovi i molitve
Sunce i snjegovi
Zvona, grobovi
Vjera i nevjera
Nadanja, žuljevi…
Sada ruševine
Na kraju svega neka zatvorena vrata
Tranzit kutija bez prozora i kvaka
S adresom Neba ili bez adrese
Putujemo
Kako tko voli
U Novo gdje se tlo ne trese

PORUKA U BOCI II

Tisuće otoka
Spojenih suncem
Razdvaja more.
Predani pjeni valova
Putuju krilima galebova
Oblacima i jedrima
Čekajući povoljan vjetar.
Na svakom postoji stijena
Rt Dobre Nade
Mjesto je to pozdrava
Vjere u susret duša dalekih sidrišta
Sigurnih luka i sunčanih obala
Netko je ondje utisnuo cjelov na papir
Smotan u boci s navoštenim čepom
Poruku u širokom luku predao moru
Da glas o čežnji prenese
Obalama bijelim za
Blagoslov susreta

DORUČAK ZA UNUKU

Halo bijeli lončiću,
Gdje se sada kriješ
Dok te tražim okolo
Ti se meni smiješ
Dobro jutro djevojčice
S roščićem na glavi
Kad si tako ljuta
Reci molim te
Dal' te netko gnjavi?
Pitala me baka što bih htjela biti –
Šnajderica, rekla sam, i to nije igra
Tražila sam krpice, ubola me igla.
Ako nešto sašijem, neću šivat tebi
Ja ti volim šivati samo svojoj bebi.

BROČ 2021.

Ni već Broča
Iz mojeg ditinjstva
Novo ni ono ča je bilo
Nimo mista di se jubovalo
Ni kantuna di me čeka milo
Ni već Bola bez ćaće i Štrike,
Šjore Nele i njezine vike
Od studenca ostale su slike,
A od Lože – štekati na nože
Ni Supetra bez Žutog i Herte,
Somi furešti s škovacan Europe
U tranzitu svezali nam grope
Malo svita, a pusto autih
U Sumartin peškarija prozna
Prijateji razišli se sviton
Milna, Spliska i Sutivan...
Sve krepalo, ožive tek liton
U Pražnica dice uvik isto,
Ne poznajen čunke, nit ih kapin rič
Osim da je vrime rasprodaje škoja
Bi'će kasno za se kajat
Di je moje doma?
Jedino je more uvik isto
Duro, šumi, šapje, arduroje
I trajat će priko vikov tristo

DOM

Kuća ni na nebu ni na zemlji –
Ono što smo cijeli život gradili
Raspalo se u trenu –
Nisam jedini takav
Stihovi ne lažu, gradit ćemo iznova
Srušiti brdo
Otkriti istinu zapretenu u stijeni
Tajna škriljca u srcu je graditelja
Koji je vidio i ono još neviđeno
O čemu drugi mogu tek sanjati.

KOMETA

Draga, nemoj se predati tugama
One oduvijek imaju vezu s dugama,
Suncem i kišom.
Duge su most za nedovršena putovanja
Između zbilje i djetinjih sanja.
Naš put je oduvijek samotna pjesma
Ma gdje bili
Tek onda jesmo
Kad nekome smo
Svjetlosti trag

ROĐO

Čitam tvoje pjesme dragi rođo
Zapise o naprslim zidovima svijeta
U sjeni rata
Krhotine od života nisu tema
Za one kojih više nema
I nema više lijepih slika
U budoarima čežnje
Samo umor sivih svodova
Nebeskog i onih naniže
Što pritišću težinom križeva
Obilježenih i neobilježenih grobova
Sve ljude osim snobova
Koji se opiru sili teže…
Može biti da sam prolupao
I da je sve baš kako treba biti jer
Lako je propasti u bezdane iluzija
Satkanih od prijeratnih snova
Mjesečine i ljubavi
Od koje sam oslijepio
Jednom davno na vrhu Mosora.

NADA

Čovjek je čovjeku vuk
Pogotovu kad zastrani,
Pa izgubi put.
Svi pustinjski nomadi
Čeznu za srcem oaze
U toj potrazi
Previše je površnosti i
Prevare, mjesta gdje
Prodaju svijeće za rog
A trebalo bi biti da je
Čovjek čovjeku u pustinji izvor vode
U kome prebiva sakriveni Bog

DVOJE

Ovaj Svijet
Čudo ljubavi
Počeo je prije Noe
I još traje kao dvoje
Jelen, srna, žir i zemlja
Pozlaćena dva oblačka
Zraka sunca, vjetar s gora
Padobranci dva maslačka
On i ona vrste slona
On i ona vrste miša
Zelen trava, ljetna kiša
Upareno sve na svijetu
Trči, stremi vječnom ljetu
I njih dvoje, kapi rose
Ostavit će sve što nose
Što ne valja da propadne
A što vrijedi da umnože
Život kratak (što se može)
Ljubav zato od sveg veća
Van vremena
Univerzum obuhvaća
Prašta, grli, k sebi vuče
Sve stvoreno
Pod okrilje
Božje kuće

PETRINJA, SVIBANJ 2021.

Kakav svibanj
Pod svodovima raspuklih bogomolja
Okašnjelo proljeće
Traži utjehu
Miriše stara hrvatska patnja
I opet molim tebe Marijo
Svrni svoje milostive oči
Na djecu svoju
Malu i veliku
Nespremnu na nove patnje
Raspinjanja na križ
Sina tvog
Nas i naše djece
Bez konca i kraja

FUNDAĆ

Kad se slegne život
i procidi
Ća ostane puno i ne vridi
Ma opet se makar
Na fundaću živi
I bez snova gušta...
Čekajući zadnji vapor
Na nebeskoj rivi

OSKORUŠE

Budući zatvoren
I ne smijem plahutat vani
Ne mogu pisati poletno

Sve su mi inspiracije *u banani*
Jedna ima obitejski stres,
Drugu mi je *vgriznul pes.*
Treća nema sreće,
Ulovila dijabetes.
Četvrta je prekinula sa svima vezu
Odavno već živi u kavezu
Tek ponekad se javi jedna iz daleka
Poput lijeka
Zaboravim načas da sam vezan
S olovnim nogama u karanteni radi virusa
Sanjam onda zrele oskoruše djetinjstva
Poezija mi je daleko poput cirusa...

FERAL

Bljesak –
Sila moći, ambicije
Usred noći
Ko pitanje sa visine
Što je prošlo, a što nije
I samo se nebo smije
U sredini zubat osmijeh
A sa strane dojke dvije
Onda trbuh, mrak i potop
Slomljen ponos, tanan oklop
Snoviđenje, puti kraj
Napasti jezičava, baj!
Potraćeno vrijeme
& na kraju konac
A na rampi trampa
Život za križ i
Kameni poklopac

IRSKA

Rubovima majstorski vrludam
Dok me ne „ožene“ ili se *ne udam*
Ja na žalu, sunce na zapadu
Brod zbrisao, more u napadu
Kad se ne može živjeti od didine
Na put! Treba osvajati nove zidine
Možda skršit vrat
Bolje i to nego ovdje besposleno stat…

BUĐENJE

Umornog od snova
Požnjela me stvarnost
Zateklo me Novo
Nespremnog i starog
Natrag ne bih htio, za naprijed je kasno
Očito sam život prespavao krasno
Ostale su priče,
Album slika, djeca – sada ljudi
I njihovim snovima Novo doba sudi
Tek smo uspomene
Pojelo nas vrijeme…

PREVIŠE

Previše mi je toga za nositi,
Previše!
Gonjen na put žudnjama –
Vratolomijama i bjesovima tjeran
Kroz boleštine i selidbe
Razvlačim stvari tuđim stubištima
U nedogled novih prostora i starih nevolja
Svakodnevno kotrljajući sumnje i strahove.
Bitni su „papiri“, a ne ljudi
Nesviknut na status lutalice, izgnanika
U teglju vučem sobom
Hrpu agencija, bilježnika, poreznika i pravnika
Njuškala, transportera, šljakera i šofera
Dosta mi je na ex činovnika i računa,
Prijavaka, novih porti i portuna
Policije na cestama,
Starih auta, mehaničara
Medicine, RTG-ova i zdravstvenih tehničara
Dosta mi je bit potrčko
Preko glave vezni igrač
Raznih družbi što s visoka vode igre
Biti materijal za trošenje i trač

RAT 1991. -2017.

Preskačem Uvertiru, dragovoljni stroj
Moj rat je započeo uzbunom
Jednog kasno-ljetnog jutra
Imao sam četrdeset, a ti dvanaest
Sjećaš li se ičega prije tog jutra?
Obitelji, blagdana, praznika, mora…
Života s braćom…
Ja nisam posijao kosti u tom ratu
Ali nisam baš ni živ
Naučio sam da rat traje i kad se vrati mir
Gine se na različite načine
I tko jest i tko ni zašto nije kriv
Danas kad tvoj sin slavi dvanaesti rođendan
Nema me u toj priči iako nisam umro
Razlog ne razumijem!
Prisjećam se svoga oca,
Njegovog rata koji je postao moj –
Umjesto radosti zajedništva i moj će rat postati tvoj.
Dopuštam bez gorčine čudnu pedagogiju
Preodgoj iz samo vama znanih razloga
Nemilost što otjerala me u noć.
Da, djeca se mijenjaju, i ljudi
Ne trebaju nam zidovi radi dokidanja slobode
Kada to nismo više mi – već pakao ljudi

Pristati na život bez slobode znači pripitomiti strah.
Što nema veze s Bogom
Veza je s ničim
Onda nema ni nas…

UGLAVNOM

Jesam se naskakao
Navozao i naskitao
Pošteno se umorio i izrintao
I kad bi me netko sad upitao
Jesam li profitirao
Mislim da se jesam –
Malko sam se isfiltrirao
Modelirao ljepše,
A da se nisam nigdje
Zapravo instalirao
Progurao, pozicionirao
Ma nisam se ni nasukao
Barem ne da bih s razlogom kukao
Što sam dobio, dobio…
Što napravio, moje je
Promašio ili pogodio.
Pa to onda nosim ovamo i onamo
Ovako ili onako
Ma stvarno sam se
Naskakao & umorio
Uglavnom bez veze!
A možda i ne posve tako.

ŠETAPRIČMIUNUČIĆI

Ne znam da li sam to odsanjao ili
Nacrtao prvo
Zbilo se u stvarnosti u kojoj sam bio drvo
Hijavata, mali Indijanac iz priče
Lovio je u šumi redom sve što miče
Što leti, hoda, trči i gmiže
I dok mu je oko letjelo niže
Ispucao je strijelu ravno u zečju rupu
Pogrešku načinio glupu jer
Iz nje je iskočio poseban zec, onaj iz priče o Alisi
On i njegova rupa s onu stranu zrcala
Sad su lovili Hijavatu
Čitava je šuma pošašavila i stabla su uokolo jurcala
Pa i ja. Onako s korijenjem kao suknjom.
U prizor je uletio As Herc naoružan kopljem
Za njim mačak s trubadurskom lutnjom.
Mislio sam da sam ponorio kad se zrakom
Tarzanov urlik zaorio
Odnekud je ušesima dolepetao i slonić Dumbo
To je za me bilo previše pa sam se u potok stumbo.
Ne znam što se dalje zbivalo
Tek kad su me prodrmali, uz glasno: Ustani ako ti je život mio
Skužio sam da je jutro i da sam sve lijepo snio.
A možda i nisam.
Kroz sobu je tekao potok.
I nije me budio tata
Na meni kao na brvnu sjedio je Hijavata.
Dumbo je vjerojatno otjerao zeca, Tarzan As herca
Negdje u daljini mačak je svirao lutnju.
Čudno je to
Netko je ludom gljivom začinio priču
A ja kao drvo, nemam pravo na ljutnju.
A ljut sam kao ris
I bit ću sve dok mi budnom
Mala unučica ne da kiss

NOVI JERUZALEM

Od kuge, glada, rata
Poročnih očiju i poganih jezika
Svih boleština duha i tijela
Oslobodi nas Gospodine jer
Naša putovanja prema kraju
Kratko traju, borba je to
U trenu smo na korak – paklu ili raju?
Koja je svrha vijeka u prepletu srdaca
Ili je sve uzalud?
Život se kuša kao vrela čorba
I kako se dokopati druge obale čist
Preplivati treba ocean patnje i snova
S vjerom da će nas otkupiti Krist.
A Bože, ti nas svih poznaješ …

HULIVER

Jedan se Huliver pravio važan,
Htio svijetu pokazati koliko je snažan
„bacio“ s Miliputancima tekmu
Pale su i oklade.
Istina, lopta je okrugla, a sreća čigra
Lako mijenja strane
Nisu igrali fer, njih tisuću, a on sam jer
s divovima se tako igra.
Na pijesku Valeara svezali su ga u lance,
Pored lijepog plavog mora zaključali katance,
Bio je ljetni štajun i bila bi fora da ne skuha Nebo tajfun
Huliver je hulio i ljuto se bacakao
Ništa nije mogao protiv malih razbijača.
Sve dok odozgora ne zaprijeti sila jača
Pa razbuca sve po redu, sastavi nebo i more
Hulivera, Valeare i Miliput poklopi silnim valom,
Izbriše s lica zemlje…(smatrajte ovo prirode šalom)
Na kraju ostavi mirno more neka se ljubi s pustim žalom

NEŠTO ČEKAM

Svo vrijeme čekam
I dalje čekam, puštam korijenje
Čekanje mi je zanimanje
Čekam da se dogodi
Da se promijeni
Da završi
Da dođe
Da prođe
Čekam da zaspe
Da se probudi
Čekam tramvaje, liftove, brodove, vlak...
Razne stvari, ratove i pokore, mrak
Čekam i osobe: braću, sestre, ženu, djecu
Prijatelje, neprijatelje, liječnike, pravnike, majstore...
Čekam diplomu, mirovinu...
Mir
Čekam jutro pa dan, večer, mjesečinu
Čekam da pojeftini, da se smrzne,
Da zatopli, da naraste ili splasne
Čekam proljeće, blagdane i rođendane
Vrijeme sadnje, kopanja, gradnje
Čekam poreznike, sud i vjerovnike
Čekam ljubav
Čekam pismo
Čekam smrt i onda...
Kao da nikad ni bili nismo
I dalje čekam...

„DOGODILO SE NA DANAŠNJI DAN“

Bože moj, uh!
Snovi su mi koma
Više sam u njima doma
Nego u životnoj priči
Iako jedno i drugo
Kao jaje jajetu sliči.
Znaš priče s ekrana
U kojima sve je drama...
Vlakovi što se prevrću
Zrakoplovi i bombe
Milijuni iza žice
Egzodusi, stranputice
Horor, Svijet se ruši pod
Vulkanima mržnje, oklopa, bajuneta
I košmar koji ne prestaje danom, jer
Sve češće
Ulice ružne snove pretaču u javu
Dani stenju pod teretom gusjenica –
Kotača oklopljenih gadova
U smradu vatre i dima plačućih gradova
Opustošene zemlje
Što vapi za suncem
I ljudima

BRAČ

Otok
Moje
Kameno sidrište
I nije neka sreća
Ako računam
Mjerilima ljudi.
Ako sam galeb
Cvrčak
Agava na stijeni
Svjetionik
Školjka
Ružmarin i česmina
Klupa na mjesečini…
Onda je moje srce
U otoku usidreno
I nikakva plima ni oseka
Oluja sa sjevera ili istoka
Olujno jugo
Ne može to
Promijeniti

BURA

Bura je sunce
Na noge digla
Pomrsila oblacima plan
Iza juga i teške nevere
Otvorila škure, cakla i telere
Razastrla bjankariju van
Da svitlost dana upije
I sakrije šporkarije

JADIKOVKA

Nijedno utočište ne znam
Ni vrata da me prime
Od silnih kalambura
Dok padam s visina –
Visim
O niti zaborava
I pojela bi me strava
Da na Te ne pomislim
Molitelj što se na kraju nada
Raju...
Tvome zagrljaju

DRAMA

S vremena na vrijeme
Ostanem bez teksta
Tek održi me

Nečija lijepa gesta
S vremena na vrijeme
Baš sam koma
Radi urbane divljine
U kojoj nisam doma
I nasilja
Nad prirodnim redom.
Ne znam se nositi
S tolikim neredom.
S vremena na vrijeme
Budem svega sit
Sit drama
Sit publike, zastora, obrazina
Proglašavam kraj predstavi!
Družino *ote svi lepo vrit*!
Pa smo kvit.

KIŠA

Kad jednom budem kiša,
Ljubit ću ti lice kriomice
Samo ti ćeš to znati!
Kad budem vjetar,
Mrsit ću ti kosu,
Samo ti ćeš znati
Da diram te po nosu
Jednom kad budem more
Milovati ću nježno ruke ti i tijelo
Na vrelom žalu ja sam
Tvoje sunčano odijelo
A kad budem trava, budeš li negdje tu
Biti ću meki ležaj,
Zvjezdana prostirka tvom snu

LABIRINT

Iz dana u dan...
sat po sat
idemo nekamo baš!
Izbor je: šećer, tlak ili...
(da je pametan, misli svatko).
I onda ti vele – probudi se.
Poslije ergometrije
preporuča se koronarografija itd.

Moguće rezuckanje
Izbor za pet. Upisi za tri mjeseca.
Ili šest – „Prebukirani smo“...
Ono treće i četvrto ... starci djeca i računi,
Šala je,
Idemo dalje, dalje.
Government pita
Što još možemo učiniti za Njega?
Prosim, za kog?
Ljubiti bližnje kao samoga sebe,
Odgovara iz sjene dragi Bog.

LAMPAŠ

Rado “putujem” s tobom
Kao svjetlost i kao sjena.
Svaka tvoja mijena
Pali ili gasi lampaš moj.
Suputnik si i kad nisam tvoj.
Trenutačno
Prebivam između svjetova,
Nisam baš ni svoj.
U vremenima loših vijesti,
Divno je, dragocjeno
Čuti vedar tvoj glas,
Pun topline.
Oživjeti okus poljupca
Ljekariju protiv leda i zime

RASKRIŽJE

Sinapse boli: isključene!
Protok vječnosti: uključen!
Proljeće duše je oduvijek
Nebeska kategorija
Ono zemaljsko u čekaonici
Znači sutra,
Znači stvarnost,
Svijet nadanja
Nasuprot beskraju

NAŠE DOBRO

Kad jednom posve zašutim
Ne misli da sam otišao
Ili da se nešto ljutim
Još se motam tu negdje iza plota
Ogrnut suncem
U vrtu prepunom divota
Gdje galaksije se roje...
Cvjetajući tako oboje svemir
(baš krasno)
Misao u riječ pretvore
Riječ u djelo
A djelo, to smo mi
I ono što nam je uspjelo
(ili nije)
Dobra izgraditi, ostaviti...

NIŠTA

Ništa sam
Sjedim na tri stolca
Ekvilibrist

I dalje sam ovca
Tebi predaleko,
Ostalima blizu
Na dohvatu zuba
Koji grizu, grizu...
Žudim izvor
Žubor na čistini
Ispod modrog neba
Dodir tvoje ruke
U tišini
Tišini...

NOĆNI OBLAK

Nakon duge suše
Noćas zakišilo.
U pohode žednoj zemlji
Oblak sišao
Romoreći
Tiho
Kao ljubavnika šapat
Razveselio trave
Ljude željne sna
I male ptice
...
Tužan asfalt (sama jalovina)

NULTA TOČKA

Kad to krene
U tren Svijet se sruši
I nema natrag,
Nema jao.
Trenutak u kom
Graditeljima je život stao
Već je povijest.
Treba vremena
Da svane iz nesvijesti
Svijest
Čitava vječnost da se
Pokrene čudo iz ničega
Čitava vječnost

ON

Baš se nadam
Da će ovu krasnu Zemlju
Prasnuti jednom gadan komet
Izazvati kvar total
Dragi Bog će tada reći
Kako i ne bi, je to normal
Od djela mog učiniti karneval
Niste zadovoljni,
Darovano vam ne valja!?
Svoj Svijet ste sami spržili.
Popravni bi možda zaslužila vrsta,
Ali gdje da Vam nađem
Novog Isukrsta

ORLANDO

Na vrhu mača
Jedna poma i dva kolača
Na vrhu stupa vihori Libertas
Eterna crna rupa
Na glavi golubovi
Pokakali vijenac slavi
Pod nogama
Škovace...
Kameni oklop
Steže grudi
Srce je Grad
U sebi skriven
Nevidljiv
Kao neponovljiv sklad

PITANJE

Ima li opravdanja
Ljubav koja se samo sanja
Ako je drago lice
Tek osmijeh s razglednice
Može li ljubav biti kriva
Ako se rodi nehotice i bude živa
Ako se pojavi iznenada
Kao otok brodolomcu
Bude grom iz vedrog neba
Baš kad treba
A ne skuhana u nekom loncu
Može li uopće biti kriva
Ako se rodi bez himbe
Jednostavno kao cvijet okrenut suncu
Bez obzira da li je vrijeme mraza
Ili je paklena suša
Ljubav ne pita koji je čas
Nikog i ništa, nikada
Ne sluša...

PROGNOZA

Kad se razdanilo
Grad se razgalamio
Postao je rijeka
Prvo su došli smetlari
Proradili tramvaji,
Radni ljudi, ptice
& trgovci
Dižu se roletne
Brišući arhitekturu snova.
Sudbinu umjetnosti

Rješavati ću drugi put.
Pinokio se vraća u cjepanicu,
Zvjezdana apoteka
Postaje kuhinja, štednjak,
Prekipjela kava i
Čudo svježe pečenog kruha.
Razgrnuta posteljina
Na otvorenom prozoru doručkuje
Miris ozona...
Očekuje se malo vjetrovito
Vedro i sunčano

SELFIE

Očima srca,
U pejzažu tvoga lica
Drugujem
S jatom rajskih ptica
Huk valova čujem,
Uz hridine se lome, tad
Pogled ti iz sjenke stratusa
Dotakne sunce
Ono krajičkom usana
Kliznu niz ruke Madone.
Te ruke volim
Mirišu poljskim cvijećem na
Uskrsnuće života,
Nježno obojen svijet...
Latice usana šapuću
Ljubim...
Tvoj osmijeh
Moj lijek.

SELO FINIS

(Broška korizma 2018.)

Partili su svi iz dvora.
Ništa već ni isto nit more bit
Če j' ostalo je pokora.
Ni jeseni, pramalića,
Blajdonih i storih riči
Somo lito – duga suša,
I još duže vrime dažja.
S puno vitra zima vražja
A sve manje svita ima
Prozne crikve bez kurota,
Mladost biži na sva vrota
Ni kantonja, lemozine...
Ko će takat lumin sviću,
Na fijeri ulovit sriću?
Prozna skula –
Tunjon vajo lovit dicu
Ništa loza i masline –
Ovce više nisu blogo
Somo muka, zojnji pot
Dokle trne život škoja
I ne slomi posve vrot
Zvono čimatorja breco
Svačije kolino kleco
Parićovat nan se kraju
Fešta čeko nas u Raju.

SPOMENAR

Moren
Uspomenama
Tako sam
Oran nestati
Koliko vidljiv
Toliko ranjiv
A svaki pokret
Budi bol
Možda će prestati
Tek
Treba
Stotine stranica
Sažeći pa
Krenuti
Dalje
Nov
Komplicirano je to...

SRIĆA

Da mi je moglo bit
Da sam imo ćer
Možda san moga finit
Ka čovik
A ne bit samo ćaća
Koji ploćo
Sve
Dok ne ostane i bez goć
Jer sini su čudo
Konkurence u jubavi
Ništa pomoć,
A neviste nešto posve ludo.
Da sam jemo ćer
More bit da bi život bi
Pinku više fer
Možda nabavin mašku
Kozu oli pasa
Da mi se vesele
Za bit ne kufer.
Pa otvorit u pustinji
Za se, neka vrata spasa.

STARI TAMARIS

Podbiokovska
Zimska bura
Šibajući ledom
Ziba
Krošnju tamarisa.
Zimzelen “pjeva”
Šššššššssss
Sssssssamm
Saaaaaaamm
Sammmmmm
Šššššššššss
Šušteći traje i
Prkosi

ŠUT

Put do pakla
Dobrih namjera je pun
Nagrada Kerber
I Harona čun
Čak ni Hermes krilati
Doprijeti ne može
U dubine Hada
Gdje dobri se ljudi glože.
Toliko duboko ne potone svak
Samo onaj koji sebe sam osudi
Na vječiti mrak

U SVANUĆE

Sanjam odavno i sanjam te često
U mojim snovima imaš posebno mjesto
Neki put skriveno
Neki put posve jasno
U svakom slučaju ljubim te strasno,
koliko se već može izdaleka
U čudnoj stvarnosti posebnog tipa
Kao Corto Zlatokosu u nekoj epizodi Pratova stripa
Ljubav lutalice raskriva se polako
Poput vedrog jutra voćnjaka u cvatu ili sumraka s brdima u zlatu
San je to minnesingera, glazbeni vitraj, obojena svijetlost stakala ... Raj
Sve dok se ne pretvori u dio kancelarijskog trača,
Marcipan na vrhu svadbenog kolača pred buđenje
Ti snovi su prilično sirenski i harmonični.
Rascvjetano bumbarelični, lelujavi
Proljetno raskošni, bagremedno slatki,
zlatnomodrikasti poput sedefa...
Onda usnim rasplesanu Dulsineju fullcolor na B nula formatu slikovnice čuda
Slijedi je stotinu raspjevanih Don Quijotea i jedna vjetrenjača posve luda...
Općenito, svašta sanjam i dok tako leptirvrećom zvijezde ganjam izvan vremena
Signali već stižu s topovnjače. Javljaju vrijeme buđenja,
Lepršaju mornarske zastavice poruku jasnu, danas čeka me boj.
Ti me ispraćaš cvrkutom,
Glazbom bisernog sjaja
Neuhvatljiva i plaha lastavice

UF !

Uh, kako mi nedostaje
Ta morska friškeca
Mokro slana od jutra beleca
Omaglica
Cik zore pred izlazak sunca
Modro prije zlatnog
U portu što sniva
Crnilom sipe umivena riva
Sedef lustre na provi od barke
Galeba lepet s vrha katarke
Mačak što se smije
Oblizujuć brk di se maloprije
Koprcao škarpun
U vječitoj igri života i smrti
U vječitoj borbi...

VILOVANJE

Prvim trakom sunca
Kad se još u neizrecivom pluta
Vila svitanja otključava dan
Početku novih skitanja
Pa nestaje roneći u san
A ja se budim Tić
Koliko starac, toliko mladić
Nalijem kavom tabletu u glavu
I odem graditi kameno ognjište
Budan i sam!
...
Obnoć,
Zvon Večernjice prizva Vilu sutona.
Onu od jutros, a već zaboravljenu
Sad posve nova –
Otvara mi svoja vrata snova
...
Iz dana u dan je susrećem
Nalazim pa je gubim
I tako trajemo oboje...
Danju putujem niz vrijeme stareći
Samo se vilinske noći broje...

ŽIVOT

U trenu
Sve je kristalno jasno i
Jednostavno...
Dubina Božje naravi
Veličanstvo prirode, Terra
Zrak, voda, vatra
Razgovor neba i zemlje
Ufanje, ljubav, vjera
Virtualna, stvarna...
Svejedno &
Molitva kao pjesma
Vjetar ili glazba
Suze i smijeh...
Ti i ja kao jedna
Sunčana rivijera...
Sve do trenutka
Kada te nagazi nečija zavist
I sve do vraga stjera

PLES

Puni strahova
Nečistih računa
Svatko iza svojih sto kračuna
Zbrajamo dan po dan.
U sjeni Golgota, sjeni Marsa
Između predatora svake vrste
Vrti se život kao farsa.
Poanta je sačuvati kožu,
Spasiti prste u čudnom kolu
Vlastitoj predstavi u kojoj se izgara
Igrajući sporednu rolu...
A duša...?

ZABLUDA

Ostavio me auto na cesti
Ostario, kažu
A i ja...
Te vijesti lažu!
Nevažan je godina broj
I prevaljene milje,
Kad je u pitanju srca žar
I čudo neke nove zbilje
Pa mi smo jedno
Čovjek i stroj,
Čovjek i konj,
Čovjek i noj?
Ne priznajemo poraz svoj
I nismo na cesti tek klade
Sve dok se iz nas dade iščeprkati
Imalo borbene nade...

JAVIO SE

Mati je odahnula –
Donio joj spas
Izdaleka glas
Javio se sin
Reče da je dobro
Neka ne brine više
Neka pazi na se
I nek mu ne piše.
Već će smisliti
Kako novosti da javi
Snalazi se dobro
Starog sebe
Ostavlja po strani
Radi, živi skromno
Služi i ne misli često
Da je iza sebe
Ostavio nešto
Pa se i ne tuži
Moli za budućnost svojih
Obećanje daje:
Mati, trudim se, ne dvojim
kanim brigu skinuti
Sjedinama tvojim

PLAŽA

Vrijeme je nasutih plaža
Koje more zimi odnese
A ostane laža
Onda ljeti dođu turisti
Govore različitim jezicima
A svi su isti
Rado bi mukta Raj
I da ih se nutka
Iritiraju i domaće mustre
Koje bi im za tešku lovu
Prodali i lustre
Uz shone zone & bistro more
Dobar je kruh bez motike & tvrde kore
Rasprodaja štima,
Odoše na inkanat obraz i tašelane gaće.
Poklonimo se eurima
U beriti od ćaće

AKO...

Moguće se sretnemo
A možda i ne
Možda me zagrliš
A možda i ne
Nadam se poljupcu
Tko zna?
Ako ipak budeš tu...

Ne govori ništa.
Šuti, budi tiha
Da se ne opečeš,
Da me ne opeče
Ono malo sreće
Između dva stiha

LEKTIRA

Mujo: Jesi'l čito Na Drini čupriju*?*
Haso: Što čito, odo preko nje!
Mujo: A Anu Karenjinu ?
Haso: Ne pitaj bona, nije za javnost.
Završio školu, oženio se, podigao obitelj
Navalile sjedine i unuci...
Pročitao i ja svašta
Započeo s Bajkama i Družbom Pere Kvržice
Uživao Kroz pustinju i prašumu
Nastavio Iz velegradskog podzemlja
U Pjesme i Gulliverova putovanja...
Ih, koliko bi se toga moglo nabrojiti
Od Romea i Julije do Začuđenih svatova
Fiškala, Jame, Psovke ... Judite i Prosjaka Luke
Veselio me Robinson Crusoe, Odiseja, Metamorfoze
Don Quiotte, Carevo novo Ruho i Hrvatski Bog Mars
Dočekao sam Razbojnike, Rat i mir, Kletvu, Uskrsnuće...
Onda Combray – U traženju izgubljenog vremena, Bijeg
Apsolvirao Idiota više puta
Seljačku bunu, Vladara...
Tko bi sve nabrojio
I na kraju Prohujalo s vihorom
Autore ne spominjem
Sve je zapisano u Bibliji
Lektira jest život.
Što čito, proživio!!!
P.S. Svaka sličnost sa stvarnim životom
Slučajna je

TKO ZNA

Koji put
Sanjarim o nama...
Pasijans u glavi slažem
... Mogli smo, a nismo
Ili mogli bismo...
Promijeniti štogod
Tko zna što nas čeka sutra
U magli zabluda
Što je pravi izbor?
Sve zemaljske stvari
Materija kvari.
Iza ljudi ostaju
Tek gomile
Napuštenih stvari...

MOREPLOV

Trajektom u ranu zoru
Grizem prvu koru dana
Nevidljiv u masi, izgubljen
A bura dere
Misli su tada galebovi
Iznad broda, putnika, salona, svega.
Iznad neba –
Prostranstvo zvijezda
Daleko od svagdašnjih dilema
Mi ne znamo tko smo, odakle, kamo idemo
Ni što nam sudba sprema
A nebo zove, život je san...
Ovako mali, puni smo problema.
Kad kapo spusti skalu trajekta
Prosut ćemo se kao rakova djeca
Van...
Onako
Svatko u svoju priču sam.

TRAJEM

Neke davne tuge
Probude me jutrom
Da preživim dan
Smažem ih s kruhom,
Pekmezom i putrom
Onda u glavu sunem vruću kavu
Stravu pitanja ostavljam za sutra
Strpljivo čekam pametnija jutra
Sve dok život mili po lokalnoj pruzi
Trajem na preskoke
Dok se Svijet ne suzi.
(ne mogu sam protiv vremena)

VJETAR

Odavno, zeznuo me vjetar
Da je Ćaća išao ravno
Ja bih bio Petar
Uokolo da je bio mir
Ne bih bio Branimir
Da je mislio na fatum
Birao bi bolji datum
I dalje bih bio zlatan Tić
A ne sretan trinajstić
Što bi bilo kad bi bilo
Kasno sam se domislio
Tako svoje proživio
A ja sam se nakrivio...

ZIMSKO DOBA NA ŠKOJU

U čamotinji brda – stol
Između TV slika i novosti s ekrana
Hladna kava, stari kruh, salama...
Doručkujem šutke
Dan kao naranču –
Kora na limenoj peći
Miriše mediteranom
Onda naložim česminu.
U pomalo bolničkom ugođaju
Iščekujem telefonski poziv
Ili vizitu
Vani jugo donosi led,
Gomila nemir
Kišnim oblacima zastire sunce.
Ugrijana ognjem u špaheru
Kuhinjica miriše narančom
Priziva put nakon sna.
Na leđima velike kornjače
Noćas sam radi drage preplovio ocean
U toploj prostoriji punoj slutnji
Susreta s nepoznatim
Žareće oko peći nudi iluziju
Razgovaram s plamenom i nisam sam
Vani je mračno…
Zalazi sunce
I već je prošao dan

KUDA IDEŠ ČOVJEČE?

Vjetrušina *dere sto na sat.*
Sjetim se kako ponekad ljudi lete…
I nas će jednom otpuhnuti vihor,
Pomislim s malko sjete,
Snužden.
Treba se skupiti pa iznova krenuti,
Sto puta cvasti i venuti, opet se podići,
Stranicu okrenuti, doseći sutra
Do sunčanog jutra bez straha,
Strasti ili pitanja.
Sjesti uz more (bez TV-a i najnovijih vijesti),
Bez teških priča
Škola & loših crtića.
Bez briga, novina, pedagogije i novaca,
Politike šišanja ovaca,
Zdravstvenih tegoba... da ne nabrajam.
Teško je u ovim godinama biti dijete,
a ne roba.
Pouzdano znam da se može bez sile teže
izaći iz ove kože,
Opet živjeti

SLOM

Dok čekam ispred butige
Ženskih strasti svjedok
Postajem „piping Tom“
Prekinuti ih ne smiješ
Sasvim su u elementu svom
Prekrasno zanesene
Izlogom čuda punih trica i kučina…
Takneš li ih, napravit će lom.
Besmisleno čekam
Dok nervni me ne pukne slom.

ART SIJELO

Čuvaj se Sirena
I kad te prose i kada darove nose!
Vilinska je ljubav čista droga.
Ono kad te u san mami vila
A budi te baba Roga.
I sve one što se nude
Pametne su, a ne lude.
Hvaleći te
Dodaju na ražnjić osla.
To kad te zgodi, bježi
Gledaj svoja posla…

PRVA KAVA

Toplo sunčano jutro…
U lučkom bistrou
Ispijam prvu kavu, kad eto mušice,
Sjela mi na glavu
Mrcvari, živcira, ne da uživati
Očima plivati, gledati more…
A vrijeme prekrasno, za odmor baš
Uz galamu iz obližnje škole
I novinski treš…
Eto, to je bablje ljeto!
Bez muhe i galame bio bi to raj
Da me doma ne čeka radni stol
Na njemu papir, pero, tuš i fuš
Ljetu je kraj!
Da one mušice nema, i
Da me nije izbacila iz transa.
Zaboravio bih cirkus od problema
I što se iza brda valja
Život bi bio romansa…
Ma, koga briga.
Ionako na kraju posla
Uvijek dočeka me figa.

UNUCIMA

Kad mi se javite
A to je rijetko
Zaboravim sve drugo
Ono gusto i teško
Zaboravim oštro, zubato i ljuto
Zaboravim sve grbavo i mutno
Razveselim se ludo
Padne mi na pamet Ideja trista
Kao kad ti u crtiću iznad glave
Žarulja zablista
S vama bih mogao stići sve
Minimum šest stvari odjednom
Koliko vas ima, toliko vas volim
Ali malo sam trom
Pa jedva lovim vaš signal izdaleka
Kad zazvoni, eto radosti
Susret što traje časak
Jer dok se snađem
Vi nestanete kao vjetra dašak.
Ostaje mi onda sve gusto i teško
Oštro, zubato, ljuto, grbavo i mutno
Bez vaše ljubavi
Pusto je i glupo

PUT

Put je i brod i cesta i auto
Put je more, rijeka i nebo
Put je sunce, oblak i ptica
Susret prijatelja, kiša, vrt
Put je pero, molitva i kist
Potraga za izvorom
Godišnje mijene,
Padovi, rast i običan list
San, osmijeh
Primanje, davanje i dodir čist
Igra strasti, misao srcem obojana
Put je život i smrt…
Traje u vječnost
Vrijeme ga ne može strti
Na kraju puta novi je početak
Krug i kruženje,
Beskrajni nebeski svetak…

POETESI

Ti stihove vezeš
Kao lastavice letom
Sunčanog jutra vez
Slici mojih lutanja
Ucrtavaš zlatni rez
PARALAKSA
Pitam se gdje si i kako si?
Ne poznajem tvoj dio svemira
Ne znam ti galaksiju.
U mojoj je dramatično.
Napuhnuo sam se kao Rembrandt
Dok je ljubio Saskiju
Sve do praska supernove.
Kad je crveni div postao bijeli patuljak
Raspao se tako i moj vrtuljak
Planet mi progutala crna rupa
Nigdje više nisam doma
U parku zvijezda prazna je naša klupa
Oh, koliko sam za tobom čeznuo
Da te nisam upoznao
Ne bih te ni zeznuo

JESEN NA MORU

Južina je gadna kužina
Na palubi trajekta
Punoj žutih klupa,
Ovaj put nikoga –
Na obrazu još traje
Trag prošlog ljeta, vruć
Zatvorih oči, sanjam.
Tvoj poljubac liznuo mi oko
Onda obraz, nos i čelo
Probudila me kiša
Okupala cijelog u čas…

PETA PIVA

Draga, padnem li u depru
Ti ćeš biti kriva.
Vraga, kriv sam ja i
Siva perspektiva.
Ti me digneš
U snova visine
Onda padnem Ikar
S krilima olova
I za jedno i za drugo
Treba mi koja piva
Malo nade ili sunca.
Depra je stanje bez snova,
Pusto oduzimanje i zbrajanje
A ljubavi sve manje.

BON VIVAN

Život je roman,
Tvrdo ukoričena briga
Ponekad ispadne šik
Ako nisi razmažen
I naučiš poneki trik
Na primjer: uživati u šetnji

Nekog simpa sresti,
Malo cvrkutati, malo presti…
Odletjeti u priči do Antartike
Pa se vratiti doma, možda
Na punjene paprike
Ili nešto treće.
Što može biti veće od dobre volje
Sunčanog dana kad ti se čini
Da možeš sve!
Pjevati, skakati, leći…
Peći palačinke – mazati ih džemom od jagoda
Smazati sve
Gucnuti Plavac mali
Zirkati preko plota ljepotu
Gledati tuđu jabuku zagristi
Jer u životu bonvivana
Kao i u priči
Uvijek nešto nedostaje,
Fali…
Baš radi toga
Osmijeh mu uvijek i svugdje pali!!!

ODMAH I SAD

Vrelina ovog dana
Nije mi in
Ulijećem u hlad podruma
S debelom bačvom vin
Vrijeme s vinom teče lijepo
Sferama kuda se Zemlja kotrljati hoće
Sve dok se neizravna poput ploče
Na čijem rubu stojim
(i baš mi se loče)
Ako krenem
Past ću preko ruba
U zagrljaj neba… mislim
I tako nacvrcan
Zakoraknem u pad
U zagrljaj zemlje,
Tresnem!

SVI

Svi su moji jubileji isti
Ili nekog slistim
Il' me netko slisti
Kažu da pretjerujem
Kad u čuda vjerujem
A bez mrvu čarolije
Ne bi cvala djeca, ptice ni magnolije
Ne bi bilo sunca ni godišnjih doba
Duboko u tmini
Procvala bi zloba...

ISTRGNUT

Rubom praznine
Prate me
Staklene oči Grada
Oči zrcala
Koračam cestom u beskraj
Na licu prve kapi kiše
Vjetar i list
Znam da si negdje u blizini –
Uzmi me za ruku i povedi
Neka budem kist...
Tvoj kist

ČIJI SI

I tko si dječače
Što na silu želiš da te mrze –
Blagoslov ili prokletstvo?
Ja mrziti ne umijem
Moj si i kada to ne želiš
I kad najteže psovke sipaš
Sumnja je nesreća izranjenih duša
A vjera da smo vrijedni ljubavi
Jedini lijek protiv zaborava
Udari žešće dječače –
Šapuće Crni,
Svijetla ugasi,
Neka se slome oltari duše, licemjerima!
Tebi je dovoljan žar cigarete...

NEKROLOG

(30.VIII 2019. prijatelj Ž umro je posve sam)

Odjednom zgasnuo je dan
I nema ga
Za inat
To se nebo spustilo
Rijekama i moru
Ni noći više nema
Jutro i večer jedno su
Pretočeni u jauk tame
Šumor bujica i fijuk vjetra.
Dok ne dođe čas
Tišine nad vodama
Obojene šarenom dugom.
U dan kojim Nebo
Podari svijetlost Zemlji
Krilom golubice
Grančicom masline u kljunu

Za novi početak…

SNOHVATICA

Osim snova
U labirintu kojih
Izgubio sam tebe
Na kraju ne osta ništa…
I taj San u snu
Iskru pjesme snohvatice
Osmijeh anđela
Pohranio sam duboko
U plavet neba
Šumor lišća i trava
Čvornati korijen masline
Melankoliju ljubavi žala i mora
Na samom rubu svijeta
Koji bez tebe
Više i nije moj dom.

LJILJANI

Kako je sladak miris ljiljana
Zasađen u srce odavno
Izniklih u kamenom vrtu moje none
Priziva slike
Mirisnih duša prve Pričesti
Oltarića svetog Padovanca
Vrelih „pivčića" – samo za me
Tek izvađenih iz krušne peći
I miris borovine i smrče s komina
Sveti miris prastarog doma i njegovih anđela
Okus oporog kozjeg mlijeka iz *gamele*
Panade iz čađavog *potića*
Vedrine jutra
Uz prve knjige i čarobnu olovku
Još pamtim miris *marende* u njedrima *boršice*
Što ju je nono sašio od kozje kože i
Prašnjavi put prema školi…
Kako onda zaustaviti slike
Zaboraviti ono iz čega smo ponikli
I mi i sve ljubavi naše

CAJT

Vreme je za bez grča biti fin
Ne bendati smrt!
Primiti na se križ je in
Ponesti ga
Makar bil buš strt
Sve je jednostavno tak
Boriš se, živiš… odeš bedak
Miriše zemla, friško skopan grob
V toplom domu maček dremle
Štengami silazi kob

2020.

Lovio sam ljeto
Ulovio zimu
Pamteći ti osmijeh
Sad tek uspomenu
Svaki puta dušu mi ozari
Okopni led srca
Da bih bio opet onaj stari
Zgubidan i Tić
Tvoj fićfirić

ARENA JE TO

Jednom sam kušao crveno vino
Fino prošao kroz crveno na semaforu
Crven je bio i policajac ljut
Pocrvenio i ja kad mi je prepriječio put
Naučio rano, životom dominira crveno
Poput raspukle dinje
(vrijedi i za ljude i za svinje)
Crveno je neograničeno
Od Crvenog planeta do Crvenog mora
Dostaju za put Crvena jedra
Tlači me osobno Crveni vjetar
S Crvenim križem do bolnice Rebra
Da mogu ja bih samo crvenu zemlju kopao
Posadio lozu crvenog grožđa, crvenu papriku ili ciklu
Tamanio trešnje, jagode, nar i ostale crvene delicije
Mrkvu, crvenu od rajčice juhu…
Crveni se tepih pod crvenim fenjerom, crven ruž za usne
Crvenokose u crvenom korzetu ovisnoj o teškom kruhu
Preskočio bih Crveni trg, petokraku, crvene parade i crvene patricije
Draži mi je crveni mak sred zelene livade
Crvena jutra subotom, u vesternu crvenokožni klipan
Crveni kraplak, cinober i magenta (inače boje strasti) i
Crveni kofer moje drage za duga putovanja
S crvenim minusom kreditne kartice kada se brk omasti
Crven je i putnik što nešto viče za crvenim autom koji ga se tiče
Crveni kaputić tete Zore u kojem je otputovala na more
I nije se više vratila.
Crven je alarm hitne pomoći, vatrogasaca, plamen kad mrakom kresne
Crvene su i neke zastave, boje koje se jedni plaše,

a drugi srame
Crveno je kraljevska boja, vole je prve dame
Bio jednom jedan Crveni barun
Letio crvenim trokrilcem kao klaun
Imam crveni iranski tepih koji ne leti
Njime se s unucima šepirim kao paun
Pričama vladaju Crvenkapica i crvene čizmice šegrta Hlapića
Crvenokošci i gusar Barbarosa
Crvene su kockice dresa prve vrste
Crveni su kolači od višnje, za polizati prste
Crveni je tepih kojim samo Zvijezde koračaju
Neiscrpna je tema crvena dilema i kad je zgužvana i kad je izglačaju
Crveni snovi i usne crvene što ljube krijući oštre zube
Crveno je srce i krv uzavrela ili hladna
Ne bi čovjek vjerovao da crvena može biti i jadna
Osobito kada je troše epp manipulatori kojima svijet vrvi
Bez poštovanja prema Ružama boje crvene krvi
Na kraju
Crvena je krpa arene u kojoj bik sam prvi…

SADA

Već neko vrijeme miriše proljeće
Veseli i uznemiruje. Još jednom
Započinje neba i zemlje ludi kas
Pokreće horde oblaka
Ni jedna bitka nije dovršena
Što je davno posijano, žeti će oni iza nas
A mi? Mi čekamo.
Mi sada čekamo pupove i mraz

BUDI MIR

Od danas
Neću više biti Brani **mir**
Putujem već dugo kao Muti **mir**
Radije bih bio Mio **mir** ili
Traži **mir** zagledan u Sve **mir,**
Trpi **mir** sam i dalje, Ne **mir**
I Budi **mir**
M I R
Tri slova za kompliciran život!

GRINTA

Frustrira uvrnuta stvarnost
Zapuštena zemlja, čekanje
I taj sud
Izgubljena tekma,
Uzaludan trud
Frustrira glupost,
Grubost, gužva, svaka tlaka
Na kraju –
Svaka u jaju dlaka

LA DEBUR

Opojan je miris zaborava
U zemlji isprevrtanih vjekova
I drama putovanja
U mogući sudar svjetova
Sirenski vabi karmin s usana
Rasplesane družbe glumica
Raspjevane bluze plave i crne na cvjetiće
Svega što s Žilavkom venama protiče
Slikarska uvertira – galerija Ovnak
2017. znači imamo putne karte
Za novu „Comedia del Arte“
U kojoj se živi, traje i gine
Unutar znane topografije,
Paspartua ljeta i zime
Gdje stari i novi prijatelji
Oslikavaju život...
Ritmom kako Lašva teče, a
Harmonika veze i strune gitare pletu
Neku drugačiju,
Vanvremensku sjetu –
Žal za prošlim i propuštenim ljubavima...
Žal za izgubljenim rajem
Vremenima bliskim srcu i
Viteškim krajem

AJME

Draga Đ. uposlila anđela čuvara
Izvukla se srećom bez velikog kvara
Poslije one tablete za spavanje
Šok ju je u mraku vrebao
Padobran joj nije trebao
Potvrdila da niz stube leti i bez krila
Iako je samo vodu pila
Molim, nije u redu društvo tako strašiti
Mogli bi je radi tog isprašiti

PORED TEBE

Tvojim stazama vrludam
Pa se vrtim
Oko tebe – povjetarac, leptir
Sjenu tvoje sjene krpim.
U šetnji uz more vidim te ko riba
Onda kao vrabac skakućući
Oko tvojih nogu…
Miris vrele kave, krošnja što se ziba.
Tu sam negdje, zrikavac noćni,
Pa dječarac s biciklom kraj puta,

Starac što se vuče hodnicima šume
Gdje i tvoja sjena kadikad zaluta
Dok hlad tražiš u vrelini dana.
Iznenaditi te mogu kao kišni oblak
Biti drška tvoga kišobrana,
Odraz u izlogu, ukradeni pogled,
Nedogled pučine, usamljeno jedro
Vjetar…
Takneš li me rukom
Neka budem pero sjajno –
Risaće ili pisaće…
Jer ti mene pratiš, vezani smo trajno
Tjeraš me da upijam dio tvoga svijeta
Kao note dalekog klavira,
Mreškajući vode modrilom nemira
Chopin ili Satie...
Sve te slike, glazba
U srce će stati

BOŽE MOJ

Nitko me neće cijela
Ovakvog kakav jesam
I tko bi me na bokune
Kad svaki je bokun bijesan
Ni kad bi drugačije bilo
S malo više svjetla, makar i sivilo
Tko bi se bavio sa mnom
Samim ili u društvu s drugim
Tko bi se bavio s nekim tako ludim
Koji nemari za ništa…
U nekom kompliciranom snu
Punom slika prevažnih stvari
Posve izgubio sam sebe
I ako Tebe ne pronađem
Moj poraz biti će potpun
Stoga uzmi me cijelog
Ovakvog kakav jesam
Makar bio kiseo, gorak i bijesan
Bez tebe ne postojim
Samo po Tebi bit ću
Samo po tebi jesam

NEMA SVRHE

Uopće ne znam što ovdje radim
Nisam svoj i nisu mi svi doma
Trebalo bi učiniti svašta, a ja sam koma
Krenuti ispočetka, nemoguće!
Vratit se u neki jučer ili prekjučer...
Koliko unatrag treba ići
Ususret nekoj posve novoj priči
Na koliko grešaka imam pravo
Ne znam, ništa više nije zdravo
Prilika je,
Iz kamena gulit draču koja guši pragove,
Da ne ruši suhozide, nonota „palaču“
Ne spominjati uz to pradjedove, mater, ćaću...
Ne spominjati djecu, sreću, plaću ...
Ništa i nikoga
Nema svrhe!

17.10.19. TEŠKO PAMETI

„Kontra“ je danas činjenica,
Ja nisam.
Život zdravog s bolesnim moguć je
Ako se zdravo podredi bolesnom
Suživot normalnog s ludim moguć je
Ako normalno poludi
Život s nasilnim moguć je
Ako se nad nasilnim uspostavi veće nasilje
Život bez rada moguć je
Ako netko radi umjesto tebe
Život bez novaca moguć je
Ako nitko nema novaca
Život je dakle moguće nemoguć
Ako se svi trude propasti
Ako se zdravo podredi bolesnom,
Sve normalno poludi
Ako se nad nasilnim uspostavi veće nasilje
Ako netko radi umjesto tebe
Ako nitko nema novaca
Ako se svi trude propasti…
Bolesno, ludo, nasilno, bez rada i novaca postat će „normalno“
A život „normalnog“ s „normalno ludim“
U biti je – dobar dan!!!
Kontra je činjenica!
Ja nisam

18.10.19.

Nekoć sam i ja slikao i crtao
Pisao pjesme, putovao
Ljubio, ludovao
Radio, sanjao
Svakojake poslove ganjao
Podizao djecu, služio svima,
Osobito svojti i svojima
Sa svakim se družio
Ratovao
Kumovao, svatovao, ružio
Bolovao, stolovao
Zakonu, obavezama robovao
Patio se,
Platio sve
Veselio se, tugovao, selio…

I kad sam se donekle sredio
Krenulo je iz početka
Besmisleno trčanje do samog svršetka
A trebalo je tu i tamo stati,
Osvrnuti se
Znati kamo…
Znati zašto…

ŠAŠAVI SNOPLOV

Noć je imala dva poluvremena
Kao utakmica između jave i sna, sna i jave
U prvom poluvremenu kao u noir krimiću
Vozio me namršteni Bogart taksijem
Kroz maglu na vrh planine u nekom svom filmiću
Gdje sam u planinarskom Domu zaboravio krila.
Nisam imao dovoljno love
Pa me na pola puta natrag izbaciše u noć
Tako sam nastavio pješice… sve do vrha
Našao krila i sretan tamo usnuo
Zapravo se tada probudio u drugom dijelu noći
Upalio svjetlo, pročitao neki Paruničin stih o pticama
I utrnuo svjetlo
Nastavio plutati maglovitim mislima.
Dok mi nečija topla ruka nije takla prsa
Siguran sam, bila je to Vesna, začudo s tvojim glasom, tu pored…
Ovo nije u redu, pomislih, iako je san
Probila me jeza,
Otkuda ta nježnost s mirisom oprane kose
Zaključih – briši odatle
Iznenada me kao oštar zvuk probudila bol u predjelu srca
S tornja obližnje crkve odbilo je šest sati.
Zvonjava objavljuje kraj noći iako je vani još mrak
U dan ću s kišom. Dok sjećanje ne izblijedi
Dobro jutro, rekoh sebi spašenom
Danas bit ćemo osmijeh!

PLOČA

Tata je od zida
Izmislio ploču za šaranje
Dodao kredu i spužvu
Pa sad pred zidom imamo gužvu
Po tom zidu svi šaraju
Oni koji nam dođu u goste
Odrasli, djeca i šape neke proste
Dok je u stanu zbrka
Na zidu vlada mir
Složno uživaju svi nacrtani likovi:
Zec, medo, sova, zločesti vuk i jež kavalir
Cijeli su zauzeli zid
Priču je nacrtao did
Uz šumu, travu, gljive, glavna je ježeva kućica
A sve radi naših dječjih „mušica“
Priča se priča, pa se piše, bojama nariše
Traje sve dok je tata ne obriše
Onda će netko drugi narisati grad
Netko treći princa i princeze dvije
Jedna je sigurno Vjerica što pleše
Druga Jakica koja se smije –
Pepeljuginu tikvu, začarana kola i vile
Možda doda tata
Mama će pustiti barku s Krapnja i galebove
Kroz izmišljena na zidu vrata.
Dok letimo iz priče u priču
Na zidu nove slike niču
Bilo tko da ih nariše
Da napravi mjesta, tata ih ponekad obriše
Tako smo mnoge priče
Bijelom kredom na crnom zidu sreli
I svi smo mali, dok nas to veseli
A ono što nas izvan tih priča u stvarnosti vreba...
Ne znamo, jer smo djeca
Ploča od snova i miran san uz tatu i mamu
Sve je što nam sada treba.

DANSE MACABRE

Puni straha
Nečistih računa
Svatko
Iza svojih sto kračuna
Zbrajamo dan po dan
U sjeni Golgota, u sjeni Marsa
Vrti se od života farsa
Među predatorima
Svake vrste – poanta je
Sačuvati dušu, spasiti prste
Biti posljednji i prvi
U čudnom kolu,
Igrajući u vlastitoj predstavi
Sporednu rolu
Sagorjeti

BIG BENG

Na kraju puta
Novi početak
Novi okret Majčice Zemlje
Upisan ritmom srca, dlijetom
U kameni stećak
Bilježi trenutak trajanja
I nema

Nema više stajanja
Dosegnut je vrh nemira, slijedi –
Uron, pad i sažimanje
Čitavog svemira
U novi Big Beng,
Svjetionik je to nade nebeske
Bez grješke
Sve umire da bi živjelo
Makar polako, pješke

KVAR

Rudina 6.07.2018.
Počinje ljetni dar-mar
Na pragu sam Arkadije
A već pomalo star

DIDOSEJA I UNUKIJADA

Čizmama od sedam milja, MP3 Leon Redbone i ja
Zakoračismo u zagrebačku jesen
Kroz osunčane puste krajolike stigosmo –
Škodilakom, starom cestom, lake li odluke
Svezasmo jug i sjever u jednom danu
Gorivom na „plastiku“ i tri jabuke.
Unucima u pohode vozim bračke oskoruše,
Maslinovo ulje i šipak dok me dobre vibre nose
Vjetar u kosi preskačem,
Easy rider nema više kose
A ni zubi nisu svi na broju
Veselim se unucima, športskom višeboju...
Iako mi je Brač i iz ove perspektive draži
Tamo me nitko niti zove niti traži.
U Samoboru unuke dvije, oh!
Trenutno dvije vrtičke viroze
Od viroza draže su mi zdrave bračke koze.
Zaboravio sam kako sve to ima veze s dernjavom
Ambulantama, plakanjem, kuhanjem, oblačenjem, češljanjem
Gomilom stepenica, bakama i... pričanjem priča
Za to preživjeti treba div
A dida nakon dva tri tjedna bude jedva živ.
Život s unučicama prava je drama.
To sve izdržati može samo njihova mama.
Pozdravljam te Svijete s ovih gradskih strana
Dok nisam do kraja potrošen
Spremljen u ostavu kao stara krama
Ili dok ne napunim baterije
Dokle doktori ne istjeraju iz kuće viruse, gomilu bakterija...
Cure su vulkan na čijem se vrhu roštilja starudija, ja
Sve dok i sam ne ulovim gripu; molim neka se zna.
Iako padaju mi na um toplice i vrućovodna kada –
Nedostaje mi bestežinsko stanje
Plutanje kao šnenokl ovdje i sada
Kada si dio nečega i ničega, nedodirljiv u sauni sna.
Unuke me bude,
Umjesto saune na redu su vodene boje, i kilometri grada
Jurnjava se nastavlja i svježa dječja parada
Vrtić je zakon kad nema temperature
Sila teža bude nešto lakša s osmijehom na licima
Osobito dok se pentraš uza stepenice s torbom i kolicima
Srećice treba podgrijavati borbom
Dok rastu uzbrdo, nizbrdo, iz noći u dan
Iz priče u priču, svaki trenutak je važan
Da se zapamti nešto lijepo i dobro
Preskoči crnilo, ima ga dosta uokolo – znam.
Opet trčim u grad unuku trećem
I dalje je sunčano i toplo, cure su ostale doma
Čuva ih druga baka, nisu za vrtić, gledaju crtić
Ručak im treba gurati žlicom
Ne sviđa im se obična sarma. Dok drugi roditelji rade
Žurim opet, to je moja karma.
Za čuvati tri godine starog klinca
Traži se kondicija marinca
Vozim, kuham, razonodim...
Željeznice gradim, avione, kuće, s oblacima brodim
Radi veselja narišem nešto, obojim, napišem redak
Da izvučem malcu osmijeh rijedak
On čeka mamu i neće me slušati, govorim zidu.
Glavni posao unuka je ne šljiviti didu!
Gadan je to posao, odgajati ljude
Nešto kao kad te pojedu gljive posve lude.
Ispuhao sam kao probušeni balon.
Gotovo je. Unuk mi je digao tlak.
Dok sam nešto prčkao po kuhinji, zaboravio zaključati vrata
Unuk mi je s vidika nestao. Sakrio se potajice i ostao cool –
Ja sam tražeći ga pošizio, zvao, a ispao stari vol.
Dok sam uokolo tako jurio stubištem dolje – gore,
Trogodišnji klinac samlio mi živce kao mlinac.
A da mi je netko ispričao zgodu, bilo bi smiješno jer skrio se pod stol.
U glavi sam već naime vidio da je nestaško ispao kroz prozor
Preživio tako jedva, pravi pravcati horor,
Onda je stigla mati, frku digla, „ pa maleni se samo tako igra “ ...
Eto, ne nedostaje za pjesmu teme.

Pravi sam gromobran za probleme.
Ostavio sam unuka trećeg i njegovu mamu
Otišao družini trećoj što vježbala je galamu.
Tamo su me dočekaše još unuka tri, dječaci od škole, a muzičari svi.
I to je bilo posebno nešto.
Ostao sam bez glasa i nakon koncerta, zbrisao vješto.
Sve mi sada govori, ajde dida, konačno se odmori.
Otiđi u kino ili na bal, opasan je taj tsunami, od unuka val.
Bez njega život bi bio pust,
Iako još ne znam kakav im je za sutra plan
Sretno sam preživio ovaj dan.
Sutra neka bude što bude,
Unuci su za u nebo stube.

SUPUTNICI

Utišanog neba zvijezde
Zirkaju nas toplim sjajem
Sakriveni jedno drugom
Putujemo istim brodom
Razdvojeni
Tako posve blizu tebe trajem
A ti misliš da si sama
Da ne hajem
Darovani moru poput cvjetova
U kovitlacu nemira
Natrag nošeni
Istim putem
Sve do zvijezda,
Na kraj leden svemira
Svezani u trak sunca
Sunca trak

PEDESETGODIŠNJICA

Prije pedeset bili smo mladi
Bili smo isti,
Od reda optimisti
Danas nešto manje, no
Ići nam je dalje
Dok nas život sve ne slisti
I Raska je bila mlada
Danas podjednako draga
Kao mati kvočka brižna
Pjetlićima kroteć vraga
Učiteljica života, nada
„Zameo nas vjetar“ & asta la vista
Vidimo se opet
Za godina trista

LJUBICA I STANKO

Sanoborec kak Romeo
Ljubici je celog sebe,
srčeko na taci dal.
Vrgla ga je mam u kal!
Stankeca je puknul fraz,
Fus potplata dobil Vraz
Rad bi smekšat trdi stav
Glavu gurnut vu oglav
Pak je zašel pisat muku
Da zadobi njenu ruku.
Morti stihem je spredela
Ljubičica da progleda.
Vu stihu se ljubav ćuti
Muka duše vekovečna
Mesto da otpreju Raj
Za uvek ko bića srečna
Prešli saki su na svoju stran.
„Đulabije“ ostal sam.
Niš novega na tom svetu,
Dama si je bolšeg našla,
Ostavila Stanku Vrazu
Spomen ploču u Prolazu

BOŽE MI OPROSTI

Baš je teško
Pravu ljubav skužiti,
Pitanje je
Kako vječnu ovdje zaslužiti?
Koliko na vrata Raja čekati
Koliko se truditi. Ne znam!
U Pakao je lako,
I u Čistilište isto tako
Nema reda ni čekanja
Nema frke!
Problem samo je taj Raj
Oko njega baš je puno muke
Treba tajnu dokučiti, kako biti veseli martir
S nevoljama cijeli život ružiti -
Ne znam?
Dragi Bože,
Baš je teško Tvoju ljubav skužiti!

OSTALA JE PJESMA

Ne znam gdje si, ni
Kako si, jesi’l živa?
U svjetlu dana što se gasi
Ostala je samo pusta riva
I duge sjene
Proteklog vremena
U njima se tvoje lice skriva

Ostala su čuvstva
Davno probuđena
Na strništu riječi tek poneki stih
Samo tvoj „Sred bjeline trag“
Razasuto zrnje krušnog žita
Govor duše
Meni tako drag

BABLJE LJETO 2022.

I opet na Brač trajektom
Sendvičem i Coca colom
Mokrih nogu, glave
Nakon snijega na Velebitu
I povodnja u Splitu
Nebo i more promijenili su kolur
Pod naletom kasnog dažja
Utopilo se lito dvadeset i prvog rujna
A na kontinentu
Vodostaj poletio uzgor za 4 metra i prijeti!
Negdje drugdje Dijana čeka Elizabetu
Dok baćuška Putin stišće botune -
Otvara protokol vrata paklenih!
Iz zrcala svijetu se ceri vrag
Ma Bablje ljeto nudi zaborav
Sutra ćemo (kada grane) u šetnju uz more
Dok se još može!
Ako zagrije možda i na kupanje laganini.
Sreća je da za sve prigode i za svakoga
Postoji odgovarajući smokvin list
Od posmrtnih zvona sakrit će me kist…

CRIKVENICA 7.listopada

Kupanje po bonaci
U Pepijevoj režiji
Grad čist ko sunce na +27celzija
Aperitiv bar na plaži
Gotovo ljetne pastorale služi
Moj espresso u hladu
Kibic, lovim zadnje gušte
Ciku rijetkih kupača
Miris borovine i nafte, pratim
Zauljen trag leuta što vodi prema Krku
Još uru dvije do polaska natrag
U poluzimu na granici
I dugu hibernaciju.
A tako blizu je Raj

MIŠIJADA

Mišja obitelj uselila u moj dom
Ignoriraju moje trapule
I ljepilo
Uopće me se ne boje
Snuju osvetu
A ne znaju
Da slikarske boje se ne broje
Nisu jestive
Naše su razlike nepremostive

GORIVO

Punim rezervoar naftom,
Spremam se na put
Unucima u pohode
Onda oni napune moj rezervoar
Veseljem i tako amo tamo
S vremena na vrijeme
Liječim brige, boljke i nevrijeme
Kalendar života listam
Sedam sunaca čekam
S bakom da zablistam

DRUŽBI KOD SV. MIHALA

Hvala vam što me još trpite
I ako okasnim
Prosim da se strpite
Opet sam na putu, u autu
Sjever – jug ili obrnuto
Cesta duga, a glazba drug
Znam, zvali ste me toliko puta
I ja toliko puta iznevjerio
Fulira, Ladu, Bunker…
Stigoh koji put na vrijeme
Radi tete Drage Svetome Mihalu
Jer vas volim i baš ste mi dragi -
Bez obzira na godine, onak podjednako mladi
Ne znam vas sve, ne pamtim imena
Ma ostaje trag u srcu – u vremenu trag
I Sunčev osmijeh nad krovovima
I mjesecom posrebrena Gradna -
Snatri Samobor grad.
U stihovima nada pjesničkih snova
I mada ne stižem pjevati s vama
Iste me ljubavi vatra grije
Na putu, samog
U noći kao što je ova…

DODIR VJEČNOSTI

Koji me put pritisne led
I brdo mraka,
Nade se stisnu u zrno prosa -
Ma ljudi su zemaljska tlaka -
Dok se ne razidu oblaci
Ili mi stigne tvoj glas
Ono zrno sunca u kaplji rose
Kratki dodir vječnosti
Tad mi bude spas…

USPOMENI

Od kad mi tebe nema
Mirujem.
U dugoj noći
promatram zvijezde,
Uz njih samujem.
Dok drugujemo daleki
Nevidljivo more osluškujem
Miris otkosa udišem
Za cvijećem tugujem

VRIJEME JE

U zadnje vrijeme previše mi je loših repriza
Na TV-u i u životu, s nešto glamuroznog slavlja
Ponavlja se ono što ne valja
Smeće uokolo i previše smrada
Svijetom nered vlada
Olupinama zatrpali dvore, zagadili vode
Šume, brda, sve čiste prostore
Previše je uzurpatora, divljaka i previše stvari
Loših vijesti, kroničnih bolesti, opijata koji svijet nam kvari
Suviše je izgubljenih ratova, nemara i besmislenih borbi
Činovnika, neljudi, krvopija, parazita, strvinara…
Sve od reda plemena govnara
Razbijača, loših đaka, neznalica, ponavljača
Zlostavljača !!!
Previše je himbe, nemorala, trgovine, laži
Dok tonemo jadno, ni mladi ni stari
Previše sam loših nagled'o se stvari
Vrijeme je da odem,
Unučadi jao
To što vam ostavljam – ništa je
Za preživjet sutra i ono što slijedi
Bojim se,
Ne vrijedi vam više „Deset zapovijedi"

JR

Nismo složeni po tipskom obrascu
Nužno različiti, a ipak svoji -
Rod i krv, ako to nešto znači
Putujemo dio puta usporedo
Onda svatko za se
Potežući svoje breme uz dio tuđeg
Ili zajedničkog, kako hoćeš
Jer i minulo se broji
Na svojih četrdeset dodaj naše…
Dodaj još tri puta toliko svoje braće
Sa svim rođendanima i opijelima
Selidbama i krovovima, bolnicama
Dječjim bolestima i agonijama staraca
Uz ratna vremena ako hoćeš.
Kaj te briga! Što ti imaš s tim? Ništa –
Osim svojih četrdeset iskustva & udjela obitelji svoje
Možda ti uvaljujem, reći ćeš na savjest dio svog tereta.
Da, nužno smo različiti
Ograničen svemir naših nastojanja zaslužuje vaš prezir
Znate više i bolje od nas i to je u redu.
A ja ću ti opet reći stilskom figurom, šatrovački sirovo
„Znaš ti k…c"!
Nebitno je trenutno stanje svijeta. I ono lijevo ili desno.
Nebitno je znaš li kojom ćeš stranom, kada i gdje skrenuti.
Pristojnije rečeno, znaš ti šipak o nama i o onome u nama.
Još smo upotrebljivi, neko sredstvo dok posve ne odradimo svoje.
Vjerujem da sam ti pedagoška nula i nije mi krivo.
Nabrojio si po PS-u Svjetlosne godine naših udaljenosti
I kako te podcjenjujem, a meni se učinilo baš suprotno,
Da sam te precijenio.
I ako si nismo još sve rekli ili učinili u četrdeset godina,
Vrijeme je da ti poželim sreću, iskreno - I skinem ti se s vrata.
Budi mi slobodan!
Slobodan od svake navezanosti
Osobito neodgojene svojte
Radi vašeg sutra i sutra vaše djece.
Sačinjeni u krivo vrijeme od krivih snova
Odričemo ih se teško, još kao pjesma zvone ušima srca.
I sretan ti ročkas. Blaženo bilo!
Preskočimo lekcije o ponašanju i kako zamišljamo ideal.
Pusti, čeka nas ljepše mjesto.
Ne sumnjam da ćemo se sresti makar u dalekoj budućnosti
Postoje presjecišta putanja svih naših svjetova i bonaca
A nije hir prirode.
Zagrljaj!
Nebo je to na Zemlji i naša stvarna domaja.

ISPOVID

Griješio sam mišlju, riječju, djelom,
Griješio sam često i dušom i tijelom
Ma nisam nikog na zlo snubio
Nisam otimao niti ubio
Samo sa gladno-žedno ljubio
Griješio sam propustom
Samog sebe varao
Pa se uvjeravao da je lako opkoračit gore
Da je lagano preplivati more
Propustio više nego život
Veslajuć za druge ko galiot
Stoga kada pravdu budeš dijelio
Bolje od osionog mene
Znat ćeš da li sam ikome išta vrijedio,
Koju cijenu moram platiti i
Koliko sam zavrijedio
U onaj dan Lice tvoje vidjeti.
Daj mi snage, strpljivosti krotke
Ako može odmah
I požuri (molim!)
Jer sam se umorio i
Zato jer te silno volim.

ELIZIJA

Svijet oslobođen gravitacije
nestade u crnilu, izgubljen!
Postoje razne izgubljenosti –
One što ne žele isplivati
I one što put traže i kad nade zgasnu
Patnja vodi prve
A nemir dvojbi im je trag
Moja je izgubljenost drugačija
U njoj sam doma jak i slab
Skriven od sebe sama,
U isti čas lovac i lovina
Jer ovaj Svijet kao da nije moj svijet
Ljudi su mi stranci, a život pustolovina
Ta zagubljenost u vlastitoj priči
Paperjastom nebu snova -
Samoći obmana, drama i okova
Gdje onkraj stvarnosti možeš sresti lutajućeg sebe
Za utažiti žeđ, vraća me početku iskona
Proniknuti tajne.
A kad sve pronađeno ponovno nestane
Moguće, otkrit će se Bog
Ne u snu
U molitvi !
I biti ću opet doma, razmetni sin
Raskajan i gol

BOLNIČKA

Pidžamu novu
Četkicu za zube
I papuče ne zaboravi!
Oprao sam vrat, pazuha i jaja
Promijenio gaće
Posve spreman
Za bolničke nedaće
Rezat će mi nešto trulo
Za produljit život
I spriječit rasulo.
Zdravlje čovjeka je važno,
Da stratezi ljudske sreće
Zdravog tlačit mogu snažno!
(bolesni su danas za njih smeće)
Tako zdravo društvo *brije.*
Dok me nagog voze hodnicima
Brat u bijelom mi se smije
Pitam: što je s mojim dostojanstvom…
A bolničar odgovara: Sorry,
To trenutno važno nije…

VELO ŠKURECA

Ako ti se ne spi
Užgi noćas
U ponistri
Sviću velu
Za ukozat mi do doma put
Jerbo škurin moren pluton
A na nebu – Zornice ni
Ni jednega svitla
Ni!

PORAT

Prkosim suncu
Tri sata jare u pećnici auta
Sred gomile što dvoji
Čiji je ovo nered i
Tko nam je kriv.
Kolateralna sam žrtva kotrljajućih angla
Putujućih romana, germana, slavena
Turist nomada
Plemena s istoka, sjevera, zapada i juga
A ne mogu s mjesta
Od smrada u portu hvata me tuga

NENAPISANA PJESMA

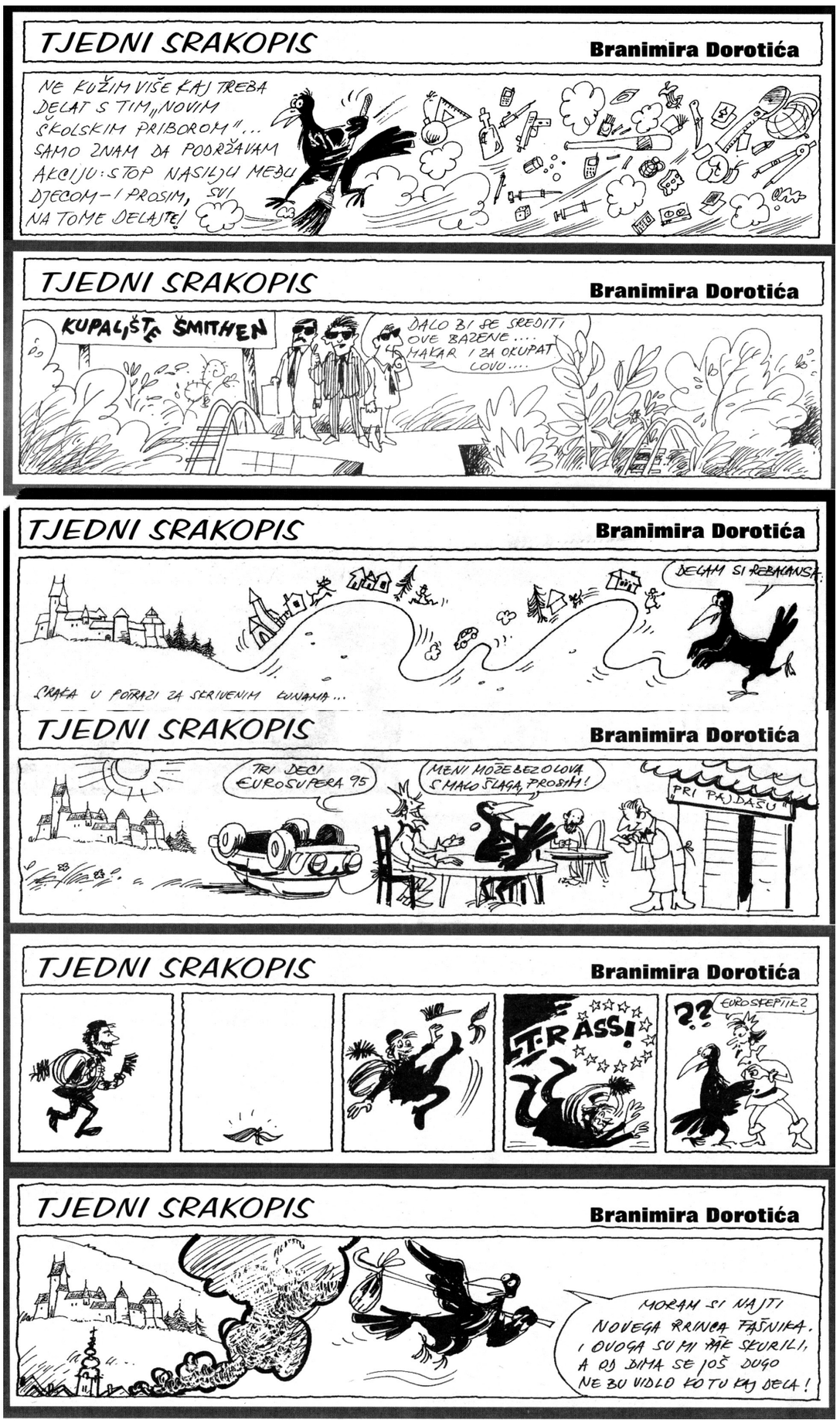
Dugo sam je smišljao
Samo za te
Fjoretima uresio verse
Brusio misli kao dijamantne perle

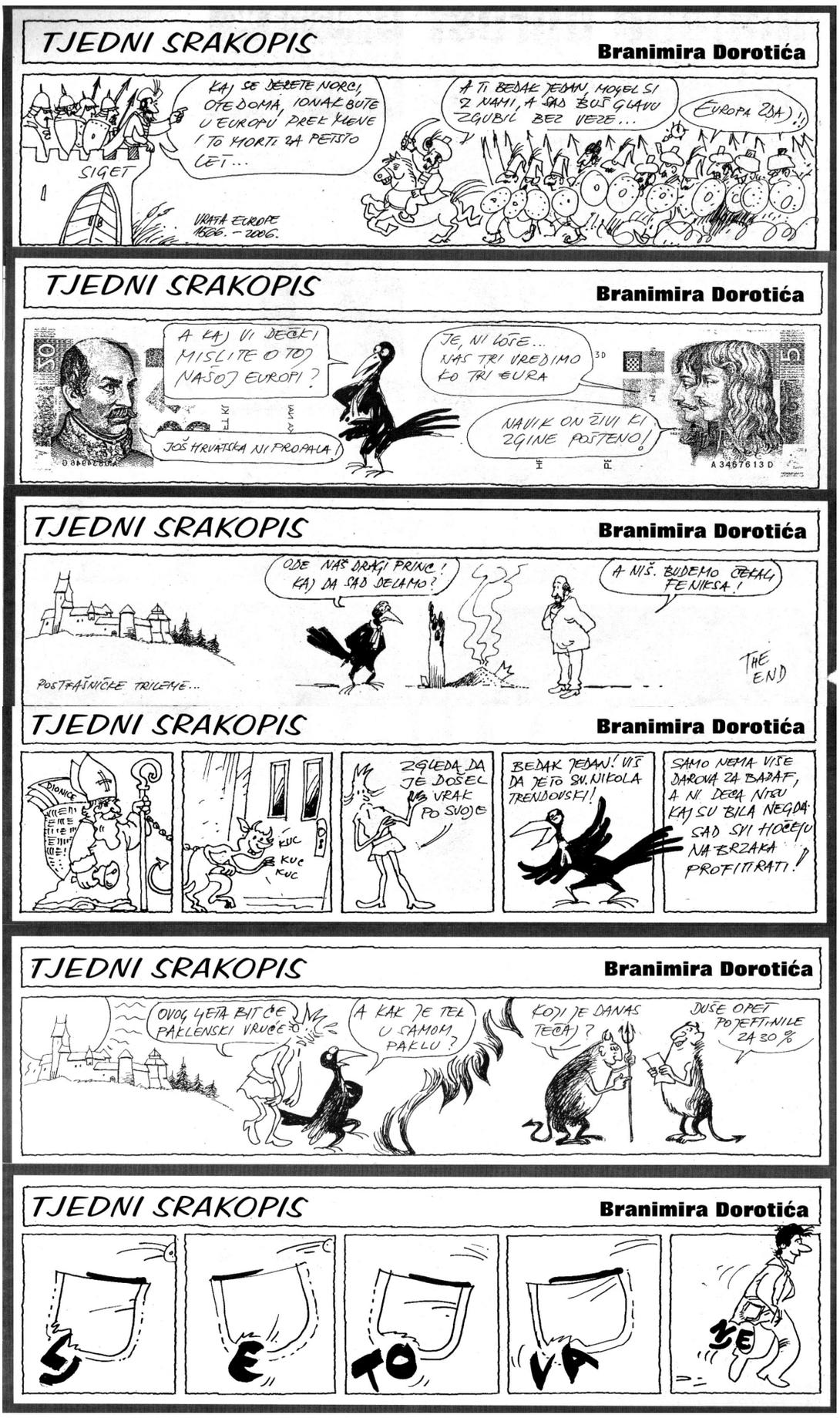
Brisao ih i pisao, riječima
Biserne slagao kolajne
Koje samo zatvoreno oko vidi
Dok sanja
Vidi osmijeh, onaj nebeski
I ptice u letu što Proljeće kao
Radost srca prepoznaju
Skladao
Stihove modrih potočnica i žutih jaglaca
Slagao u rime da ogriju zimu
Čekao Đurđevo cvijeće da zamiriše
Kao molitva svetih
Kao sunčan dan
I tu sam stao
Jer dovoljna je misao da te oblikuje,
Preobrazi u svjetlost
Koju nijedna riječ nije u stanju opisati
Glazba koju nitko ne može čuti
A jedino ti ćeš je znati u buci Svijeta
Prepoznati

SAMOBORSKI SRAKOPIS

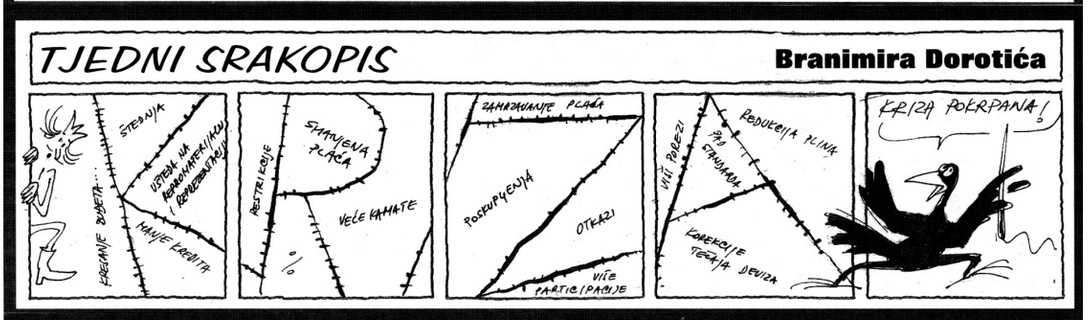

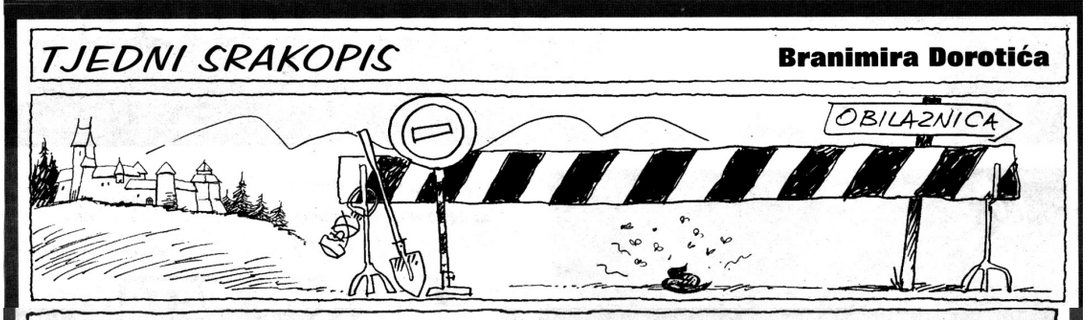

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
TO SE ZOVE DOBRA MASKA
JESI TI SIGURAN PRINC DA JE TO DOBRA IDEJA? AK NAS SKUŽIJU, BCIJU REKLI DA Z NOVEGA CETA DECAMO FAŠNIK!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
VIDITE DA NI SE TAK ČRNO!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
POŠIĆ
PRIMORAC
BANDIĆ
NOVOSEL
ŠTARE OŽBOLT
JOSIPOVIĆ
VLDOŠEVIĆ
GLE PRINC, NOVA TEKMA ZVIJEZDE POPEVAJU," A TI "IMAŠ TAK DOBAR GLAS. ZAKAJ SE NIS KANDIDIRAL?
VIDIŠ SRAKA DA NI VREME ZA FAŠNIK. JEDVA BI DOČEKALI DA ME RAM SKURIJU! TOGA JA KAJ TO IMISLIM
A OSIM POPEVAM
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ZA NAJSTRAŠNIJU
MASKU
OVE GODINE
PROGLASILI SMO
HTV! (PRVIH 2006.)
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NEMA POSLA
NEMA MIRA!
NEMA KRUHA... NEMA LOVE...
NEMA AUTORITETA
NEMA VEZE
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
JESMO GA MORTI KAJ ZAZVECKLI?
ZNAM SAMO DA BU RADI NJEGA NEKO OPAL NA NOS A NEKO NA RIT...
PRORAČUN FAŠNIČKE REPUBLIKE
ELEMENTARNO, VONETARNA NEPOGODA VISI NAD SRAČOLENDOM

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NE KUŽIM VIŠE KAJ TREBA DELAT S TIM „NOVIM ŠKOLSKIM PRIBOROM"... SAMO ZNAM DA PODRŽAVAM AKCIJU: STOP NASILJU MEĐU DJECOM – I PROSIM, SVI NA TOME DELAJTE!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KUPALIŠTE ŠMITHEN
DALO BI SE SREDITI OVE BAZENE.... MAKAR I ZA OKUPAT LOVU....
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
DEGAM SI REBAKANSA!
GRAČA U POTRAZI ZA SKRIVENIM LUNAMA...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
TRI DECI EUROSUPERA 95
MENI MOŽE BEZ OLOVA S MALO ŠLAGA, PROSIM!
PRI PAJDAŠU
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
T-R-ÁSS!
??
EUROSKEPTIK?
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
MORAM SI NAJTI NOVEGA RRINGA FAŠNIKA. I OVOGA SU MI JAK SKURILI, A OD DIMA SE JOŠ DUGO NE BU VIDLO KOTU KAJ DELA!

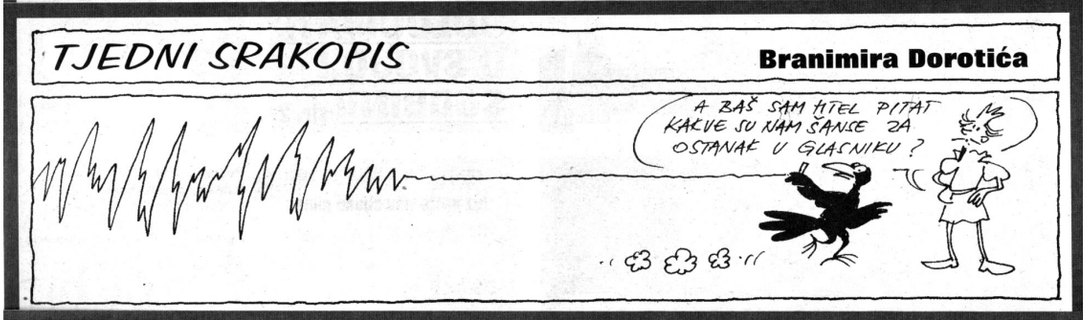

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ SE JEBETE NORCI, OTE DOMA, IONAK BUTE U EUROPU PREK KLENE I TO MORTI ZA PETSTO LET...
SIGET
VRATA EUROPE 1566. - 2006.
A TI BEDAK JEDAN, MOGEL SI Z NAMI, A SAD BUŠ GLAVU ZGUBIL BEZ VEZE...
EUROPA ZDA!!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
A KAJ VI DEČKI MISLITE O TOJ NAŠOJ EUROPI?
JOŠ HRVATSKA NI PROPALA!
JE, NI LOŠE... NAS TRI VREDIMO KO TRI EURA
NAVIK ON ŽIVI KI ZGINE POŠTENO!
A 3457613 D
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ODE NAŠ DRAGI PRINC! KAJ DA SAD DELAMO?
A NIŠ. BUDEMO ČEKALI FENIESA!
POSTMAŠNIČKE TRILEME...
THE END
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
DIONICE
KUC KUC KUC
ZGLEDA DA JE DOŠEL VRAK PO SVOJE
BEDAK JEDAN! VIŠ DA JE TO SV. NIKOLA TRENDOVSKI!
SAMO NEMA VIŠE DAROVA ZA BADAF, A NI DECA NISU KAJ SU BILA NEGDA: SAD SVI HOĆEJU NA BRZAKA PROFITIRATI!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
OVOG LJETA BIT ĆE PAKLENSKI VRUĆE!
A KAK JE TEK U SAMOM PAKLU?
KOJI JE DANAS TEČAJ?
DUŠE OPET POJEFTINILE ZA 30%
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
S
E
TO
VA
ŽE

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
...JESEN STIŽE, DUNJO MOJA...
INF
LACIJA
ODERI GUŠTERA PRIKO, KAJ NE VIDIŠ DA JE ČISTI LAŽNJAK KAK I SVE DRUGO!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ŠTEDNJA
UTEZI NA KORAMATE(!!!) I KORESPONDENTE
MANJE KREDITA
SMANJENA PLAĆA
VEĆE KAMATE
ZAMRZAVANJE PLAĆA
POSTUPCI
OTKAZI
VIŠE PARTICIPACIJE
VIŠI PAREZI
REDUCIRANA PLINA
KOREKCIJE TEČAJA DEVIZA
KRIZA POKRPANA!

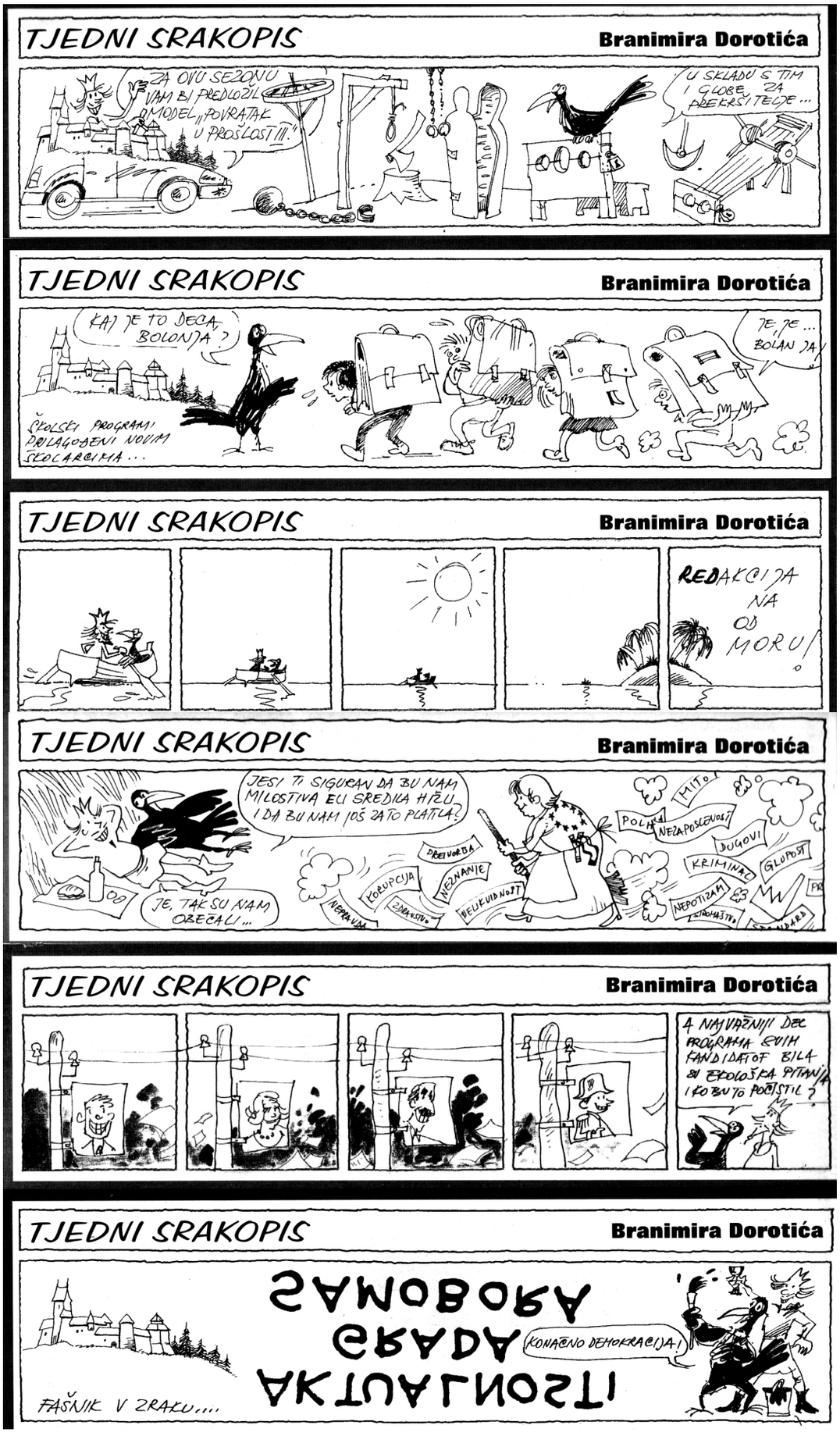

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
OBILAZNICA

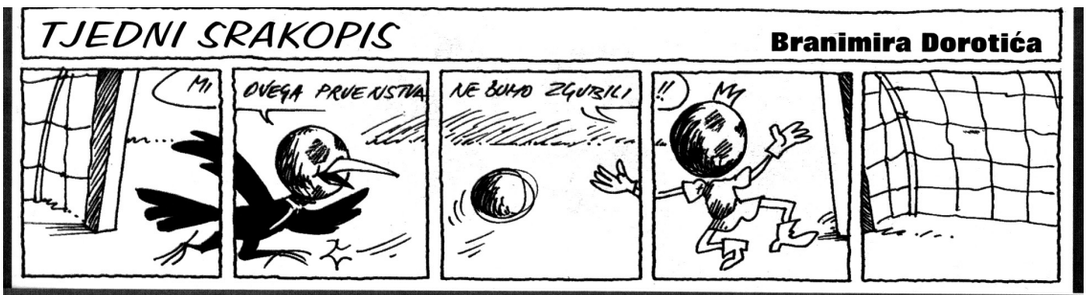

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ČUJ SRAKA, KAD SMO MI TO ZDAJ? MORTI V TUNELU ISPOD STRAŽNIKA ZAOBILAZIMO SANOBOR?
MA NE STAR MOJ, MI SMO TI V RITI JOŠ IŠČEMO REŠENJE PROBLEMA...
A ZAKAJ SE TAJ PESEK Z SMEROVIŠČA NE BI MOGEL TRANSPORTIRAT SRAKOMLATIMA I ZAKAJ SMO JOŠ V TOJ KMICI?
ZATO BEDAK JER AK SE PROBLEM NE VIDI TO TI JE KAK DAGA I NEMA...
A DOGOVORI I PREGOVORI, ZAJEDNIČKI INTERES?!
A KAJ JE TEBI..? KAJ SE TU IMA DOGOVARAT. BOGE DA SE TEBI TRESE NEG MENI!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
A BAŠ SAM HTEL PITAT KAKVE SU NAM ŠANSE ZA OSTANAK U GLASNIKU?

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
DRAGO DRUŠTVO, ISPOD STAREGA SANOBOR GRADA SPREMNI DOČEKAJTE FAŠNIČKE ZAFRKANCIJE!
POŽURITE, KOLIČINE SU OGRANIČENE

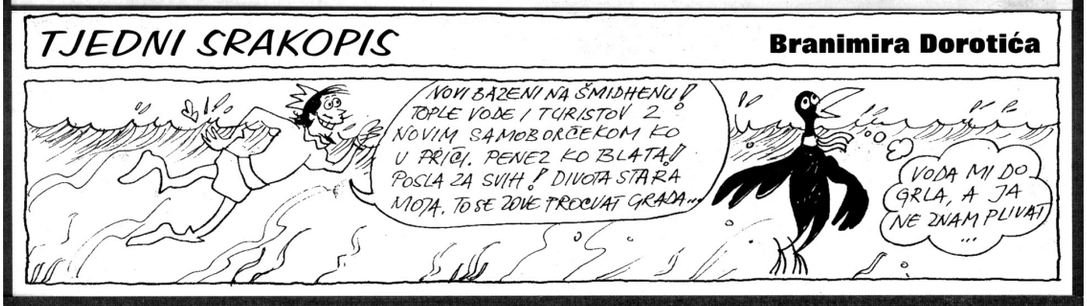

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NEKAK
MORAM!
PREŽIVIT OVU
PTIČJU GRIPU
ALI ZA FAŠNIK MI BUTE SVE PLATILI DUPLO!!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
JOŠ V BELINOJ BUL! PIŠE DA MI – AK ME KAK GRAJONAČELNIKA SKURIJU.. PLAČA IDE DAGE DO NOVEGA FAŠNIKA!
TAK JE BILO NEKAD I TO VREDI. SAMO AK TE SKURIJU! DANAS JE DRUGAČ. IMA ŠANSE DA MESTO TEBE SKURIJU PRORAČUNSKU COVU... TEBE BUDU SAMO OBESIG! A FAŠNIK TI JE STALNO!!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
DA MI JE ZLATNU RIBICU VLOVIT, BI SI POŽELIA(FU) TURISTIČKU VOŽNJU PO GRADNI
SAMOBORSKA VEHNE CIJA!
(BOGEK DRAGI, DA MI JE VIDETI KAK BU TO IZGLEDALO ZA STO LET?)
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SI SIGORNA SRAKA DA JE TO TAJ PLANETARNI DOGAĐAJ...
KOJI BU NAŠU REPKU HITIL U ORBITU?...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
I JA ♡ SAMO SKI N
SAMOBORSKI REBUS
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
STIGLO JE PROLJEĆE! SVE JE PUNO VISIBAŠA...
JAKO LEPO DIŠI!

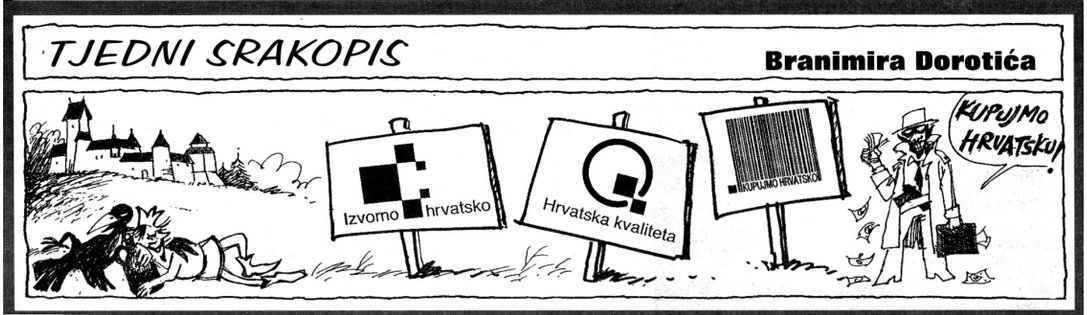

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ZA OVU SEZONU VAM BI PREDLOŽIL MODEL „POVRATAK U PROŠLOST III."
U SKLADU S TIM I GLOBE ZA ABEKRSI, TEČE...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ JE TO DECA, BOLONJA?
ŠKOLSKI PROGRAMI PRILAGOĐENI NOVIM SEDCARICAMA...
JE, JE... ŽOLAN JA!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
REDAKCIJA NA OD MORU!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
JESI TI SIGURAN DA BU NAM MILOSTIVA ECI SREDIKA HIŽU I DA BU NAM JOŠ ZATO PLATILA?
JE, TAK SU NAM OBEČALI...
OD
MITO
POLIT
NEZAPOSLENOST
DUGOVI
KRIMINAL
GLUPOST
NEPOTIZAM
KORUPCIJA
NEZNANJE
NEOBRAZOVANJE
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
A NAJVAŽNIJI DEO PROGRAMA SVIH KANDIDATOF BILA BI EKOLOŠKA PITANJA I KO BU TO POČISTIL?
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
FAŠNIK V ZRAKU....
KONAČNO DEMOKRACIJA!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
MI
OVEGA PRVENSTVA
NE BUDU ZGUBILI
!!
MI

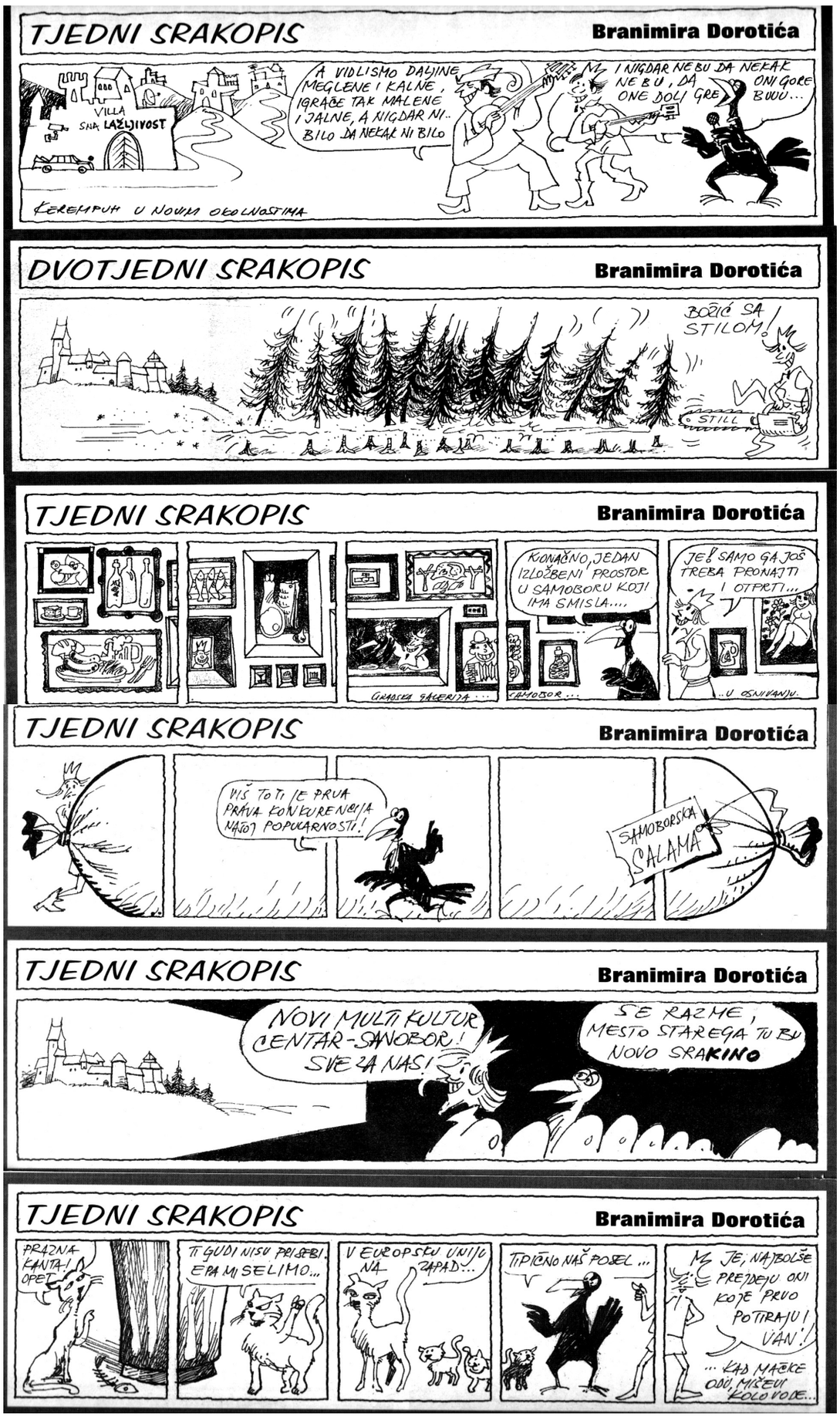

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
OPET BUDU PROMENILI DAN GRADA. JESMO ZA ANINOVO ILI BELINOZ
SLAVNA...
SAMOBORSKI MAGISTRAT
JA SAM ZA BELANINOVO!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
OBZIROM DA OVOG LJETA
NERADIJU DOMAĆI BAZENI...
OZ ŠMITHEN, ZAPRT JE I VUGRINČAK, PREPORUČAMO VAM DA SE PODZEMNIM VODAMA LEPO PREŠVERCATE VU ČATEŽ
TO JE
I ONAK ISTA VODA! SAMO ONI NEKAK BOLŠE PLIVAJU.

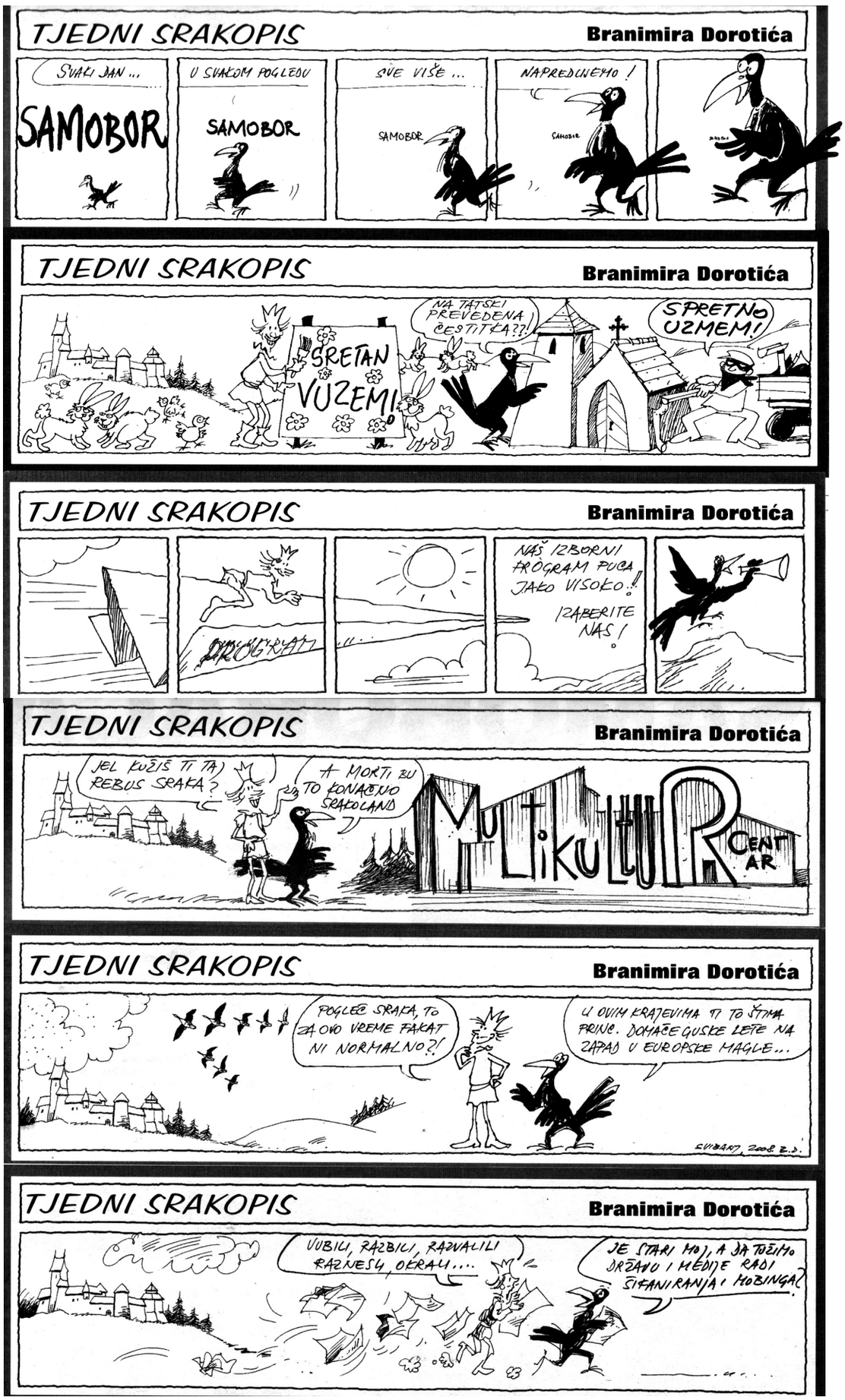

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NOVI BAZENI NA ŠMIDHENU! TOPLE VODE I TURISTOV 2. NOVIM SAMOBORČEKOM KO U PRIČ. PENEZ KO BLATA! POSLA ZA SVIH! DIVOTA STARA MOJA. TO SE ZOVE PROCVAT GRADA...
VODA MI DO GRLA, A JA NE ZNAM PLIVAT

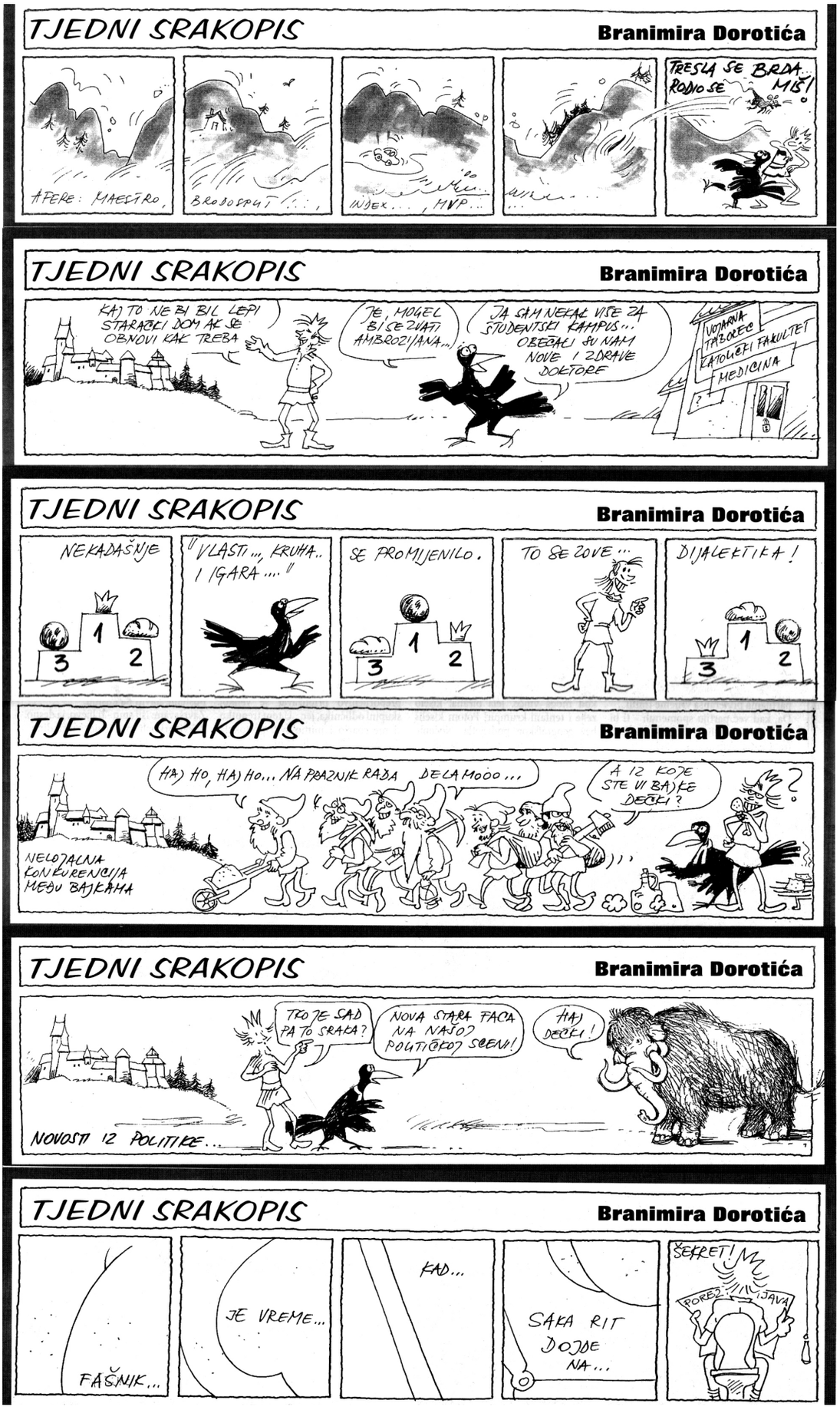

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
Izvorno hrvatsko
Hrvatska kvaliteta
KUPUJMO HRVATSKO
KUPUJMO HRVATSKU!

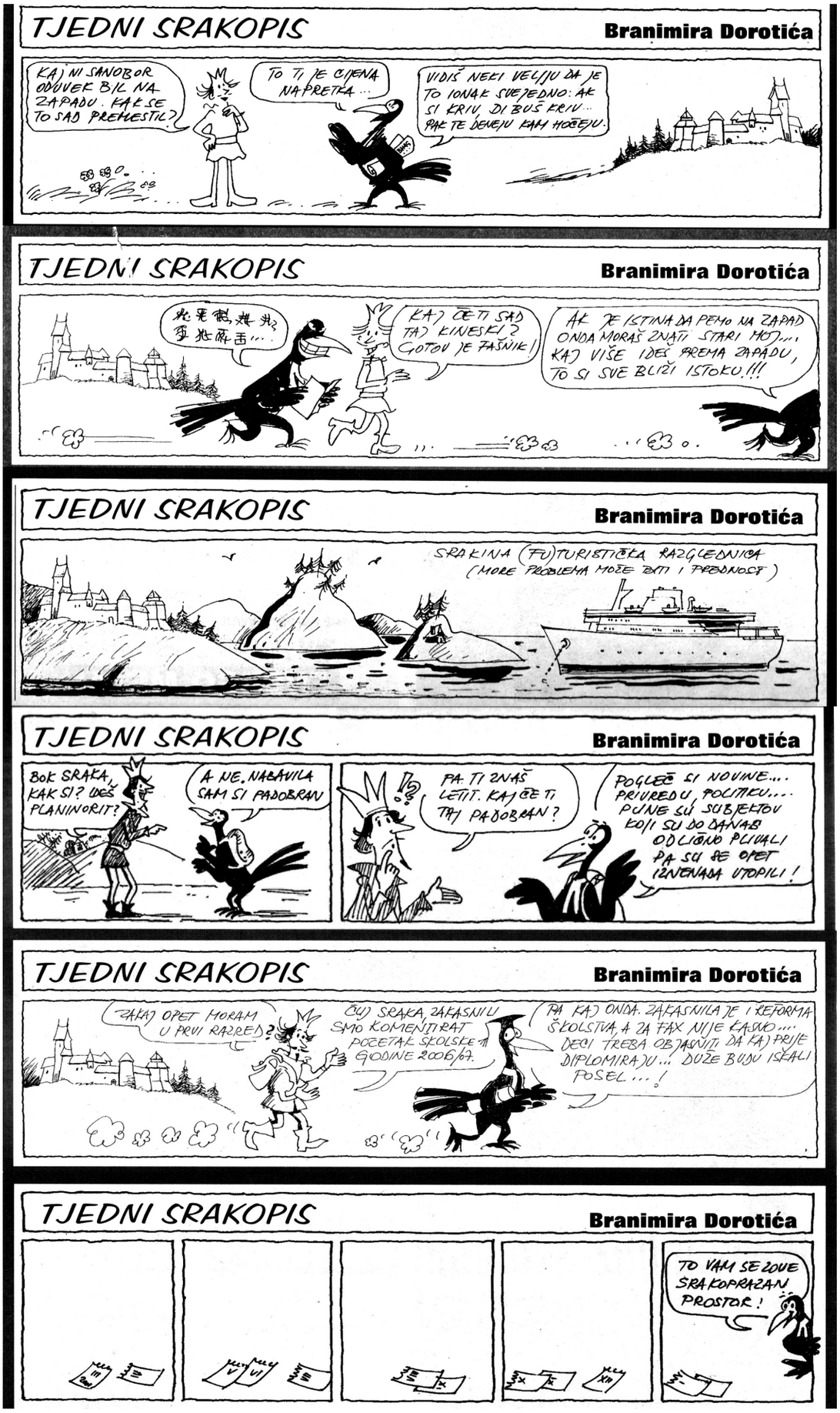

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ JE TO BILO? RALICA?
PROGRES! ME RAZMEŠ BEDAČA, BIL JE PROGRES, SAMO MI SMO ZAOSTALI?
NISC
*NISC = MANJI IZBOTNI SAMOKRALJ

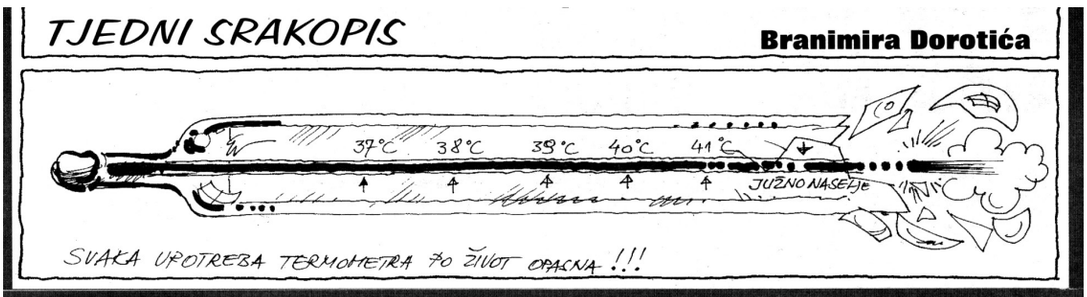

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
VILLA SNA LAŽLJIVOST
A VIDLISMO DALJINE MEGLENE I KALNE, IGRAČE TAK MALENE I JALNE, A NIGDAR NI BILO DA NEKAĆ NI BILO
I NIGDAR NEBU DA NEKAĆ NE BU, DA ONE DOLI GRE ONI GORE BUDU...
KEREMPUH U NOVIM OKOLNOSTIMA
DVOTJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
BOŽIĆ SA STILOM!
STILL
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
GRADSKA GALERIJA...
KONAČNO, JEDAN IZLOŽBENI PROSTOR U SAMOBORU KOJI IMA SMISLA....
SAMOBOR...
JE! SAMO GA JOŠ TREBA PRONAĆI I OTPRTI...
...U OSNIVANJU.
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
VIŠ TO TI JE PRVA PRAVA KONKURENCIJA NAŠOJ POPULARNOSTI!
SAMOBORSKA SALAMA
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NOVI MULTI KULTUR CENTAR - SAMOBOR! SVE ZA NAS!
SE RAZME, MESTO STAREGA TU BU NOVO SRAKINO
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
PRAZNA KANTA! OPET!
TI GUDI NISU PRISEBI EPA MI SELIMO...
V EUROPSKU UNIJU NA ZAPAD...
TIPIČNO NAŠ POSEL...
JE, NAJBOLŠE PREJDEJU ONI KOJE PRVO POTIRAJU! VAN!
... KAD MAČKE ODU, MIŠEVI KOLOVODE...

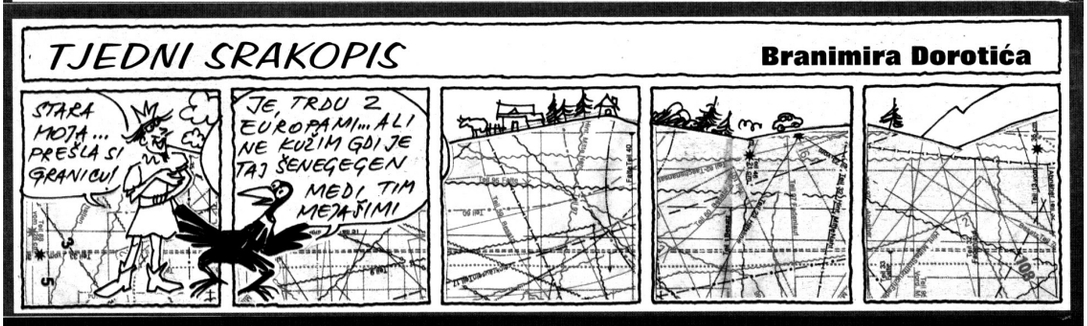

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
2009
SAMOBORSKI
DRAGI NAŠ BELA KRAL, KAK JE VAM USPELO BITI TAK POPOČAREN DA VAS SAMOBORCI PAMTIJU I POSLE TOLKO LET?
JE, PROSIM LEPO, JA SAM TAM NEKAJ DAL I OSTAVIL, NISAM SAMO ZA SE DELAL...
U IZBORNU TRKU UKLJUČENI SU I VISOKO POZICIONIRANI MOGUĆI I NEMOGUĆI KOALICIJSKI PARTNERI...
SRAKA DI SI?
TU SAM!
DI TU?
PA TU, POLEK NOVIN, SAMO MI SE DANAS NEKAK NEJDE U JAVNOST.! A DI SI TI?
KRASNO! DOK TI BRIŠEŠ OD ODGOVORNOSTI JA DELAM PLANA ZA BUDUĆNOST!
1862g PRORADILE TOPLICE SA SUMPORNOM VODOM U SV. HELENI.
DANAS IH NI!
1886. OSNIVANO DRUŠTVO ZA POLJEPŠAVANJE SAMOBORA....
NI OD TOGA NIŠ....
1939. U OSREDKU OTPRTA TVORNICA ŠTAKLA PAK JE 1950 OTPRT KRISTAL, A CUG SE POKRENUČ 1901.
VIDIŠ DA SE ČOVEK SAMO ZBEDIRA KAD IDE UČIT OS POVIJESTI
....JOŠ HORVATSKA NI PROPALA DOK MI ŽIVIMO....
EUROPA
VIŠ PRINC, I KOD NAS BI MORTI MOGEL PROJTI ZAKON O EUTANAZIJI... KOLKO ZAINTERESIRANIH IMAMO... PENZIČI, VETERANI, NEZAPOSLENI....
MENI TI TONI NIŠ NOVO – MESTO DA ME DOGODINE OPET SKURIJU I OBESIJU MOGEL BUM SE SAM HITITI POD SAMOBORČEK
DAN PO DAN
„Samoborček" će juriti kroz Samobor
Vijeća
U SUSRET 15. SAMOBORSKIM HAIKU SUSRETIMA, VREMENU, IZBORIMA..., ŽIVOTU....
PROLJEĆE PROLJEĆE!
A JA NE ZNAM KAJ NAM DOLJEĆE

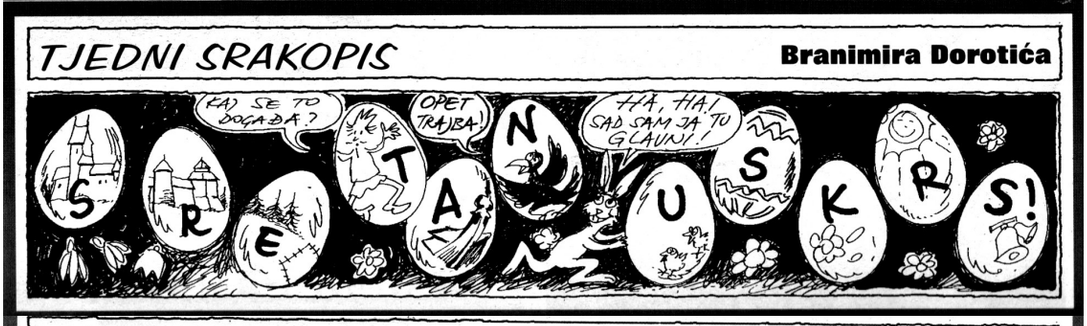

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SVAKI DAN ...
SAMOBOR
U SVAKOM POGLEDU
SAMOBOR
SVE VIŠE ...
SAMOBOR
NAPREDUJEMO !
SAMOBOR
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SRETAN VUZEM!
NA TATSKI PREVEDENA ČESTITKA??!
SPRETNO UZMEM!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
PROGRAM
NAŠ IZBORNI PROGRAM PUCA JAKO VISOKO.!
IZABERITE NAS!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
JEL KUŽIŠ TI TAJ REBUS SRAKA?
A MORTI, ZU TO KONAČNO SRAĐOLAND
MULTIKULTURCENTAR
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
POGLEC SRAKA, TO ZA OVO VREME ZAKAT NI NORMALNO?!
U OVIM KRAJEVIMA TI TO ŠTIMA PRIJE. DOMAĆE GUSKE LETE NA ZAPAD U EUROPSKE MAGLE...
SVIBANJ, 2008 Z.D.
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
UBILI, RAZBILI, RAZVALILI RAZNESU, OKRALI....
JE STARI MOJ, A JA TUŽIMO DRŽAVU I MEDIJE RADI ŠIKANIRANJA I MOBINGA!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ĆAO: MAESTRO.
BRODOSPUT...
INDEX..., MVP...
TRESLA SE BRDA... RODIO SE... MIŠ!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ TO NE BI BIL LEPI STARAČKI DOM AK SE OBNOVI KAK TREBA
JE, MOGEL BI SE ZVATI AMBROZIJANA...
JA SAM NEKAJ VIŠE ZA STUDENTSKI KAMPUS... OBEĆAJI SU NAM NOVE I ZDRAVE DOKTORE
VOJARNA TAŽBERE
KATOLIČKI FAKULTET
MEDICINA
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NEKADAŠNJE
"VLASTI..., KRUHA.. I IGARA...."
SE PROMIJENILO.
TO SE ZOVE...
DIJALEKTIKA!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
HAJ HO, HAJ HO... NA PRAZNIK RADA DELA MOOO...
A IZ KOJE STE VI BAJKE DEČKI?
NELOJALNA KONKURENCIJA MEĐU BAJKAMA
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
TKO JE SAD PA TO SRAKA?
NOVA STARA FACA NA NAŠOJ POLITIČKOJ SCENI!
HAJ DEČKI!
NOVOSTI IZ POLITIKE...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
FAŠNIK...
JE VREME...
KAD...
SAKA RIT DOJDE NA...
ŠEKRET!
POREZ
JAVA

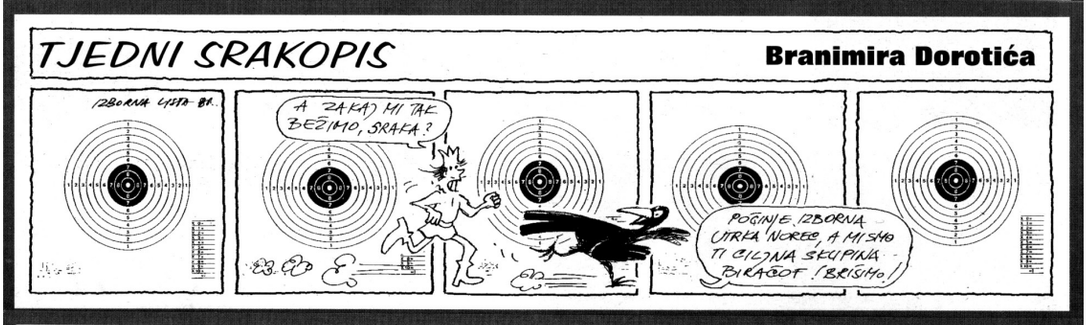

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ NI SANOBOR ODUVEK BIL NA ZAPADU. KAK SE TO SAD PREMESTIL?
TO TI JE CIJENA NAPRETKA...
VIDIŠ NEKI VELIJU DA JE TO IONAK SVEJEDNO: AK SI KRIV, DI BUŠ KRIV... PAK TE DENEJU KAM HOĆEJU.
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ ČE TI SAD TAJ KINESKI? GOTOV JE ZAŠNIK!
AK JE ISTINA DA PEMO NA ZAPAD ONDA MORAŠ ZNATI STARI MOJ..., KAJ VIŠE IDEŠ PREMA ZAPADU, TO SI SVE BLIŽI ISTOKU.!!!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SRAKINA (FU)TURISTIČKA RAZGLEDNICA (MORE PROBLEMA MOŽE BITI I PRIDNOSTI)
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
Bok SRAKA, KAK SI? DEŠ PLANINORIT?
A NE. NABAVILA SAM SI PADOBRAN
!?
PA TI ZNAŠ LETIT. KAJ ČE TI TAJ PADOBRAN?
POGLEČE SI NOVINE.... PRIUREDU, POLITIKU.... PUNE SU SUBJEKTOV KOJI SU DO DANAS ODLIČNO PLIVALI PA SU SE OPET IZNENADA UTOPILI!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ZAKAJ OPET MORAM U PRVI RAZRED?
ČUJ SRAKA, ZAKASNILI SMO KOMENTIRAT POČETAK ŠKOLSKE GODINE 2006/07.
PA KAJ ONDA. ZAKASNILA JE I REFORMA ŠKOLSTVA, A ZA TAX NIJE KASNO.... DECI TREBA OBJASNITI DA KAJ PRIJE DIPLOMIRAJU... DUŽE BUDU IŠKALI POSEL...!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
TO VAM SE ZOVE SRAKOPRAZAN PROSTOR!

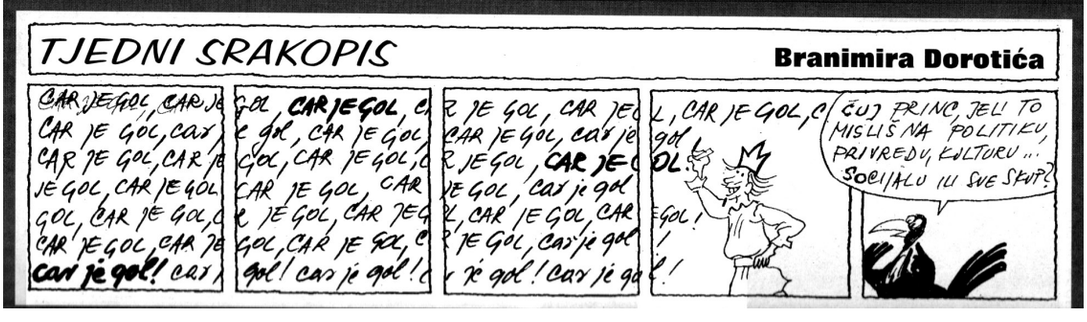

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
37°C
38°C
39°C
40°C
41°C
JUŽNO NASELJE
SVAKA UPOTREBA TERMOMETRA ?O ŽIVOT OPASNA !!!

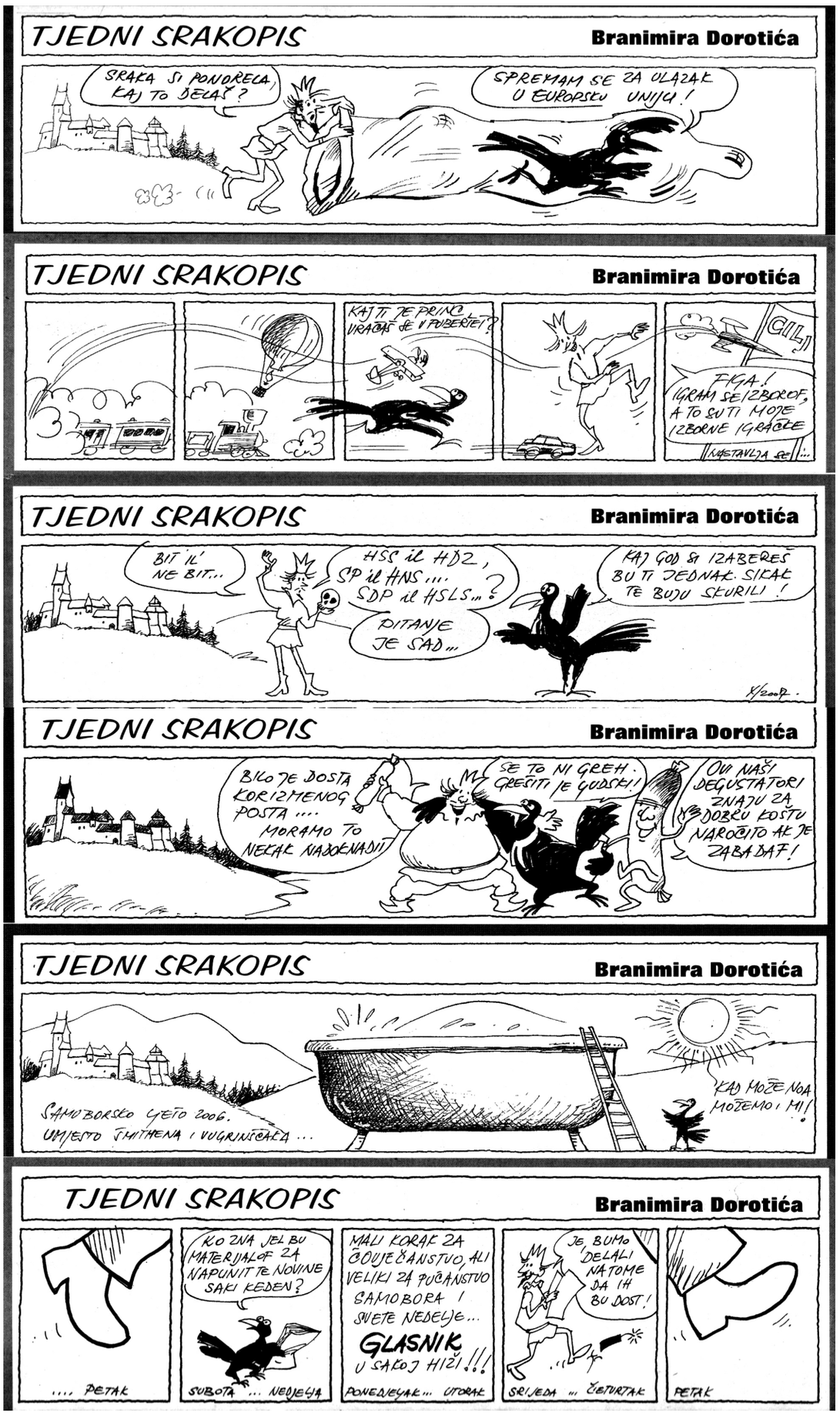

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
STARA MOJA... PREŠLA SI GRANICU!
JE, TRDU 2 EUROPAMI... ALI NE KUŽIM GDI JE TAJ ŠENEGEGEN
MEDI, TIM MEĐAŠIMI

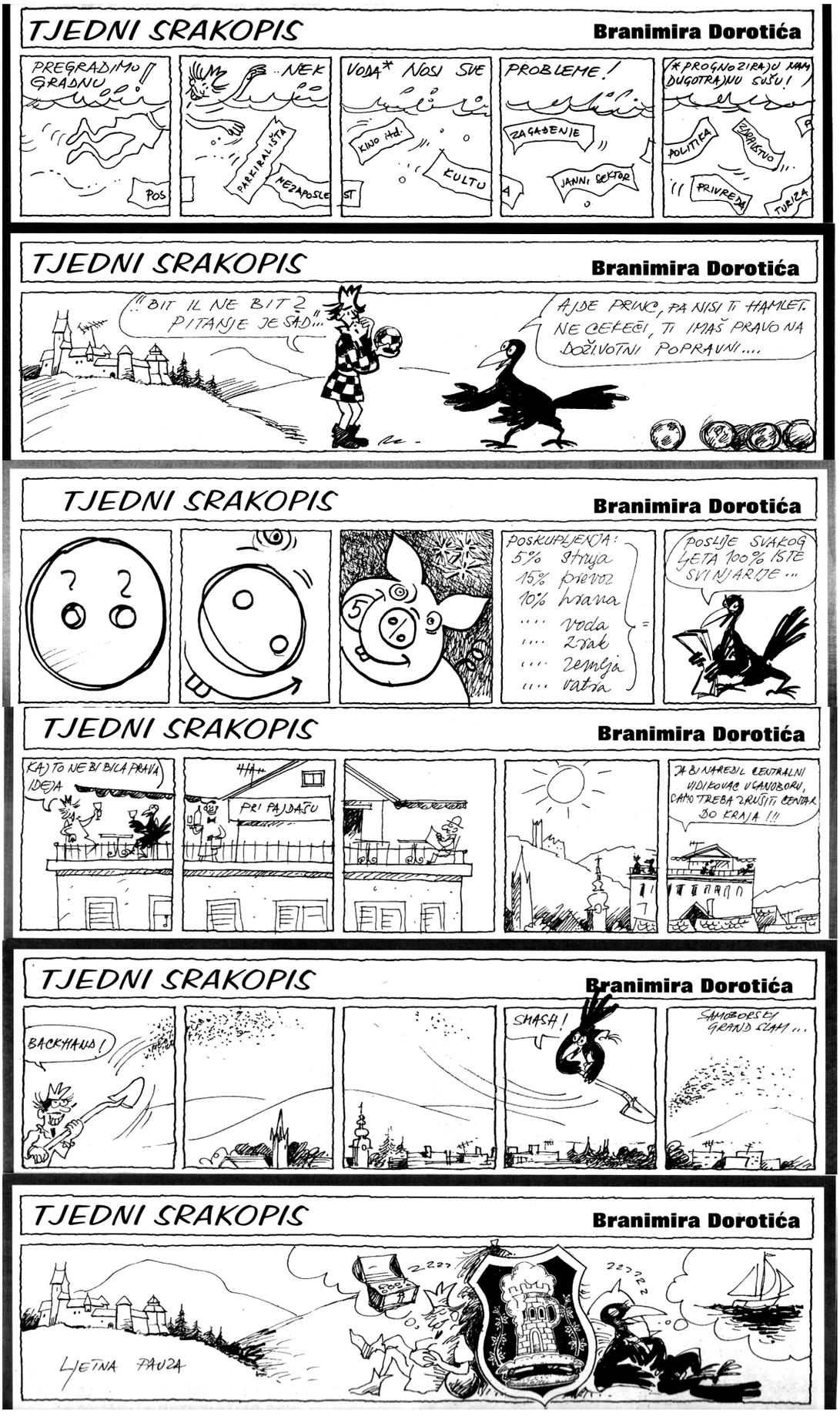

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ SE TO DOGAĐA?
OPET TRAJBA!
HA, HA! SAD SAM JA TU GLAVNI!
SRETAN USKRS!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KOLA ZA IZBORNU TRKU SU SPREMNA
JE. TREBA VIDJETI KOGA DUDU UPREGNULI PA SE MOREMO ITI KLADITI!

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
IZBORNA LISTA BR.
A ZAKAJ MI TAK BEŽIMO, SRAKA?
POČINJE IZBORNA UTRKA NOREC, A MI SMO TI CIJENA SKUPINA BIRAČOT. BRIŠIMO!

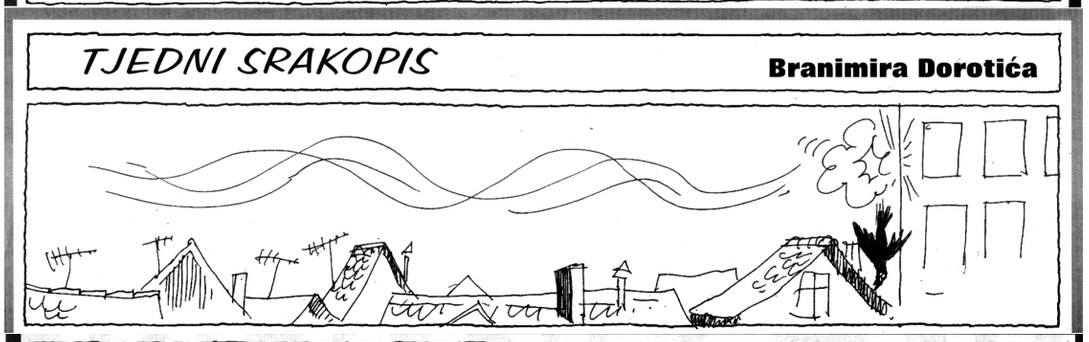

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
CAR JE GOL, CAR JE GOL!
ČUJ PRINC, JELI TO MISLIŠ NA POLITIKU, PRIVREDU, KULTURU... SOCIJALU ILI SVE SKUP?

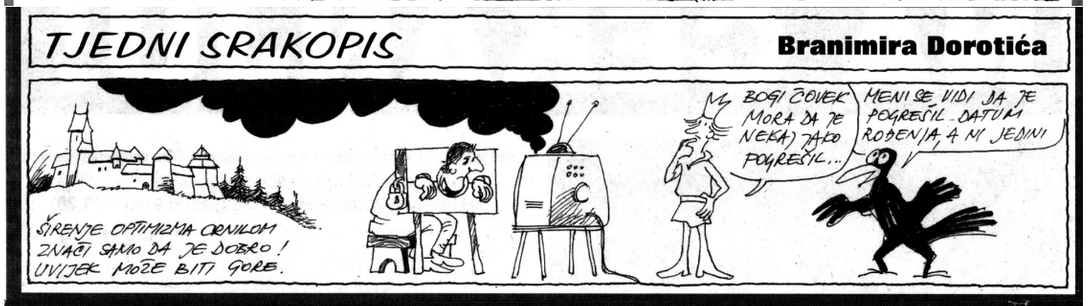

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SRAKA SI PONORELA, KAJ TO DELAŠ?
SPREMAM SE ZA ULAZAK U EUROPSKU UNIJU!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ TI JE PRINC VRAČAŠ SE V PUBERTET?
CIL!
FIGA! IGRAM SE IZBORE, A TO SUTI MOJE IZBORNE IGRAČKE
KUŠTAVLJA SE!...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
BIT IL' NE BIT...
HSS il HDZ, SP il HNS.... SDP il HSLS...?
PITANJE JE SAD...
KAJ GOD SI IZABEREŠ BU TI JEDNAK. SIKAK TE BUJU SKURILI!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
BILO JE DOSTA KORIZMENOG POSTA.... MORAMO TO NEKAK NAZDRAVITI!
SE TO NI GREH. GREŠITI JE LUDSKI!
OVI NAŠI DEGUSTATORI ZNAJU ZA DOBRU KOSTU NAROČITO AK JE ZABADAF!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SAMOBORSKO LJETO 2006. UMJESTO TJEDNA I VUGRINŠČAKA...
KAD MOŽE NOA MOŽEMO I MI!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
.... PETAK
KO ZNA JEL BU MATERIJALA ZA NAPUNIT TE NOVINE SAKI KEDEN?
SUBOTA ... NEDJELJA
MALI KORAK ZA ČOVJEČANSTVO, ALI VELIKI ZA PUČANSTVO SAMOBORA I SVETE NEDELJE...
GLASNIK U SAKOJ HIŽI!!!
PONEDJELJAK ... UTORAK
JE, BUMO DELALI NATOME DA IH BU DOST!
SRIJEDA ... ČETVRTAK
PETAK

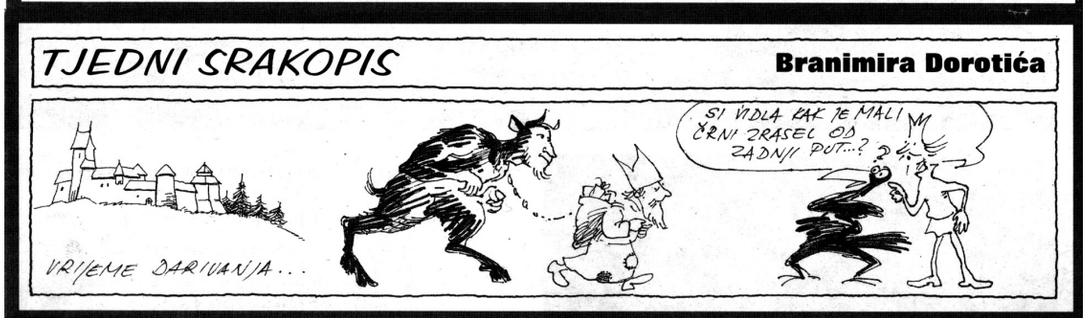

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
PREGRADIMO GRADNU!
NEK
PARLAMENTARIZAM
NEZAPOSLENOST
VODA* NOSI SVE
KINO itd.
KULTU
PROBLEME!
ZAGAĐENJE
JAVNI SEKTOR
PROGNOZIRAJU NAM DUGOTRAJNU SUŠU!
POLITIKA
ZDRAVSTVO
PRIVREDA
TURIZAM
"BIT IL NE BIT? PITANJE JE SAD..."
AJDE PRINC, PA NISI TI HAMLET. NE CEKTEČI, TI IMAŠ PRAVO NA DOŽIVOTNI POPRAVNI....
POSKUPLJENJA:
5% struja
15% prevoz
10% hrana
.... voda
.... zrak
.... zemlja
.... vatra
POSLIJE SVAKOG LJETA 100% ISTE SVINJARIJE...
KAJ TO NE BI BILA PRAVA IDEJA
HA-HA
PRI PAJDAŠU
JA BI NAREDIL CENTRALNI VIDEOVAC U GANJORU, SAMO TREBA SRUŠITI CENTAR DO KRAJA!!!
BACKHAND!
SMASH!
SAMOBORSKI GRAND SLAM...
LJETNA PAUZA

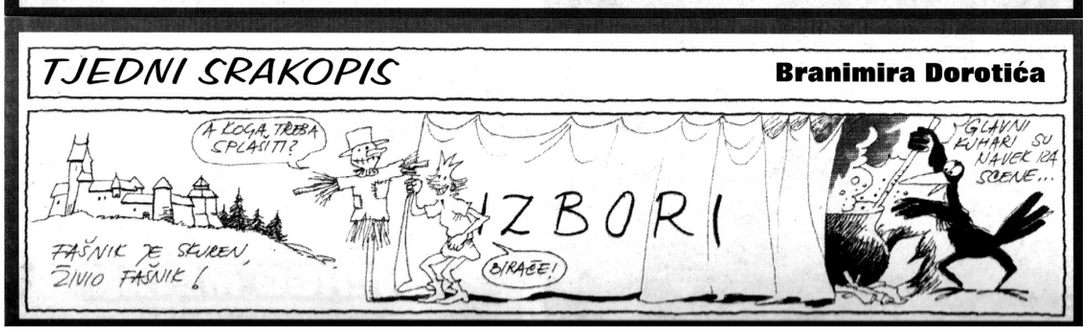

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
VAU, AV, AV!
VIŠ KAK JE DOBRO ZNATI JEDAN STRANI JEZIK!
!?!

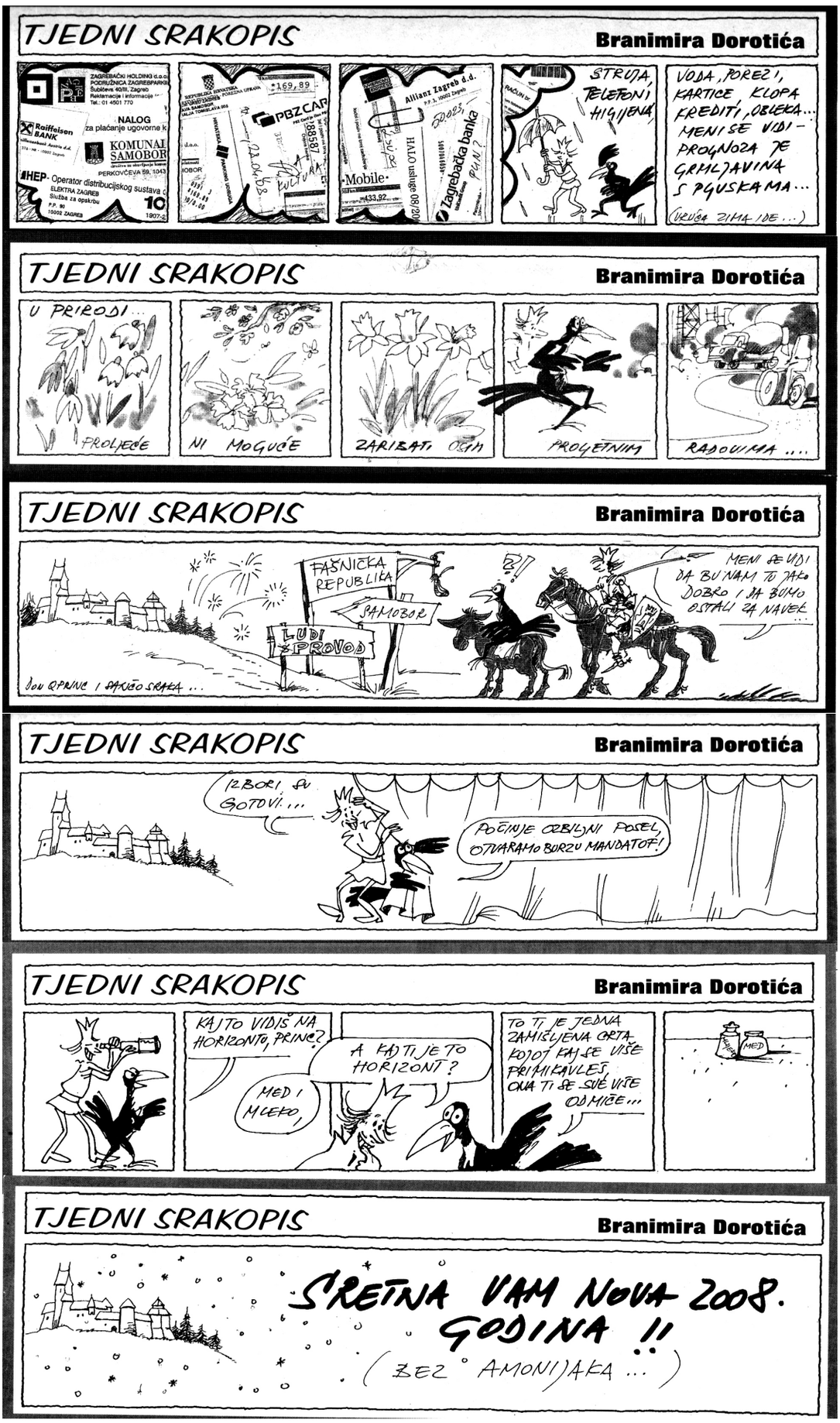

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ČUJTE GOSPON MICKEY: ZRAČNE SNAGE IMAMO, USKORO IDE „POVRATAK SAMOBORČETA II", FALI NAM STALNI RING IŠPIL, MORNARICA NA GRADNI... I MOŽEMO OTPORITI GRAKOLAND
STRANI SAVJETNICI OBUJEĆU ŠAMOBOR

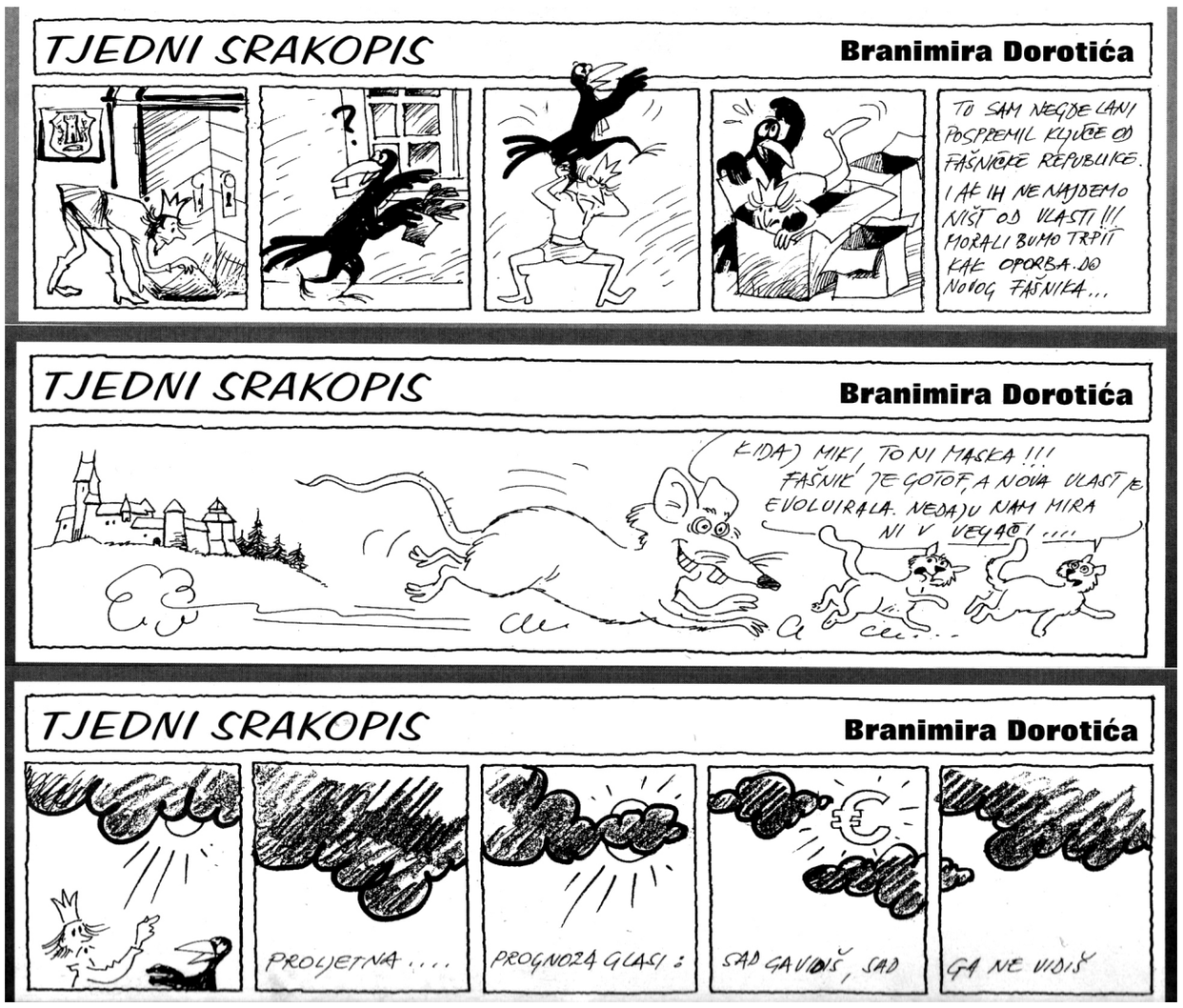

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića

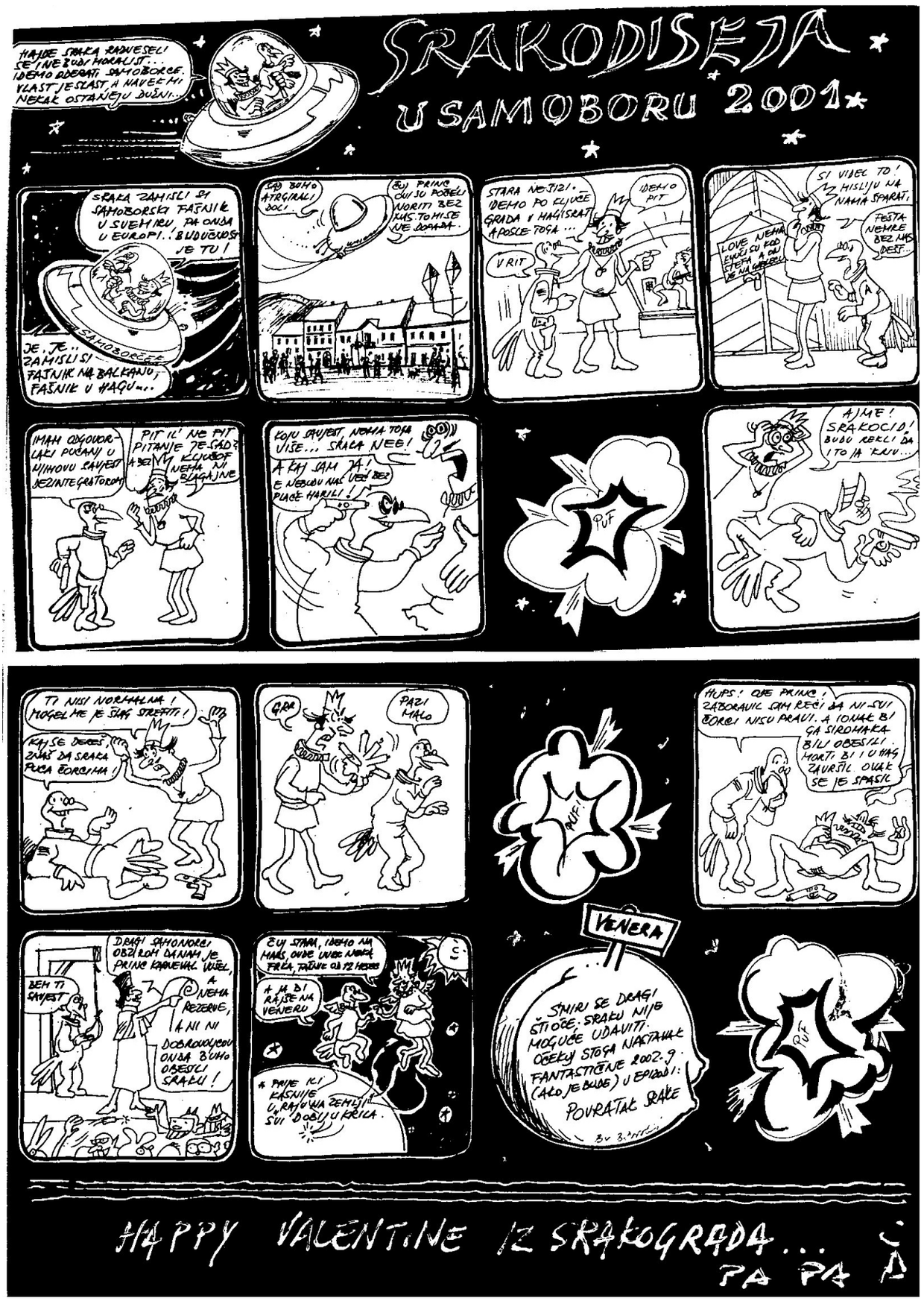

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ŠIRENJE OPTIMIZMA OBNILOM ZNAČI SAMO DA JE DOBRO! UVIJEK MOŽE BITI GORE.
BOGI ČOVEK MORA DA JE NEKA) ZALO POGREŠIL...
MENI SE VIDI DA JE POGREŠIL DATUM RODENJA, A NI JEDNI

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
VRIJEME DARIVANJA...
SI VIDLA KAK JE MALI ČRNI ZRASEL OD ZADNJI PUT...?

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
A LOGA, TREBA CPLASITI?
FAŠNIK JE SKUREN, ŽIVIO FAŠNIK!
IZBORI
BIRAČE!
GLAVNI KUHARI SU NAVEK IZA SCENE...

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
NALOG
za plaćanje ugovorne k
KOMUNAL SAMOBOR
HEP - Operator distribucijskog sustava
ELEKTRA ZAGREB
PBZCAR
Allianz Zagreb d.d.
Zagrebačka banka
Mobile
STRUJA, TELEFONI HIGIJENA
VODA, POREZI, KARTICE, KLOPA KREDITI, ODJEĆA... MENI SE VIDI - PROGNOZA JE GRMLJAVINA S PGUSKAMA...
(OVUGA ZIMA IDE...)
U PRIRODI...
PROLJEĆE
NI MOGUĆE
ZARIĆATI OČIM
PROLJETNIMA
RADOVIMA ....
FAŠNIČKA REPUBLIKA
SAMOBOR
LUDI ZIPROVOD
DAN OPRNE I FAŠNIČNOG SRAKA...
MENI SE VIDI DA BU NAM TO JAKO DOBRO I DA BUMO OSTALI ZA NAVEK...
IZBORI SU GOTOVI...
POČINJE ORBILJNI POSEL, OTVARAMO BORZU MANDATOF!
KAJ TO VIDIŠ NA HORIZONTO, PRINC?
A KAJ TI JE TO HORIZONT?
MED I MLEKO,
TO TI JE JEDNA ZAMIŠLJENA ORTA KOJOT KAJ SE VIŠE PRIMIKAVLEŠ, OVA TI SE SUĆ VIŠE ODMIČE...
MED
SRETNA VAM NOVA 2008. GODINA !!
(BEZ AMONIJAKA...)

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
TO SAM NEGDE LANI POSPREMIL KLJUČE OD FAŠNIČKE REPUBLIKE. I AKO IH NE NAJDEMO NIŠT OD VLASTI !!! MORALI BUMO TRPIT KAK OPORBA DO NOVOG FAŠNIKA...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KIDAJ MIKI, TO NI MASKA !!! FAŠNIK JE GOTOV, A NOVA VLAST JE EVOLUIRALA. NEDAJU NAM MIRA NI V VEVEČI ....
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
PROLJETNA ....
PROGNOZA GLASI :
SAD GA VIDIŠ, SAD
GA NE VIDIŠ

SRAKODISEJA
U SAMOBORU 2001
HAJDE SRAKA RADNESEL SE I NE BUDI MORALIST... IDEMO ADERATI SAMOBORCE. VLAST JE SLAST A NAVEČ MI NEKAK OSTANEJU DUŽNI..
SRAKA ZAMISLI SI SAMOBORSKI FAŠNIK U SVEMIRU PA ONDA U EUROPI.. BUDUĆNOST JE TU!
SAMOBORČEE
JE, JE.. ZAMISLI SI FAŠNIK NA BALKANU, FAŠNIK U HAGU...
LAB BOHO ATRGIRALI DOC!
ČUJ PRINC ČUJ SU POBEGLI NORITI BEZ NAS. TO MI SE NE DOPADA.
STARA NE JIZI.. IDEMO PO CUJCE GRADA V HAGI SRAT A POSLE TOGA ...
IDEMO PIT
V RIT
SI VIDEC TO! MISLIJU NA NAMA SPARAT.
LOVE NEMA EVICI SU POD FESTA A DU JE NA HRBTU
FESTA NEMRE BEZ NAS DEET.
IMAH ODGOVOR LAKI POČANJ U NJIHOVU SAVJEST JEZINTEGRATORA!
PIT IL' NE PIT PITANJE JE SAD? A BEZ KLJUČOF NEMA NI BLAGAJNE
KOJU SAVJEST, NEMA TOGA VIŠE... SRAKA NEE!
A KAJ SAM JA! E NEDAJU NAC VEČ BEZ PLAČE HARILI!
PUF
AJME! SRAKOCID! BUDU REKLI DA ITO JA 'KUJU...
TI NISI NORMALNA! MOGEL ME JE ŠLAG STREFFIT!
KAJ SE DERES, ZNAŠ DA SRAKA PUCA ČORCIMA!
GRA
PAZI MALO
PUF!
HUPS! OPE PRINC! ZABORAVIC SAM REČI DA NI SVI ČORCI NISU PRAVI. A IONAKE BI GA SIROMAKA BILI OBESILI. MORTI BI I U HAG ZAVRŠIL OVAK SE IS SPASIC
BEH TI SAVJEST
DRAGI SAMOBORCI OBZIROM DA NAM JE PRINC KARNEVAL UVEČEL A NEMA REZERVE, A NI NI DOBACUJEMO ONDA ČUHO OBESIMO SRAKU!
ČUJ STARA, IDEMO NA MAKS, OVDE UVEČ NEKA FRKA, TAČNE OĆI 12 HEBEE
A MI BI RAJŠE NA VENERU
* PRIJE ILI KASNIJE U RAJ ĆU NA ZEMLJI SVI ĆEMO JU U KRICA.
VENERA
SMIRI SE DRAGI ŠTIOČE: SRAKU NIJE MOGUĆE UDAVITI. OČEKUJ STOGA NASTAVAK FANTASTIČNE 2002. G. (ALO JE BILO) U EPIZODI: POVRATAK SRAKE
PS
HAPPY VALENTINE IZ SRAKOGRADA...
PA PA

MISLIM I RIŠEM

Povodom ovogodišnjeg Samoborskog fašnika akademski slikar Branimir Dorotić pokazuje svoje karikaturalne crteže koji su nastajali godinama, a objavljivani u samoborskoj periodici. O crtačkom umijeću ovog samoborskog umjetnika nepotrebno je govoriti, značajnije je spomenuti kako Dorotić doživljava karikaturalni crtež. Namjerno definiranje realnosti uz naglašavanje određenih karakterističnih osobina, pojava ili događaja u okruženju u kojem se autor nalazi, u ovom slučaj samoborskom, s namjerom da se postigne dojam smiješnoga. Po formi i Dorotićeva karikatura ponekad biva groteskom mada je po intenciji satirična. Autorov crtež zadržava djelomičnu sličnost koja dopušta prepoznavanje. Efekt komičnosti Dorotićeve karikature nastaje kao rezultat podudaranja, odnosno ne podudaranja, realnog objekta s njegovim prikazom.

Karikatura kao takva ne pripada, pa niti Dorotićeva, kompleksu čiste likovne umjetnosti, nego naprosto primijenjenoj umješnosti. Ekspresija u karikaturi je oduvijek vezana na cilj kojem je zadaća podrugljivo iskazivanje realnosti, te isticanje slabosti i mana pojedinca ili društva u cjelini. Sagledavajući njeno šire značenje možemo ju shvatiti i u pedagoškom smislu kada odgojno djeluje na određene pojave u društvu, dakle u socijalnom, moralnom i političkom kodu, budući da njena koncentracija na određeni trenutak ili pojavu biva ograničena u širini umjetničkog dosega. Zapravo karikatura ostaje na razini duhovite ilustracije, a samo ponekad doseže viši domet likovnog ostvarenja.

Vještog crtača kakav je Branimir Dorotić karikaturalni likovni izraz nije zanio velikom likovnom ostvarenju, nego ga je nagnuo da zapravo biva kroničarom vremena i prostora koji duhovito likovnom zabilježbom nalaže njegov daroviti duh.

prof. Josip Dujmović

Branimir Dorotić rođen je 1951. godine na Braču. Diplomirao je slikarstvo 1983. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Autor je ilustracija za mnoge udžbenike i dječje knjige. Značajni dio njegova opusa vezan je uz sakralne teme, izvedene različitim tehnikama, pretežno vitraje, na cijelom hrvatskom prostoru. Član je HDLU i ULUS-a.

Zelena papar
kodrić silex
Studio RA KI JA Milonjić
"V.A.V." slikar soboslikar
Zlatni ključ - digitalni tisak

Uz potporu Zagrebačke županije, Grada Samobora i Turističke zajednice grada Samobora.

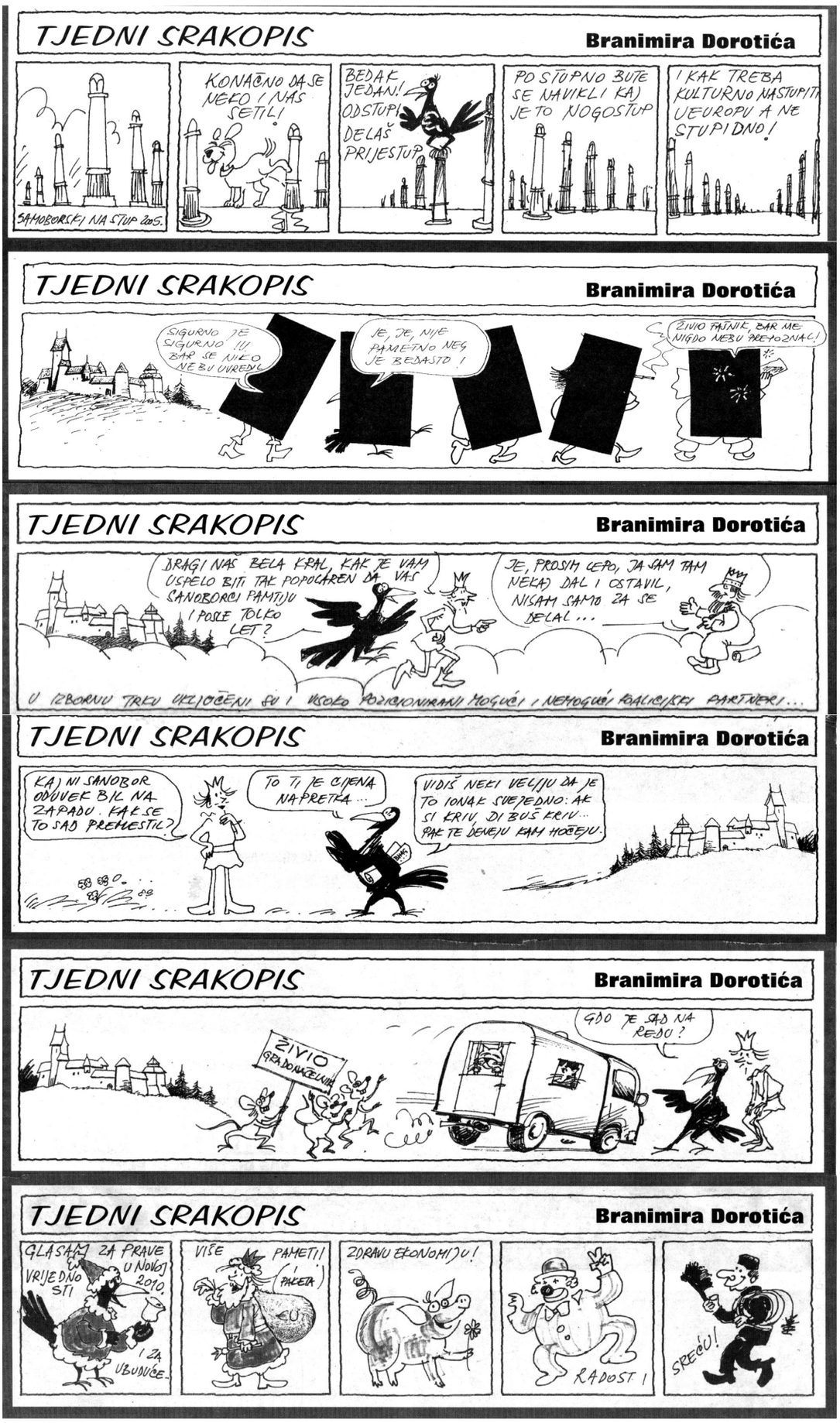
ATELJE DUJMOVIĆ
KOMPAREOVA 5 - SAMOBOR

BRANIMIR DOROTIĆ

KARIKATURE

2010.

TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SAMOBORSKI NASTUP 2005.
KONAČNO DA SE NEKO I NAS SETI!
BEDAK JEDAN! ODSTUPI! DELAŠ PRIJESTUP
PO STOPNO BUTE SE NAVIKLI KAJ JE TO NOGOSTUP
I KAK TREBA KULTURNO NASTUPIT UEUROPU A NE STUPIDNO!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
SIGURNO JE SIGURNO !!! BAR SE NIKO NEBU UVREDIL
JE, JE, NIJE PAMETNO NEŠ JE BEDASTO !
ŽIVIO PATNIK, BAR NE NIGDO NEBU PREPOZNAL!
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
DRAGI NAŠ BELA KRAL, KAK JE VAM USPELO BITI TAK POPULAREN DA VAS SAMOBORCI PAMTIJU I POSLE TOLKO LET?
JE, PROSIM LEPO, JA SAM TAM NEKAJ DAL I OSTAVIL, NISAM SAMO ZA SE DELAL...
U IZBORNU TRKU UKLJUČENI SU I VISOKO POZICIONIRANI MOGUĆI I NEMOGUĆI KOALICIJSKI PARTNERI...
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
KAJ NI SAMOBOR ODUVEK BIL NA ZAPADU. KAK SE TO SAD PREMESTIL?
TO TI JE CIJENA NAPRETKA...
VIDIŠ NEKI VELIJU DA JE TO IONAK SVEJEDNO: AK SI KRIV, DI BUŠ KRIV... PAK TE DENEJU KAM HOČEJU.
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
ŽIVIO GRADONAČELNIK!
GDO JE SAD NA REDU?
TJEDNI SRAKOPIS
Branimira Dorotića
GLASAM ZA PRAVE VRIJEDNOSTI
U NOVOJ 2010.
I ZA UBUDUĆE.
VIŠE PAMETI!
(PAKETA)
ZDRAVU EKONOMIJU!
RADOST!
SREĆU!

POGOVOR

Kako god bilo, svijet funkcionira na beskrajno mnogo razina i načina. Jedan je svakako i ovaj, najbliži autoru. Sve lijepo i ružno u životu moguće je pomiriti u priči poput one narodne „U cara Trojana kozje uši“. Tako ću i ja iskopati duboku rupu i u nju šapnuti sve svoje tajne. A tko zasvira u frulu od nad rupom izrasle vrbe, neka mu bude. Istina se ionako ne da sakriti. Budući da život ne možemo režirati kao predstavu, ostaje potreba da se „učenje života“ posvjedoči vlastitom pričom. Možda potomstvo pouči tome da nitko nije savršen jer – grijesima smo i greškama skloni. Truditi nam se da budemo bolji ljudi, jedni drugima oslonac.

Knjižurak posvećujem dragim unucima i svojoj sestri koja je jednom davno, još u prošlom stoljeću, bila onaj brico u školskoj predstavi o caru Trojanu, i tako postala uzrokom sviralama po kojima su nastale i ove priče.

Branimir Dorotić

Pražnica, 13. srpnja 2023.

SADRŽAJ:

IZGUBLJENI RAJ, BOŽIĆNE PRIČE
3
SLIKOPRIČE ZA VELIKE I MALE
60
UNUČASTE PRIČE
133
PRIČE IZMEĐU
179
ZGUBIDAN III
215
SAMOBORSKI SRAKOPIS
241